ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1
MARDI
1er AOUT
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.646 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.646

ԵՐԵՒԱՆ

ԴԱՒԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՄԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ՝ ԻՆԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՐՈՆՑ ՇԱՐՔԻՆ Հ.Յ.Դ. ԲԻՒՐՈՅԻ ԱՆԴԱՄ՝ ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Երեւանէն տեղեկացանք որ Յուլիս 28-էն 29-ի լուսնալիք գիշերը, Հայաստանի Ապահովութեան եւ Ներքին նախարարութիւնները երեւան հանած են դաւ մը, որու նպատակն էր Ազգ. Ժողովի մնացեալ երեսփոխաններու ընտրութեան օրը (Յուլիս 29) ահաբեկչական արարք մը գործել թիրախ ունենալով երկրին ծանօթ քաղաքական ղեկավարներէն ոմանք: Գործողութեան ընթացքին զինեալ բախում տեղի ունեցած է եւ վիրաւորներ կան ոստիկաններու մէջ: Ձերբակալուած են Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ՝ Վահան Յովհաննիսեան, Մանուէլ Եղիազարեան (ծանօթ որպէս՝ Արաբոյի Մանուէլ) եւ Հանրապետութեան նախագահի պահակազօրքի անդամ՝ Տիգրան Աւետիսեան:

Երկուշաբթի առտու, հեռաձայնով կապուեցանք Երեւանի հետ, բայց, ոչ մէկ այլ մանրամասնութիւն կար այս առնչութեամբ:

Ստորեւ կու տանք Ազգային Ապահովութեան նախարարութեան պաշտօնական յայտարարութիւնը որ կարդացուած է Շաբաթ, Յուլիս 29-ին, Ազգ. Ժողովի նիստին.-

Ազգային Անվտանգութեան եւ Ներքին Գործերի նախարարութիւնների համապատասխան ծառայութիւնների համատեղ գործողութեան ընթացքում Յուլիսի 28-ի լոյս 29-ի գիշերը Երեւանում վնասազերծուել է յանցաւոր ահաբեկչական խումբ, որը ծրագրել էր Յուլիսի 29-ին Ազգ. Ժողովի կրկնական ընտրութիւնների օրը իրականացնել մի շարք ահաբեկչական գործողութիւններ երկրի յայտնի քաղաքական գործիչների դէմ, որոնց անունները չեն հրապարակւում ելնելով քննութեան շահերից:

Ահաբեկիչները ձերբակալման պահին ցոյց են տուել զինուած դիմադրութիւն: Շուրջ տասը րոպէ տեւած փոխհրաձգութեան արդիւնքում ՆԳՆ զինծառայողների շարքերում կան վիրաւորներ:

Առայժմ ձերբակալուած են ահաբեկչական խմբի ինը անդամ, որոնց թւում ՀՅԴ Բիւրոյի անդամ Վահան Յովհաննիսեանը, Մանուէլ Եղիազարեանը (յայտնի որպէս Արաբոյի Մանուէլ) եւ Հանրապետութեան նախագահի պահակազօրի ծառայող Տիգրան Աւետիսեանը: Խմբի եւս մի քանի անդամներ գտնւում են հետախուզման մէջ:

Կատարուած խուզարկութիւնների ընթացքում յայտնաբերուել է մեծ քանակութեամբ զէնք եւ զինամթերք, այլ իրեղէն ապացոյցներ:

Յարուցուած է քրէական գործ:

Երեւան, Յուլիսի 29

Յուլիս 29-ին տեղի կ'ունենար նաեւ ընտրութիւնը, մեծամասնութեան դրութեամբ, այն երեսփոխաններուն որոնք չէին ընտրուած Յուլիս 5-ին: Ընտրուած են բոլորն ալ (25) բացի Ստեփանաւանի շրջանէն, ուր լարուածութիւն կը տիրէ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾԻԾԱՂԵԼԻ ՑՈՅՑ ՄԸ

Սպանիոյ ամէնէն տարածուած ու ամէնէն ծանօթ օրաթերթը «Էլ Փայիս» այսպէս կ'որակէ հիւլէական փորձարկումները վերսկսելու նախագահ Շիրաքի վճռականութիւնը: Ֆրանսայի Յուլիս 9-ի պնդումը թէ պիտի կիրարկուի հիւլէական փորձերու ծրագիրը, կը նկատուի «հանրապետական ազգայնականութեան նոր ցոյց մը» որ որքան թէեւ կը կշռէ իր պատճառաբանութեամբ, նոյնքան ծանր՝ իր ամբաստանութեամբ: Կ'ըսուի թէ ֆրանսական զինուորական համազէններ միջազգային «Կրինփիս» կազմակերպութեան նաւուն յառաջացումը կասեցուցած են երբ ան կը ջանար հակադրուիլ ատոմական փորձերու նոր սկիզբին: Ճիշդ է որ բնապահական շարժումին նաւը մուտք գործած էր կղզեխումբին արգիլեալ ջուրերէն ներս եւ Փարիզի առած քայլը ամբողջովին օրինական էր: Սակայն այդ քայլին ազդեցութիւնը եւ Ֆրանսայի մեծութիւնը շեշտելու միջոցները շատ չափազանցուած էին: Ֆրանսական նաւը թիրախ եղաւ արտասովոր ռումբերու արձակման, գրաւման արարքներու, ինչ որ թէեւ վիրաւորներ պատճառեց ու հակազդեցութիւններ արթնցուց ո՛չ միայն բնապահներու, այլեւ շրջանի երկիրներուն մօտ, ինչպէս՝ Աւստրալիա, Նոր Զելանտա եւ ամբողջ աշխարհի հանրային կարծիքին մօտ:

Այնքան բարձր գին մը կրնար միայն փաստել թէ Ֆրանսա կոյեան իր նախագահով ունի պաշտպանութեան լիրայատուկ քաղաքականութիւն մը չի ենթարկուիր միջազգային համոզումներու:

«Էլ Փայիս»ի համաձայն, Ֆրանսայի նախագահական շրջանը լաւ սկիզբ մը չունեցաւ: Ա. Ժիւփէի անկեղծութիւնը կասկածներու տեղի կու տայ ու կառավարութիւնը տնտեսական խոստումները յարգելու անհրաժեշտ հիմերը չի յաջողիր ստեղծել: Այս պայմաններուն մէջ, սպանական թերթը կը մտածէ թէ նախագահ Շիրաք ազգայնական լարերը կ'օգտագործէ, գրաւելու համար ֆրանսական հանրային կարծիքը:

Կրինփիսի գործունէութիւնը միշտ խոհեմութեան ցուցանիշ չնկատուելով հանդերձ, կ'ըսուի թէ ան տեղ գրաւած է համաշխարհային կարծիքին մօտ, որպէս հակադրուող բնութեան քայքայումին, ատոմին չարաշահութեան ու մարդկութեան հասարակաց ստացուածքին սպառնացող վտանգին: Բայց ապարդիւն է յուսալ որ պետութիւններ հրաժարին գործունէութեան մարզերէ որոնց շնորհիւ, հոգ չէ թէ ծիծաղելիօրէն կը ջանան ապացոյցը տալ իրենց գերիշխանութեան: Կը բաւէ յիշել Ռէնպօ Ուորիըր Ա.ը որ ընկղմեցաւ Ֆրանսացի այլ համազէններու կողմէ, պատճառ ըլլալով նաեւ փորթուկալցի լուսանկարիչի մը մահուան: Ոչ միայն ոճրագործները ազատ են, այլեւ անոնց հանդէպ դատական ոչ մէկ հետապնդում ձեռնարկուած է Ֆրանսայի մէջ. իսկ այսօր, աննախադէպ յանդգնութեամբ մը, այդ տխուր պատահարին տասնամեակին Փարիզ նոր հետապնդումի ձեռնարկեց Ռէնպօ Ուորիըր Բ.ի դէմ:

Ճիշդ է որ Կրինփիս չի կրնար առանձին լուծել հարցը, բայց ապացոյցը կու տայ թէ միջազգային հանրութիւնը գործնապէս հրաժարած է բնապահական ոճրագործութեան դէմ պայքարելէ:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ «ՎԱՀԷ ԶԸՆՆՕՂԵԱՆ» ՆՈՐ ԲԱԺԻՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ. - («Յառաջ»).-

Կիրակի, Յուլիս 30, Մխիթարեան մայրավանքի՝ Ս. Ղազարի զանգակները կը ղօղանջէին տօնական երանգով: Հանդիսական օր մըն էր, ու ազգայիններու հոծ բազմութիւն մը հրաւիրուած էր Ս. Ղազար: Օրուան պատարագը պիտի մատուցուէր Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանի նախկին սան՝ Պր. Վահէ Զըննօղեանի հոգւոյն: Հոգեհանգիստ ու հոգեճաշ ալ տեղի պիտի ունենային եւ ապա պիտի կատարուէր բացումը Մխիթարեան Թանգարանին մէկ նոր բաժնին որ կառուցուած էր հանգուցեալ Բարերարին նուիրատուութեամբ:

Սրբազան արարողութիւններուն ներկայ էին հանգուցեալ բարերարին կողակիցը՝ Տիկին Տիրուհի Մ. Զըննօղեան իր ընտանեկան պարագաներով եւ իտալահայ գաղութէն ալ հայրենակիցներ:

Խունկ ու շարական, պատարագի զոհին միացած՝ հանգուցեալ բարերարի հոգիին հանգիստ խնդրեցին Բարձրեալէն:

Յուսկ, հոգեճաշ մը տեղի ունեցաւ սեղանատան մէջ, ուր դադար մը տալով ներկաներուն, զանազան հաստատութիւններէ եւ բարեկամներէ ուղարկուած հեռապատճէններ կարդացուեցան, որոնցմէ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Պուէնոս - Այրէսի մասնաճիւղինը եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթական Հաստատութեան եւ «Վահէ Զըննօղեան» հայկական ուսուցչանոցինը:

Կէսօրէ ետք, Թանգարանի նորակառոյց յարկին մէջ, հոծ բազմութեան ներկայութեան քօղազերծուեցաւ «Վահէ Զըննօղեան»ի անունը կրող արձանագրութիւնը:

Հ. Ներսէս Արք. Տէր - Ներսէսեան մաղթողական աղօթք մը բարձրացուց Ամենակալին, պաշտպան խնդրելով Իր Սուրբ հովանին նորակառոյց այս Թանգարանին վրայ, զայն զերծ պահելու համար ամէն տեսակ աղէտէ՝ հրդեհէ ու մրրիկէ, գողութենէ ու կործանումէ:

Յուսկ խօսք առաւ Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհանուր Աբբահայր Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեան, կրկին անգամ ընդգծելով հանգուցեալ Բարերար Վահէ Զըննօղեանի հայրենասիրական զգացումները, երախտագիտութեան հոգին եւ հայ մշակոյթի գանձերու պահպանումին զուրգուրանքը որ պատճառ հանդիսացած էր «իշխանական» նուիրատուութեան, կարելի դարձնելով ոտքի կանգնել Թանգարանի այս նոր բաժնին արդիական կառոյցը:

Ապա Տիկին Տիրուհի Մ. Զըննօղեան հակիրճ խօսքերով փափաքեցաւ յայտնել իր զգացումները. «Այսօր հոգեկան մեծ գոհունակութիւն մը կը զգամ, որովհետեւ հանգուցեալ կողակիցիս գլխաւոր փափաքներէն մին էր Ս. Ղազարի մէջ Մխիթարեան միաբանութեան հովանիին տակ հաստատել Թանգարան մը ուր ամփոփուէին եւ պահուէին մեր ազգային Թանկագին իրեղէնները, եկեղեցական զգեստները, եւայլն, եւայլն: Այսօր անոր երազը կ'իրականանայ որովհետեւ այս յարկին տակ իր դռները կը բանայ Թանգարանային այս նոր բաժինը ու իր անունով կը կոչուի «Վահէ Զըննօղեան»: Այս կարեւոր ձեռնարկին իրագործումին համար շնորհաւորելով Ընդհ. Աբբահայր Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեանը, ինչպէս նաեւ Միաբանութեան նուիրեալ բոլոր հայրերը, յաջողութիւն կը մաղթեմ Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանին, եւ կը մաղթեմ որ «Վահէ Զըննօղեան» Թանգարանը իբրեւ օրինակ ծառայէ Վարժարանիս հին եւ նոր սաներուն»:

Ծափահարութիւններու տարափ մը. ապա ներկաները շտապեցին շնորհաւորել Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայրը եւ Տիկին Տիրուհի Զըննօղեանը, զմայլանքով դիտելով նորակառոյց սրահի ամբակուռ ցուցափեղկերուն մէջ զետեղուած հայ մշակոյթի խօսուն բայց լուռ վկաները, եկեղեցական զգեստներ, սպասներ, յախճապակիներ, իւղանկարներ, հայրապետական կոնդակներ, եւայլն:

Մշա՛կ, ցանկէ՛, պահո՛վ պիտի հնձես: Ահա կը տեսնենք թէ ինչպէս Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանի հեռաւոր 1928 տարեշրջանի աւարտական հայորդին, իր քրտնաթոր աշխատանքներու արդիւնքով ահա կուգայ հարիւրապատիկ պտղաբերելու եւ իր երախտագիտական պարտքը մատուցելու Մխիթարեան հաստատութեան՝ որ դարեր շարունակ պահապան կանգնած է հայ մշակոյթին, միեւնոյն հոգիով դաստիարակելով իր ձեռասուն աշակերտները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ» 70

Մեր յաջորդական երկու թիւերը (Օգոստոս 2 եւ 3) ամբողջութեամբ նուիրուած են «Յառաջ»ի 70-ամեակին:

Գրութիւններ ունին.-

Վարդան Մատթէոսեան,
Լեւոն Շառոյեան,
Շաքէ Տէր Մելքոնեան - Մինասեան,
Էմանուէլ Մարգարեան,
Խաչիկ Թէօլէօլեան,
Կարօ Յովսէփեան,
Հրանդ Անէմեան

ինչպէս նաեւ ողջոյնի խօսքեր՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն եւ Հ. Ներսէս Արք. Տէր-Ներսէսեանէ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Վալանսի Հայ Մարզականը իր դաշտին վրայ 1 - 0 յաղթեց Սոշոյի: Դասաւորման գլուխն է Գան 7 կէտով, Վալանս 6-րդ է 5 կէտով: Վերջինն է Նիոր 1 կէտով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒԱԹԻԱ. Պոսնիոյ պատերազմին մէջ մխրճուեցաւ, մինչ Սերպերը Թալանի կուտային Զեփա քաղաքը: Այս յարձակման հետեւանքով Սերպերը Թուլցուցին իրենց օղակը Պիհաչի շուրջ: Խրուաթները մտադիր են վերագրաւելու Գրաժինայի իրենց հողամասը որ Սերպերու ձեռքն է: Վճռական չեշտով կ'առաջարկեն՝ բանակցութիւն թէ՝ պատերազմ: Պոսնիոյ Սերպերը հակայարձակման մասին կը խօսին, մինչ Պելկրատ կը դատապարտէ Խրուաթներու «յարձակողական ընթացքը»:

ՍԷՆ - ՄԻՇԷԼ կայարանի ոճրափորձին

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

«...Կարո՞ղ է արդեօք մեր Հանրապետութիւնն անուանուել ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ: Կարո՛ղ է եւ անհրաժե՛շտ է: ... Մենք համայն աշխարհի առաջ բարոյական եւ իրաւական լիակատար իրաւունք ունենք կոչուելու քրիստոնէական հանրապետութիւն: ... Մեր ոչ այնքան բարեկամաբար տրամադրուած բարեկամների համար Քրիստոնէական Հայաստան անուանումը սթափեցնող ազդեցութիւն կ'ունենայ: Դժուար է պատկերացնել այն առաւելութիւնները որ կ'ունենան մեր դիւանագէտները միջազգային ասպարէզում, միաժամանակ ներկայացնելով քրիստոնէական գաղափարախօսութիւնը եւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

... Հայաստանի Քրիստոնէական Հանրապետութեան նախագահ սահմանադրօրէն նշանակւում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ցմահ, վեթոյի իրաւունքով: Կառավարման ձեւը խորհրդարանականն է, կազմուած երկու պալատից: Առաջին (վերին) պալատը փոփոխւում է՝ կուսակցական եւ հասարակական գործիչներ: Երկրորդ (ստորին) պալատը ոչ փոփոխւում է, կազմուած արհմիութիւնների ներկայացուցիչներից, ձեռնարկութիւնների, դրամատների ղեկավարներից եւ այլն:

... Մեր նպատակն է սոսկ փաստարկել այնպիսի պետութեան ստեղծման գաղափարը, որը սահմանադրօրէն իրար է կապում Հայրենիքը, Հաւատը, Արդարութիւնը: Քաղաքացիների միաձոյլ հպատակութիւնը Հայաստանի Քրիստոնէական Հանրապետութեանը կ'ապահովուի «հաւատարմութիւն պետութեանը -- հաւատարմութիւն Աստծուն» սկզբունքով: Այս գաղափարից չօգտուելը մեզ կը լինի մեր պատմութեան նկատմամբ, կրաւորական յանցագործութիւն ներկայում եւ ծանր (արդարացի) պատիժ ապագայում»:

ՌԱՖԻԿ ԴԱՒԹԵԱՆ
«Գարուն» -- Մայիս 1995

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋԻՆ ԴԷՄՔԵՐՈՎ
(Հարցազրոյց)

«... Պէտք է վճիտ աչքերով, մեծ սիրով ու սրտով նայել աշխարհին ու կը տեսնես որ աշխարհն էլ քեզ է այդպէս նայում: Փոքր Մհերի պէս քարանձաւ մտած, բարու համար պայքարից խուսափող չլինենք, չսպասենք որ աշխարհը բարիանայ ու նոր քարանձաւից դուրս գանք: Մեր մէջ դեռ պայքարում են այս երկու միտումները, եւ կարծես թէ յաղթում է եռանդուն, աշխատանքի միտուած, աշխարհին պայծառ նայող Հայի կերպարը»:

ԱՐԱ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
(Գերագոյն Խորհուրդի Ա. փոխ - նախագահ)
«Երկիր Նայիրի» - Յունիս 23

ՈՒԺԸ ԾՆԵՑ ԻՐԱՒՈՒՆՔ

«... Նախագահի հասցրած հարուածից յետոյ Դաշնակցութիւնը այդպէս էլ ուշքի չեկաւ: 1990 թուականին երբ Հ. Յ. Դ.-ն հայրենիք վերադարձաւ, նրա ղեկավար օղակները զրաւեցին Խորհրդային շրջանի անյաջող կուսակցական կարիերիստները եւ ղարաբաղեան շարժումից դուրս մնացած անտաղանդ գործիչները: Նրանք կարծում էին որ միայն Սփիւռքից ստացած միջոցներով թերթեր տպագրելով, առանց մատը մատին տալու, ինչ - որ ժամանակ ընտրութիւններում հարիւրամեայ կուսակցութեան անունով մեծամասնութիւն կը շահեն եւ իշխանութիւնը կը սահի իրենց ձեռքը: Սակայն Հ. Յ. Դ.-ի ղեկավարները չգիտէին որ անհրաժեշտ է արժանանալ իշխանութեան, որի համար պայքարը դժուար է ու դաժան, ու միայն նախնիների փառքը օգտագործելը շատ քիչ է յաղթանակի համար: Եւ այսօր այդ ղեկավարների ապաշնորհութեան պատճառով ու նրանց փոխարէն բանտերում պատժւում են Դաշնակցութեան շարքային նուիրեալները»:

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ
«Շրջան» - Յուլիս 14

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱՑԱՒ

«Խսպէս էլ բա՞ն կը լինի, որ կողմս նայում եմ՝ պատգամաւորախաղ է: Արմանք -- զարմանքը պատել է ինձ. էլ խանութպան, էլ բժիշկ, էլ ճարտարագէտ, էլ գործազուրկ, գոնէ դուռ ընկած՝ ստորագրութիւններ են մուրում, նախընտրական ծրագրեր թխում, իրենց Ազգային ժողովի պատգամաւոր են երեւակայում: Եւ ի՞նչն է զարմանալին՝ բոլորն էլ աղմըկում են թէ մեզ փոփոխել խորհրդարան է հարկաւոր. տեսնես գործազուրկի փոփոխելը ո՞րն է:

Է՛հ, Պր. Արարքցեան, Պր. Սադոյեան, Արա Սահակեան եւ միւսներ, ձեր արածը ձեզ դո՞ւր է գալիս, - ուրեմն, ի՞նչքան է Հայաստանի առաջին խորհրդարանը գցել պատգամաւորի վարկը որ հիմա տեղից վեր կացողը իրեն օրէնդիր է կարծում: Զգիտեմ, եթէ Աստուած էլ ների ձեր մեղքերը, ես չեմ կարողանայ ներել...»:

ԱՐՏԱԿ ՄԵՀՐԱԲԵԱՆ
(գործազուրկ)
«Գարուն» - Մայիս 1995

ԵՐԵՒԱՆ, Ի. ԴԱՐԱՎԵՐՋ

... «Եթէ պատերազմ է, ինչո՞ւ բոլորս չենք կռւում եւ ինչո՞ւ բոլորիս տառապանքը հաւասար չէ. եթէ շրջափակում է՝ ոչինչ չկայ, լոյս չկայ, ապա ինչո՞ւ ոմանք լարանցումներով լոյս ունեն, իսկ անճարները պիտի մնան խաւարի մէջ. չէ՞ որ բոլորն էլ մարդ են՝ արարող, ըստեղծող: Ես է՛լ չեմ սիրում քայլել երեկոյեան Երեւանի փողոցներով. ամայութիւն է ու լռութիւն ամենուր, կարծես քաղաքն էլ է որբացել...»:

ՀՐԱՆՈՅՇ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
«Գարուն» - Մայիս 1995

ԹԱՓԱՌՈՂ ԺՊԻՏ

«Հայաստանում մէկ չնչին ընկնում է հինգ զինուոր, հինգ հիւանդ եւ երեք «այո»:

Սահմանադրութեան ընդունումից յետոյ երկիրը դարձաւ Համրապետութիւն:

Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովն հրատարակեց 96 թ. Նախագահական ընտրութիւնների արդիւնքները:

Կաթողիկոսը օրհնեց հանրաքուէի կեղծուած արդիւնքները»:

«Շրջան» - Յուլիս 14

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ՝ «ՍԻՐՏ ՄՐՏԻ»

Մատենաշար «Յառաջ», 1995, 285 էջ, «Բանտարկուած թռչունը (Ներածութիւն), Գրիգոր Պըլտեան, եւ Շահան Շահնուրի Armen Lubin անունի տակ հրատարակուած գործերու ցանկ: Թղթակազմ:

Հրատարակուած Շահան Շահնուրի մահուան քսանամեակի առթիւ, Գրիգոր Պըլտեանի ներածականով սկսած այս հաւաքածոն կ'ընդգրկէ սփիւռքահայ մամուլի եւ յատկապէս «Յառաջ»ի էջերէն լոյս տեսած յօդուածներ «զորս Շահան Շահնուր, մինչեւ իր մահը չէր հրատարակած: Զէ՞ր ուզած: Թերեւս ... բայց, բոլորն ալ պահած էր իր արխիւին մէջ» («Յառաջ»ի նախաբանէն): Հատորը կը յատկանշուի իր խմբաւորումի տեսանկիւնէն, ուր «դուրս թողուած էջեր»ը կը մէկտեղուին, երբ արդէն «իրենց բացակայութեամբն իսկ» ստեղծած էին «պարապներ», (Թերթիս կիրակնօրեայ թիւը», Շահնուրի ծանօթութիւնը էջ 150, մէջբերուած Պըլտեանի ներածականին մէջ), Շահան Շահնուրի գրութիւններու համանուագին թէ իր գայթակղութեան արուեստին մէջ: Այսպէս, հաւաքածոն կը սկսի Շահնուրի «Աւագ Ուրբաթ»ը եւ «Պույնուզը»ները (1932) գրական էջերով ու կը շարունակուի յօդուածներով. սկսելով «Նկարչութիւնն եւ նկարիչներ», ուր փորձով Շահնուր կը մատնանշէ քննադատութեան դժուարութիւնը տալով իր գեղարուեստի մեկնաբանութիւնը Մարտիրոս Սարեանի եւ Մելքոն Քէպապճեանի արուեստին (1929), Թէոդիկի մահուան տարելիցին առթիւ («Յառաջ», 1929 Մայիս 23) յուզիչ ապրումներէն ետք կը կարդանք իր քննադատական յօդուածը «Մենք» խորագրով («Յառաջ», 1932, Յունուար 24 - 27) ուր ան կուտայ իր տեսութիւնը «Նոր»ի, սփիւռքահայ - արեւմտահայ գրականութեան մասին իր մտասեւեռումը եւ հոն կը գտնենք մերօրեայ ժամանակակից մտահոգութիւնը, երբ կը գրէ (էջ՝ 69). «Մենք յառաջապահ չենք, այլ ... պահ ենք»:

.

«Այն կրակը, զոր ձեզմէ առինք ու կը տանինք դրած սկիհի մէջ, որ կը կոչուի «Ով մեծասքանչ», կը կարծէ՞ք, վստահօրէն կը կարծէ՞ք թէ դիւրաւ պիտի փոխանցենք մեր զաւակներուն: Լսեցէ՛ք:

«Եւ արդ՝ յառաջապահ ենք:

«Յառաջապահ է այն տղան, որ դեռ կը գրէ»: Հոն է նաեւ իր «Մենք»ի սերունդի որակումը» (էջ՝ 77):

Յաջորդ յօդուածով Շահնուր կը նշէ Շ. Պէրպէրեանի այցելութիւնը Փարիզ, իր իւրայատուկ ձայնով (1932): Ապա կը յաջորդէ «Մաքս Ժագոպ եւ Հայկական ողբերգութիւնը» գրութիւնը (1934), ուր Շահնուր կը յայտնաբերէ Max Jacob-ի «Հայաստան» (Haïasdan) անուն քերթուածը: «Ֆրանսացի երիտասարդ գրագէտները եւ մենք» (1939) իր գրութեամբ ան կ'անդրադառնայ Ֆրանսացի գրողներու հայու հանդէպ ունեցած դարշանքին ու ատելութեան, վերջացնելով՝ «Զեմ գիտեր թէ Ժիրօտուի ըսածին պէս բոլոր Հայերը կը հոտի՞ն թէ ոչ: Ես իրեն պէս բոլորը չեմ հոտոտած: Բայց գիտեմ թէ Հայուն այս լաճը կը նախընտրէ հոտիլ» (էջ՝ 99):

Շահնուր իր յաջորդ յօդուածով կուտայ իր մտածումները «վէպին շուրջ»: Յաջորդ յօդուածը որու խորագիրն է «Վերջին խօսք՝ չափազանցութիւն է» («Ապագայ», 1937), քննադատական ակնարկ է հայ գրական շրջանակներէն ներս «հըպանցիկ» մօտեցումին: Այս յօդուածէն կը պարզուի Շահնուրի մօտեցումը հայ - սփիւռքահայ գրականութեան: Զգայուն եւ գեղապաշտ ոճին դէմ կ'առաջարկէ «ուժը ունենալ վար իջնելու» եւ ընդունելու կեանքի հակակշիռը (էջ՝ 125) եւ «առանց ստանդայութեան, առանց նիւթականին պղծութեան գոյութիւն չունի գրականութիւն»: «Զապէլ Եսայեան կը գրէ» (1938) յօդուածով վերանցում մըն է Եսայեանի 1905-ի ֆրանսերէն լոյս տեսած «Ecrits pour l'art» յօդուածին, որ Շահնուրի համար կը հետեւի «չափազանցեալ եւ կեանքէն զուրկ սեմպոլիզմին վրայ» եւ ուր սակայն Շահնուր կը գտնէ «հինցած գրական տարազ»ի ետին, կը համակուի յուզումով հոն գտնելով խօսքեր որոնք նոր իմաստ կը ստանան, երբ կը կարդայ «Այլեւս ոչինչ պիտի փոխուի եւ այլեւս ոչինչ պիտի լուծի» (էջ՝ 129): Իր «Դրախտ կորուսեալ» յօդուածով, Շահնուր կուզայ որակելու Հ. Յ. Դ.-ի գրականութիւնը՝ «Հէքեաթ», մօտենալով հէքեաթին արեւմտեան տեքարթեան (Descartes) արդիապաշտական դիտանկիւնէն եւ այն համոզումով թէ հէքեաթը ժողովուրդին խօսքն է, արձագանգը, եւ ոչինչ կուտայ անոր: Այսօր յետ - արդիական տեսանկիւնէն ամէն ինչ չարահիւսութիւն ու պատում է, ըԱյ գիտութիւնը թէ հէքեաթը: Շահնուր այս յօդուածը կը նկատէ փորձ մը հէքեաթ հասկնալու եւ բացատրելու թէ ան միշտ կը սկսի նոյն կէտէն թէ (էջ՝ 133) «1) Դըրախտին մէջն էինք. 2) Խնձորը կերանք. 3) Կորուսեալ է դրախտը»: Ան այս ոճին կը գտնէ նաեւ Զարդարեանէն Օշական ամբողջ մեր գրականութիւնը: Գրեթէ նոյն թեման կը շարունակուի յաջորդ գըրութեան մէջ. արդարեւ, «Վաւերաթուղթը» նուիրուած՝ Գեղամ Ֆէնէրճեանին, կը քննադատէ մեր ամբողջ գրականութիւնն ու գրագէտները որակելով զիրենք «ամաթէօրներ» ու հոն կը քննադատէ նաեւ վաւերաթուղթի չգործածութիւնը կամ «լղրճուած, աղճատուած» ներկայացումը:

Այս յօդուածէն ետք Շահնուր կը դադրի հայերէն գրելէ: Ան կը գրէ միայն ֆրանսերէն ստորագրելով Armen Lubin կեղծանունը: Արփիկ Միսաքեանի վկայութեամբ 1939-էն 1957 Շահան Շահնուր հայ գրագէտը լռած է բայց ոչ՝ ֆրանսագիր բանաստեղծն ու արձակագիրը: Արփիկ Միսաքեանի գրութիւնը կը պատմէ Շահնուրի «դարձը» իր հօր՝ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան առթիւ Շահնուրի գրած «Սիրտ սրտի» նամակով (1957). եւ որ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը որդեգրած է որպէս խորագիր: 1958-ին Շահնուր կը հրատարակէ նոյն գրութիւնը որպէս պատմուածք «Սիրտ կայ որ կը ճանճէ» խորագրով (Գ. Քէօսէյեանի հրատարակութեամբ, 1958, Պէյրութ): Հաւաքածոն կը շարունակուի Շահան Շահնուրի 1957-էն 1974 (իր մահը) լոյս տեսած յօդուածներով: Ան այս վերջին յօդուածներուն մէջ արդէն իսկ հաշտուած է իր ցաւին հետ ու հայութիւնը ընդունած իր էութեամբ եւ որպէս «սիրտ» ու «այնքան ազատութիւն կը փնտռէ՝ որքան բանտարկուած թռչունը»:

ՇՈՒՇԻԿ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ՝ «ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ ՎԷՊԸ»

Պէյրութ, Համազգայինի Վահէ Սէթեան տպարան, 1994, թղթակազմ, տպաքանակ 1000, 126 էջ

Աւարտաճառի կամ թէզի ոճով գրուած այս փոքր գրքոյկը կուգայ կեդրոնանալու Յակոբ Օշականի վիպագրութեան վրայ՝ յենուելով «Ծակ պտուկը», «Միւլէյման էֆէնտի» եւ «Մնացորդաց» գործերուն վրայ: Շուշիկ Տասնապետեան համադրելով արդէն իսկ Յակոբ Օշականի վէպի մասին եղած գրախօսականներն ու գրաքննադատական աշխատութիւնները, ինչպէս Մարկ. Նշանեանի «Օշականեան մատենագրութիւն» շարքը, Գրիգոր Պըլտեանի «Յակոբ Օշական եւ արեւմտահայ նորավէպը», «Օշականի վէպը», «Ծակ պտուկ»ին, Վահէ Օշականի իր հօր վէպին եւ գրական վաստակին նուիրուած յօդուածներն ու այլ յօդուածներ կը մնայ հմայուած՝ Յակոբ Օշականի «Հայ մեծ վիպասանի անանցանելի ու փառաւոր վաստակին» (էջ՝ 122): Թէեւ կը փորձէ խորանալ վերլուծումի մէջ:

Շուշիկ Տասնապետեան իր վերլուծական ակնարկով կ'անդրադառնայ Օշականի վէպին որպէս իր գրական ժառանգի մեծագոյն նուաճումը, զայն նկատելով իր գեղարուեստական համակարգին առանցքային կեդրոնը: Իսկ Տասնապետեանի մօտեցումը վէպին, կը սկսի «Վէպի աշխարհը» ներկայացնելով, ապա «Տիպարներ»ը՝, «Բարքեր»ը, «Գործողու-

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՍԱՐՍԱՓԻՆ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Բ. աշխարհամարտին աւարտին մօտ հաւանօրէն շատեր կը մտածէին թէ Հիրոշիման խնայուած քաղաք էր Ամերիկացիներուն կողմէ, քանի որ Ճափոնի միւս բոլոր քաղաքները թիրախ կ'ըլլային ամերիկեան ռմբակոծումներու, բացի այս մէկէն: Այդ պատրանքը ցնդեցաւ 1945 Օգոստոս 6-ի առաւօտեան, զօրաւոր պայթումի մը գոռոցին ու աչքեր կուրցնող փայլատակումին հետ: Հիրոշիմային հետ ամբողջ աշխարհը արձանագրեց երկրագունդին վրայ արձակուած հիւլէական առաջին ռումբին փորձառութիւնը:

Այդ պայթումը ակնթարթի մը մէջ փշրըւած, հալած ոսկորներու, բզքտուած միսերու, արեան ճապաղիքներու եւ մոխիրի անծայրածիր դաշտի մը վերածեց շէն քաղաքը: Անմիջապէս մահացողներէ թերեւս աւելի սոսկալի վիճակի մէջ էին վերապրողները, իրենց փրթած ականջներով, հալած աչքերով, ուռած դէմքով, այրած մորթով, կամ դուրս թափած փորոտիքով: Անոնք երկարատեւ, տառապալից դարմանումներէ ետք երբ նոյնիսկ կրցան տիրանալ քիչ - շատ բնականոն կեանք մը վարելու կարողութեան, երբեք չյաջողեցան մոռնալ Օգոստոս 6-ին պատահածը:

Վերապրող մարդարան մը յետագային գրելով այդ մասին, կ'ըսէ թէ դժոխային տեսարանին վրայ կ'իշխէր մահուան ու այրած, խանձած մորթի, միսի հոտը. այդ գարշահոտութիւնը այնպէս խոր արմատացած էր գինքը որ այսօր եւս, դէպքէն 50 տարի ետք, կրակին վրայ եփած ձուկ չի կրնար ուտել. այդ ձուկին հոտը կը յիշեցնէ իրեն Օգոստոս 6-ի գարշահոտութիւնը եւ այրած ամբողջ սոսկումը:

Իր եւ իրեն նման վերապրողներու յուշերուն մէջ պատահածին չափ ցնցիչ է կարդալ թէ իրենք ամբողջ կէս դար պարտադրուեցան ընկերութեան լուսանցքին վրայ ապրելու, յաճախ մերժումներու թիրախ ըլլալով: Ատիկա եւս ազդակ մըն է, անկասկած, իրենց մէջ անջնջելիօրէն դրոշմուած գարշանքի, արհաւիրքի զգացումին որ, ինչպէս կը գրէ նոյն մարդարանը, պիտի անհետանայ միայն մահուան հետ:

Անհրաժե՞շտ էր խնդալէս, Ճափոնի դէմ ամերիկեան վերջնական յաղթանակին համար այդ ռումբը: Այս հարցումին ժխտական պատասխան կուգայ երկու ճակատէն ալ. 1963-ին, յետագային Միացեալ - Նահանգներու նախագահ ընտրուած զօրավար Այզընհաուըր որ պատերազմին դաշնակից զօրքերու Եւրոպայի հրամանատարն էր, յայտնած է թէ Ճափոնցիները արդէն յանձնուելու պատրաստ էին եւ անհրաժեշտ չէր զիրենք ռմբակոծել «այդ սարսափազդու բանով»: Նոյն կարծիքը յայտնած է նաեւ օդուժի հրամանատարը: Իսկ նախագահ Ռուզվէլթի, ապա Թրումընի զինուորական խորհրդական ծովակալ Լէհի իր յուշերուն մէջ կը գրէ. - «Բարբարոս այդ զէնքին գործածութիւնը Հիրոշիմայի եւ Նակազաքիի վրայ, ոչինչով օգնեց մեզի Ճափոնի դէմ մեր մղած պատերազմին մէջ»: Այսօր, տարօրինակ կը թուի կարդալ թէ նոյն գաղափարը կը տիրէր նաեւ ռուս ղեկավարութեան մօտ: Բերիայի տղան խօսելով Կրեմլինի հակազդեցութեան մասին, կ'ըսէ թէ Ստալին ու իր հայրը անմիջապէս հասկցած էին թէ Ամերիկացիներու առաջին նպատակը վախ պատճառել էր: Եւ Կարմիր բանակը մէկ - երկու շաբթուան մէջ արդէն կրնար Ճափոնը անձնատուութեան պարտադրել:

Իր տիրացած զէնքին տարողութեան չօշափելի փաստը ունենալու Միացեալ - Նահանգներու մղումով թերեւս կը բացատրուի ոչ անհրաժեշտ նման քայլ մը: Կայ նաեւ յաջորդ յիսնամեակին այդ զէնքին գործածութենէն խուսափելու երեւոյթին մէջ այդ քայլին խաղացած դերը: Ճափոնական մարտիրոս այդ երկու քաղաքները տարհամոզիչ պատուար եղան ամէն անգամ որ մարդկութիւնը իր սուր բախումներով հասաւ այդ ահռելի զէնքը յիշելու հանգրուանին: Այսօր բազմաթիւ երկիրներ Հիրոշիմայի ու Նակազաքիի վրայ արձակուածէն բազմապատիկ հզօրութեամբ հիւլէական զէնքի ու զինամթերքի տէր են: Միլիառներ ծախսուած են ու կը ծախսուին անոնց համար: Միլիառներ որոնցմով աղքատութիւն կոչուած չարիքը կարեւոր չափով կարելի էր անհետացնել երկրագունտէն:

Այսուհանդերձ, այսօր սարսափի թուականին յիսնամեակին գլխաւոր ձեռքերումը կը նկատուի այն երեւոյթը որ Հիրոշիման ու Նակազաքին մնացին եզական օրինակներ. հետեւորդներ չունեցան: Բայց արդեօ՞ք այս պարագան կրնայ սփոփիչ հանգամանք մը ունենալ վերապրողներուներու համար: Կրնա՞յ փոխարժէքը նկատուիլ անոնց տառապանքին որմէ փրկութեան միակ ճամբան կը նկատեն մահը:

թեան գլայարանք»ը, «Գաղափարագրութիւն»ը, «Վիպական ճարտարապետութիւն»ը, «Հոգեբանութիւնը», հասնելու համար Օշականի սեփական, իւրայատուկ ոճին եւ անկեղծութեան:

Վէպը որպէս սեռ ունի իր իւրայատուկ դժուարութիւնները, որոնց սակայն Շուշիկ Տասնապետեան գրեթէ չանդրադառնար: Վէպը այլ գրական սեռերէն կը տարբերի իր նոր եւ յետ - դրական ըլլալուն համար: Հոն բոլոր գրական սեռերը կուգան վերակերպուելու, քանդուելու եւ վերանորոգուելու: Վէպը իր ոճային կառոյցով կը յատկանշուի եռա - տրամադծութեամբ, այլազանութեամբ, բազմալեզուեան գիտակցութեամբ, ինչպէս նաեւ անծայրածիր ժամանակցութեամբ եւ բազմերանգ երկխօսութեամբ: Պիտի փափաքէի տեսնել Յակոբ Օշականի վէպի այս դրսեւորումներու արժեւորումը:

ՍԻՄԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Յ. Գ. - Շահան Շահնուր իր 1937-ի պարզ մէկ հրապարակագրութեան մէջ՝ «Ապաղայ», 1937, Յուլիս 3, ունի շատ աւելի խորունկ «վէպի շուրջ» տեսութիւն մը, ուր ան կ'անդրադառնայ նաեւ Օշականի վէպի տեսութեան մասին: Շուշիկ Տասնապետեանի մօտ պիտի փափաքէի կարդալ նաեւ այդ մասին:

Ս. Ա.

«Հորիզոն»
Գրական յաւելուած, Յուլիս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ԵՒ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

Փրովանս Ալփ Քոթ տ'Ազիւր Շրջանային Խորհուրդը, Մարսէյլի մէջ, վեց ամիս առաջ, թաղապետական ընտրութիւններու նախօրեակին հիմը դրաւ «Փ. Ա. Ք. Ա. Արմէնի Քոլէքթիֆ»ի մը: Այս խմբակցութիւնը կը համախմբէ վերոյիշեալ շրջանի հայ միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւ ունի իր դիւանը որուն նախագահութիւնը կը վարեն հերթական կարգով Մարսէյլի երեք հայ յարանուանութիւններու հոգեւոր պետերը:

Փ. Ա. Ք. Ա. Շրջանային Խորհուրդը երեք տարուան վրայ, 1995 -- 1998 այսինքն մինչեւ շրջանային նոր ընտրութիւնները, 1,15 միլիոն ֆրանքի պիւտճէ մը քուէարկեց Հայաստանի ի նպաստ օգնութեան գործողութիւններու համար:

Առաջին ժողովներու ընթացքին աւելորդ է ըսել թէ գրեթէ իւրաքանչիւր միութիւն ներկայացուց ծրագիր մը, ուզեց օժանդակութիւն «իր» ձեռնարկին համար: Սակայն, ժողովէ ժողով կարեւորը անկարեւորէն, հաւաքականը հատուածականէն եւ պետականը միութենականէն զանազանեցան, ու նաեւ առաջարկուած ծրագիրներու կարեւորութեան գնահատումով որոշում տրուեցաւ երեք ծրագիրներ որդեգրել: Մէկը՝ Երեւանի թիւ 10-ը՝ մասնագիտական եւ արհեստագիտական լիսէի վերահաստատումն է, երկրորդը՝ առողջապահական կալուածէն ներս պատուաստումի գործողութիւն եւ դեղօրայքի հաւաքումն է, իսկ երրորդը՝ Երեւանի բնագիտական եւ ուսողական գիտերօթիկ դպրոցի վերանորոգումն է: Այս վերջինը Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի ծրագիրն է որուն համար Փ. Ա. Ք. Ա. Շրջանային Խորհուրդը 1,15 միլիոն ֆրանքի ընդհանուր գումարէն կը յատկացնէ 541.000 ֆրանք, միշտ տարածուած երկու տարուան վրայ: Աշխատանքներու առաջին մասին համար, այս տարի իսկ, Շրջանային Խորհուրդը 400.000 ֆրանք պիտի տրամադրէ, իսկ միւս մասը վերանորոգումներուն պիտի իրագործուի եւ ֆինանսաւորուի 1996-ին, 141.000 ֆրանքի նպաստով մը:

Այս եւ այլ մանրամասնութիւններով, հանգամանքներով եւ յանձնառութիւններով, խմբագրուած 6 յօդուածներու մէջ, պայմանագրութիւն մը ստորագրուեցաւ Յուլիս 20-ին, Շրջանային Խորհուրդի շէնքի պատուոյ դահլիճին մէջ, նախագահ Ժան - Գլօտ Կոտէնի եւ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահ Պետրոս Թերզեանի կողմէ:

Ժան - Գլօտ Կոտէն իր խօսքին մէջ ընդգծեց նախ հայ համայնքի գրաւած կարեւոր տեղը շրջանի ընկերութեան մէջ եւ իր յայտնած համակրութիւնը Հայաստանի հանդէպ: Վերյիշեց Շրջանային Խորհուրդի բերած նեցուկը, 1986-էն ի վեր, Հայաստանի օգնութեան զանազան գործողութիւններուն մէջ: Ապա, գոհունակութիւն յայտնեց որ այժմ աշխատանքը աւելի ձեւաւորուած եւ արդիւնաւորուած է ստեղծումով «քոլէքթիֆ»ի մը որուն մաս կը կազմեն հարիւրի (?) մօտ հայ միութիւններ: Շրջանային Խորհուրդի նախագահը շեշտեց «Փ. Ա. Ք. Ա. Արմէնի քոլէքթիֆ»ի որդեգրած ծրագիրները, յատկապէս Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամինը, եւ Շրջանային Խորհուրդի յատկացուցած համապատասխան պիւտճէները:

Ապա, հանդիսաւորապէս տեղի ունեցաւ պայմանագրութեան ստորագրութիւնը, զոյգ օրինակներով:

Ժան - Գլօտ Կոտէն Շրջանային Խորհուրդի մետալը յանձնեց «Փ. Ա. Ք. Ա. Արմէնի Քոլէքթիֆ»ի երեք ղեկավարներուն, Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանին՝ Հարաւային Ֆրանսայի համար Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ եւ Առաջնորդական Տեղապահ Միքայէլ Վրդ. Մուրատեանին՝ Մարսէյլի եւ Շրջակայքի Հայ Կաթողիկէ համայնքի ժողովրդապետ եւ վեր. Ժոէլ Միքայէլեանին՝ Մարսէյլի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ պետ (իր բացակայութեամբ մետալը ստացաւ վեր. Ժաք Յակոբեան):

Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան շնորհակալութեան խօսք արտասանեց ըսելով յատկապէս թէ իրեն եւ իր եղբայրակիցներուն եղած պատիւը կ'երթայ ամբողջ գաղութին:

Ֆրանսիս Ժիոլիթի՝ Շրջանային Խորհուրդի անդամ եւ պատասխանատու մարդասիրական գործողութիւններու վեր առաւ «Քոլէքթիֆ»ին կարեւորութիւնը եւ անոր ընտրած ծրագիրները, մանաւանդ բուն Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամինը որ ուղղակի առնչուած է պետութեան անմիջական կարիքներուն:

Պետրոս Թերզեան՝ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահը շնորհակալութեան խօսքերէ յետոյ, ներկայացուց «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի նպատակը եւ կատարած իրագործումները Հայաստան եւ Արցախ: Խօսեցաւ Հայաստանի կարողութիւններուն եւ ընդունակութիւններուն վրայ գիտական, ճարտարարուեստական եւ այլ մարզերուն մէջ: Յոյս յայտնեց որ ուժանիւթի վերարտադրութեամբ եւ վերստացումով երկիրը շուտով կ'երթայ դէպի իր ճշմարիտ անկախութեան: Այսօր է որ պէտք է օգնել, այժմէն է որ պէտք է ներդրումներ կատարել, բացատրեց Պ. Թերզեան: Յիշեցուց Հայաստանի աշխարհաքաղաքակրթական դիրքին կարեւորութիւնը:

Այս արարողութիւնը որուն ներկայ եղան «Քոլէքթիֆ»ի անդամներ, Հիմնադրամի Մարսէյլի Շրջանային Կոմիտէի անդամներ, եւ այլ անձեր, շուրջ հարիւր հոգի, վերջ գտաւ ընդունելութեամբ մը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՓՐԿԵ՛ՆՔ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն կարդացած ըլլալ Կիպրոսի մեր աշխատակցին՝ Աստուր Տէվլէթեանի գրութիւնը Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան մասին, որ ահազանգ մըն էր խորքին մէջ՝ ի բացայայտում ատենէ մը ի վեր Բարեգործականի վերին եւ յատկապէս վերնագո՛յն ղեկավարութեան մօտ ի յայտ եկող տրամադրութիւններու:

Մեր ընթերցողները նաեւ, վստահաբար, բացառիկ ուշադրութեամբ պիտի կարդան «Անկախութիւն»ի ներկայ թիւով սրտցաւ պոռթկումը Զարեհ Մելգոնեանի, ուր շատ յստակ ու մեկին կերպով կը բանաձեւուի մեր ժողովուրդին համար ամէնէն առողջ կենսաձեւը՝ ՉԼՔԵԼ ՍՓԻՒՌՔԸ, ԱՅԼ, ԸՆԴՀԱԿԱՌԱԿԸ, ԶՕՐԱՑՆԵԼ ԶԱՅՆ, ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՎԱՂՆ ԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԷՏՔ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ԱՆՈՐ:

Ահազա՛նգ մը եւ ուղենի՛շ մը:

Բարեգործականի ղեկավարութիւնը կրնայ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը ընդհանրապէս փակելու եւ կամ զայն Հայաստան տեղափոխելու մասին մտածելու առաջնորդուած ըլլալ նիւթական հասկնալի մտահոգութիւններով, նըկատի ունենալով կրթարանին տարուէ տարի աճող բացը:

Ասիկա դիւրին եւ սակայն ԱՂԻՏԱԲԵ՛Ր լուծումն է:

Բարեգործականի ղեկավարութիւնը նաեւ կրնայ ընտրել դժուար բայց մասնաւորապէս Սփիւռքի եւ ընդհանրապէս հանուր հայութեան համար ՕԳՏԱԿԱ՛Ր լուծումի ճամբան՝ Հաստատութիւնը եկամուտի մնայուն հունով մը դարձնել ինքնաբաւ:

Այս ուղին էր որ բացած էին ատկէ քանի մը տարի առաջ Հայկաշէն Ուզունեանի նման տեսիլքի տէր եւ հայ մշակոյթին, դպրոցին ու բառ ու բանին պաշտամունքը ունեցող ղեկավարներ, երբ Հաստատութեան ապագայով մտահոգ, անոր հողերուն մէկ մասը վաճառելով ուրիշ մաս մը վերածած էին եկամտաբեր կալուածի,

Բայց որպէսզի կանխուի աղէտ մը եւ աղէտներ, անհրաժեշտ պիտի ըլլայ որ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան բոլոր շրջանաւարտները, նախկին եւ ներկայ կրթական մշակները, հոգաբարձուները, օժանդակ մարմինները, մանաւա՛նդ սանուց միութիւնները խմբուին ու լծուին գործի, դառնան հանրային կարծիքի այն թումբը, որ զգաստութեան կը հրաւիրէ ատենէ մը ի վեր կամայականութիւնը օրէնքի վերածած ղեկավարութիւն մը եւ կ'արգիլէ որ իրենց պաշտօնավարութեան տխուր ու ժամանակաւոր շրջանը յանգի նաեւ Մելգոնեանի կործանումին՝ կործանումէն ետք շատ մը ուրիշ միութենական կառոյցներու, որոնցմէ Ուաթըրթաունի ամէնօրեայ վարժարանին կորուստեան վիշտը տակաւին կը կոտտայ Պոսթընի Հայերու սիրտին ու միտքին մէջ:

Ուաթըրթաունի մէջ Բարեգործականի ղեկավարութիւնը չըրա՛ւ կարելի ամէն բան՝ փրկելու ի՛ր վարժարանը: Բայց Պոսթընահայութիւնն ու յատկապէս վարժարանին շուրջ խմբուած բազմութիւնն ալ չըրա՛ւ իր ամբողջ կարելին՝ փրկելու ի՛ր դպրոցը:

Հիմա կարգը Մելգոնեանինն է եւ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆՑԻՆԵՐՈ՛ՒՆ:

Մելգոնեանցիները կը հրաւիրուին իւրաքանչիւրը անհատապէս, բայց նաեւ ու մա՛նաւանդ հաւաքական ժայռի ու թումբի վերածուած՝ ընելու ամէն կարելի ճիգ, որ փրկուի կրթարան մը, որ թէեւ շատ բան կորսնցուցած է իր անցեալի փայլէն, բայց որուն անցեալի ու ներկայի փառքերը գըրաւականն են ապագայ նոր փայլքի մը՝ եթէ միայն գիտնանք փրկե՛լ, բարեկարգե՛լ ու զարգացնել զայն:

Օ՛Ն ՅԱՌԱ՛Ջ, ՄԵԼԳՈՆԵԱՆՑԻՆԵ՛Ր:

Վ. Ղ.

«Անկախութիւն»
Յուլիս 13

(Շար. Ա. էջէն)

առընչութեամբ, ոստիկանութիւնը հրապարակեց երեք ռոպօ - լուսանկարներ, հիւսիսային Ափրիկէի դիմագիծով անձերու որոնք կրնան հեղինակները ըլլալ արարքին, բայց, կարեւոր վկաներ կը նկատուին, ուշադրութիւնը գրաւած ըլլալով ճամբորդներու իրենց ընթացքով կամ խօսքերով: Այժէի «լա Թրիպիւն»ը լուսանկարեալ կը թուի եւ կը գրէ թէ ֆրանսական ոստիկանութիւնը չի կրնար անգիտանալ որ Շալապի եղբայրները իրենց վարձած մէկ յարկաբաժինին մէջ պայթուցիկի փորձեր ըրած են:

ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ահաբեկչական արարքները կը շարունակուին Գերմանիոյ մէջ: Շաբաթէն (Յուլիս 29) Կիրակի լուսնալիք գիշերը 6-րդ էր, որու ընթացքին հրդեհներ կը ծագէին թրքական հաստատութեանց մէջ: Նոյն գիշերը ճամբորդական գործակալութիւն մը ամբողջութեամբ այրած է Քէօնիկսվինթէր (Պոննի մօտ): Նման դէպքեր տեղի ունեցած են նաեւ Էսսէն, Լիմըն, Գոպլանց, Գարլսռուհը, Սալցկիթթըր: Գերման իշխանութիւններուն համար քրտական ՓՔՔ կազմակերպութեան գործն է: 450 հազար քիւրտեր կ'ապրին Գերմանիա: Ըստ Տէր-Շփիկըլի ՓՔՔ-ի արգիլումը փոխանակ առաջքն առնելու ոճրափորձերուն աւելի ամրապնդած է քիւրտ ծայրայեղականներու գործունէութիւնը:

ԳՐՈԶՆԻԻ մէջ ստորագրուած է զինուորական համաձայնագիր մը Ռուսերու եւ Չէչէններու միջեւ, բայց ոչ մէկ կարգադրութիւն կը նախատեսէ Չէչէնիոյ կանոնադրին մասին: Այս համաձայնագիրը վերջ պէտք է դնէ պատերազմին: Ժամանակի ընթացքին ռուս զինուորները պէտք է քաշուին, որու փոխարէն Չէչէնները պէտք է յանձնեն իրենց զէնքերը: Սկզբնական շրջանի մը մէջ, պատերազմիկները պէտք է 2-էն 4 քիլոմեթր քաշուին բոլոր ճակատներուն վրայ, ապահովութեան գօտի մը հաստատելու համար իրենց միջեւ: Դուդայեւ բոլորովին դէմ է այս համաձայնագրին, զոր, կ'ըսէ Չէչէնները ստորագրած են Ռուսերուն ճնշումին եւ սպառնալիքներուն տակ:

ՍՈՇՈՑԻ Թուրք խմբը՝ Քասիմ Իւնալ, 31 տարեկան, որ անցեալ տարի արտաքսուած էր Ֆրանսայէն, գաղտնաբար կրկին վերադարձած էր եւ ձերբակալուեցաւ առջի օր: Անդամ էր ԱՖԻՏ-ի (Անատոլուի իսլամական դաշնակցային Պետութիւն): Պիտի դատուի ի մօտոյ եւ կրնայ մինչեւ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուիլ:

ԹԵՀՐԱՆԻ կեդրոնը, Իրաքի իսլամական յեղափոխութեան Գերագոյն Ժողովի կեդրոնատեղիին մօտ, երկու ոճրափորձեր գործուած են Յուլիս 29-ին: Հինգ վիրաւոր կայ: Տէր եղող չէ եղած, բայց, իշխանութիւնները կը խորհին որ մուճահետիններու գործն է (Իրանի իշխանութեան ընդդիմադիր շարժում):

ՉԻԼԻԻ մէջ (Անթոֆակասթա նաւահանգիստը) ուժեղ երկրաշարժ մը պատահած է Յուլիս 29-էն 30-ի գիշերը, 7,8 զօրութեամբ Ռիխթէրի վրայ (9): Միայն 3 մեռեալ եւ 13 վիրաւոր կայ, շնորհիւ հակացնցում զօրաւոր կառուցումներու:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Սաքարիա քաղաքին մօտ Փամուքօվա գաւառակին անտառներուն մէջ ծագած հրդեհ մը մօտակայ զինապահեստին պայթումին պատճառ եղած է, դժոխքի վերածելով շրջանը: Կան մարդկային 14 զոհեր. պայթումները նիւթական մեծ վնասներ պատճառած են: Թուրք մամուլին համաձայն, զինապահեստը երկրին մեծագոյն երկրորդ պահեստն էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին նախարարները հանդիպում մը ունեցած են Թունուզի մէջ: Հ. տը Շարէթ ամէն ապահովութիւն տուած է Էրտալ Ինէօնիւի որ Ֆրանսա պիտի չարունակէ նեցուկ կանգնիլ Թուրքիոյ Եւրոպայի մաքսային Միութեան անդամակցութեան: Թուրք մամուլը աստ հետ տեղ կուտայ նաեւ նախագահ Շիրաքի օտար մամուլի խորհրդականին արտայայտութիւններուն, երկու երկիրներուն յարաբերութիւններուն առընչութեամբ: Խորհրդականը ըսած է թէ նախագահը սրտանց կը հաւատայ Թուրքիոյ եւրոպացիի հանգամանքին ու անմիջապէս որ Եւրոպայի Խորհրդարանը քուէարկէ Մաքսային Միութեան անդամակցութիւնը, Ժ. Շիրաք Թ. Չիլլէրի կատարած խոստումին համաձայն ամէն կարելին պիտի ընէ որպէսզի Եւրոպայի Խորհուրդին մէջ Թուրքիա ներկայ ըլլայ:

Տիկին Լօժէնի Սանտրիք,

Տէր եւ Տիկին Անտրէա Բամբանինի եւ զաւակը՝ Թալին,

Տէր եւ Տիկին Սարգօ Սանտրիք եւ զաւակները Անդրանիկ եւ Ռազմիկ,

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էվէրէքլեան եւ զաւակները Վիվիան եւ Վիլմա,

Տէր եւ Տիկին Վիգէն Էվէրէքլեան եւ զաւակները Վիքթորիա եւ Ալեքսիս,

Պր. Եդուարդ Այվազեան եւ զաւակները,

Տիկին Արաքսի Գալֆաեան եւ զաւակները,

Օր. Արլէն Տէմիրճեան,

Տէր եւ Տիկին Փիթըր Սանտրիք եւ զաւակները,

Տիկին Ազաւնի Պալեան,

Տէր եւ Տիկին Գալուստ Քրիստեանեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պէրպէրեան եւ զաւակները,

եւ համայն Անտրիքեան, Քէլէշեան, Բամբանինի, Թիւթիւնճեան, Գալֆաեան, Էօրտէքեան ընտանիքները սրտի դառն կսկիծով կը գուժեն իրենց սիրեցեալ աղջկան, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, զարմիկին, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԷԼԷՆ ՍԱՆՏՐԻՔԻ

(Ծնեալ՝ Պէյրութ, 1951-ին)

կանխահաս մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 10-ին Երեւանի մէջ, արկածի հետեւանքով:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Էջմիածնի Ս. Գայեանէ Եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 19-ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ վանքին գերեզմանատան մէջ:

Էլէն Սանտրիքի յիշատակին հաստատուած է Ellen Sandrik Foundation for the Defense of Human Rights in Armenia հիմնադրամը: Նուիրատուութիւնները կատարել Ellen Sandrik Foundation անունով, հասցէն՝

c/o Eugenie Sandrik,
300 East 75th Street, New York,
N. Y. 10021:

Imprimé sur les Presses
du Journal "HARATCH"
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ԼԻՈՆ. --

Այրի Տիկին Աւետիս Քէփէնէկեան,

Պ. Օհաննէս Տօնապետեան,

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տօնապետեան,

Տօքթորներ՝ Գէորգ եւ Ժընըվիէվ Քէփէնէկեան եւ զաւակները,

Տօքթ. Քրիսթին Քէփէնէկեան - Փափազեան, ամուսինը՝ Ժոզէֆ եւ իրենց զաւակները,

Տիկին Անահիտ Տօնապետեան եւ Պ. Անդրէաս Տէմոփուլոս,

Սոնա, Միրիամ, Միքայէլ Տօնապետեան,

Տօնապետեան (Միացեալ-Նահանգներ), Մելիքեան (Նիս), Վրթանէսեան (Փարիզ), Տատեան, Թոնկուրեան (Մարսէյլ), Էնէզեան (Զուիցերիա), Էնէզեան (Փարիզ), Ռստիկեան, Սարայտարեան ընտանիքները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, աներ-հօր, մեծ-հօր, տատին եւ քեռիին՝

ՏՕՆԱՊԵՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ-ի

(Ծնած Հիւսէյնիկ, Խարբերդ, 1896, Մարտ 11-ին: Նախկին ռազմիկ, կամաւոր
ենթասպայ ֆրանսական բանակի
արեւելեան լեգէոնին մէջ, մասնակցած՝
Կիլիկիոյ արշաւանքին)

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Օգոստոս 2, Չորեքշաբթի, ժամը 10-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին՝

295, rue André Philip, Lyon 3e

Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ ծաղկեպսակ:

Նուիրատուութիւններ ընել բարեսիրական հաստատութեանց:

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»

ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir
le Mardi 15 Août
pour sa

FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

RESERVATION :

HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ-ան-Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին

մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝

Փօլ Պաղտասարեանի

EGLISE ST LOUIS-EN-L'ISLE

1er et 2 Août à 20 heures 45
Violoncelle solo avec
FELIX SIMONIAN
(Suite de Bach)

EGLISE DES BILLETTES
22, rue des Archives, Paris 4e

5 Août à 21 heures
6 Août à 17 heures 30
Violoncelle et Piano
FELIX & LOUSSINÉ SIMONIAN
Au programme Locatelli, Schubert, Brahms.

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat
Enseignement bilingue
arménien - français

- Classes à effectifs réduits
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes depuis le 9 mai sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille
tél : 91 93 75 25

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ TVA-Ն 18,60%-ԷՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ 20,60%-Ի

«ՅԱՌԱՋ»ի
բնթացիկ ազդերու
սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաքինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES

Du 1er Juillet
au 1er Octobre
Ancien Evêché, rue Tourny
SARLAT

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 2
MERCREDI
2 AOUT
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 18.647

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.647

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

70 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՄ

Այսօր տարեդարձս է :

Եօթանասուն տարեկան եղայ :

Ծննդեան օրս, ոչ ոք կը հաւատար թէ կրնամ այսքան «ծերանալ» :

Բայց, ես՝ չեմ ծերացած : Մարդիկ կը ծերանան, թերթերու աւելութիւնն այն է որ քանի տարիները անցնին, այնքան պատկառելի կը դառնայ իրենց տարիքը :

Ու ես հպարտ եմ իմ տարիքովս : Բնաւ չէ թէ հարիւր առ հարիւր գոհ եմ տարած աշխատանքէս : Բնաւ երբեք : Ինքնաքննադատութիւնը նախընտրած եմ ինքնագոհութենէն որ յառաջդիմութեան չի տանիր : Բայց, կեղծ համեստութիւն ալ չեմ ուզեր ցուցաբերել : Ըրի առաւելագոյնը զոր կրնայի :

Տասնամեակներու երկայնքին քալեցի, հիմնադրիս բառերով՝ «այս լպրծուն պողոտաներուն» վրայ, ջանացի միշտ տալ առաւելագոյնս : Անկասկա՛ծ, չյաջողեցայ կատարելութեան հասնիլ : Բայց, ինչ որ ըրի, ըրի՛ անշահախնդրութեամբ, նուիրումով, համոզումով, այլ մանաւա՛նդ հաւատքով :

Օգոստոսեան արեւոտ օր մը աշխարհ եկած էի, ծառայելու համար տարագիր բազմութեանց, որոնք կուգային կայք հաստատելու այս ափերուն վրայ : Ձայն մը պէտք էր որ ըսէր այդ արմատախիլ վերապրողներուն թէ առանձին չեն, անտէր չեն : Ջանացի այդ ձայնը ըլլալ :

Քանի մը տասնամեակ քալեցի հիմնադրիս հետ, թէեւ շրջան մը լռեցի, կամովին, երբ թշնամին գրաւած էր երկիրը : Ապա, կրկին, միասին էինք ազատագրման օրերուն : Օրերն ու ժամերը անցան ու յանկարծ ճմրան ցուրտ առաւօտ մը գնաց :

Բնաւ չէր զգացուցած թէ կրնայ, օր մը, այդպէս մեկնիլ՝ մնաս բարով՝ ոչ ըսելով, ոչ իսկ իր ամէնէն հարազատին որ՝ ես էի :

Որբացայ :

Բայց, որբ չմնացի : Տէր դարձան ինծի : Նըշխարատեցին : Նոյնիսկ փոքրիկ տպարանով մը օժտեցին զիս, որպէսզի քիչ մը աւելի անկախ ըլլամ :

Ու տարիներ յաջորդեցին տարիներուն : Եղայ 40, 50, 60 եւ այսօր՝ 70 տարեկան :

Ամէն ցերեկ, շարունակեցի լոյս աշխարհ գալ ամենայն կանոնաւորութեամբ, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն : Օր մը նոյնիսկ, «վռնտուեցայ» Փարիզի «Ազգային» մկրտուած Տունէն, բայց այդ ալ չխանգարեց կրողս : Դիմագրաւեցի նոր դժուարութիւններ ու շարունակեցի ճամբաս :

Տարիները երկայնքին շատ բան տեսայ : Պատմական օրեր ապրեցայ : Տխուր եւ ուրախ օրեր : Երկրաշարժ, Ղարաբաղեան շարժում, անկախութիւն : Հայաստան դիմագիծ փոխեց : Ես եղայ անոր կողքին : Ջանացի անաչառ ըլլալ : Ջատագովել ծուռն ու շիտակը, սեւն ու ճերմակը, բոլոր ճակատներուն վրայ, Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ : Եղան մարդիկ որ զիս չհասկցան : Հայրենիքին՝ ծուռը, մանաւանդ երբ անկախ պետութիւն է, պէտք չէ տեսնել, տեսնելու պարագային՝ պէտք չէ մատնանշել : Ինչո՞ւ : Չխորհեցայ, երբեք, թէ ե՛ս անսխալական եմ, բայց եւ այնպէս չմոռցայ որ իմ հիմնադրիս վերջին խմբագրականին խորագիրն էր՝ «Լռութիւնը ոսկի չէ» :

Հաւատայ այս հանդրուանին :

Երկար ճամբուս ընթացքին շատեր կորսնցուցի : Հիմնադրէս ետք, անոր անմիջական գործակիցները : Անոնք, որոնք առաջին օրերէն շունչ ու կեանք տուած էին ինծի : Հիները գացին : Նորեր եկան : Ճամբաս շարունակեցի միշտ այն խոր համոզումով թէ դեռ պահանջ մըն եմ, անհրաժեշտութիւն մըն եմ, եթէ նոյնիսկ այն լեզուն զոր կը խօսիմ նահանջած է, ու օրէ օր, քիչ մը աւելի կը նահանջէ : Բայց, տեղի պիտի չտամ :

Տարեդարձս է այսօր :

70 տարեկան եմ :

«ՅԱՌԱՋ»

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

ՍԻՐԵԼԻ «ՅԱՌԱՋ» ՅՕԱՄԵԱԿԻԴ ԱՌԻԹՈՎ (1925—1995)

Հեռաւոր Օգոստոսի մը, Նաւասարդեան երկունքէն մանուկ մը ծնաւ, Վահագնի փոքրիկ, որ ունէր՝ հուր - հեր, մօրուք - բոցեր եւ արեւ - աչքեր. անունը դրին «Յառաջ», անդրանիկ հայ օրաթերթ՝ Եւրոպայի սրտին վրայ. հայրիկն էր՝ Շաւարշ Միսաքեան, «Մայրիկը»... հարցուցէք Անրի Վերնէօյ՝ հայազգի մեծանուն բեմադիրին :

Ժամացոյցին սլաքը քսաներորդ դարու առաջին քառորդը ցոյց կուտար : Ահաւոր Եղեռնէն ու ջարդերէն ետք՝ Ֆրանսա ապաւինած սերունդը, բազուկները սոթտած՝ չարաչար աշխատանքի էր նուիրուած, առօրեայ ապրուստի ի խնդիր :

Եւ ահա՛ հանապազօրեայ հացը, հացը ոգեղէն, հայկական հարազատ ոգիի, լեզուի ու մշակոյթի պահպանիչ սրբազան կերակուրը, «Յառաջ»ի տաք փուռէն ելած, Մեսրոպեան շունչով ու բոյրով օծուն, նուէր՝ պանդուխտ հայորդիներուն, սոված հայորդիներուն, տառապած հայորդիներուն, որոնք նոր արմատներ կը սերեցէին, բիւր զրկանքներով, ասպնջական Ֆրանսայի ափերուն :

Այդ օրերէն ասդին՝ տօնական մեծ Նաւասարդն է այժմ. 70-րդը, 1995 թուականի Օգոստոս 1-ին : Եւ հացը սրբազան, արեւին հետ, արեւահամ, 18.650 անգամ ծագած է «Յառաջ»ի անմար փուռէն, անընդհատ, միշտ կենսունակ, երբեմն՝ ազատ ու անկախ Հայաստանի երազով ջերմացած, այժմ - գոնէ սա վերջին չորս տարիներուն -- սեփական պետականութեամբ օժտուած հայրենասէրի մը հըպարտ ու վառ զգացումներով արծարծուն :

Ո՜ղջ ըլլար անմահ Հիմնադիրը, ամէնուս սիրելի ՇԱՒԱՐՇը, ու գրէր դարձեալ «ՕՐԸ ՕՐԻՆ», իր սեղմ ու իմաստնադեղ խմբագրականներու կարճ սիւնակը, բիւրեղանման իր լեզուով ու սրտով :

«Յառաջ»ի 50-ամեակին ու 60-ամեակին նուիրական առիթներով, շնորհաւորական տողեր գրած եմ անցեալին :

Այժմ, Շաւարշ Միսաքեանի ժրաջան աղջկան Տիկին Արփիկին կուզեմ անգամ մը եւս ուղղել անկեղծ մաղթանքս, խորապէս գնահատելով իր ոսկի եւ անձնըւէր աշխատանքը, ոչ լոկ ի նպաստ մեր սիրելի «Յառաջ»ին, լուսահոգի Հայրիկին մահէն մեզ բաժնող սա երեսուն եւ աւելի տարիներուն ընթացքին, այլ ի նըպաստ ընդհանուր մեր լրագրական երկդարեան մշակոյթին, որուն պատմութեան մէջ կարեւոր դեր եւ անուն ունի, անտարակոյս վաստակի հաւատարմութեամբ անխոնջ գործող եւ բծախնդիր այս խըմբագրապետուհին, որպէս հայրենասէր, հայերէնասէր, հաւասարակշիռ ու անաչառ, հայկական իրաւ արժէքներու փառաբանող, մերօրեայ պայծառ տիպար՝ լրագրող հայ կնոջ :

Գրիչդ միշտ դալա՜ր, լուսահոգի ու վաստակաւոր ՀԱՅՐԻԿԻԴ մելանով թաթաւուն, «Յառաջ»ին հետ դեռ շատ տարիներ ծաղկի յաւէտ, դուն ալ վաստակաւոր՝ սիրելի Տիկին Արփիկ, ու «ՀԱՅԻՆ ԵՐԳԸ» ձեր՝ հնչէ՛ խանդավառ, Վարուժանեան քերթուածի նման, Նաւասարդեան հայրենաշունչ բոցերով արփենի :

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ. ՏԷՐ - ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
Միաբան Մխիթարեան

Վենետիկ, Ս. Ղազար
Օգոստոս 1, 1995

ՍԻՐԵԼԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Յառաջ»ի 70-ամեակի առիթով, Մխիթարեան Միաբանութիւնը իր բոլոր միաբաններով, կը փութայ սրտանց շնորհաւորելու՝ ազգին մատուցած իր անփոխարինելի ծառայութիւնը եւ հայ լրագրութեան մէջ գրաւած առաջնակարգ տեղը :

Խօսքերը անբաւարար կը թուին գնահատելու համար Շաւարշ Միսաքեանը՝ որ գիտցաւ, օրին, հիմնել այնպիսի օրաթերթ մը, որ Ֆրանսայի հայութեան անհրաժեշտութենէն մեկնած՝ ցիրուցան Սփիւռքի եւս զգացումները իրարու զօդեց :

«Յառաջ» հանդիսացաւ ու կը շարունակէ մնալ այն հայելին՝ ուր լաւագոյնս կը ցոլանայ մեր քաղաքական, մշակութային թէ ազգային ոգին եւ նախանձախնդրութիւնը՝ ի սպաս մեր ինքնութեան գոյատեւման :

Գնահատանքի սրտագին խօսք՝ այս առիթով յատկապէս Ձեզի եւ ձեր գործակիցներուն, որ անլուր զոհաբերութեամբ ամէն առաւօտ հայութեան լոյսը կը բաշխէք կարօտ սրտերուն :

Մխիթարեան Միաբանութիւնը, որ այնքան օգնութիւն ու քաջալերանք վայելած է «Յառաջ»ի կողմէ, իր խոր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ, մաղթելով Ձեզի դեռ անվերջ տարիներու արժանիք, յաջողութիւն եւ մեծ առաջելութիւն մը կատարած ըլլալու արդար գոհունակութիւն :

Հ. ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ՊԱԼԵԱՆ
Ընդհանուր Աբբահայր
Մխիթարեան Միաբանութեան

Յուլիս 28, 1995.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ Հ.Յ.Դ.Ի ԴԷՄ

Ուրբաթ, Յուլիս 28-ին նորընտիր Ազգ. ժողովը ընտրած է մնայուն յանձնախումբերու նախագահները. -

Արտաքին յարաբերութիւններու մնայուն յանձնախումբի նախագահ ընտրուած է Յովի. Իգիթեան :

Գիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի եւ երիտասարդութեան մնայուն յանձնախումբի նախագահ ընտրուած է Ռափայէլ Պապեան :

Պաշտպանութեան, Ազգ. Ապահովութեան (Անվտանգութեան) եւ Ներքին գործերու մնայուն յանձնախումբի նախագահ ընտրուած է Սամուէլ Գէորգեան :

Պետական - իրաւական հարցերու մնայուն յանձնախումբի նախագահ ընտրուած է Էդուար Եգորեան :

Ընկերային, առողջապահութեան եւ բընութեան պահպանութեան հարցերու մընայուն յանձնախումբի նախագահ ընտըրուած է Հրանոյշ Յակոբեան :

Ֆինանսավարկային, պիւտճէի եւ տընտեսական հարցերու մնայուն նախագահ ընտրուած է Արմէն Եղիազարեան :

Սահմանադրութեան 74-րդ յօդուածի համաձայն, Ազգ. Ժողովի հերթական նիստը գումարուած է Յուլիս 28-ին, ժամը 18-ին, կառավարութեան վստահութեան հարցը ընդունելէն 24 ժամ ետք : Նիստի բացման, նախագահ Բաբգէն Արարքցեան յայտարարած է որ սահմանուած ժամանակաշրջանին, ըստ կարգի, կառավարութեան հրաժարական չէ ներկայացուած, ուրեմն, կառավարութեան 1995-99 թուականներու գործունէութեան ծրագիրը կը համարուի հաւանութեան արժանացած : Բ. Արարքցեան շնորհաւորած է վարչապետն ու կառավարութիւնը որոնք ստացած են Խորհրդարանի վստահութեան քուէն եւ ծրագրի շրջանակներուն մէջ գործելու ազատութիւն :

Յանձնախումբերու ընտրութեամբ ալ,

(Շար.ը Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Խորհրդարանի (Ազգ. Ժողով եւ Ծերակոյտ) համագումարի նիստը տեղի ունեցաւ, ըստ աւանդութեան, Վերսայլի պալատը : Ե. Հանրապետութեան օրով, 7-րդ նիստն էր, նախորդը՝ 1962-ին գումարուած էր եւ սահմանադրութեան որպէս բարեփոխում, Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնն էր հանրաքըւէով : Այս անգամ, երկու առաջարկ կար : Մէկը կը վերաբերէր Խորհրդարանի նըստաշրջանին, որ պիտի տեւէր ինը ամիս, մէկ անգամէն, միւսը արտօնութիւն կուտար Հանրապետութեան նախագահին հանրաքուէի դիմելու ամէն անգամ որ անհրաժեշտ տեսնէ կրթական թէ ընկերային հարցերու համար : 178-ի դէմ (ընկերվարական եւ համայնավար) 674 ձայնով է որ համագումարը քուէարկեց սահմանադրական բարեփոխումը : Ձախը դէմ է այս կարգադրութեան որ կը սահմանափակէ Խորհրդարանին իրաւասութիւնները :

ԹՈՒՐՔԻԱ լուրջ մտահոգութիւն կը յայտնէ հիւսիսային Իրաքի քրտական բախումներուն մասին որոնք տեղի կ'ունենան Պարզանիի ու Թալապանիի ուժերուն միջեւ : Կարճատեւ հրադադարէ մը ետք կռիւները վերսկսած են քսան օր առաջ ու Թուրք մամուլին համաձայն հետզհետէ կը ծաւալին : Մինչեւ այսօր աւելի քան 500 փէշմէրկաներ զոհուած են : Թուրքիա մտահոգ է որ եթէ առաջքը չառնուի, բախումները կրնան տարածուիլ ամբողջ շրջանին մէջ : Կռիւները դադրեցնելու Միացեալ - Նահանգներու հրահանգն ալ ոչ մէկ արդիւնք տուած է :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Վրաստանի միջեւ հանդիսաւոր արարողութեամբ մը բացուած է սահմանային անցքը : Բացումի արարողութեան ներկայ գտնուած են երկու երկիրներու հանրապետութեան նախագահները : Փոսոֆի այս անցքը Արտահանէն 110 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ է ու կարեւոր կը նկատուի Թուրքիոյ եւ միջին ասիական թրքական հանրապետութիւններու կապին տեսակէտով : Թրքական աղբիւրներու համաձայն, Ղարաբաղի հարցին վերջնական կարգադրութենէն ետք, պիտի բացուի նաեւ Հայաստանի հետ սահմանային անցքը :

ՕԳՈՍՏՈՍ ՄԷԿԷՆ Թ.Վ.Ա.-ն 18,6%-էն անցաւ 20,6%-ի ինչ որ զգալի յաւելումներու առիթ կուտայ : Այսպէս յաւելում կը կրեն վառելանիւթը, ծխախոտը, ոգելից ըմպելիները, շոքոլան եւ բազմաթիւ այլ ապրանքներ զրիչէն մինչեւ կառքերը :

ՊՈՆՆԻ կառավարութիւնը որոշած է երկրէն արտաքսել հակաթուրք արարքներու պատասխանատուները :

1925 "ՅԱՌԱՋ" 70" ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70

ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գրաւոր մամուլը միակ գետինն է, որ համայն աշխարհի հայութեան հաղորդակցութիւնը կ'իրագործէ: Հայկական CNN մը (ցնորական՝ այսօր) կամ միջցանցը (Internet) թերեւս անոր տեղը գրաւեն՝ վաղը, բայց հաւանաբար նոյնը պիտի չըլլայ, ինչպէս որ նոյնը չեն Բրիտանական Հանրագիտարանի կաշեկազմ երեսուն հատորները եւ անոր CD-ROM-ով վերարտադրութիւնը:

Ով որ հայ մամուլի հետ կապ ունեցած է որպէս ընթերցող, աշխատաւոր կամ գրիչ շարժող, եւ որոշ գաղափար ունի անոր ընդհանուր վիճակին մասին, իրաւունք ունի վկայելու, թէ այսօր՝ 2000-ի սեմին, ոչինչ փոխուած է. գունազարդ, արդիատեսք ու պատկերալից անուններու տողանցքին մէջ, հայութեան հետ առընչուելու ամէնէն վստահելի միջոցը կը շարունակէ մնալ չորս էջնոց՝ այս սեւ ու ճերմակ, հնաբոյր ու պատկերազուրկ օրաթերթը, որ ամէն օր կամ չաբաթ իր 2500 հասցէատէրերը կը գտնէ Լոյս քաղաքի 10-րդ թաղամասի rez - de - chaussée-է մը, որուն ճակատը գրուած է «Յառաջ»:

Եւ որ քառասպատիկ թիւով անվճար ընթերցողներ ունենալու է, որոնք պարտադրած են (կէս - կատակ, կէս - չիտակ) շրջանառութեան մէջ դնել հաղուագիւտ խօսք մը՝ «Կարդացէ՛ք եւ մի՛ տարածէք «Յառաջ»ը»:

Եթէ թերթը պատկերազարդ, գունաւոր եւ արդիական տպագրութեամբ լոյս տեսնէր, արդեօք բաժանորդներուն քանակը պիտի կրկնապատկուէ՞ր: Կը տարակուսինք, որքան որ այդ փոփոխութիւնը ցանկալի պիտի ըլլար:

Ո՞ւր է գաղտնիքը:

Անոր բացատրութիւնը կը գտնենք Սեպտեմբեր 1980-ի «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի մէջ Պետրոս Թէրզեանի կողմէ քաղուած հետեւեալ վեցարանեային մէջ, զոր ստորագրած է չյիշուած լիբանահայ թերթի մը չյիշուած յօդուածագիր մը. -

ա) «Անտեղի հարցեր կ'արծարծեն բոլոր այն յօդուածագիրները, որոնք կը զարգացնեն ապաքաղաքական ուղղութիւնը, կը փորձեն պառակտել հայութեան միութիւնը, կասկած կը սերմանեն անոր կազմակերպ կեանքին հանդէպ (...)»,

բ) «Կարծիքի ազատութիւնը կը վերջանայ հոն, ուր կը սկսի անոր շահագործումը Թուրքիոյ կողմէ»:

գ) «Կարծիքի ազատութիւնը չենթադրեր ազմկարար եւ ձրի քարոզչութիւն, անծանօթ կողմերու բերնով»:

դ) «Կարծիքը յարգելի կ'ըլլայ այն ատեն, երբ քաջ կերպով, լրիւ եւ յստակ փոխանցէ իր դաւանած ճշմարտութիւնը»:

ե) «Կարծիքի ազատութիւնը պէտք է կանգ առնէ, երբ կը բախի մեր կուսակցութեան եւ մեր մամուլին կարգ մը բարոյական հասկացողութիւններուն»:

զ) «Կարծիքի ազատութիւնը կը սկսի խնդրոյ առարկայ դառնալ, երբ ծայր կուտայ անուղղակի վնասի, երբ կ'առթէ կասկած առանց յստակ դիրքորոշման, երբ կը մթագնէ հայութեան բարոյական, գաղափարական, քաղաքական դիմագիծը (...)»:

Ամէն օր, առաւել կամ նուազ չափով «Յառաջ» կը խախտէ այս սկզբունքներէն մէկը կամ միւսը. այս կամ այն գրիչը առպարէզ կ'իջնէ իրերը իրենց անունով կոչելու, ներկային առջեւ բացուելու կամ վաղուան օրը կանխատեսելու: Ու այդպէսով, կը խանգարէ ընթերցողի մտածողութեան հայկական բաժնին համատարած քունը:

Գործը կը խօսի, ի հարկէ: Եւ Թարմ ու պատասխանատու լուրի, խօսքի ու մտածումի սովահար (ու Հայերէն կարդացող) մարդը՝ աշխարհի ո՛ր կողմը ըլլայ, կամայ թէ ակամայ պիտի ստիպուի դիմել «Յառաջ»ին, որ յատկապէս վերջին քսանամեակին Սփիւռքը խորհրդանշող տարրերէն մէկը դարձած է: Ու այս մէկը ձրի խօսք չէ:

Ասիկա չի նշանակեր, անշուշտ, որ այդ ընթերցողը հարիւր տոկոսով համաձայն պէտք է ըլլայ թերթին մտածելակերպին, ուղղութեան կամ գաղափարականին: Ինչպէս որ միշտ համաձայն չի՛ կրնար ըլլալ իր ոչ - հայկական օրաթերթին, որուն հետ սակայն կը ժամադրուի ամէն օր որովհետեւ աշխարհի հետ կապուելու ամէնէն յուսալի ձեւը կը սեպէ զայն:

Այստեղ դէմ յանդիման կուգանք վերջին տարիներուն շատ չարչրկուած հարցի մը. մամուլի պատկանելիութեան խնդիրը: Միամտութիւն է կարծել, որ աշխարհի կարեւոր թերթերէն որեւէ մէկը ամբողջովին անկախ է, ճիշդ ինչպէս որ չկան ամբողջովին անկախ երկիրներ: Ընդհանրապէս թերթ մը կը հպատակի շահի մը (պետական, կուսակցական, խմբական, անհատական) եւ ըստ այնմ կը գործէ: Բայց որքան ատեն որ այդ շահը նուազագոյն կերպով զգալի կը դառնայ, այնքան աւելի կը բարձրանայ այդ թերթին վարկը: Որքան ատեն որ այդ թերթը կը պահէ ուղիղ վարքագիծ մը, տեղի տալով պատասխանատու, լուրջ եւ խղճամիտ մօտեցումի մը, այնքան աւելի փնտռուած կը դառնայ:

Մամուլը կրնայ պաշտօնական ըլլալ թէ անպաշտօն, կուսակցական թէ անկուսակցական, կախեալ թէ անկախ, բայց չի կրնար ազատ կամ անազատ ըլլալ: Եթէ իսկապէս «չորրորդ իշխանութիւն» կ'ուզէ ներկայացնել, մինչեւ իսկ ամէնէն կատաղի «պաշտօնական»ը պէտք է գերիվեր նկատէ ազատութիւնը: Այլապէս, ո՛չ մէկ գիտակից ընթերցող կրնայ լուրջի առնել ինքզինքը մեքենայի պարզ պտուտակ համարող թերթը:

Իսկ անաչառ դիտողը թերեւս համաձայնի տողերս գրողին հետ, թէ մեր խարխուլ իրականութեան մէջ, ուր բոլորը գիտեն կը ճանչնան եւ աւելի դիւրին է «ճըշմարտանման բայց ո՛չ ճշմարիտ» բաներ ըսել, «Յառաջ»ը այն թերթն է, որ խըրայատուկ պայմաններու մէջ ամէնէն աւելի կը մօտենայ հայկական չորրորդ իշխանութեան տեսլականին: Եւ ասիկա, ինչպէս հաստատած են անոր պատմութիւնը մեզմէ աւելի լաւ իմացողները՝ առաջին օրէն:

Վեց տասնամեակ առաջ, «Նահանջը առանց երգի»ն միայն կրնար լոյս տեսնել ու իր աւարտին հասնիլ ազատութիւնը որպէս սկզբունք դաւանող թերթի մը մէջ: Եւ պէտք չէ մոռնալ, որ «Մենք» յօդուածաշարքը հիւրընկալող այս թերթին հիմնադիրը իր կուսակցութեան գերագոյն մարմնին անդամ էր այդ օրերուն:

Ազատութեան ըմբռնումն է, անկասկած, որ այս օրաթերթը կը դարձնէ միաժամանակ թէ՛ աւանդութեան ու անցեալի նախանձախնդիր պահապան մը եւ թէ յառաջդիմութեան ու արդիականութեան լայնօրէն հաղորդ հրատարակութիւն մը, առօրեայ թիւերէն մինչեւ «Միտք եւ Արուեստ»ի գրեթէ քսանամեայ գոյութիւնը:

Մեր ժամանակներուն, երբ վերջապէս կը համարձակինք հարցադրել շատ մը բաներ եւ կը մերժենք ամենակալ կուռքերու հետ գործ ունենալ, մտածելու ազատութիւնն է այն գերագոյն արժէքը որուն վրայ կրնայ հիմնուիլ ինքզինքը իրապէս ժողովրդավար համարող ընկերութիւն մը: Հայաստանէն մինչեւ Սփիւռք, այդ ընկերութեան նախաշեմին կը գտնուինք ներկայիս:

«Յառաջ»ը՝ 70-ամեայ իր ներքին ճառագայթումով, անոր կազմաւորումին սատարող կենսական ազդակ մը կը մնայ այսօր:

Կրնա՞յ մնալ վաղը: Պատասխանը կախում ունի ո՛չ միայն «Յառաջ»էն, այլ՝ նաեւ մեզմէ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Փուէնոս - Այրէս

ՎԵՐԱՐԺԵՒՈՐԵԼՈՎ ԴԵՐԸ 70-ԱՄԵԱՅ «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

Տասնեակ տարիներու հեռաւորութեան վրայ կանգնած, հաւատարիմ հայ ընթերցող մը երբ կ'ողջունէ սփիւռքահայ օրաթերթի մը գոյամամն տարեդարձը, թերեւս դժուարանայ նոր խօսք մը ըսել ընկալեալ շնորհաւորութիւններէ անդին, կամ նոր պատգամ մը լսելու կարիքն զգայ նոյն առիթով: Այլ խօսքով, կարդացողը լաւ կը ճանչնայ արդէն իր թերթը ու հետեւաբար պէտք չունի որ իր գիտցածը վերստին կրկնուի իրեն, իսկ չկարդացողը, բնականաբար, երբեք պարտաւոր չէ գիտնալու բաներ՝ որոնք զինք չեն շահագրգռեր:

«Յառաջ»ի 70-ամեակը սակայն, յարակարծօրէն, եզակի առիթ մըն է քանի մը հաստատումներու: Ոչ ոք կրնայ ուրանալ, թէ պատկառելի այս հանգրուանը զոր կը բոլորէ «Յառաջ», ՆՈՒԱՃՈՒՄ մըն է հայ մամուլի երկդարեայ պատմութեան մէջ, այլեւ՝ սփիւռքեան մեր կեանքին համար եւս: Ու նուաճուած որեւէ բարձունք հարկ է արժեւորել գիտնալ, գուրգուրալ անոր վրայ, պահպանել զայն:

Շատեր զարմացած են գուցէ, ի տես «Յառաջ»ի թեւակոխած այս փառաւոր հանգրուանին: Ո՞ւր թաղուած է գաղտնիքը անոր ուժականութեան, անսայթաք երթին, յարատեւութեան: 70-ամեակը քանի մը յատկանիշներ մատնանիշ կ'ընէ մեզի, վերագծելու համար դիմագիծը թերթի մը, որ իր ժամանակին հայելին է եղած ու տարեգիրքը՝ Սփիւռքի կեանքին.-

Ա) - Հայերէն թերթ մը. - Արտասահմանի մաշեցնող պայմաններուն մէջ, հայերէն թերթ մը կարեւոր ազդակ մըն է ազգապահպանման ու հաւաքական գիտակցութեան: Եկեղեցւոյ եւ դպրոցի կողքին՝ հայ մամուլը նուիրականացած մէկ մասնիկն է սրբացուած երրորդութեան մը: Անիկա հայելին է գաղութին, մենտորը անոր, խրատատուն, ուղեվարը: Աւելի սեղմ շրջանակի վրայ տարածուած՝ «Հայ թերթը ընկերն է Հայ տան», ինչպէս սովորութիւն է ըսել յաճախ:

«Յառաջ»ի պարագային, այս դերակատարութիւնը Կրկնակի եղած է իր ծննդոցէն ի վեր: Առ ի չգոյէ Ֆրանսահայ վարժարաններու հիմնաւորուած ցանցի մը, «Յառաջ» իսկական դպրոց մը եղած է շատ - շատերու համար, մանաւանդ իր առաջին երեք տասնամեակներուն: Ֆրանսահայ երէց սերունդի ապրող վերջին վկաները կրնան լաւագոյնս վկայել այդ մասին: Անկախ առէ, «Յառաջ» տիպար հայ թերթ մը եղած է միշտ, իր էջերուն մէջ ծաղկեցնելով հայ մշակոյթը, թեւ տալով նոր գրողներուն ու հայ խօսքը առկայծ պահելով Եւրոպայի սրտին վրայ: Գաղտնիք չէ, թէ այն գաղութները որոնք պայմաններու բերումով զրկուած են հայերէն թերթ մը ունենալու սփոփանքէն, աւելի արագ գունատած են ու դիւրաւ մեկուսացած:

Բ) - Օրաթերթ մը. - «Յառաջ» մէկն է Սփիւռքի տարածքին հրատարակուող հայերէն 12 օրաթերթերէն: Բոլոր անոնք, որոնք յոռետեսութիւնն ունեցած են «Յառաջ»ը դադրած տեսնելու իր հիմնադիրին մահէն ետք (1957), այսօր ապշած են թերեւս (ոմանք՝ «էնդի դէմէն»), տեսնելով թէ նոյն թերթը կը շարունակէ ամէն առաւօտ լոյսին գալ որոշեալ ժամու մը, անխախտ պահելով իր օրաթերթային պարբերականութիւնը: Շատ քիչերն են ծանօթ՝ օրաթերթ հրատարակելու վիթխարի դժուարութեանց, այն ալ Փարիզի նման «ապերախտ» հայագաղութի մը մէջ: Տոկալու; աւելի՛ տոկալու, առաւե՛լ տոկալու կամք է հարկաւոր՝ հայատառ օրաթերթ մը ոտքի պահելու համար: «Յառաջ»ի պարագան զարմանք կ'առթէ մանաւանդ՝ երբ նկատի ունենանք հայ մամուլի կարգ մը երեւելի անունները, որոնք կուսակցութիւններու նիւթա - բարոյական ամբողջական նեցուկը վայելելով հանդերձ վերածուեցան շաբաթաթերթի (կ'ակնարկենք Պոսթընի «Հայրենիք» եւ Արժանթինի «Արմենիա» օրաթերթերուն) ու նոյնիսկ՝ ամսաթերթի (Պոսթընի «Պայքար»ը):

Գ) - Պատկառելի տարիք մը. - Թերթ մը, ծառի մը պէս է: Որքան հին, արմատները այնքան խորունկ: Բայց եւ ծառին պէս, ամէն տարի տերեւ կը թափէ եւ նոր ընձիւղ կ'արձակէ: «Յառաջ» ծնաւ ֆրանսահայ գաղութին հետ գրեթէ միաժամանակ: Հասակ առաւ անոր հետ, սերնդափոխութեան հովերուն ենթարկուեցաւ՝ բնութեան անյեղլի օրէնքով: «Յառաջ»ի անունը այլեւս նոյնացած է Ֆրանսահայ գաղութին պատմութեան հետ: Ցեղասպանութենէն ճողոպրած ու Ֆրանսա հաստատուած գաղթական հայորդիներու առաջին սերունդը հայերէն այս թերթին էջերուն մէջ փնտռեց ու գտաւ իր կորսուած հողը, այգին, մխացող օճախը: Գորովագութ մօր մը ու միանգամայն աւանգարդ-ի դեր կատարեց «Յառաջ», մանաւանդ իր գոյութեան առաջին 20 տարիներուն: Արդար է իր հրճուանքը այսօր, երբ կը տօնախմբէ 70-րդ տարեդարձը իր ծնունդին: Պէտք չէ մոռնալ, թէ անցեալ դարու կէսերէն սկսեալ Ֆրանսայի տարածքին հրատարակուած հայերէն 250 թերթերուն մէջ միակն է «Յառաջ», որ յաջողած է հասնիլ պատկառելի այս տարիքին:

Դ) - Անկախ բեմ մը. - Սփիւռքահայ մամուլի անուններուն ջախջախիչ տոկոսը կուսակցութեանց օրկաններ են, հիմնուած՝ գաղափարական դպրոցի մը ծառայելու առաքելութեամբ: «Յառաջ» անկախ այն հազուագիւտ թերթերէն է, որոնք համարատու չեն քաղաքական որեւէ ատեանի...: Այս պատճառով ալ, եզակի դեմոկրատական կոչուած թերթ մըն է Սփիւռքի մէջ: Ան է, որ պարտի հասարակ յայտարարի բերել հայ քաղաքական տարբեր մտածողութեանց կարծիքները, անջատել ցականը երկրորդականէն, ճըգրիտ արեւելում ցոյց տալ: Ու ինչ որ այնքան բաղձալի է՝ ըլլալ ազատ բեմ մը:

Ե) - Սկզբունք. - Այս մէկը՝ ողնասիւնն է «Յառաջ»ին, իր տիրական մէկ գիծը: Շաւարշ Միսաքեանէն մինչեւ ներկայ պատասխանատուները, հայ մամուլի անգիր օրէնքները ենթակայ են վերին աստիճանի յարգանքի: Շաւարշի օրով, «Յառաջ»ի սկզբունքներէն մին եղաւ ոչ միայն արեւմըտահայերէնի անխաթար պահպանումը, այլեւ՝ ճոխացումն ու զարգացումը անոր: Հիմնադիրին մահէն ետք, թերթին պատասխանատուներուն հիմնական սկըզբունքը մնաց՝ Շ.-էն ժառանգուած դիմագծութեան պահպանումը կարելի չափով: Այսօր, օրինակ, հակառակ պայմաններու խիստ թելադրանքին, «Յառաջ» կը մերժէ երկլեզուեան դրութիւնը ու կը մնայ ամբողջովին հայատառ միակ օրաթերթը Արեւմտեան Եւրոպայի:

Զ) - Ողջմտութիւն եւ լրատուական պարկեշտութիւն. - Հայաշխարհի մեր մամուլը, աջ թէ ձախ հաւասարապէս, ներառեալ անկախացեալ Հայաստանի թերթերը, մեծաւ մասամբ խրած են ալպատեղեկատուական խրամի մէջ: «Յառաջ» կը զատորոշուի բոլորէն իր տեղեկատուական անսայթաք կողմնացոյցով, գերազանցապէս հիմնուած՝ ճշմարտութեան բացայայտման ու անկողմնակալութեան վրայ: Օրինակ մը, բոլորովին պատահական, պարզապէս միտք բացատրելու համար. - Հայաստանի խորհրդարանական վերջին ընտրութիւններուն առթիւ (Յուլիս 5), Երեւան ժամանած եւրոպացի դէտեր որոշ վերապահութիւններ արտայայտեցին: Եւրոպայի Ապահովութեան եւ Գործակցութեան Կազմակերպութիւնը (Օ-ԷՍ - ՍԷ - Ը) հաղորդագրութիւն մը հրապարակելով քննադատեց ընտրութեանց ընթացքին նշմարուած որոշ ապօրինութիւններ, «ազատ բայց ո՛չ արդար» որա-

"ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 1995

«Յառաջ»ի վերջին թիւը լոյս տեսաւ 1940 Յունիս 9-ին, կիրակի: Կառավարութիւնը փարիզէն հեռացած ըլլալով յաջորդ համարը, թէեւ շարուած, տպագրութեան չյանձնուեցաւ, քանի որ կարելի չէր գրաքննութեան ենթարկել:

Սիրեմն թերթը իւքնին դադրեցաւ Յունիս 10-ին: Եւ լաւ եղաւ, որովհետեւ թշնամին արդէն մտած էր Փարիզի շրջանը, իսկ Յունիս 12-ին Իտալիան դաւադրաբար կռնակէն կը զարնէր մեր երկրորդ հայրենիքը:

Այնուհետեւ լռութիւն, մօտ 5 տարի:

Այդ կամաւոր լռութիւնը զրկա՞նք մը եղաւ հազարաւոր ընթերցողներու համար, որոնք «Յառաջ»ով կը սնանէին 15 տարիէ ի վեր:

Թերեւս: Բայց ի՞նչ կ'արժէ այդ քանադատեալ զրկանքը այն խոր գոհունակութեան եւ սփոփանքին դիմաց, զոր կը վայելենք այսօր:

Այո, այս թերթը --ինչպէս ուրիշ որեւէ փարիզահայ թերթ-- չարատաւորուեցաւ թշնամի տիրապետութեան ծառայած ըլլալու մեղքով: Եւ այս՝ լման չորս տարի, երբ Ֆրանսան պատախանը պարտութեան մը լեղին կը քամէր, իսկ վարձու գրիչները ազատօրէն աճուրդ կը կատարէին իր գլխուն վրայ:

Շ.

Ապրիլ 8, 1945

■

Կը ջանամ բան մը փրկել այս ծովուն մէջ, որ առած տարած է մտաւորականութեան կէսը եւ երիտասարդութեան երեք չորրորդը ··· Նարինջ կը բուսնի՞ բարձր Հայքի մէջ:

Շ.

Յուլիս 25, 1956

կելով զանոնք (իմա՝ ընտրութիւնները): Այս լուրը 3 տարբեր արժեւորումներ գտաւ հայ մամուլին մէջ: Հ. Յ. Դաշնակցութեան լիբանանեան բանբերը՝ «Ազդակ», հետեւեալ խորագիրը փռած էր իր առաջին էջին ճակատը. - «Օտար դէտեր ԱՆԱՐԴԱՐ կը հռչակեն ընտրութիւնները» (տե՛ս՝ Յուլիս 7); Նոյն օրը, թէ՛ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթը եւ թէ՛ Երեւանի ռադիօկայանը (երկուքն ալ իշխանութեան ենթակայ) չրջանցելով իրականութիւնները կը յիշեցնէին, թէ Եւրոպայի դիտորդներ ԱԶԱՏ են որակել ընտրութիւնները»···: Մինչ «Յառաջ», Յուլիս 8 / 9-ի իր թիւով կը խորագրէր, որքան յստակօրէն՝. - «Ազատ բայց ոչ անաչառ ընտրութիւններ ըստ OSCE-ի»:

Մեկնաբանութիւնները կը թողունք ընթերցողին: Յիշենք միայն, թէ իր որդեգրած այս սկզբունքին համար «Յառաջ» պարբերաբար ենթակայ է կուսակցական իր պաշտօնակիցներուն պարսաւանքին ու քննադատութեանց:

⁂

«Յառաջ» իր 70-ամեակը կը բոլորէ Ֆրանսահայ գաղութին վերազարթօնքի ճիգերուն համընթաց: Ստուարաթիւ գաղութ մը, արդարեւ, որ անսահման կարելիութիւններ ունի գործի վերածելու հայրենաշէն ու հայանպաստ բազմաթիւ ծրագիրներ: Կը մնայ եռանդ եւ ոգեւորութիւն սերմանել անոր, որպէսզի ան ալ իր կարգին շարունակէ տէր կանգնիլ այն աւանդներուն, որոնք հիմնական գանձերն են իր ազգային ժառանգութեան: Անկասկած, «Յառաջ» գլխաւորներէն մին է այդ աւանդներուն: Հետեւաբար, այս թերթին պահպանման ու անխափան գոյատեւման կենսական պարտաւորութիւնն ալ բացառաբար կ'իյնայ Ֆրանսահայ գաղութին ուսերուն - իր մտաւորականութեամբ, հաստատութիւններով, ընթերցողներով: Անոնք են որ դիմեցուցած են դայն եօթը տասնամեակ շարունակ ու անմար պահած՝ լոյսը ճրագին: Ու անոնց ձիտին պարտքն է միշտ առկայծ պահել այս «հայկական փարոս»ը Լոյս Քաղաքի կապոյտին տակ:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

ՀՐԱՇՔԸ ԵՒ ԻՐ ԳԻՆԸ

«Յառաջ»ի 70-ամեայ գոյութեան իրականութիւնը իմ մէջ կ'արթնցնէ իմացական թէ զգացական, ընդհանրական թէ անհատական մակարդակներու վրայ գիրար հրմշտկող ու ամբողջացնող բազմապիսի խոկումներ:

Առաջին հերթին կը մտածեմ, թէ որեւէ միջավայրի մէջ որեւէ օրաթերթի 70-ամեակը նշանակալի երեւոյթ մըն է ինքնին: Հայերէն թերթի մը պարագային որ լոյս կը տեսնէ սփիւռքեան հայախօս միջավայրի մը մէջ, երեւոյթը կը դառնայ բացառիկ: Ֆրանսայի պէս ոչ - հայախօս միջավայրի մը մէջ եօթը տասնամեակ շարունակ հայերէն օրաթերթ մը հրատարակելու յարատեւութիւնը կըրնանք յորջորջել աննախընթաց: Իսկ երբ, ի գին անչափելի նուիրումի եւ միշտ նեղ պայմաններու մէջ հրատարակուելով հանդերձ, այս թերթը 70 տարի կանգուն կը մնայ զուտ անհատական միջոցներով, այսինքն առանց խմբակցական -- կուսակցական նիւթական կռուաններու, բայցեւայնպէս անհաւանօրէն կամքով, անշեղօրէն հաւատարիմ մնալով իր հիմնադիր Շաւարշ Միսաքեանի օրէն գինք յատկանշող խէժալին, այսօր անոր գոյութիւնն իսկ կը նկատեմ հրաշքի համազօր երեւոյթ: Հրաշք, որ սակայն ինք իր մէջ կը պարփակէ իր բացատրութիւնը եւ որուն բաղկացուցիչ տարրերէն գլխաւորները կը հանդիսանան՝

Ազգային ամուր գաղափարականը, հայ լեզուի սէրն ու անոր հանդէպ բծախնդրութիւնը. ճշգրիտ տեղեկատուութիւնը. բարձրորակ բովանդակութիւնը. թէ՛ տեղական թէ համահայկական մտահոգութիւններու հաւասարակշռուած պատկերացումը. Ֆրանսայի եւ ամբողջ Եւրոպայի հայութեան լրագրական բեմը ըլլալու իրողութիւնը. ամբողջ Սփիւռքի կարեւոր իրադարձութիւններուն արձագանգելու պատրաստակամութիւնը. նախապէս՝ Խ. Հայաստանի, այժմ՝ անկախ Հայրենիքի ու Արցախի լուրերու անկողմնակալ հայթայթիչը եւ մեկնաբանողը դարձած ըլլալու փաստը. մեր հին արժէքներու հանդէպ գուրգուրանքը. նոր արժէքները քաջալերելու իմաստութիւնը. թերթին շուրջ մտաւորական մթնոլորտ մը պահելու փափաքը: Այս ամէնը եւ դեռ աւելին՝ ընթերցողներուն intelligence-ը յարգելու ակներեւ մտահոգութեամբ:

Բնաւ զարմանալի չէ հետեւաբար, որ «Յառաջ»ի ընթերցողները վստահութիւն ունենան իրենց օրաթերթին վրայ, իսկ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի բաժանորդներէն շատեր՝ իրենց հոգեկալը նկատեն զայն: Անոր տուած լուրը վաւերական կը նկատեն: Անոր հասցուած հարուածէն կը վրդովուին: Անոր կոչին ընթացք կու տան: Ուրախ կամ տխուր առիթներով՝ անոր ֆոնտին նուիրատուութիւն կ'ընեն:

Քանիցս գրուած է «Յառաջ»ի սաեղծումով՝ նաե՛ւ Ֆրանսահայ կեանքէն ներս Շաւարշ Միսաքեանի խաղացած կարեւոր դերին, վայելած յարգանքին, ունեցած վարկին մասին: Ինքս այլ տեղ արտայայտուած եմ, թէ անձնապէս որքա՜ն երախտապարտ եմ իրեն՝ նիւթ մը խմբագրելու կամ հանրային կեանքի մէջ բազմակողմանի աչալրջութեան մասին իրմէ ստացած ցուցմունքներուս համար:

Իր մեծ վաստակին հանդէպ ամբողջական յարգանքս յայտնելով հանդերձ, չեմ կրնար չմտածել նաեւ, որ Շաւարշ Միսաքեան իր աչքերը փակեց «Յառաջ»ի հիմնադրութենէն 32 տարի յետոյ, մինչ այսօր կը նշուի թերթին 70-ամեակը:

Վերջին 38 տարիներուն՝ «Յառաջ» լոյս տեսաւ Արփիկ Միսաքեանի պատասխանատուութեան տակ: Ճիշդ է, թէ իր հօր մահէն ետք իրեն նեցուկ կանգնեցան Հրանտ Սամուէլը (խմբագրականներով), Շաւարշ Նարդունին (ներքին էջերու խմբագրութեամբ) եւ կամաւորապէս օժանդակողներու խումբ մը: Բայց մէկը միւսին ետեւէն մահացան նաեւ անոնք: Ամբողջ բեռը մնաց Արփիկ Միսաքեանի ուսերուն վրայ, եւ մասամբ՝ օրուան օգնական խմբագրին վրայ, որուն ինքնութիւնը կը փոխուէր ատեն առ ատեն, մինչեւ որ Արփի Թոթոյեանը ստանձնեց խմբագրի պաշտօնը: (Ինչպէս առածը կ'ըսէ՝ «Պտուկը գլորեցաւ եւ իր կափարիչը գտաւ»):

Այսօրուան «Յառաջ»ը հօր ձգած աւանդին հաւատարիմ եւ իր հերթին խմբագրական մեծ փորձառութեան տիրացած Արփիկ Միսաքեանն է. իսկ իր աջ բազուկը՝ «աշխատանքի հերոս» Արփի Թոթոյեանը:

Ամբողջ աշխարհի վրայ ո՞ւր տեսնուած է այս դարավերջին, որ օրաթերթ մը լոյս տեսնէ ԵՐԿՈՒ հոգիով: Այս երկու կիները, առանձինն, ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ լոյս կ'ընծայեն Ֆրանսայի միակ օտարալեզու օրաթերթը, Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի հայութիւնը Սփիւռքի ու Հայրենի հայութեան զօդող, տեսակէտ ու ողնաշար ունեցող, վերը իմ թուած բոլոր բարեմասնութիւնները պահած բարձրորակ «Յառաջ» թերթը:

Այո, երեւոյթը հրաշքի համազօր է: Սակայն հրաշքը ունի իր բացատրութիւնը. եւ մանաւանդ՝ հերոսութեան համազօր նուիրումի իր գինը:

ՇԱՔԷ ՏԷՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ոգի՛ն: Եւ գի՛ծը: Երկուքն ալ աւանդը սերունդի մը որ սերմ ու արիւն թափեց: Որ արհամարհեց պողոտաները, ճառագայթներ արձակելու համար դաշտերուն վրայ: Որ զարհուրելի, շնչակտուր երկունքի բռնուեցաւ, երիտասարդացնելու համար այս ալեւոր եւ քրտնաթաթախ ժողովուրդը: Որ երգեց, թնդաց, զարկաւ ու զարնուեցաւ, վերջապէս, ճամբայ բանալու համար դէպի Ազատութիւն եւ Հայրենիք:

«Յառաջ»ը իրաւունք ունի, ուրեմն, ապրելու, որքան ատեն որ կը պահէ այս ոգին ու գիծը:

Որքան ատեն որ կրնայ ձայնակցիլ քանաստեղծին.

Եղեգնեայ գըրչով երգեցի փառքեր.
- Քեզի ընծայ, իմ հայրենիք.
··· Ու պայքար, պայքար, պայքա՜ր երգեցի,
- Ձեզի ընծայ, հայ մարտիկներ:

Եւ այստեղ է, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, ձեր ալ ներշնչման աղբիւրը: Ամբողջ պատմութիւն մը, եւ մեր նշանախօսքը. - Ազատութիւն եւ Հայրենիք: Եւ անոնց վերեւ ու անոնց շընորհիւ. - Աշխատանք: Ահա մենք ալ, ձեզի հետ, օտար սալայատակներու վրայ է որ կը թափենք մեր քրտինքը: Կը գրենք ու կ'երգենք պայքարներն ու պարտութիւնները այս հալածական եւ հերոսական ժողովուրդին, որ կը տքնի ու կը տքնի դարերէ ի վեր: Երէկ՝ մանը ձեռքին եւ եզներն առջեւը. այսօր ածուխ տալով երկնակարկառ ծխնելոյզներու, կամ հրաշէկ երկաթ ծեծելով: Կամ կեանքի եւ մահուան կռիւը մղելով անդնդախոր հանքի մը ստորոտը:

Եւ այսօր, պահ մը աչքէ անցընելով հազար օրուան տագնապ ու ճիգ, «Յառաջ»ը կ'ուզէ ունենալ գոնէ մէկ մխիթարութիւն, --որ կրցաւ հարազատօրէն հետեւիլ այս արմատախիլ բազմութիւններու զարկերակին եւ ձայնին: Ըմբռնել եւ թարգմանել անոր տառապանքն ու կարօտները: Արծարծել ու բիւրեղացնել այն առաքինութիւնները որ սերունդ սերունդի կը կապեն:

Կռո՛ւնկը «Յառաջ»ն ալ ծառայ է ձայնիդ···

Շ.

Յուլիս 5, 1929

■

··· Ասպարէզ տուաւ *նոր, երիտասարդ գրողներուն*, որոնցմէ ոմանք յայտնի անուններ դարձան, եղէն: Քաջալերեց գրելու ընդունակ համեստ տղաքն ու աղջիկները, որոնք կազմեցին «Յառաջի սաները»:

Արթուն պահակը դարձաւ մեր *ոսկեդինիկ լեզուին ու դասական ուղղագրութեան*, ծառանալով Սփիւռքի թէ Հայրենիքի մէջ կատարուած ամէն կարգի աղճատումներու եւ խեղաթիւրումներու դէմ:

Իր ընթերցողներուն սիրցուց *հայ մշակոյթն ու հայ քաղաքակրթական* արժէքները:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Օգոստոս 5, 1975

70ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

ԽՄԲ. - Յուլիս 21-ի առաւօտուն էր որ պահարան մը կը ստանայինք Երեւանէն, թղթատարի միջոցաւ եւ անհամար դրոշմաթուղթերով զարդարուած: Մէջը՝ նամակ մը եւ փոքրիկ տետրակ մը: Անակընկալը մեծ էր եւ անսպասելի: Էմանուէլ Մարգարեան կը շնորհաւորէր «*Յառաջ*»ի 70-ամեակը ու նամակին կը կցէր դասաբանային այն աշխատանքը զոր կատարած էր անցեալ աշնան, նուիրուած «*Յառաջ*»ի: Ստորեւ՝ նամակը: Յետագային ալ կը հրատարակենք աշխատութիւնը: Ի սրտէ՝ շնորհակալութիւն:

⁂

Սիրելի Արփիկ,

Կան իրադարձութիւններ, որոնք ըստ էութեան նուիրական են, անմոռանալի, եթէ դրանք կապւում են որեւէ տարեդարձի հետ: Այսօր Ձեր տօնն է: Ձեր, ինչպէս նաեւ բոլոր այն մարդկանց, ովքեր մօտ են կանգնած հայատառ ու հայաշունչ «Յառաջ»ին: Օրաթերթն այսօր եօթանասուն տարեկան է:

Ասես երէկ լինէր, երբ հայ լրագրութեան մի խումբ ռահվիրաներ Շաւարշ Միսաքեանի գլխաւորութեամբ հիմնադրեցին Ֆրանսայի հայկական համայնքին աւելի տուող պարբերականը: Ասես երէկ լինէր, երբ նորաստեղծ թերթը յամառօրէն փորձում էր իր կայուն տեղը գտնել ու հաստատել համաշխարհային քաղաքակրթութեան ովկէանի մէջ՝ հետապնդելով միայն իրեն բնորոշ նուիրական նպատակներ: Ասես երէկ լինէր: Մինչդեռ գոյութեան մէջ ծորող ժամանակին զուգահեռ անցնում են տարիներն ու իմաստաւորում երկարակեցութեան խորհուրդը: «Տարիների կերպարանքից է կազմւում դարերի դէմքը», - գրել է Հիւկօն: Ուստի այս թեւաւոր արտայայտութիւնը համահունչ՝ կարելի է ասել՝ որ եօթը տասնամեակների ներդաշնակ ամբողջութիւնից է կերտուել «Յառաջ»ի դէմքը:

Թոյլ տուէք բարեմաղթանքներս յղել Ձեզ եւ Ձեր բոլոր գործընկերներին թերթի եօթանասունամեայ յոբելեանի առիթով: Թող ուժն ու ոգին շարունակ առաջնորդեն «Յառաջ»ին իր ազգանուէր գործունէութեան մէջ:

Սիրելի Արփիկ, սովորաբար ընդունուած է նուէր մատուցանել նշանակալից տարեդարձի կապակցութեամբ: Չխախտելով հաճելի աւանդոյթը՝ մեծ ուրախութեամբ Ձեզ եմ ուղարկում «Յառաջ»ին նուիրուած իմ կուրսային աշխատանքը, որը բարձր է գնահատուել դասախօսական անձնակազմի կողմից: Սա էլ թող լինի իմ փոքրիկ ընծան, իմ յարգանքի առհաւատչեան ընդ Ձեզ: Կը ցանկանայի, որ ներողամիտ լինէք հնարաւոր բացթողումների համար: Իմ միակ նպատակն է եղել աւելի մօտիկից չփուել «Յառաջ»ին, զգալ սփիւռքահայ յառաջադէմ պարբերականներից մէկի էութիւնը: Թէ որքանով է դա ինձ յաջողուել, յուսով եմ պարզ կը դառնայ Ձեր արձագանգից:

Եւս մէկ անգամ ընդունէք սրտաբուխ շնորհաւորանքներս: Եւ Հայոց լեռնաշխարհից յղուած այս նամակը թող դայ եւ Փարիզի Ձեր խմբագրատան կամարների ներքոյ Ձեզ աւետի իմ սրտագին ու ջերմ ողջոյնը:

Խորին յարգանքներով՝

ԷՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Երեւան, 1995 թ.

Օրէ օր կը յուսահատիմ, շատ մը պատճառներով: Այլեւս տաժանակիր եւ մանաւանդ ամուլ աշխատանք է ինչ որ կ'ընեմ: Ի՞նչ է ըրածս. - Հեւ ի հեւ սպառում, հետք պիտի չմնայ, երեսուն տարի տեւէ թէ յիսուն:

Շ.

Յուլիս 24, 1956

(Շար. Ա. էջէն)

Ազգ. Ժողովը կ'աւարտէ իր առաջին նըստաշրջանը եւ հերթական յաջորդ նիստը կը գումարէ Սեպտեմբերի երկրորդ չաբթուան ընթացքին:

Հայաստանի Ապահովութեան Նախարարութիւնը նոր և երկար յայտարարութիւն մը հրապարակեց Յուլիս 31-ին, յայտնաբերուած «դաւ»ին առընչութեամբ:

Ինչպէս պիտի տեսնուի նորութիւն մը չկայ ոչ ալ յստակ մեղադրանք որպէսզի մտքերը լուսաբանուին: Այս պարագան կրնայ բացատրուիլ անշուշտ նման լուրջ եւ մտահոգիչ բնոյթ ունեցող հարցի մը առթիւ: Առ այժմ կարելի չէ որեւէ մեկնաբանութիւն ընել: Ստորեւ նոր յայտարարութիւնը. -

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան Անվըտանգութեան Խորհուրդը, քննարկելով Յուլիսի 28-ի գիշերուայ ընթացքում վընասազերծուած ահաբեկչական խմբի գործունէութեան ու նպատակների վերաբերեալ Ազգային Անվտանգութեան Նախարարութեան եւ Ներքին Գործերի Նախարարութեան ներկայացրած հանգամանալի հաղորդումներն ու փաստերը, յանդեց հետեւեալ եզրակացութեան.

1. - Համապատասխան ծառայութիւնների բծախնդրօրէն ու մեծ պրոֆէսիոնալիզմով իրականացած աշխատանքի շընորհիւ կանխուել է ահաբեկչական խմբի ծրագրած գործողութիւնների հետեւանքով մի շարք մարդկանց կեանքին սպառնացող անմիջական վտանգը:

2. - Այնուհանդերձ, խմբի գործունէութիւնն ու նպատակները լուրջ վտանգ էին ներկայացնում մի շարք առումներով: Եթէ խմբին յաջողուէր իրականացնել իր ծրագրած ակտերը, կը լինէին ոչ միայն մարդկային կորուստներ, այլ նաեւ այդ գործողութիւնները կ'ապակայունացնէին հանրապետութիւնը, կը վարկաբեկէին ընտրութիւնների արդիւնքները եւ Հայաստանի ժողովրդավարական գործընթացը, որն ամրակայուելու է Սահմանադրութեան ընդունումից յետոյ դրա գործադրման ընթացքում: Հէնց դա էր խմբի հետապնդած նպատակը:

Ահաբեկչական խմբի գործողութիւնները բացայայտօրէն հիմնուած էին չարամիտ քաղաքական հաշուարկների վրայ:

3. - Խմբի մէջ ընդգրկուած անձինք, նրանց քաղաքական կապերը եւ որոշ անդամների ինքնութիւնը յստակօրէն ցուցադրում են խմբի կապը Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան կազմում գործող Դրօ ռազմականացած հետախուզական գաղտնի կազմակերպութեան հետ՝ դառնալով այդ կազմակերպութեան ապօրինի ու դաւադիր վարքագծի մի նոր ապացոյց:

Յատկանշական է, որ ահաբեկչական ծրագիրը նախատեսուած էր սկսել Յուլիսի 29-ին, այսինքն՝

ա) - խորհրդարանական ընտրութիւնների երկրորդ փուլի օրը (առաջին փուլում նրանց թեկնածուները ջախջախիչ պարտութիւն կրեցին),

բ) - մի քանի օր առաջ «Դրօ»ի դատավարութեան վերսկսումից, որի ընթացքում մինչ այդ կատարուած յանցագործութիւնների եւ ապօրինի այլ գործողութիւնների ապացոյցներն էին ներկայացւելու,

գ) - մի քանի օր առաջ այն բանից, երբ սպասւում էր, որ Գերագոյն Դատարանը կը վերահաստատի կուսակցութեան գործունէութեան ժամանակաւոր կասեցման որոշումը, քանի որ վեցամսեայ ժամկէտն աւարտուել է, իսկ կուսակցութիւնը չի ապացուցել եւ ոչ մի երաշխիք չի ներկայացրել, որ ենթարկուելու է ՀՀ հասարակական - քաղաքական կազմակերպութիւնների մասին օրէնքին:

Ակնյայտ է, որ Դաշնակցութիւն Կուսակցութիւնը նպատակ չունի իր գործունէութեամբ մաս կազմելու երկրի նորմալ քաղաքական գործընթացներին եւ իրեն իրաւունք է վերապահում ամէն միջոց գործադրելու, այդ թւում եւ սպանութիւններ՝ ապակայունացնող եւ երկրի նորմալ գործառութիւնը խոչընդոտող իր նպատակներու հասնելու համար:

Բոլոր փաստերը վկայում են այն մասին, որ, անկախ արտասահմանում իր գործունէութիւնից կամ ունեցած վարկից, Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը դադարել է Հայաստանում քաղաքական կուսակցութիւն լինելուց՝ բառին բուն իմաստով:

Այդ կազմակերպութիւնը թաքնուել է քաղաքական կուսակցութեան շղարշի տակ, որը պաշտօնականացրել է նրան Հայաստանում եւ օժանդակել արտասահմանում: Այդ կուսակցութեան եւ դրա գաղտնի Դրօ կառոյցի ղեկավարութիւնը, չարաշահելով տարբեր երկրների կառավարութիւնների բարի կամքը եւ սփիւռքահայութեան ազնիւ զգացմունքները, օրինական ցանկութիւններն ու մտահոգութիւնները, ընդգրկուել է այնպիսի գործունէութեան մէջ եւ հետապնդել այնպիսի նպատակներ, որոնք քիչ կապ ունեն քաղաքական գործունէութեան կամ քաղաքական նպատակների հետ:

4. - Հայաստանի իշխանութիւնների համար յստակ է, որ տարբեր երկրների կառավարութիւնների պաշտօնեաների կողմից Դաշնակցութիւն կուսակցութեանը սատարելու բարի նպատակով արուած յայտարարութիւնները նպաստել են կուսակցութեան ու Դրօ կառոյցի ղեկավարների վստահութեանը սեփական անձեռնըմխելիութեան ու անպատժելիութեան նըկատմամբ: Կուսակցութեան քօղի ներքոյ ապօրինի գործունէութեամբ զբաղուելը, ի թիւս այլ հաշուարկների, հիմնուած էր նաեւ այն ակնկալութեան վրայ, որ ապօրինի գործունէութեան իւրաքանչիւր փաստի բացայայտումից յետոյ Հայաստանի կառավարութեան վըրայ ճնշում կը գործադրուի մարդու եւ քաղաքական իրաւունքների անունով, որը հնարաւորութիւն կը տայ խուսափել իրաւական պատասխանատուութիւնից այնպիսի գործողութիւնների համար, որոնք վստահաբար չէին հանդուրժուի որեւէ կառավարութեան կողմից:

Հայաստանն այս կապակցութեամբ ակընկալում է այն երկրների կառավարութիւնների համագործակցութիւնը, որոնք իրենց պարտքն են համարում պայքարել միջազգային ահաբեկչութեան դէմ, որի իւրայատուկ արտայայտութիւնն է ՀՅԴ - Դրօ երեւոյթը:

Յուլիսի 28-ին վնասազերծուած խմբի ծրագրած եւ մինչ այժմ իրականացրած քաղաքական սպանութիւններն ու ահաբեկչական միւս ակտերը պակաս սարսափազդու չեն, քան Ճափոնիայի այսպէս կոչուած կրօնական խմբաւորման, Օքլահոմա քաղաքում ռազմականացած տարբերի կամ Փարիզի երկաթուղային կայարանում Ֆանատիկոսների խմբի գործողութիւնները:

Հայաստանի իշխանութիւնները վստահ են, որ այն երկիրների կառավարութիւնները, որոնք մտահոգուած են Հայաստանում ժողովրդավարութեան, կայունութեան ու օրէնքի իշխանութեան ամրապընդմամբ, զերծ կը մնան բարոյական կամ այլ տեսակի օժանդակութիւնից այդ կազմակերպութեան նկատմամբ:

Հայաստանի իշխանութիւնները ակընկալում են, որ բարեկամական երկրների կառավարութիւնները կ'օգնեն Հայաստանի իշխանութիւններին բացայայտելու այդ ահաբեկչական խմբի լայնատարած ցանցը եւ կ'օգնեն դատական պատասխանատուութեան ենթարկելու նաեւ Հայաստանից դուրս գտնուող բոլոր մեղսակիցներին:

5. - Հայաստանի Հանրապետութեան Անվտանգութեան Խորհուրդն ակնկալում է, որ համապատասխան մարմիններն ու դատախազութիւնը ամենայն խըստութեամբ կը կիրառեն ահաբեկչութեան ու բանդիտիզմի դէմ օրէնքների պահանջները՝ անյապաղ ու անաչառ վարելով այս գործը, արժանի պատժի ենթարկելով յանցագործներին:

6. - Անվտանգութեան Խորհուրդը գնահատում է Ազգային Անվտանգութեան Նախարարութեան եւ Ներքին Գործերի Նախարարութեան ջանքերը՝ ցուցաբերած աչալրջութեան ու արիութեան համար, իր համակրանքը ու նաեւ ափսոսանքն է յայտնում պարտականութիւնները կատարելիս վիրաւորուածներին:

7. - Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնները վերստին հաւաստում են լիակատար նուիրուածութիւնը մարդու իրաւունքներին ու քաղաքացիների ազատութիւններին՝ ամրագրուած երկրի Սահմանադրութեան մէջ: Հայաստանի իշխանութիւնները սպասելու են դատավարութիւնների աւարտին՝ մինչեւ ճըշգրտուեն անհատական պատասխանատուութիւնների սահմանները: Հայաստանի իշխանութիւնները միեւնոյն ժամանակ ամենայն վճռականութեամբ կիրառելու են Սահմանադրութեամբ իրենց տրուած ողջ իրաւասութիւններն ու Հայաստանի օրէնքները՝ բոլոր քաղաքացիների իրաւունքները պաշտպանելու, երկրում կայունութիւնն ու օրէնքի գերակայութիւնն ապահովելու համար:

Յուլիսի 31, 1995 թ.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Կիրակոսեան իրենց քոյրերուն եւ եղբօրը Փերուզ Կիրակոսեանի մահուան տարելիցին, Արաքսի եւ Յարութիւն Կիրակոսեանի մահուան երկուքուկէս եւ չորրորդ տարելիցին առթիւ իրենց անմահ յիշատակին համար 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թաղէոսեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցի տարեվերջի հանդէսին (Յունիս 18) առթիւ. -- Տէր եւ Տիկին Արոյեան 200 Ֆր., Կապոյտ Խաչի Անիէռի մասնաճիւղ 1.000 Ֆր.:

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir
le Mardi 15 Août
pour sa

FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

RESERVATION :

HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

LE FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

RECHERCHE

pour mi-septembre

Un Informaticien

AVEC NOTIONS DE COMPTABILITE POUR RENFORCER SON EQUIPE A EREVAN

Contrat CDD 6 mois, renouvelable

Cette personne qui devra parler l'arménien, secondera le coordinateur général des programmes du Forum en Arménie (chauffage des écoles de Erevan et Gumri et distribution alimentaire aux élèves).

pour début septembre

Une Secrétaire

A PLEIN TEMPS
arménien-français
anglais et notions de comptabilité appréciés
poste basé à Paris

Merci d'envoyer, pour les deux postes, un Curriculum vitæ et une lettre de motivation manuscrite à :

Zabel Chéghikian,
4, avenue de la Marne,
92600 ASNIERES.

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝
Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9.30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ TVA-Ն 18,60%-ԷՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ 20,60%-Ի

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու
սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաչինը:
Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 3
JEUDI
3 AOUT
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71րդ ՏԱՐԻ _ Թիւ 18.648 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.648

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ կը կրկնէ որ հիւլէական փորձերու իր որոշումը անդառնալի է, ինչ որ առիթ կուտայ ոչ միայն բուռն բողոքներու այլեւ՝ «պատժական» միջոցներու կիրարկման Ֆրանսայի դէմ: Աւստրալիա խօսքէն գործի անցնելով, յայտնեց թէ կը բացառէ Տասօ ալիասիոն հաստատութեան հետ զինուորական պայմանագրի մը վերաբերող իր ծրագիրը: Պայմանագիրը երկու միլիառ Փրանքի հարց էր: Ֆրանսա կանչեց իր դեսպանը «խորհրդակցութեան» համար եւ բողոքելու այս խտրական միջոցներուն համար: Ասիա - Խաղաղական ամբողջ շրջանն է որ խռովութեան մէջ է, Նորընտիր նախագահին ձախաւեր երեւցող որոշումին առթիւ: Միւս կողմէ ֆրանսական կառավարութիւնը հրապարակեց 1960-էն ի վեր իր բոլոր (204) փորձերուն ցանկը:

ՍԵՐԲԻՈՅ նախագահը՝ Միլոսեւիչ պաշտօնապէս հրաւիրած է Պոսնիոյ Նախագահ՝ Իզէթպեկովիչը որ բանակցի: Նոյն հրաւէրը կատարած է տեղւոյն սերպ զօրավարին: Պելկրատի այս միջամտութիւնը ոչ մէկ արդիւնք գործած է Օգոստոս 1-ին:

ՊԷՌԼԻՆԻ մէջ, շուրջ 10 հազար Քիւրտեր հետեւած են Կելնալ Պազխթանիի թաղումին, Օգոստոս 1-ին: Քիւրտ զինուորեալ կինը, 41 տարեկան, մեռած էր ինքնայրումի հետեւանքով, բողոքելու համար Անգարայի քաղաքականութեան դէմ: Միջադէպ չէ պատահած: 3000 ոստիկաններ համախմբուած էին ապահովութեան համար: Հակադերման լոզունգներ ալ եղած են «ոճրագործ» որակելով Գերմանիոյ Ներքին Նախարարը:

ՉեՉէՆԻՈՅ պատուիրակութեան պարագլուխը՝ Ուսման Իմայեւ որ, նաեւ Արդարադատութեան Նախարար էր, յայտարարած է թէ Դուդայեւ զինք պաշտօնանկ ըրած է, ստորագրած ըլլալով համաձայնագիրը Ռուսերուն հետ:

ՓԱՐԻԶԻ Կիպրոսի դեսպանատունը եւ հիւպատոսարանը որոնք նոյն շէնքին մէջն են կողոպուտի ենթարկուած են շաբաթավերջին: Ըստ ոստիկանութեան, գողերը կեղծ բանալիներով մտած են եւ քանի մը հազար Փրանք առած:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բնակչութեան 76%-ը որեւէ վստահութիւն չունի իր կառավարութեան հանդէպ, ըստ հարցախոյզի մը, զոր կատարած են միաժամանակ երկու հաստատութիւններ՝ հանրապետական եւ դեմոկրատ: Առաջին անգամն է որ նման համեմատութիւն մը կ'արձանագրուի:

ՍԷՆ - ՄԻՇԷԼԻ ոճրափորձին քննութիւնը կը շարունակուի, բայց, նորութիւն չկայ: Ութ ծանր վիրաւորներ կան տակաւին հիւանդանոցները:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ մէջ վեց Նիժերիացիներ թուրով գլխատուած են զինեալ կողոպուտ մը կատարած ըլլալով Մեքքէի առեւտրական դրամատան մը վրայ:

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 1 / 2)

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազգ. Ապահովութեան նախարարութիւնը տեղեկացուցած է որ Յուլիս 28 - 29-ի գիշերը յայտնաբերուած ահաբեկչական խումբի անդամներէն երկուքը եւս ձերբակալուած են: Կը շարունակուի մնացեալներուն հետախուզութիւնը: Ձերբակալուածները կը հարցաքննուին:

ԴԱՏԱԽԱԶԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Հանրապետութեան Նախագահին հրամանագրով Արտաւազդ Գէորգեան նշանակուած է Հայաստանի գլխաւոր դատախազ:

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԵՂՐԻԻ ՈՒ ԿԱՊԱՆԻ

«Առաքելութիւն - Արեւելք» ղանիական բարեսիրական ընկերութեան օգնութիւնը 24 մեծ բեռնատարներով հասած է Կապան ու Մեղրի: Առով ապարած է յիշեալ ընկերութեան կողմէ Զանգեզուրի մէջ անդեղէն բաշխելու ծրագիրը: Անոր նիւթականը հայթայթած է Եւրոպայի Միութեան մարդասիրական օգնութեան գրասենեակը:

Հայաստանի մէջ կը բացուի երթեւեկի միջազգային կազմակերպութեան ներկայացուցչութիւն: Այդ մասին Արտաքին Նախարարութեան հետ համաձայնութիւն ստորագրելու համար Երեւան գացած է կազմակերպութեան գլխաւոր քարտուղարը: Կազմակերպութեան կեդրոնը կը գտնուի Զուիցերիա ու մասնաճիւղեր ունի ՀԱՊ-ի 11 երկիրներուն մէջ: Մշակուած է համաձայնութիւն, գողցուած եւ առեւանգուած ինքնաշարժները վերադարձնելու միջոցներու մասին:

ՀԱՒԱՔ ՕՏԱՐ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Յուլիս 31-ին օտար երկիրներու Հայաստանի ներկայացուցիչներուն հետ հանդիպումի մը ընթացքին փոխ - Նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան տեղեկացուցած է յայտնաբերուած ահաբեկչական խումբին մասին. ան ըսած է թէ մտահոգութեան պատճառներ կան քանի որ ծրագրուած ահաբեկչութիւնը ընդհանուր ապակայունութենէն զատ, ըստ նախնական տուեալներու, կը հետապնդէր յանցաւոր այլ նպատակներ ալ:

Փոխ - Նախագահը համոզում յայտնած է որ ներկայ դիւանագէտներուն ներկայացուցած երկիրները անտարբեր չեն մնար ամէն կարգի ահաբեկչութեան հանդէպ: Ան ներկաներուն յանձնած է Հայաստանի Ապահովութեան խորհուրդին յայտարարութիւնը, խնդրելով որ իւրաքանչիւրը իր երկրին տեղեկացնէ այդ մասին:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

Վրաստանի հայկական օրերուն առթիւ, Արտաքին նախարար՝ Վահան Փափազեան, Յուլիս 29-ին, Թիֆլիսի մէջ հանդիպում մը ունեցած է Վրաստանի վարչապետ՝ Օթար Պացացիայի հետ: Քննուած են ուժանիւթի բնագաւառի համագործակցութեան Իրան - Հայաստան - Վրաստան Եւրոպա եւ եւրասիական միջանցք ստեղծելու հնարաւորութիւն, հայ - վրացական համատեղ ձեռնարկութիւններու ստեղծման եւ այլ հարցեր: Երկուստեք ընդգծուած է երկու երկիրներու արտադրութեան մասնաւոր հատուածներու միջեւ չփումներու աշխուժութիւն գտնելու կարեւորութիւնը: Վրաստանի վարչապետը խոստովանած է որ իր երկրի տարածքին վրայ, առ այժմ, ամբողջովին չէ լուծուած Հայաստանի անխափան կազի մատակարարումի հարցը:

ՕԹԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիս 29-ին, եռօրեայ աշխատանքի այցով Երեւան ժամանած է ՕԹԱՆ-ի պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Եւրոպայի միացեալ ուժերու գլխաւոր հրամանատարի տեղակալ՝ Ժերեմի Մաքենզին: Օգոստոս 1-ին զինք ընդունած է հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան, յոյս յայտնելով որ այցը կը նպաստէ Հայաստանի եւ ՕԹԱՆ-ի միջեւ համագործակցութեան զարգացումին: Ժ. Մաքենզի հանդիպում ունեցած է նաեւ վարչապետ Հ. Բագրատեանի, Պաշտպանութեան Նախարար Վազգէն Սարգսեանի, Արտաքին Նախարար Վահան Փափազեանի հետ: Այցին աւարտին մամուլի ասուլիս մը տեղի ունեցած է որուն ընթացքին տեղակալը ըսած է թէ Հայաստանի զինեալ ուժերը վիթխարի աշխատանք կատարած են եւ թէ «հայկական բանակը լաւ պատրաստուած է»: Նոյն օրը ՕԹԱՆ-ի պատուիրակութիւնը վերադարձած է Պելժիա:

ԳԱՐՈԼԱՅՆ ԳՈԳՍ -- ՌՈԲԷՐ ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեծն - Բրիտանիոյ լորտերու ժողովի փոխ - նախագահ՝ Գարոլայն Գոգս անգամ մը եւս Ղարաբաղ գացած է եւ Յուլիս 29-ին ընդունուած նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի կողմէ:

Խօսակցութեան ընթացքին քննուած են Միջազգային Քրիստոնէական Համերաշխութեան կազմակերպութեան ընկերային գետնի վրայ ցոյց տալիք յետագայ աջակցութեան հարցերը:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

LE PROVENÇAL (28 juillet)

Les Arméniens fêtent les 70 ans d'Haratch

Մարսէյլի ծանօթ օրաթերթը կ'արձագանգէ «Յառաջ»ի 70-ամեակին, յիշելով թէ Փարիզ լոյս տեսնող հայերէն այս օրաթերթը կը դիմէ ամբողջ Սփիւռքին: Միջազգային լուրերու կողքին ուր, անշուշտ, Հայաստանի կացութիւնը առիւծի բաժին ունի, կ'ամփոփէ բոլոր լուրերը որոնք կը շահագրգռեն գաղութը: 1970-էն ի վեր Մարսէյլի իր աշխատակիցն է Կարօ Յովսէփեան (որու նկարը, «Յառաջ» մը ձեռքին, կ'ընկերանայ այս գրութիւն): Կը յիշուի Շաւարշ Միսաքեանը որ Թուրքիայէն խոյս տուած է եւ 1925 Օգոստոս 1ին հիմնած «Յառաջ»ը:

Ազնուափայլ
ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Հայ մամուլի պատմութեան մէջ «Յառաջ»ի եօթանասուն տարուան գոյութիւնը պիտի մնայ իբրեւ բացառիկ երեւոյթ:

Կը սիրենք «Յառաջ» որ միշտ հաւատարիմ կը մնայ հայրենի աւանդութիւններուն:

Իր 70-ամեայ տարեդարձին առթիւ, կը շնորհաւորենք Ձեզ եւ կը մաղթենք երկար կեանք: Իսկ խունկ եւ աղօթք մեծ հիմնադրին՝ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին:

Յաջողութեան լաւագոյն ցանկութիւններով:

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Լիոն, Օգոստոս 1, 1995

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ

Կասպից ծովու ադրբեջանական քարիւղը փոխադրելու առաջարկ ներկայացուցած է նաեւ Ճափոն: Ներկայացուած ծրագիրը կը կայանայ քարիւղը արեւմուտք հասցնելու համար քարիւղատար մը կառուցանելուն մէջ, Կասպից ծովէն դէպի Խաղաղական ովկէանոս: Ճափոն յանձն կ'առնէ այդ քարիւղատարին շինութիւնը որ պիտի անցնի Ղազախստանէն. կ'ընդունի նաեւ զտարան մը հիմնել Ղազախստանի մայրաքաղաք Ալմաթիի մէջ: Քարիւղատարին անցնելիք ճամբուն ընտրութեան վէճերուն մէջ, ամէնէն լուրջ մրցակիցը սկսած է նկատուիլ Ճափոն իր այս առաջարկով:

1925 ''ՅԱՌԱՋ'' 70'' ՅԱՌԱՋ'' 70 ''ՅԱՌԱՋ'' 70 ''ՅԱՌԱՋ'' 70

«ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՅԵԼՈՂ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է» (*)

«Բարձրորակ թերթ մը ազգի մը խօսակցավայրն է, ուր ան ինքզինքին հետ կը խօսի»։

Արչիպըլտ Մըքլիշ (1958), *ամերիկացի գրագէտ*

Յետ-Եղեռնեան Սփիւռքը ծնաւ 1923-ին ի հետեւանք Լօզանի դաշնագրին։ Ջարդէն ճողոպրած մանուկներու, պատանիներու, այրիներու, հազուագիւտ հասուն մարդոց հաւաքականութիւն մըն էր ան։

«Յառաջ» ծնաւ 1925-ին, սակայն ոչ՝ իբրեւ խանձարուրի կարօտ մանուկ։ Շաւարշ Միսաքեան փորձառու, թրծուած խմբագիր էր։ Իր հովանաւորութեան տակ, օրաթերթը եղաւ նախ՝ դպրոց, ապա նաեւ հանդիպման վայր, այն սերունդին համար՝ որ տակաւ կը վերածուէր Ֆրանսահայ գաղութի։

«Յառաջ»ի մէջ ի յայտ եկաւ նաեւ ըՍփիւռքի լուրջ վէպը, Շահան Շահնուրի գրչէն։ Հոն ծաղկեցաւ արեւմտահայ արձակը, իր սեղմ եւ հատու, խոժոռ եւ ժպտուն, պիրկ եւ փարթամ տարբերակներով՝ Շաւարշի, Պէշիկթաշլեանի, Նարդունիի, Հրանդ Սամուէլի եւ ուրիշներու գրիչներէն։

1957-ին, Շ.ի մահը Արփիկ Միսաքեանի փոխանցեց «Յառաջ»ի պատասխանատուութիւնն ու լուծը։ Ան տեսաւ որ օրաթերթ մը, իբրեւ տնտեսապէս կաղացող գործ, թերեւս կարելի էր փակել, սակայն սփիւռքահայ գաղութի մը հանդիպման վայրը փակել՝ բարոյապէս արտօնելի եւ կարելի չէր։

Հասկնալով որ հայ օրաթերթ վարելը գործ է, խմբագրելը՝ կոչում, Արփիկ Միսաքեան սատանձնեց այս 2 չափազանց տարբեր մօտեցումներ եւ ձիրքեր պահանջող պաշտօնները՝ եւ կիրարկեց զանոնք, մօդական հաւասարակշռութեամբ։ Ոչ միայն պահեց «Յառաջ»ը, այլ զայն վերածեց համայն հայ սփիւռքազգի խօսակցավայրին, ուր ան ինքզինք կը պեղէ, ինքզինք կը ճանչնայ։

Անձնական փորձառութեան վրայ հիմնուելով, կրնամ վկայել որ «Յառաջ» Սփիւռքի ամէնէն բարձրորակ այցետոմսն է նաեւ Հայաստանի մէջ, որուն ամէնէն գիտակից ղեկավարներու սեղաններուն վրայ տեսած եմ զայն։ Հոն կը նկատուի Սփիւռքի ամէնէն լուրջ, անաչառ եւ անկողմնակալ տեղեկատուն։

Ձեմ վարանիր գրելու, - Սփիւռքի մէջ միայն երկու թերթ կրցան Սփիւռքահայութեան խօսակցավայր ըլլալ, բառին բարձր իմաստով։ Մէկը՝ շաբաթաթերթ մըն էր որ երեք տասնամեակ դիմացաւ իբրեւ բարձրորակ գրական թերթ, - Անդրանիկ Ծառուկեանի «Նայիրի»ն։ Միւսը՝ համապազօրեայ օրաթերթն էր եւ է՝, «Յառաջ»ը, որ այսօր կը տօնէ իր եօթանասունամեակը։

Ծիշդ է ,պատշաճ է, բարոյական պարտադրութիւն մըն է «Յառաջ»ի եօթանասունները տարեդարձը գործածել իբր առիթ մը, յիշելու համար սփիւռքահայ մամուլը։ Իբրեւ հայ խմբագրի զաւակ, որուն տունը այսօր ալ ինը սփիւռքահայ օրաթերթ եւ շաբաթաթերթ կը մտնէ, աչքէ կ'անցուի եւ յաճախ կը կարդացուի, պիտի ուզէի ողեկոչել այդ մամուլը, իր ծանօթ թէ անծանօթ խմբագիրներով եւ աշխատակիցներով, ու երբեմն հաւատարիմ ընթերցողներով, - կուսակցակա՛ն մամուլը, «Հայրենիք» եւ «Յուսաբեր», «Պայքար» եւ «Զարթօնք», «Ազդակ» եւ «Ասպարէզ», «Հորիզոն» եւ «Կամք», «Ալիք» եւ «Ազատ Օր» եւ ուրիշներ, անկուսակցական այլ հայոցի, Սիմոնեանի «Սփիւռք»էն մինչեւ Մաճառեանի «Նոր Հայ»ը։ Սրտանց կը հաւատամ որ առանց անոնց, անկարելի պիտի ըլլար պահել հայերէնը՝ Հայաստանէն դուրս, եւ կերտել Սփիւռքը։

Ձեմ կարծեր որ կը չափազանցեմ, իմ այս վերջին նախադասութեամբ։ Հայ եւ օտար պատմագէտներ փաստած են այն վարկածը թէ 18-րդ եւ 19-րդ դարերուն, ազգերու կազմաւորումը սերտօրէն կապուած էր մամլոյ զուգահեռ զարգացումին հետ։ Այդ օրերու ղեկավարները կը գիտակցէին որ անժխտելի էր այս վարկածը։ Թովմաս Ճէֆըրսըն, Ամերիկայի երրորդ նախագահը եւ ամերիկեան անկախութիւնը կերտողներու փաղանգին ամէնէն պայծառ միտքը (որուն մասին նախագահ Քէնըտի 200 տարի ետք ըսաւ, «երբ առանձին կը ճաշէր, կաճառի մը հետ կը ճաշէր»), ահա այդ Ճէֆըրսընը, որ դառն ու անդուլ պայքարի մէջ էր մամլոյ հետ, իր բարեկամ Քարրինկթընին կը գրէր, - «եթէ ինծի մնար որոշել թէ ո՞րը նախընտրելի է, կառավարութիւն մը՝ առանց մամուլի՞, թէ մամուլը՝ առանց պետութեան, երկրորդը կ'ընտրէի»։

Հայ մը այդ պիտի չընտրէր թերեւս։ Պատմութեան անողոք որոշումով վերածուած ենք Սփիւռքի, մնացած ենք առանց պետութեան, եւ պէտք է հրճուինք որ գոնէ ունեցանք եւ ունինք մամուլ, ունեցանք եւ ունինք «Յառաջ», եթէ ոչ իբր պետութիւն, այլ գոնէ իբրեւ խօսակցավայր, ուր մենք զմեզ կը ճանչնանք իբրեւ արժանաւոր հաւաքականութիւն։

- Կը մնայ աւելցնել որ միայն մե՛նք, իբրեւ խմբագիր, իբրեւ գրող, եւ մանաւանդ իբրեւ ընթերցող - կրնանք իրականացնել այդ ինքնաճանաչումը, զոր պետութեան չափ կարեւոր նկատած էր Ճըֆըրսընի լուսաւոր միտքը։ Եւ որուն յարատեւող կարելիութեան երաշխաւո՛րն է յարատեւող «Յառաջ»ը։

(*) Արփիկ Միսաքեանի պատասխանը, անգլիախօս Ուիլիըմ Սարոյեանին, երբ ան հարց կուտայ թէ ի՞նչ է «Յառաջ» բառը։ Սարոյեանի թատերախաղը, որ «Յառաջ» կը կոչուի, խմբագրուած է յետմահու, փրոֆ. Տիգրան Գույումճեանի կողմէ։ Բնագիրը Սարոյեան գրի առած է բիւ Թէքպու, 1979-ին։

ԽԱՉԻԿ ԹՕԼՕԼԵԱՆ

ՈՂՋՈ՛ՅՆ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՇՏՊԱՆ՝ «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

1915-ի Եղեռնէն վերապրած սերունդը, գաղթականութեան ցուպը ի ձեռին, հողմացրիւ կը դառնար աշխարհի չորս ծագերուն։

1920-ական թուականներու սկիզբը թափ կ'առնէր հայ գաղթականներու հոսանք մը դէպի Ֆրանսա։ Հայ զանգուածները, լքուած իրենց ճակատագրին, հետամուտ էին իրենց առօրեայ ապրուստը հոգալու, իրենց ծննդավայրէն եւ հողէն կտրուած, օտար երկինքի տակ երդիք մը ունենալու։ Տակաւին թարմ էին վէրքերը եւ անհրաժեշտ էր ամուր կայք հաստատել տեղւոյն վրայ, համարկուիլ երկրի պայմաններուն եւ ջանալ պահել ինքնութիւնը մինչեւ որ բացուէին դռներն յուսոյ եւ երջանիկ օր մը վերադառնային իրենց պապենական օճախները։

Դիւրին չէր այդ օրերուն, անապատներէն, որբանոցներէն եւ այլ վայրերէ եկած անուս կամ թերուս սերունդին համար յարմարիլ տեղական պայմաններուն։ Ստիպողական անհրաժեշտութիւն էր ստեղծել միջոց մը, որ առաջնորդի դեր կատարէր եւ ճամբայ ցոյց տար տեղական լեզուին, օրէնքներուն, աշխատանքի պայմաններուն, բարքերուն ու սովորութեանց անծանօթ մեր գաղթական հայրենակիցներուն։

Եւ ահա, հրամայական այս պահանջքին ընդառաջելու միտումով է, որ հայ հրապարակագրութեան ասպարէզի տիրական դէմքերէն Շաւարշ Միսաքեան, 1925 Օգոստոս 1-ին, կը հիմնէր «Յառաջ» թերթը, նոյն ատեն տէր կենալով գաղթական հայ զանգուածներուն եւ պաշտպանելով այն բոլոր սրբութիւնները, որոնք չունեւոր կուտան ժողովուրդի մը եւ վառ կը պահեն անոր մէջ հաւատքը՝ դէպի լաւագոյն օրերը։

Այսօր, եօթանասուն տարիներ անցած են այդ արկածախնդրութենէն, Արկածախնդրութիւն մը կարելի էր նկատել այդ օրերուն, եւրոպական ոստանի մը մէջ հայերէն թերթ հրատարակելը։ Եւ այս՝ անհատական նախաձեռնութեամբ մը, առանց կազմակերպութեան կամ հաւաքականութեան մը նիւթական նեցուկին։

Եթէ սկզբնական տարիներուն «Յառաջ» դարձաւ գաղթական հայ զանգուածները առաջնորդող, զանոնք հայրենի թէ ըսփիւռքի անցուդարձերէն իրազեկ պահող փարոս մը եւ գաղութահայ կեանքի հայելին, ապա քիչ անց, ան հանդիսացաւ նոր ու այլապէս օգտակար առաքելութիւններ մարմնաւորող հրատարակութիւն մը։ Աւելի՛ն, հիմնարկութիւն մը։

Այսպէս, ոմանք «Յառաջ»ը նկատեցին դպրոց մը, ուրկէ իրենց մայրենին սորվեցան թրքախօս բազմաթիւ Հայեր։ Ուրիշներ իրենց ազգային դաստիարակութիւնը ստացան «Յառաջ»ի էջերէն։ Եղան գրողներ, որոնք խոստովանեցան որ «Յառաջ»ը եղած է իրենց մէջ գրելու ընդունակութիւններ յայտնաբերողը եւ գիրենք քաջալերողը։ Ուրեմն, «Յառաջ» եղաւ նաեւ գրական դպրոց մը, որուն հրջանաւարտները դարձան «Յառաջի սաներ»ը։

Սփիւռքի հայ մամուլի կեանքին մէջ իր եզակի նկարագրին շնորհիւ «Յառաջ» նկատուեցաւ նաեւ ո՛չ թէ միայն իր հիմնադրին՝ Շաւարշ Միսաքեանի պատկանած կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարախօսութեան արձագանգող թերթ մը, այլեւ՝ գաղութին թերթը։ Թերթ մը՝ որ հաւասարապէս մուտք գործեց եւ նոյնքան ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ քաղաքական տարբեր հոսանքներու պատկանող հայ մարդոց տուներուն մէջ։ Մարդիկ՝ որոնք յարգանք ու հիացում կը տածէին խմբագրապետին՝ Մեծ Շ.ի մտքերուն, ազգային, գաղափարական եւ ընկերային հարցերու կապակցաբար կատարած վերլուծումներուն եւ հայ մարդը ազգային ընդհանուր շահերու ճամբուն վրայ առաջնորդող գրութիւններուն նկատմամբ։ «Յառաջ» մինչեւ այսօր ալ իր խիզախ կեցուածքով, քաղաքական առողջ դատումներով եւ ճշմարիտին ու արդարին հետամուտ իր աշխարհահայեացքով կը մնայ հայ ժողովուրդի ազգային հաւաքական ձգտումներուն իրաւ արտայայտիչը։

Սակայն, այս բոլորին հետ եւ այս բոլորէն անդին «Յառաջ» եղաւ ու կը մնայ արեւմտահայ մշակոյթի անխոնջ պաշտպանը, հաւատարիմ մնալով արեւմտահայ լեզուի անաղարտ պահպանման ու անոր զարգացման գործին։ Ոչ մէկ զիջում ու շեղում կատարելով իր սկզբունքներէն, ան ցայժմ կը մնայ ամէնէն բծախնդիր բեմերէն եւ ամէնէն ամուր բերդերէն մին Սփիւռքի հայ մամուլի ընտանիքին մէջ։ Քիչ չէ թիւը հայ գրականութեան եւ լրագրութեան ասպարէզներու մէջ տիրական դէմքերու, որոնք «Յառաջ»ը կը նկատեն ամէնէն լուրջ, ամէնէն չրջահայեաց ու ամէնէն բովանդակալից թերթը։ Անոր չորս էջերուն մէջ յաճախ աւելի շատ կարդալիք նիւթ կը գտնենք, քան 20, 30, 40 էջերով հրատարակուող հայկական այլ թերթերու մէջ։

Եօթանասուն տարի, ամէն օր կանոնաւոր ճշդապահութեամբ, Փարիզի մէջ հայերէն լեզուով թերթ հրատարակել, այն ալ անհատական ջանքերով, իսկապէս հերոսութիւն է։ Շրջանի մը մէջ՝ ուր, տարիներու հետ ,հասնող սերունդներու շրթներուն վրայ կը մաշի ու հետզհետէ մոռացումի կը մատնուի մայրենի լեզուն. ուր՝ մինչ հայերէն այլ թերթեր, կոթնած ըլլալով հանդերձ կազմակերպութիւններու նեցուկին, պարզապէս բաժանորդներու քանակը աւելցնելու կամ ֆրանսախօս հայ ընթերցողը իր արմատներուն եւ մշակոյթին կապելու մտահոգութեամբ կը զիջէին արձանագրուող նահանջին, իրենց էջերուն մէջ ֆրանսերէն յօդուածներու տեղ տալով, «Յառաջ» անդրդուելի մնաց ու մերժեց նահանջի ճամբան, յաւելեալ զոհողութեամբ շարունակելով իր առաքելութիւնը, որ այսօր, եօթանասուն տարի ետք, կը բնութագրուի իբրեւ արեւմտահայ լեզուի ու մշակոյթի պաշտպանութեան ամրակուռ բերդ մը Արեւմուտքի լպրծուն պողոտաներուն վրայ։

Ողջո՛յն՝ «Յառաջ»ի եօթանասունամեակին եւ բարի երթ։

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 70-ԱՄԵԱՅ ՎԱՍՏԱԿԸ

1925 Օգոստոս 1-ին սկսաւ հրատարակուիլ «Յառաջ» որպէս երկօրեայ թերթ, եւ ապա 1927 Յունուար 1-ին վերածուեցաւ օրաթերթի։

70 տարի. երկար ժամանակաշրջան մըն է, ամբողջ կեանք մը, պատկառելի եւ մեծարելի տարիք մը։ Գաղութին տարիքն է, եւ անոր դէպքերուն, դէմքերուն եւ անցքերուն վկայարանը։ Գաղութին պատմութիւնն է եւ անոր վէրքերուն ու երգերուն յիշատակարանը։ Գաղութին հայելին է, եւ անոր ձայնը, սիրտն ու պատիւը։

70 տարի. երկար ճամբայ մըն է, կէսէն աւելին առանց իր հիմնադիր խմբագրապետին՝ Շաւարշ Միսաքեանին որ իր մամուլով Ջարդէն վերապրած Հայերու չարանները իրարու միացուց, գաղութի վերածեց ըլլալով անոնց համար օճախ, դպրոց եւ ուղեցոյց։ Շաւարշ Միսաքեան սերունդներ կազմեց իր առաջնորդող «Սիւնակ»ով ուր խօսքը մնաց միշտ թարմ, կենդանի եւ մանաւանդ իրապաշտ։ Սերունդներ ներշնչեց ու դաստիարակեց իր աշխարհաքաղաքական ըմբռնումով։ Միտքեր եւ գրիչներ յայտնաբերեց եւ ծաղկեցուց։ Նոր արժէքներ հետապնդեց։ Երիտասարդներ քաջալերեց որպէսզի արծարծուի անշէջ բոցը, որպէսզի նոր ուժեր դրաւեն պարպուած դիրքերը եւ ունենան նոր հորիզոններ։

Այսօր, 70-ամեայ այս հանգրուանին «Յառաջ»ի պայքարը գոյամարտ մըն է։ Օտար աստղերու տակ ծնած, սնած ու հասակ նետած սերունդներուն համար հայապահպանութեան պայքարն է, պաշտամունքը եւ պաշտպանութիւնը հայ լեզուին որպէս միակ յաւիտենական կամուրջը հոգիէ հոգի։ Հայոց պատմութիւնը միայն Երկրի հողին պատմութիւնը չէ, նոյնիսկ եթէ չորս տարիէ ի վեր այդ հողին մէկ մասը դարձած է անկախ։ Այլ եւ ունի արտասահմանեան պատմութիւն, մշակոյթ, ուրոյն ազգային հարստութիւններ ժառանգուած անցեալէն կամ կերտուած ասպնջական հողերու վրայ որոնց պահպանումը հրամայական է, եթէ կ'ուզենք որ հաւասարապէս զարգանան երկու բեւեռները մեր ժողովուրդին, մէկը միւսով հպարտ եւ ոչ թէ մէկը միւսին զոհուած։ Այսպէս, «Յառաջ» կը պահէ իր հիմնադրին գիծը տեղի չտալով լեզուի տեսակէտէն, ինչպէս նաեւ կը պահէ իր մտածումի ինքնուրոյնութիւնն ու անկախութիւնը։ Ունի քաջութիւնը միշտ հաստատակամ մնալու բարոյական հասկացողութիւններու հանդէպ եւ ի հարկին հարուածելու մութ եւ ազգավնաս ուժեր, իր իւրայատուկ հայրենասիրական ողջմտութեամբ։ Տեսնելով հեռուն, զգալով միշտ բազկերակը ժողովուրդին իր շինարար բազուկներու ընդմէջէն, «Յառաջ» անցեալի փորձառութեամբը միացուցած ներկային կը ջանայ թիավարել, երբեմն հոսանքին ի վեր, գաղութին նկարագիրը, ձեւն ու կաղապարը անաղարտ պահելու։ «Յառաջ» ծառան է մէկ գերագոյն արժէքի՝ ճշմարտութեան։

Մերօրեայ Սփիւռքի պայմաններուն մէջ, երբ բոլոր ճակատներուն վրայ տեղատուութիւններ կ'արձանագրուին, «Յառաջ»ի ցոյց տուած շարունակականութիւնը հաւատարմութեան մէջ յատուկ յիշատակութեան մը արժանի է։ Այդ պատասխանը գաղութն է որ պէտք է տայ գնահատելով հաստատութիւն մը որ նեցուկով, կամքով, հաւատքով, տագնապներով եւ դժուարութիւններով, բայց նաեւ տաղանդով եւ ձեռնհասութեամբ կտրեց 70 տարիներու ճանապարհ մը ի սպաս Սփիւռքին, Հայրենիքին, Հայ ժողովուրդին։

«Յառաջ» 70 տարիներու հունձք մը ունի, առատ բերք մը։ Կրնայ հպարտ ըլլալ իր վաստակով եւ գաղութը իրմով։

ԿԱՐՕ ՑՈՎԱՔԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 **1995**

ԱՆՑԵԱԼԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթը այս օրերուն տօնեց իր հիմնադրութեան յիսնամեակը: «Յառաջ»ը թերթ մը չէ միայն, այլ նկարագիր մը: Ու զարմանալի ոչինչ կայ, որովհետեւ եթէ ոճը մարդն է, թերթն ալ պիտի ունենար խմբագրին նկարագիրը:

Եւ նկարագրի տէր մարդ էր Շաւարշ Միսաքեան: Թերեւս աւելի փայլուն խմբագիրներ ունեցանք, «սաւառնածաւալ» յղերով ու «սաւառնաթեւ» գրիչով հրապարակագիրներ, ազգային եւ քաղաքական հարցերը անվերաքննելի վճիռներով լուծող - հաստատող եւ իրենց չափած - ձեւածը պատգամի վերածող դէմքեր, նեղոյցներէն մինչեւ աշխարհի բաժանումներուն խելք հասցնող ամենագէտներ, բայց, հետք չմնաց անոնցմէ: Հով էին, ու գացին հովին հետ: Շաւարշը ոչ փայլուն էր, ոչ փայլատակող: Պարզ էր, յստակ էր եւ ազնիւ:

Իր «խօսքը» աւելի քան երեք տասնամեակներ, կամաւոր կաշկանդումի մէջ սեղմուած նեղ սիւնակի մը սահմաններէն՝ դադրած էր այլեւս խօսք ըլլալէ ու դարձած Հայ ժողովուրդին ապրումներուն եւ հոգերուն, առօրեային ու ապագային, երազներուն ու տենչերուն վճիտ հայելին: Հանդիսաւոր կեցուածքներ ընդունող եւ պաշտօնէութիւն գործելու հետամուտ մարդը չէր: Բոլոր հարցերուն վերէն կը նայէր, ոչ թէ մտաւորական բարձրութիւն տալով իր անձին, այլ հորիզոնի լայնութեամբ, մանրուքներն ու երկրորդականը անտեսելով եւ էականին վրայ դնելով շեշտը:

Գաղափարի մարդ, հաւատաւոր կուսակցական՝ բայց կուսակցութիւնը ինքնանպատակ հասկացողութիւն մը չէր իր աչքին, այլ ժողովուրդին ծառայելու կոչուած մասնաւոր կազմակերպութիւն մը, որ ուրիշներէն տարբեր ուղիով մը կը ձգտի գերագոյն նպատակին, կոչումը ունի տարածելու իր գաղափարները, բայց, երբե՛ք ընդհանրական շահերուն վնասելու գնով, տարբեր ճամբաներէ միեւնոյն նպատակին ձգտող հերթական «հակառակորդը» մնայուն թշնամիին հետ շփոթելու աստիճան...

Որքան ամուր իր սկզբունքներուն մէջ, նոյնքան չափաւոր ու լայնախոհ՝ պայքարի պատնէշին վրայ: Յարգանք կը պարտադրէր, որովհետեւ նախ ինք կը յարգէր իր գրիչը: Գրիչ մը, որ երբեք հասարակ տեղիքին գործիքը չդարձաւ ու չվիճեցաւ ամբոխավարութեան աժաննոց դափնիներուն, որոնցմով պսակեալ «դափնեկիրները» այնքան շատ եղան իր սերունդին մէջ, եւ աւաղ, իրմէ ետքն ալ:

Շաւարշ Միսաքեանի կաղապարով մարդիկը անկրկնելի են եւ անփոխարինելի: Ու եթէ փոխարինողը չեղաւ, ուրախալի է հաստատել, որ արժանաւորապէս զինք փոխանորդողը չպակսեցաւ: «Յառաջ», նման էր մեծ գերդաստանի մը, ուր յայտնուեցան եւ մկրտուեցան մեծ եղեռնին անմիջականօրէն յաջորդող գրական սերունդին լաւագոյն դէմքերը, Վազգէն Շուշանեանէն մինչեւ Շահան Շահնուր, վաղամեռիկ Փայլակ Միքայէլեանէն Շաւարշ Նարդունի, եւ այնքան ուրիշներ: Ժամանակը խլեց տարաւ մեծ ընտանիքէն շատեր - շա՜տ շատեր - բայց տունին մթնոլորտը մնաց նոյնը, մնաց անխախտ՝ աւանդութիւնը:

«Յառաջ»ի յիսնամեակին առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներու եւ նամակներու տարափ մը կայ թերթին մէջ: Նկատեցինք տարբեր համոզումով տարբեր գաղափարներու ծառայող անձերու եւ կազմակերպութիւններու շնորհաւորութիւնները եւս:

Յարգելի նոյնիսկ հակառակորդէն - մեծագոյն նուէրը, որ կրնայ ստանալ թերթ մը իր յոբելեանին առիթով:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

«Նայիրի», Պէյրութ,
Սեպտեմբեր 7, 1975

ՁԻ ՏՔՆԵՑԱՅ ՋՕՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ԵՒ ԶԳԻՇԵՐՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿ

... Երբ այսօր կը գրեմ այս յօդուածը օգտագործելով թերթին քառասնամեակը, չեմ կրնար յուզումով չյիշել անցեալ Փարիզը, որ կենսալից էր եւ խանդոտ, որքան ալ որ անոր վերապահուած ապագային վրայ տարակուսէր ամէնէն լաւատեսն իսկ: Պոլսահայ երիտասարդութիւնը, որ տակաւին իր թափին մէջն էր, կը ճառէր, կը կարդար եւ կը գրէր: Աւելի կը ճառէր, քան թէ կը գրէր: Խըմորումի շրջան մըն էր, Ֆրանսական մըշակոյթին անմիջական ազդեցութեան տակ, շրջան մը՝ Նորօրինակ խմբաւորումի: Երէց թէ կրտսեր, Թրքահայ թէ ռուսահայ (Դաշնակցութեան պարագլուխները) բերին իրենց աշխատակցութիւնը Շ. Մ.ի ձեռնարկին, յարաճուն խանդավառութեամբ, եւ «Յառաջ»ը դարձաւ Սփիւռքի լաւագոյն գրական եւ մշակութային թերթը, մասնաւորաբար իր կիրակնօրեայ թիւերով: Միսաքեան իրաւունք ունէր գոհ ըլլալու:

Ան սապէս կ'ըսէր, այն հեռաւո՜ր օրը, երբ գինեձօն մը կազմակերպուած էր «Յառաջ»ի հազարթուեակին առթիւ «Շատ փքանալու տեղը չկայ: Վերջ ի վերջոյ լրագիր մը հանելը դրամի, դրամագլուխի խնդիր է: Կարեւորը ոգին է»: Ոգի բառը, որ իմաստ չունի, բայց որ այնքան դիւրութեամբ կ'ըմբռնուի, այս պարագային կը նշանակէր նուազագոյն ներդաշնակութիւն ընդմէջ գրչի մարդոց, որոնք բերքը չեն նոյն երկրամասին, որոնք չեն շնչած գրական նոյն մթնոլորտը, ինչպէս եղած էր Պոլսոյ մէջ: Կազմուած էր նո՛ր մթնոլորտ մը մեծ մասամբ շնորհիւ Շ. Մ.ի հիւրընկալութեան: Այս բոլորը այնքան ճիշդ է որ մինչեւ այսօր ոմանք կը գործածեն սա ասութիւնը. - «Փարիզի տղաքը», ի հգոյէ լաւագոյն տարազի մը:

... Քսան տարուան բաժանումէ վերջ գտանք զիրար, բոլորովին անյուսալի կերպով: Շ. Մ. վեր առաւ իր տպաւորիչ գլուխը, եւ ժպիտով մը՝ որ անպատում էր, ըսաւ ինծի.

- Կը տեսնե՞ս ինչ եղայ ... Ռընոյի բանւոր ... հասարակ մանեօվր - սփէսիալիզէ...

Գլխուն շատ ձիւն իջած էր: Մահերն ու բաժանումները պարպած էին խմբագրատունը, եւ ինք կը մնար առանձինն՝ շղթայուած իր ապերախտ գրասեղանին: Յոգնած էր: Ան իրաւունք ունէր կրկնելու սա տողը, որ ԺԲ. դարու բանաստեղծ Յովհաննէս Սարկաւագինն է - «Ձի տքնեցայ զօր ամենայն եւ զգիշերն բովանդակ»:

Օրը կը տարաժամէր: Ստուերները որ կ'երկարէին ամայի բակին մէջ, խմբագրատուն կը մտնէին բաց դռնէն, հոն բազմապատկելով սեւ շրջանները, եղերամայրերուն: Զգացի թէ մահը այնքա՜ն մօտ է: Սխա՞լ բան է ըսել, թէ մարդ իր կեանքի վերջալոյսին կը կատարէ վերադարձ մը դէպի իր օրրանը: Ես այն տպաւորութիւնը ունեցայ թէ Շ. ... վերադարձած է Պոլիս, եւ պահպանողական խմբագրի մը տեղն անցած, գլխիկոր եւ անաղմուկ կերպով: Ա՛յն պահպանողականին՝ որուն դէմ ծառացած էր իր երազատես եւ հրայրքոտ երիտասարդութիւնը, եւ շա՜տ իրաւամբ, տրուած ըլլալով որ «յառաջադէմ քան զնախնիս պարտ է զի որդիք լինին»: Կուսակցութիւնը ուրանալու հարց չկար անշուշտ: Բայց ունէր մէկէն աւելի քաջատեղեակ՝ Ֆրանսահայուն ողբալի կացութեան, Շաւարշ վերադարձած էր Մանճումէի իֆֆիարին, եւ կը պաշտպանէր այն՝ ինչ որ մնացած էր պաշտպանելի, այսինքն՝ եկեղեցի եւ բանկալ, գիշերային դասընթացք եւ մանկապարտէզ: Եւ ժամանակ առ ժամանակ կ'երթար երգելու ինծի հետ, քեզի հետ, այո՛ քեզի հետ -- «Տէ՛ր, կեցո դու զՀայս...»:

Գլխիվայր անկո՞ւմ: Եթէ անկում կայ, ան սոսկ անհատի մը անկումը չէ, այլ ամբողջ ժողովուրդի մը: Անկումն է ան ազգի մը՝ որ կրեց ամէնէն հրէշային կոտորածներուն, եւ որ եղաւ ցանուցիր: Ազգի մը՝ որ տեսաւ իր բոլոր զոհաբերութիւններուն ապարդիւն մնալը: Ազգի մը՝ որ կորսնցուց նոյնիսկ իր նոր սերունդը: Հարց կուտամ - ո՞վ կրնայ ըսել որ ներկայի Խորհրդային Հայաստանը մեր Հայաստանն է: Ո՛չ ոք: Վահան Թէքէեան կը գրէր -- «Դուն ան չե՛ս ինչ որ մենք կ'երազէինք...»: Բայց անմիջապէս վերջը կ'աւելցնէր -- «Աւելի՛ լաւ»:

Այս աւելի լաւը ունի մէկ իմաստ: Կը բաւէ ճանչցած ըլլալ բանաստեղծը, գիտնալու համար իր հաւատքին մեծութիւնը՝ հանդէպ Խորհրդային Հայաստանի: Անզուգական Թէքէեանը կը հաւատար թէ պիտի գան լաւագոյն օրեր: Թէ՝ պիտի տապալին պատուարներ: Թէ՝ Երեւանը ձայն պիտի տայ տարագիր Հայուն, յուսաբեկ Հայուն, յոգնատանջ Հայուն: Թէ ի՛նչ պիտի ըսէ ան, Երեւանը, շատ որոշ չէ: Թերեւս սա տեսակ խօսք մը.

Ի՜նչ անձկութեամբ, ինչ անձկութեամբ
կը սպասեմ քեզ...

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

1965, Օգոստոս 1

ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԻ ՄԸ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

... Նոյն պարագան՝ հիմա, թէեւ չըրջուած: Օտար ցանկապատներէ ներս ինկած ենք, ու կը ջանանք աճիլ սա մեր ցեղային յատկութեանց խորթ բուսականութեանց մէջ:

Չի կրնար երկար տեւել այս պարագան, ամէն ոք նոյն կարծիքն ունի:

Ի՞նչ հարկ այլեւս եզրակացնելու:

Քառասնամեակները եւ ժամանակի այլ հանգրուաններ մէկ իմաստ ունին միայն - երկարաձգել արեւին մահը, քիչ մը աւելի երկար դիտել վերջալոյսին գեղեցկութիւնը: Պարծենա՞նք թէ ողբանք՝ հանդիսատես մնալով անման գոյներու հեղեղին, որ վար կը թափի լեռներու կատարէն, կենդանութեան վերջին վէտվէտումով մը՝ արիւնի, գինիի, բոցի Ջրվէժին մէջ:

Ան. - կը ճանչնամ քեզ, անհուն խանդավառութեանց խառնած քու յոռետեսութիւններուդ ու մելամաղձոտութեանդ մէջ: Մտիկ ըրի՝ ականջ տալով առուակի նման հոսող խօսքիդ, լեռներն ի վար երգելով իջնող զրոյցիդ, - լեզուիդ մէջ արցունք կայ եւ ժպիտ, դառն համ մը եւ քաղցրութիւն: Կը ճանչնամ քեզ, ու չեմ հաւատար յուսահատութեանդ:

Վերջալոյս չի նշանակեր eschatologie: կը հաւատամ թէ արշալոյսներ կան հողւոյդ մէջ, մանաւանդ մեր ժողովուրդին ապագային մէջ:

Չեմ ուզեր կրկնել ժողովուրդին խօսքը, թէ գիտութիւնը վիշտը կ'աւելցնէ: Բայց կ'ուզեմ թելադրել քեզի, որ չափ մը դնես մտածմանդ ուժին՝ զոհելով զգացումներու թաքուն զօրութիւնը: Վախճանին պատրաստուիլը իմաստութիւն չէ, - եթէ թիթեռնիկները հրաժարին թռչկոտելէ, ծառերը՝ ծաղկելէ, այն մտածումով թէ կուգայ ձմեռը եւ վերջ կը դնէ այն գեղեցկութիւնը զոր կը ստեղծեն գարնան մէջ, կեանքը կը դառնայ բոլորովին անհրապոյր:

Աշխատէ՛, աշխատէ՛, թիթեռնիկ եղիր եւ օրօրուէ ծաղիկներուն վրայ, պտղատու ծառ եղիր եւ հարստութիւնդ ցուցաբերէ սաղարթախիտ ճիւղերու մէջ, եւ երբեք մի՛ մտածեր վախճանին մասին:

Հայութիւն կը նշանակէ հաւատք: Հայութիւն կը նշանակէ յաւիտենականութիւն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Օգոստոս 1965

ԽՕՍՔ Կ'ՈՒԶԵՄ

... Երեսուն տարի տարագրութեան մէջ, ըստ իր սովորական սլոգանին՝ «այս լպրծուն պողոտաներուն վրայ» հիմնաւորուիլ, արմատանալ աշխարհի ամէնէն լպրծուն գետնին վրայ որ հայ մամուլն է, հեւ ի հեւ աշխատանքով, յամառօրէն, տոկունութեամբ եւ անձնական նախաձեռնութեամբ, կողքին ունենալով թարմ ու վառվռուն ուժեր, իրաւամբ արժանի է փառապսակի մը: Փառապսակ՝ զոր մենք յաճախ կը կազմենք փշախառն ծաղիկներով, որպէսզի պսակաւորը ամէն անգամ որ շօշափէ խայթուի միանգամայն:

Միսաքեան Շաւարշ մեր դարուն՝ 1900-ական սերունդին ամէնէն երկրաշունչ գրողն եղաւ: Սկիզբը լռակեաց էր եւ կը կարծէինք թէ պիտի մնար այդպէս թարգմանութեանց ծիրին մէջ: Սակայն ան լռութիւնն ու անընտել ընկերականութիւնը կ'օգտագործէր մշտական աշխատանքով, եւ օր մը երբ իր հատու, ամփոփ ու կարճառօտ արձակը հրապարակ դրաւ, յայտնութիւն մը եղաւ իր գրական լարերով:

Մեծ պատերազմը աւարտելուն երբ «Ազատամարտ»ի խմբագրական համաստեղութիւնը - Ակնունի, Զարդարեան, Վըռամեան, Շահրիկեան եւ ընկերները -, սպանդի մէջ խաւարեցաւ, ինք՝ անոնց կրտսերը, մահապարտի շապիկը հրաշքով թօթափած, վերցուց ասպարը եւ կանգնեցաւ պատնէշին վրայ, ժառանգը շարունակելու համար: Եւ յաջողեցաւ պահպանել աւանդութիւնը կարճ ատեն մը, երբ նոր մրրիկը մղեղի պէս զայն ալ փչեց արտասահմանէն մինչեւ Փարիզ: Հոս ան վերակենդանացուց «Յառաջ»ը ուր իր լըրագրողի նախափորձը կատարած էր Էրզրումի մէջ, անոր խմբագրին՝ Եղիշէ Թօփչեանի սպանութենէն ետք:

Բայց Փարիզը ոչ Էրզրում էր ոչ Պոլիս: Միջավայրն ու մտայնութիւնները տարբեր էին, ազատութեան եւ կեանքի պայմանները՝ տարբեր: Ժողովուրդը իր հողին վրայ չէր: Բազմութիւնները ցան ու ցիր: Եւ այսպէս սաղմնուեցաւ ու մարմնացաւ «Յառաջ»ը որ դարձաւ ինքնուրոյն հայ թերթ մը:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Օգոստոս 1955

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՎԻԼՖՐԱՆՇ - ՍԻՒՐ - ՄՈՆ. - Պ. Մեղրակ Սանճեան 5000 Ֆր.։

ԼԻՈՆ. - Վաղինակ Միքաճեան 1000 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան եւ զաւակները 500 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսքիճեան 200 Ֆր.։

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ TVA-Ն 18,60%-ԷՆ ԲԱՐՁՐԱՑԱՒ 20,60%-Ի

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաւէնը։

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

PELERINAGE ANNUEL

1954 —— 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 —— 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille :* Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine :* Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont :* Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris.. 200 F.
Aller-retour seul 100 F.
Repas seul 100 F.

— ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ —

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ 150 Ֆր.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 Ֆր.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 Ֆր.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի։

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր գլուխ։

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13, առաւօտեան ժամը 9.30-ին։

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ-ան-Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝

փօլ Պաղտասարեանի

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir
le **Mardi 15 Août**
pour sa

FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

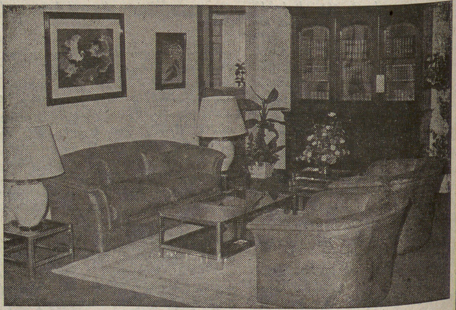
RESERVATION :

HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 4
VENDREDI
4 AOUT
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.649 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.649

ՊՈՍՆԻԱ

ՄԱԿ-Ի ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻՆ ԶԵՓԱՅԷՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՏՈՑ ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ՝ ՉՄԻՋԱՄՏԵԼ

Ծերակոյտէն ետք, Միացեալ - Նահանգներու Ներկայացուցչական Տունն ալ որոշում մը քուէարկեց ջնջելու համար զէնքերու անպարկօն Պոսնիոյ կառավարութեան համար, թէեւ այս ամբողջը ենթակայ է Գլինթընի վէթոյին։ Ամերիկացիներու հաւատոյ հանգանակն է՝ չմիջամտել Պոսնիա, դոնէ երեւութապէս, քանի պարզ է որ ուր որ «բան մը» կը պատահի, Ամերիկան ձեռնածալ չի նստիր։

ՄԱԿ-ի Պաշտպանութեան ուժերը (ՖՈՐՓՐՈՆԻ) որոշեց քաշել իր ուժերը Զեփայի հողաշերտէն, մինչ, Օգոստոս 3-ին, ծրնեւի մէջ հանդիպում մը կ'ունենային սերպ անջատողականները եւ խրուաթ իշխանութիւնները։ Գալով Պելկրատի ղեկավարին՝ Ս. Միլոսեւիչի, բոլորովին կը մերժէ օգնել Պոսնիոյ Սերպերուն «աքինալի եւ անհեթեթ» բախումին մէջ որ զիրենք դէմ առ դէմ կը հանէ մահմետական ուժերուն եւ խրուաթ բանակին։ Պոսնիոյ այս կնճիռին զանազան կողմերը հետեւեալ պատկերը կը պարզեն. -

ՊՈՍՆԻԱ - ՀԵՐՑԵԿՈՎԻՆԻ ԽՐՈՒԱԹՆԵՐԸ. -- Բնակչութեան 18%-ը կը ներկայացնեն եւ մեծ մասը արեւմտեան Հերցեկովին կ'ապրի։ Կռիւներու սկիզբին, ներկայացուցիչները ընտրուած են խաղաղութեան բոլոր ծրագիրները այն յոյսով որ խրուաթ պետութիւն մը կը հիմնեն Պոսնիա։ 1993-ի գարնան ջանացին գրաւել իրենց չնորհուած հողերը եւ Ուաշինկթընի ճնշումին տակ 1994 Ապրիլին համաձայնագիր մը ստորագրեցին որ խրուաթ - մահմետական դաշնակցութիւն մը կը ստեղծէր։

ԽՐՈՒԱԹԻՈՅ ԽՐՈՒԱԹՆԵՐԸ. -- Նախագահ Թուճմանի մղձաւանջն է վերատիրանալ Գրաժինայի այն հողերուն որոնք սերպ անջատողականներու ձեռքն են։ Իրեն զօրավիգ են Գերմանիա եւ Ամերիկա։

ԳՐԱԺԻՆԱՅԻ ՍԵՐՊԵՐԸ. -- Պատերազմէն առաջ Խրուաթիոյ Սերպերը բնակչութեան 11%-ը կը ներկայացնէին, գլխաւոր մէկ մասը այսօր կ'ապրի «Գրաժինայի սերպ Հանրապետութեան» մէջ որ ինքնակոչ «պետութիւն» մըն է։ Կը պահանջեն որ այս հանրապետութիւնը ճանչցուի։ Միլոսեւիչ կողմնակից է որ բանակցին, ծայրայեղ հոսանքը աւելի մօտ է Գարածիքի։

ՊՈՍՆԻՈՅ ՊՈՍՆԻԱՑԻՆԵՐԸ. - Մայրաքաղաքն է՝ Սարայեւօ։ Շրջապատուած են եւ իրենց երկիրը գօտի մը կը կազմէ որ կ'երկարի նախկին Պոսնիա -- Հերցեկովինի հողամասին 30%-ին վրայ։ Սկիզբէն Իզէթպեկովիչի օրինաւոր իշխանութիւնը կը դիմադրէ բոլոր միջոցներով։ Չկնքի հարցին վերաբերեալ, իրենց դիրքը երկդիմի է։ Թէ՛ կ'ուզեն որ անպարկօն վերնայ եւ թէ չեն ուզեր անոր հետեւանքները կրել։

ՊՈՍՆԻՈՅ ՍԵՐՊԵՐԸ. -- Իրենց պարագլուխներն են՝ Գարածիք - Մլատիչ զոյգը։ Կ'ուզեն տէր դառնալ Պիհաչի եւ Կորածէի։ Լաւ զինուած են եւ ի վիճակի են իրենց ճնշումին տակ պահել Պոսնիացի եւ ՄԱԿ-ի ուժերը։ Իրենց բերդն է՝ Փալէ։

ՍԵՐՊԻՈՅ ՍԵՐՊԵՐԸ. - Միլոսեւիչի քաղաքականութիւնը բաւական «ճարպիկ» է։ Տարբեր լեզու կը գործածէ միջազգային հաւաքականութեան հետ եւ տարբեր՝ Սերպերու։ Բայց, խորքին մէջ, կը թուի թէ այնքան ազդեցութիւն բանեցնելու ի վիճակի չէ։

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ ՊՈՍԹԸՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԱՆ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՊԵՌՆԸՐՏ ԼՕ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՊԻՍԿ. ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ

Պոսթընի եւ շրջակայքի հայ կաթողիկէ համայնքին համար պատմական թուական մը եղաւ Կիրակի, Յուլիս 30-ի օրը։ Տարիներու իղձ մըն է որ կ'իրականանար Նոր եկեղեցիին հիմնարկէքով։

Գէմպրիճի Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագը մատուցանեց Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի Հայ կաթողիկէներու նորընտիր Առաջնորդ եւ Ս. Ղազարի նախկին Աբբահայր Յովհաննէս Եպիսկոպոս Դերձակեան։ Համայնքին հովիւ՝ Հայր Ռափայէլ ողջունեց ներկայութիւնը Պոսթընի Հռոմէական կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Ծիրանաւոր Պեռնըրտ Լոյի, որ տուաւ օրուան քարոզը։ Կարդինալը մէջբերեց Պապին վերջին պատգամը ի նպաստ Եկեղեցւոյ միութեան. «Նոյն Հօր զաւակներն ենք։ Աստուած զանազանութիւն չի դներ անոնց միջեւ» ըսաւ ան։ Գնահատեց հայ կաթողիկէ «փոքր սակայն ընտիր համայնքը»։ Բարի գալուստ մաղթեց նորընտիր Առաջնորդին եւ ոգեկոչեց յիշատակը Ս. Խաչի 39 տարիներու վաստակաւոր հովիւ Հայր Ղուկաս Առաքելեանին, որուն վախճանման 5-րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն մը կատարուեցաւ։

Յետ պատարագի, Պէլմոնթ աւանին մէջ վերջերս գնուած հողամասին վրայ տեղի ունեցաւ Նոր Եկեղեցւոյ հիմնարկէքի արարողութիւն եւ հողի օրհնութիւն։ Օրուան նշանակութեան մասին անգլերէն ուղերձ մը արտասանեց Հայր Ռափայէլ Անտոնեան։ Ան շնորհակալութիւն յայտնեց Ծիրանաւոր Լոյի, որ ամէն առթիւ ցուցաբերած է իր բարեացակամութիւնը եւ աջակցութիւնը, իր հաւատքը յայտնեց տիեզերական եկեղեցւոյ միութեան, տեղեկութիւններ տուաւ կառուցուելիք եկեղեցիին մասին, որուն մանրակերտը ցուցադրուած էր. Եկեղեցին պիտի պահէ իր անունը, կառոյցը պիտի բարձրանայ «մեր նախահայրերուն՝ հայկական ոճով»։ Ճարտարապետն է նախկին լիբանանահայ Երուանդ Նահիկեան։ Համալիրը պիտի պարփակէ եկեղեցի, հովուատուն, սրահ-հաւաքավայր, դրատուն - ընթերցասրահ։ Գերապայծառ Դերձակեանի համար «երազի մը իրականացումն» է որ տեղի կ'ունենար, իսկ Կարդինալ Լօ ի միջի այլոց իր զմայլանքը յայտնեց հիմնաքարի օրհնութեան հայկական արարողութեան, զոր որակեց «պերճ եւ խորիմաստ»։

Յետ արարողութեան տեղի ունեցաւ ճաշ՝ Հայ կաթողիկէ քոյրերու Ծիծեռնակաբերդի դպրոցին մէջ։ Յայտագրին հանդիսավարն էր Ս. Խաչի հոգաբարձութեան ատենապետ՝ Մարսէլ Քարեան։ Խօսք առին Կարդինալ Լօ (որուն նուիրուեցաւ հայկական ասեղնագործութեամբ պատարագիչի շապիկ մը եւ սկիհի սրբիչներ՝ նոյնպէս ասեղնագործ), Յովհ. Եպիսկ. Դերձակեան, Հայր Ռափայէլ Անտոնեան։ Շնորհաւորական խօսքերով Եկեղեցւոյ եւ մեր մշակոյթի միացնող դերին մասին անդրադարձան Գրիգոր Քէօսէեան («Պայքար» ամսագրի եւ Թէքէեան Մշակութային Միութեան), Ուաթըրթաունի Սուրբ Ստեփանոս Եկեղեցւոյ հովիւ՝ Տէր Անդրանիկ Պալճեան եւ Ս. Սարկաւագ Արմէն Տիլանեան։ Իսկ ներկաներուն հայկական ժողովրդական երգերու փունջ մը ներկայացուց զաղութին ծանօթ երգչուհի՝ Ճուլիա Տերունեան, դաշնակի ըն-

կերակցութեամբ իր ամուսնոյն՝ Սարգիս Տերունեանի։

Պոսթընի Հայ կաթողիկէ Ս. Խաչ Եկեղեցին հիմնուած է Սահակ Եպիսկոպոս Կողեանի կողմէ, որ Միացեալ - Նահանգներ եկած է 1939-ին։ 1952-ին Եկեղեցիին հովիւ կը նշանակուի Վիէննայի Մխիթարեաններէն Հայր Ղուկաս Առաքելեան - հայ թէ օտար շրջանակներու հանրածանօթ իբր Father Luke - որ 1954ին կը գնէ Հարվըրտ հրապարակի վրայ «Պարքլէյ Գլապ»ը ու երկու տարի ետք զայն կը վերափոխէ եկեղեցիի, որուն օծումը կը կատարէ այդ շրջանի Պոսթընի Ծիրանաւոր Ռիչըրտ Քուշինկ։ Մինչեւ 1990 իր մահը, Հայր Ղուկաս կը ծաւալէ աշխոյժ գործունէութիւն մը։ Ամէն տեղ է ան, ամէն գործի եւ ծառայութեան մէջ։ Ապա կարճատեւ շրջան մը հովուութիւն կ'ընէ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ներկայ Աբբահայր՝ Հ. Փօլ Գոճանեան։ Երեք տարիէ ի վեր նոր հովիւն է Ս. Ղազարէն Հայր Ռափայէլ Անտոնեան, որ նոր աւիշ եւ խանդ բերաւ համայնքին։ Ս. Խաչ փոքր եկեղեցին կը գտնուի Գէյմպրիճ, Հարվըրտ հրապարակին մօտիկը, եւ աննշմարելի էր շուրջի շէնքերուն մէջ։ Ս. Խաչ Եկեղեցիին ծախուեցաւ այս տարի եւ Նոր եկեղեցւոյ ընդարձակ հողամասը գնուեցաւ Պէլմոնթի մէջ, սահմանակից՝ հայաշատ Ուաթըրթաունի։ Պէլմոնթի մէջ նաեւ կը կը բնակին մեծ թիւով Հայեր։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»-Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

«ՅԱՌԱՋ» օրաթերթ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ

Մեծարգոյ Արփիկ Միսաքեան

Ֆրանսիայում Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանութիւնը շնորհաւորում է «ՅԱՌԱՋ» օրաթերթի 70-ամեակը։

Թերթը, որ հիմնադրուել է Ձեր հօր վաստակաշատ մտաւորական եւ ազգային գործիչ Շաւարշ Միսաքեանի կողմից եւ գրեթէ հասակակից է Ֆրանսահայ գաղութի, եօթը տասնամեակ շարունակ եւ այսօր եւս ջահակիրն է սփիւռքահայ մամուլի եւ հարազատ ու արժանի շարունակողը արեւմտահայ լաւագոյն աւանդոյթների։

Միեւնոյն ժամանակ այն օրինակ է հաստատակամութեան եւ հաւատի առ ի գործ, որի արժէքը կարեւոր էր եւ է այսօր, երբ կերտւում է մեր պատմութեան նոր էջը։

Մաղթում ենք «ՅԱՌԱՋ» թերթին, նրա աշխատակազմին ու հեղինակներին առաւել կորով, եռանդ եւ ամենայն յաջողութիւններ։

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐ - ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ
Ֆրանսիայում ՀՀ գործերի ժամանակաւոր հաւատարմատար

Օգոստոս 1, 1995
Փարիզ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Ապահովութեան Ատեանի դատախազը 16 հոգի ամբաստանած է, մէկը՝ քիւրտ նախկին երեսփոխան մը որոնք, հրապարակաւ, «ծափահարած էին, յաղթանակի նշան մը ցոյց տուած եւ քըրտական ձեւով պոռացած էին»։ Ըստ դատախազին այս երեք արարքները կը ձգտին վնասել հողամասին ամբողջականութեան եւ ազգին ու հայրենիքին միասնականութեան։

ԳԱԼԿԻՄ ՎԱԼԱՆՏԻՆ, ընկերաբան եւ Դումայի (Ռուսաստանի երեսփոխանական ժողով) մէջ ալքոլամոլութեան դէմ յանձնախումբին անդամ, շատ յոռետես է եւ յայտարարած է. - «Երբ պատմաբանները գրեն այս ժամանակաշրջանին մասին, ամբողջ ժողովուրդի մը գինովութեան մասին պիտի խօսին»։ 1994-ին, Ռուսաստան աշխարհի առաւելագոյն ալքոլ սպառող երկիրը դարձած է։ Գինովներու գործած ոճիրները 316 հազարէն 1985-ին 600 հազարի բարձրացած է 1994-ին եւ վոտկայի թունաւորումէ մեռնողներու թիւն ալ 29.600-էն 1993-ին հասած է 53 հազարի 1994-ին, ըստ Ներքին Նախարարութեան։ Չէչէնիոյ մէջ, Ռուսերը կը գինեն մահմետական իրենց թշնամիները մէկ շիշի փոխարէն։ Չէչէն հրամանատար մը կը խոստովանէր վերջերս՝ «զրահապատ մեքենայ մը գնեցի վոտկայի երկու սնտուկի փոխարէն, այն խոստումով որ իրենց վրայ պիտի չկրակեմ»։

ՓԱՐԻԶԻ 20-րդ թաղամասին մէջ, հակաթուրք ոճրափորձ մը գործուած է Օգոստոս 2-ին։ Ռոքթէյլ Մոլոտով մը նետուած է շէնքի մը վրայ ուր կը գտնուի մարզական եւ մշակութային Թուրք միութիւն մը։ Երկու վարձակալ վիրաւորուած են, կասկածելիները կրցած են խոյս տալ։

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 2 / 3)

ՀԵՏԱԽՈՒԶՈՒԹԻՒՆ

Ազգային Ապահովութեան Նախարարութեան կողմէ հետախուզութեան ձեռնարկուած է Մասիսի բնակիչ Գառնիկ Իսագուլեանի եւ երեւանաբնակ Աշոտ Աւետիսեանի դէմ։ Նոյն նախարարութեան կողմէ անոնք կ'ամբաստանուին «պետական եւ հասարակական կարգը փոխելու, բռնութեամբ տապալելու եւ դաւադրութեամբ Հայաստանի իշխանութիւնը գրաւելու նպատակով գործունէութիւն ունենալու» յանցանքով։

ԶԻՆԵԱԼ ՄԻՋԱԴԷՊ

Օգոստոս 1-ին, կէս գիշերուան մօտ, Մաշտոցի շրջանին մէջ երեք ոստիկաններ երբ ստուգման նպատակով ուզած են կանգնեցնել անձնական ինքնաշարժ մը, ուղեւորներէն մէկը կրակ բացած է։ Ոստիկաններէն Արթիւր Խաչատրեան անմիջապէս մահացած է, երկրորդը՝ Գրիգոր Յումանեան հիւանդանոց փոխադրուելէ ետք, իսկ երրորդը՝ Արսէն Պետրոսեան

(Շար.ը Դ. էջ)

(Շար.ը Դ. էջ)

ԿԱԼԿԱԹԱՅՈՎ ԾԱԳԱԾ ՀԱՐՑԱԿԱՆՆԵՐ

Ուսանելու պատրուակով Հայաստանէն Կալկաթայի Մարդասիրաց հայկական վարժարանը ղրկուած պատանիներուն վիճակագրոյց, չատ բաներով անհասկնալի մնացած Թղթածրարը փակուած ըլլալ կը թուի. տղաքը բոլորն ալ վերադարձած են Հայաստան, իրենց ծնողքին կամ Կարմիր խաչին տրամադրած միջոցներով: Ճիշդ է որ հարցը տակաւին արձագանգներ կ'ունենայ Հայաստանեան մամուլին էջերուն մէջ, սակայն անոնք ինչո՞ւ»ներու, «ի՞նչպէս»ներու պատասխան կը փնտռեն լրագրական մօտեցումով: Իսկ այդ նոյն գործը օրէնքի մակարդակին վրայ, անշուշտ պէտք է կատարուի պատկան իշխանութեան կողմէ:

Հայաստանեան թերթերու մէջ նիւթին դառած նորագոյն արձագանգներէն է Յուլիս 20-ի «Հայք» օրաթերթին (Հ.Հ.Շ.-ի պաշտօնաթերթ) մէջ Լարիսա Յովհաննիսեանի կողմէ ստորագրուած գրութիւնը որ անուղղակիօրէն սփիւռքեան հարցականներ ալ կ'արծարծէ:

90 երախաներու Կալկաթա ղրկուած ըլլալու պարագան գրել կուտայ յօդուածագիրին. «Սիրուց գլուխը կորցրած մարդու թեթեւամտութեամբ մեր երեխաներին ուղարկեցինք աշխարհի ծայրը, առանց հաշուի առնելու բազմաթիւ հանգամանքներ»: «Աշխարհի ծայր» որպէս, Հնդկաստանէն զատ կը նշուին Իտալիան, Երուսաղէմը եւ Միացեալ Նահանգները: Այս նոր հոգուլթը - գումէ Հնդկաստանի պարագային - Հայաստանեան կողմէն համար կ'ամփոփուի ծնողքի մը հետեւեալ խօսքերով. «Մեզ խոստանում էին եդիմակա աշխարհ, երաշխի պայմաններ, զուներ խոստումներ տուեցին. երէ մենք իմանայինք թէ ինչ պայմաններ ունի վարժարանը, ինչ գիտելիքներ է տալու, երբեք չէինք ուղարկի մեր տղային»: Պատկան իշխանութիւններուն պարտքն է այլեւս պրպտել թէ ո՞վ, կամ ովքեր եղած են այդ վարչուն խոստումներու տէրերը, թէ ինչպիսի ազդակներէ մեկնած են անոնց խոստումները: Կը կարծուի նման պըրպտում. առանց այլեւայլի կը բացուի նոր մը, խնդրին մինչեւ այսօր փակ մնացած էջերը: Հարցականներ որոնք կը խուժեն ունին պատկան իշխանութիւններու պարտականութեան գիտակցութեան սահմանին ու որոնց չափով ծնողներուն կեցուածքին:

Հարցին Սփիւռքին առընչուող մասը խոստացած է այն նշուածն մէջ թէ վերջին տասնամեակում սփիւռքահայ որոշ կըրթօջախներ համարեա դատարկ էին եւ Երևանից խնդրանքներ հայրենիքից աշակերտներ ուղարկել իրենց վարժարաններում ուսանելու համար, ընդունելով բարոնուշուժ»:

Այս նշումը ընել կուտայ առաջին ձանոթ հաստատում մը թէ Հայաստանեան ի-րավունքներու պարտաւորման ուղարկուելու առաջին ազդակը անոնց ուսումին մասնագիտութիւնը չէ: Այդ պարագաներուն մըտածելու, միայն պայմաններու մէջ արդարեւ ղրկուած են պարագաներ լինելու: Հոն Կալկաթայի վարժարանն է, հոս Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեանը, կամ Երուսաղէմի Ժառանգաւորացը: Պարագայ լեզուներ իրենց գլխաւոր պարտականութեան հետ էրէ այդ տղաքը յաջողին ուսում ալ ստանալ, աւելա պիտի ըլլայ իրենց համար:

Այս պարագաները որոնք կը յայտնուին բաւական անմեկնելի կերպով, անդամ մը եւս խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն ըՍփիւռքի կրթական հաստատութիւններուն Վենետիկէն մինչեւ Երուսաղէմ: ...

... ու լուրջ համբաւ ունի հաստատութիւններ են, կամ էին: Անէն առաջ, քիչ մը բոլորս այնքան հպարտութեամբ կ'արտայայտուինք անոնց մասին, առանձնաշնորհեալ մասին կը յիշենք անոնները: Ի՞նչ է, ի՞նչեր են պատճառները որոնք հայաստանցի պատանիներու Ներկայութիւն մը անհրաժեշտ ըրած են այդ կըրթօջախներու գոյատեւումին համար: Անշուշտ, կարելի է առանց պայմանական մեկնաբանութեան, կամ հրապարակային ինքնադրականութեան հարց մը պատճառել: Բայց արդեօք չէ՞ որ ինքնադրելիքներ դուրս մնացած պարագաներ որոնց յաջողուն ըլլալու պիտի ըլլայ Սփիւռքի թեւերու աւելին կենսական մէկ հարցին օրակարգէ զատ: Որովհետեւ առանց ասոր, Հայաստանէն երախաները ծախելով կամ պայմանի կը բերուին եւ, կարելի է մեր երկարել խնդրոյ հաստատութիւններուն ձգձգած մը:

Անկախ այն հարցէն թէ ինչ չափանիշներով կ'ընտրուին հայաստանցի այդ «փրկարար» աշակերտները - նիւթական վիճակ, ուսումի մակարդակ, եւայլն, եւլանյն - հետաքրքրութեան առարկայ կը դառնէ սփիւռքեան այլ պարագաներ այ: Մուրատ - Ռափայէլեանը, կամ Երուսաղէմի վարժարաններէն մէջ Սփիւռք - Հայաստանեան այս նորովի հաւանեցութեան համար հարկաւոր փոփոխութիւններ, պատշաճեցումներ կատարուա՞ծ են, օրինակ, ուսումնական ծրագիրներու մէջ: Այդ համակեցութիւնը ներքին կանոնագրութեան հարցեր չէ՞ ստեղծեր հաստատութիւններուն համար: Ի՞նչ հետեւանքներով հայաստանցի պատանիները կ'ընդգրկուին սփյուռքեան Սփիւռքի դաստիարակչական մեկնած ու անոր պահանջներ զոհ կ'երթան հայ հաստատութիւններու մէջ, կը նախատեսուի այդ ուղղութեամբ սփիւռքայի՞ն, թէ կ յաւելեալ վերադարձ Հայաստան: Առաջինը ըրելով որ բոլոր կը տեսնեն այս ամէն հայ իրականութեան. իսկ երկրորդ կարեւոր ներդրում մը կրնայ ապահովել Հայաստանեան մտաւոր պատրաստութեան ու արժեքաւոր ուսումնական ու այսուհետեւ - եւ ոչ թէ այդպէս պատահած են - անհրաժեշտ առաջնորդութիւն ունին կատարելու:

Մտմտուք հարցը հոն է որ այս ու յարակից բազմաթիւ կէտեր նկատի առնուա՞ծ են գինելի առաջ հայաստանցի պատանիներու փոխադրութիւն ներկայութեան: Կարելի օրինակը զգաստ յաջորդ էջն այդ ըսելու մարդ ուղղութեամբ: Գոնէ մէկ այսօր մը ըլլայ ու այդ կարգին հարցադրումներու, անոնց լուծումներուն փոխարէն որեւէ պարզաբանական կամ վարչականին կարգադրութիւններու աչքի հետեւանքներ ալ զգալի մեր կը ծագի վարչ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՒԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԼԲ.

Պոլսահայ նոր գրականութեան մը որոնելու ու գտնելու մեր առաջնորդութիւններ, Աշտենիանց-ներու «Համայնակրթիւ»ին, հրատարակութիւնն վերջ այլեւս մեր դրականեցած էր որոշ չէքանիւնները թերթուր: 1958-ի Օգոստոսին վերջ չառ պիտի ստանալ մեր վրայ դործուող յարձակումները եւ որոշ անձեր պիտի ջանան կասեցնել աշխատանքի մեր թափը ու կորովը: Այսօրուան ըմբռնումին համար անտարբերելի դիւրին պիտի ըլլայ հասկնալ թէ խումբ մը մարդիկ ինչպէս այնքան անհրաժեշտ ու տաղանդ հեղինակով կամ ծագումով կրնան յարձակիլ կարգ մը երիտասարդներու վրայ, որոնք հրապարակ իջած են նոր գրականութեան մը հիմնելու համար եւ անոր արդէն իսկ ներկայանալի գործեր տուած են: Այսօրուան ըմբռնումին համար դիւրին չէ հասկնալ ասիկա, որովհետեւ մենք այսօր Հայ գրականութեան պարագային, ներս մտնել ուրիշ ամէնէն համեստ ու անոր երիտասարդին աւելի իսկ զլխարկ կը հանենք, գինք կը քաջալերենք, գինք կ'ուզենք զօրացնել մայրենիին մէջ, կ'ողջունենք, կը սրբագրենք, եւ անդէ եկած ամէն գործ սիրով կը հրատարակենք: Որովհետեւ ամէն անուններ աննահանջ, ամէն անունը բնապատեղութիւն կամ հեղինակը կրնայ մտնողականութիւնը ըսէին հետագային այն նորերը, որ արդէն ինքնահաստատ չէ իր քաջերուն մէջ: Մինչդեռ մտաւորականը քառասուն տարի առաջ խումբ մը մարդիկ սկսան անձնապէս յարձակիլ մեր նոր գրականութեան, հակառակ որ այդ գրականութեան մէջ սկսնակներու գործ չէր, հասած էր որոշ հասունութեան մը եւ յայտնապէս համեմատ կը բանար նոր հորիզոններու: «Ժամանակ» թերթին մէջ յաճախ կը հրատարակուէին նոր գրականութեան ձաղկող ու ծաղրող գրութիւններ կամ ակնարկներ: Անոնց պարբերաբար կը մնային նաեւ «Բուլիս»ը:

Մխիթարեան Սանուց Միութեան «Սան»ին տարիքի այդ տարուան Փետրուարի թիւին մէջ հրատարակուած էր Վարդերես Գարակէօզեանի սիրուն մէկ բանաստեղծութիւնը, «Նկաաննոցը Ռօզիա Ստիս»: Վարդերես Գարակէօզեան այն պատանին էր որ յիշատակուեցան արժանի եղանակ էր Մխիթարեան Սանուց Միութեան փերբին չափական բժշկութեան մը մէջ: Ո՞վ գիտէ ինչպէս հրաւէրով, այդ բանաստեղծութիւնը, «Սան»ին մէջ հրատարակուելէ վերջ անցած էր «Ժամանակ»ին սանակ մէկ կատակերգական բաժնին մէջ ուր կը հասած էր Աւետարեանց Սիւսին քաշոցը: «Զայն» անոր պարբերականին մէջ հասած էր այն բանաստեղծութիւնը եւ արտասանած էր: Միայն թէ արտասանութիւն ըմբռնելի չէր ղանծանալ, որ այդ բանաստեղծութիւնը դրուած էր Պալթի թէ եւ Հեղինակի ալ պաշտպանող պատանի մըն էր:

Օգոստոս 3-ի «Ժամանակ» թերթին մէջ Աստղիկ, որ, եթէ չեմ սխալիր, ծածկանունն էր բարի ու ազնիւ Գրիգոր Ճիւանճեանին, ստորագրած գրութիւն մը, որ Սիմոնի «Զայն» պարբերաթերթին կարտասանած Վարդերես Գարակէօզեանին բանաստեղծութիւնը եւ իրեն «սիրուն ու ինքնատիպ բանաստեղծութիւն», կեռ հեղինակը դրած կը ձեւէր մեկի, նոր գրողներուն: Աստղիկ, որ կը պնդէր թէ մեր բանաստեղծութեան ղեկավարն ամէն հակառակողներ կը հրամցնէր ժողովուրդին, կը յանձնարարէր որ անոնք ոգեղէն հետեւէր Աւետարանին մեջի հասեղող այս ձայնին եւ սորվէին թէ բանաստեղծութիւն բառը ինչպէս կը գրուի:

Երիտասարդներէն մեր խանդին մէջ անշուշտ չառ զուտ սակայն «Աստղիկ»ին այդ սխալին գծեալ: Մեզի որպէս զուտ այս հրամցուած նոր ոճը մեր կողմէ հրապարակուելու եւ մեր ճամբով դէպի մեր իսկ հրատարակած բանաստեղծութիւն մըն էր:

ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ. - («Յառաջ»). -

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կազմակերպած Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի հայերէն լեզուի 1995 տարուան ամառնային դասընթացքը Շաբաթ, Յուլիս 22-ին փակուեցաւ հանդիսութեամբ մը պաշտօնապէս առարտեցաւ:

Տնօրէն վարդապետ Հ. Վահան Օհանեան, խօսք առնելով նախ եւ առաջ շնորհակալութիւն յայտնեց ուսուցչական կազմին: Ներկայ էին բարեկարգ դասախօսներն Հ. Վահան Օհանեան (հայերէն լեզու), Հ. Սահակ Պողոսեան (Հայոց Պատմութիւն), Հ. Գրիգորիս Սերէնեան (Հայ Մշակոյթի պատմութիւն), Հ. Սերոբ Ջամուրեան (Հայ եկեղեցւոյ պատմութիւն), եւ մերանիներու ուսուցչուհի Տիկին Մելինէ Զաքարեան: Բարեկարգի դասարանի դասախօսներէն Հ. Վրթանէս Վրդ. Պոլոնեան (Հայ եկեղեցական երաժշտութիւն) եւ Պ. Զուլալ Կազանճեան (Հայ Գրականութիւն) անմիջապէս պատմական, հնչիւնաբան ժամանակ պաշտօնական ինչպէս նաեւ Միջնակ դասարանի մասին ուսուցչուհի Օր. Գայեանէ Թօփալեանը:

Բացման խօսքէն ետք, խանդավառ ծափահարութիւններու տարափին տակ դասարաններու կազմակերպիչ Հ. Գրիգորիս Սերէնեան ստացաւ յանձնել մասնակցութեան վկայագիրներ մը, իւրաքանչիւրին ձեռք բերած արդիւնքներով:

Աշակերտներուն շնորհակալութեան խօսքեր բարեկարգի դասարանէն Օր. Քրիստին Մարգարեան, Օր. Լիտա Բիրամեան եւ Պ. Հայկ Նար, երեքն ալ Պոնտացիներէն, հայ լեզուի եւ մշակոյթի ...

Կը զուարճանային տասնեակ մը գիմնազիններու մեր թերթերուն մէջ հրատարակուածներ չէին տեսներ եւ միայն մէջ հրատարակուած բանաստեղծութեան մը կը փաթթուէին բարոյականի համար: Մարմարայի Գրական էջին մէջ յօդուած մը ձօնեցինք Աստղիկին այդ «ինքնատիպ հետաքրքրեան»ը եւ յանձնարարեցինք մեր ընդդիմախօսներուն, որ փոխանակ այդպէս հեռանկար հայեցու, Համբին տեսնել այն ինչ որ կայ իրենց մօտերը:

Մեր ընդդիմախօսներուն գլխաւոր բերանսերէն մէկն էր Զաւարեան, որ այս չէնորին իսկ արդէն չառ գեղեցիկ գործեր կուտար երիտասարդ կերպով, Զաւարեան Նորեկ մը չէր այլեւս, ...

Այդ չէնորին է որ Զաւարեան ...

Թ. Չ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՇԵՐ

ՅՈՎՍԷՓ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Հրատարակչութիւն «Ապոլոն»

Երեւան, 1995

հանդէպ իրենց ցուցաբերած հետաքրքրութեան եւ նուիրումին համար:

Միջիններու դասարանէն Պր. Քրիստափոր Փիլիկեան, Գանատայէն, արժանացաւ յատուկ գնահատանքի իր աշխատանքին եւ յատկապէս ընկերական ու չինիչ վերին համար:

Սկսնակներու դասարանէն յատուկ քաջալերանք ստացան Օր. Եակամոշ Իգապէլ (Հունգարիայէն,), Օր. Նատիա եւ Օր. Դանիա Հարոյեան (Զուիցերիայէն), եւ Պ. Տիպոււա Ժիւլիէն (Ֆրանսայէն) իրենց ժրաջանութեան, ջանասիրութեան եւ հայերէն լեզուն սորվելու անհուն փափաքին համար:

Գարդեւարաշխութիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ. բարձրագոյն դասարանի աշակերտներէն իւրաքանչիւրին տրուեցաւ բանաստեղծ Զուլալ Գազանճեանի «Շաբունակելի» հատորը, իսկ Միջիններուն եւ Սկսնակներուն տրուեցան Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեանի պատրաստած «Իմ առաջին Բառգիրքս» պատկերազարդ ու շատ գործնական հատորիկը:

Հանդէսի աւարտին մեծ խանդավառութեամբ բոլոր ներկաներու մասնակցութեամբ երգուեցաւ Հայաստանի քայլերգը:

Հակիրճ ասուլիսի մը ընթացքին դասընթացքներու վարիչ մարմինը յայտնեց իր գոհունակութիւնը այս տարուան աշակերտութեան նկատմամբ, ընդունելով միաժամանակ որ սոյն դասընթացքներու երկամեայ դադարը բաւականաչափ ազդած էր աշակերտութեան թիւին: «Մակայն լիայոյս ենք թէ յաջորդաբար, ընթացքներու բնականոն յարատեւութեամբ, մասնակցողներու թիւը բազմանայ: Առաքելութիւն մըն է որ յանձն կ'առնենք կատարել մեծ սիրով, նկատի առած նաեւ այս երիտասարդներուն խանդն ու անյագ ծարաւը գիտնալու այն ամէն բան որ կը պատկանի հայ մշակոյթի եւ հայ իրականութեան»:

Աշակերտներն ալ մեծ հաճոյքով արտայայտեցին իրենց անձնական տպաւորութիւնները. շատ գոհ մնացած էին կազմակերպուած շրջապտոյտներէն. հմայուած էին Ս. Ղազարի մայրավանքէն, տպաւորիչ էր առձական պալատը, Աքատէմիայի ցուցասրահը, Վենետիկի կղզիները: Դասաւանդուած նիւթերու նկատմամբ, մեծապէս խանդավառուած էին կազմակերպուած կլոր սեղաններէն, որոնց ընթացքին միասնաբար քննարկած էին հետաքրքրաշարժ հարցեր ինչպէս՝ Գիրերու գիւտը եւ հայ ինքնութիւնը, Զարդը, Հայ Եկեղեցին, Կոմիտաս Վարդապետ եւ հայ երաժշտութիւնը, Մխիթարեան Միաբանութիւնը եւ իր պատմական առաքելութիւնը, եւայլն:

Ամէնէն աւելի չինիչ պահը այն եղաւ երբ աշակերտներէն շատեր յայտնեցին իրենց անկեղծ փափաքը յաջորդաբար վերադառնալու Վենետիկ, մասնակցելու համար ամառնային ընթացքին, թէ՛ հայերէն լեզուն զօրացնելու թէ՛ Վենետիկի տեսարժան վայրերը կրկին այցելելու եւ թէ՛ հայկական միջավայրի մէջ, Մխիթարեան վարդապետներու հաճելի ընկերութեամբ, գիտութեան եւ սթափումի չահաւէտ ամիս մը անցընելու համար:

Անկարելի կը դտնեմ զսպել հիացմունքի եւ անկեղծ գնահատանքի զգացումներս հանդէպ Մխիթարեան հայրերու անխոնջ եւ անդադրուն աշխատանքին եւ հայ ազգի ամբողջական նուիրումին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՍԸՆԻՍԱՅՏԻ (Միացեալ - Նահանգներ) մէջ, Յունիս 3-ին, նախաձեռնութեամբ Ռումանահայերու Մշակութային Միութեան ոգեկոչուած է Յակոբ Ճ. Սիրունիի ծննդեան 105-ամեակը: Օրուան յայտագիրը վարած է Եդուարդ Ժամկոչեան, որ խօսքը տուած է գլխաւոր բանախօսին՝ Դաւիթ Ղէփիրկեանի: Ան տուած է Սիրունիի կեանքին գլխաւոր հանգրուանները եւ ծանրացած անոր բերած նպաստին վրայ ռումանահայ գաղութին ինչպէս նաեւ հայ գրականութեան: Յայտագրին Բ. բաժնին մէջ տեսերիզով ցուցադրուած է Սիրունիի կեանքն ու գործունէութիւնը, զոր պատրաստած էր Տիգրան Դաւիթեան: Ձեռնարկին վերջաւորութեան, Ռումանահայ Միութեան նախագահը՝ Սարգիս Սարատարեան յայտարարած է որ այսուհետեւ Միութիւնը պիտի կոչուի «Սիրունի Մշակութային Միութիւն»:

ԱՊՈՒ ՏԱՊԻԻ (արաբական Թերակղզի) մէջ, Յունիս 2-ին, տեղի ունեցած է Միօրեայ Ազգային Վարժարանին ամավերջի հանդէսը, քաղաքին անգլիական Ակումբին սրահին մէջ: Հանդէսին նախագահած է Քուէյթի եւ արաբական Ծոցի երկիրներու թեմական առաջնորդ՝ Օշական Եպիսկոպոս Չօլոյեան: Վարժարանը գործել սկսած է 1981-ին 12 աշակերտներով, այժմ կը հաշուէ 90 աշակերտ, 3-էն 14 տարեկան: Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, դպրոցին տեսուչուհին՝ Տիկին Թամար Տէր - Յովհաննէսեան խօսք առնելով շեշտը դրած է մեր լեզուին եւ մշակոյթին պահպանման անհրաժեշտութեան վրայ: Հանդէսին բնաբանը եղած է՝ «Լոյսի տաճար»ի շինութիւնը: Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերած են դպրոցին բոլոր աշակերտները: Ազգային վարչութեան կողմէ խօսած է Ժան Թութիկեան: Վերջին խօսքը արտասանած է Օշական Եպիսկոպոս:

ԱՅՆՃԱՐ պատմական օր մը ապրած է, Յունիս 30ին, պատուելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Թեմերու պատգամաւորները: Հակառակ հեղձուցիչ տաքին, Այնճարի հայութիւնը հաւաքուած է գիւղին կեդրոնական հրապարակին վրայ իր բոլոր միութիւններով, սկաուտական եւ պատանեկան շարքերով ողջունելու համար կիլիկեան թեմերու պատգամաւորները: Ս. Պօղոս Եկեղեցւոյ մէջ, Գոհաբանական աղօթք կատարուած է որմէ ետք, յանուն Այնճարի հայութեան Եսայի Հաւաթեան խօսք առած է, ուրախութիւն յայտնելով որ աշխարհի բոլոր կողմերէն հայութեան ներկայացուցիչներ կ'այցելեն Այնճար: Ապա, պատգամաւորները ուղղուած են Յառաջ - Գ. Կիւլպէնկեան Քոլէճ, ուր դիմաւորուած են խնամակալութեան եւ տնօրէնութեան կողմէ: Տնօրէնը՝ Գասպար Թաշճեան անդրադարձած է վարժարանի հիմնադրութեան եւ վերջին 25 տարիներու կեանքին: Տեղի ունեցած է փոքր հիւրասիրութիւն մը, ապա՝ այցելութիւնը փակուած է ճաշ - խրախճանքով մը, որու ընթացքին խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծուած է:

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ, ապա՝ պարտէզին մէջ, տեղի ունեցած են Վարդավառի կրօնական ու աշխարհական հանդիսութիւններ, Կիրակի, Յուլիս 23-ին: Պատարագը մատուցանած եւ քարոզած է պատրիարքական փոխանորդ՝ Շահան Արք. Սվաճեան: Կարդացուած է Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին անդրանիկ կոնդակը: Պատարագի աւարտին կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն, մասնաւորաբար Մատթէոս Արք. Իզմիրլեանի (ապա՝ Կաթողիկոս), Եղիշէ Արք. Դուրեանի յիշատակին: Կրօնական արարողութեան յաջորդած է սիրոյ սեղան մը: Հանդիսութիւնը վարած է Յարութիւն Ջիլինկիրեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, հուսկ բանքը արտասանած է Շահան Արք.: Գնալըի մէջ ալ, Վարդավառը ոգեկոչուած է հոծ բազմութեան մը մասնակցութեամբ: Արարողութեան նախագահած է Իշխանաց Կղզիներու տեսուչ՝ Մեսրոպ Արք.: Կէսօրէ ետք, Ներսէսեան դպրաց դասն ու եկեղեցւոյ տիկինները ընդունելութիւն մը կազմակերպած են:

Ասկէ անկէ

450 ՀԱԶԱՐՆՈՑ ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՆՈՒԷՐԸ

Գեղեցիկ, մարմարեայ արձան մըն էր այդ նուէրը. մէկ կրկնօրինակը Միքէլ Անճելոյի նշանաւոր Դաւիթին որ պարծանքն է Ֆլորանսի: Այդ քաղաքին կողմէ նուիրուած էր Երուսաղէմի, Դաւիթ արքային կողմէ այդ քաղաքին գրաւուելուն երեք հազարամեակին առթիւ: Նախ երախտագիտութեամբ ընդունուած նուէրը աւելի վերջ մերժուած է: Պատճա՞ռը: Հրեայ ծայրայեղական կրօնաւորները չեն ուզած զայն որովհետեւ ամբողջովին մերկ էր: Տարբեր չէ եղած մահմետական կրօնաւորներու ալ պարագան: Եւ բսել որ տիրող համազումը այն է թէ երկու համայնքները չեն համաձայնիր իրարու հետ:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ ՄԻԱՅՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Իրաք ներխուժած է Քուէյթ: Հիւանդապահուհի մը որ հոնկէ խոյս տուած է, հեռատեսիլի տեսագրիչներուն դիմաց հեծկլտալով որպէս ականատես կը պատմէ թէ ի՛նչ բարբարոսութիւններ գործած են իրաքցի զինուորները: Հիւանդանոցին ծննդատան մէջ, անոնք կեցուցած են fou-veuse-ներու աշխատանքը ու անոնց պարունակած նորածինները դուրս շպրտած: Յետոյ, երբ պատերազմը աւարտած է ու Իրաքցիները ետ մղուած են, նոյն երիտասարդուհին ամենայն հանդստութեամբ խոստովանած է թէ ոչ հիւանդապահուհի է, ոչ ալ Քուէյթէն խոյս տուած. պատերազմի օրերուն կը գտնուէր Հիւսիսային Ամերիկա ուր հայրը Քուէյթի դեսպանն էր...:

ԱՆԶՐԵՒԷՆ ՓԱԽՉՈՂ ՈՒԿՐԱՆԱՑԻՆ

Ուկրանացի երիտասարդ մը խուսափելու համար զինուորական պարտադիր ծառայութենէն, կորած է իր առանձգամը: Առիկա չէ փրկած զինքը զինուորական տեսան ներկայանալէ: Եւ հոն, հաւանական է որ խարդախի պիտակէն զատ, արժանանայ ծաղր ու ծանակի. դատաւորները պիտի չըսե՞ն իրեն որ առնանդամը չէ որ պէտք էր կորել, քանի որ զէնքի բլթակը կը քաշեն ցուցամատով...:

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՐԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Թէոտորի շրթներէն ակամայ կանչ մը կը պոռթկայ. յանուն արդարութեան պէտք է յայտնել թէ աւելի շատ ուղեղով մտահոգուած էր, քան՝ հիւրերով: «Ծիրանինիդէսի ուղե՛ղը», կը գոչէ ան եւ խոհանոց կը վազէ, սառնարանը կը բանայ: Ուղեղը հոն չէ: Զգացած յուզումէն լեզուն բռնուած՝ մեր տօքթորը ճաշասրահ կը վերադառնայ հաստատելու համար թէ բոլոր հիւրերը կա՛մ անհանգիստ կը զգային, կա՛մ պարզապէս հիւանդ: Նոյն կացութեան մէջ գտնուող մէկ ցածորակ անձ՝ առանց որեւէ յըստակ բացատրութիւն տալու հիւրասիրութիւնը պիտի շարունակէր. աւելի բարձրորակ մէկը՝ գիտութեան սիրոյն իր ձեռքերը պիտի կորէր: Թէոտոր պարզապէս կանգնած կը մնայ, գլուխէն մինչեւ ոտքին ծայրը դողալով եւ մատը ուղեղի աmանին ուղղած կը կրկնէ -- «Ես ուղեղ մը ձեռք ձգեմ, որ դուք այս վիճակի՛ն հասցնէք: Ես ուղեղ մը ձեռք ձգեմ, որ դուք այս վիճակի՛ն հասցնէք» ... Մինչ այդ՝ Իոնական Ընկերակցութիւնը լիովին լուսաբանուած կ'ըլլայ: Զարմանալի նկատելու չափ յանկարծակի փութով կը ցրուին: Սպասուհին գլուխը գոգնոցին մէջ պահած կը հեծկլտայ: Հիմնադրման ճաշկերոյթը կատարեալ ձախողութեան կը մատնուի: Բայց աւելի եւս ցաւալին այն է, որ վերոյիշեալ դէպքերու միջոցին՝ խնձթին ուղեղը ապահով վիճակի մէջ Թէոտորի գրասեղանին վրայ կը գտնուէր: Թէոտորի նուիրեալ խոհարարը ժամեր շարունակ ուղեղ փնտռելէ ետք, վերջին պահուն յաջողած էր մի քանի հատ գտնել: Այն ինչ որ հրամցուած էր Ընկերակցութեան անդամներուն, առանց այլեւայլի խակական ուղեղ էր: Բայց կը կարծէ՞ք որ Թէոտոր յաջողեցաւ ոեւէ մէկը համոզելու, թէ այս է ճշմարտութիւնը: Ո՛չ: Այժմ՝ Ընկերակցութեան մասին երբ խօսին, կ'ըսեն՝ Ուղեղապատի Ընկերակցութիւն. եւ կ'ենթադրեն որ անոր բոլոր անդամները կը տառապին նշանաւոր ճաշկերոյթին հետեւանքով յառաջացած խանգարումներէ:

Այս պատմութիւնը որ առնուազն երկվեցեակ մը անգամ լսած ենք, միշտ ալ խոր տխրութեան մէջ կը մխրճէ Թէոտորը, քանզի Զարեան այնքան անզուսպ խնդուքէ կը բռնուի, որ գինիի բաժակը կը շրջէ, սեղանին տակ գլորուելու առտիճան հազի նոպայ մը կ'ունենայ: Ասոր ի պատասխան՝ խնդուքի մեղմանալէն ետք, Կոմսը Զարեանին դառնալով կ'ըսէ.

- Իսկ Զարեանը թող ներէ ինծի, որ յունական գինիներու մարզէն ներս իր հեռախուզութեան պատմութիւնը պատմեմ:

Նեղուած արտայայտութիւն առնելու հերթը Զարեանինն է այժմ, մինչ Թէոտորի դէմքը ամչկոտ ժպիտով մը կը լուսաւորուի: Կոմսը կը յարէ.

- Նշմարած ըլլալու էք որ Զարեան ջերմախոյեան մըն է յունական ամէն բանի, բացի գինիներէն: Ճիշդ է թէ այս վերջինները բարձրորակ չեն, բայց եւ այնպէս կրնայի ակընկալել որ ատեն առ ատեն իր փողէն բանաստեղծական մի քանի խազ հնչէր այս մասին: Ո՛չ: Մինչեւ իսկ կրնամ ըսել թէ ան վերջնականապէս դէմ է յունական գինիին: Եւ յաճախ ես ինծի հարց կուտամ որ արդեօք 1936 տարուան Մանտինէա գինիի միջադէպը որեւէ դեր խաղցա՛ծ է այս առընչութեամբ: Կրնա՞մ պատմութիւնը իմ ձեւով ներկայացնել, - Նրբագոյն կենցաղագիտութեամբ մը Կոմսը կը հարցնէ ենթակային:

Զարեան մատները կը մխրճէ իր արծաթագոյն մազերու դէզին մէջ, ուսերը կը պրկէ ծանր բեռ մը վերցնելու պատրաստուողի ձեւով եւ գլխու խոնարհ շարժումով մը հաւանութիւն կը յայտնէ: Գրաւիչ բան է զինք տեսնել այսպէս պրկուած վիճակի մէջ, սեղանի ծածկոցին հարուածներ տալով, բաճկոնի գրպանին մէջ անգոյ լուցկիներ փնտռելով կամ մատանջին մէջ դրած՝ ցաւ կեղծող դէմքի արտայայտութեամբ: Կոմսը երկու ումպ գինի կը խմէ, իմ բաժակս կը լեցնէ եւ կը շարունակէ.

- Անցեալ տարի իրիկուն մը հեռաձայնս հնչեց ուշ ժամու: Խօսակիցիս ձայնը այնպիսի խուլ ոգեւորութիւն մը կ'արտայայտէր, որ հազիւ ճանչցայ: Զարեանն էր: Զափազանց կարեւոր ըսելիք մը ունէր. այնքան գաղտնի, որ չէր կրնար հեռաձայնով յայտնել: Սաստիկ կրցայ հասկնալ թէ կա՛մ շատ ահաւոր կա՛մ շատ հոյակապ բան մը պատահած էր իրեն: Այդ օրերուն քաղաքի տունս կ'ապրէի. հետեւաբար համաձայնեցայ հրապարակը կտրելով բարեկամիս տեսութեան երթալու: Անկեղծ ըլլալու համար յայտնեմ, որ կը մտածէի թէ ոտանաւոր մը գրած է: Ինչպէս գիտէք, երբ Զարեան իր հազուագիւտ քերթուածներէն մէկն աւարտէ, բոլոր բարեկամներուն կը հեռաձայնէ որ զայն ունկնդրելու համար իր մօտ հաւաքուին: Այս պարագային՝ ո՛չ բանաստեղծութեան հարց էր, ո՛չ ալ՝ արկածի: Սր. Ծորձ պանդոկի երերուն աստիճաններէն բարձրանալով վերի յարկը երբ հասայ, բարեկամս գտայ սենեակի մը մէջ սեղանի մը առջեւ նստած, անշարժ նայուածքը գինիի բաց շիշի մը սեւեռած վիճակի մէջ: Շիշին քով, սեղանին վրայ միակ մոմ մը կը հալէր: Զիս նշմարելով՝ առանց բառ մը արտասանելու՝ Զարեան նշան բրաւ որ ներս մտնեմ եւ իր դիմացը աթոռին վրայ նստիմ: Ատեն մը լուռ մնաց, միշտ շարունակելով շիշին նայիլ: Ապա ի վերջոյ խօսեցաւ, յուզումէն իրապէս խեղդուած ձայնով.

(Շար. 57)

Պ. Զաւէն Արա Գեղեցիկ Մանուկեան,
Պ. Ժորժ Օշին Մանուկեան,
Պ. Էտուար Վարդան Մանուկեան
զաւակները,
Տիկին Ալիս Մանուկեան
Տիկին Մոնիք Մանուկեան
հարսերը,
Տիկին Էսթէր Մեսրոպեան եւ ամուսինը
Թոռը,
Տիկին Ժիւլիէթ Սրապեան,
Տէր եւ Տիկին Անրի Թոնոլլի եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Փասքալ Կիւլ եւ աղջիկը՝ Գարուն,
Տիկին Ժաքլին Մենեան եւ զաւակը,
Օր. Սօնա Ֆերմանճեան,
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ֆերմանճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մուրատեան եւ զաւակները
ցաւով կը ծանուցանեն

ԳԱԼՈՒՍՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 1-ին, 87 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Օգոստոս 4, ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա - Գոլոմպի գերեզմանատունը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Փոխան ծաղիկի նուէրներ հայ մամուլին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». -- Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին:

(Շար. Ա. էջէն)

վիրաւորուած է: Հետաքննութիւն կը կատարուի պատահարին հանգամանքները պարզելու եւ յանցաւորները ձերբակալելու համար:

ՀՌԱԿ-Ի ՄԷՋ ՆՈՐ ՊԱՌԱԿՏՈ՞ՒՄ

Հայաստանի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Հանրապետական վարչութեան անդամներ Լեւոն Պապեան, Ռաֆիկ Պետրոսեան եւ Մելս - Սամուէլ Սահակեան հրապարակուած յայտարարութեամբ մը կ'ըսեն.

«ՌԱԿ-ը հայրենիքում վերահաստատուելու հետ միաժամանակ Հայաստանում նոր զարկ տուեց այդ քաբերար գաղափարախօսութեանը, գտնուեց մեր պետութեան եւ պետականութեան ստեղծման ու ամրապնդման ակունքներում: Սակայն, վերջին մէկ - մէկուկէս տարում իր ղեկավարի՝ կուսակցութեան հանրապետական վարչութեան ատենապետ Ռուբէն Միրզախանեանի անհեռատես, անհաւասարակշիռ քաղաքականութեան, խստէր եւ պատուամոլ վարքագծի, հանրապետութիւնում տեղի ունեցող իրողութիւնները անտեսելու եւ քաղաքական կեանքում կուսակցութիւնն ինչպէս "չորեքթաթ" վիճակի մէջ դնելու հետեւանքով, ոչ միայն հեռացել է իր բուն գաղափարախօսական կանխադրոյթներից, ընդհուպ ձեռնամուխ չի եղել դրանց գործնական իրացմանը, այլեւ զանազան մտացածին պատճառաբանութիւններով անհարկի անհաշտութիւնների մէջ է մտել իշխանութեան գրեթէ բոլոր թեւերի, հանրապետութիւնում գործող գրեթէ բոլոր կուսակցութիւնների հետ, դարձել է երկրում հաստատուող Սահմանադրութեան հակառակորդ, հետեւաբար եւ իր իսկ գաղափարախօսութեան գերեզմանափոր: Հէնց Ռ. Միրզախանեանի մենաշընորհ վարքագիծն էր պատճառը որ կուսակցութիւնը Ազգ. ժողովի ընտրութիւններում կրեց խոշոր պարտութիւն, թէկուզ եւ ընտրութիւններն անցան ոչ արդարացի ձեւով:

Նկատի ունենալով վերոշարադրեալը, մենք ներքոստորագրողներս յայտարարում ենք.

Կասեցնում ենք Հայաստանի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան հանրապետական վարչութեան անդամի մեր գործունէութիւնը այնքան ժամանակ, քանի դեռ այն ղեկավարւում է Ռուբէն Միրզախանեանի կողմից:

Մենք, հաւատարիմ կուսակցութեան գաղափարախօսութեանը, դիմում ենք կուսակցական բոլոր կառոյցներին եւ բոլոր կուսակցականներին, սատար կանգնելու մեր այս նախաձեռնութեանը եւ արտահերթ համագումարի հրաւիրմանը»:

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԸ

Նախարար Վազգէն Սարգսեան Յուլիս 31-ին ստորագրուած հրամանագրով որոշած է որ ամէն ամսուան վերջին Շաբաթ օրը «բաց դուռներու օր» սահմանուի, ընդունելու համար դիմումները զինուորներու, անոնց ընտանիքներուն եւ քաղաքացիներու: Դիմում ունեցողները պիտի ընդունուին զօրամասերու հրամանատարներուն կողմէ:

Գահիրէի Ռոտիկանական ակադեմիային մէջ Յուլիս 30-ին տեղի ունեցած է վկայականներու բաշխումի արարողութիւն, ներկայութեամբ՝ Եգիպտոսի Նախագահ Հ. Մուպարաքի: Շրջանաւարտներուն հետ վկայուած են նաեւ Հայաստանէն ութ սպաներ որոնք իրենց մասնագիտութիւններուն համաձայն, երկամեայ վերապատրաստութիւն անցուցած են:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Հայ Մշակոյթի Տուն 1000 Ֆր.
Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցի 1000 Ֆր.
Սէն Լու Ս. Գէորգ Եկեղեցի 1000 Ֆր.
Մարի Պէրպէրեան 200 Ֆր.
Կորիւն Յովսէփեան 250 Ֆր.
Սօսէ Յովսէփեան 250 Ֆր.:

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է մինչեւ Սեպտեմբեր 1:

LE FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

RECHERCHE

pour mi-septembre

Un Informaticien

AVEC NOTIONS DE COMPTABILITE
POUR RENFORCER SON EQUIPE
A EREVAN
Contrat CDD 6 mois, renouvelable

Cette personne qui devra parler l'arménien, secondera le coordinateur général des programmes du Forum en Arménie (chauffage des écoles de Erevan et Gumri et distribution alimentaire aux élèves).

pour début septembre

Une Secrétaire

A PLEIN TEMPS
arménien-français
anglais et notions de comptabilité appréciés
poste basé à Paris

Merci d'envoyer, pour les deux postes, un Curriculum vitæ et une lettre de motivation manuscrite à :

Zabel Chéghikian,
4, avenue de la Marne,
92600 Asnieres.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ի յիշատակ, Շահան Վահանեանին մահուան 8-րդ տարելիցին Տիկին Վահանեան 3000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, (Օգոստոս 4, 1987):

ՎՐԻՊԱԿ

«Սարաֆեան անմատչելի՞» յօդուածին (Յուլիս 27) Բ. սիւնակին նախավերջին պարբերութեան մէջ, 13-րդ տող՝ «Շաւարշ Միսաքեանի ուղղուած նամակ» պէտք է ըլլայ ԺԻՐԱՅՐ Միսաքեանին:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

FETE CHAMPETRE

LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons

Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux

Venez nombreux passer une agréable journée

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir
le Mardi 15 Août
pour sa

FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeuner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

Reservation :

HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ TVA-Ն 18,60%-ԷՆ ԲԱՐՁՐԱՑԱՒ 20,60%-Ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 5-6
SAMEDI - DIMANCHE
5-6 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.650 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.650

ԱԼԻԵՒԻ ԴԷՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻ ՄԸ ԱՌԱՋՔԸ Կ'ԱՌՆՈՒԻ

Ազրպէյճանի ոստիկանութիւնը քանի մը հոգի ձերբակալած է, Ալիեւի դէմ ծրագրուած մահափորձի մը յայտնաբերման շրջագծին մէջ: Ըստ Ներքին նախարարին, կիրակի օր, Յուլիս 30-ին, Բաքուէն օդակայան գացող ճամբուն կամուրջի մը տակ գտնուած են մետաղէ երկու տուփեր, ուր պայթուցիկներ կային: Ըստ նոյն աղբիւրին, Ալիեւ այդ ճամբէն պիտի անցնէր գիւղի իր ապարանքը երթալու համար: Ազրպէյճանի նախագահը հրաժարած է այդ պտոյտէն: Կ'ըսուի թէ պայթումի պարագային զոհերու թիւը շատ մեծ կրնար ըլլալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒԱԹՆԵՐԸ լայնածաւալ յարձակման անցած են, Օգոստոս 4-ի վաղ առաւօտեան, վերագրաւելու համար Գրայինան որ Սերպերու ձեռքն անցած էր: Զէնքի չդիմելու բոլոր կոչերը ապարդիւն մնացած էին:

ՖՐԱՆՍԱ որոշած է հակազդել Աւստրալիոյ հակաֆրանսական կարգադրութիւններուն (Տասօ - Աւիասիոնի հետ պայմանագրի եւ այլ ապրանքներու ներածման շնջում) եւ նոյնանման որոշումներ տալ: Ֆրանսա կրնայ դիմել առեւտուրի Համաշխարհային Կազմակերպութեան խախտում նկատելով միջազգային առեւտուրի կանոններուն: Պիտի վերաքննուին ածուխի եւ իւրանիոմի ներածումները ըստ Գանպերրայի դիրքերուն:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ դիմում ընողներու թիւը 0,8% նուազում կրած է Յունիսին, շնորհիւ հաշուարկութեան նոր դրութեան մը եւ վիճակագրութեան նոր ներկայացումին կը յանգի գործազուրկներու թիւը 3 միլիոնէն վար անցընելու: Առաջին անգամ ըլլալով այդ թիւը 2 միլիոն 936 հազար է:

ՓԱՐԻԶԻ 20-րդ Թաղամասի շէնքի մը դէմ գործուած ոճրափորձին վիրաւորներու թիւը 6-ի բարձրացած է: Օգոստոս 2-ին, ժամը 22-ին շուրջ 20 հոգի կը հետեւէին Գերմանիա - Թուրքիա ֆութպոլի մրցումի մը որ կը սփռուէր արբանեակի միջոցաւ, երբ երկու քոթէյլ մոլոտով նետուած են սենեակը եւ հրդեհ ծագած է: Այդ պահուն երրորդ մըն ալ նետուած է անոնց վրայ որոնք կը փորձէին խոյս տալ: Արարքին տէր եղող չէ եղած, բայց Թուրքերը Քիւրտերը կը մեղադրեն, թէեւ Քիւրտիստանի Ազատագրական Ազգային ճակատի նախագահն ալ՝ Ալի Սափան անկարելի չի նկատեր որ «Թրքական դըրդրութիւն մը» ըլլայ:

ՏԱՂԸՍՏԱՆԻ մէջ, երեսփոխան մը ըսպաննուած է առջի օր: Երեք շաբթուան մէջ, երկրորդ քաղաքական դէմքն է որ կը սպաննուի Ռուսաստանի այս կովկասեան Հանրապետութեան մէջ:

ԲՈՐԻՍ ԵԼՑԻՆ լաւատես կը մնայ Չէչէնիոյ խաղաղութեան կապակցութեամբ: Ապաքինման բուժարանէն, ան յայտարարած է թէ խաղաղութեան իսկական կարելիութիւն մը կայ Չէչէնիա: Կողմնակից է ընտրութիւններու, բայց կը յիշեցնէ թէ կովկասեան Հանրապետութիւնը Ռուսաստանի մաս կը կազմէ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ կատարուած հարցախոյզի մը համաձայն, Նախագահական ընտրութիւններու համար լաւագոյն դիրքի վրայ է զօրավար Լեբեդ որ հեռացաւ բանակէն քաղաքականութեամբ զբաղելու համար: Երկրորդ հրջանին, Ելցինի կամ Ժիրինովսկիի դիմաց, գլուխը կը հանէ:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Սիրելի «Յառաջ»,

Իբրեւ պաշտօնակից՝ թերեւս մենք ուրիշ մէկէն աւելի գիտենք թէ ի՛նչ կը նշանակէ օրաթերթ հրատարակել: Այն ալ հայ օրաթերթ: Այն ալ Սփիւռքի մէջ:

Անսահման եւ անձնուրաց նուիրում, կամք եւ քրտինք՝ օրական երկվայրկեանի մը այնքան սովորական բայց միշտ թարմ ու կազդուրիչ գոհունակութեան մը համար - թէեւ մը եւս հանած ըլլալու անխառն գոհունակութիւնը:

Մինչ «Կամք» դեռ նոր բոլորեց իր 10-րդ տարին, «Յառաջ» արդէն 70-ը անցաւ: Պատկառելի տարիք մը որեւէ օրաթերթի համար: Հրաշքի համազօր՝ հայ օրաթերթի համար: Ինչ որ կը նշանակէ նաեւ պատկառելի վաստակ մը՝ հայ մամուլին, հայ լեզուին ու գրականութեան ի սպաս:

Ուստի, մեր անկեղծ շնորհաւորութիւնները կը ներկայացնենք «Յառաջ»ին ու անոր տնօրէնուհի Արփիկ Միսաքեանին, եւ կը մաղթենք, որ թերթը շարունակէ Շաւարշ Միսաքեանի երբեմնի ոգին եւ ուղին:

«ԿԱՄՔ»

Փարիզ, Օգոստոս 4

ՍԻՐԵԼԻ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՆԵՐ

«Յառաջ»ի 70-ամեակը ամէնքիս տօնն է, եւ ափսոս, որ մեր դժուար ժամանակը հնարաւորութիւն չի տալիս այն համահայկական տօնի վերածելու: Բայց ինչպիսին էլ լինի՝ ժամանակն անցնելու է, մնայունը նուիրեալներիդ վաստակն ու ամէնօրեայ ջանքն է եւ հայ մտքի ու մամուլի երախտաւոր Շաւարշ Միսաքեանի գործն ու պայծառ յիշատակը: Շնորհակալութիւն, որ արժանի եղաք նրա անւանը, շնորհակալութիւն, որ հայկական մամուլի բազմազանութեան մէջ հաստատապէս պահում էք միայն «Յառաջ»ին վերապահուած բացառիկ տեղը:

ԱՂՈՒԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
«Դրօշակ»ի խմբագիր

Աթէնք, Օգոստոս 2

Յատնելով իր անխառն համակրանքը խմբագրութեան եւ աշխատակիցներուն, որոնց կը մաղթէ անոնց՝ քաջառողջութիւն եւ կամք, որպէսզի օրաթերթը շարունակէ լոյս տեսնել՝ սփիւռքեան անդաստանին մէջ, մեսրոպեան հայաշունչ տառերով եւ ազգօգուտ հայրենաշէն բովանդակութեամբ:

ՊԱՏՐԻԿ ԿԵՆՃԵԱՆ

Օգոստոս 2

Սիրելի Տիկին Արփիկ,

Կը շնորհաւորեմ Ձեզ «Յառաջ»ի 70-ամեակին առթիւ:

Կրկնութիւններէ խուսափելու համար, ես ալ պիտի ուզէի ստորագրութիւնս դնել եօթանասունամեակի առթիւ գրուած խմբագրականին տակ:

Կայ դեղ մը որ կ'օգտագործուի արիւնը նօսր պահելու եւ դիւրացնելու այդ կենսահեղուկին շրջագայութիւնը մարմնի երակներուն մէջ: Եօթանասուն տարի, ֆրանսահայ գաղութին համար նաե՛ւ այդ դեղը եղաւ «Յառաջ»:

Նոր տարիներ Ձեզի, Ձեր վարած թերթին եւ տիրական մտածում մը մեր բոլորին ուսուցիչ, մեծատաղանդ՝ Շաւարշ Միսաքեանին:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ

Փարիզ, Օգոստոս 2

Սիրելի «Յառաջ»

Տասնըչորս տարեկան էի, կը բնակէի Անկէն երբ Ֆրանսացի դպրոցական մը, որու տունը կը բնակէինք, ինծի ցոյց տուաւ առաջին «Յառաջ»ը եւ ըսաւ «En avant»» ըսել է ձեր հայերէն լեզուով ... վերջերս տեսայ նոյն դպրոցական ընկերս, որ իմ տարիքս ունէր, ծերացած, յոգնած, բայց ինծի հասած «Յառաջ»ը միշտ երիտասարդ մնաց եւ պիտի մնայ: Joyeux anniversaire cher «*Haratch*», l'un de vos lecteurs, en vous souhaitant encore longue vie.

Nourhan MARCARIAN

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MERIDIONAL» (2 août)

HARATCH, JEUNE SEPTUAGENAIRE

Մարսէյլի օրաթերթը հակիրճ պատմականը կը ներկայացնէ «Յառաջ»ին, կ'անդրադառնայ հիմնադրին, ծանօթ լրագրող: Կը յիշէ նաեւ նորընտիր Թաղապետական խորհրդական՝ Կարօ Ցովսէփեանը որ թերթին Մարսէյլի աշխատակիցն է 25 տարիէ ի վեր:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 3 / 4)

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԵՐԸ

Օգոստոս 1 - 2 Էջմիածնի մէջ գումարուած է Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդի նոր կազմին առաջին նստաշրջանը, բաղկացած՝ չորս նիստերէ: Նկատի ունենալով որ խորհուրդը որպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի խորհրդական մարմին, պիտի պաշտօնավարէ մինչեւ յառաջիկայ ազգային եկեղեցական ժողովը որ նախատեսուած է երկու տարի ետք, նկատի առնելով նաեւ որ նախորդ շրջանէն բազմաթիւ հարցեր տակաւին անլոյծ կը մնան, Գարեգին Ա. վերանշանակած է Խորհուրդին նախկին կազմը, ատենապետութեամբ՝ Թորգոմ պատրիարք Մանուկեանի եւ Գարեգին պատրիարք Գազանճեանի:

ԼՂՀ-Ի ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԷՆՔԸ

ԼՂՀ-ի խորհրդարանը նախագահ Կարէն Բաբուրեանի նախագահութեամբ, Օգոստոս 2-ին շարունակած է «Ռազմական վիճակի մասին» օրէնքին նախագիծը քննարկել: Օրէնքը երկրորդ ընթերցումով քուէարկուած է: Ասիկա նոր Խորհրդարանին ընդունած առաջին օրէնքն է: Այդ առթիւ փոխ - նախագահ Լաւրենտի Գարրիէլեան ըսած է թէ երկար ատենէ ի վեր Ղարաբաղի մէջ կը ձեռնարկուէր ռազմական ժամանակներու յատուկ միջոցներու: Հանրապետութեան մէջ փաստօրէն ռազմական դրութիւն կար, բայց այդ յարաբերութիւնները կազմաւորող օրէնքները կը բացակայէին:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ատոմական առաջին ռումբին յիսնամեակի նշումները տեղի կ'ունենան ամբողջ աշխարհի մէջ: Անոնց գլխաւոր նպատակն է 50 տարի առաջ ոչ միայն Հիրոշիմայի ու Նակազաքիի, կամ ամբողջ Ճափոնի, այլ ամբողջ երկրագունդին ապրած սարսափը փոխանցել ներկայ սերունդներուն որպէսզի ոչ մէկ գինով կրկնուի ան: Այս յիսնամեակը առիթ մըն է նաեւ արծարծելու պատմական անցքեր, դէմքեր. վերանայելու անոնց վարմունքին ուղղութիւն տուող պարագաները, հեռանկարները: Յատկապէս կանդ կ'առնուի, օրինակ, այն հարցումին վրայ թէ որպէսզի Բ. աշխարհամարտէն Ամերիկա յաղթական ելլէր, անհրաժե՞շտ էր ատոմական ռումբին գործածութիւնը: Ու նորանոր հարցումներ կը ծագին միտքերու մէջ երբ շրջանի պատասխանատու անուններու ժխտական արտայայտութիւնները կը հըրապարակուին, պատահարէն 50 տարի ետք:

Կան անշուշտ, այսօր ալ, ռումբը անհրաժեշտ նկատողներ: Այդ ճակատին կը պատկանին յատկապէս ամերիկեան կառավարութեան բարձր պաշտօնատարներ. իրենց կեցուածքը պէտք չէ զարմանալի նկատել, քանի որ ամերիկեան պաշտօնական տեսակէտը ոչ մէկ փոփոխութիւն արձանագրած է կէս դարու ընթացքին: Ճափոնի իշխանութեան պատասխանատուներ դրեթէ զարհուրած էին անցեալ Ապրիլին լսելով նախագահ Գլինթընի արտայայտութիւնները: Ան կը յայտնէր թէ ոչ մէկ պատճառ կը տեսնէր որ Միացեալ - Նահանգները ներողութիւն խնդրէին Ճափոն ժողովուրդէն: Որպէս թէ բաւարար չըլլար ատիկա, Գլինթըն կ'աւելցնէր. «Կեցուածքս պարզապէս այն է որ որքան ալ ցաւալի ըլլայ, նոյնիսկ 50 տարի ետք, նախագահ Թրումըն բրաւ ինչ որ պէտք էր ընել»:

Այս խօսքերը աւելի եւս կը շեշտեն ամերիկեանափոխ պատմական հակադրութիւնը: 1994 Դեկտեմբերին Թօքիոյի բողոքին վրայ Սպիտակ Տունը անյարմար նկատած էր դրոշմաթուղթի մը պատրաստութիւնը որ պիտի նուիրուէր ատոմական ռումբին: Ամերիկեան այդ դրոշմաթուղթին վրայ ծրագրուած էր պատկերել ատոմական ռումբին պայթումէն գոյացած սունկի ձեւով ամպը ու անոր ընկերացնել հետեւեալ մակագրութիւնը. «Ատոմական ռումբերը արագացուցին պատերազմին աւարտը, Օգոստոս 1945-ին»: Սակայն, Մարտին, նախագահը մերժեց «Յաղթանակի օր» որակումէն հրաժարիլ, Ճափոնի դէմ տարուած յաղթանակին յիշատակումին համար:

Ճափոնցի համալսարանական պատասխանատուներու եւ Հիրոշիմայի յիշատակին թանգարանին կողմէ Ուաշինկթընի Ամերիկեան համալսարանին մէջ ցուցահանդէս մը կազմակերպուած էր որպէսզի ամերիկացի ժողովուրդը համոզուի ատոմական զէնքերու գոյութեան վերջ տալու անհրաժեշտութեան: Հոն ներկայացուած լուսանկարներն ու առարկաները վերապրողներու տառապանքը կը մատնանշէին. մեծապէս յուզիչ էր ցուցահանդէսը, բայց զետեղուած չէր պատմական շրջարկի մը մէջ, յուսալի թելադրականութիւնը ունենալու համար:

Պատմական ու նաեւ ներկայի առընչըւած բազմաթիւ պարագաներ կան որոնք կը յուշեն թէ Հիրոշիման ու Նակազաքին կատարելապէս չեն արժեւորուած տակաւին. ասիկա, սարսափին յիսնամեայ նըշումներու այս օրերուն, երբ որպէս գըլխաւոր նպատակ կը ներկայանայ ի գին ամէն բանի, մարդկութեան անոր կրկնութիւնը խնայելու մտահոգութիւնը:

ԲԱՐԵՊԱՇՏ ՎԱՆԱԿԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՄԵԿՆԱԲԱՆԸ

Բողոքական շարժումին երեւումը ԺԶ. դարուն ճակատագրական նշանակութիւն ունեցաւ Եկեղեցւոյ համար ընդհանրապէս եւ Արեւմտեան Եւրոպայի քաղաքական հոլովոյթի ձեւաւորումին համար մասնաւորապէս: Յայտնի է, միւս կողմէ, որ դարասկիզբին, գերմանացի նշանաւոր ընկերաբան Մաքս Վեպէր մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ մը փորձեց ցոյց տալ, որ դրամատիրական դարաշրջանի գլխաւոր ազդակներէն եղած էր բողոքական բարոյականութիւնը: Որքան ալ Վեպէրի դրոյթները իրենց խոցելի բաժինը ունին, օրինակը կը ծառայէ շարժումին բացառիկ նշանակութիւնը մատնանշելու համար:

Բողոքականութեան ծագումը առնչըւած է գերմանացի աստուածաբան Մարթին Լուտերի (1483 -- 1546) անունին եւ կեանքին հետ: Թէեւ մեր մատենագրութեան մէջ ծաւալուն բաժին մը կը կազմեն հայ բողոքականութեան նուիրուած գործերը, որոնք անխուսափելիօրէն պէտք է անդրադառնային անոր մայր ճիւղի ծագումին, բայց եւ այնպէս դեռ չունէինք հարցին ըստ էութեան գիտական ուսումնասիրութիւնը: Տրամադրելի միակ գործը, իր դարու ոճով շարադրուած, Վիեննայի Մխիթարեաններէն Հ. Ղեւոնդ Ցովնանեանի «Մարտինոս Լուտերի վարուց եւ Նորոգութեան պատմութիւն» աշխատանքն է (Վիեննա, 1850): Անոր կողքին, Մատենադարանի ձեռագիրներուն մէջ պահպանուած է նոյնպէս անցեալ դարուն Աղթամարի միաբաններէն՝ Ղազար Վրդ. Մարտիրոսեանի «Ընդդէմ լիւթերականաց» գործը, դարձեալ բանավիճային:

Այս բացը գոցելու նպատակով, անցեալ տարի հրապարակ ելաւ Ուրուկուայի Հայոց Թեմի առաջնորդ Յակոբ Եպիսկոպոս Գլըճեանի ծաւալուն գիրքը՝ «Մարթին Լութեր. մի բարեպաշտ վանականի ըմբոստութիւն»ը (*) -- ի դէպ, աւելի քան քառասուն տարի է որ Մոնթէվիտէոյի մէջ հայերէն գիրք չէր տպուեր: Կրտսեր եղբայրը՝ Վենետիկի Մխիթարեաններէն վաղամեռիկ Համազասպ Վրդ. Գլըճեանի, հեղինակը ծնած է Քեսապ 1955-ին: 1974-ին մտած է Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը, զոր աւարտելէ ետք բարձրագոյն ուսումը շարունակած է Գերմանիա, ուր եւ ստացած է աստուածաբանութեան տոքթորի տիտղոսը: 1984-էն ի վեր պաշտօնի կոչուած է Հարաւային Ամերիկայի այս հեռաւոր ափերը, ուր փոքրաթիւ եւ խնդրայարոյց գաղութի մը կը ծառայէ:

1987-ին սպաներէն լեզուով (Թարգմ.՝ Վարդանոյշ Հանտալեանի եւ Աննա Մարիա Սրապիոնեանի) Մոնթէվիտէոյի մէջ լոյս տեսած է Յակոբ Եպիսկոպոս Գլըճեանի ընդարձակ եւ հանրամատչելի գործ մը՝ «Հայց. Եկեղեցին՝ հաւատքի եւ հայրենասիրութեան աղբիւր», որ օգտակար յաւելում մըն է մեր Եկեղեցւոյ վերաբերող սպանալեզու գրականութեան աղքատիկ ցանկին վրայ:

Իր նոր երկին համար, հեղինակը օգտուած է բազմալեզու եւ մեծարժէք մատենագիտութենէ մը, թէ՛ սկզբնաղբիւրներ եւ թէ երկրորդական գրականութիւն: Ասոր կողքին, պէտք է աւելցնել, որ, համալսարանական իր կրթութիւնը ստացած ըլլալով Լուտերի հայրենիքին մէջ, պատեհութիւնը ունեցած է երկար տարիներ լուտերական մթնոլորտը շնչելու եւ անոր մօտէն ծանօթանալու:

Երբ առաջին անգամ 1988-ին լսեցինք այս գիրքին ծրագրին մասին, խոստովանինք որ այդ պահուն մեր մտքէն անցաւ այն գաղափարը, թէ ինչո՞ւ Լուտերի մասին գրել: Նախաբանէն կ՚իմանանք, որ մեզմէ առաջ, 1980-ական թուականներու սկիզբը, ուրիշներ նոյնը մտածած են. -

«Միւս կողմից էլ Լուտերի մասին հազիւ թէ մէկ - երկու յօդուածներ էի հրատարակել «Էջմիածին» ամսագրում, երբ շատերը վայնասուն բարձրացրին, թէ ինչ կարիք կայ գրելու դրա մասին, եւ որ դա աւելորդ աշխատանք է մեզ համար, ժամանակի կորուստ»:

Այն ատեն, եօթը տարի առաջ, յանգած էինք այն մտքին թէ, վերջապէս, աշխարհի՛ եւ ոչ թէ ընկոյզի կեղեւի մը բընակիչներ ենք, հետեւաբար նման գործ բնական է: Ու այդպէս ալ կը շարունակէ նախաբանը. -

«Մինչդեռ որեւէ զարգացած մարդ պարտաւոր է իմանալ իր հաւատի ու դաւանած վարդապետութեան ընդդիմադիրների կարծիքը: Անտեսելը կամ դրանք սքօղելը ցոյց կը տայ միայն մեր տկարութիւնը: Ինչ խօսք, որ մենք երբեմն շատ բան կարող ենք սովորել նաեւ՛ մեզ նման չմտածողների տեսակէտներից եւ վարք ու բարքի»:

Անկէ զատ, սպասելի էր որ հեղինակը այս ու այն կողմէն քաղուած բառերու շարան մը պիտի չհրամցնէր, այլ՝ սեփական, հայկական բովէն անցած գործ մը: Բարեբախտաբար, չենք սխալած: Գիրքին աւարտէն ետք, կարելի է ըսել թէ այս գործը աչքի կը զարնէ իր անաչառ քննութեամբ: Եկեղեցականի մը համար դիւրին բան չէ այլ դաւանութեան ուսումնասիրութիւնը առանց ենթակայական դատումներու կամ կանխակալ բանաձեւերու մէջ իյնալու:

Պէտք չէ մոռնալ երբեք ,որ հայկական երեք յարանուանութիւններուն գոյակցութիւնը միշտ դժուար եղած է: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ իբրեւ թէ «հերձուածող»ի, «նեղմիտ»ի կամ «մոլեռանդ»ի պիտակումները իրենց հերթին փոխադարձուած են «օտարամոլ»ի կամ «դրսեկ»ի վերագրումներով: Նշելի է, հետեւաբար, որ փոխադարձ կասկածներու եւ վէճերու մթնոլորտին մէջ շատ դժուար է առարկայական խօսք յայտնել:

Հեղինակը յաղթահարած է այդ արգելքը: Ընթերցողը պիտի հանդիպի Մարթին Լուտերի՝ «բարեպաշտ վանականի ըմբոստութեան» քննական ներկայացումին, անոր տեսակէտներուն պարկեշտ շարադրանքին, քննարկումին, եւ ի հարկին հակաճառութեան, ինչպէս նաեւ՝ որոշ դիտողութիւններու լուտերականութեան ու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աղերսներուն մասին: Այս բոլորը՝ պարզ ու հասկնալի ոճով, առանց իյնալու ակադեմական նեղ սահմաններու կամ հռետորական դարձուածքներու հոսանքին մէջ: Հետեւաբար, գիրքը մատչելի է բոլորին, քանի որ հեղինակը մանրամասն բացատրութիւններով կը դիւրացնէ ընթերցողին գործը:

Ընդունելով, որ անկէ առաջ Լուտերի անձին ու շրջանին այսքան խոր քննութեան մէջ չէինք մխրճուած, անժխտելի կը գտնենք, որ երեւումը ԺԶ. դարու ըսկիզբը բնական եզրայանգումն էր միջնադարեան կաթողիկէ եկեղեցւոյ ապրած ճգնաժամին, ինչպէս եւ եւրոպական Վերածնունդին յառաջացուցած նոր քամիներուն: Յեղափոխութիւնները պարապին մէջ տեղի չեն ունենար: Քրիստոնեայ հաւատքէն ու բարոյականէն այն շեղումները զորս պատմութիւնը արձանագրած է Հռոմի օրուան պապերու հաշուոյն, պէտք է ուշ կամ կանուխ վճռական հակահարուած մը ստանային: Այսինքն, ներքին փոփոխութիւն մը յառաջ բերէին: Հաւատաքննութեան կրակին զոհ դացած բարեկարգիչներու ժառանգորդն էր Լուտեր, որ բախտը ունեցաւ 1520-ին Գարլոս Ե. կայսեր կողմէ խարոյկի չդատապարտուելու: Սակայն, եթէ Լուտերը չըլլար, ուրիշ մէկը պիտի վերջացնէր անոր գործը: Ճգնաժամը արմատական լուծում մը կը պահանջէր:

Լուծումը, ըստ Լուտերի եւ իր համախոհներուն, վերադարձ մըն էր դէպի Ս. Գիրք: Եթէ մէկ կողմէն այդ վերադարձը արդարօրէն կը ձգտէր քրիստոնէական կրօնքը զանազան աղաւաղումներու եւ սխալ ըմբռնումներու ծանրութենէն թեթեւցնելու, միւս կողմէ ալ որեւէ անկողմնակալ դիտող պիտի հաստատէ, որ լուտերական շարժումը հիմնապաշտ (fondamentaliste) գիծեր ունէր, որ կը հերթին քրիստոնէութիւնը երբեմն կը տանի վտանգաւոր մոլեռանդութեան մը եւ շեղումներու, որոնց օրինակները այսօր կը տեսնենք այսպէս կոչուած «աւետարանական» կարգ մը խմբաւորումներու գրեթէ աղանդաւորական գործունէութեան մէջ:

Այս երեւոյթը մերթ կը նկատուի մահմետական եւ հրէական կրօնքներուն մէջ, նաեւ՝ կաթողիկէ եկեղեցւոյ որոշ շրջանակներու մէջ: Տառացի ընթերցումի մը պարտադրանքն է, երբ կը մոռցուի որ ամէն ինչ կախում ունի գործածուած ակնոցներէն. ամէն դար կարդալու իր ձեւը ունի, ամէն սրբազան գրութիւն իր տարբեր մեկնաբանութիւնը ունի:

Ամէն պարագայի, պէտք չէ մոռնալ, որովհետեւ այս կէտին անտեսումը միակողմանի եզրակացութիւններու կրնայ տանիլ, որ լուտերական շարժման մէջ նոյնպէս քաղաքական գործօնը կարեւոր դեր խաղացած է, այսինքն, գերմանական իւրայատուկ տեղայնական գիտակցութեան մը -- ԺԸ. դարու ազգայնական զարթօնքին մէջ չենք դեռ -- արտայայտութիւնը ընդդէմ Հռոմի մեծապետական ախորժակներուն, նաեւ՝ Գերմանիոյ իշխաններու միջեւ ներքին մրցակցութիւնը: Մինչ սկզբնապէս հարցը զուտ աստուածաբանական -- կրօնական շրջագիծի մը մէջ կը դառնար, ընթերցողը պիտի տեսնէ որ 1520-ական թուականներէն արդէն կը սկսին եղբայրասպան կռիւներ եւ, աւելի ուշ, միջազգային բախումներ: Հեղինակը շատ ճիշդ կ՚ըսէ, որ Լուտեր անձնապէս դէմ էր նոր շարժումի մը ստեղծումին. խորքին մէջ երկու կողմերու իրենց բաժներժ կեցուածքն էր որ ջուր լեցուց բաժանումի գաղափարին:

Այդ իսկ պատճառով, մանաւանդ՝ ներկայ ժամանակներուն, երբ մեր շուրջը անտեղի շփոթ մը կը տիրէ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ իսկական բովանդակութեան ու նշանակութեան մասին, երբ մանաւանդ Հայաստանի մէջ մարդորսութեան որոշ աշխատանք մը նկատելի է, այս հրատարակութիւնը շատ տեղին է, լուտերականութիւնը ճանչնալու համար մեր Եկեղեցւոյ մէկ սպասաւորին տեսանկիւնէն: Հաւանաբար գիրքին արեւելահայերէն շարադրանքը -- ի դէպ, արեւմտահայերէնի նպաստով ու պատուաստով հաճելիօրէն բարեխառնուած -- Հայաստանը որպէս գլխաւոր թիրախ ի մտի ունի:

Հեղինակին եզրակացութիւնները ամփոփ են -- յաւելեալ խորացում մը փափաքելի պիտի ըլլար--, սակայն կասկածի տեղ չեն ձգեր՝ գնահատելու համար լուտերականութեան բնոյթը: Ան կը ներկայացնէ Լուտերի դիրքը տասը հիմնական հարցերու շուրջ, ապա կ՚անցնի քննադատութեան մը, որ չափաւոր է միշտ ու այդ իսկ պատճառով՝ համոզիչ:

Վերջին, յաւելուածական գլուխին մէջ՝ «Լուտերականութիւնը եւ մենք», Յակոբ Եպիսկոպոս Գլըճեան հարեւանցի կերպով կ՚անդրադառնայ հայ առաքելական եւ հայ բողոքական համայնքներու յարաբերութիւններուն -- իր բուն նիւթը այդ չէ, անշուշտ--, շեշտելով, որ հակառակ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ պնդումներուն՝ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիի ծոցէն բաժնուած ըլլալու, այդ հաստատումը ճշմարտութեան չի համապատասխաներ, այլ՝ աւետարանական շարժումը օտարամուտ է իր ծնունդով ու բնոյթով: Թէեւ պէտք է յիշենք, որ աւետարանական որոշ շերտեր կը շարունակեն Հայաստանեայց Եկեղեցին «մայր» նկատել:

Նորութեան տեսակէտէն, այդ յաւելուածին ամէնէն շահեկանը, գոնէ մեզի համար, անդրադարձն է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բարեկարգչական տարբեր փորձերու, երբ դարասկիզբին, Գերմանիա ուսում ստացած մեր բարձրաստիճան ու նշանաւոր հոգեւորականներէն մէկ քանին առաջարկած են ինչ -- ինչ քայլեր, որոնք սակայն ի նկատի չունէին մեր Եկեղեցւոյ իւրայատուկ գաղափարականը, այլ՝ մեքենական հայացումն էին դուրսէն եկած հասկացողութիւններու: Մենք լիովին կը բաժնենք հեղինակին այն հաստատումը, թէ՝

«Մենք չենք խուսափում յայտարարելու, որ ինչպէս անցեալում, այնպէս էլ այսօր Հայաստանեայց Եկեղեցին կարիք ունի բարեկարգութեան: Սա, անշուշտ, մի հին յանկերգ է: Սակայն այդ բարեկարգութիւնը պէտք է սկիզբ առնի եւ հասունանայ Հայաստանեայց Եկեղեցու ծոցում եւ ոչ թէ դրսից պարտադրուի այն: Պատուաստների կարիք չունի մեր Եկեղեցին, քանի որ այն իր մէջ ունի թարմանալու եւ վերածաղկելու աւիշը: Հարկ է պեղել եւ գտնել այդ աւիշը եւ կառչիլ դրան»:

Այդ բարեկարգումը անհրաժեշտ է մանաւանդ այս օրերուն, երբ Հայաստանի ու Սփիւռքի մէջ տիրող պայմաններն ու մտածողութիւնը ազգային մեր հնագոյն հաստատութեան՝ Եկեղեցիին կը պարտադրեն լրջօրէն մտածել իր յետագայ ընելիքներուն մասին, նորոգուելու, զօրանալու եւ թոյլ չտալու որ քրիստոնեայ հաւատքի ծարաւ մարդիկ - հոգ չէ որ մեր ժողովուրդին մեծ մասը լիովին աշխարհականացած է այսօր - անոր դռները փակ գտնեն իրենց կարիքին առջեւ եւ երթան ուրիշ պատուհաններ ծեծեն:

Լուտերականութիւնը խորթ է մեր կրօնական ու ազգային նկարագիրին, - այս է հեղինակին եզրակացութիւնը: Բայց պէտք չէ մոռնալ, որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զաւակներուն կէսը Արեւելքի մէջ չապրիր այլեւս, ու արեւմտականացման հոլովոյթը ուժգնօրէն կը ճնշէ անոր վրայ, որ նաեւ անընդհատ սփիւռքացումի գործընթաց մը պէտք է դիմագրաւէ: Այսօր, աւելի քան երբեք, ան ընելիք ունի այս աշխարհի մէջ. անհրաժեշտ է միայն որ իր իսկ մէջէն բխած արդիական մտածողութիւն մը գործի դրուի:

Յակոբ Եպիսկոպոս Գլըճեան այս հատորը այդ անհրաժեշտութեան անուղղակի արտայայտութիւնն է: Աւելորդ չէր ըլլար անկէ բխած օտարալեզու հրատարակութիւն մը, ուր տրուի լուտերական դաւանանքի քննութիւնն ու առաքելական - լուտերական յարաբերութիւններու աւելի լայն պատմութիւնը: Վստահաբար շատ օգտակար պիտի ըլլար, օտարախօս մեր հայրենակիցներուն ու նաեւ օտար հասարակութեան մէջ որոշ շփոթ կեցուածքներ փարատելու համար:

Մաղթելի է, որ Ուրուկուայի հայ գաղութի մտաւորական անապատին մէջ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ երիտասարդ սերունդին այս անդամը չկորսնցնէ իր առաքելութեան կողքին գրական աշխարհին հետ ժամադրուելու:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս - Այրէս

(*) Յակոբ Եպիսկ. Գլըճեան, Մարթին Լուտեր. մի բարեպաշտ վանականի ըմբոստութիւնը, հրատ. Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի, Մոնթէվիտէօ, 1994, 448 էջ:

Հասցէ. --
Iglesia Armenia San Nersés Shnorhali,
Av. Agraciada 2850, Montevideo,
Uruguay.

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳ ՄՐՑԱԿԻ՞Ց Է ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

Ռուսական հեռատեսիլի կայան մը սովորութիւն դարձուցած է լուրերու աւարտին հաղորդել օդերեւութաբանական տեղեկագիրը «երկու մայրաքաղաքներուն», ակնարկելով Մոսկուայի ու Ս. Պետերսբուրգի: Այս տարազը պատմական արդարութիւն մը կը պարունակէ, կերպով մը մխիթարելով Նեվայի ափերուն բնակիչները որոնք երբեք չեն հաշտուած որ 1918-ին իրենց քաղաքը Մոսկուայի ի նըպաստ կորսնցնելէ ետք մայրաքաղաքի օրինավիճակը, վերածուի գաւառական հասարակ մայրաքաղաքի մը:

Ս. Պետերսբուրգ որ օրինավիճակը կորսնցնելէ ետք, կորսնցուցած էր նաեւ անունը ու դարձած Լենինգրատ, վախի կեդրոնի մը վերածուած էր: 40-ական թուականներու կէսերուն Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն փակած էր գրական երկու թերթերը ու 1946 Օգոստոսին ծայր առած էր մտաւորականներու կիրարկուած ճնշումը: Կուսակցութեան տեղական ընտրանին ամբաստանուած էր մայրաքաղաքին դէմ Բ. կեդրոն մը ստեղծելու փորձով ու 1941 - 1945-ի շրջափակումին քաղաքը Գերմանացիներուն յանձնելու մտադրութեամբ: Այս զոյգ ամբաստանութեամբ գրեթէ ամբողջ ընտրանին գնդակահարուած էր: Ատիկա գրեթէ ժառանգական վախ մը

ստեղծած էր քաղաքին պատասխանատուներու յաջորդական սերունդներուն մօտ: Եւ նոյնիսկ Խրուշչեւի իշխանութեան մեղմացումի տարիներուն քաղաքին իշխանութիւնները նախընտրած էին լռել ու ամէնէն աւելի բարձրաձայն գովերգել խորհրդային Միութեան ղեկավարները:

Ասոր հետ, նաեւ քաղաքը բողոքարկու մտաւորականութեան մը համախմբումի վայրը ըլլալով, որոշ վախ մը կը պատճառէր: Այդ պատճառով, համեմատաբար գիւրութեամբ կ'ունենար անհրաժեշտ յառաջացումներ: Ցաւելեալ, պաշտօնական առասպելաբանութեան մէջ քաղաքը երեք յեղափոխութիւններու (1905 եւ փետրուար, հոկտեմբեր 1917) օրրանն էր ու բանուորական հերոս դասակարգին ոստանը: Այդպէս ալ կրնար մնալ, առանց վերակառուցումին: Այդ շրջանին սկիզբն ալ, չարժման անցնելու Գորբաչովի կոչը գրեթէ սարսափ պատճառեց տեղական պատասխանատուներու, որոնք մինչեւ 1991 պահպանեցին ճնշումի քաղաքականութիւն մը:

Մոսկուայէն աւելի արեւմտականացած ըլլալով հանդերձ, քաղաքը աւելի խիստ գրաքննութիւն կը կիրարկէր. այդ պատճառով, շատ մը գրողներու հատորներ կարելի չէ եղած հոն հրատարակել, նոյնիսկ մինչեւ 1990 թուականը: Այսուհանդերձ, 1980-ական թուականներու վերջերուն շատ յատուկ եղած է բնակչութեան քննական կեցուածքը տեղական պատասխանատուներու հանդէպ: Եւ 1989-ին, առաջին ազատ ընտրութիւններուն այս վերջինները կրած են Մոսկուայէն շատ աւելի ծանր պարտութիւններ:

Շատ մը բաներով իրարու նմանելով հանդերձ, Ս. Պետերսբուրգ Մոսկուայէն աւելի մօտ է արեւմտեան քաղաքի տիպարին, մշակոյթի իր աւելի բարձր մակարդակով, օտարականներու անբաղդատելիօրէն նուազ թիւով: Կրցած է «կրպակներու դրամատիրութենէն» եւ աշխարհի ամէնէն սուղ քաղաքի համբաւէն զերծ մնալ, ինչ որ չէ Մոսկուայի պարագան: Տնակներէն եւ ճաշարաններէն. զատ ամէն բան նուազ սուղ է հոն. բնակարան, ուտելիք, սպառման ապրանքներ: Աւելի թեթեւ է փոխադրութեան հարցը, յանցագործութիւնը նուազ, եւայլն:

Դժուար է խօսիլ երկու քաղաքներուն ապագային մասին: Անհեթեթ է մտածել 700 քիլոմեթրնոց կառուղիով մը երկու քաղաքները միացնելու եւ Ս. Պետերսբուրգի կրկին մայրաքաղաքի վերածուելու պատրանքը տալու ծրագրին մասին: Աւելի տրամաբանական կը թուի քաղաքապետ Սոպչաքի ծրագիրը. ան քաղաքին համար կը նախատեսէ ֆինանսական մայրաքաղաքի մը հեռանկարը: Ճիշդ է որ ներկայիս երկրին դրամական զօրութիւնը 80%-ի համեմատութեամբ Մոսկուայի ձեռքը կը գտնուի, բայց ոչ ոք կրնայ երաշխաւորել ներկայի կացութեան տեւականացումը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԷԼԷՆ ՍԱՆՏՐՈՒՔԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆ

Օգոստոս 1-ի «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած մահազդ մը կը հաղորդէր որ, Յուլիս 10-ին, Երեւանի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Էլէն Սանտրուք, արկածի հետեւանքով: Այս առընչութեամբ ընտանիքը կուտայ կարգ մը մանրամասնութիւններ: Երկուշաբթի, Յուլիս 10-ին, Էլէն Սանտրուք ինկած է Երեւանի մէկ պանդոկի պատշգամէն: Պարագաները շատ յստակ չեն եւ հետաքննութիւն մը բացուած է:

Էլէն Սանտրուք զաւակը Անդրանիկ եւ Լօժէնի Սանտրուքի Հայաստան կ'ապրէր 1991-էն ի վեր, մինչեւ վերջերս կ'աշխատէր Դաւիթ Վարդանեանի (ընդդիմադիր Հայաստանի իշխանութեանց) վարիչ անձնակազմին մէջ: Գիրք մը կը գրէր Միջին -Արեւելքի քաղաքական եւ ընկերային զարգացման շուրջ: Ծնած է Պէյրութ, 1951-ին, յաճախած ճեմարան եւ Ֆրանսական Աւետարանական վարժարանը: Պէյրութի գրականութեան գպրոցէն պատմութեան Պի -- էՅ ստացած է, նաեւ Սորպոնի համալսարանէն տոքթորայի տիրացած իր աւարտաճառին համար՝ «Հայերը իրենց անցեալին դիմաց»: Ցեւտագային թղթակից եղած է Ռատիօ -- Ֆրանս -- էնթէրնասիոնալի եւ կանոնաւոր կերպով յօդուածներ գրած Միջին -- Արեւելքի հարցերուն վերաբերեալ ֆրանսական զանազան թերթերու մէջ: Փոխադրուած էր Նիւ -- Եորք, միշտ աշխատակցելով ձայնասփիւռին եւ «ժուռնալ տը ժընեւ»ի:

Հայաստանի անկախացումէն ետք Երեւան գացած է կառավարութեան հրաւէրով: Ներկայիս թաղուած է Սուրբ Գայեանէ:

Այս մահուան առնչութեամբ, Երեւանի «Ազգ» օրաթերթը, Յուլիս 21-ի իր թիւին մէջ «դժբախտ պատահար "Արմենիա" հիւրանոցում» խորագրով կուտայ կարգ մը մանրամասնութիւններ: Հոն, կ'ըսուի թէ Էլէն Սանտրուք, Յուլիս 10-ին, ժամը 9.30-ի շուրջ, Արմենիա պանդոկի երկրորդ մասնաշէնքի 6-րդ յարկէն ինկած է 2-րդ յարկի ճաշարանի տանիքին վրայ: Սպանդարեանի շրջանային դատախազութեան քննիչ Գրիգոր Նաւասարդեանի համաձայն, ինկալէն ետք, Էլէն Սանտրուք դեռ ողջ էր եւ ըսած է. - «Գլուխս պտըտուեց, վար ինկայ», բայց, հիւանդանոց փոխադրուելէն ետք, նոյն օրը մեռած է: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Էլէն Սանտրուք Հայաստան կը գտնուէր կառավարութեան հրաւէրով եւ չորս տարի է կը բնակէր Արմենիա պանդոկի երկու սենեակներ, 5-րդ եւ 6-րդ յարկը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիս 24-ին քրտական «Բռտաճ» թերթի խմբագրութեան մէջ տեղի ունեցած է մամուլի ասուլիս մը, ի պաշտպանութիւն Թուրքիոյ մէջ հալածանքի ենթակայ իրենց ցեղակիցներուն որպէս զօրակցութիւն, Հայաստանի բնակիչ 18 Քիւրտերու յայտարարած հացադուլին: Խօսք առած են Հայաստանի մէջ չորս տարի առաջ ստեղծուած «Քիւրտիստան» կոմիտէի նախագահը Կարլանէ Զաչանէ եւ Քրտական ազգային ազատագրական ճակատի ներկայացուցիչ Խալիլ Շահինը: Այս վերջին ճակատը մօտ կը նկատուի Քրտական Բանուորական Կուսակցութեան (ՓՔՔ): Խօսք առնողները դատապարտած են Թուրքիոյ հակաքիւրտ գործողութիւնները, նշելով որ հոն բանտարկեալ 10 հազար Քիւրտ հացադուլի դիմած են, որպէս բողոքի ցոյց:

Խ. Շահին իր վրդովումը յայտնած է նաեւ Հայաստանի ներկայ իշխանութիւններու քրտական քաղաքականութեան նըկատմամբ. ան ըսած է թէ այդ քաղաքականութեամբ քիւրտ ժողովուրդը արհեստականօրէն մասնատելու նպատակ կը հետապնդուի: Գանգատած է որ դաւանանքի հիման վրայ, եզդի համայնք մը ստեղծելու ջանք կը թափուի, պառակտելու համար քիւրտ ժողովուրդը: Եզդիներուն տրամադրուած է հաղորդաժամ, սեփական թերթ եւ անոնց ներկայացուցիչները կ'ընդունուին Գերագոյն Խորհուրդ, մինչ Քիւրտերը չունին այդ իրաւունքները: Խալիլ Շահին յիշած է հայ եւ քիւրտ ժողովուրդներու դարաւոր բարեկամութիւնը, յոյս յայտնելով որ Հայաստանի իշխանութիւնները կ'աշխատին անաղարտ պահել այդ բարեկամութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՆԱՒԹ ՈՒ ԿԱԶ ՈՒՆԻ՞

«Լրագիր»ի Յուլիս 25-ի թիւը կը տեղեկացնէ թէ Վառելանիւթի եւ Ուժանիւթի նախարարութեան մէջ զեկուցում մը ներկայացուցած են անգլեւփորթուգալեան ընկերութեան մը ներկայացուցիչները, Հայաստանի ածխաջրածնային ենթադրեալ պաշարներուն մասին: Օտար փորձագէտները վերլուծելով նաւթի ու կազի պրպտումի աշխատանքներուն արդիւնքները (1987 -- 1991) այն եզրակացութեան հասած են որ Հայաստանի ընդերքը կրնայ նաւթի փոքր հանքավայրեր ունենալ, աշխարհագրական բարդ կառուցուածքով: Անկարելի չի նկատուիր կազի ոչ մեծ պաշարներու յայտնաբերում: Ներկայացուցիչները ըսած են թէ պրպտումները պէտք է շարունակուին արտասահմանեան ներդրումներով. իսկ այդ նպատակին համար Հայաստան պէտք է լայն քարոզչութիւն կատարէ:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-99-

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՈՍՏՈՒՄ

Ամառը եկաւ, սատոնի օթի հետ,
որ գիս կը մղէ տարբեր արահետ
հետապնդելու անդուսպ փափաքին:

Մտորումներս արձակուրդային՝
յանդաւոր ոճէն աւելի դիւրին
արձակի անցքին կը վերաբերին:

Լողալու կ'երթան ուրիշները՝ ծով,
կամ զուցէ նաեւ դէպի լեռներ զով:
Ինչո՞ւ միայն ես, յանուն յանգերուն,
Թաղուիմ մէջը իմ բառարաններուն...

Օգափոխութեան կարիքը ունիմ,
որ համազօր է, իմ պարագային,
արձակով գրել այս եղանակին:
Պատրաստուեցէ՛ք իմ մեծ ոստումին:
Կը վերապահեմ զայն թիւ հարիւրին:

Բարի արձակուրդ մեծին - պզտիկին:
Լուրջ խնդիրները ձգենք յաջորդին...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կզգիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

- Սիրելի Կոմս, վերջապէս գտայ յունական գինի մը որ կը բաղդատուի Ֆըրանսա հանուած որեւէ գինիի հետ:

Ոտքի մատներուն ծայրին վրայ յառաջանալով պահարանի մը մօտեցաւ, ինծի համար բաժակ մը բերաւ եւ շունչը բըռնած՝ շատ նրբօրէն լեցուց: Ումպիկ մը համտեսեցի: Շատ ազնիւ գինի էր, քիմքիդ վրայ երաժշտական խաղի պէս կը թրթռար: Շիշին վրայ նշուած էր ՄԱՆՏԻՆԷԱ 1936, մինչդեռ գիտէի որ Մանտինէան սեղանի հասարակ գինի մըն է: Խնդակցութիւնս յայտնեցի եւ քիչ մը եւս խմեցի: Մինչ այդ՝ զգացած յուզումէն սփռուն վիճակով՝ Զարեան վեր -- վար կը քալէր սենեակին մէջ եւ անընդհատ կը կրկնէր.

- Աստուածային գինի է:

Նշմարեցի որ կօշիկները հանած է: Ցայտնեց թէ ոտքերը կը ցաւին: Կէսօրէ ետք ժամը չորսէն ի վեր քաղաքը տակնուվրայ ըրած էր, որպէսզի այդ ցուցանիշով եւ այդ տարուան գինի հնարաւորի չափ գնէ: Անմիջական մղում մը ունեցայ գինք տեղնուտեղը զգուշացնելու որ այդքան ալ լաւատես չըլլայ. բայց իրմէ ճառագայթող երջանկութիւնը այնքան ջերմացնող էր, որ չուզեցի զառանցանքը ընդհատել: Ի վերջոյ, մոմը վեր բռնած՝ գիս իր կնոջ ննջասենեակը առաջնորդեց, որպէսզի ցոյց տայ անկողնին վրայ քովէ քով հորիզոնական շարուած եօթանասուն -- ութսունի չափ գինիի շիշ: Կը յիշեմ որ մատը շրթունքներուն դրած՝ շշնջելով կը խօսէր, շիշերը արթնցնելու վտանգէն զգուշացնելու պէս: Հետզհետէ աւելի ոգեւորուած խօսակցելով առաջին շիշը պարպելու համար ժամ մը դրինք: Զարեան այնպէս կը զգար, որ գինք Գորսիրայի կապող վերջին կապը ազատուած էր: Գինիի հարցին մէջ միշտ բծախնդիր ըլլալով, ցարդ չէր կրցած վարժուիլ յունական շաքարահամ արտադրութեան: Առաջին շիշէն ետք, ոտքի մատներուն վրայ դէպի ննջասենեակ ուղղուեցաւ եւ իրեն յատուկ առատաձեռնութեամբ՝ երկրորդ շիշ մը բերաւ: Ցուցական ձեւով զայն բացաւ, բաժակին մէջ լեցուց եւ ումպ մը համտեսեց: Դէմքը զգուանքի արտայայտութեամբ պատեւեցաւ: Գինին բերնին մէջ հազիւ առած՝ դէպի պատուհանը վազեց եւ թքնեց: Ակներեւ կերպով՝ փճացած գինի էր: Դէմքին վրայ ծագած ահաւանդային արտայայտութեամբ գնաց, երկու ուրիշ շիշ եւս բերաւ: Բարձրօրակ քացախ կը պարունակէին: Երկոտասնեակ մը բացաւ: Նոյն բանն էր: Այդ գիշեր իրմէ բաժնուած պահուս՝ խոհանոցի լուացարանին մէջ պարպուած Մանտինէայի շիշերով շրջապատուած էր: Աստուածային գինիի խօսքը անգամ մըն ալ չկրկնուեցաւ այնուհետեւ: Իսկ այժմ, երբ Մանտինէա կը հրամցնեմ իրեն -- որ եղած գինիներուն բաղդատմամբ այնքան ալ վատորակ չէ - դէմքի արտայայտութեան նայեցէք:

Զարեանի համար գինին սրբազան նիւթ մըն է: Պարզ կը տեսնուի թէ պատմութիւնը չի գնահատեր, բայցեւայնպէս վեհութեամբ կը հանդուրժէ: Աւելի ուշ՝ լուսնի լոյսով ողողուած դարատափին վրայ իր կոնեակը ըմպելով կը խոստովանի որ սխալած է ռեցինան գնահատել.

- Մինակը չի խմուիր, այլ՝ զառնուկի միսի եւ գիւղացիներու պատրաստած ձեւով բանջարեղէններու հետ -- սոխ, սըմբուկ, դեղնախնձոր եւ ձէթի ծանօթ այդ կարմիր համեմանքը: Ասոնց հետ եթէ խմուի, աստուածայի՛ն տէրէպանտինի համ կը ստանայ:

- Քանի որ խօսք բացուեցաւ գինովութեան առթող խմիչքի մասին, - կ'ըսէ Թէոտոր, - արդեօք նշմարա՞ծ էք, Կոմս, թէ մաթուզենիի հատիկն ալ կրնայ գինովցնել: Վերջին պատերազմին՝ Մակեդոնիոյ կոփներուն ընթացքին բազմաթիւ անգամներ նշմարեցի, թէ ինչպէս մեր բանակի զինուորներէն շատեր կը գինովնային այդ հատիկը ուտելէ ետք. զայն յաճախ ուտողներու մօտ՝ իմացականութիւն կորսնցնելու պարագաներ իսկ եղան: Ցաճախ կը մտածեմ, որ արդեօք այս չէ՞ պատճառը Քսենոփոնի յիշատակած յանկարծական խենթութեան այն խորհրդաւոր նոպային, որ բանակին մէջ ծայր տըւած էր:

Ժամը տասն է, իսկ լուսնի լոյսը՝ շլացնող: Կը տեսնեմ հովիտին միւս ծայրէն մօտեցող աղօտ լոյսը Սպիրոյի ինքնաշարժին, որուն մէջ Ն. գիս առնելու կուգայ: Պալէոկաստրիցցայի քարայրները հետախուզելու պիտի երթանք եւ հոն փոքր պանդոկի մը մէջ պիտի գիշերենք: Խենթեցնող աղմուկը որ միշտ կ'ընկերանայ Սպիրոյի ժամանումին, արծաթագոյն ծառերուն ետեւէն հաճելի ու մեղմաձայն կը հնչէ:

Ցաւօք սրտի կ'ընդհատեմ իմ երեք փիլիսոփաներուս հայեցողական անշարժութիւնը, ոտքի կը կանգնիմ եւ հրաժեշտ կ'առնեմ: Կոմսը կ'ուղէ մինչեւ դարատափին սահմանը ընկերանալ ինծի, որպէսզի ողջոյնները փոխանցէ Ն.--ին: Իր հանդարտ արտայայտութեան ետին՝ ներքին նուրբ մտածումներ կը յուզեն զինք.

- Եւ չմոռնանք, այդեկութքի եղանակին դարձեալ պիտի գաք: Տիկինը միասին բերէք: Կիներու յարմար ժամանակ է:

- Այո, գրեթէ ներողամտութիւն խնդրող շեշտով կ'աւելցնէ. - Գուցէ հարկ եղած չափով չենք զբաղիր անոնցմով:

(Շար. 58)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ
ՀԱՄԱՐ
ՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՓԱՐԻԶ. - Սերգօ Պէրպէրեան 2000 Ֆր.:

ՓԱՐԻԶ. - Պատրիկ Կենճեան 1000 Ֆր.:

ՏԷՕՅԼ - ԼԱ - ԲԱՌ. - Նուրհան Մարգարեան 1000 Ֆր.:

ՓԱՐԻԶ. - Մովսէս Պչաքճեան 500 Ֆր.:

ԳԱՇԱՆ. - Խաչատուր Խանթեմուրեան 300 Ֆր.:

ՎԻԼԸՄՈՄԲԼԸ. - Տիկին Պերճուհի Մաղըրմեան 200 Ֆր.:

LE FORUM DES ASSOCIATIONS
ARMENIENNES DE FRANCE

RECHERCHE

pour mi-septembre

Un Informaticien

AVEC NOTIONS DE COMPTABILITE POUR RENFORCER SON EQUIPE A EREVAN

Contrat CDD 6 mois, renouvelable

Cette personne qui devra parler l'arménien, secondera le coordinateur général des programmes du Forum en Arménie (chauffage des écoles de Erevan et Gumri et distribution alimentaire aux élèves).

pour début septembre

Une Secrétaire

A PLEIN TEMPS
arménien-français
anglais et notions de comptabilité appréciés
poste basé à Paris

Merci d'envoyer, pour les deux postes, un Curriculum vitæ et une lettre de motivation manuscrite à :

Zabel Chéghikian,
4, avenue de la Marne,
92600 Asnieres.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.

1. - Բացման աղօթք.
2. - Բացման խօսք.
3. - Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.
4. - Վարչական Խորհուրդի բարոյական գործունէութեան զեկուցում.
5. - Վարչական Խորհուրդի նիւթական հաշուետուութիւն.
- Մտքերու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.
6. - Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը:
7. - Վարչական Խորհուրդի անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.
8. - Զանազանք:

Ի գիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա. - Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը:

բ. - Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաներու մեծամասնութիւն չգոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը:

գ. - Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ - քարտուղար՝ Պր. Ստեփան Պօղոսեանի հետ.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70 անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար:

- Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին:

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է մինչեւ Սեպտեմբեր 1:

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 13, տօնն է վերափոխման Սրբուհւոյ Աստուածածնին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց ՓԱՐԻԶԻ

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.45-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:

Պատարագի աւարտին խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:

Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14, Յիշատակ է Մեռելոց, Բ. օր վերափոխման:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն՝ ժամը 11.45-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՊԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբը:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14
Յիշատակ Մեռելոց

Առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ծանօթութիւն. - Հոգեհանգստեան արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատան.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆԻ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնութիւն:

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10-ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

FETE CHAMPETRE

LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons

Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux

Venez nombreux passer une agréable journée

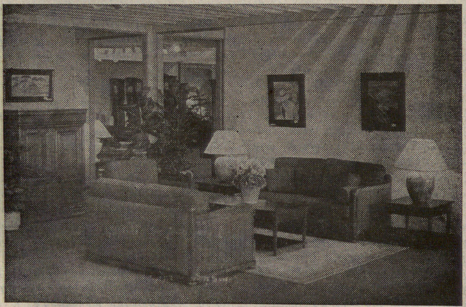
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Meubles **Ghazarian**

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille **tél. : 42. 89. 27. 47**

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir

le **Mardi 15 Août**

pour sa

FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

Reservation :

HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 8
MARDI
8 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (սովորական առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.651
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.651

ՓԱՐԻԶ

ՄԱՐԴԿԱՅԻ ԻՐԱՒԱՆՑ ԼԻԿԱՅԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Կազմակերպութեան Փարիզի կեդրոնատեղիին մէջ Օգոստոս 4-ին տեղի ունեցաւ մամուլի ասուլիս մը, նուիրուած՝ Հայաստանի մէջ մարդկային իրաւանց կացութեան : Նախագահ Փաթրիք Պոտւէնի ողջոյնի արտայայտութենէն ետք խօսք տրուեցաւ իրաւարան Միշէլ Զաւրեանի որ որպէս նոյն դաշնակցութեան ներկայացուցիչ, յատուկ առաքելութեամբ մեկնած էր Երեւան, ներկայ գտնուելու «Դրօ»ի դատավարութեան :

Ան ներկայացնելէ ետք Հ. Յ. Դ.-ի դէմ քաղաքական ու դատական իշխանութիւններու ամբաստանութիւնները, նըկատմամբ յանձնեց Սահմանադրութեան կարգ մը տուեալներն ու գործնականին հետ անոնց անյարիր բնոյթը : Ըսաւ թէ երկրին մէջ տակաւին կը շարունակուի գործադրութիւնը խորհըրդային շրջանի որոշ օրէնքներու : Ցարթուան մը իր քննութիւններուն եւ ստացած տպաւորութիւններուն արդիւնքը այն էր որ Հայաստանի մէջ վտանգուած, կամ կաշկանդուած էր ընկերակցութիւններու, կազմակերպութիւններու ազատութիւնը :

Իրմէ ետք խօսք առաւ Մարդկային իրաւանց դաշնակցութեան ընդհ. փոխ - քարտուղարը Հ. Տիւփոն - Մոնօ, ըսելու համար որ որոշ ատենէ մը ի վեր իրենց ուշադրութեան յանձնուած էր Հայաստանի պարագան, իսկ ներկայիս մըտահոգութիւն կը պատճառէր «Դրօ»ի դատավարութեան ու կազմակերպութիւններու, մամուլի ազատութեան կաշկանդումին միջեւ յայտնուող առընչութիւնը : Ան ըսաւ նաեւ թէ միշտ պիտի շարունակէին ուշադրութեամբ հետեւիլ դատին յաջորդ փուլերուն, նոր ներկայացուցիչներ ղրկելով :

Իրմէ ետք նիւթին մասին համառօտ արտայայտութիւն մըն ալ ունեցաւ Րաֆֆի Գալֆայեան որ որպէս թարգման ընկերացած էր Մ. Զաւրեանի :

Տեղեկատուութեան աւարտին հայ մամուլի ներկայ անունններէն ոմանք յիշեցուցին թէ ազատութիւններու կաշկանդում կը գործադրուէր նաեւ Սփիւռքի մէջ ուր հայ լրագրողներու որոնք ուզած էին ներկայ գտնուիլ «Դրօ»ի դատին, մերժուած էր Հայաստան մուտքի արտօնութիւնը : Նոյնպէս ըսուեցաւ թէ գործունէութիւնը կասեցնելու որոշումին թիրախը միայն Հ.Յ.Դ.-ն չէր, այլ նաեւ բարեսիրական ու մարզական կազմակերպութիւններ որոնք չէին պատկաներ ուղղակի նոյն կուսակցութեան :

Այս առիթով «Մարդկային իրաւանց ֆրանքեւհայկ. Կոմիտէ»ն պատրաստած էր «Դրօ»ի դատավարութեան ժամանակագրական տուեալները ամփոփած մամուլի թղթածրար մը :

Օգոստոս 4-ի ասուլիսը որուն ներկայ էին միայն 5 - 6 հայ լրագրողներ, ֆրանսական լրատուներէ ոչ մէկուն ուշադրութեան արժանացած էր : Նկատի ունենալով որ ներկաներուն համար գրեթէ նորութիւն չկար կատարուած տեղեկատուութեան մէջ, ինչպէս յաճախակի այլ պարագաներու, անգամ մը եւս ինքզինք կը թելադրէ հարցումը թէ ինչի՛ կը ծառայէ մեզի խօսիլ մեր գլուցածին մասին, երբ նոյնիսկ ծանրագոյն խնդիր մը կայ օրակարգին վրայ :

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԽՐՈՒԱԹՆԵՐԸ ՏԷՐ ԴԱՐՁԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ԽՐՈՒԱԹԻՈՅ
ՏԱՍՆԵԱԿ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՍԵՐՊ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ

Եռօրեայ կայծակ - պատերազմով մը Խրուաթները վերագրաւեցին Գրայինայի իրենց հողերը, զորս 1991-էն ի վեր Սերպերը հռչակած էին «Գրայինայի անկախ հանրապետութիւն» : Շաբաթ, Օգոստոս 4-ին, Խրուաթները գրաւած էին մայրաքաղաքը՝ Քնին, ապա Կիրակի ալ Փեթրինիա որ Պիհաչի ճամբան կը բանայ, նաեւ՝ Ուպտինայի : Խրուաթիոյ նախագահը՝ Թուճման հերոսի նման կ՚ողջունուի իր ժողովուրդին կողմէ, մինչ ինչպէս միշտ բնակչութիւնները տեղահան կ՚ըլլան : Այս անգամ, տասնեակ հազարաւոր Սերպեր են որոնք գաղթի ճամբան բռնած են, ասոնց թիւը 45 հազարի շուրջ է ըստ Կարմիր Խաչին : Խրուաթները համաձայնագիր մը ստորագրած են ՄԱԿ-ի հետ բնակչութեան պարպումին համար : Կ՚ըսուի թէ խրուաթ բանակը թալանի տուած է գրաւած քաղաքները : Պելկրատ կ՚ամբաստանէ նոյնիսկ որ «ցեղային մաքրագործում» կատարած են :

Խրուաթներու այս յաղթանակը կը տըկարացնէ Պոսնիոյ Սերպերը որոնց քաղաքական եւ զինուորական տարրերն ալ արդէն խոր տարակարծութիւններու մէջ են :

Խրուաթներու այս գործողութեան համաձայն էին Միացեալ -- Նահանգները, վերապահ էր Ֆրանսա, բայց, կասկած չկայ որ այսօր, կացութիւնը բոլորովին տարբեր պատկեր մը կը պարզէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ մէջ, ոգեկոչուեցաւ հիւլէական ռումբի պայթումին 50-ամեակը : Առաջին օրէն մինչեւ 50 տարի մեռելներու թիւը հասած է 246.726-ի եւ այսօր ոչ մէկ ողջամիտ անձ կրնայ համոզուիլ որ այս ահաւոր արարքը անհրաժեշտ էր յաղթանակ մը ապահովելու համար : Օգոստոս 6-էն երեք օր ետք, երկրորդ հիւլէական ռումբը կ՚իյնար Նակազաքիի վրայ : Այս տարեդարձը առիթ էր նաեւ որ հիւլէական ռումբին եւ Շիրաքի յայտարարած փորձերուն դէմ ցոյցեր ըլլան հոս ու հոն : Օգոստոս 6-ին, 2000 հոգի հաւաքուած էին Թրոքատերոյի հրապարակը :

ՓԹՓ քրտական կազմակերպութեան համակիր 60 հոգինոց խումբ մը Պոլսոյ լատին կաթողիկէ Սէնթ Էսփրի Եկեղեցւոյ բակին մէջ ցոյց մը ըրած ու Պապին ուղղուած նամակ մը յանձնած է : Նամակը ստորագրուած է Բանտարկեալներու զօրակից միութեան անդամներուն կողմէ որոնք կը պահանջեն որ քրտական շըրջաններու ժողովուրդին հալածանքին վերջ տրուի ու քիւրտ բանտարկեալները ունենան պատերազմական գերիի օրինավիճակ : Մեծ մասով կիներէ բաղկացած խումբին ցոյցը երեք ժամ տեւած է . ոստիկանութիւնը դէպքին վայրը հասած է ցոյցին աւարտէն ետք :

ԻՎԱՆ ԿԻՎԵԼԴԻ, մեծահարուստ ռուս դրամատէր մը մեռած է Օգոստոս 4-ին Մոսկուա, կասկածելի պարագաներու մէջ : Ելցին յայտարարած է թէ շատ յուզուած է այս մահէն : Ցանկարծ անհանգիստ զգացած է եւ իր քարտուղարուհիին հետ մեռած, հաւանաբար՝ թունաւորուած :

ՖՈՒԹՊՈԼ

Վալանսի Հայ Մարզականը 1 - 1 հաւասար արդիւնք մը արձանագրեց Լը Մանի հետ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ : Այժմ, դասաւորման 7-րդ տեղը կը գրաւէ 6 կէտով : Գլուխն է՝ Փերփինեան 10 կէտով :

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ՆՈՐ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԲԵՐԵՐ

Օգոստոս 4 թուակիր նոր հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է Ազգ. Ապահովութեան նախարարութիւնը զոր կու տանք ստորեւ : Ինչպէս պիտի տեսնուի մասնաւոր նորութիւն չկայ :

ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգային Անվտանգութեան նախարարութիւնը տեղեկացրել էր, որ Յուլիսի լոյս 29-ի գիշերը Ազգային անվտանգութեան եւ Ներքին գործերի նախարարութիւնների համատեղ ջանքերով վնասազերծուել է ահաբեկչական յանցաւոր մի ծրագիր : Զնայած զինուած դիմադրութեանը, կարճ ժամանակում յաջողուեց մեկուսացնել ահաբեկչական խմբի 9 անդամների, յետագայ օրերին՝ եւս 5-ին : Լուրջ յանցանշաններով հետախուզման մէջ են գտնւում մի շարք անձինք : Հէնց այս նպատակով Օգոստոս 1-ի գիշերը Մաշտոցի շրջանի ՆԳ. բաժնին կից պահպանութեան բաժնի երեք ոստիկան փորձել են ստուգման համար կանգնեցնել ՎԱԶ 21 - 21 մակնիշի մը անտոմեքենայ, որի ուղեւորները, ինչպէս պարզւում է նախաքննութեան տուեալներից, ուղղակի կապուած լինելով ահաբեկչական ընդհանուր ծրագրի հետ, աւտոմատից դիմահար կրակ են բացել ոստիկանների վրայ : Իր ծառայական պարտականութիւնը կատարելիս տեղում մահացել է Արթուր Խաչատրեանը : Հիւանդանոցում մահացել է Գրիգոր Ցումանեանը : Արսէն Պետրոսեանը մարմնական վնասուածքներով տեղափոխուել է հիւանդանոց :

Նախաքննութեան արդիւնքները, օպերատիւ նիւթերը, իրեղէն ապացոյցները վկայում են ,որ գործ ունենք ամխներով մշակուած, լուրջ նախապատրաստուած, ինչ որ չափով նաեւ դրսի պրոֆէսիոնալ «խորհրդատուութիւն» ստացած մի ծրագրի հետ, որի գլխաւոր նպատակը քաոսի ու անիշխանութեան հաստատման ճանապարհով Հայաստանում իշխանութեան բռնազաւթումն էր :

Ահաբեկիչների կողմից մշակուել էր առաջին հայեացքից պարզունակ թուացող, սակայն հեռահար գործողութեան ծրագիր, ըստ որի Յուլիսի 29-ին, Ազգային Ժողովի կրկնական ընտրութիւնների օրը, ահաբեկչութեան թիրախ պէտք է դառնար Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեանը : Նկատի ունենալով Վազգէն Սարգսեանի մեծ հեղինակութիւնը բանակի, աշխարհազօրայինների մօտ, ամբողջ զինուած ուժերում, ծրագրուել էր ահաբեկչութիւնից յետոյ, արդէն իսկ հրահանգաւորուած քարոզչութեան միջոցով, նրան հերոսացնել, մեղաւոր ու կասկածեալ հռչակել Ներքին Գործերի նախարար Վանօ Սիրադեղեանին, փորձել այդ ճանապարհով միմիանց դէմ հանել բանակն ու Ներքին Գործերի նախարարութեան համակարգը : Այդ նպատակով նախապատրաստուել էր ահաբեկչութիւն նաեւ երկու ճանաչուած զինուորական հրամանատարների դէմ, որը պէտք է խորացնէր հակադրութիւնը եւ առճակատումը :

Ընդհանուր խառնաշփոթի մէջ ծրագրըւում էր ահաբեկչական քայլեր հանրապետութեան ղեկավարութեան, յայտնի քաղաքական գործիչների դէմ, ինչպէս նաեւ նախատեսուել էր քննչական մեկուսարան ներթափանցելով սպաննել «Դրօ» կառոյցի երկու ձերբակալուած անձանց՝ հաշուի առնելով շատ հարցերում նրանց իրազեկութիւնը :

Ենթադրուել է, որ այս բոլորի արդիւնքում կը ստեղծուի քաոսի ու անիշխանութեան այնպիսի մի մթնոլորտ, որի պայմաններում դրանում չահագրգռուած իւրաքանչիւրը իր շաղամնակը կը հանի կրակից :

Այս ցնորամիտ ծրագիրն իրականացնելու համար տեւականօրէն մարդիկ են հաւաքագրուել՝ յատկապէս կռուի փորձ ունեցող մարդկանց, պետական ծառայութեան մէջ գտնուողների (ՀՀ Նախագահին առընթեր պահպանութեան ծառայութեան զինուորական ոստիկանութիւն) շրջանում, ինչպէս նաեւ յանցագործ աշխարհից : Զարմանալի չէ նաեւ, որ այս օրերին Հայաստանում կրկին յայտնուեցին երկար ժամանակ բացակայող եւ որոշ շրջանակներում յայտնի մի շարք «հեղինակութիւններ» ու դրանց գործակիցներ :

Աւելին, ահաբեկչական ամբողջ ծրագրի մշակմանը եւ գործողութիւնների իրականացմանը մասնակցել են նաեւ մի քանի արտասահմանցիներ :

Նախաքննութեան նախնական արդիւնքները, ինչպէս նաեւ յայտնաբերուած զինապահեստները վկայում են, որ յանցաւոր խումբը, որի ակտիւ կոորդինատորի ու կազմակերպչի դերում են հանդէս եկել Վահան Յովհաննիսեանը, Գառնիկ Իսագուլեանը, Մանուէլ Եղիազարեանը, Աշոտ Աւետիսեանը եւ ուրիշներ, լրջօրէն նախապատրաստուել է զինուած դիմակայութեան :

Այսօր կարելի է վստահութեամբ ասել, որ յաջողուեց կանխել Հայաստանի Հանրապետութեանը, մեր ժողովրդի անվտանգութեանն ու արժանապատուութեանը սպառնացող լուրջ վտանգ :

Այսուհանդերձ, ատելութեան ու իշխանատենչութեան մոլուցքով տարուած այդ մարդիկ, նրանց յետեւում կանգնած քաղաքական ուժերը, կարողացել են մոլորեցնել առանձին երիտասարդների, գործել են դաւադիր կարգով՝ քօղարկուելով ազգասիրութեան, հայրենասիրութեան, ժողովրդավարութեան կարգախօսների տակ, ակամայից դառնալով նաեւ կոյր գործիք ուրիշի ձեռքին :

Ազգային Անվտանգութեան Նախարարութիւնը տեղեկացնում է, որ լրիւին վնասազերծուած է ահաբեկիչների կողմից մշակուած բազմաքայլ յանցաւոր ծրագիրը եւ մեղաւորները ամենայն խըստութեամբ պատասխան կըտան օրէնքի առջեւ :

Փարիզեան մեր տեսած օրաթերթերը, ընդհանրապէս, չանդրադարձան Հայաստանի այս վերջին դէպքերուն, հազիւ կարճ արձագանգ մը Վահան Յովհաննիսեանի ձերբակալման առթիւ : Օգոստոս 4-ին, Պրիւքսէլի «Լիպր Պէլժիքը» յօդուած մը ունի, Բորիս Թումանովի ստորագրութեամբ, ուր ան կացութիւնը կը վերլուծէ : Նախ կ՚անդրադառնայ Հ. Յ. Դ.-ի զոր, ուրիշներու նման հնագոյն Ազգային կուսակցութիւնը կը նկատէ ինչ որ սխալ է եւ անոր կուտայ նաեւ «քաղաքական հսկայ ազդեցութիւն մը ի Հայաստան եւ մանաւանդ ի Սփիւռս աշխարհի» : Ըստ, Հ. Յ. Դ.-ի, կ՚ըսէ, այս միջոցները ձեռք առնուած են հրապարակէն հեռացնելու

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻ
ԳԼԱՆՑՄԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԻՐԷՃԻՔԼԵԱՆ

Ընթացիկ շրջուն ցուցահանդէսը, (1), Արշիլ Կորքիի (1904 - 1948) նուիրուած, կը ներկայացնէ իր կեանքի վերջին եօթը տարիներու ընթացքին իրագործուած նըկարներէն յատկանշական մաս մը, որ կը բնորոշէ թէ՛ իր աշխատանքին արմատական ծաղկումը եւ թէ՛ կը վերարծարծէ իր առաջնակարգ դերը 20-րդ դարու ամերիկեան արուեստի ձեւաւորման մէջ: Անցեալ տարի 90-ամեակն էր Կորքիի ծնընդեան: Սակայն տարի մը յետոյ է որ այս կարեւոր ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ, որ կը զուգադիպի արուեստագէտին Ամերիկա հասնելու 75-ամեակին, կամ կը վերակոչէ զայն:

Կորքիի արուեստին 1981 - 1982-ի յետահայեացքը (Նիւ - Եորք եւ Լոս - Անճըլըս), ժամանակի ընթացքին, կը ներկայանայ որպէս սկիզբը իր վարքին եւ դերին վերարժեւորման ոչ միայն ամերիկեան այլ նաեւ՝ միջազգային եւ, հետեւաբար, հայկական մասշտաբով: Այս ուղղութեամբ, Կորքիի քեռորդիին, Կարլէն Մուրատեանի տարած աշխատանքը (հակառակ անոր խնդրականութեան եւ վիճելի մօտեցումին), իր կարեւոր դերը ունեցաւ, որու բերմամբ հետզհետէ կատարուեցան լայն վերագրումներ, արծարծումներ եւ առընչուածութիւններ Կորքիի հայկական արմատներուն հետ: Հայ հասարակութիւնը չէր կրնար անտարբեր մնալ այս զգայուն թելերուն, որոնք կը դպչէին եւ կը դպչին իր ինքնութեան, իր պատմութեան, իր ներկային, որովհետեւ ան դեռ կ'ապրի եւ, թերեւս, միշտ պիտի ապրի ինքնութեան հարցը՝ Սփիւռքի տարածքին: Կորքի, անկէ յառաջացած երկուութիւնը ամէնէն ցայտուն կերպով մարմնաւորողներէն է: Իսկ, տակաւ առ տակաւ, Կորքիի ձեռք բերած միջազգային համբաւը չէր կրնար չքերել անոր ծարաւ հայ հոգիները: Արդար ձգտում: Ի վերջոյ, բոլոր ժողովուրդները նոյնանման հոսանքով չե՞ն տարուիր: Այս պատճառով է որ Կորքիէն գործեր ունեցող հայանուն հաւաքորդներու թիւը հետզհետէ կը բազմանայ թէկուզ համեստօրէն:

Կորքի մաս կը կազմէ արմատախիլ կամ գաղթական արուեստագէտներու այն հոյլին, որոնք գլխաւոր կերտողները եղան մեր դարու արուեստին: Իր Ամերիկա հասնիլը կը համընկնի ժամանակաշրջանի մը՝ երբ ամէնուրեք ազգայնականութիւնն ու ցեղային խտրականութիւնը նոր թափ կը ստանան եւ ալ աւելի կը դժուարացնեն գաղթականին կացութիւնը որ, յատկապէս արուեստի մարզէն ներս, կամովին կամ պարտադրաբար, իր անունը փոխելով կ'որդեգրէ ծածկանուն մը որ ,թէ՛ քօղարկէ իր ինքնութիւնը եւ թէ՛ ընդունելի ըլլայ տեղացիին կամ արեւմուտքցիին կողմէ:

Սկիզբը, 1924-ի շուրջ հաւանաբար, Կորքի կը մտածէ ամերիկեան բնոյթով Առչի Կանն կեղծանունի մասին: Սակայն, թերեւս անդրադառնալով որ անիկա չի յարմարիր իր արեւելքցիի արտաքինին եւ անգլերէնի չեշտին, կ'ընտրէ Արշէլ Կորքին, որ 1930-ական թուականներու սկիզբներուն կը դառնէ իր աւարտական ձեւը: Անիկա ունի վրացական եւ ռուսական յղումներ (Արշիլը կը համապատասխանէ վրացական Արչիլին, իսկ Կորքի ուղղակիօրէն կ'ակնարկէ նոյնանուն ռուս համբաւաւոր գրողին): Կորքիի այս ընտրութիւնը պատահական ըլլալէ հեռու կը թուի որովհետեւ, իր մօտիկ բարեկամուհիներէն մին, այս տողերը գրողին յայտնած է թէ, այդ շրջանին, Ամերիկայի մէջ Ռուսերը և Վրացիները նկատուած էին որպէս ազնուական և իշխանական հաւաքականութենէ սերողներ: Այս հարցին առընչուող այլազան բացատրութիւնները և ծալքերը ցոյց կուտան թէ Կորքիի ինքնութիւնը ինչպիսի՞ վերիվայրումներու հանգոյց մը կրնար ըլլալ՝ երբ նկատի առնենք, միւս կողմէ, իր անքակտելի փարումը իր հայկական արմատներուն՝ հետզհետէ սաստկացող:

Գեղարուեստական ազդեցութիւններու, համարկումներու եւ խրացումներու հոծութիւնը Կորքիի մօտ, սորվելու եւ կազմաւորուելու իր տենչին առնթեր, այդ վերիվայրումներուն առաջնակարգ արտայայտութիւնը կրնայ ըլլալ: Այդ հակասութիւններու որոշակի եւ ժամանակաւոր «խամրում»ով է միայն (1940-ի շուրջ սկիզբ առած, ի հետեւանք իր անձնական կեանքի բարեշրջումին եւ բարգաւաճումին), որ Կորքիի կարելի պիտի ըլլայ կորել այդ ծանր շղթան, թօթափել զայն եւ իր երջանկութիւնը պոռթկալ գեղարուեստական ազատագրութեամբ եւ բարձր յղացողականութեամբ:

Այս գծով, առանց Կորքիի ճակատագրական հանդիպումին Ռոպէրթօ Մաթթային հետ, թերեւս տեղի չունենար ժայթքումը՝ որ գինք դարձուց այն նորարարը եւ վարպետը զոր կը ճանչնանք: Առանց մեկնակէտի չկայ ընդլայնում: Մաթթային արուեստը, որպէս հիմնական մեկնակէտ, Կորքիի պարագային նոյնքան կարեւոր է որքան, օրինակի համար, Գլոտ Մօնէին եւ Ժորժ Սէօրային՝ Վէնսան վան Կոկի համար, առանց որուն այս վերջինը, անկասկած, չիրագործէր այն ինչ որ իրագործեց:

Կորքի - Մաթթա հանդիպումը տեղի ունեցաւ 1940-ական տարիներու սկիզբներուն: Անկէ քիչ ետք, Կորքիի նկարած «Տովահէն 1»ը եւ «Զովէժ»ը, իրենց նկարչական խոր եղափոխումով (երբ առնենք բաղդատենք զիրենք նախորդող գործերուն հետ, նոյնիսկ անմիջական), ցոյց կուտան թէ ի՜նչ տարողութիւն ունէր այս հանդիպումը, քանի արուեստի, ինչպէս իմացական այլ մարզերու մէջ, արմատական եւ աւարտական արագ փոփոխութիւնները պատահականութենէ հեռու են, ուր անհրաժեշտ իմացականութիւնը առանձին անբաւարար է այդ յանկարծակի ոստումը կատարելու: Միշտ մեկնակէտ մը կայ, ինչպէս, խորանարդապաշտութեան համար, Փօլ Սէզանի արուեստը: Մեկնակէտը գերազանցօրէն կարեւոր է, հունտի եւ ծինի մը նման, որ զգալիօրէն կը պայմանաւորէ ապագայի աճման եղանակը, յատկութիւնները:

Այս հանգրուանին է որ Կորքիի կապը Ամերիկա ապաստանած գերիրապաշտներուն հետ կ'ամրապնդուի եւ իր արուեստը անմիջապէս կ'արձանագրէ այս յարաբերութիւնը: Անիկա տեղի կ'ունենայ երկու մակարդակով. ա) միջոցային տեսիլքի եւ կերպարային կերտումի, բ) գըծային ընկալումի եւ նկարչական կիրարկումի բարեփոխումով:

1930-ական թուականներու կէսերէն ըսկըսեալ, երբ Կորքի դեռ զօրաւոր կերպով կլանուած կը մնար Փապլօ Փիքասոյով, Խուան Միրոյի ազդեցութիւնները (2), ինչ կը վերաբերի կենսաձեւային եւ խորհրդանշական մարմիններու պատկերումին, արդէն իսկ հետզհետէ աւելի յաճախակի կը դառնային իր մօտ: Այդ շըրջանէն, երկու հիմնական շարքեր առանցքը կը հանդիսանան Կորքիի դանդաղ եղափոխման, որ խորանարդապաշտութենէն կ'ուղղուի դէպի տեսակ մը վերացական գերիրապաշտութիւն: Այս երկու շարքերը, մին «Կերպար Խորգոմի մէջ» ենթանիւթին լծորդուած, իսկ միւսը՝ «Առեղծուածային կոխ»ով ծնունդ առնող (ներառնելով «Արեւամուտին մարտ՝ կորեկլի ասաուածին հետ»ը եւ «Եարկուլէ»ն), իրարու ձուլուելով կը յանգին «Պարտէզ Սոչիի մէջ» յօրինաւորութիւն, վերջին հանգրուանը՝ դէպի ըստեղծագործական, նորարարական ցայտում: Կորքի երբ մօտէն կը շփուի գերիրապաշտներուն, արդէն իսկ կազմած է պատկերագիտական, կերպարային եւ ձեւային որոշ պաշար մը, գլխաւորաբար Միրոյի ազդեցութեամբ, ուր կենսաձեւային կազմեր, իրենց երկիմաստութեամբ կամ բազմիմաստութեամբ, կը թուին հարազատ պատկերը ըլլալ իր գոյավիճակին, որպէս ծածկագրութիւն (ինչպէս Անտրէ Պրըթօն պիտի բնութագրէ), ինչ որ աւելի պիտի հաստատուի յաջորդող աւարտական շրջանով:

Այս ձեւային եւ կերպարային մթերքը, յաւելեալ կառոյց եւ այլազանութիւն կը ստանայ, երբ Կորքի ի մօտ կ'ունենայ, Միրոյի կողքին, Անտրէ Մասօնի, Իվ Թանկիի եւ Մաթթայի կերպարային չափանիշը, մարմինները կառուցանելու իրենց փոխաբերական ձեւակերտումով: Իսկ երբ, քիչ ետք, Նիւ - Եորքէն հեռու, բնութիւնը կը վերայայտնաբերէ, իր արուեստը կը գտնէ այն հիմնական տարրերը, որոնք պիտի ծառայեն իր աշխարհը կազմելու եւ ինքզինք լիօրէն արտայայտելու, մարդկայինին, բնութենականին եւ տիեզերական համատեղումով: Մաթթային կարգ մը գործերը (ինչպէս «Հողերանական ուղղախօսութիւն» (1938), «Հողը մարդ մըն է» (1942) եւ նոյն ծիրին մէջ ինկող այլ երկեր), իրենց միջոցային ներքնահայեաց տեսիլքով, տեսադաշտերու ներթափանցումով, ձեւերու «անդիկային» կազմով եւ սահումով, եթերայնութեամբ, գոյներու նօսրութեամբ եւ տեղ տեղ հոսումով, Կորքիի կարելիութիւնը կ'ընձեռեն այս ընդհանուր շաղախէն զատում մը կատարելու եւ մուտք գործելու ստեղծագործական հարուստ եւ նոր բնագաւառ մը: Բայց, ի տարբերութիւն Մաթթայի, Կորքի կ'ընդլայնէ հեղուկայնութեան նկարչական կիրարկումը եւ զայն, օժանդակ կամ կողմնակի տարր մը ըլլալու փոխարէն, կը վերածէ նպատակակէտի, նկարչական ինքնուրոյն եւ ինքնարաւ լեզուի: Եթէ նախորդող շրջաններուն այլ վարպետներու լեզուներուն համարկումը եւ անձնականացումը Կորքիի համար կը դառնայ անոնց հետ նոյնանալու միջոց, այժմ անոր տեղը կը գրաւէ յղացողական, նորարար եղրայանգում մը, դէպի ապագայ բացուող:

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) ARSHILE GORKY : The break-through years.
National Gallery of Art, Washington D.C., (May 7 - September 17, 1995).
Albright-Knox Art Gallery, Buffalo, New York, (October 13 - December 31, 1995).
Modern Art Museum of Forth Worth, Forth Worth, Texas, (January 13 - March 17, 1996).

(2). - Տէյվիտ Պըրլիուքի (1882 - 1967) 49-րդ տարեդարձին ձօնուած կորքիէն գըծանկար մը՝ Պասմաճեան հաւաքածոյէն (թուղթի մը վրայ՝ որ հաւանաբար առաջին էջն է այդ առթիւ իր նուիրած գրքին), ցոյց կուտայ թէ Կորքիի հետաքրքրութիւնը, Միրոյի նկատմամբ, աւելի կանուխէն սկսած է: Այս գծանկարին մէջ, սպիտակ յետնամասին վրայ գոյները (սեւ, կանաչ, կարմիր) եւ սեւ ու լայն գիծերը, կ'երկրորդեն Միրոյի ոճը: Մինչ վերի կանացի մարմինը, իր ոլորապտոյտ շրջագիծով եւ, անկէ քիչ մը անդին, կիսալուսինը, ուղղակի ակնարկութիւններ են միրոյական պատկերային տարրերուն: Յատկանշականօրէն, մարդադէմ կիսալուսինը, իր նոյն դիրքով եւ բարեփոխուած՝ որպէս կանացի գլուխ, նոյն կէտին կ'երեւի Կորքիի նոյն շրջանին նկարած «Վերացականացում՝ երանգապնակով» եւ, աւոր առընչուող, 1931-ի վիմատիպին եւ «Աթոռին նստած կապոյտ կերպար» իւղանկարին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

(Բ.)

Հայկական դրոշմաթուղթ սիրողներուն հաւաքածոն վերջերս կրկին հարստացաւ եօթը նոր նամականիշերով: Անոնցմէ 6-ը կը կրեն 1994 թուականը, մէկ հատն ալ 1995:

Սովորական դարձած են արդէն մեզի համար, ազգային գանձերու թեմայով հրատարակուած նամականիշերը. այս շարքին այս անգամ կ'աւելնան երեք նոր: Առաջինը, արժէքով 30 դրամ, կը ներկայացնէ Լճաշէնի պեղումներուն ընթացքին յայտնաբերուած խեցեղէն երեք ամաններ (Ք.ա. ԺԴ. -- ԺԳ. դար):

Երկրորդը՝ 60 դրամի արժողութեամբ, կը կրէ ուրարտական եղջերափողի մը լուսանկարը: Վերջինը, արժէքը 130 դրամ, 1700 թուականին Արցախի մէջ հիւսուած գեղեցիկ գորգ մը կը ներկայացնէ:

Այս վերջին թողարկումին մէջ մեծ նորութիւն մը կայ. առաջին անգամ ըլլալով Հայաստանի կապի նախարարութիւնը կը հրատարակէ բնական աշխարհին պատկանող անասուններու եւ բոյսերու նկարներով պատրաստուած դրոշմաթուղթեր: Առաջինը 40 դրամ կ'արժէ եւ նիւթն է յափշտակիչ թռչուններու ընտանիքէն «milvus - milvus» կոչուած արծուատեսակը բազմած «Արաքսի կաղնիի» մը (Querqus araxina) ճիւղին վրայ:

Երկրորդը որուն արժէքն է 60 դրամ նոյնպէս նուիրուած է թռչունի մը՝ aquila chrysactos եւ բոյսի մը՝ juniperus polycarpos. միւս երկու նամականիշերը նուիրուած են Հայաստան համահայկական հիմնադրամին - (արժէքը 90 դրամ) եւ ՄԱԿ-ին հիմնադրութեան 50--ամեակին, արժէքը նոյնպէս 90 դրամ:

Հայաստան հիմնադրամին յատկացուած դրոշմաթուղթը բաւական ինքնատիպ է. անոր վրայ քով քովի կ'երեւին Հայաստանի եւ Արցախի զոյգ քարտէսները կազմուած՝ մեղրախորիսխներէ, ձեռով մը «Միացեալ Հայաստան»ը խորհրդանշող այս փեթակին շուրջ հաւաքուած են ու կ'աշխատին բազմաթիւ անձեր աշխարհասփիւռ հայութիւնը ներկայացնող:

ՄԱԿ-ը նոյնպէս ի պատուի է, սակայն այս միջազգային կազմակերպութեան նըւիրուած նամականիշը շատ պատկան է ու գրեթէ ոչինչով կը տարբերի այս առթիւ աշխարհով մէկ հրատարակուած հարիւրաւոր միւս նամականիշերէն: Կապոյտ խորքի վրայ տեղադրուած է կազմակերպութեան զինանշանը, ծիրանի գօտիով եզերուած: Մակագրութիւնը ինչպէս միշտ երկլեզու է, հայերէն - անգլերէն, «United Nations - Միացուած ազգեր -- 50»:

ՆՈՐ ԲԱՑԻԿՆԵՐ

Ուշացումով, գոնէ մեզի, հասած են եւ երեք նոր բացիկներ՝ Entiers postaux.

Առաջինը, հաւանաբար հրատարակուած է Փարիզի մէջ կազմակերպուած «Կիլիկիայի հայկական թագաւորութիւնը» ցուցահանդէսին առթիւ: Բացիկին ձախ կողմը զարդարուած է Սիսի մէջ 1272 թուականին պատկերազարդուած «Կեռան թագուհիին Աւետարան»ին մէկ էջով: Դրոշմանիշը որ նոյնինքն բացիկին վրայ տպուած է (արժէքը 80 դրամ) կը ներկայացնէ նոյն մանրանկարէն առնուած հատուած մը՝ Լեւոն Բ. թագաւորին դիմանկարը: Բացիկին եւ դրոշմաթուղթին արձանագրութիւնները եղած են հայերէն եւ ֆրանսերէն (առաջին անգամ ըլլալով): Տպաքանակն է 100 հազար օրինակ: Տըպագրութեան թուականը՝ 1993:

Գոլոնիի (Գերմանիա) «Հայերը, Մշակոյթն ու Արուեստը» ցուցահանդէսը նոյնպէս առիթ տուած է յատուկ բացիկի մը հրատարակութեան (տպաքանակը՝ հինգ հազար օրինակ): Այս անգամ եւս նիւթը ուղղակի առնուած է «Էջմիածինի Աւետարան» կոչուած հանրածանօթ հատորէն: Օգտագործուած է «Մոգերու երկրպագութեան» նշանաւոր մանրանկարը (Զ. դար): Նկարին կեդրոնական մասը՝ Աստուածամօր եւ Յիսուս Մանկան պատկերը, կը կազմեն դրոշմաթուղթին նիւթը: Նամականիշին արժէքն է 90 դրամ: Մակագրութիւնը այս անգամ կատարուած է հայերէն եւ գերմաներէն: Տպագրութեան թուականն է 1995:

Երրորդ անգամն ըլլալով 1994-ին կազմակերպուած է Հայաստան -- Արժանթին «Երկազգային Ֆիլատելիստական» ցուցահանդէս մը: Առաջինը տեղի ունեցած էր Պուէնոս - Այրէսի մէջ 1992-ին: Այս անգամ եւս Հայաստանի կապի նախարարութիւնը որոշած էր բացիկ մը հրատարակել այս նիւթին շուրջ: Հինգ հազար տպաքանակով հրատարակուած այս բա-

ցիկը իր ձախակողմեան մասին վրայ կը պարունակէ Հայաստանի եւ Արժանթինի պետական դրօշակները եւ Երեւանն ու Պուէնոս - Այրէսը խորհրդանշող երկու արձաններ (Երեւանի պարագային Յաղթանակ զբօսայգիին «Մայր Հայաստան»ը): Մակագրութիւնները հայերէն և սպաներէն եղած են: Դրոշմանիշը, արժողութեամբ 30 դրամ, նոյնպէս կը ներկայացնէ երկու երկիրներուն դրօշակները խաչի ձեւով ընդելուզուած:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 01» ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակը որ պետական մակարդակով պիտի տօնակատարուի 2001 թուականին, արդէն ուշադրութեան կեդրոնը դարձած է ոչ միայն եկեղեցական շրջանակներուն, այլեւ պետական զանազան վարչութիւններու: Կապի նախարարութիւնը արդէն հրապարակ հանած է դրոշմանիշներու առաջին շարք մը հինգ արժէքներէ կազմուած ինչպէս նաեւ գեղեցիկ յուշաթերթ մը - Bloc - souvenir - (այս մասին տես՝ «Յառաջ»ի 1995 Յունիս 17 / 18-ի թիւը): Այս յոբելեանին ծիրէն ներս նախատեսուած է միջազգային «Ֆիլատելիստական» ցուցահանդէս մը կազմակերպել Երեւանի մարզահամերգային համալիրին մէջ: Այս ձեռնարկին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն «Միջազգային Ֆիլատելիստական Դաշնակցութեան» բոլոր անդամ երկիրները, «Համաշխարհային Թղթատարական Միութեան» անդամ երկիրներուն ազգային տեսչութիւններն ու վարչութիւնները, նկարիչներ: Ցուցահանդէսին առթիւ պիտի ներկայացուին մօտ հազար ցուցանմոյշներ տեղադրուած 3500-էն մինչեւ 4000 ցուցահանդէսային վահանակներու վրայ:

Ցուցահանդէսին կազմակերպութեան համար ստեղծուած է յատուկ յանձնախումբ մը: Անոր առընթեր հիմնուած է նաեւ «Հայաստան՝ 01 ակումբը» որուն նպատակն է անդամ - բարեկամներու ցանց մը ստեղծել: Ակումբին անդամակցութիւնը որոշ առաւելութիւններ կուտայ՝ դրոշմաթուղթերու եւ մետալներու առաքում, յուշամատեաններու (catalogue) եւ զանազան տեղեկատուական գրքոյկներու ապահովում, եւայլն...

Ակումբին նախագահն է Լ. Ռուխկեան, վարչութեան անդամներուն մէջ կը գտնուի ցուցահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբին նախագահ՝ Մ. Առաքելով: Անդամակցելու համար պէտք է ուղղակի դիմել Միութեան վարչութեան՝

«ARMENIA 01»,
P.O. Box 50, Yerevan 375010, Armenia.

Հայաստանի բոլոր դրոշմաթուղթերը եւ «առաջին օրուան» պահարանները (Enveloppes Premier Jour)) կարելի է ստանալ դիմելով International Stamp Corporation ընկերութեան որուն տնօրէնն է Պր. Յակոբ Պարսումեան:

Հասցէ. -
P.O. Box 159, Montvale - New Jersey 07645 USA.

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Լիոն

ՀՆԱԽՈՒԶՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐԲԱՆԵԱԿՆԵՐԸ

Մինչեւ այսօր հնախուզութիւնը կ'առընչուէր հողին ու անոր ընդերքին: Պատմական անցեալի տէր շրջաններու մէջ կատարուած պեղումներն ու անոնցմէ ձեռք ձգուած տուեալները կը ծառայէին վերակազմելու անյայտ մնացած բնակավայրեր, բնակչութիւններ, բարքեր, եւայլն: Հողին մակերեսէն վեր, որոշ բարձրութենէ մը դիտուած համայնապատկերը անշուշտ աւելի ամբողջական գաղափար կուտար շրջանին մասին. բարձրութեան առաւելութիւնը ձեռք կը ձգուէր մինչեւ վերջերս օդէն առնուած լուսանկարներով:

Վերջերս, գլխաւորութեամբ ճափոնացի պրպտողներու, կարգ մը հնախոյզներ փորձած են նոր թէքնիք մը գործածել, օգտուելով արբանեակներու փոխանցած լուսանկարներէն: Այս խումբէն մէկը որ սուրիական հին ոստան Պալմիրայի վրայ կ'աշխատի (Ք. ա. Ա. - Ք.-ե Գ. դար), նշմարած էր որ այդ աւերակներուն շուրջ չորս քաղաքներ գոյութիւն ունէին: Սակայն անոնց վայրերը բոլորովին անտրամաբանական կը թուէին իրեն, մինչեւ այն օրը երբ արբանեակէ մը առնուած լուսանկարներ օգնութեան հասան: Անոնք սուրիական անապատին մէջ հսկայական լիճի մը հետքերը ցոյց կուտային. իսկ Պալմիրա եւ միւս ոստանները կառուցուած էին այդ լիճին հարաւային եւ հիւսիսային եզերքներուն վրայ: Ճափոնացի գիտնականը հաշուեց որ չորս ոստանները 35-ական քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունէին Պալմիրայէն ինչ որ հաւասար էր ուղտի մը մէկ օրուան մէջ կտրելիք ճամբուն. ասկէ հետեւցուց որ այդ կեդրոնները հանգոյցի կէտեր կը հանդիսանային զանազան երկիրներէ Պալմիրա հասնող կարաւաններու համար: Ստիպելով որ հոն կանգ առնեն անոնք, քաղաքը կըրնար իր տարածքը մուտք գործողները հակակշռել:

Լուսանկարիչ արբանեակները օժտուած են սարքերով որոնք կրնան արձանագրել ելեկտրամագնիսական այն շողարձակումները որոնք արդիւնք են արեւու լոյսին երկրի մակերեսին վրայ ցոլացումին: Այդ տուեալները արբանեակը թուական եզրերու վերածելով երկիր կը ղրկէ: Շողարձակումներու ուժգնութիւնն ու երկարութիւնը կը փոխուին խոնաւութեան ու բուսականութեան խտութեան նման ազդակներու համաձայն:

Նոյն թէքնիքը կը գործածուի նաեւ Չինաստանի արեւմտեան անապատային շրջանին Ռուաք բնակավայրին (Գ. - Դ. դար) աւերակները պրպտելու գործին մէջ: Հոն յայտնաբերուած են պուտտայական զանազան տաճարներ, խորաններ, բայց ըմպելի ջուրի ոչ մէկ ցանց տեսնուած է: Այսուհանդերձ, ճափոնցի գիտնականները քննելով արբանեակներու լուսանկարները, այն եզրակացութեան յանգած են որ առենին հոն գետ մը կը հոսէր: Նշմարուած են նաեւ բուսականութեան մը հետքերը. այդ բուսականութիւնը, կ'ըսուի թէ գոյութիւն ունէր այդ շրջանին բարգաւաճ օրերուն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻ ՆԻԺԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Երեք հազար հոգիի ներկայութեան, Նիժերիոյ մէջ 44 մահապարտի մահապատիժը գործադրուած է մէկուկէս ժամուան ընթացքին: Զանոնք 12-ական հոգինոց խմբակներով կապած են երեք սիւներու, եօթըն ալ ուրիշ սիւնի մը: Միակ կինը կապուած է անջատ սիւնի մը: Այդ բոլորին մէջ ուշադրութիւն գրաւած է միակ մահապարտ մը. մինչ միւսները անդադար պոռչտացած են թէ անմեղ են, մինչեւ որ գնդակները լռեցուցած են զիրենք, այդ մէկը քրքիջներ արձակած է աջ ու ձախ ճօճելով. այնքան որ կրակոցները տասն անգամ նորոգուած են մինչեւ որ մահացած է: Վերջնական յաղթանակը արժանացած է ներկայ բազմութեան հիացումի ճիչերուն:

Նոյն օրը Սաուտի Արաբիոյ մէջ ալ հինգ մահապարտներ խաչուած են, ըստ երկրին օրէնքին: Նոյն օրէնքին պահանջով, անոնք նախապէս գլխատուած են:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Շարժանկարի Մոսկուայի փառատօնին կազմակերպիչներէն է Ալեքսանդր Աթանեսեանը որ տնօրէնն է միջազգային փառատօններու կազմակերպիչ «Ինտերֆեստ» միաւորումին: Գլխաւոր ժիւրիին զուգահեռ գործող «Քրիստոնէական ժիւրի»ին անդամ է ծանօթ հայ վաւերագրող Ռուբէն Գէորգեանց որուն «Փարաճանով -- քոլաժներ» ֆիլմը կը ցուցադրուի փառատօնի մրցումէ դուրս գործերու բաժինին մէջ: Որպէս շարժանկարի տեղեկութիւն ցոյց տրուածներու բաժնին մէջ կայ Միքայէլ Դովլաթեանի «Լաբիւրինթոս»ը որ հիմնուած է անհեթեթի թատրոնին վրայ: Այս ֆիլմին գլխաւոր դերակատարն է Սերժ Աւետիքեան:

Փառատօնին Արեւմուտքէն մասնակից հայ արուեստագէտ մըն է Ատոմ Եղոյեան իր «Էքզոթիքա» եւ «Ընտանեկան ծրագրեր» գործերով: Մրցումէն դուրս գործերու ծրագրին մէջ է նաեւ Ռոման Բալայեանի «Առաջին սէր»ը որ պատրաստուած է Տուրգենիեւի ստեղծագործութիւններու հիման վրայ:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԵՍՐՈՊԱՏԱՌ ԱՐՏՕՆԱԳՐԵՐԸ

Հայաստանի Արտօնագրային վարչութիւնը եռամեայ գործունէութիւնը ամփոփած է առաջին արտօնագրերը յանձնելով: 1992 Օգոստոսէն ի վեր վարչութիւնը Հայաստանի գիտնականներէն 408 գիւտի դիմում ստացած է: 207-ին դրական պատասխան տրուած է, 89-ը մերժուած են, 147-ը կ'ուսումնասիրուին: Ընդունուածներէն ամէնէն համառօտ ձեւով նկարագրուած 9 հատին հեղինակներուն Յուլիս 25-ին տրուած են առաջին արտօնագրերը: Անոնք հայերէն են, ձեւաւորուած՝ հայկական դրամանիշի ձեւաւորման հեղինակ Աշոտ Մանուկեանի կողմէ: Արտօնագիր ստացած գիւտերու մէջ է կաղով յագեցած ոչ ոգելից ըմպելի մը որ իր գիւտարար Խաչիկ Գաբրիէլեանի համաձայն, կը գերազանցէ հանրայայտ քոքա քոլան ու փէփսի քոլան: Ուշադրութեան առարկայ եղած է յատկապէս Ս. Սարգսեանի պատրաստած ջեռուցիչը որ ելեկտրական հոսանքին խզումէն ետք երեք ժամ կը շարունակէ տաքցնել եւ 40 տարուան անխափան աշխատանքի երաշխիք ունի:

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՌՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Գրեթէ վստահ եմ որ ան այս պահուս կը մտածէ պարտէզին մէջ կանգնած յաւերժահարսին մասին, որու ոտքին շուրջ տերեւներ կը դառնան: Պիտի ուզէի բան մը ըսել որ հասարակ տեղիք չըլլար անոր, բայց բառեր չեմ գտներ: Անձնեւ ու գեղեցիկ տեսարանին էութիւնն իսկ շարտօներ այդ: Ձեռքը կը սեղմեմ ու երկար ծառուղիէն ընթանալով կը հասնիմ մինչեւ երկաթաճաղ դուռը, ուր զուարթարար Սպիրօն կը սպասէ իր հեւացող նշանաւոր ինքնաշարժով, ղեկին ետեւ նըստած:

Այս գիշեր Պալէոկաստրիցցայի արեւմտեան կողմի ջուրը սառի պէս պաղ պիտի ըլլայ. իսկ Սր. Անճէլոյի ամրոցին ստորոտի երկար ծովեզերքը պիտի ակոսուի արծաթագոյն ջուրերէն: Տուտով պատերազմ պիտի ծագի:

7 - 4 - 38

Կաստելլանիէն անդին գտնուած բլուրի գագաթէն միւս կողմ անցնելէ ետք, կը տեսնենք որ վարի կանաչ բացատներուն մէջ մարդիկ կը պարեն: Ձիթենիներու շուքը ընդհատուած է փոշիի ամպերով, իսկ յետմիջօրէի լռութիւնը՝ էշերու ջղային հռնչիւններով - մնջկատակ դերասանները կը յիշեցնեն: Խարոյկներէն գուլայ - գուլայ բարձրացող ծուխին մէջ շամփուրուած ուլիկներ կը խորովեն: Մարդկային ձայներու աղմուկին ընդմէջէն կը լսուին ջութակի ու կիթառի սուր ճզզոցները եւ թմբուկներու խուլ դրմբոցը՝ ձեռքիդ ափով լեցուն ստամոքսիդ զարկած պահուն ելած ձայնին պէս տափակ ու գռեհիկ:

- Ա՜ տե՛ս, պարողներո՛ւն նայէ, - կ'ըսէ Ն.:

Գլխակապերու եւ փէշերու խայտաբղէտ շրջանակի մը հոսքը նուագածուներուն շուրջ ետ ու առաջ կը շարժի դանդաղ կշռոյթով: Շրջանակէն ներս՝ հոսանքին հետ համաչափ բայց առանձին՝ երիտասարդներ կը պարեն, իւրաքանչիւրը ըստ իր ուրոյն փոփոխակին, ձեռքը կոնքին վրայ, գլուխը դէպի ետ նետած, ջերմեռանդ ու վերացած արտայայտութեամբ: Ծառերուն միջեւ ինկած լուսաւոր շուքերուն վրայ հաւաքուած բազմութիւնը կը խնդայ ու կը շաղակրատէ: Իկոն, հմայիլ, հաց ու անուշեղէն ծախողները պահ մը կը հանգչին, արտայայտիչ ձեւերով կռթնած՝ ձիթենիներուն: Խորովածի եւ գինիի բոյրը մէջ ընդ մէջ կը հասնի այն բացատէն, ուր տարեց այրեր ու կիներ՝ թռչուններու պէս խումբ - խումբ խոտին վրայ նստած կ'ուտեն ու կը խմեն: Հայր Նիկոլան հոն է իր կապոյտ տափատով եւ կը դիտէ իր կրտսեր որդին, որ վերէն վար սպիտակ հագած ու քառակուսի գլխուն յարդէ նորնոր գըլխարկ մը անցուցած կը պարէ: Սանդրոս եւ իր աղջիկը ձիթենիի մը տակ նստած են: Սոկրատէս եւ Դեմոսթենէս խենթի պէս կ'ուտեն խորովածի դարձող շամփուրին քով: Մեր գիւղէն բազմաթիւ աղջիկներ մեծ շուրջպարին մաս կը կազմեն. զգեստներու լրջութենէն կրնանք զանազանել զանոնք - սեւ հագուստ եւ սպիտակ գլխակապ: Այստեղ՝ դեռ կը պահեն իւրաքանչիւր շրջանի յատուկ գլխակապերը: Ամբողջ Գորֆուի մէջ Գաստուրիի կիները արդարօրէն համբաւ հանած են թէ ամէնէն գեղեցիկներն ու գունագեղներն են. անոնցմէ շուրջպար բռնածներուն վրայ կը տեսնէք զուտ մետաքսեայ ծալքաւոր նշանաւոր փէշերը եւ ոսկեթել բանուած ծանր պօլէրօներուն տակէն հագնուած հին ձեւի պլուզները. ոսկի օղերը կը ճօճուին ականջներու ծայրէն, իսկ մազերու յարդարանքը հրաշալի ցցուածք մը կը կազմէ - գլխու ետին դէպի վեր մազին խառնուած բարակ լաթով հիւսքեր, որոնք կարմիր ժապաւէնով կապուած են իրարու. ժանեակով եզերուած թաշկինակ մը, որ գագաթէն դէպի վար կը շրջանակէ ձիթագոյն սիրուն դէմքը:

- Ա՛, - կ'ըսէ Թէոտոր գոհունակութեամբ, - Գորսիրական Պար կոչուած մենապարն է: Գիտէ՞ք որ այս պարերու ծագումին շուրջ տեսութիւններ ունիմ: Որոշ պարեր շատ հին ժամանակներէ ի վեր կը գոյատեւեն:

Խայտաբղէտ անիւը ետ ու առաջ օրօրուելով կը դառնայ, կը դառնայ, մինչ անջատ մոլորակները իրենց ուրոյն կշռոյթը կը ստեղծեն: Ջութակ նուագողներու գըլուխները իրարու եկած են կշռոյթներու դաւադրութեան մը մէջ: Երկու ջութակները առանց դադարի կը հեւան: Հայր Նիկոլայի որդին առեն առ առեն դէպի ետ կը նետէ իր գլուխը եւ հրճուալի ոգեւորութեան կարճ կանչ մը կ'արձակէ, մինչ ծանր կրկնակօշիկով պատուած իր ճկուն ոտքերը կը սահին ու կը դառնան կանաչ խոտին վրայ, որմէ այժմ փոշի կը բարձրանայ կիներու ոտքի շարժումներէն: Տարօրինակ բաղդատականներ կ'ընեմ մտքիս: Երկինքի անիւը: Կշռոյթի լաբիւրինթոսի մը մէջ ինկածի պէս՝ կիներու յարատեւ քայլերը: Ինքզինք կրկնող եղանակը, որ մարդոց ազատ յօրինուածքներով միայն կ'ընդլայնի: Թըռչուններու զուգաւորման պարը:

- Բոլոր շուրջպարերը աստղի - պար կը կոչեմ, - կ'ըսէ Թէոտոր: - Տեղ մը կարդացած եմ որ պարին ծագումը կ'առընչուի երկնային մարմիններու շարժումը - որպէս սկզբնական ժամացոյց - կապակցելու փափաքին հետ:

Սպիտակ զգեստով տղան այժմ կը պարէ այնպիսի անսխալական նուիրումով, որ կարծէք իրեն համար ուրիշ որեւէ բան գոյութիւն չունենար: Գլուխը դէպի ետ նետած, սրածայր ռունգերը ուռած: Շրջանակէն դէպի դուրս կը նետէ իր գլխարկը, որ անշեղօրէն կը գլորի մինչեւ ձիթենիին տակ կանգնած Հայր Նիկոլայի ոտքերուն առջեւ: Իր սեւ մազերը գլխուն վրայ կ'ելլեն, կ'իջնեն: Մէկ ձեռքը հանգչեցուցած է մէջքին կապած կարմիր վզակապին վրայ. միւսը՝ իւրաքանչիւր շարժման ու կշռոյթի մանրամասնութիւնը արտայայտող նուագախումբի ղեկավարի պէս լայն պարզած կը պարէ դեղին - կապոյտ հագուստով աղջկան դիմաց - խանձուած դէմքով Գաստուրիցի գեղուհի մը. հաստատամարմին:

(Շար. 59)

(Շար. Ա. էջէն)

համար «քաղաքական վտանգաւոր մրցակից մը» ինչ որ բաւական չափազանցուած է: Արձագանգելով Գագիկ Յարութիւնեանի հանդիպումին (տե՛ս «Յառաջ», Օգոստոս 3) օտար դիւանագէտներու հետ, կ՚ըսէ թէ փոխ - Նախագահին քօղարկուած ակնարկութիւնները կացութիւնը ապակայունացնելու, ըստ Երեւան գտնուող դէտերուն, չի կրնար նշանակել այլ բան քան ակնարկութիւն մը պետական հարուածի մը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 4 / 7)

ՆՈՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ

Յուլիս 29-ի կրկնակի ընտրութեան արդիւնքներով Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը որոշած է մեծամասնութեան ընտրակարգով Ազգ. Ժողովի երեսփոխան արձանագրել Ռուբէն Յակոբեանը, Գեղամ Ղարիբջանեանը, Նուէր Զախոյեանը, Ռազմիկ Դանիէլեանը, Յովհաննէս Ահարոնեանը, Յովհաննէս Թոքմաջեանը, Զաւէն Յարութիւնեանը, Իշխան Զաքարեանը, Հերմինէ Նաղդալեանը, Հայկարամ Մխիթարեանը, Արամ Մանուկեանը, Յովհաննէս Գաբրիէլեանը, Լեւոն Թովմասեանը եւ Վահէ Շահվէրդեանը:

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ

Երթեւեկի եւ Հաղորդակցութեան նախարար Հենրիկ Քոչինեանի տուած տեղեկութեան համաձայն, Թիֆլիսի հետ համաձայնութիւն կնքուած է Երեւան - Բաթում կառուղի մը բանալու մասին: Առաջին հանրակառքը Երեւանէն կը մեկնի Օգոստոս 11-ին: Անկէ կ՚օգտուին Սեւ ծովու ափը եւ Թուրքիա գացողները: Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ Խրամ գետի կամուրջին վերանորոգման մասին, որ վնասուած էր աչառեկչական արարքի մը հետեւանքով:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ՆԻՍՏԸ

Օգոստոս 3-ին առաջին նիստը գումարած է Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի Յուլիս 26-ի հրամանագրով կազմուած նոր կառավարութիւնը, վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի նախագահութեամբ: Քննարկուած են երկու հարցեր. կառավարութեան յառաջիկայ տարուան ընկերա - տնտեսական զարգացման ծրագիրն ու պիւտճէի մշակման աշխատանքները եւ նոր կառավարութեան կազմէն դուրս ձգուած պետական կառավարման մարմիններուն լուծարումն ու վերակազմութիւնը:

Վայքի շրջխորհուրդի երեսփոխաններու նստաշրջանը Օգոստոս 2-ին ընտրած է իր նախագահը, յանձին Ժորա Աւետիսեանի: Նախորդը՝ Աշոտ Թովմասեան հրաժարած էր: Ընտրուած են նաեւ շրջխորհուրդի գործադիր Կոմիտէի երկու փոխ - նախագահներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ԳՈԼՈՄՊ. - Արտաւազդ Էթեմեզեան 500 ֆրանք.

ՇԷԼ. - Աշոտ Սերճանեան 500 Ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլէն, Տիկին Սաթենիկ Թիւթէլեան իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տօնապետեան եւ Քեփէնէկեան ընտանիքներուն Տօնապետ Տօնապետեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկի 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Լու, Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Համբարձում Մինասեանի մահուան առթիւ. -

Ժան Ֆրանսուա եւ Անի Մինասեան 500 Ֆր., Գէորգ Մինասեան եւ Կարպիս Մինասեան 300-ական Ֆր., Ռոպէր Ժամկոչեան, Ժեռար Կոժքովիսկ 200-ական ֆրանք, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբ, Իվան Մինասեան, Գարամէլլօ, Ռոզէթ Տէր - Զաքարեան, Մարի Մինասեան, Կիրակոսեան, Յարութիւն Յարութիւնեան, Մարինէթի Տոմինիք, Տէր - Զաքարեան ընտանիք, Կիմիղեան, Գալուճեան եւ Քէնթելա 100-ական Ֆր.:

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES

Du 1er Juillet
au 1er Octobre

Ancien Evêché, rue Tourny
SARLAT

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է մինչեւ Սեպտեմբեր 1:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

— ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 13, տօն է Վերափոխման Սրբուհւոյ Աստուածածնին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց ՓԱՐԻԶԻ

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:

Պատարագի աւարտին խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:

Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14, Յիշատակ է Մեռելոց, Բ. օր Վերափոխման:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի Օգոստոս 13

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:

Յաւարտ պատարագի Խաղողի Օրհնութիւն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՇԱՐՎԻԼՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Օգոստոս 13, Կիրակի օր, Ս. Եկեղեցւոյս մէջ տեղի կ՚ունենայ պատարագ եւ Խաղողօրհնէք:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՐԴԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները տեղի կ՚ունենան հրաւիրեալ դպիր եւ դպրուհիներու կողմէ:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէք:

Օգոստոս 14, Երկուշաբթի, Մեռելոց է, կը կատարուի ժամերգութիւն եւ Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն՝ ժամը 11.45-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբը:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14
Յիշատակ Մեռելոց

Առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

Ծանօթութիւն. - Հոգեհանգստեան արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատան.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆԻ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնութիւն:

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10-ին:

COMMEMORATION

DU 85ème ANNIVERSAIRE DES CROIX DE SECOURS DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir
le Mardi 15 Août
pour sa

FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et à la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeuner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

RESERVATION:

HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél.: (16) 94. 95. 00. 30.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

FETE CHAMPETRE

LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons

Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux

Venez nombreux passer une agréable journée

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 9
MERCREDI
9 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.652 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.652

ՋԱՒԱԽՔԸ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Յուլիս 29 - Օգոստոս 5-ի «Իրաւունք» շաբաթաթերթը («Սահմանադրական իրաւունք»ի պաշտօնաթերթ) կը տեղեկացնէ թէ Հայաստանի սահմանակից վրացական հայաբնակ Ջաւախքի նոյնանուն թերթին յուլիսեան թիւին մէջ հրատարակուած է երկրին նախագահ Է. Շեւարնաձէի եւ Խորհրդարանին ուղղուած նամակ մը որուն հեղինակն է «Ջաւախք ժողովրդական շարժում»ին խորհուրդը: Նամակին մէջ ըսուած է.

«Մեր սկզբունքներէն ամենակարեւորներէն մէկը եղած է ու կը շարունակէ ըլլալ մեր հանրապետութեան ամբողջականութեան համոզումը որուն հիմը կը կազմէ հայ եւ վրացի ժողովուրդներուն դարաւոր բարեկամութիւնը:

Գիտակցելով որ Վրաստանի ամբողջ ժողովուրդը պիտի ճնճարկէ եւ ընդունի հանրապետութեան սահմանադրութիւնը, կը փափաքինք նշել որ մեր շրջանը կը հանդիսանայ հայաբնակ եւ մեզի համար օտար չէ ապագայի մտահոգութիւնը: Մենք կը փափաքինք ազատօրէն զարգացնել մեր ազգային աւանդոյթները, մշակոյթը, ուսումնասիրել Հայոց լեզուն, Հայոց պատմութիւնը: Այսինքն, կը փափաքինք շրջանին մէջ ստեղծել քաղաքական ինքնավարութեան համապատասխան ձեւ որ արձանագրուի սահմանադրութեան մէջ:

Ինքնավարութեան անհրաժեշտ ձեւ ընտրելու անհրաժեշտութիւնը պայմանաւորուած է հայ բնակչութեան պատմականօրէն ստեղծած պայմաններով: Նախ եւ առաջ շրջանի ցեղային, տնտեսական, քաղաքական, մշակութային մակարդակով: Այս առթիւ մենք ունինք համապատասխան տեսակէտ, կը նախապատրաստուի օրէնքներու շարք, այսինքն իրաւական: Մեր պահանջքի առարկայութեան համար կը խնդրենք շրջան ուղարկել փորձագիտական յանձնաժողով, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար մեր առաջարկները:

Համոզուած ենք որ ստեղծելով շրջանին մէջ ինքնավարութեան համապատասխան ձեւ, առաւել կ'ամրապնդուի հայ եւ վրացի ժողովուրդներուն բարեկամութիւնը, եւ աւելին, կարելի կ'ըլլայ աւելցնել հանրապետութեան տնտեսական կարողականութիւնը»:

Թերթը կը հաղորդէ որ նամակը քննարկուած է շրջանի հանրային կազմակերպութիւններուն կողմէ եւ արժանացած անոնց հաւանութեան:

Այս առընչութեամբ, «Վրաստանի Ազգ. Արդարութիւն» կուսակցութեան պաշտօնաթերթը Յուլիս 5 - 18-ի թիւին Ա. էջին վրայ զետեղած է Վրաստանի քարտէսը, որմէ անջատուած են Սուխի, Աբխազեան եւ Օսէթիան: Անոր քով գրուած է որ Վրաստանին կը մօտենայ նոր ճշնամի մը եւ: «Անոնք օձ Հայերն են, կամ Հայաստանը որոնք ալ իրենց կարգին կ'ուզեն Վրաստանէն անջատել Ջաւախքն ու Ախալցխան» կ'ըսէ շաբաթաթերթը: Օգոստոս 1-ի «Լրագիր» օրաթերթը լուրին կ'աւելցնէ թէ ցաւալի է որ նման արտայայտութիւններ վերջերս յաճախակի դարձած են վրացական մամուլին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7-ԻՆ ՍԿՍԱՒ «ԴՐՕ»Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Երկուշաբթի, Օգոստոս 7-ին կը սկսէր Հ. Յ. Դ. «Դրօ» կառոյցի դատավարութիւնը: Նոյն օրը, հեռաձայնով մեր առած տեղեկութեանց համաձայն ան մէկ ժամ տեւած էր ու յետաձգուած յաջորդ օրուան: Հաւանական կը նկատուէր որ պաշտպան փաստաբանները հրաժարէին այն առարկութեամբ որ դատախազը անկողմնակալ անձ մը չէ: Այս մասին, «Արմէնփրէս» ալ, Օգոստոս 8-ին կը հաղորդէ որ 11 ամբաստանեալներն ու իրենց փաստաբանները մերժած են դատաւորը պատճառաբանելով որ պաշտօնական մամուլի մէջ, իր անունով անճիշդ յայտարարութիւն կատարուած է: Փաստաբան Մ. Հալըբեանը բողոք բարձրացուցած է նաեւ ամբաստանող կողմին դէմ: Յայտարարուած է թէ բանտարկեալներէն՝ Ա. Արծրունի երեք օր է հացադուլի դիմած էր:

Ինչ կը վերաբերի Գառնիկ Իսագուլեանի, կը հաստատուի որ հետապնդուած է, բայց, ցարդ չէ ձերբակալուած: Այս մասին հակասական լուրեր շրջան կ'ընէին վերջերս:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 7 / 8)

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԵՒ Ս. ՏԷՄԻՐԷԼԻ ՄԻՋԵՒ

Օգոստոս 4-ին նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան հեռաձայնի խօսակցութիւն մը ունեցած է Թուրքիոյ նախագահ Ս. Տէմիրէլի հետ: Շօշափուած են կովկասեան կնճիռներու կարգաւորման առընչուող հարցեր եւ հայ-թրքական յարաբերութիւններու զարգացման կարելիութիւնները:

ՍԵՒԱՆԻ ՇՈՒՐՋ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ

Սեւանի շուրջ զետեղուած են 12 երկրաշարժային կայաններ որոնք պիտի կրնան տկար ցնցումները արձանագրել: Անոնք կարելի եղած է շնորհիւ Սթրասպուրկի երկրաֆիզիքական հիմնարկին եւ Հայաստանի երկրաշարժային պաշտպանութեան ազգային ծառայութեան միջեւ համագործակցութեան ծրագրին:

ԹԻՒՐՔՄԷՆԱԿԱՆ ԿԱԶԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Բնական կազի մատակարարման կարգաւորման նպատակով Թիւրքմէնիստան մեկնած է պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Ուժանիւթի նախարար Գագիկ Մարտիրոսեանի: Աշխապատի մէջ բանակցութիւններ տեղի ունեցած են Թիւրքմէն կազի, նաւթի եւ Առեւտուրի նախարարութիւններու ղեկավարներուն հետ: Ապա ստորագրուած է երկու համաձայնագիր. առաջինը Հայաստանի եւ Թիւրքմէնիստանի միջեւ եւ երկրորդը՝ եռակողմ. հայ - վրացական եւ Թիւրքմէնական: Առաջինին համաձայն, երբ վճարումներու պայմանները յարգուին, Թիւրքմէնական կողմը պարտաւոր է տարուան մնացեալ ամիսներուն Հայաստան ուղարկել օրական 6,5 միլիոն խորանարդ մեթր կազ: Համաձայնագրերը ստորագրուելէ ետք Թիւրքմէնիստանէն հասնող կազը սկսած է աւելնալ: Անոր շնորհիւ, Օգոստոս 5-էն Երեւանի օրական 2 ժամ ելեկտրականութիւն տալու որոշում տրուած է:

ԶՕՐԱՄԱՍԵՐՈՒ ԲԱՑ ԴՈՒՌՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Պաշտպանութեան նախարարին սահմանած բաց դուռներու օրը որ տեղի պիտի ունենայ ամէն ամսուան վերջին Շաբաթը, փորձուած է Օգոստոս 6-ին: Զօրամաս այցելած են տասնեակ ծնողքներ, երկրին զանազան շրջաններէն: Գունդի հրամանատարութիւնը զանոնք դիմաւորած ու առաջնորդած է: Ծնողքները այցելած են ննջարանները, ճաշարանները, հանգստավայրերը ու ճաշակած զինուորական խոհանոցէն պատրաստուած ուտելիքներ:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Ազնիւ Տիկին Արփիկ Միսաքեան,

«Յառաջ» օրաթերթի 70-ամեակին առթիւ, մեր բարեմաղթութիւններուն հետ կը յղենք Ձեզի մեր գնահատանքը՝ թերթի շարունակականութեան պահպանման համար Ձեր յանձն առած համբերատար, հետեւողական եւ նախանձախնդիր ջոհողութիւններուն:

70 տարիքը չափահասութեան տարիք է: Այս հանգրուանին, մեր ժողովուրդը՝ կապուած «Յառաջ»ին՝ կը մաղթէ որ ան մնայ հետամուտ՝ իրատեսութեամբ ներկայացնելու դրական պատկերը Հայաստանին, ընդհանրապէս Հայաստան Աշխարհին ու անոնց հոգեւոր կեանքին:

Խնդակցաբար՝ բարի շարունակութիւն:

Յարգանօք՝
ՀԱՄԱԶԱՍՊ ՄՈՒՄՃԵԱՆ
Ատենապետ
Հայաստանեայց
Առաքելական Եկեղեցւոյ
Փարիզի եւ Շրջակայից
Կրօնական Ընկերակցութեան
Վարչական Խորհուրդի

Օրհնութեամբ եւ Աղօթարար՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Օգոստոս 4, 1995
Փ ա ր ի զ

Ազնուափայլ
Տիկին Արփիկ Միսաքեան,

Կ'օգտուինք յոբելենական ուրախ առիթէն՝ Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդի եւ բոլոր գործակիցներու անունով շնորհաւորելու համար «Յառաջ»ի 70-ամեակը:

Իսկապէս բացառիկ երեւոյթ է եւ ազգային զոհունակութիւն, ամէն օր «Յառաջ»ը կարդալ եւ ապրիլ ՀԱՅ ըլլալու հպարտութիւնը:

Որուն համար կը շնորհաւորենք «Յառաջ» օրաթերթի ամբողջ խմբագրութեան կազմը:

Յաջողութեան լաւագոյն մաղթանքներով:

Ի դիմաց Վարչական Խորհուրդի
Ատենադպիր — *Ատենապետ*
Կ. ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ — *Դ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ*

Օգոստոս 7, 1995
Մ ա ր ս է յ լ

Ազնիւ Տիկին

...Եօթանասո՜ւն տարի ... եւ՝ Փարիզի մէջ ... 65 տարի առաջ, հաւանաբար, ոչ ոք կը հաւատար որ՝ «Յառաջ»ը, մինչեւ 1995 դիմանար եւ լոյս տեսնէր...

Սփիւռքի առեղծուածային, մեր իրականութեան մէջ, «Յառաջ»ի 70-ամեակը, պատմական իրողութիւն է, հայ մամուլին տրուած լաւագոյն զանձերէն մէկն է...

«Յառաջ»ի իւրաքանչիւր թիւին, ընդհանրապէս հաւասարակշռուած, իրատես եւ բեղուն բովանդակութիւնը գնահատելը, երկար եւ դժուար գործ է:

Հաւատացէք, ուրախութիւն է «Յառաջ»ի ընթերցող ըլլալը եւ այդ ուրախութիւնը, կը մաղթենք որ՝ երկար - երկար ըլլայ: Կորով եւ յաջողութիւն:

Յարգանօք՝
Ա. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Հ. Բ. Ը. Միութեան
Պատուիրակ Գործիչ

Օգոստոս 6, 1995
Վ ա լ ա ն ս

ԹՐՔԱԿԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

«Հարաւ - արեւելքի հարցը՝ ախտանաճանաչումներ եւ նկատողութիւններ» *խորագրին տակ է որ, Օգոստոս 3-ին, հրապարակ ելած է նոր տեղեկագիր մը որու նախաձեռնողն է Առեւտուրի Սենեակներու միութիւն մը որ 700 հազար անդամ կը հաշուէ:*

Տեղեկագիրը խստօրէն կը քննադատէ իշխանութեանց ներկայ քաղաքականութիւնը եւ կը յանգի այն եզրակացութեան որ մշակութային եւ քաղաքական իրաւունքներու շնորհումը թոյլ պիտի տար որ մեծ չափերով նուազէր այն օժանդակութիւնը զոր բնակչութիւնը կուտայ ՓՔՔ-ին, 11 տարիէ ի վեր, շրջանին մէջ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻ ԳԼԱՆՑՄԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

ԱԼԵՔՍԱՆ ԳԷՐԷՃԻՔԼԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս ընթացքին մէջ, ի՞նչ դեր կ'ունենայ Վասիլի Քանտինսկիի օրինակը:

Եթէ Մաթթա Կորքիի կը ծառայէ որպէս մեկնակէտ, հեղուկային գոյներու կիրարկումով՝ փոխանակ այն թանձրաներկ մակերեսներուն զորս ցարդ իրագործած էր, միւս կողմէ, Կորքիի նկարչական նոր լեզուին յատկանիշները գունային (ներթափանցում եւ արտայայտչականութիւն), մօտէն կ'առնչուին Քանտինսկիի իրագործումներուն եւ գաղափարին, յատկապէս 1910-ական թուականներու երկայնքին մշակուող: Նորութիւն մը պիտի չըլլայ նշելը թէ Քանտինսկիի «Տպաւորութիւն չորս (Կիրակի)» եւ Կորքիի «Ջրվէժ»ին միջեւ ակներեւ զուգահեռը սոյն հարազատ առաջին արտայայտութիւնը կը թուի ըլլալ: Երկուքին նկարչական յղացքին նոյնութիւնը ոչ միայն ակնյայտ է այլ, աւելին, Կորքիի նկարչական կիրարկումը աւելի ճշգրտօրէն կը համապատասխանէ Քանտինսկիի գաղափարին, քան նոյնինքն ռուս վարպետինը: Իր նշանաւոր գրքին մէջ, Քանտինսկի հետեւեալը կը գրէ արդի ժամանակներու ներդաշնակութեան եւ անոր նկարչական արտայայտութեան գծով.--

«Համադրումը որ կը հիմնուի այս ներդաշնակութեան վրայ, յարակցութիւն մըն է գունաւորուած եւ գծուած ձեւերու, որոնք որպէս այդ, ունին անկախ գոյութիւն մը՝ յառաջ եկած Ներքին Պահանջքէն ու, անկէ ծնած համակեցութեամբ, կը կազմեն ամբողջութիւն մը՝ որ կը կոչուի նկար»:

Այս «ներդաշնակութիւնը հիմնուած է ամէնէն առաջ հակադրումներու օրէնքին վրայ» ու «Արտօնուած կամ արգիլուած բաղակցութիւններ, գոյներու պատճառած ցնցում, երանգի մը հնչականութեան ծածկուիլը ուրիշ երանգով մը, հակադրում մը՝ որու բերմամբ գոյն մը աւելի ուշադրութիւն կը գրաւէ քան ուրիշ մը, գունային բիծին շեշտաւորումը, գոյնի մը տարրալուծուիլը այլ գոյներու եւ այլոց լուծուիլը մէկ գոյնի մէջ, գծային սահմանին ի գործ դրուիլը՝ պարփակելու համար գունային բիծը որ կը տարածուի, այս բիծին գեղումը այդ սահմանէն դուրս, միջթափանցումներ, հատու բեկումներ. ահա այնքան կարելիութիւններ, ամբողջովին նկարչական, որոնք կ'անհետանան անհուն մանրամասնութիւններու ցանցի մը մէջ»:

Այս տեսաբանը կը կազմակերպուի «շօշափելի մակերես»ին վրայ տեղադրելով այլ «մտային մակերես մը, օգտագործըւած ոչ միայն որպէս հարթ մակերես մը, այլ որպէս եռատարածական միջոց մը: Գիծին հաստութիւնը կամ բարակութիւնը, ձեւին դիրքը՝ նայած մակերեսին, ձեւի մը մասնահատումը ուրիշով մը, ահա այնքան օրինակներ որոնք ցոյց կուտան ընդլայնումը՝ որուն կրնանք ենթարկել միջոց մը՝ գծայղացքին ընդմէջէն: Գոյնը կ'ընձեռէ նոյն արդիւնքները: Զայն կիրարկելով ըստ յարմարութեան, ան առաջ կամ ետ կ'երթայ եւ պատկերը կը դարձնէ օդին մէջ ծփացող էութիւն մը -- ինչ որ համազօր է միջոցին ընդլայնումին՝ նկարչութեան միջոցով» (3):

Անիկա չի նշանակեր, անշուշտ, թէ Կորքի բառացի վերարտադրումը կատարած է Քանտինսկիի նկարչական յղացքին: Սակայն բաղդատականը ցոյց կուտայ թէ ի՞նչ աստիճանի է Կորքիի ընկալումը Քանտինսկիի նկարչութեան, որպէս երկրորդ մեկնակէտ: Արուեստի մէջ նոյնութիւնները պատահական չեն, նոյնիսկ եթէ անոնք անուղղակիօրէն տեղի ունենան, մանաւանդ այս պարագային նկատի առած Կորքիի լայն ծանօթութիւնը Քանտինսկիի արուեստին: Բայց, ասկէ մեկնելով, աւելի յստակ կը դառնայ Կորքիի երկին զօրութիւնը պատկերացնելը որ, ըստ Քանտինսկիի վերոյիշեալ յղացքին, նկարչական առաջնակարգ արտայայտութիւններէն մին կը դառնայ արդի ժամանակներուն:

Կորքիի մօտ, նկարչական ձեռք բերուած նուաճումին կ'ընկերանայ գծանկարչականը: Այստեղ, կրկին բաղդատական մը Մաթթայի այդ տարիներու գծանկարներուն հետ, ցոյց կուտայ թէ երկու արուեստագէտներուն բարեկամութիւնը, ըսկիզբի շրջանին, ինչպիսի ուժգնութիւն ունեցած է: Սակայն Կորքիի նկարչական եւ գեղագիտական բարձր գգացողութիւնը, գիծի զգայական, վայելուչ եւ նուրբ կիրարկումը կը ստեղծեն դիւթանք մը որ եզակի կը մնայ իր տեսակին մէջ, ինչպէս Էնկրի գծանկարչութիւնը: Ներկայ ցուցահանդէսին անոնցմէ բաւական նըմոյշներ ցուցադրուած են: Ձեռնարկը կազմակերպողները, նկարչական եւ գծանկարչական աշխատանքներու համատեղ ցուցադրութեամբ, յոյս յայտնած են ներկայացնել «զմայլելի այն երկախօսութիւնը որ Կորքի կը ստեղծէ երկու կերպերուն միջեւ» (4): Արդարեւ, կարելի չէ Կորքին պատկերացնել առանց արտայայտութեան այս երկու միջոցներու զուգորդման, մանաւանդ որ շատ մը գծանկարներ իրագործուած են որպէս գունաւոր պաստառներ, անկախ գոյացութեամբ, մինչ այլազան իւղանկարներ կը նմանին մեծածաւալ գծանկարներու եւ այս՝ դեռ նկատի չառած այն բազմաթիւ գծանկարներու պարագան, որոնք պատրաստուած են նախքան տուեալ իւղանկարներու իրագործումը:

Ցուցադրուած գործերը կ'ընդգրկեն տարբերակներ այն բոլոր շարքերէն զորս Կորքի նկարեց 1943-էն 1947 երկարող տարիներուն: «Ջրվէժ», «Գութանը եւ երգը», «Օրացոյցները», «Նշանտուքը», «Հոգեվարք» եւ «Սահմանը» այն ենթանիւթերն են, որոնք անմիջականօրէն կապուած են Կորքիի ընտանեկան կեանքի պատկերման, որ երջանկութենէն կը յանգի ողբերգութեան եւ որ իր գագաթին կը հասնի իր անձնասպանութեամբ: Կորքի, երբեք չկարենալով լիովին ձերբազատուիլ երկուութեան զգացումէն կամ կապանքէն, սոյնց մէջ, տարբերակէ տարբերակ, կը կիրարկէ հեղուկային գոյներու եւ անթափանց գունաւորման անջատ նկարելակերպերը: Արդիւնքը այն է որ ինք յետոյ կը հասնի անելի մը, անյաղթահարելի թուացող:

Անտարակոյս հեղուկ գոյներով նկարուած պաստառներն են որոնք լրիւ արտայայտութիւնը կը կազմեն Կորքիի նորարարութեան: 1944-ին նկարուած շարք մը գլուխ գործոցներ, յատկապէս «Թէ ինչպէս մօրս ասեղնագործ գոգնոցը կը բացուի կեանքիս մէջ»ը, ցոյց կուտան թէ քանի մը տարի յետոյ, Սէմ Ֆրէնսիս, Ժօն Միչըլ, Հէլըն Ֆրէնքընթահլըր, Փօլ Ճէնքինզ եւ ուրիշներ, իրենց կարգին, Կորքին է որ պիտի ունենան որպէս օրինակ, որպէս մեկնակէտ: «Գոյնի դաշտ»ի նկարիչներէն ոմանք, Ամերիկա կամ այլուր, նոյնը պիտի ընեն ինչպէս, օրինակ Ֆրանսայի մէջ, Օլիվիէ Տըպրէ, որուն գունային «վարագոյր»ները կ'արձագանգեն Կորքիի երանգային «շղարշ»ներուն:

Կորքիի արուեստը, յատկապէս իր վերջին շրջանը նկատի առած, նիւթ դարձաւ այլազան մեկնաբանութիւններու՝ մասնաւորաբար անոր պարփակած խորհրդանշաններուն եւ կեանքի երեւոյթներուն վերաբերող անոր պատկերումներուն գծով: Սակայն Կորքիի արուեստին գնահատման հարցով առաջնակարգ կարեւորութիւն տալ նկարագրական, պատմողական, խորհրդանշական եւ հոգեբանական կողմին, քան թէ այնտեղ գործող նկարչական արարումին, կը նշանակէ խաթարել նկարիչին երկին գերագոյն յատկութիւնը: Հեղուկային գոյներով նկարուած իր պաստառներուն մէջ, ենթանիւթը յաճախ կը հալի ու անկէ կը մնան միայն քանի մը գծային հատուածներ, երբեմն անճանաչելի, ինչ որ կը նշանակէ թէ Կորքի անհրաժեշտ չէ գտած ենթանիւթին որպէս այդ ներկայացումը: Ասոր համար իր արուեստը, աւելի, նկարչական ըմբռնում մըն է: Ենթանիւթին, բովանդակութեան մանրամասն վերլուծումը, անոր խորհրդանշաններով եւ ձեւակերպումներով, անխուսափելիօրէն պակասաւոր կամ հարցական իրողութիւններ կը յայտնէ՝ նկատի առած Կորքիի կիրարկած ծայրագոյն ծածկագրութիւնը: Անիկա յաճախ կը տանի թիւրիմացութիւններու, ենթադրութիւններու եւ չափազանցութիւններու: Ոմանք Կորքիի արուեստին մէջ երբեմն տեսած են անդոյ, երեւակայածին կերպարանումներ. ուրիշներ ձեռնարկած են զինք հոգեբանօրէն մանրազննելու, ինչ որ թերեւս իր կեանքին վերաբերեալ որոշ տուեալներ լուսաբանէ: Սակայն անիկա ի՞նչ կ'աւելցնէ Կորքիի արուեստին ընկալման վրայ որ գլխաւորաբար առինքնող մեղեդի մըն է, կիսահունչ բառերով երգ մը:

Կորքիի համար, ենթանիւթի մը պատկերումը նպատակակէտ մը չէ ինքնին, որպէս պատգամ մը փոխանցելու միջոց այլ՝ առարկայական աշխարհ մը, ապրուած եւ զգացուած, որուն վրայ ինք պարտ կը զգայ իր նկարը հիմնել: Ասով Կորքի կը յայտնէ իր էութեան դասական կողմը, իրական կեանքէն, բնութեան եւ կենդանական տարրերէն կազմելով իր ենթանիւթերը: Նկարչական արարումով եւ յղացքով է որ ինք կ'երթայ դէպի վերացականութիւն: Այս մարզին մէջ է որ ինք իր մեծ նպաստը կը բերէ նկարչութեան յառաջխաղացքին, ստեղծելով նըկարելու եւ նկարը կերտելու նոր հոլովոյթ մը ուր, նկարչական դաշտին վրայ, վրձնահարուածը լոկ կրաւորական գունային տեղադրում մը չըներ այլ՝ կը թելադրէ իմացական եւ զգայական վիճակ, քնարական եւ գեղուն:

Բնութեան վերայայտնաբերումը կ'ընդլայնէ Կորքիի միջոցային տեսիլքը, ուր նկարչական արարքը իրարու կը ձուլէ ներքին եւ արտաքին աշխարհները: Բնութիւնը, մարդը եւ արարածները կը նոյնանան, իրարու միջեւ կը կազմեն անթիւ յարակցութիւններ, առանց անպայմանօրէն յարատեւ առարկայական իմաստաւորումի մը: Արուեստագէտին բնազդը, երեւակայութիւնը եւ ապրումները, իրենց ոստոստումներով, բնութիւնը, արարածները եւ տարրերը կ'ենթարկեն յարատեւ այլափոխումներու որոնք, հակառակ Կորքիի կարգ մը հիմնական խորհրդանշաններուն մեկնաբանման, յատկապէս Հերրի Ռէնտի կողմէ (5), անբացատրելի կը թուին, անհունօրէն առեղծուածային:

Այսպէս, ընթացիկ ցուցահանդէսով անգամ մը եւս կը պարզուի իրողութիւնը թէ Կորքի թերեւս միակն է 20-րդ դարու ականաւոր վարպետներուն մէջ, որ միաժամանակ կ'ընձեռէ թէ՛ նկարչական բարձր վայելք մը եւ թէ՛ կը մարմնաւորէ առեղծուածային անսովոր գրոյթ մը: Մեզի կը մնայ զայն ընկալել որպէս գերագոյն արտայայտութիւնը արուեստագէտի մը որ կ'ըսէ.

«Ո՞ր մարդը մայրամուտին չէ կանգնած եւ դիտելով իր երկարած ստուերի այլակերպած ձեւը՝ անկէ չէ կազմած տարօրինակ եւ շարժող ու յանախ երեւակայական մտապատկերներ: Վստահաբար մենք բոլորս կ'երազենք եւ իւրաքանչիւրի փորձառութեան այս հասարակաց յայտարարին մէջ ես կարողացած եմ գտնել ամէնուն հասկնալի լեզու մը»: (6)

Հակառակ որ այս յատարարութիւնը մէկ - երկու տարիով կը կանխէ «գլանցման տարիները», սակայն անիկա կը բնորոշէ նաեւ զանոնք: Անիկա մուտք մըն է դէպի դիւթական տարածք, որուն կը բացուինք, առարկայական աշխարհէն անջատուելով եւ դէպի երազային վիճակ ուղղուելով: Այնտեղ միայն գոյնի շղարշներ, թռիչանք եւ խոր ապրումներ կան եւ ընտանի էակներ, դիւրաբեկ, նուրբ, նազելի, բայց նաեւ յարձակուն եւ նենգ, որոնք բնակիչներն են բարդ աշխարհի մը, մերինին նման:

(3) Wassily KANDINSKY : *«Du spirituel dans l'art et dans la peinture en particulier»*, traduit de l'allemand par Pierre Vollboudt, *Denoël/Gonthier*, Paris 1969, pp. 141 - 144.

(4) Michael AUPING in *«ARSHILE GORKY : The breakthrough years»*, Catalog of the exhibition, *Rizzoli International Publications, Inc.*, New York, 1995, p. 10.

(5) Harry RAND : *«ARSHILE GORKY: The Implications of Symbols»*, *Allenheld and Schram* (Montclair) and *George Prior*, (London), 1980.

(6) Կորքիին յայտարարութիւն Մալքըմ Ճանսընի:
Malcolm JOHNSON : *Cafe Life in New York*, New York Sun, August 22, 1941.
Արտատպուած հետեւեալ հատորին մէջ.
Ethel K. SCHWABACHER : *«ARSHILE GORKY»*, The Macmillan Company, New York, 1957, p. 79.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԼԴ.

Զահրատ այդ շրջանին կը գրէր բանաստեղծութիւններ, որոնք քառասուն տարի վերջ իսկ պիտի չմոռցուէին իր ժամանակակիցներուն կողմէ: Պիտի չմոռցուէին ո՛չ թէ անոր համար որ անոնք բանաստեղծական շլացուցիչ ու շողշողուն կառոյց ունէին, այլ անոր համար որ անոնք յղացուած եւ գրի առնուած էին ինքնատիպ գիւտերով ու պատկերներով: Այս բանաստեղծութիւններէն մէկն էր «Գիշերապահը» խորագրեալ բանաստեղծութիւնը, որուն մէջ Զահրատ ուզած էր նկարագրել մարդուս հոգեկան ներաշխարհին տարբաղադրութիւնն ու անջատումը, մարդուն ներքին պառակտումը, մարդուս մէջ բնակող երկու հակադիր էակներու միասնութիւնն ու ճակատումը: Ուշագրաւ փորձ մըն էր եւ ան թերեւս այնքան խոշոր աղմուկ բարձրացուցած պիտի չըլլար, եթէ «Ժամանակ» թերթի այդ շրջանի գրողներէն Վահրամ Բարունեան յանկարծ շատ տգեղ ու սպանիչ յօդուած մը չյարձակէր Զահրատին այս բանաստեղծութեան վրայ: Այդ յարձակումը ճամբայ պիտի բանար գրական փոթորկալից պայքարի մը, որուն դրդումը պիտի պայթէր ո՛չ թէ Զահրատին, այլ իմ գլխուս վրայ:

Վահրամ Բարունեան ինքնավստահ, անձնապաստան եւ յախուռն պնդումներու տէր մէկն էր: Այդ օրերուն ան արդէն մեր գրական կեանքը փոթորկած էր լեզու երկարելով Յակոբ Մնձուրիին: Մնձուրի «Մարմարա»ի Գրական էջերուն մէջ «Փշատին Ծաղիկը» խորագրեալ պատմուածք մը հրատարակած էր: Պարզուկ նիւթ մըն էր: Գիւղացի աղջիկ մը համարձակութիւնն ունեցած էր դաշտին մէջ պահ մը առանձնանալու իր սիրած տղուն հետ, բայց իր փէշին վրայ մնացած փշատի ծաղիկ մը մատնած էր գինքը: Բարունեան այս պատմուածքը շատ «վրան բաց» գտած էր եւ «պոռնկագիր» յորջորջած էր խեղճ Մնձուրին: Այդ նախատինքը այնքան յուզած էր մեզ, որ Վարդան Կոմիկեանի գլխաւորութեամբ, խումբ մը գրողներ հաւաքական բողոքագիր մը հրատարակած էինք Բարունեանին դէմ:

Այդ Բարունեանն էր որ կը յարձակէր Զահրատին բանաստեղծութեան վրայ:

Ի՞նչպիսի գիւտ մը յղացած էր Զահրատ իր այդ բանաստեղծութեան մէջ: Ան ձեռք առած էր «նիհարակազմ գիշերապահ» մը եւ գիշերային հսկումի ժամուն այդ գիշերապահը դէմ յանդիման հանած էր իր երկրորդ եսին հետ: Բանաստեղծը «նիհարակազմ գիշերապահ»ին այդ երկրորդ եսը ներկայացնելու համար բանա-

տեղծը այս երկու բարդ բառերը կիսած էր ու մէկ բառին կէսը անկապակից կերպով միւսին կէսին կապած էր: Նկարակազմ գիշերապահ ու գիշերակազմ նկարապահ: Յետոյ նոյնը ըրած էր բանաստեղծութեան մէջ յաջորդող միւս բազմաթիւ-բառերուն պարագային:

Զահրատ սապէս կը սկսէր·

Գիշերակազմ նկարապահն ու նկարակազմ գիշերապահը կը հանդիպին իրարու,
Մին կը լարէ իր հօրենական ժամացոյցը - միւսն իր հօրենացոյց ժամականը
Յետոյ երկուքը մէկ երկինք կը նային
Մին կը տեսնէ հրաշազան լիալուսին մը - միւսը հրաշալուսին մը լիազան

Ու բանաստեղծութիւնը այսպէս կը շարունակուէր մինչեւ որ գիշերապահին երկու եսերը «պաղլեղի տրամադրութեամբ ու տրամլեղի պաղադրութեամբ» ժողովքին խրարու ու առտուան դէմ վերջին անգամ մըն ալ սուլէին իրենց սուլիչները: Այնուհետեւ նկարակազմ գիշերապահը առանձին կը մնար:

Բանաստեղծութիւնը շահեկան էր ո՛չ միայն իր ինքնատիպ գիւտով եւ արտայայտած հոգեբանական ներանջատումներով, այլ նաեւ այդ գիւտին շնորհիւ ստեղծուած նոր ու երբեմն շատ երաժշտական բարդ բառերով:

Եթէ այսօր մեր շուրջ նոր բանաստեղծ մը յայտնուէր ու այսպիսի բանաստեղծութիւն մը գրէր, արդեօք անէծքներ կը տեղացնէի՞նք անոր վրայ, «քու անպիտան արհեստդ թող սատկի՛, հողին տակ անցնի՛ եւ մենք ալ ուրախանանք անոր սատկիլը տեսնելով» կ'ըսէի՞նք արդեօք: Այդ էր որ պիտի ընէր Վահրամ Բարունեան, որ այդ շրջանին առաւօտ մը յանկարծ ինքզինք գրական ոստիկան մը կարծած էր եւ հրապարակ իջած էր Վ. Թորգոմ ծածկանունին տակ ծպտուելով:

Վահրամ Բարունեան, կամ Վ. Թորգոմ, Օգոստոս 28-ին «Ժամանակ»ի մէջ ստորագրեց «Սրտագին մաղթանքներ» խորագրեալ յօդուած մը: Ի՞նչ էր այդ սրտագին մաղթանքը: Շատ տգեղ մաղթանք մը:

Բարունեան նախ կը ծաղրէր (առանց Զահրատին անունը տալու) Զահրատին «Գիշերապահը» բանաստեղծութիւնը, կը ծաղրէր նոր կոչուած բանաստեղծութիւնը, հարց կուտար թէ ի՞նչ կը նշանակէին Զահրատին այդ տարբաղադրուած բառերը: Սապէս կը շարունակէր. «հիւանդկախ աներմայրն ու հիւանդմայր աներկախը նո՞յն բառերն են: Ի՞նչ կը նշանակեն ասոնք: Բայց կարեւորութիւն չունի, քանի որ գրիչը ձեռքդ է ու ազատ ես ուզածիդ պէս գրելու, կրնաս ի պահանջել հարկին գրել նաեւ «կախուածական»:

Բարունեան նախատինքներով եւ ծաղրանքով լեցուն այս յօդուածը կը վերջացնէր, իբրեւ թէ մեր լեզուին գեղեցկութիւնը պաշտպանող, բայց տգեղ հայերէնով մը գրուած սա տողերով·

«Դարերէ ի վեր բարձրագլուխ յառաջացող այս հրաշալի լեզուն անարգելու իրաւունքը ո՞վ տուաւ ձեզի: Այդ ձեր ճըղճիմ զալարումները աւետաբեր են մօտալուտ սատակումին ձեր անպիտան արհեստին: Գոնէ շուտով փչէ հոգին ու մենք որ կը յարգենք ամէն տեսակ մեռեալ, փութանք ներկայ ըլլալ անոր յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսին»:

Վահրամ Բարունեան ահաւասիկ կը մաղթէր եւ արդէն մօտալուտ կը տեսնէր Զահրատին արուեստին «սատակումը» եւ կը պատրաստուէր յուղարկաւորութեան գալու: Ան որ իր իսկ խոստովանութեամբ «ամէն տեսակ մեռել կը յարգէր», չէր կրցած յարգել ապրող նոր բանաստեղծը, մանաւանդ չէր կրցած տեսնել Զահրատին մէջ այն իրաւ անզուգական բանաստեղծը, որ արդէն այդ շրջանին իսկ ինքզինք փաստած էր եւ որ անկէ վերջ ալ դերազանցապէս պիտի շարունակէր ինքզինքը փաստել յառաջիկայ տասնամեակներու ընթացքին:

Հարցն այն է որ Զահրատին վրայ գործուած այդ տգեղ յարձակումը գիս շատ աւելի զայթակղեցուց, քան Զահրատը: Այդ օրուընէ արդէն ես վարակուած էի մարդկային ուժեղ ու գովելի, բայց «անմիտ» սա հիւանդութենէն. պաշտպանե՛լ ուրիշները, պաշտպանե՛լ հանրային գաները, պաշտպանե՛լ մեր մշակոյթն ու արուեստը,- ուրիշը պաշտպանելու համար ասոր կամ անոր հետ գէշ մարդ ըլլալ ու ի վերջոյ իր վրայ հրաւիրել անմիտներու զայրոյթն ու թշնամութիւնը: Ուստի երբ կարդացի Բարունեանին յօդուածը, պարտականութիւն նկատեցի պաշտպանել Զահրատը ու գրեցի յօդուած մը:

Օ՛, ե՞ս էի այդ յօդուածը գրողը: Բարունեան կատղեցաւ կարմիր տեսած ցուլի մը նման:

Ռ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵՐԲ Կ'ԱՐԳԻԼԵՆ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մուրացկանութիւնը արգիլող հրամանագիրները որոնք ստորագրուեցան Ֆրանսայի քանի մը քաղաքապետներուն կողմէ, թէ՛ անմիջապէս յայտնուեցան ապարդիւն, եւ թէ վէճերու տեղի տուին հանրային կարծիքին մէջ: Առաջին այդ քայլը առնողը 1993-ին եղած էր Փերփինեանի քաղաքապետարանը: Անցեալ տարի Ավինյոն ու Թուլուզ հետեւեցան անոր: Այս ամառ նման հրամանագիրներ արուեցան Լա Ռոշէլի, Լակորի, Փօի, Թարպի, Վալանսի, Մանտի քաղաքապետներուն կողմէ: Բոլորն ալ թիրախ ունին այն դատարկապորտները որոնք մուրացկանութեամբ կ'ապրին, կ'արբենան հրապարակաւ, փողոցները կը պառկին, եւայլն: Հրամանագիրները գրեթէ բոլորն ալ կը հիմնուին այն պարագային վրայ որ այդ մուրացկանները բրտօրէն կը հալածեն երբ մարդիկ մերժեն իրենց ողորմութիւն տալ: Ատով ալ կը խանգարեն հանդարտութիւնն ու կարգ - կանոնը:

Թարպի համայնավար քաղաքապետը այս մասին արտայայտուելով կ'ըսէ թէ իրենք ամէն օժանդակութիւն ցոյց կուտան իրենց զիմողներուն. անտունները կը պատսպարեն, անօթիները կը կշտացնեն. բոլոր կառոյցները ունին կարօտեալներուն օգնելու համար: Սակայն չեն կրնար արտօնել որ մարդիկ արբենան քաղաքին գեղեցկագոյն վայրերուն մէջ, յարձակողական վերաբերում ցոյց տան, սպառնան մարդոց: Թարպցիները, կ'ըսէ ան, տուրք կը վճարեն իրենց քաղաքին զալարբերներուն համար: Ատիկա չէն ըներ անոնց վրայ պառկած, գինով, աղտոտ դատարկապորտներ տեսնելու համար ու անոնց նոյնքան աղտոտ շուները որոնք անարգել կը շրջին ամէն տեղ: Քաղաքապետը արգիլած է նաեւ փողոցներու եւ պարտէզներու մէջ միզելը: Կ'աւելցնէ թէ անոնք որոնք կը փափաքին աշխատիլ, կրնան նուազագոյն եկամուտ մը ապահովել. իսկ միւսները որոնք ամբողջ օրը խմելով կը սպասեն Էռ - Էմ - Ի-ին, ոչինչ պիտի ստանան:

Քաղաքապետներու այս կեցուածքին շատեր կ'առարկեն, պատճառաբանելով որ կարելի չէ հրամանագրեր ստորագրելով առաջքը առնել ընկերային խնդիրի մը որ մուրացկանութիւնն է: Նոյնիսկ կան պաշտպանողներ այն թէզը թէ «քաղաքապետական նման եսասիրութիւն» աւելի անտանելի կը դարձնէ կեանքը այն մարդոց որոնք արդէն բազմաթիւ դժուարութիւններ ունին:

Ինչ կը վերաբերի ենթականերուն, կարելի չէ ըսել որ լրջօրէն ազդուած են քաղաքապետներու հեղինակութեան այս ցոյցերէն: Անոնցմէ մէկը կ'ըսէ. «կ'ապրիմ, իմ ձեւովս: Իրե՞նք կ'որոշեն որ մուրալու, գետինը երկարելու եւ գաւաթ մը ճնկելու իրաւունք չունիմ այլեւս: Կը խնդամ միայն: Որովհետեւ, բան մը ըսեմ. այն որ ինծի պիտի արգիլէ ճնկել ու ապա պառկիլ, տակաւին ծնած չէ»:

Մուրացկանները հետապնդելու անհաճոյ պարտականութիւնը յանձնուած է ոստիկանութեան, բայց այդ ոլորտին պատկանողները համոզուած ըլլալ չեն թուիր առնուած քայլին օգուտին: Թշուառութեան դէմ պայքարի ազդեցիկ միջոց չեն նկատեր ստորագրուած հրամանագրերը:

Մուրացկանութիւնը արգիլելու արարքին մէջ տեսնողներ ալ կան ընկերային բականութիւնները քօղարկելու միտում: Կան նաեւ պատասխանատուներ որոնք իրենց շրջանին կարգ - կանոնը ապահովելու մտահոգութեան հետ կը յայտնեն քաղաքական նպատակներ, օրինակ բացատրելով որ նման կեցուածք կը ծառայէ խոչընդոտելու Ազգային Ճակատին յաջողութիւնը:

Մէկ բան յստակ է որ հրամանագիրները չեն զօրեր փափաքելի արդիւնք մը ձեռք ձգելու, այլ շատ շատ, թեր ու դէմ կարծիքներու, վէճերու արծարծումով նոր նիւթ կը հայթայթեն արձակուրդի օրակարգերուն:

ՔԱՂՀԱՆ

«ՄՆԱՍ ԲԱՐՈՎ ԻՄ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐ ԵՐԿԻՐ» ԹՐՔԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Մարմարա»ի Յուլիս 21-ի թիւէն կ'արտատպենք հետեւեալ տեղեկատուութիւնը·

Աթաթիւրք Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ բացուած էր «Մնաս Բարով Իմ Ծննդավայր Երկիր» մայր գաղափարին նուիրուած լուսանկարչական ցուցահանդէս մը, ուր կը ցուցադրուէին Անատոլուէ դէպի դուրս, կամ դուրսէն դէպի Անատոլու կատարուած գաղթեր, Օսմանեան պետութեան շրջանին: Ցուցահանդէսը բացուած էր Յուլիս 4-ին եւ Յուլիս 20-ին փակուեցաւ: Ցուցահանդէսի առթիւ հրատարակուած է գեղատիպ եւ շահեկան գրքոյկ մը, որու մէջ հատուած մը կայ «Հայկական Տեղահանութիւնը» խորագրին ներքեւ: Այս հատուածին մէջ կը կարդանք հետեւեալը:

Հայեր որոնք առաւելաբար բնակութիւն հաստատած էին Արեւելեան եւ Հարաւ - Արեւելեան Անատոլուի մէջ, ԺԹ. դարէն սկսեալ, իրենց ազգային առաջարկները օրակարգի բերել սկսան: Բազմաթիւ ապստամբութիւններ տեղի ունեցան, բոլորն ալ զսպուեցան:

1914 Փետրուար 8-ին, Ռուսաստանի եւ Օսմանեան Պետութեան միջեւ համաձայնութիւն մը ստորագրուեցաւ: Ըստ այս համաձայնագրին, արեւելեան նահանգներու մէջ ինքնիշխան երկու ինքնավար մարզեր պիտի հիմնուէին եւ անոնք պիտի յանձնուէին օտար ընդհանուր քննիչներու պատասխանատուութեան: Միայն թէ Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութիւնը, որ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր, Գերմանիոյ հետ համաձայնեցաւ: Ռուսաստանի դէմ դիրք գրուեց եւ համաձայնութիւնը զարակ դրուեցաւ:

Օգոստոս 1914-ին, Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութիւնը հայկական Դաշնակցութիւն կուսակցութենէն պահանջեց որ Ռուսաստանի Հայերը քաջալերէ, որպէսզի ապստամբին: Պահանջեց նաեւ որ Դաշնակցութեան անդամները Ռուսաստան երթան եւ կամաւոր կերպով կռուին Ռուսերու դէմ: Դաշնակցութիւնը մերժեց այս առաջարկը: Ասոր փոխարէն, Ռուսաստանի Հայերը ռուսական բանակին մէջ պատերազմի մասնակցեցան: Անատոլուի Հայերէն ալ կամաւորներ մասնակցեցան: Իսկ Օսմանեան պետութիւնը Հայերը գործածեց երկրորդական գծի վրայ եւ զանոնք աշխատցուց աշխատաւորական խմբակներու մէջ:

Պատերազմին մէջտեղը, 1915-ի գարնան, Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութիւնը տեղահանութեան որոշում կայացուց եւ առժամեայ օրէնք մը հրատարակեց: Դէպի Միջագետք աքսորուեցան նախ արեւելեան շրջաններու, յետոյ արեւմտեան նահանգներու Հայերը:

Ասիկա լաւ կազմակերպուած գաղթ մը չէր: Կառապանները ձգուած էին իրենց ընկերացող ոստիկան զինուորներու խղճմտանքին: Անոնք ճամբաներու վրայ ենթարկուեցան հրոսակախումբերու յարձակումներուն: Իսկ վերապրողները Միջագետքի մէջ նոր կորուստներ տուին համաճարակներու եւ սովի պատճառաւ:

Կային քանի մը հողաշրջաններ, որոնք տեղահանութեան զօտիէն դուրս մնացին: Գօտիէն դուրս մնացած այդ հողաշրջաններն էին՝ Պոլիս, Իզմիր եւ շնորհիւ Մութասարրըֆ Ֆաիք Ալի Պէյի կողմէ տեղահանութեան դէմ կատարուած բողոքին՝ Քիւթահիա (Կուտինա): Անատոլուի մէկուկէս միլիոնոց Հայ բնակչութիւնը այս կերպով կորսնցուց իր ծննդավայրը:

Հանրապետութեան հիմնումէն վերջ ալ Հայերու արտագաղթը շարունակուեցաւ: Հայերու թիւը այսօր 70 հազարէ աւելի չէ:

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Աղջիկը կը շիկնի, մինչ տղան իրեն կ'երկարէ թաշկինակը, որ բռնէ: Իրարու շղթայուած կիները տարմօրօր թռչուններու պէս կը աքեին ու կը ճչան: Տղան աւելի ու աւելի կը մօտենայ աղջկան. անոր չի նայիր, բայց անմիջապէս կը զգաք երկուքին միջեւ ստեղծուած համախոհութիւն մը, անտեսանելի զօրութիւն մը: Պահ մը՝ աղջկան դէմքը խուճապ, ապշանք կ'արտայայտէ. ապա իր ուժեղ, խանձած ձեռքը կ'երկարէ, մատնելով թաշկինակին ծայրը կը բռնէ: Երաժշտութիւնը կը կլանէ զիրենք: Անոնք կը պարեն կշռոյթէն տարուած, այս ճակատագրական հպումով իրարու ազուցուած, երաժշտութեան ու չարժումի հաղորդութեամբ միասնաբար դառնալով:

Հայր Նիկոլան՝ հպարտութեան եւ ոխակալութեան տարօրինակ խառնուրդ մը եղող արտայայտութեամբ կը դիտէ զանոնք: Որպէս հիւսիսային շրջանի մարդ պարզ է, պէտք չէր ընդառաջած ըլլար Գաստուրից աղջկայ մը: Սակայն մեզ տեսնելով ժպտագին արտայայտութիւնը կը վերստանայ եւ յօղացուին թոյլատրած արագութեամբ մեզ ողջունելու կուգայ կաղնիկաղ: Խօսած պահուն կը նշմարեմ, որ իր շունչը գինի կը հոտի:

- Մարդ միայն մէկ անգամ երիտասարդ կ'ըլլայ, - գինիի ազդեցութեան տակ իր բնական ձայնէն ուժեղ մը աւելի թաւ ձայնով կ'ըսէ ու կը կրկնէ բազմաթիւ անգամներ: Գաստելլանիի գինին է իր նախընտրածը: - Երբ կը պարեն, աշխարհի բոլոր մեղքերը իրենց հետ կը պարեն: Իմ երիտասարդ եղած ատեն...

Շուրջի մեծ աղմուկը կ'ընդմիջէ իր յիշողութեան թելը: Արագ յաջորդականութեամբ մեզ կը ծանօթացնեն քաղաքապետին, երկու ոստիկաններու եւ երեք վանականներու (որոնք նախքան մեր ձեռքը սեղմելու համար մօտենալը, իրենց գինիի բաժակները ծառի մը ետին կը պահեն ամօթխածութեամբ): Ն. իր յետագայ խղճներկ պաստառներուն համար դանդաղ ու դժուարին նօթագրումներու կը սկսի - կոզմներով էջ մը, պառաւ կին մը, կօճակները քակուած բաճկոնով քընացող ոստիկան մը ծառին տակ, քաղաքական ճառ արտասանող գինով մարդ մը որուն ըսածները ամբողջութեամբ կը կորսուին նուագի ձայնին մէջ:

Զարեան՝ տնակի մը առջեւի հողէ մուտքին նստած՝ իր արծաթ գլխուն քրտինքը կը սրբէ: Բայց դանէն ներս կարելի է տեսնել ներքին տարօրինակ սարքաւորումով այդ սենեակէն մին. - փորագիր զարդարանքներով հսկայական անկողին մը, որ գրեթէ ամբողջ սենեակը կը լեցնէ, գլխու կողմը զեղեզուած սրբանկարներով եւ դամէն կախուած ամուսնական պսակով:

- Գորփուցիք ներքին յարդարման իրենց ամբողջ տաղանդը անկողնին վրայ կը կեդրոնացնեն, - կ'ըսէ Զարեան կծու սանսարրութեամբ: - Ըսե՞մ ինչու: Ո՛չ թէ որովհետեւ անկողնի մէջ կը գտնեն կեանքի հաճոյքին մեծագոյն մասը, այլ որովհետեւ անկողինը տնային միակ կարասին է, որ ըստ օրէնքի սահմանման՝ պարտքի փոխարէն դրաւելի չէ:

Այժմ պարը աւելի դանդաղ ու հանդիսաւոր կշռոյթ մը ստացած է: Շուրջպարը անիւի պէս կը դառնայ: Բախտի անիւը: Ճակատագրի անիւը: Սլիտակ զգեստով տղան դեռ միշտ կը պարէ Գաստուրիցի աղջկան դէմ յանդիման: Աղջիկը՝ հմայուած թռչունի պէս՝ տխմար յափշտակութեամբ մը կը ժպտի թաշկինակին ծայրէն բռնած:

(Շար. 60)

(Շար. Ա. էջէն)

ուր կառավարական ուժերը եւ քիւրտ զինուորեալները կը բախին եւ որու արդիւնքը, ցարդ, 17.500 զոհ է:

Փաստաթուղթին մէջ, զոր պատրաստած է Անգարայի համալսարանի փրոֆեսոր՝ Տողու Էրկիլ, առաջին հարցախոյզ մը կայ կատարուած Անատոլուի քիւրտերուն մօտ:

Դիպուածով ընտրուած 1267 հոգի, վեց գիւղերու մէջ (Պաթման, Մարտին, Տիյարպեքիր, Մերսին, Ատանա եւ Անթալիա) պատասխանած են հարցումներուն: Կը պարզուի որ 85%-ը անկախ պետութիւն չեն ուզեր, 42,5%-ը կը խորհի սակայն որ դաշնակցութիւն մը լաւ լուծում մը կ'ըլլար, 89,8%-ին համար մայրենի լեզուն քրտերէնն է, 34,8% կ'ընդունի որ ՓՔՔ-ի անդամներ ունի իր մերձաւորներուն մէջ եւ 46,7% կը խոստովանի թէ զօրավիգ է կազմակերպութեան: Տարբեր է իրենց կարծիքը ՓՔՔ-ի նպատակներուն մասին: 30,6%-ը կ'ըսէ թէ ան կը պայքարի ոչ թէ քիւրտ պետութեան մը համար, այլ 10 - 12 միլիոն քիւրտերու մշակութային եւ քաղաքական իրաւունքներուն: Եզրակացութիւնները կը նմանցնեն ՓՔՔ-ն ճեպընթացի մը որ ճամբայ ելած է դէպի վերջակայան մը որ անկախ պետութեան մը կալուածն է, բայց որու ճամբորդները տրամադիր են իջնելու միջանկեալ կայարանները ուր աւելի լայն անկախութիւն մը, ապրուստի լաւագոյն մակարդակ մը մատչելի կ'ըլլան:

Այս փաստաթուղթը կարեւոր կը նկատուի զանազան պատճառներով: Նախ, որովհետեւ, ծանօթ միութիւն մըն է պատրաստողը (նախագահը՝ Եալըմ Էրէզ ծագումով քիւրտ է եւ մօտ է Չիլլէրի): Յետոյ, հարցախոյզը կը ջանայ համկցընել քաղաքագէտներուն որ միջին ճամբայ մը քիւրտ մշակութային ինքնութեան շուրջ երկիրը պառակտումի չի տանիր, այլ ընդհակառակն, իշխանութեանց ռազմապաշտ քաղաքականութիւնը կը նպաստէ միայն ՓՔՔ-ի ազդեցութեան ամրապնդման:

Տեղեկագիրը կը շեշտէ որ քաղաքական դաշտին ընդլայնումը, շրջանի տնտեսական զարգացում եւ ընկերային ու մշակութային բարենորոգումները անհրաժեշտ են վերջ դնելու համար կռիւներուն, այլապէս՝ «Արեւելքը պիտի շարունակէ իր արիւնալի պայքարը իր աւանդական թերաճ կառոյցին շրջագծին մէջ»:

Այս տեղեկագրին հրապարակումը երկու ճակատի բաժնած է Թուրք հանրային կարծիքը. իշխանութեան գլխաւոր դէմքերը, ինչպէս վարչապետ Չիլլէր, կ'ըսեն թէ տեղեակ չէին անոր պատրաստութեան եւ թէ իրենց հետ որեւէ կապ չունին: Դէմ արտայայտուողները մինչեւ իսկ երկրին ամբողջականութեան ուղղուած արտաքին ուժերու ազդեցութիւնը կը նշմարեն անոր մէջ: Մեծ մասով «Սապահ» թերթի խմբագրութեան պատկանող լրագրողներու խումբ մըն ալ մեծ գնահատանքով կը խօսի տեղեկագրին մասին, շնորհաւորելով նախաձեռնարկ կազմակերպութիւնը ու Տ. Էրկիլը:

Քրտամէտ ՀԱՏԷՓ կուսակցութիւնն ալ ճշդած է թէ տեղեկագիրը ապացուցած է պետութիւնը եւ Առեւտուրի սենեակներու միութիւնը միայն նիւթականը ապահոված է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

80-էն 150 ՀԱԶԱՐ կը գնահատուի սերպ գաղթականներու թիւը Խրուաթներու յաղթանակէն ետք: Զանազան շշուկներ ալ կան այս առընչութեամբ: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Խրուաթիոյ նախագահը Պոսնիոյ բաժանում մը կը նախատեսէ Սերպերու եւ Խրուաթներու միջեւ: Եւլին ալ, արդէն հանդիպում մը կ'առաջարկէ Միլոսեւիչի եւ Թուճմանի միջեւ:

ԱԼԺԻՐԷՆ 30 քիլոմեթր հեռու, Պուֆարիքի մօտ կառուղիի մը վրայ ահաբեկչական անճանաչանական արարքի մը հետեւանքով 11 հոգի մեռած է, 15 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են:

ՏԸԻԼԻՆԻ մէջ միջքրտական հանդիպում մը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 9-ին եւ 10-ին բանակցութիւններ վարելու համար Միացեալ - Նահանգներու հովանիին ներքեւ: 1994-էն ի վեր, հիւսիսային Իրաքի այս երկու հոսանքները՝ Քիւրտիստանի Դեմոկրատ Կուսակցութիւն եւ Քիւրտիստանի Հայրենասիրական Միութիւնը կռուի մէջ են:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարիճա Պօղոսեան (էքս - Ան - Փրովանս) եւ զաւակները կը նուիրեն 1000 Ֆր. «Յառաջ»ին իրենց հարսին եւ քենկինին Տիգրանուհի Մարգարեանի (ծնեալ՝ Քիւրքճեան) մահուան քառասունքին առթիւ (Լիոն, 1995, Յունիս 22-ին):

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էնէզեան 800 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց մօրեղբօր՝ Տօնապետ Տօնապետեանի (մահացած Լիոն) յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրին Ֆլօրանս Պետրոսեանի եւ Ստեփան Խէճնէի մահերու առիթով փոխան ծաղիկի 250 Ֆր. կը նուիրեն Իսիի Եկեղեցիին, 250 Ֆր. Միութեայ Դպրոցին եւ 250 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Պալ ընտանիք 500 Ֆր. կը նուիրէ Միութեայ Դպրոցին փոխան ծաղիկի Ստեփան Խէճնէի մահուան առիթով:

ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՑ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան հոգաբարձութիւնը եւ տնօրէնութիւնը մեծ հաճոյքով կը հաղորդեն թէ շատ մօտ ապագային, 1996-ին, փառահեղ շուքով պիտի տօնեն Բարեգործականի անդրանիկ այս կրթօճախին ադամանդեայ 70-ամեակը, պանծացնելու համար հայակերտումի անոր բազմարեղուն վաստակը եւ վերանորոգ հաւատքով ու զարգացման նոր հեռանկարներով կենսաւորելու անոր յաղթական երթը՝ քսանմէկերորդ դարու լուսաւոր սեմէն ներս:

Յոբելենական հանդիսութիւններն ու տօնակատարութիւնները տեղի պիտի ունենան Կիպրոսի մէջ, Ապրիլ 17-էն մինչեւ Ապրիլ 21, 1996-ին:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 3, 1995
Նիկոսիա

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat
Enseignement bilingue
arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes depuis le 9 mai sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille

tél : 91 93 75 25

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Վօ - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝

Փօլ Պաղտասարեանի

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 13, տօն է Վերափոխման Սրբուհւոյ Աստուածածնին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց ՓԱՐԻԶԻ

Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 8.45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Պատարագի աւարտին խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:

Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14, Յիշատակ է Մեռելոց, Բ. օր Վերափոխման:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի Օգոստոս 13
Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Յաւարտ պատարագի Խաղողի Օրհնութիւն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Լուսարարապետ Երուսաղէմի պատրիարքական Աթոռին:
Սկիզբ պատարագի ժամը 9.30-ին:

Յաւարտ պատարագի Խաղողի եւ Մատաղի օրհնութիւն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՇԱՐՎԻԼԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Օգոստոս 13, Կիրակի օր, Ս. Եկեղեցւոյս մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ եւ Խաղողօրհնէք:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները տեղի կ'ունենան հրաւիրեալ դպիր եւ դպրուհիներու կողմէ:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէք:

Օգոստոս 14, Երկուշաբթի, Մեռելոց է, կը կատարուի ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն՝ ժամը 11.45-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբը:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14
Յիշատակ Մեռելոց

Առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ծանօթութիւն. - Հոգեհանգստեան արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատան.
Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱԶԷՆ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆԻ
Պատարագի աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնութիւն:
Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10-ին:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

FETE CHAMPETRE

LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons

Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux

Venez nombreux passer une agréable journée

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 10
JEUDI
10 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.653 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.653

Օրուան հարցեր

ԳՐՈԶՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Յուլիս 30-ին երկու կողմերու միջեւ Գրոզնի ստորագրուած համաձայնութեամբ նոր փուլի մը մէջ մտաւ Չէչէնիոյ հարցը: Դժուար է խաղաղութեան համաձայնագիր մը կոչել ստորագրուածը, որովհետեւ կարելի չէր ամսուան մը բանակցութիւններով լուծում մը գտնել չէչէն հանրապետութեան օրինավիճակի հարցին:

Անոնք սկսան Յունիս 20-ին, Բուդաննովսկի գործողութեան յաջորդ օրը երբ վարչապետ Չերնոմիրդին անցքի արտօնութիւն մը տուաւ Բասայեւի եւ իր ջոկատին ու հրադադար հռչակեց Չէչէնիոյ մէջ: Անոր այս քայլերը յայտարար նշան մը եղան թէ Կրեմլինի մէջ նժարը հակած էր չէչէնական արկածախնդրութեան հակառակորդներուն կողմը: Ուժային նախարարներու փոփոխութիւնը հաստատեց այս փաստը: Ատոր հետեւեցաւ Վոլսկիի որպէս բանագնաց Գրոզնի մեկնումը, բանակցելու համար Չէչէններու հետ: Բարդացութիւններու մասնագէտ այս դէմքը, յատկանշական է որ երբեք ելցինեան չէ եղած եւ նոյնիսկ քննադատած է Չէչէնիոյ ներխուժումը:

Անակնկալ այս զարգացումներէն ետք Չէչէնները խաղաղութիւնը դիմաւորեցին խանդավառ ցոյցերով ու նախագահ Դուդայեւի պաստառները ճօճելով: Եւ ռուսական հեռատեսիլը սփռեց այդ տեսարանները:

Յուլիսի սկիզբը, երկու կողմի ռազմիկները զիրար կը խաչաձեւէին Գրոզնիի ուղիներուն մէջ, իրենց զէնքերը կը բաղդատէին ու բաց սակաւաթիւ սրճարաններուն մէջ գնդամուղ կը խաղային: Չէչէնիան Աֆղանիստան չէր: Հոն բոլորը ռուսախօս էին ու չէին մերժեր զաւաթ մը վոտկան: Գրաւեալ ու գաղթականներու հակակշիռին ենթակայ շրջաններուն միջեւ սահմանագիծը սկսած էր անորոշ դառնալ: Գրոզնիի մէջ յաճախ կրակոցներ կը լսուէին որոնք կարելի չէր ճշդել թէ իսկական յարձակումներէ՞ կու գային, թէ թղթախաղէ մը կամ գնդամուղի խաղէ մը ետք կողմերու միջեւ հաշուեյարդարի հետեւանք էին:

Յուլիս 7-ին չէչէն ընտանիքի մը սպանութիւնը վերստին բորբոքեց կիրքերը. ամբոխը մեծ ցոյցով մը պահանջեց որ ռուս ջոկատները անմիջապէս մեկնին եւ պատերազմի ոճրագործները պատժուին: Նոյն պահանջը ներկայացուց Մոսկուայի կողմէ նշանակուած աժամեայ կառավարիչն ալ, պնդելով որ 2000 մտազարներ ու քրէական յանցագործներ առնուած էին ջոկատներու կազմութեան մէջ:

Վոլսկիի համար որուն նպատակն է Դեկտեմբերին ռուս ընտրողներու քուէներու առաւելագոյնը ստանալ, ամբողջ հարցը կը կայանայ երեւոյթը փրկելով քաշուելուն մէջ: Բոլոր հարցախոյզերը ցոյց կուտան որ Ռուսերը մասնաւոր սէր մը չունին Չէչէններու հանդէպ, բայց չեն ալ փափաքիր կովկասեան անվերջանալի պատերազմի մը միջամուխ ըլլալ: Թէեւ, չէչէն բնակչութեան շուրջ 25 հազար զոհ պատճառելէ ու մայրաքաղաքը աւերակի վերածելէ ետքն ալ ռուս զօրքերը տեսան որ չեն յաջողած բեկանել Չէչէններու ընդդիմութեան ջիղը:

Վոլսկի Դուդայեւի առաջարկած է քըւէարկութեամբ մը հարթել անհամաձայնութիւնները. «նախ ճանչցէք Չէչէնիոյ գերիշխանութիւնը եւ անկախութիւնը» պատասխանած է ան: Քաղաքական մարզէն զատ տարակարծութեան նիւթ մըն է Բասայեւի պարագան: Չերնոմիրդին անցքի արտօնութիւն մը տալով անոր, իր ժողովուրդին առջեւ յանձնառու եղաւ որ պատանդ վերցնողները պիտի ձերբակալուին ու պատժուին: Որոշ ժողովրդականութիւն մը շահեցաւ, փրկելով մարդկային կեանքեր, բայց կրնայ նոյն ճակատին վրայ ծանր կորուստ արձանագրել եթէ Բասայեւ որ ազատութեան մէջ կը գտնուի, շարունակէ խանդավառ ցոյցերու արժանանալ որպէս ազգային հերոս:

Քաղաքական դէտերու համաձայն, չէչէն իշխանութիւններու միջեւ պարտականութեան բաժանում մը խնդրոյ առարկայ է: Զինուորականները ձեռք ձգեցին ռուս զօրքերուն քաշուելու խոստումը. տեղւոյն վրայ երեք հազար հոգինոց երկու ջոկատներ միայն պիտի մնան, ան ալ Գրոզնիէն հեռու, զօրանոցներու մէջ: Չէչէն սպայակոյտին նախագահը եւ ուրիշներ առաջարկեցին բանակցութիւններու ընթացքին իրարմէ անջատել զինուորական եւ քաղաքական մարզերը: Նոյնիսկ խոստացան մասնակցիլ Բասայեւի որոնումին: Իսկ Դուդայեւ այս բոլորը բնաւ չի նկատեր ու կը սպառնայ չճանչնալ Գրոզնիի համաձայնութիւնը: Ան ալ իրեն վերապահուած դերն է հաւանաբար. իրեններուն կարելի չափով զօրաւոր դիրք մը ապահովել ընտրութեան բանակցութիւններուն: Ռուսաստան ամէն բան պիտի ընէ որպէսզի Նոյեմբերի ընտրութեան անկախականները մեծ յաջողութիւն մը չարձանագրեն: Բայց ոչ ոք գիտէ թէ ինչպէս պիտի հասնի այդ նպատակին: Բացառելով անշուշտ հրասայլերու եւ հրացաններու ներկայութեան տեղի ունենալիք քուէարկութիւն մը...:

Haratch 70 : hommage

La Motte, le 3 août 1995

Chère Arpik,

Avec trois jours de décalage (car mon courrier — et à sa suite, les informations — m'arrive en Bretagne avec un certain retard), je viens vous présenter à vous-même et à vos collaborateurs, mes vœux les plus sincères et les plus fervents pour le soixante-dixième anniversaire de «Haratch».

Je vais vous répéter ce que l'on vous a sans doute dit mille fois, mais c'est ma conviction profonde.

«Haratch» est un pilier fondamental de l'arménité au XXe siècle, particulièrement — mais pas exclusivement — en diaspora.

Chaque jour, vous nous donnez des informations recueillies à la meilleure source et présentées avec une totale liberté d'esprit. Respectant le lecteur, vous l'aidez, même quand il prend ses distances, à se forger, sur des questions essentielles, une opinion saine et raisonnée. De plus, «Haratch» se fait l'écho fidèle de la vie communautaire non seulement en France, mais dans tous les centres de diaspora : ainsi, à Paris, à Venise, à Los Angeles, à Alexandrie, à Alep, à Beyrouth — pour faire bref, sur les cinq continents ou presque —, l'arménité bat d'un seul cœur, passionnément attentive — et grâce à vous admirablement informée — sur des événements décisifs pour tous qui se déroulent dans la mère-patrie.

Sans être spécialiste, je mesure bien également la dette des lecteurs de «Haratch» dans le domaine de la langue, puisque l'arménien occidental usité dans le journal (avec une persévérence exemplaire) tout en «collant» à une réalité par définition mouvante, à une actualité — s'agissant des Arméniens— plus que multiforme, a toujours su éviter l'écueil du néologisme imprudent ou . de l'emprunt grossier.

Je voudrais vous exprimer aussi, de façon plus personnelle, l'impression que peuvent avoir vos interlocuteurs, quand, ayant besoin de vous joindre par téléphone, ils vous trouvent toujours «fidèle au poste», avec une ponctualité proprement stupéfiante et que n'explique pas seulement la modicité de vos effectifs. A la suite de votre père, Schavarch Missakian, vous êtes la sentinelle chaque jour en éveil, le guetteur infatigable — ou, du moins, qui ne veut pas montrer sa fatigue.

Yves Ternon, à l'occasion du soixantième anniversaire de «Haratch» et à propos de sa longévité, — en dépit d'un contexte alors peu porteur — parlait d'une «leçon de maintien» ; je dirais volontiers, à présent, que le miracle quotidien de sa publication est une école de vie : car, chaque jour, depuis soixante-dix ans, il motive et apprend à faire les gestes de la vie arménienne, une vie arménienne par ailleurs puissamment stimulée par la résurrection de l'Arménie indépendante, quelles que soit les carences ou les contradictions que l'on puisse imputer à celle-ci. Ce qui m'émeut également, c'est que, malgré le caractère unique du «phénomène Haratch» et toute entière à votre mission, vous n'avez eu, pour vous-même, aucun souci de cultiver les média ou d'attirer sur votre personne les feux de la rampe. Ne lit-on pas, quelque part : «*Si le grain ne meurt...*»?

La moisson est belle, qui s'est levée à la suite des quatre feuilles d'arménité écloses au fil des jours depuis 1925. Vous êtes ainsi devenue le lien vivant — aussi discret qu'irremplaçable — d'une grande famille portant un même attachement à la qualité de l'information, à la liberté de l'expression, à la vitalité de la réflexion, mises au service de l'arménité.

Si je puis, si modestement que celà soit, et en particulier pour les questions culturelles, contribuer à ce que vive «Haratch», sachez que je saurais en trouver le temps.

Je vous prie de croire, chère Arpik, en mon respect et en mon amitié.

Gérard DEDEYAN((*)

(*) *Professeur d'Histoire du Moyen-Age*
Université Paul-Valéry, Montpellier

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԴՐՕ»Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, Օգոստոս 7-ին Գերագոյն դատարանին առջեւ վերսկսած էր դատը որուն ներկայ եղած էին 11 ամբաստանեալները եւ տուժողներու պարագաները: Առաջիններէն Արսէն Արծրունի յայտնած էր թէ Օգոստոս 4-էն հացադուլի դիմած է. իր պաշտպան փաստաբանն ալ աւելցուցած է թէ ընդարձակ յայտարարութիւն մը հրապարակած է ուր կ'ըսէ կատարուած ամբաստանութիւններուն մասին. «Այս ծրագրի իրագործման նպատակը հայութեան պառակտումն է որ Հայաստանի նախագահի օգնականների միջոցով իրականացւում է նաեւ Սփիւռքում: Չնայած որ Հ. Յ. Դ.-ի կասեցման ժամանակաշրջանն աւարտուած է, փոխանակ նախորդ ծայրայեղութիւնը դարմանելու, միջին եզր գտնելով թոյլ տալ Հ. Յ. Դ. գործունէութիւնը, պետութիւնը ծայրայեղ կեցուածք է ընդունում: Արդեօք սա թըրքական հայաջինջ ծրագիրը չէ՞ որ շարունակւում է Հայոց ձեռքով»: Ան. քննադատած է հետաքննութեան ընթացքին բիրտ միջոցներով անճիշդ վկայութիւններու կորզումը, աւելցնելով որ նկատի առնըւած չէ անոնց յետագայ հերքումը ու կարգ մը յայտարարութիւններու տեղ չէ տրուած թղթածրարին մէջ:

Այնուհետեւ պաշտպան փաստաբաններէն Մարինէ Հայրեան յայտարարած է որ չի վստահիր դատաւոր Եդուարդ Մանուկեանի անաչառութեան, նշելով «Արմէնփրէս»ին կատարուած անոր հետեւեալ արտայայտութիւնը. «Հ.Յ.Դ.-ի կազմում գործող «Դրօ» կառոյց», ինչ որ հակասական էր անմեղութեան կանխավարկածին: Դատաւորը հերքած է ըսուածը, մերժելով նման յայտարարութիւն: Դատաւորին անվստահութիւն յայտնած է նաեւ պաշտպան փաստաբան Ռուբէն Սահակեան, այն առարկութեամբ որ թէ ամբաստանեալները, թէ փաստաբանները ծանօթ չեն մեղադրանքներու ամբողջութեան: Իսկ երեք օտար քաղաքացիներու համար չեն թարգմանուած ռուսերէն ամբաստանագիրները: Փաստաբանները միաժամանակ բողոքած են նաեւ Ե. Մանուկեանի «էական խախտումներ չկան» արձանագրութեան դէմ եւ միաժամանակ անվստահութիւն յայտնած անոր:

Երբ յայտնուած անվստահութեան մասին դատաւորը դիմած է ամբաստանեալներուն, անոնցմէ առաջինը Հրանտ Մարգարեան յայտարարած է. «Եօթամեայ մի թերթի, տեղի պատճառ է դառնում որ 105-ամեայ մի «զառամեալ ծերունու» գործունէութիւնն կասեցուի»: Ապա աւելցուցած է. «մտավախութիւն ունեմ թէ դուք կը գնաք, ձեզնից անաչառը կը գայ»: Միւս ամբաստանեալներն ալ միացած են Հ. Մարգարեանի կարծիքին: Դատը յետաձգուած է յաջորդ օրուան որպէսզի «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթին մէջ հրատարակուի դատաւոր Մանուկեանի հերքումը: Այս մանրամասնութիւնները կուտար «Ազգ», Օգոստոս 8-ի իր թիւով:

Օգոստոս 8-ին, դատավարութիւնը շա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԼՈՒՐԵՐ ՂՐԻՄԻ ՀԱՅԵՐԷՆ

Յուլիս 22 եւ 26-ի հայաստանեան երկու թերթի մէջ հակասական լուրեր կը տրուին Ղրիմի հայութեան մասին: Առաջինը «Լրագիր»ն է, երկրորդը՝ «Առաւօտ»ը: Երկու տեղեկատուութիւններն ալ կատարուած են Մանուկ Մանուկեանի կողմէ: «Լրագիր»ի էջը ունի «Ղրիմի Հայերին սպառնում են Թաթարները» խորագիրը, միւսը կ'ըսէ· «Ղրիմը կ'ընդունի եւս քսան հազար Հայ»:

Մ. Մանուկեան առաջին գրութեան նիւթ կ'ընէ Թաթարներու պատճառած բախումները որոնք սկսած են Յունիսին ու հետզհետէ ծաւալած: Յատկապէս Թէոդոսիոյ, Սուդակի եւ Սիմֆերոպոլի մէջ տեղի ունեցած են անհարեւիչական արարքներ. ինքնաշարժերու վրայ կրակ բացուած է, կրակի տրուած են սրճարաններ ու ճաշարաններ: Այս միջադէպերուն ընթացքին եղած են վիրաւորներ, նոյնիսկ մահացողներ: Մ. Մանուկեան այս բոլորը կը նկարագրէ որպէս ազդեցութեան գօտի ձեռք բերելու պայքար: Յունիսին բախումի մը ընթացքին սպաննուած երկու Թաթարի պարագան պատճառ կ'ըլլայ ցոյցերու. բողոքարկու Թաթարներու շուրջ հազար հոգինոց բազմութիւն մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի մայրաքաղաք Սիմֆերոպոլ ուր Ղրիմի իշխանութիւնները չեն յաջողիր հանդարտեցնել զանոնք: Միջամուխ կ'ըլլան նաեւ Թաթարական Ազգային Ժողովին զինուած ջոկատները: Զանոնք «Թաթարական ազգային բանակի հիմքը» կ'որակէ Մ. Մանուկեան, աւելցնելով որ առ այժմ միայն ինքնաշխատ զէնքեր ունին: Թաթարներու ժողովը այդ ջոկատներուն կազմութիւնը կը բացատրէ ինքնապաշտպանութեան անհրաժեշտութեամբ ,բայց ակներեւ են անոնց չարագործութիւնները:

Ղրիմի իշխանութիւնը կը ստիպուի Ուկրանիայէն ոստիկանութեան եւ յատուկ ուժեր բերել: Տեղի կ'ունենան բանակցութիւններ: Միւս կողմէ, Թաթարական ժողովը միշտ գրգռուած վիճակի մէջ կը պահէ իր մարդիկը, ինչ որ դէշ ազդեցութիւն կը գործէ այլ ազգերու պատկանողներու վրայ: «Շատ յաճախ լուրեր են տարածւում թէ թաթար ասկյարները գալիս են եւ շուկաներում առեւտուր անողները անմիջապէս՝ փախչում են» կ'ըսէ յօդուածագիրը:

Տեղւոյն վրայ պայքար կայ նաեւ յանցագործ խումբերու միջեւ որոնց ամէնէն զօրաւորներէն է Թաթարականը: Ան պայքար կը մղէ ռուսեւյունական խումբերուն դէմ ու անկարելի չի նկատուիր որ կացութիւնը վերածուի ազգամիջեան բախումի: Բնակչութիւնը այս պատճառով վախի մէջ է. սարսափի օրեր կ'ապրի յատկապէս 22 հազար հոգինոց հայ գաղութը որ կը զգայ թէ Թաթարները օր մը զիրենք կը վտարեն:

Թուրքիա ուզելով օգտուիլ ստեղծուած կացութենէն, զանազան ձեւերով կը ջանայ կիրքեր բորբոքել: Յաճախ Թուրք պատասխանատուներ Ղրիմ կ'այցելեն, Թաթարներուն համար բնակարան շինելու, նպաստաւոր պայմաններ ստեղծելու համար, որպէսզի Թաթարները տիրեն ամբողջ Ղրիմին, զինուին եւ դառնան Թուրքիոյ յենարանը Ուկրանիոյ եւ Ռուսաստանի դէմ: Այս տեղեկութիւններուն հետ Մ. Մանուկեան կը մէջբերէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահին 1994 Մայիսին ունեցած արտայայտութենէն հետեւեալ խօսքերը. «Անհնար է իրարից առանձնացնել Թուրքիայի եւ Ղրիմի թաթարները: Մենք բոլորս ալ Թուրք ենք եւ անբաժան»:

Թաթարական տիրակալութեան այս ձգտումներուն դէմ, միւս փոքրամասնութիւնները զօրացնելու եւ որպէս կարելի հաւասարակշռութիւն մը ստեղծելու միտում կրնայ մեկնաբանուիլ «Առաւօտ»ի տեղեկատուութիւնը: Հոն կ'ըսուի որ Ուկրանիան Արմեանսկի շրջանին մէջ հնարաւոր դարձուցած է անհրաժեշտ պայմաններու ստեղծումը որպէսզի Հայերը հոն համախմբուին: 1988-էն այսօր Ղրիմ վերադարձած է հինգ հազար Հայ: 22 հազարնոց գաղութը կիրակնօրեայ դպրոցներ, մշակոյթի կեդրոններ ունի արդէն Սիմֆերոպոլի, Թէոդոսիայի, Եալթայի, Սեւաստոպոլի, Եւպատորիայի մէջ: Ղրիմի կառավարութիւնը Հայերու վերաբնակեցման ամբողջական ծրագիր մը հաստատած է ու ներկայիս աշխատանքներ կը կատարուին հայկական յուշարձաններ նորոգելու համար:

Եթէ ստեղծուի ծրագրուած տնտեսական գօտին, վերադարձող Հայերը աշխատանք կ'ունենան: Արդէն գաղութը ունի հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի հայկական հաղորդումներու ժամեր. կը գործեն երեք եկեղեցիներ. լոյս կը տեսնէ «Մասեաց աղաւնի» չորսաթաթերթը: Սկսած է տարագրուած Հայերու աւաններուն կառուցումը: Այս բոլորին մէջ մեծ դեր ունի, անկասկած, Անուշաւան Դանիէլեան որ Ղրիմի Գերագոյն Ժողովին փոխ - նախագահն է: Անոր ջանքերով կառավարութիւնը ծրագրած է 20 միլիոն ռուբլի յատկացնել, Թերակղզիին վրայ հայկական կեանքը վերստին կազմակերպելու նպատակին: Մինչեւ 2000 թուականը կը սպասուի որ եւս 20 հազար Հայեր փոխադրուին Ղրիմ, շատ հաւանօրէն անհանդարտ շրջաններէ, ինչպէս են Աբխազիան, Չէչէնիստանը, Տաճիկիստանը, եւայլն:

Նախկին Խորհրդային Հանրապետութիւններու հայ գաղութներուն մասին շատ բան չէինք գիտեր երէկ, չենք գիտեր այսօր: Ի՞նչ է անոնց թիւը, ընկերային, տնտեսական կացութիւնը: Որպէս գաղութ, կազմակերպութեան ի՞նչ աստիճանի վրայ կը գտնուին: Կա՞յ տեղափոխութեան, օրինակ դէպի Հայաստան վերադարձի երեւոյթ մը: Կա՞ն, ստեղծուա՞ծ են Երեւանի հետ երէկուանէն աւելի գործնական, աւելի աշխոյժ յարաբերութիւններ որոնք վերջ պիտի տան կեդրոնախոյս ցրուումին ու ապահովեն որպէս հայկական գաղութ վերակարգաւորումի նիւթական ու բարոյական միջոցները:

Այս ու նման բազմաթիւ այլ հարցականներու պատասխանելու ամէնէն համեմատաւոր հասցէն, մկրտուքով, Հայաստանի Արտաքին Նախարարութեան Սփիւռքի բաժինը պէտք է ըլլար: Սակայն քանի որ հեռուէն բաւական անտեսանելի է այդ բաժինին գործունէութիւնը - որ գոյութիւն ունի՛ հաւանաբար-, մամուլի նման հրապարակումներ միշտ ուշադրութեան պիտի արժանանան, հայութեան ներկայով հետաքրքրուած անձերու կողմէ:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՒՆՃԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԼԴ.

Վահրամ Բարունեանի կողմի Զահրատի հասցէին գրուած տգեղ յօդուածին «Մարմարա»ի 1958 Սեպտեմբեր 4-ի գրական թիւին մէջ պատասխանեցի «Անոնք որոնք կը հասկնան եւ անոնք որոնք չեն հասկնար» խորագրեալ յօդուածով մը: Յօդուածիս մէջ կը բացատրէի Զահրատի «Գիշերապահը» կոչուած բանաստեղծութեան առաջադրութիւնները եւ կ'ըսէի որ Զահրատ առաջին բանաստեղծը չէ որ կը դիմէ այսպիսի նոր գրութեան մը: Տառախիղը, գերիրապաշտութիւնը եւ այդպիսի այլ հոսանքներ քանիցս նմանօրինակ փորձեր կատարած էին ու ճամբայ բացած էին նոր ուղիներու: Անոնք ալ իրենց առջեւ հարիւրաւոր Վ. Թորգոմներու անհասկացողութիւնն ու պոռչտուքները գտած էին, սակայն իրենց գործը շարունակած էին առանց կարեւորութիւն տալու:

Ա՛յս էր ահաւասիկ յօդուածիս միտքը: Պաշտպանել Զահրատին արուեստը, պաշտպանել նոր բանաստեղծութիւնը: Բարունեան նոր բանաստեղծութիւնը հասկնալու ճաշակ չունէր: Ան ճիշդ այդ օրերուն արդէն դարձեալ նոր բանաստեղծութեան մասին բանավէճի մը մէջ մտած էր Զաւէն Պիպէռեանին հետ: Հիմա Զահրատին «Գիշերապահը» բանաստեղծութիւնը իբր փաստ ցոյց տալով կը գրէր. «Կը տեսնէք թէ մեզի համար ի՛նչ ստակալի բան է ֆրանսական նոր գրականութեան ազդեցութեան տակ մընալը»: Բարունեան արդէն շարունակ կը վարկաբեկէր ֆրանսական գրականութիւնը: Ըստ իրեն, ֆրանսական գրականութիւնը անկումային էր: Սարթր եւ Սէլլին այսօր ստիպուած էին «կղկղանք»ի մասին խօսելու, որովհետեւ չէին կրնար ֆրանսական լեզուն Լամարթինի մը ճարտարութեամբ գործածել: Ես, ակնարկելով անոր այս շատ վիճելի տեսակէտներուն, կը պնդէի որ ան Սարթրի մասին գաղափար իսկ չունէր եւ Սարթրը կը ճանչնար միայն Գոյապաշտութիւն կոչուած շարժումին մասին կարգ մը լրագրողներու կողմէ գրուած շոշորթարանութիւններէ:

Բարունեան սակայն, որուն լեզուին վրայէն պակաս չէին «կախուածական»ի կամ «կղկղանք»ի նման գռեհիկ բառեր, նոյնքան ծանր ծաղրանքով ու նախատինքներով պատասխանեց իմ այդ յօդուածիս: «Ուրեմն սկսինք» խորագրած էր իր յօդուածը: Այսինքն կը սկսէր հարթելու գործողութեան մը: Եւ բնականաբար կը սկսէր ինձմով, քանի որ ես յանդգնութիւնը ունեցած էի «արուեստագէտը», այսինքն Զահրատը պաշտպանելու: Իր տրամաբանութեամբ, այլեւս ե՛ս էի թիրախը, քանի որ ես գիս նոյնացուցած էի «արուեստագէտ»ին հետ: Եւ Բարունեան, ինչպէս աշխարհի բոլոր ամբոխավարները, փոխանակ իմ գաղափարներուս պատասխանելու, կը ծաղրէր զիս, «տասնըհինգօրեայ նորածին», «սիրունիկ, խատուտիկ երախայ» կամ «ճլորած երախայ» եւայլն կոչելով: Հակառակ որ բնաւ չէինք ճանչնար զիրար, ինծի հետ կը խօսէր «դուն» բառը գործածելով, եզակի եղանակով ու շատ անպարկեշտ ոճով:

«Ուրեմն սկսինք» խորագրեալ իր այս շատ տգեղ յօդուածին «Մարմարա»ի 1958 Սեպտեմբեր 4-ի գրական թիւին մէջ պատասխանեցի «...Մենք ալ վերջացընենք» խորագրեալ յօդուածով մը: Անտարակոյս դառնութիւնս կ'արտայայտէի Բարունեանի տգեղ ու ծաղրական ամբոխավար ոճին նկատմամբ, կը պաշտպանէի իմ տեսակէտներս. կը համակերպէի զիս անպայման փոքրիկ, ճլըտորած երախայ, խատուտիկ երախայ տեսնելու իր յամառութեան, եւ իրեն կը ձգէի ամէն տեսակ մեծութիւնը, բացի մէկ մեծութենէ, որ էր իր անկիրթ յօդուածին նոյնքան անկիրթ ոճով չպատասխանելու մեծութիւնը: Եւ այս մեծութիւնը ինծի համար ամենակարեւորն է, կ'ըսէի յօդուածիս վերջին տողին մէջ:

Է՛հ, այս յօդուածս անշուշտ յորդեցուց Բարունեանի համբերութիւնն ու գայրոյթը: Ան այլեւս «Ժամանակ»ին մէջ երկու օրը անգամ մը կը գրէր ծաղրական մեծամիտ յօդուածներ, մերթ կը յարձակէր իմ վրայ, մերթ կը յարձակէր Զաւէն Պիպէռեանին վրայ, քանի որ այս վերջինն ալ ինքնաբերաբար ստանձնած էր նոր բանաստեղծութիւնը պաշտպանելու պարտականութիւնը: Բարունեանի ամբոխավարական եւ անլուրջ ոճին մասին արդէն գաղափար մը կուտային այն խորագիրները զորս ան կը գործածէր. «Կեցի՛ր, մի՛ աճապարեր», «Վա՛ քոմէտիա է ֆինիթա», եւայլն: Քանի մը ամիս վերջ, երբ ինծի հետ ունեցած բանավէճին պիտի յաջորդէր ուրիշ բանավէճ մը, այս անգամ երիտասարդներու կողմէ հրապարակուած «Թօ» ամսագրի կապակցութեամբ, պիտի շարունակէր նոյն ոճով. պիտի ստորագրէր «Ծա՛ռ-դ», «պար-դ» խորագրեալ յօդուածներ, որոնք քօղարկեալ կերպով ճառդ, պարթ, ճուրթ փողոցային ասութիւնները կը թելադրէին:

Բարունեան առանձին չէր բնականաբար: Ան իր շուրջ գտած էր քանի մը իրեն նմաններ, որոնք մեզի արդէն թշնամացած էին Արամեանցիներու «Համայնապատկեր»ին պատճառաւ: Ես սակայն ծայր աստիճան դառնացած էի Բարունեանի կողմէ ինծի դէմ գրուած այդ տգեղ յօդուածներէն: Կեանքիս մէջ առաջին անգամ էր որ այսքան ուժեղ եւ անիրաւ ապտակ մը կը ստանայի հրապարակաւ: Եւ ես որ ուրիշը պաշտպանելու ազնիւ նպատակով հրապարակ իջած էի, կը տեսնէի որ իմ կողմէ պաշտպանուած ընկերներս իսկ ոչինչ կ'ընէին իրենց կարգին զիս պաշտպանելու համար: Եւ տառապանքս կրկնապատկուեցաւ երբ կարճ ժամանակ վերջ Բարունեան յանկարծ սկսաւ Զահրատը գովաբանել անոր «Երկու հատ մոմ» խորագրեալ շատ սիրուն բանաստեղծութեան առիթով: Բարունեան այս կերպով Զահրատին դէմ գործած իր անիրաւութիւնը դարմանեց, Զահրատին հետ ստեղծեց լաւ յարաբերութիւններ, բայց շարունակեց յարձակիլ իմ վրայ: Զահրատ խակոյն պիտի մոռնար իրեն դէմ գործուած յարձակումը, իսկ իմ վրայ գործուած յարձակումները պիտի շարունակուէին տակաւին բաւական երկար ժամանակ, մինչեւ որ Մըխիթարեան Սանուց Միութեան մէջ պիտի ներկայացուէր «Կեանքի մը երեք կիրակիները» թատերախաղս: Այս թատերախաղին գտած աննախընթաց յաջողութենէն վերջ Վահրամ Բարունեան ինծի նկատմամբ ալ պիտի փոխէր իր դիրքը, քանի մը դրուատալից տողեր ալ իմ մասիս պիտի գրէր, առանց սակայն ձեռքէ ձգելու իր մեծամիտ ու բանգէտ մարդու ոճը:

Բ. Հ.

ՊԱՊԸ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ Է «ԱՐԴԱՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ»

Շատերու համար զարմանալի էր տեսնել որ Յովհաննէս Պօղոս Բ. քահանայապետը մէկդի դրած իր աւանդական չէզոքութիւնը, ի նպաստ կ'արտայայտուէր պատերազմի. պատերազմը որ միայն գերագոյն լուծում մը կրնար ըլլալ, բայց կար նաեւ ինքնապաշտպանութեան համար մղուածը: Այս վերջին պարագային մասին օրինակ կուտար Պոնիան, ըսելով. «գոյութիւն ունի արդար պատերազմի սկզբունք մը որ պաշտպանողական պատերազմին կը վերաբերի»:

Պապը խոհեմ եւ զգոյշ է. իր արտայայտութիւնները կը տարբերին արբայ Փիէռին խօսքերէն որ կ'ըսէ. «պէտք է պատիժը շանթի մը նման իյնայ սերպ դեկավարներուն գլխուն»: Ծոցի պատերազմին Յովհաննէս Պօղոս Բ. խստիւ ընդդիմացած էր, ըսելով որ պատերազմը անվերադարձ արկածախնդրութիւն մըն է: Սակայն այսօր տարբեր են պայմանները. հարցը հի վերաբերիր քարիւղի կռիւի մը որ կրնար խախտել ամբողջ աշխարհին հաւասարակշռութիւնը: Խնդրոյ առարկայ է ժողովուրդի մը վերապրումը: Եւ նոյնիսկ երբ Վատիկանի մէջ ամէն մարդ գիտէ թէ ոչ ոք անմեղ է, գիտէ նաեւ թէ Սերպերն են ցեղային մաքրագործումին հեղինակները. գիտէ թէ անոնք են պատասխանատուները բնակչութիւններու տեղահանութեան, ընտանիքներու քայքայումին ու խակական ջարդերու:

Պապին յանձնառու կեցուածքը իմաստալից է նաեւ կրօնական յարաբերութիւններու տեսակէտէն: Սերպերու մեծամասնութիւնը օրթոտոքս է, բայց անոնք չեն ընդունիր Հռոմի եպիսկոպոսին գերակայութիւնը: Եւ Արեւելեան Եւրոպայի

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Յուլիս 23, 1995:

Տօն Պայծառակերպութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

վարդավառ...

Եկեղեցական օրացոյցում գրանցուած տօնացուցային այս պարզ ու անպաճոյճ բառերը Տիրոջ աստուածային փառքի յայտնութեան վեհասքանչ դրուագի պանծացումից բացի հոգենորոգութեան ու վերածնունդի խորհուրդ հագան Մայր Աթոռի ճեմարանաւարտ չորս սարկաւագների համար, որոնք այդ օրը ծնկի եկան Ս. Սեղանի առջեւ եւ ուխտեցին անսայթաք նուիրումով ծառայել Ս. Էջմիածնին ու Հայ Եկեղեցուն:

Այդ օրը վերալիցքաւորման ու ներշնչանքի անսպառ աղբիւր դարձաւ նաեւ այն բազմահազարիր հաւատացեալ հայորդիների համար, որոնք խուռներամ բազմութեամբ լցրել էին Մայր Տաճարը, եւ որոնցից շատերի համար անակնկալ էր չորս երիտասարդների յիրաւի պայծառակերպութիւնն ու այլակերպութիւնը՝ նմանողութեամբ իրենց երկնաւոր վարդապետի:

Այդ օրը նաեւ յաւերժօրէն գրանցում տուաւ Մայր Աթոռի հազարամեայ պատմութեան մէջ, քանզի նորընտիր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. Հայրապետը անձամբ կատարեց քահանայական ձեռնադրութիւնն ու օծումը չորս նուիրեալ ընծայացուների՝ որպէս առաջին գրուած էջերից մէկը Իր գահակալութեան:

Քահանայական ձեռնադրութեան եւ օծման հոգեպարար արարողութիւնն սկսուեց քահանայական կոչման հանդիսաւոր կարգով, որը տեղի ունեցաւ Շաբաթ երեկոյեան Յուլիս 22-ին, Իջման Ս. Սեղանի առջեւ, որտեղ Գեղամ սարկաւագ Տիգրանեանը, Վազգէն սարկաւագ Գալըստանեանը, Վարդան սարկաւագ Յարութիւնեանը եւ Գարեգին սարկաւագ Աղաբաբեանը, ի ներկայութեան միաբանութեան եւ հաւատացեալ ժողովրդի, միահամուռ հաստատուեցին ու վկայուեցին Հայ Եկեղեցու ուղղափառ դաւանանքի մէջ եւ իրենց պատրաստակամութիւնը յայտնեցին ընդունելու քահանայական պաշտօնի ու պարտականութեան ծանր լուծը:

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, Յուլիս 23-ին, յընթացս պատարագի, տեղի ունեցաւ վկայեալ եւ ի քահանայութիւն կոչեցեալ սարկաւագների քահանայական ձեռնադրութեան եւ օծման սրբազան արարողութիւնը: Պատարագիչն էր Ներսէս Արքեպիսկոպոս Պօղապալեանը. խարտուկլակը՝ Յուսիկ Արքեպիսկոպոս Սանթուրեանը: Ձեռնադրութիւնն ու օծումը կատարեց Գարեգին Ա. Հայրապետը:

Ընծայեալները ծնրադիր բարձրացան Ս. Խորան եւ ձեռքերը բարձրացնելով հրաժարուեցին աշխարհից եւ նրա սին ու ղատարկ հրապոյրներից: «Ես ձեռս դնեմ ի վերայ սոցա եւ դուք ամենեքեան աղօթս արարէք»՝ ձեռնադրութեան սրբազան պահն է, եւ Վեհափառ Հայրապետի ձեռքերով Հայ Եկեղեցու բոլոր հայրապետներն են, որ ձեռնադրում են նորընծաներին:

Ապա պատարագը շարունակւում է մինչեւ «Ողջոյն»: Սկսւում է օծման կարգը: Վեհափառ Հայրապետը սրբալոյս միւռոնով օծում է նորընծաների ճակատներն ու ձեռքերը եւ նրանց վերանուանում է նոր անուններով: Գեղամ սարկաւագը վերանուանւում է ԱՐՏԱԿ քահանայ, Վազգէն սարկաւագը՝ ԲԱԳՐԱՏ Քահանայ, Վարդան սարկաւագը՝ ԿԱՐԱՊԵՏ քահանայ եւ Գարեգին սարկաւագը՝ ԳՈՒՐԳԷՆ քահանայ: Հին մարդու մահն ու նոր մարդու ծնունդը խորհրդանշող այս գեղեցիկ արարողութիւնն աւարտւում է նորընծայ քահանայ հայրերի տուած անդրանիկ օրհնութեամբ՝ «խաղաղութիւն ամենեցուն»...: Ի՜նչ թարմ ու քաղցր են հնչում այս բառերը, որոնք առաջին անգամ արտաբերւում են նորօծ քահանաների շրթներից...:

Օծումից յետոյ Հայրապետը Իր պատգամն է տալիս նորընծաներին. «Այսօր Ս. Էջմիածինը վերածնուեց ձեր մէջ, եւ ձեր միջից պէտք է ճառագի ու թափանցի բոլոր հայու գաւակների մէջ», ասում է Նա:

Պատարագից յետոյ հոկայածաւալ բազմութիւնը մէկ առ մէկ մօտենում եւ համբուրում է ձեռնադրեալ եւ օծեալ հայրերի միւռոնաբոյր սուրբ աջերը:

Երեկոյեան, ժամերգութիւնից յետոյ, Գարեգին Ա. Հայրապետը կատարում է վեղարի տուչութեան կարգը: Հոգենորոգ աղօթքների ընթերցումից յետոյ Արտակ, Բագրատ, Կարապետ եւ Գուրգէն աբեղաների գլուխները ծածկւում են կուսակրօնութեան խորհրդանիշ արարատեան վեղարներով:

Թող Աստուած իրենց ուխտի մէջ հաստատուն պահի Մայր Աթոռի նորընծայ չորս միաբաններին, որպէսզի նրանք լինեն «մշակք առանց ամօթոյ» եւ ծաղկուն պահեն Աստուծոյ կողմից իրենց վստահուած անդաստանը: Թող այսպէս ալիք առ ալիք Ս. Աթոռից երիտասարդ «անձինք նուիրեալք» ընծայուեն մեր ժողովրդի կեանքի այգեստանների հոգեւոր մշակութեան սուրբ առաքելութեանը, մանաւանդ Մայր Հայրենիքի եւ վերանկախացեալ Հայաստանի Հանրապետութեան այս լուսաւոր շրջանում:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԱՌԱԾԸ ԿԸ ՍՏԷ՞

Առածը կ'ըսէ թէ լուսանկարը չի ստեր երբեք, բայց գիտութիւնը կը հրահանգէ մոռնալ այդ իրողութիւնը: Լուսանկարներու սրբագրութեան յատուկ բանիչներու նոր սերունդը կարող է այնպիսի փոփոխութիւններ ընել անոնց վրայ որ գրեթէ անկարելի է իսկական ու փոխուած մասերը իրարմէ զանազանել:

Թէքնիքի նորարարութիւնը իրաւագիտական ու ընկերային հարցերու ծնունդ կուտայ: «Թայմ» թերթը վերջերս բուռն քննադատութիւններու թիրախ եղած է, վերհպումներով հրատարակած ըլլալուն համար սպանութեամբ մեղադրուած ֆութպոլի աստղ Սիմփսընի մէկ լուսանկարը ուր ան ներկայացուած է սպառնացող արտայայտութեամբ մը:

Վանքուվըր գործող ընկերութիւն մը ամուսնալուծուող զոյգերու համար յատուկ բաժին մը բացած է. հոն «սրբագրութիւն»ներ կը կատարուին ընտանեկան լուսանկարներու վրայ ու օրինակ, կարելի կ'ըլլայ կնոջ կամ ամուսնին նկարին տեղ ուրիշ մէկը զետեղել: Այս կարգի սրբագրութիւններու համար մեծածախս կազմածներու եւ մեծ վարպետութեան ալ պէտք չկայ: Քանի մը հազար տոլար կը բաւէ անհրաժեշտը ունենալու:

Թէքնիքին տուած այս կարելիութեամբ անձի մը լուսանկարին վրայ հնարաւոր կ'ըլլայ զայն նիհարցնել, երիտասարդացնել, կամ անհետացնել սա կամ նա թերութիւնը: Մասնագէտները կը հաւաստեն թէ եթէ լուսանկարի որակը լաւ է, ոչ մէկ աչք կրնայ անդրադառնալ կատարուած փոփոխութեան:

Նոյն թէքնիքը նաեւ թոյլ կուտայ որ վերհպումի գործը կատարուի համակարգիչի պաստառին վրայ իսկ, առանց թուղթին վրայ տպուելու: Երբ փափաքելի արդիւնքը ձեռք ձգուի, այն ատեն պատկերը ժապաւէնէն թուղթին վրայ կը փոխադրուի:

Այս ասպարէզին հետեւորդները գիտակից են չարաշահումի վտանգին. լուսանկարներու վրայ կատարուած փոփոխութիւնները կը խնդրականացնեն այդ կարգի ապացոյցներու օրինական արժէքը: Կարելի պիտի ըլլա՞յ միշտ օրինաւոր նպատակներով սահմանափակել թէքնիքէն ընծայուած հնարաւորութիւնները:

մէջ համայնավարութեան անկումը երբեմն երեւան կը բերէ հին կռիւներ ու վէճեր: Ծանօթ է որ այսօր Պապին Ռուսաստան կամ Ուկրանիա այցելութիւնը խոչընդոտողները Օրթոտոքսներն են: Ու երբ Յովհաննէս Պօղոս Բ. խօսելով Պոսնիոյ պատերազմին մասին, որպէս յանցաւոր կը մատնանշէ Սերպերը, կրնայ ոմանց առիթը տալ ներկայի կնճիռը կրօնական պատերազմի մը վերածելու:

Նման հաւանականութիւն մը կը մերժեն թէ՛ Օրթոտոքսները, թէ՛ Կաթողիկէները որոնք հետամուտ են էքիւմէնիք երկխօսութեան յաջողութեան: Կը յիշեցնեն վերջին շրջաբերականը որ կը վերաբերէր քրիստոնեաներու միջեւ երկխօսութեան: Յետոյ, կան Պապին բարի կամեցողութեան արտայայտութիւնները. ան վերջերս ընդունելով Կ. Պոլսոյ Բարթուղիմէոս պատրիարքը, հաւատամքը յունարէն արտասանած էր, խուսափելու համար լատիներէն բնագրին ծուղակներէն որ պառակտած էր երկու դաւանանքները: Վերջապէս նաեւ նախկին Եուկոսլավիոյ կրօնական պատասխանատուները Յուլիս 11 - 12-ին հաւաքուելով Հունգարիոյ մէջ, դատապարտած էին «ցեղային մաքրագործում»ը ու վերահաստատած՝ բռնութեան մերժումի ու երկխօսութեան նախընտրութեան սկզբունքները: Իսկ Սերպիոյ Պօղոս պատրիարքը վերջերս յայտարարած էր. «Ոչ մեծ, ոչ փոքր Սերպիա կ'ուզենք, եթէ ան պիտի կառուցուի նոյնիսկ մէկ հոգիի կեանքին գինով»:

Այս պարագաները նկատի առած, կարելի է եզրակացնել որ տեղին էր Յովհաննէս Պօղոս Բ.ի կոչը: Այսուհանդերձ, շատեր կը դժուարանան բացատրել Վատիկանի դիւանագիտութեան որոշ քայլերը: Համայնավարութեան անկումէն անմիջապէս ետք Հռոմ յայտարարեց թէ Եւրոպայի հիւսիս - արեւելեան արդէն փափուկ սահմաններուն հպելու հարց գոյութիւն չէր կրնար ունենալ: Եթէ առիկա մեկնաբանուի որպէս իմաստութիւն, ի՞նչպէս կարելի կ'ըլլայ բացատրել Խըրուաթիոյ եւ Սլովենիոյ ճանչնալու փութկոտ որոշումները: Այդ շրջանին արդէն ոչ ոքի համար գաղտնիք էր որ Եուկոսլավիոյ քայքայումը սկսած էր ու ատոր հետեւանք պատերազմն ալ անխուսափելի:

ԲԱՂՀԱՆ

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

- Սիրաբանիլ, ամուսնանալ, զաւակներ ունենալ եւ մեռնիլ, - աւելի շուտ ինքն իր հետ խօսելով կը յարէ Զարեան: - Միթէ երբեք խուսափում չկա՞յ այս բոլորակէն:

Մինչ վերջալոյսը կը սկսի, Նիկոլա այս անգամ խմիչքներով կուգայ մեր վրայ: Վարդապետ մը հիացմունքով կը գնէ իմ սանդալներս: Բաւական հաճելի երեւոյթով գիւղացի մը աւելի քան բարեկամական խօսքեր կ'ուղղէ Ն.-ին, որ կրցածին չափ կը պատասխանէ իր կոտրած յունարէնով:

Ընդհանուր զարմանքի մէջ Թէոտոր բաճկոնը կը հանէ, տափատին ձգափոկերով ու իր կրկնակօշիկներով շուրջպարին մէջ կը մտնէ: Խարտեաշ մօրուքը արեւի անհետացող շողերէն կը պսպղայ: Ձեռքը մէջքին՝ մի քանի տատամսոտ քայլ կ'առնէ, ապա եղանակի կշռոյթէն ներշնչուած՝ կը սկսի շատ լաւ պարել: Կիները կը հըռճուին չէկ մարդուն ի տես:

- Անգլիացի՛ է, - կը պոռան:

- Ո՛չ, ո՛չ, - խռպոտ ձայնով կը գոչէ հայր Նիկոլա ծառերուն տակէն. - Աստուած վկայ՝ Յոյն է. Թեսալացի յոյն է:

Հիացական ծափեր: Գլուխը ետ նետած՝ Թէոտոր կը պարէ, աւելի քան երբեք յիշեցնելով Իոնական մարդապայ մը:

- Բայց Անգլիացիի երեւոյթ ունի, - կը պոռան կիները:

Ծառերուն տակէն այր մարդիկ միաձայն կը պատասխանեն.

- Ո՛չ: Հակառակ ունեցած մօրուքին՝ Յո՛յն է:

Հայր Նիկոլա փառաւոր հարուած մը իջեցնելով Միրիոտիսսայի արքահօր կողերուն՝ կ'ըսէ.

- Դէ՛հ, գնա՛, պարէ՛ աղնիւ հայր, դուն ալ մօրուք ունիս, պարէ:

Արքահայրը զուսպ խնդուք մը կ'արտաբերէ: Կարծէք թէ կը վախնայ կատղած ծերունիէն:

- Պարէ՛, - աւելի ուժգին կը գոռայ Նիկոլան, - դուք՝ բոլոր վանականներդ ալ պէտք է պարէք:

Եւ արքահօր կռնակին ձայնաւոր հարուած մը իջեցնելով՝ անոր գինին կը թափէ: Մտացիր ոստիկան մը ատրճանակը օդին մէջ կը կրակէ, այնպէս, պարզ հաճոյքի համար: Էջ մը կապը կը փրցնէ եւ կռնակի երկու սականներուն մէջ մէկական ճչացող երեխայով՝ բազմութեան մէջ կը նետուի: Վանականներէն մին իշուն վրայ կը ցատկէ եւ սուր կանչերով զայն ետ դէպի ծառերը կ'առաջնորդէ: Ո՞վ գիտէ ուրկէ՞ հասած գինիի նոր պաշար մը շրջագայութեան կը հանուի եւ բերնէն արտաքսուած կաղի աղմկալի ձայներու հետ միատեղ՝ խռպոտ «կենաց»ներ կը լսուին:

Թէոտոր մեղմօրէն կը վերայայտնուի եւ կ'ըսէ թէ ճամբայ ելլելու ատենն է. քաղաք հասնելէ առաջ դեռ երկար ճամբայ ունինք քալելիք:

- Տոքթո՛ր, լաւ պարեցիր, - հնչեղ ձայնով կը պոռայ Նիկոլա:

Թէոտոր խոհեմաբար մէկդի կը քաշուի, որպէսզի խուսափի հայր Նիկոլայի թաթին գնահատանքէն, որ խնջոյքի այս հանգրուանին՝ հաւասար ծանրութեամբ կ'իջնէ թէ՛ բարեկամի թէ թշնամիի վրայ:

- Այդպէս պարելով՝ ուզա՛ծ գեղուհիիդ սիրտը կրնաս գրաւել:

Հրաժեշտ կ'առնենք, ճամբայ կ'իյնանք եւ դանդաղ ընթացքով յաջորդ բլուրը կը մագլցինք, որու գագաթէն դիտուած դաշտահանդէսը հոն՝ ծառերուն տակ բաբախող գունագեղ սրտի մը պէս հեռաւոր եւ խորհրդաւոր ըլլալու տպաւորութիւն մը կը ձգէ: Այս հեռաւորութեան վրայ ջութակներն ու կիթառները անլսելի են: Թմբուկի մեղմ տմբրոց մը միայն դեռ կը հասնի մեր ականջին:

Դէպի արեւելք շեղելով՝ բուրաւէտ ճամբէն դէպի վար կ'ընթանանք, թանձր փոշիի մէջ:

- Ձեզ կարծեր, Տոքթոր, - կ'ըսէ Զարեան, - թէ շուրջպարերը որեւիցէ առընչութիւն ունին աստղերուն հետ: Վստահ եմ որ այսպիսի պարերու ծագումը կապուած է զուտ գործնական մղումի կամ գրաւումի մը հետ: Այժմ այնպէս կը կարծեմ թէ շուրջպարերը հողը թակելու խորհրդանշական ներկայացումներ են. ցորենի պարեր են: Նոյն ձեւով, Տրատա կոչուած պարին մէջ կը տեսնէք թէ ներշնչման աղբիւրը ձկնորսներու ուռկան քաշելու գործողութիւնն է:

Թէոտոր այս վարկածին շուրջ վիճաբանելու տրամադիր չէ: Դէպի հովիտը իջնող ոլոր - մոլոր ճամբան կը կորենք լռութեան մէջ: Տեղ մը՝ գլխարկը դէմքին վրայ, փոսիկի մը մէջ քնացող փերեզակ մը կը տեսնենք, մանր - մունր իրերով լեցուն ծրարի մը կողքին. - չար աչքի դէմ կապոյտ յուլունքներ, հմայիլներ, Սուրբին հրաշագործութեանց մասին գրքոյկներ: Փառաւոր կերպով կը խռկայ կանաչ խոտին վրայ պառկած, մէկ թեւով դէմքը ծածկած, միւսը՝ լայն տարածած:

- Օ՛, քա՛ղցր պոռնիկութիւն, քեզ միշտ ձեռքէ կը հանենք, - կ'ըսէ Զարեան: - Պէտք եղածէն աւելի կը մտածենք: Մեր բոլոր տեսութիւնները ի՞նչ իմաստ ունին, երբ չենք կրնար պարելու երթալ, բաժակ մը գինի ըմպել եւ արձակուրդ առած Յոյն չատուածի մը պէս փոսիկին մէջ երկնցած քնանալ:

(Շար. 61)

(Շար. Ա. էջէն)

բունակուած է, դատարանը մերժած ըլլալով նախորդ օրուան բոլոր առարկութիւնները: Նիւթը զրպարտուած է առաւելաբար իրաւական ձեւակերպութիւններով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 8 / 9)

ՈՒԹ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԵՒՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ

Ընտրական կեդրոնական յանձնաժողովը քննելէ ետք Յուլիս 29-ի կրկնակի ընտրութեան վերաբերեալ դիմում - գանգատները, Օգոստոս 7-ին որոշած է մեծամասնութեան ընտրակարգով ընտրուած ութ երեսփոխան եւս արձանագրել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

150.000 ԳԱՂԹԱԿԱՆ ապաստան կը փնտռեն Խրուաթներու յաղթանակէն ետք, ըստ ՄԱԿ-ի տուած թիւերուն, զորս Խըրուաթիա չընդունիր: Կ'ուրանայ նաեւ որ «ցեղային մաքրագործումի» դիմած ըլլայ: Իզեթպեկովիչ ալ շատ մտահոգ է եւ Զագրէպ գացած է տեսնուելու համար Թուճմանի հետ: Այս վերջինը կ'ուզէ վստահեցնել Պոսնիոյ մահմետականներուն պաքտելուն որ Միլոսեւիչին հետ տարուելիք բանակցութիւններէն պէտք չէ վախնալ: Վերջին դէպքերուն առընչութեամբ, «Բանար - Անշէնէ» ալ (Օգոստոս 9) կը յայտնէր թէ Թուրքիոյ Նախագահը՝ Ս. Տէմիրէլ իր օրհնութիւնը տուած էր խըրուաթ յարձակման երբ, Յուլիս 22-ին, Սփլիթ կը գտնուէր եւ Թուճման ու Իզեթպեկովիչ զինուորական համաձայնագիր կը կնքէին: Թերթը կ'աւելցնէ որ զարմանալու բան ալ չկայ, քանի 4 միլիոն Թուրքեր պոսնիացի նախնիք ունին եւ պատասխանատու պաշտօններ կը վարեն Անգարա, ինչպէս Արտաքին Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղարը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, շուրջ 600 հազար աշխատաւորներ որոնք կը պատկանին փոխադրամիջոցներու եւ թաղապետական սպասարկութեանց գործադուլի դիմած են Օգոստոս 8-ին, 24 ժամուան համար, աշխատավարձքի յաւելում պահանջելով: Կառավարութիւնը «ապօրինի» նկատեց իրենց շարժումը:

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ աւելի մեղմ դիրք կը բռնէ Ֆրանսայի նկատմամբ եւ դէմ է տնտեսական պատժամիջոցներու, որոնք իրեն ալ կը վնասեն: Փարիզի դեսպանն ալ, նամակով մը «Ֆիկարօ»ին (Օգոստոս 9) կ'ըսէ թէ Աւստրալիա կ'ուզէ գործակցիլ Ֆրանսայի հետ: Միւս կողմէ, սակայն, Նոր Զելանտա Լա Հէյի միջազգային Ատեանին կը դիմէ որպէսզի Ֆրանսա հրաժարի հիւլէական իր փորձերէն:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ «Հեպտօ - Լիպերթէ» թերթին աշխատակից՝ Այշա Պենամարի դիակը գտնուած է Օգոստոս 1-ին, Ալժէի մօտ: Իր մահով 37-ի կը հասնի սպաննըւած լրագրողներու թիւը 1993 Մայիսէն ի վեր:

Այրի Տիկին Լուիզ Բապուճեան,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սարգիսեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Բապուճեան եւ զաւակները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐՊԻՍ ԲԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 7-ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Օգոստոս 11, ժամը 15.30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին
4, rue Komitas
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սոնիա Յովսէփեան 500 ֆրանք:

ՆԻՕՑԻ. - Տիկին Սիլվա Գույումճեան 300 ֆրանք:

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝
Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9.30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES
Du 1er Juillet
au 1er Octobre
Ancien Evêché, rue Tourny
SARLAT

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 13, տօն է Վերափոխման Սրբուհւոյ Աստուածածնին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց ՓԱՐԻԶԻ

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Պատարագի աւարտին Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:
Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14, Յիշատակ է Մեռելոց, Բ. օր Վերափոխման:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի Օգոստոս 13
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Յաւարտ պատարագի, Խաղողի Օրհնութիւն:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9.30-ին:
Պատարագ ժամը 10.15-ին:
Յաւարտ պատարագի Խաղողօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն:
ԾԱՆՕԹ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Լուսարարապետ Երուսաղէմի պատրիարքական Աթոռին:

Սկիզբ պատարագի ժամը 9.30-ին:
Յաւարտ պատարագի Խաղողի եւ Մատաղի օրհնութիւն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՇԱՐՎԻԼՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Օգոստոս 13, Կիրակի օր, Ս. Եկեղեցւոյս մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ եւ Խաղողօրհնէք:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները տեղի կ'ունենան հրաւիրեալ դպիր եւ դպրուհիներու կողմէ:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէք:

Օգոստոս 14, Երկուշաբթի, Մեռելոց է, կը կատարուի ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն՝ ժամը 11.45-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբը:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14
Յիշատակ Մեռելոց

Առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց:
Ծանօթութիւն. - Հոգեհանգստեան արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատան.
Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Յետ ժամերգութեան ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆԻ
որ եւ կը քարոզէ:

Երգեցողութիւնք՝ երգչախումբիս կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Ր. Արթինեանի, եւ երգէոնահարութեամբ՝ Տիկին Ս. Արթինեանի:

Պատարագի աւարտին խաղողօրհնութիւն:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆԻ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնութիւն:
Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10-ին:

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir
le **Mardi 15 Août**
pour sa

FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

RESERVATION :

HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

FETE CHAMPETRE

LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons
Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux
Venez nombreux passer une agréable journée

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 11
VENDREDI
11 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.654 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.654

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԹՇՆԱՄԻՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻՆ

Սէն - Միշէլի կայարանին պայթումէն երկու շաբաթ ետք լրատուիչները դրեթէ ամէն օր տեղ կու տան հետաքննութեան փուլերուն, զանազան վարկածներու որոնք կը ջանան լոյս սփռել պատահարին վրայ։

Պայթումը որ պատճառ եղաւ եօթը հոգիի մահուան եւ 84 վիրաւորներու, մասնագէտներու կարծիքով շատ աւելի ծանր հետեւանք պիտի ունենար եթէ պատահէր փապուղիին մէջ, կառախումբին կայարան հասնելէն առաջ։ Մայրաքաղաքին սրտին վրայ գործուած այս ահաբեկչութիւնը պատերազմական արարք մը կը նկատուի բոլորին կողմէ։

Կասկածելիներու առաջին դիրքերուն վրայ անմիջապէս զետեղուեցան Ալժերիոյ իսլամական մոլեռանդները եւ սերպական ճակատը։ Թէեւ վերջինը շատ բուրջ չնկատուեցաւ։ Հետաքննութիւնը ղեկավարող երկու դատաւորները՝ Պրիւկիէր եւ Ռիքար արդէն քանի մը ամիս առաջ Ներքին գործերու նախարարութեան ուշադրութեան յանձնած էին Ֆրանսական տարածքին վրայ իսլամական վտանգաւոր համազէններու ներկայութեան պարագան։ 1995 Փետրուարին ոստիկանութիւնը Շուազի լը Ռուայի մէջ կառատուն մը կարեւոր քանակութեամբ զինամթերք գտած էր։ Հոն կային հրթիռարձակներ, ռնդացիրներ, քալաշնիքով մը, ռումբեր, վառօդ, փամփուշտ, ինչպէս նաեւ վրաններ, հեռադիտակներ, զինուորական հեռաձայններ, ալժերական 500 կեղծ անձնաթուղթեր։ Այն համոզումը կը տիրէր որ այդ «պարանք»ը հասցէագրուած էր Ժի - Ի - Ա-ին եւ դատաւորները լրջօրէն մտահոգուած էին։ Ձեռնարկուեցաւ հեռաձայնի խօսակցութիւններու ունկնդրութեան։ Լրատուութեամբ մը յայտնի դարձաւ որ Ֆրանսայի Մահմետականներու դաստիարակութեան ընկերակցութիւնը կը քօղարկէ իսլամական ահաբեկչութեան նեցուկ ցանց մը։ Պրպտումները ցոյց տուին որ ուրիշ բազմաթիւ ընկերակցութիւններ կային որոնք կապ ունէին Ժի - Ի - Ա-ի հետ ու տարածուած էին ամբողջ Եւրոպայի մէջ։ Հեռաձայնի ունկնդրութիւնները օգնեցին յայտնաբերելու Գերմանիոյ, Պելժիոյ մէջ գործող ճիւղաւորումներ։ Անոնք տեղեկութիւններ կը փոխանակէին, զէնքի մաքսանենգութիւն կը կազմակերպէին ու երկրէ երկիր կ'անցընէին իրենց մարտիկները։

Երկրորդ կէտ մըն ալ որ ստուգուեցաւ, կը վերաբերէր նիւթականին։ Այդ ցանցերը իրենց պիւտճէն կը հայթայթէին Թմրեցուցիչի վաճառքին եկամուտէն։ Օրինակ, յայտնուեցաւ որ Մահմետականներու դաստիարակութեան ընկերակցութեան պատասխանատու Շալապի եղբայրները Թմրեցուցիչի մաքսանենգներու ցանկին վրայ տեղ գրաւած էին։

Թմրեցուցիչին ու կրօնքին այս սերտ մտերմութիւնը գայթոյթ պատճառած էր իմամ Սահրաուիի որ Յուլիս 11-ին սպաննուեցաւ Փարիզի 18-րդ Թաղամասի մզկիթին մէջ։ 1994 Մայիսին հրապարակուած հարցազրոյցի մը ան խստօրէն կը դատապարտէր բոլոր անոնք որոնք սրբազան պատերազմի քօղը կը շահագործէին իրենց ահաբեկչական գործունէութեան համար։ Ան կը պաշտպանէր այն թէզը որ Ֆրանսան պէտք է բացառուէր այդ կարգի արարքներու համար։ Այսօր շատեր հարց կու տան թէ իր սպանութիւնը այդ կեցուածքին հետեւանք չէ՞ր։

Հեռաձայնի ունկնդրութիւններու ընթացքին լսուեցաւ որ Ալժերիայէն կը հրահանգուէր Ֆրանսա գտնուողներուն որ տկարութիւն ցոյց չտան եւ ֆրանսական Խալիւսին զոհերուն վրէժը լուծեն։

Շուազի լը Ռուայի մէջ գտնուած զինամթերքէն միջոց մը ետք ծագումով մաղրէպցի ճարտարագէտ մը ապահովութեան ուժերուն ներկայացաւ եւ յայտնեց թէ ալժերացի իսլամականները իրմէ ուզած են որ քիմիական բաղադրութիւն մը պատրաստէ որով պիտի թունաւորէին փարիզեան շրջանի ստորգետնեայ ջուրի պաշարները։ Ստուգելէ ետք թէ ըսուածը ճիշդ էր, ոստիկանութիւնը անմիջապէս կրկնապատկեց ապահովութեան միջոցները։

Յունիս 20-ին կազմակերպուեցաւ ծաւալուն խուզարկութիւն մը։ 120 կասկածելիներ հսկողութեան տակ առնուեցան։ Հետզհետէ աւելի սերտ կապեր երեւան եկան ֆրանսական եւ գերմանական ցանցերուն միջեւ։ Հետապնդումները, ըստ ոստիկանութեան, տարհամոզիչ ազդեցութիւն պիտի գործէին Ժի - Ի - Ա-ի չարքայիններուն վրայ, զանոնք ետ կեցնելով ահաբեկչական արարքներու գործադրութենէն։ Կ'ենթադրուէր որ պիտի քաշուէին Փարիզի մէջ զէնքի դիմելու, հասկցած ըլլալով որ Ֆրանսա անզիջող պիտի ըլլար բիրտ արարքի մը պարագային։

Այնուհանդերձ, Յուլիս 1-ին Ալժերիոյ «Թրիպիւն» թերթը կը գրէր թէ համազէններու խմբակ մը կը գտնուի Ֆրանսա եւ պատրաստ է գործի անցնելու։ Կը տրուէին նոյնիսկ հաւանական թիրախներու անուններ որոնց մէջ կը գտնուէր 18-րդ Թաղամասին մէջ տասը օր ետք սպաննուած իմամը։

Այս բոլորէն ետք, Յուլիս 25-ի արարքը ցոյց տուաւ որ ոչ խուզարկութիւնները, ոչ ալ միւս միջոցները վախ կը պատճառէին վճռակամ ահաբեկիչներուն։ Բայց ի՞նչ կ'ուզէին հասկցնել իրենց արարքով. վրէժխնդրութեան ցո՞յց մըն էր ան Դեկտեմբեր 1994-ին Ֆրանսական Խալիւսին առեւանգումին դէմ։ Կամ աւելի քաղաքական բնոյթի պատգա՞մ մը կը պարունակէր։

Պատասխանելու համար նման կարելի բազմաթիւ հարցականներու, պէտք էր գտնել ամէն բան. պայթուցիկին տեսակը, ռումբին պատրաստութիւնը, բաղկացուցիչները։ Ցուցմունքներու հիման վրայ պատրաստուած երեք դիմանկարներ սփռուեցան հեռատեսիլէն ու մամուլէն. Ներքին նախարարութիւնը մէկ միլիոն ֆրանքի պարգեւ խոստացաւ անոր որ ահաբեկիչներու ձերբակալութեան ծառայելիք լրատուութիւն պիտի կատարէր։ Գործակցութիւն հաստատուեցաւ եւրոպական բոլոր ոստիկանութիւններուն հետ։

Յուլիսի վերջաւորութեան Իտալիոյ եւ Նախկին Եուկոսլավիոյ սահմանագլխուն վրայ ֆրանսական կեղծ անցաթուղթով, ծագումով ալժերացի անձ մը ձերբակալուեցաւ որ Զագրէպէն կու գար։ Իրերուն մէջ տեսերիզ մը գտնուեցաւ ուր արաբերէն կը բացատրուէր թէ ինչպէս կը պատրաստուի արհեստական ռումբ մը։ Նաեւ տեղեկութիւն կը տրուէր թէ զանազան թոյներ ինչ ազդեցութիւն կը գործէին մարդկային մարմնին վրայ։ Ձերբակալուած անձը Պոսնիայէն կու գար ու դէպի հիւսիս պիտի մեկնէր. քանի մը օր առաջ Ալժերիա էր։ Ի՞նչ նպատակով հետը ունէր ռումբի պատրաստութեան մասին այդ տեսերիզը։ Ատիկա կը նշանակէ՞ր արդեօք թէ Ժի - Ի - Ա-ի համար բացառուած երկիր չկար ու Փարիզ, Հռոմ կամ Համպուրկ կրնային ահաբեկչական ուրիշ արարքներու թատերաբեմ ըլլալ։

Հետաքննութեան պատասխանատու մը ըսած է թէ ամէնէն սարսափելին մեր ետին մնացածը չէ։ Դատաւորները դէմ յանդիման են թշնամիներու ամէնէն ահարկուին որ անորոշութիւնն է ոճրային նման գործունէութենէ մը ետք։

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ
Haratch 70 : hommage

«ՅԱՌԱՋ»Ը ԻԲՐ ՊԱՀԱՊԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐՈՒ

Եօթանասունհրորդ տարեդարձը առիթ եղաւ անդրադառնալու որ «Յառաջ» կարեւոր դեր մը կը կատարէ Սփիւռքահայութեան մէջ, իբր պահապան ազգային արժէքներու, յատկապէ՛ս շրջանի մը.

- Երբ հայկական թերթերը, ուշ կամ կանուխ կը հարկադրուին հրատարակուիլ հայերէնէ տարբեր լեզուներով, ձեւով մը օրինականացնելով մայրենի լեզուէ եւ ազգային մշակոյթէ հեռացումը՝ անվերադարձ.

- Երբ հայերէն խօսիլ շարունակող Հայը կը նկատուի «օտարական»՝ Սփիւռքի մէջ, եւ «օտարերկրացի տուրիստ»՝ Հայրենիքի մէջ.

- Երբ այլեւս իրական Հայը ա՛ն է որ «ժը սիւի աղմէնիէ՛ն» կը բղաւէ օրն ի բուն, շարունակելով հանդերձ ո՛չ մէկ աղերս պահել հայ մշակոյթի հետ։

Այլասերման համատարած յորձանքին մէջ երբ «Յառաջ» կը յամառի կառչած մնալ հայկական արժէքներու պահպանութեան, ճիշդ այն ձեւով որով անոնք փոխանցուած են դարերու ընդմէջէն, իրապէ՛ս գովելի աշխատանք մըն է որ կը կատարէ, ծառայելով հայաշխարհի «վերջին մոհիկաններուն» ինքնութեան տեւականացման։

«Մոհիկաններ», որոնք լեզէոն չեն կազմեր, աւա՜ղ...

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱԺԵԱՆ

Նիս, Օգոստոս 8

Սիրելի Արփիկ Միսաքեան.

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբն ու իր ղեկավարը Կարպիս Ափրիկեան, կը շնորհաւորեն «Յառաջ» օրաթերթի 70-ամեակը։

«Յառաջ» եղած է միշտ ջատագովը նաեւ հայ երգին պահպանման ու տարածման, քաջալերած հայ երգչախումբերը, իր հիմնադրին Շաւարշ Միսաքեանի օրերէն սկսեալ։ «Յառաջ» իր անկախ մտածելակերպով շատ օգտակար եղած է նաեւ ոչ միայն Ֆրանսահայութեան, այլ նաեւ բոլոր հայութեան։

Երգչախումբս կը մաղթէ «Յառաջ»ին երկար եւ բեղուն տարիներ եւս բոլորել, շարունակելու համար իր պտղօգուտ գործը հայ կեանքէն ներս։

Ի դիմաց
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ՂԵԿԱՎԱՐԸ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

REPUBLIC OF ARMENIA

Charles AZNAVOUR
Ambassador at Large

Paris, le 7/8

Chère Arpik

Je me suis laissé dire que le journal et toi aviez atteint la septentaine, je suis donc heureux de vous souhaiter à tous deux un bon anniversaire et une longue et solide existence, moi j'ai dépassé d'un an votre âge et je me porte bien mis à part, j'ai mal ici et j'ai mal là, mais comme le dit un dicton populaire, après cinquante ans quand on se réveille le matin en n'ayant mal nulle part, c'est que l'on est mort. Comme on dit en arménien «ayradz sirdi mekhitarank», alors, donc tout va bien.

Je t'embrasse, à bientôt

Ch. AZNAVOUR

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ Ներքին նախարարը մերժած է արձանագրել ընդդիմադիր հինգ կուսակցութիւններ յետ - համայնավար շրջանի երեսփոխանական առաջին ընտրութիւններուն համար, որոնք տեղի պէտք է ունենան Նոյեմբեր 12-ին։ Մերժուածներու կարգին է Նախկին նախագահ՝ Էլչիպէյի Ժողովրդական Ճակատը։

ԽՐՈՒՇԹԻՈՑ նախագահը՝ Թուճման մերժեց Ելցինի հրաւէրը Մոսկուա երթալու, որովհետեւ չէր հրաւիրուած պոսնիացի իր պաշտօնակիցը, այսինքն՝ Իզէթպեկովիչ։ Միլոսեւիչ կ'ընդունէր հրաւէրին։ Տեղւոյն վրայ, Պիհաչ սկսած է շնչել շնորհիւ խրուաթ եւ պոսնիական ուժերու միացումին։

ՓԱՐԻԶԻ 18-ՐԴ Թաղամասին մէջ հրդեհ մը ծագած է Օգոստոս 9-ին եւ պատճառ եղած որ խուճապ ստեղծուի եւ բազմաթիւ շէնքեր պարպուին։ 13 վիրաւոր ալ կայ, մէկը՝ շատ ծանրօրէն այրած (Պուլվար Պարպէս)։ Աւելի քան երեք ժամ հարկ եղած է հրշէջներուն որպէսզի կարենան մարել։

ԼԵՀԱՍՏԱՆ նոր խիստ միջոցներ ձեռք առած է առաջքն առնելու համար օտարականներու, ի մասնաւորի՝ Ռումանացիներու (գլխաւորաբար ցիկան) հոսքին։ Օրինագիծը պիտի քննուի վերամուտին եւ կը նախատեսէ կարգ մը պայմաններ Լեհաստան մուտք գործելու եւ մնալու համար։

ՕԳՈՍՏՈՍ 9-ԻՆ ԱԼ, Նակազաքիի մէջ է որ յիշատակուեցաւ հիւլէական ռումբին պայթումին յիսնամեակը։ Ամերիկացիք, Հիրոշիմայէն 3 օր ետք է, որ երկրորդ ռումբ մը նետած էին Ճափոնի այս քաղաքին վրայ։ Ոգեկոչումը առիթ եղաւ նաեւ որ Ճափոն պաշտօնական անձնաւորութիւններ բողոքեն ֆրանսական հիւլէական փորձերուն դէմ։

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՄՈՎՍԷՍ ՊՉԱՔՃԵԱՆԻ «ԼՈՒՍԱՒՈՐ ԱՉՔԵՐՈՎ ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ»

Գրեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ -- ՄԻՆԱՍԵԱՆ

1993-ին Երեւանի «Ար» հրատարակչականէն լոյս տեսած 414 էջնոց այս հատորը՝ «Լուսաւոր աչքերով օտարականը», Մովսէս Պչաքճեանի վեցերորդ ինքնագիր երկն է, որ նախավերջինին նման («Ծիծեռնակները պիտի չսարսափին խրտուիլակներէն», 1990) «վէպ» մակագրութիւնը կը կրէ:

Իր ատենին՝ «Ծիծեռնակներ»ու ընթերցումը շատ տպաւորած էր զիս: Մինչեւ իսկ կ'ուզէի գրական - վերլուծական յօդուած մը նուիրել անոր: Բայց մտադրութենէն գործադրութեան միջեւ՝ ինծի համար մէջ - մէջի բացուած պարտականութեանց փակագիծները դեռ մինչեւ օրս կը շարահիւսուին: Հետեւաբար՝ «Ծիծեռնակներ»ու նկատմամբ անմիջական խանդավառութիւնս կրցայ միայն դրսեւորել հեղինակին ուղղուած նամակով մը:

Իսկ այժմ՝ բարեբաստիկ զուգադիպութեամբ մը՝ ինծի համար վերջերս բացուած նոր փակագիծներէն մին կը հանդիսանայ Մովսէս Պչաքճեանի այս վերջին վէպը ներկայացնելու պատեհութիւնը:

Չեմ վարանիր «փակագիծ բանալ»ու պատկերը օգտագործելու, որովհետեւ անոր միջոցաւ ոչ միայն անմիջապէս կը հասնինք Մովսէս Պչաքճեանի վէպին, այլ նաեւ կը մխրճուինք խիտ բովանդակութեամբ այս կարեւոր ստեղծագործութեան բուն էութեան մէջ:

Արդարեւ, «Լուսաւոր աչքերով օտարականը» բազմայարկ վէպ մըն է, իւրաքանչիւր յարկին վրայ՝ խուցերով, խուցերուն մէջ՝ պահարաններով, պահարաններուն մէջ՝ դարակներով ... Այսինքն՝ փակագիծ որուն մէջ կը բացուի փակագիծ, եւ այսպէս՝ շարունակաբար:

Յարկերը, խուցերը, պահարանները, դարակները կը բնութագրուին առաջին հերթին հակասական թուացող պիտակներով -- ինչպէս՝ Իրական, Անիրական, Շօշափելի, Երազային, Տրամաբանական, Երեւակայական, Իմացական, Խորհրդանշական, Հասկնալի, Անբացատրելի, Փորձառական, Զգացական, եւ այսպէս՝ շարունակաբար...

Հակասութիւնները սակայն երեւութական են, որովհետեւ միասնաբար կը կազմեն ամբողջ հոսքը անհատի մը ծնունդէն մինչեւ մահը իր առջեւ բացուած փակագիծներուն, որոնք զինք կը հրմշտկեն եւ ի վերջոյ կը կլանեն, մանաւանդ երբ կատարելութիւն կամ երջանկութիւն կոչուած անդոյ բաներուն կը ձգտի ան՝ ի զուր: Կրկնապէս ի զուր, երբ լիացում գտնելու իր յոյսը կը կապէ ուրիշ անհատներու, որոնցմէ իւրաքանչիւրը - որպէս ուրոյն մոլորակ մը - մխրճուած եւ կորսուած է իր ուրո՛յն փնտռտուքին մէջ:

Անկասկած, կը պատահի որ երկու պատահական անհատներ, իրենց այս տեւական փնտռտուքի միջոցին, պահ մը հանդիպին իրարու, մինչեւ անգամ կարծեն թէ ահա՛ միասնաբար պիտի շարունակեն ու հասնին կատարեալին: Բայց այդ պահերը ժամանակաւոր են, կարճատեւ: Ցամենայն դէպս՝ կարելի չէ նոյնիսկ վստահօրէն գիտնալ որ իրակա՞ն էին, թէ երեւակայական: Ամբողջ կեանք մը պէտք է ապրիլ՝ հասկնալու համար ասիկա, եւ մանաւանդ հասկնալու համար, թէ այն ինչ որ դուրսը կը փնտռէինք, մեր ներսիդին կը գտնուի: Մեզմէ իւրաքանչիւրը ի՛ր ներքին «Լուսաւոր աչքերով օտարական»ն է: Շատերու համար մէկ կեանքը բաւարար չէ հասնելու համար հասկացողութեան այս մակարդակին: Շատեր գուցէ եւ ապրին բազմապիսի կեանքեր, բայց բնաւ չգտնեն կեանքի իմաստութեան այս գաղտնիքը:

Այս բոլորը եւ դեռ աւելին՝ Մովսէս Պչաքճեան կը ներկայացնէ վէպի մը ձեւին տակ:

Վէպը ունի գործողութեան վայր մը, Փարիզը, որ նաեւ իր պարունակած բազմապիսի բաղադրեալներով, դիմագիծ կը փոխէ ըստ զինք դիտող անհատին: Ան քեզի ցոյց կուտայ այն ինչ որ դուն կը փնտռես իր մէջ: «Կայ երազներու եւ տառապանքներու Փարիզը: Կայ սեռի եւ սիրոյ Փարիզը: Արհեստի եւ արուեստի Փարիզը»: Այնպէս ինչպէս «անհատ մը ըմբռնելու համար պէտք է հաւաքել բոլոր տպաւորութիւնները, դնել քով քովի, սերտել, ուսումնասիրել, խորանալ՝ այդ անհատին մասին հազի՛ւ կարծիք մը կազմելու համար», նոյնպէս՝ «բոլոր Փարիզներն են որ քով -քովի գալով, ագուցուելով, կը կազմեն ամէն պահ այլափոխութեան ենթակայ սա քաղաքամայրը»:

Վէպին մէջ Փարիզը դերակատար է նաեւ, որպէս տեսակ մը միջնորդ Արեւելքէն եկած գլխաւոր հերոսին՝ Շաւարշի եւ Արեւմտեան կենցաղի մակերեսային երեւոյթներուն միջեւ:

Փարիզի փապուղին եւս կարեւոր դեր կը խաղայ որպէս Շաւարշի տեղափոխութեանց միջոց եւ խոկումներու վայր, նաեւ՝ կայաններու անուններուն առընչուող դէմքերն ու դէպքերը վերյիշելու առիթ, բայց մանաւանդ՝ Նասիոն կեդրոնական կայանէն ճամբայ ելլող զոյգ մը կառաշարներուն գրեթէ մարդկային ըղձացումներ վերագրելու ինքնատիպ գիւտով: Մէկ կառաշարը (զոր Շաւարշ «այրաշար» կը կոչէ) հարաւէն, միւսը՝ (զոր «կնաշար» կը կոչէ) հիւսիսէն, կ'ուղղուին դէպի Շառլ տը Կոլ - Էթուալ կայանը, հոն զիրար կը գտնեն պահ մը, ապա իւրաքանչիւրը իր ուրոյն ուղղութեան հետեւելով՝ կը բաժնուին իրարմէ: Ճիշդ սա երիտասարդ այր եւ կնոջ պէս, որոնք վէպին առաջին էջին վրայ զիրար գտած էին պարտէզի մը մէջ, թեւանցուկ հեռացած՝ զոյգ մը երկաթուղագծերու պէս: 13 վայրկեան յետոյ, իրենց բաշխուած կեանքը ապրելէ ետք (քանզի կեանքը այդքան կը տեւէ միայն), անոնք վերադարձած էին ծերունի զոյգի մը երեւոյթով, ապա համբուրուելով բաժնուած էին իրարմէ - մէկը գացած էր դէպի աջ, միւսը՝ դէպի միւս կողմ: Անոնք, այնպէս ինչպէս եկած էին տարբեր ուղղութիւններէ, այժմ, կրկին անջատաբար կ'երթային դէպի մահ:

Ճիշդ այս նոյն ձեւով ալ կ'ընթանայ վէպի հերոսին՝ Շաւարշի կեանքը: «Հերոս», այսինքն՝ այն գլխաւոր մոլորակը, որուն շուրջ ալ կը դառնայ պատմութիւնը, որուն ակնոցով կը դիտուին պատահարները, որուն մտածումներն ու զգացումները կը տիրապետեն: Այս այսպէս է, որովհետեւ հեղինակը այսպէս որոշած է: Շաւարշին տեղ՝ ան կրնար ուրի՛շ հերոս - մոլորակ մը ընտրած ըլլալ: Այդ պարագային՝ կենսագրական մանրամասնութիւնները կրնային տարբեր ըլլալ ի հարկէ, բայց հիմնական հարցադրումները նոյնը կը մնային, որովհետեւ անոնք կը պատշաճին մարդ արարած կոչուող որեւէ մոլորակի:

Շաւարշը Լիբանանէն եկած երիտասարդ մըն է: Պէյրութի մէջ ան եղած էր խմբագիր· բայց որովհետեւ յաւակնած էր ազատօրէն արտայայտուիլ, պաշտօնէն արձակուած էր: Ան ունեցած էր նաեւ սիրային փորձառութիւններ Արտեմիսի եւ Մելինէի հետ: Սակայն, Նասիոն կայանէն ճամբայ ելած այդ երկու կառաշարներուն պէս՝ իրենց ուղիները բաժնուած էին: Արտեմիս մերժած էր վերսկսիլ յարաբերութիւնները երբ, հիւանդանոցէն ելլելով, Շաւարշ ներկայացած էր աղջկան: Շաւարշ կը յիշեցնէր անցեալի խոստումները: Արտեմիս կը պատասխանէր. - «Ինչ որ անցեալին կը պատկանի, անպարկեշտութիւն է շահագործել»ը: Հապա փոխանակուած նամակնե՞րը: Աղջիկը կ'ըսէր. - «Դուն կը գրէիր դուն քեզի, ես կը գրէի ես ինծի: Դուն եւ ես չհանդիպեցանք» ... Արտեմիս կը պաշտպանէր անցեալին վրայ չըլլալու, ոչ ոքի վրայ չըլլալու իրաւունքը: Այս ի՞նչ խօսքեր են հայ աղջկայ մը բերնին մէջ: Եթէ օտար աղջիկ մը այսպէս արտայայտուէր, Շաւարշ թերեւս չզարմանար: Ուրեմն իր դատումով՝ «Արտեմիսը վհուկ մըն էր»:

Բայց ըստ աղջկան՝ նախապէս անկեղծ ըլլալով հանդերձ՝ ինք այժմ իրաւունք ունէր միտքը փոխելու, ինքզինք պաշտպանելու:

Ո՞վ է իրաւացին, ո՞վ է անիրաւը:

Աշխարհի վրայ մնայուն եւ տեւական ի՞նչ կայ, որ երկու էակներու միջեւ սէրը տեւական ըլլայ...

Այս մանրամասնութիւններուն կը տեղեկանանք մաս առ մաս՝ յետադարձ յիշողութիւններով:

Իսկ Մելինէն ... Շաւարշ մինչեւ իսկ ուզած էր ամուսնանալ անոր հետ: Բայց այս մէկն ալ՝ ուրիշ տեսակի արտառոցութիւններ ունէր. - անհայր զաւակ կ'ուզէր· դեռ չամուսնացած՝ ամուսնալուծուելու մասին կը խօսէր: Երեւակայեցէք, Լիբանանի հայկական միջավայրին մէջ...

Հպանցիկ կերպով կայ Շաւարշի մայրը. -- զաւկին հանդէպ գուրգուրոտ, որոշ չափով մնահաւատ, ընդհանուր առմամբ սովորական:

Կայ հայրը, զոր Շաւարշ այնքան ալ չէր սիրեր: Բայց շատ աւելի ուշ՝ տղան իրաւացի պիտի գտնէ հօր իրեն տուած խրատները. - «Ոչ ոքի չտաս քեզ մերժելու հաճոյքը»: -- «Անարժան մէկը չհամբուրես»:- «Կայ մարդ, որուն սուրճ իսկ պիտի չհրամցնես»: -- «Աչքերդ որքան ալ պզտիկ ըլլան, ոչինչ պիտի փոխեն աշխարհի մեծութենէն: Որքան ալ մեծ ըլլային անոնք, ոչինչ պիտի փոխէին նոյն աշխարհի փոքրութենէն»: (էջ՝ 369 - 370):

Ինչպէս ըսի, անցեալին վերաբերող բոլոր տեղեկութիւնները կը փոխանցուին գրքի ամբողջ երկայնքին ցանուած պատառիկներով, յետադարձ յիշողութեան կամ մտածումներու յարակցութեան (association d'idées) առիթներով:

Այժմ, Փարիզի մէջ Շաւարշ անգործ է: «Աշխատանքի փնտռտուքը վերածած է գործի»:

Գրքին առաջին էջերուն մէջ՝ բարեկամի մը հետ ան կ'այցելէ Փէր Լաշէզի նշանաւոր գերեզմանատունը ուր թաղուած են այնքա՜ն հռչակաւոր անձնաւորութիւններ: Շաւարշ հոն պատահմամբ կը հանդիպի Ֆրանսուհի Մակալիին, որ այնքա՜ն նման է դամբարաններէն մէկուն վրայի արձանին: Մակալին իրակա՞ն անձ մըն է, արձանին երեւոյթով երեւակայածին էա՞կ մըն է: Այս շփոթութիւնը շատ ընդունելի ձեւով վառ կը պահուի հեղինակին կողմէ գրքի ամբողջ տեւողութեան: Շփոթութիւնը գրեթէ կը դառնայ բնական, ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով Մակալիի հանդէպ Շաւարշի զգացումներուն վրայ:

Երկին միջուկը՝ Շաւարշի վէպն է Մակալիի հետ, որ, իբրեւ ուրոյն մոլորակ մը, ունի իր ուրոյն անցեալը, ուրոյն կապերը, վախերը ... Ան յանկարծ կ'անհետանայ, յետոյ կը վերայայտնուի, դարձեալ կ'անհետանայ...

(Մնացեալը յաջորդով)

ՌԱՍԹՕ ՄԼԱՏԻՉ ԲԱՐԲԱՐՈ՞Ս ԹԷ ՀԱՆՃԱՐ

Պոսնիոյ Սերպերուն յաջողութիւնը կը մեկնի Միլոսեւիչի մտային կարողութենէն. քաղաքական մարտավարութեան ախոյեանը որ Արեւմուտքցիները կը խաղցնէ իր մատին վրայ, կը կոչուի Գարածիչ: Իսկ այն որ կռիւներու դաշտին վրայ կ'ապահովէ յաղթանակը ու զինուորական գործողութիւններու եւ ահաբեկչութեան շնորհիւ Պոսնիոյ 70%-ը ձեռք անցուցած է արդէն, հրամանատար Ռասթօ Մլատիչն է. ան զոր Միջազգային պատժական ատեանը ամբաստանեց մարդկութեան դէմ ոճրագործութեան յանցանքով:

Ռ. Մլատիչ արեւմտեան Պոսնիա ծնած, նախկին եուկոսլաւ սպայ մըն է: Նախկին անդամ մը նաեւ Համայնավար կուսակցութեան որուն հետ կը շարունակէ սերտ կապ պահել:

Իրեն համար բոլոր մահմետականները կը կոչուին «Թուրք»: Գիտէ թէ շատ կռիւներ պէտք է մղէ արգիլելու համար որ անոնք (Թուրքերը) Պոսնիոյ Սերպերուն վրայ իշխանութեան ամենափոքր լծակ մը իսկ ունենան: Գիտէ նաեւ թէ յաղթելու համար ամենակարճ ժամանակի մէջ պէտք է իսկական բանակի մը վերածէ հակակշիռէ զերծ մնացած զինեալ խումբեր. բանակ որ անմիջական հպատակութիւն ցոյց տայ իր մէկ նայուածքին կամ ձեռքի մէկ շարժումին: Ինք պէտք է միակ հեղինակութեան վերածուի այդ զինուորներուն համար որոնք մեծ մասով, ամէն բանէ առաջ, գերագրգռուած գիւղացիներ են: Ան գիտէ թէ բլուրներուն վրայ բանակած իր մարդոց երբ կը հրահանգէ «կրակել անդադար, բոլորը խենթեցնել, մեծ տրամաչափի զէնքեր գործածել», անոնք կրակ պիտի տեղացնեն Սարայեւոյի կամ տակաւին թշնամիին ձեռքը գտնուող որեւէ շրջանի վրայ: Եւ ինք որ Սարայեւոյի չարդաբարն է ամբողջ աշխարհին համար, կը դառնայ նաեւ պատերազմական ղեկավար մը որ այնքան սիրուած է իրեններուն կողմէ, որքան ատելի՝ իր թշնամիներուն:

Երեք տարուան կռիւներով ու հազարաւորներու մահուան գնով արդէն 70%-ին տիրացած է Պոսնիոյ որուն համար ուխտած է որ գոյութիւն պիտի չունենայ: Հակառակ բոլոր սպառնալիքներուն, ըզգուշացումներուն, կը շարունակէ ապարէկ կարդալ, դրդել բոլորը: Ոչ մէկ հաւատք կ'ընծայէ միջազգային սպառնալիքներուն որոնք մինչեւ հիմա արեւմուտքին անկարողութեան ապացոյցը միայն տալու ծառայեցին: Վստահ է որ անպատիժ պիտի մնայ ինչ որ ալ ընէ:

Անտարբեր է նոյնպէս Արեւմուտքին կողմէ իրեն ուղղուած դատապարտումներուն. վերջերս, օրինակ, Լա Հէյի ատեանը պահանջ ներկայացուց որ դատուի մարդկութեան դէմ ոճրագործութեան ամբաստանութեամբ: Ոչ մէկ արժէք կ'ընծայէ ատոնց: Եթէ պէտք ըլլայ կ'ուրանայ ամէն բան, հերքելով իր զոհերուն բոլոր բողոքներն ու քարոզչութիւնը: Այդպէս ըրած էր բռնաբարումներու ամբաստանութիւններուն առթիւ, ըսելով. «Կ'ըսեն թէ երեք ամսուան մէջ 80 հազար բռնաբարութի՞ւն կատարուած է: Իմ մարդիկս քաջ պատերազմիկներ են, այո, բայց, ի վերջոյ, դերմարդեր չեն»:

Ռ. Մլատիչը մօտէն ճանչնալու առիթ ունեցողներ կ'ըսեն թէ զօրաւոր է իր մէջ դերասանական ջիղը: Զայն կը նմանցնեն նաեւ լաւ ճատրակ խաղացողի մը որ ամէն անգամուն ճշգրտօրէն կրնայ որոշել թէ մինչեւ ուր կրնայ երթալ:

Շատեր հարց կուտան թէ Մլատիչ իսկապէս տէ՞ր է Փիզիքական այն կորովին որով ապահոված է իր մարդոց անսահման հիացումը ու մեծ ժողովրդականութիւնը զոր կը վայելէ: Իսկապէ՞ս մեծ ռազմավարն է զոր շուրջիններն ու երբեմն ինք եւս, կը բաղդատեն Պոնապարթի հետ: Ճիշդ է որ Պոսնիացիները գիտեն թէ ան անդադար կը շրջի ճակատի գիծին վրայ, ու յաճախ կը գտնուի ամէնէն յառաջապահ դիրքերուն վրայ, մինչ նախագահ Գարածիչ տէր է այն համբաւին որ բացայայտօրէն կը նախընտրէ զինուորական համազգային կանաչէն, խաղարաններու սեղաններու ծածկոցի կանաչը:

Ռազմավարական գետնի վրայ իր մեծագոյն յաղթանակը կը նկատուի պատերազմին սկիզբէն պոսնիական ընդդիմութեան ուշադրութիւնը պահել Սարայեւոյի վրայ, միւս կողմէ միջանցք մը բանալով Պոսնիոյ սերպական շրջաններուն եւ Քրայինայի միջեւ: Սերպական յարձակողականին ամէնէն տկար կէտն ալ, կ'ըսուի թէ այդ միջանցքը լայնցնելու անկարողութիւնն է: Ասոր քով, պնդողներ ալ կան թէ Մլատիչի յաղթանակներուն գլխաւոր պատճառը այն է որ իր ունեցած հզօրագոյն զինամթերքին պատճառով, երբեք իրմէ զօրաւոր կամ նոյնիսկ հաւասար զօրութեամբ ուժի մը դէմ յանդիման գտնուած չէ:

Մարտավարի իր գլխաւոր վարպետութիւնը կը նկատուի ՄԱԿ-ի, ՕԹԱՆ-ի եւ քաղաքակիրթ արեւմուտքի բոլոր միւս հիմնարկներուն, կազմակերպութիւններուն հետ մուկ -- կատու խաղալու

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐ

«Լոյս», «Նոր դպրոց», «Ծաղիկ» հրատարակչութիւններէն 14 անուն նոր դասագիրք լոյս տեսած է 10 - 60 հազարական տպաքանակով: Այս տարեշրջանէն սկսեալ դասագիրքերը պիտի վաճառուին. իսկ կարօտեալ ընտանիքներու զաւակներուն անվճար դասագիրքեր տրամադրելու համար անհրաժեշտ գումարները Երեւանէն դուրս շրջաններու մէջ փոխանցուած են:

ԱՐՏԱԳԱՂԹՈՂՆԵՐԸ ՆՈՒԱԶԱ՞Ծ

«Սնարք» լրատու գործակալութիւնը կը տեղեկացնէ թէ վերջին երկու տարուան ընթացքին պակսած է երկրէն արտագաղթողներու թիւը: Պետական վիճակագրական կոմիտէին տուեալներով անցեալ տարի Հայաստանէն մեկնած են 24.200 իսկ ներգաղթած 5000 հոգի: Նոյն տուեալներուն համաձայն, արտասահման մշտական բնակութեան մեկնիլ փափաքողներու մեծագոյն տոկոսը կը գտնուի Երեւանցիներու միջեւ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

«Ազգ» Յուլիս 27-ի թիւով կը տեղեկացնէ թէ Պելկրատի հայ համայնքը վերջերս վերստին կազմաւորած է Եուկոսլաւիոյ Հայոց Միութիւնը եւ ընտրած հինգ հոգինոց ղեկավար մարմին մը: Նախագահն է Միտրակ Վարդապետեան, փոխ նախագահներ՝ Տոքթոր Ալեքսանդր Արթին Նալպանտեան եւ Արուսեակ Մարգարեան: Միութիւնը ամենակարեւոր գործ կը նկատէ այս աշնան Պելկրատի մէջ հայկական դպրոց բանալ: Ծրագրուած է նաեւ կապ հաստատել Հայաստանի ու Սփիւռքի համայնքներուն հետ, համագործակցիլ մշակոյթի, գիտութեան մարզերուն մէջ:

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄ

Հայաստանի պետական պիւտճէէն անցեալ տարուան 2.5 միլիոն դրամին փոխարէն, այս տարի 50 միլիոն դրամ յատկացուած է յուշարձաններու պահպանութեան վարչութեան: Անով կը շարունակուի վերանորոգումը 11 եկեղեցիներու, ինչպէս Յովհաննավանքի, Բիւրականի Ս. Յովհաննէս, Կեչառիսի կաթողիկէ, Զանգեզուրի Որոտնավանքի գլխաւոր եւ Գոշավանքի Եկեղեցիներուն: Իսկ Աստուածընկալ վանքին գաւիթին վերականգնումի աշխատանքները առաջ կը տարուին Եգիպտահայերու հանգանակութիւններով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ ՉԷՉԷՆԱԿԱՆ ՆԱՒԹ

Չէչէնիոյ համապետական մարմիններու վարչութեան փոխ - նախագահ Նիկոլայ Ֆեդոսով «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին յայտնած է թէ նաւթի իրենց ձեռնարկութիւնները պատերազմին ընթացքին աննշան վնասներ կրած են: Ներկայիս աշխատանք կը կատարուի բանեցնելու համար նաւթակայան մը որ տարեկան 6 միլիոն թոն նաւթ պիտի կարենայ վերամշակել: Չէչէնիա տարեկան 1.2 միլիոն թոն նաւթ կ'արտահանէ: Նաւթի կայաններուն վերանորոգումը կը դանդաղի մասնագէտներու պակասին պատճառով: Կ'ենթադրուի որ մինչեւ 1996-ի գարնան կարելի կ'ըլլայ նաւթ արտածել փափաքող երկիրներուն եւ այդ կարգին Հայաստանի:

ՕՇԱԿԱՆԻ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆԸ

Օշականի մանկական առողջարանը 1988-ին տրամադրուած էր երկրաշարժէն վիրաւորուած երախաներու, յետոյ գաղթականներու: Երբ պէտք եղաւ վերստին գործածութեան անցնիլ որպէս մանկական առողջարան, կազմածները շատ անբաւարար վիճակի մէջ էին: Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութիւնը (ԻՒՄԱՖ) ստանձնեց վերականգնելու գործը: Հայաստանի Առողջապահութեան Նախարարութեան եւ ԻՒՄԱՖ-ի ջանքերով նորոգուեցան շէնքերը, զետեղուեցան ժամանակակից բժշկական սարքաւորումներ եւ կեդրոնը արդէն վերսկսած է գործել: 5 -- 14 տարեկան 64 երախաներ որոնք կը տառապին անդամներու հիւանդութեամբ ու շարժելու դժուարութիւն ունին, հոն կը բուժուին: Կեդրոնը ունի խաղասենեակ, շարժանկարի սրահ, լողալու աւազան, եւայլն: Եթէ կարելի ըլլայ խմելու ջուրի հարցը լուծել ու տակաւին շէնքին մէջ ապրող քանի մը գաղթական ընտանիքներ ուրիշ տեղ փոխադրել, կեդրոնը կրնայ պատսպարել մինչեւ 120 երախայ: Անդամներու հիւանդութեամբ տառապող երախաներու թիւը 6 հազարէն աւելի է երկրին մէջ:

ՄԱՀ ՆՈՎԱԼԻՍ ԴԵՐՈՅԵԱՆԻ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթի Յուլիս 29-ի թիւը կը տեղեկացնէ թէ մահացած է երաժշտագէտ, Կոմիտաս երաժշտանոցի դասախօս Նովալիս Դերոյեանը: Ծնած էր 1929-ին Երեւան: Աւարտելէ ետք երաժշտանոցը, 1962-էն սկսած էր դասաւանդել երաժշտութեան տեսութիւն: Հեղինակ է շարք մը յօդուածներու:

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

Օգոստոս 7-ին Երեւանի մէջ բացուած է սեռային հիւանդութիւններու գիտաժողով մը. կազմակերպիչներն են Առողջապահութեան Նախարարութիւնը, Ընտանիքի առողջութեան ընկերակցութիւնը: Մասնակցած են Հայաստանէն եւ արտասահմանէն մասնագէտ բժիշկներ:

ԼՐԱԳՐՈՂԸ ԵՒ ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԶԱՅՐՈՅԹԸ

Հայաստանեան մամուլին մէջ հազուադէպ չէ մէկ թերթէն միւսը անցնող լրագրողներու երեւոյթը. ատիկա կ'ըլլայ գլխաւորաբար նիւթական պայմաններու հմայքով. կայ նաեւ ընդդիմութեան մամուլէն սիրաշահուած լրագրողներու պարագան. այս վերջինները օր մըն ալ յանկարծ կը սկսին տեղ գրաւել իշխանամէտ մամուլի անուններուն մէջ: Այս խումբին պատկանողներէն է, ըստ երեւոյթին, Վաղինակ Տէրտէրեանը: «Լրագիր» Օգոստոս 1-ին կը գրէ թէ ան ծանօթ էր «Անկախութիւն» թերթին մէջ ստորագրած հակահհշական, հակալեւոնեան եւ ընդհանրապէս իշխանութեան հակադրուող յօդուածներով: Նոյն տեղեկատուութեան համաձայն, վերջերս յայտնուած է «Հայք»ի մէջ, հակահայրիկեանական յօդուածներու տարափով: Յուլիսի վերջին Ուրբաթ օրուան հանրահաւաքին Պարոյր Հայրիկեան նկատելով գինքը, ցուցարարներուն կոչ ըրած է «ճանաչելու ԱԻՄ -- Ք-ի «Ծնողազուրկ երեխաների հիմնադրամ»ից գումարներ յափշտակած պարոնին»: Այս ներկայացումը պատճառ եղած է որ ցուցարարները բզիկ - բզիկ ընեն Վաղինակ Տէրտէրեանի թեւին տակի թերթերուն տրցակը ու զայն ձեռքէ ձեռք նետեն: Ան փախչելով միայն կրցած է ինքզինքը փրկել. իսկ Պ. Հայրիկեան եզրակացուցած է. «Դրանք միշտ փախչելու են»:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԸ ՊԱԿՍԱԾ

Հայաստանի բարձրագոյն ուսման հիմնարկներու մուտքի քննութիւնները սկըսած են Յուլիս 29-ին, կը տեւեն մինչեւ Օգոստոս 19: Ըստ հայաստանեան աղբիւրներու, նախորդ տարիներէն մեծ տարբերութիւնը այն է որ պակսած են դիմումները: Օրինակ, անցեալ տարի Երեւանի համալսարանի իրաւաբանական բաժնի իւրաքանչիւր տեղին համար մօտ տասը դիմում ներկայացուած էր. այս տարի այդ թիւը իջած է չորսի: Ռոմանօգերմանական բաժնի անգլերէնի ճիւղին 70 տեղի համար եղած է 170 դիմում, ռուսական լեզուի ու գրականութեան բաժնի 50 տեղին համար 171 դիմում եւայլն: Նորաբաց աստուածաբանական ֆաքիւլթէն 25 տեղի համար ունեցած է միայն 14 դիմում: Այս երեւոյթը փորձ կ'ըլլայ բացատրելու համալսարաններու մէջ պետականօրէն սահմանուած անվճար տեղերու փոքր թիւով, իսկ որոշ բաժիններու մէջ գիներու բարձր համեմատութեամբ:

ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Սեւանի Մորենի գիւղին ճամբարին մէջ կը հանգստանան 12 - 15 տարեկան Ֆրանսացի 12 երախաներ: Ատիկա արդիւնք է գիւղական իշխանութեան եւ «Սովի դէմ շարժում» Ֆրանսական կազմակերպութեան միջեւ ստորագրուած համաձայնութեան: Ճամբարին մէջ իրենց արձակուրդը կ'անցընեն նաեւ գաղթական ընտանիքներու 12 երախաներ:

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՓՈԽՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ

Հայաստանի մէջ մօտ ատենէն կը հիմնուի գիւղական փոխօգնութեան դրամատուն մը: Ծրագրին իրագործումին մասնակից են գիւղատնտեսական դրամատուներու բնագաւառին մէջ փորձառու մասնագէտներ Ֆրանսայէն, Գերմանիայէն եւ Հոլանտայէն: Դրամատան կանոնադրութիւնը արդէն ուղարկուած է Հայաստանի կեդրոնական դրամատունը եւ կը նախատեսուի Սեպտեմբերին կատարել բացումը:

կարողութիւնը: Կը պատահի որ օրերով անյայտանայ, ապա յայտնուի Պելկրատի մէջ Միլոսեւիչի կողքին երբ Պոսնիոյ սերպ պատասխանատուներուն որպէս պատիժ արգիլուած կ'ըլլայ հոն գտնուիլ: Կամ Սերպերնիքան կը գրաւէ երբ արեւմուտքցիները Արագ հակազդեցութեան ուժ մը կը պատրաստեն, վերցնելու համար Սարայեւոյի շրջափակումը: Կը յարձակի Պիհաչի վրայ, մինչ անմախընթաց սաստկութեամբ սպառնալիք կ'ուղղուի իրեն օդային ռմբակոծումներու:

Անդրկող տիպար մըն է Մլատիչ որ երբեք պիտի չհամակերպի թիզ մը հող տալու, ուժի գործադրութենէն ուրիշ որեւէ միջոցով: Միշտ պնդած է թէ Արեւմուտք ոչ մէկ նպատակ ունեցած է պատերազմելու, պաշտպանելու համար Սարայեւոն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Նւիրականը՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

- Եւ առտուն արթննալ կեղտոտ մազերով ու գլխու ցաւով, - կը յարէ Թէոտոր խստօրէն:

- Ա՛ռ, լողանք մը առնէինք, - կ'ըսէ Ն.:

- Եւ ընթրէինք: Յետոյ, «Խաչի նշանը» շարժապատկերին բացօթեայ ցուցադրութեան երթայինք: Յիսուսի կեանքին նըւիրուած այդ հին արտադրութիւնը, որ կղզիին մէջ այնքան մեծ յուզում յառաջացուց: Եկեղեցական իշխանութիւնները կը փորձեն զայն արգիլել:

- Ոչ թէ բովանդակութեան համար, - կ'ըսէ Թէոտոր, - այլ որովհետեւ Գորփուի օրաթերթը լուրերու բաժնին մէջ մեծատառ վերնագրով հրատարակեց՝ -- «Քրիստոս պիտի տեսնուի Գորփուի մէջ»: Ընդհանուր հասարակութիւնը մեծ իրաբանցումի մատնուեցաւ այս լուրը կարդալով:

Լուսինը կը սկսի բարձրանալ:

8 - 8 - 38

Մեցեվոյի բլուրները ոսկով կորած Բոգլինը կղզի հասաւ: Մեր փարիզեան օրերուն՝ փիրուն չէկ տղայ մըն էր. այնպէս որ գրեթէ չճանչցանք արդի Գերմանիոյ մէկ նմուշը հանդիսացող ուժեղ արտաքինով անձը որ մեր դրան շեմքին կը կանգնէր: Հետը բերած է իր քաշած լուսանկարներու եւ կատարած գծագրութիւններու տրցակ մը, որոնք կենսունակութիւն ու նրբագգածութիւն կ'արտայայտեն: Շաբաթավերջը իրեն հետ միասին անցուցինք Կոմսին գիւղի տան մէջ, ուր առիթ ունեցաւ հին եգիպտական դըրութիւններու պարունակած երազներուն եւ առակներուն շուրջ իր ծանօթութիւններու գանձը պարպելու: Կատարեալ յունարէն մը կը խօսի: Զարեան ու Թէոդորոս հիացած են իր կենցաղավարութեան, զուարթութեան ու կիրթ ընկերակցութեամբ երգելու ձեւին վրայ:

Առաւօտուն, քիւերուն տակ ծիծեռնակի բոյներ փնտռելու առիթով Կոմսն ու ես իր սենեակը կը մտնենք եւ հոն կը տեսնենք կղզիին գլխաւոր նաւահանգիստին եւ ամրոցին ճարտարապետական ճշգրիտ վերարտադրութիւնը եղող գծագրութիւններու տրցակ մը:

9 - 8 - 38

Բարենպաստ հովով՝ Պալէոկաստրիցայէն դէպի հարաւ կը նաւարկենք եւ մայրամուտէն անմիջապէս առաջ կը հասնինք Էրմոնեսի ծովափը: Մոխրագոյն աղջամուղջին՝ դէպի ծովափ կը լողանք եւ պառկած Աֆրոդիտէի հսկայական մարմին մը կը կերտենք պսպղուն աւազին վրայ: Ն. եւ Վերոնիկա դէմքը կը ձեւակերպեն, իսկ Դորոթի եւ ես՝ փարթամ զիստերը: Մարգարիտի տեղ՝ ծովափի խիճերէն կազմուած թագով մը եւ օձաձեւ հիւսուած ջրուրիէ գօտիով մը կը զարդարենք զայն: Պառկած կը հայի անամպ երկնքին, ծնած ըլլալուն համար տառապագին ճիչով մը բերանը բացած: Իսկ ծովը մեղմօրէն կը բարձրանայ եւ անոր անշարժ մատները կը կրծոտէ:

Արեւածագին դարձեալ կը մեկնինք, մենք մեզի հարց տալով թէ արշահար ձկնորս տղաքը արդեօք ի՞նչ պիտի մտածեն աւազէ այս հսկայ ցցուածքին մասին: Ծովուն փրփուրէն ծնած Աֆրոդիտէ:

15 - 8 - 38

Թէոտոր կ'ըսէ, թէ երբ հովիւները լեռներուն վրայ վեց ամիս շարունակաբար՝ դոյզն բնակութենէ հեռու՝ իրենց հօտը կ'արածեն ժուժկալ կեանք ապրելով, սովորական բան է որ էգ ղառնուկ մը ունենան կնոջ փոխարէն: Հանրածանօթ այս վարուելակերպին առընթեր՝ անտեղի չէ նկատուիր բնաւ, որ իւրաքանչիւր հովիւ ունենայ իր նախասիրած ղառնուկը, զոր ըստ իր քմայքին կը զարդարէ զանգակիկներով եւ այլազան ուլունքներով: Այս ղառնուկը կը նկատուի հովիւին նախընտրեալը, որուն յունարէն բառն է՝ լագիարնի:

Թէոտոր կը պատմէ Եպիրոսի մէջ հովիւի մը հետ ունեցած իր խօսակցութիւնը: Երբ իրեն յատուկ ակադեմական ոճով կը հարցնէ.

- Այս ծիծաղելի սովորութիւնը ի՞նչ իմաստ ունի: (Ընտրեալ ղառնուկը ուլունքներով զարդարելուն կ'ակնարկէր):

Հովիւը պահ մը կը մտածէ, ապա՝ անձնական երկարատեւ փորձառութեամբ հաստատուած կարծիք մը փոխանցողի շեշտով կը պատասխանէ.

- Ո՛ր կողմէն ալ հարցին մօտենաս, ղառնուկները աւելի լաւ են քան մեր կիները: Բայց մանաւանդ որովհետեւ չեն խօսիր:

- 7 -
ԱՅԳԵԿՈՒԹՔԻ ՕՐԵՐ

20 - 9 - 38

Սեպտեմբերեան գեղեցիկ ամսուան մը վերջաւորութեան՝ հեւասպառ օթոպիւսով Կուլուրայէն դէպի հարաւ իջնող ուղղուած միջոցին կը զգաք թէ շրջապատը փոփոխութեան մը ենթարկուած է -- այգեկութքը սկսելու վրայ է: Ամէնուրեք՝ պարտէզներու ղալարապատ ծածքերէն եւ պողպատաններէն կը լսուի էգ տատրակներու կանչը: Փայլուն արեւով ողողուած ամբողջ ծովեզրը կը շողայ եւ տարուբերող ալիքներու հարուածներէն կ'ընդլայնի:

(Շար. 62)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՆԻՍ. - Ընթերցող մը 1.000 Ֆր. թերթին տեւականացման համար:

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Արամ Շեխիկեան 500 Ֆր.: Սոնիա եւ Րաֆֆի Փիլիկեան 500 ֆրանք:

⁂

ՎԻԼՆԷՕՎ. - Սամուէլ Ներկարարեան 500 Ֆր.:

⁂

ՔԱԼԻՒԻՌ. - Մամաս Քիթապճեան 200 ֆրանք:

PELERINAGE ANNUEL

1954 ———— 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 ———— 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de *Mgr LAGRANGE, Evêque de Gap* et *Mgr DARON GEREJIAN, Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France*

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille* : Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine* : Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont* : Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél : 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél. : 92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris.. 200 F.
Aller-retour seul 100 F.
Repas seul 100 F.

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՒՐԲԱԹ, Օգոստոս 18, առաւօտեան ժամը 9.30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ կը կատարուի՝ Ծայրագոյն Պատրիարք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Երջանկայիշատակ Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի Վախճանման Առաջին տարելիցին առթիւ:

ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՑ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան հոգաբարձութիւնը եւ տնօրէնութիւնը մեծ հաճոյքով կը հաղորդեն թէ շատ մօտ ապագային, 1996-ին, փառահեղ շուքով պիտի տօնեն Բարեգործականի անդրանիկ այս կրթօճախին ադամանդեայ 70-ամեակը, պանծացնելու համար հայակերտումի անոր բազմաբեղուն վաստակը եւ վերանորոգ հաւատքով ու զարգացման նոր հեռանկարներով կենսաւորելու անոր յաղթական երթը՝ քսանմէկերորդ դարու լուսաւոր սեմէն ներս:

Յոբելենական հանդիսութիւններն ու տօնակատարութիւնները տեղի պիտի ունենան Կիպրոսի մէջ, Ապրիլ 17-էն մինչեւ Ապրիլ 21, 1996-ին:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 3, 1995
Նիկոսիա

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 13, տօն է Վերափոխման Սրբուհւոյ Աստուածածնին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց ՓԱՐԻԶԻ

Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 8.45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Պատարագի աւարտին Խաղողի Օրհնութիւն *կը կատարուի:*
Ծանօթ. - *Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:*

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14, Յիշատակ է Մեռելոց, Բ. օր Վերափոխման:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ *կը կատարուի՝ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:*

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի Օգոստոս 13
Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Յաւարտ պատարագի Խաղողի Օրհնութիւն:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9.30-ին:
Պատարագ ժամը 10.15-ին:
Յաւարտ պատարագի Խաղողօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն:
ԾԱՆՕԹ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Լուսարարապետ Երուսաղէմի պատրիարքական Աթոռին:
Սկիզբ պատարագի ժամը 9.30-ին:
Յաւարտ պատարագի Խաղողի եւ Մատաղի օրհնութիւն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville. 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R.C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Օգոստոս 13, Կիրակի օր, Ս. Եկեղեցւոյս մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ եւ Խաղողօրհնէք:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները տեղի կ'ունենան հրաւիրեալ դպիր եւ դպրուհիներու կողմէ:
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէք:
Օգոստոս 14, Երկուշաբթի, Մեռելոց է, կը կատարուի Ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, առաւօտեան Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն՝ ժամը 11.45-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ -- Մեսրոպ *երգչախումբը:*

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14
Յիշատակ Մեռելոց
Առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ *Վասն համօրէն ննջեցելոց:*
Ծանօթութիւն. - *Հոգեհանգստեան արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատան.*
Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Յետ Ժամերգութեան ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆԻ
որ եւ կը քարոզէ:
Երգեցողութիւնք՝ երգչախումբիս կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Ր. Արթինեանի, եւ երգէհոնահարութեամբ՝ Տիկին Ս. Արթինեանի:
Պատարագի աւարտին խաղողօրհնութիւն:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի *աւանդական արարողութիւնը:*

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆԻ
Պատարագի աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնութիւն:
Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10-ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

FETE CHAMPETRE

LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons
Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux
Venez nombreux passer une agréable journée

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 12-13
SAMEDI - DIMANCHE
12-13 AOUT
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.655 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.655

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (Littéraire) 10 août

René GROUSSET

Aux origines de l'Arménie

par Eric ROUSSEL

Վերոյիշեալ վերնագրով, Էրիք Ռուսէլ գրախօսական մը ստորագրած է Ռընէ Կրուսէի «Հայաստանի պատմութեան» 3-րդ վերհրատարակութեան առթիւ :

Գրութեան սկիզբը, Ռուսէլ կը յիշէ Ռընէի սա խօսքը՝ «ապագայի նկատմամբ իրաւունք ունենալու միջոցը, որոշ առենէ, կը նշանակէ համակերպիլ ժամանակավրէպ ըլլալու» ու կը գտնէ որ նշումը շատ կը յարմարի Կրուսէի, որու գիրքերը տասնեակ մը տարիներէ ի վեր մշտապէս վերհրատարակուած հեղինակութեան վերանորոգում մը կը ստեղծեն : Իր մահէն ետք, 1952-ին, անդաստանելի այս մեծ միտքը քաւարանէ մը անցաւ : Պատմաբաններու աչքին՝ փիլիսոփայ, փիլիսոփաներու աչքին՝ պատմաբան, շատ ազատական մարքսիստներուն համար, ոչ հարկ եղածին չափ վարդապետական սխեմաթիք ուղեղներու համար, շատ յստակ, մանաւանդ երբ ազատուած եւ մութ լեզուին նորաձեւութիւն է, Կրուսէ սիրողի տպաւորութիւն կը թողու :

Յօդուածագիրը յիշելէ ետք անոր հակիրճ կենսագրականը, կուգայ Հայաստանի պատմութեան, ծագումէն 1071 ու կը նկարագրէ երկիրը՝ քիչ մը առասպելական որու անցեալը կ'անհետի ժամանակներու գիշերին մէջ : Ու Կրուսէի արուեստը, կը գրէ կը կայանայ Հայաստանը հասկնալի եւ մերձաւոր դարձնելուն մէջ եւ մանաւանդ ցոյց տալ թէ ինչ աստիճանի երկրին պաշտօնական քրիստոնէացումը, 301-ին, հիմնական կէտն է արտակարգօրէն քաոսական, բարդ, արիւնալի պատմութեան մը :

(*) Histoire de l'Arménie
René Grousset
PAYOT.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ ապազինման ժողովին, Ֆրանսայի դեսպանը յայտարարած է որ իր երկիրը պիտի հրաժարի հիւլէական բոլոր տեսակի փորձերէն, երբ իր ծրագրած փորձերը վերջ գտնեն, այսինքն 1996-ի աշնան : Նախագահ Գլինթըն գնահատած է Ֆրանսայի այս որոշումը :

ԻՐԱՔԻ ղեկավարին՝ Սատտամ Հիւսէյնի երկու փեսաները յանձնած են ընտանեօք Յորդանան անցնիլ, ուր քաղաքական ապաստան ստացած են : Երկուքն ալ կարեւոր պաշտօններ կը վարէին, մէկը ճարտարարուեստի նախարար էր եւ պատասխանատուն հիւլէական ծրագրին, մինչ միւսը նախագահական պահակազօրքին պետերէն մէկն էր : Երկուքն ալ խստօրէն կը դատապարտեն Իրաքի վարչակարգը : Ս. Հիւսէյն բոլորովին առանձին կը մնայ :

ՍՊԱՆԻՈՅ Թագաւորին՝ Խուան Կարլոսի դէմ մահափորձ մը առաջքն առնուած է Փալմա տէ Մայորք ուր Թագաւորը իր արձակուրդը կ'անցընէր ընտանիքին հետ : Երեք անձեր ձերբակալուած են որոնք պասք անջատողական կազմակերպութեան կը պատկանէին :

ՎԷ-ԷՍ-ՏԷ (Ուրբաթ, Շաբաթ, Կիրակի) շաբաթաթերթը իր հաշուեկշիռը յանձնած է առեւտրական ատեանին, այլ խօսքով սնանկացած է : Կացութիւնը այնքան ծանր է որ պաշտօնէութեան մէկ կարեւոր մասը չէ ստացած իսկ Յուլիսի իր աշխատավարձը : Ամբողջ խումբը - որ այլ տիտղոսներն ալ ունի (Թեռ - սօվաժ, Գօ Մակազին եւ Փարի պում - պում) 250 միլիոն ֆրանքի պարտք ունի :

«ԴՐՕ»Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ ՎԱՃԱՌՔ, ԱՊՕՐԻՆԻ ԶԷՆՔ ՊԱՀԵԼ ԵՒԱՅԼՆ, ԵՒԱՅԼՆ

«Արմէնփրէս» կը հաղորդէ (Օգոստոս 10) որ չորս յաջորդական նիստերու ընթացքին, սովորաբար տեղ գտած են դատական ձեւակերպութիւնները : Աւարտին, Օգոստոս 10-ին, դատախազ՝ Մ. Գրիգորեան ներկայացուցած է տասնեակ էջերէ բաղկացած մեղադրական եզրակացութիւնը որ տեւած է աւելի քան երկու ժամ : Այդ միջոցին շատ լարուած մթնոլորտ մը տիրած է, որովհետեւ, կ'ըսէ «Արմէնփրէս». -- «զգացւում էր որ տասնեւմէկ ամբաստանեալների մեղադրանքի շատ մանրամասներ յայտնի չէին ոչ միայն նրանց հարազատներին եւ մերձաւորներին, այլեւ հասարակութեանը, մամուլի ներկայացուցիչներին» :

Ամբաստանեալները կը մեղադրուին ծանր յանցագործութիւններով, ինչպէս՝ Ներսիսեան ամուսիններու եւ Սահակեանի սպանութիւն, թմրեցուցիչի ձեռքբերում եւ վաճառք, ապօրինի զէնք պահել եւ քրէական այլ յանցանքներ :

Օգոստոս 10-ի հրամանագրով, նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան զոր. Քրիստափոր Իվանեանը նշանակած է Պաշտպանութեան նախարարի Ա. տեղակալ, իսկ Վահան Շիրխանեանը Պաշտպանութեան նախարարի տեղակալ :

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱ՛Ր

«...Ահա կաթիլ մը կաթին քումդ կուսութեան յանձն իմ անձրեւեալ...»
ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Կաթնածաղիկ ու կապտերակ գիշերին մէջ,
մեղեսիկի փոշի մըշուշն ըլլամ բուրիւն,
եւ առիգածն արծաթ՝ ջուրին վրայ հոլանի.
ու ձա՛յն ըլլամ, ըլլամ ծաղիկ, ըլլամ զեփի՛ւռ՝
ամէն իրի իրպիմ փափուկ թեւերով գէջ:
Ըլլամ ջրվէժ, ըլլամ գետափ մը գեղանի,
ըստուե՛րն ըլլամ խնկազուած այգիներուն,
կամ գետերու հողմիկ աւաչն, ու գետաձայն
հովին անցքը՝ երկնասլացիկ կատարներէն:
Կաթնածաղիկ ու կապտերակ գիշերին մէջ
պատկե՛րն ըլլամ սրբազնացած էս համայնին.
օղամանեա՛կ մ'ըլլամ ես թանկ եւ անմարմին,
ու շուշփայ մը՝ հաղորդութեանըդ կաթնաձիր:
Գետէն անդին կանչե՛ս ինծի. Անցի՛ր, անցի՛ր.
մեծ դիւթութեան կայծակ մը տաս մըթար հոգւոյս,
ա՛հ, չըգայթի՛մ կոհակն ի վար ցընորքներուս.
թող համբուրէ՛ աչքիս ջահումն աչքերուդ կոյս,
ու չըգայթի՛մ կոհակն ի վար ցընորքներուս:
Ահա՛ մագլիմ պիտի ցաւիս սարակն ի վեր.
երազներու սատափ լամբէն ցրուէ ամպեր.
եւ իղձերուս կապոյտին վրայ, վարդ ամպը դուն,
վարդ ամպն եղիր՝ մերթ լուսինկան պատմուճանով.
դո՛ւն, աստուածեան գեղեցկութեան արփաւո՛ր հարս,
սրբութեան կո՛յսը ձիւնաձիր ու հըրավառ:
Գիշերին մէջ կ'իջնէ դեռ ուղխը լուսեղէն,
կաթիլ մը կաթ՝ ծովացած քու սրբութենէն.
ու տե՛ս, ահա՛, կը մանկանամ, Աստուածամայր,
ու տե՛ս, ահա կը մանկանա՛մ գիշերին մէջ՝
ուր լըսեցի ես աստուածեան ձայնին վայրէջ՝
որ կը շաչէր աստուածարեալ հոգւոյս համար:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 10 / 11)

ԼՂՀ-Ի ՀԱՐՑԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան Օգոստոս 9-ին ընդունած է Լեռնային Ղարաբաղի հարցին Թուրքիոյ ներկայացուցիչը Այհան Քամէլը որ քաղաքական խորհրդակցութիւններ կատարելու նպատակով այցելած է Հայաստան ու Ազրբէջան : Քննարկուած են երկկողմ յարաբերութիւններուն եւ շրջանի քաղաքականութեան կապուած հարցեր :

Ա. Քամէլ Հայաստանի նախագահին յանձնած է Թուրքիոյ նախագահ Ս. Տէմիրէլի ուղերձը ուր շեշտուած է Ղարաբաղեան խնդրին կարգաւորման կարեւորութիւնը Կովկասի կայունութեան եւ տնտեսական գործակցութեան համար : Նախագահին ու Թուրք ներկայացուցիչին հանդիպումին ներկայ եղած է նաեւ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի գլխաւոր խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտեան :

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՈՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԸ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԼՂՀ-ի նախագահը Ռոպէր Քոչարեան եւ վարչապետը Լէոնարտ Պետրոսեան Օգոստոս 8-ին այցելած են Ակնաբերդ գիւղը ուր երկու տարի առաջ խմբովին ապաստանած էին Շահումեանի տարբեր բնակավայրերէն եւ Մարտակերտի Թալիշ, Զայլու եւ այլ գիւղերէն աքսորուած աւելի քան 100 ընտանիքներ : Երկու ղեկավարներուն այցը նպատակ ունեցած է տեսնել թէ այդ գաղթականներուն խնդիրները լուծելու համար հանրապետական եւ շրջանային իրաւասու մարմիններու տրուած յանձնարարականները ինչպէս կ'իրագործուին :

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԱԾ ՄՈՒՏՔԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

Վարչապետ Հ. Բագրատեան, Կրթութեան ու Գիտութեան նոր նախարար Արմենակ Ղազարեանի, այլ պատասխանատուներու հետ Օգոստոս 9-ին այցելած է Երեւանի պետական եւ ճարտարագիտական համալսարանները, Խաչատուր Աբովեան մանկավարժական եւ Վ. Բրիւսով օտար լեզուներու հիմնարկները, տեսնելու համար թէ ինչպէս կ'ընթանան մուտքի քննութիւնները : Անոնք զրոյց ունեցած են ուսանողներու եւ ծնողքներու, քննիչ յանձնաժողովներու նախագահներուն եւ կրթական հաստատութիւններու ղեկավարներուն հետ :

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ՑԱՆՑ ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆԻՆ

Հաղորդակցութեան միջոցներու, հեռաձայնի կապի տեսակէտէն երկրաշարժէն մեծապէս տուժած էր Ստեփանաւանի շրջանը : Կառավարութիւնը ներկայիս կը ջանայ դարմանել շրջանին վնասները : Հաղորդակցութեան նախարար Գրիգոր Պողպատեան ըսած է թէ այդ նպատակով պայմանագիր ստորագրուած է ֆրանսական «Ալքաթէլ» հաստատութեան հետ որ հեռաձայնի ինքնաշխատ կայան ու ցանց պիտի զետեղէ Ստեփանաւան : Շէնքը արդէն յատկացուած է ու մօտ ատենէն կը սկսին կայանը զետեղելու աշխատանքները : Յաջորդ տարի Ստեփանաւանին պիտի տրուի հեռաձայնի 8 հազար թիւ, իսկ մօտակայ գիւղերուն 5 հազար :

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՖՐԱՆՍԱ»ՅԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Արտասահմանեան երկիրներու հետ մշակութային կապերու եւ գործակցութեան ընկերութեան առընթեր «Հայաստան - Ֆրանսա» ընկերութեան նախաձեռնութեամբ Ճարտարապետի տան սրահին մէջ ներկայացուած է Ֆրանսիս Փուլէնքի «Մարդկային ձայն» օփերան : Ելեկտրական հոսանքի բացակայութեան, ներկայացումը տեղի ունեցած է մոմի լոյսով :

«ԱՐԱՔՍ» ՕԴԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օդային հայկական երկրորդ, «Արաքս» ընկերութիւնը Օգոստոս 7-ին անդրանիկ ճամբորդութիւնը կատարած է սեփական նոր օդանաւով, Երեւանէն Կիեւ եւ վերադարձած : Օդային այս ընկերութիւնը առայժմ շաբաթական հինգ թռիչք կը կատարէ դէպի Սամարա, Ս. Պետերբուրգ, Հալէպ, Ալմաթի եւ Կիեւ :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ Տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի (Օգոստոս 15-ի եւ 16-ի թիւեր) եւ խմբագրատունը փակ է (Օգոստոս 12 / 15) : Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի, Օգոստոս 17 :

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՄՈՎՍԷՍ ՊՉԱՔՃԵԱՆԻ «ԼՈՒՍԱՒՈՐ ԱՉՔԵՐՈՎ ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ»

Գրեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ -- ՄԻՆԱՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այստեղ՝ երկու փակագիծ կ՚ուզեմ բանալ: Առաջինը կը վերաբերի այն անսահման հանդուրժողութեան զոր Լիբանահայ Շաւարշը կը ցուցաբերէ Ֆրանսուհի Մակալիի հանդէպ: Շաւարշը իր հայ բարեկամուհիներուն մօտ երբեք պիտի չընդունէր նոյն ձեւի ազատութիւններ: Երկրորդ փակագիծս կը վերաբերի այս երկին պէս խիտ բովանդակութիւն ունեցող վէպերու ընթերցողներու մեծամասնութեան: Անոնք ընդհանրապէս կը կառչին վէպի սիրային պատմութեան բաժնին. - Մակալին պիտի գա՞յ, եկա՞ւ, յետոյ ի՞նչ ըրին միասին, եւայլն: Բայց այս գիրքը, սիրային պատմութեան շուրջ հիւսուած ըլլալով հանդերձ, կը պարունակէ հոգեբանական ու կեանքի փիլիսոփայութեան բազմաթիւ այլ տուեալներ, որոնք ինծի համար գոնէ աւելի հետաքրքրական են, որովհետեւ իմ կարծիքով՝ ա՛յս մասերը մասնաւոր կշիռ մը կուտան գրքին:

Վերադառնանք Մակալիին: Ո՞վ է ան: Կի՞նն է, արձա՞նն է, Փարի՞զն է, նոր կեա՞նքն է...

«Ամբողջ անցեալ մըն է որ թողուցի, - կ՚ըսէ Շաւարշ անոր, - թողուցի օդանաւ, ծով, աւազներ, եկայ քե՛զ գտնելու: Այստեղ ես, բայց գտած չեմ քեզ: Չկաս»:

Մակալին ցնո՞րք է, խաբկա՞նք է: Վէպի վերջաւորութեան՝ Շաւարշ հարց կուտայ. - «Եղա՞ծ էր Մակալի անունով կին»:

Մինչ կը ծաւալի Շաւարշ - Մակալի պատմութիւնը, հետզհետէ կը բացուին Շաւարշի կեանքին յարկերը, խուցերը, պահարաններն ու դարակները: Իւրաքանչիւրը նոր լոյս կը սփռէ միւսներուն վրայ, երբ իւրաքանչիւր հանդրուանին՝ իրարու կը բախին Շաւարշի հին յիշատակները, մտածումները, ներկայ իրավիճակը, անպատասխան մնացած հարցումները, որոնց ամբողջութիւնը կը կոչենք «կեանքի փիլիսոփայութիւն» կամ la condition humaine.

Այսպէս՝ պարզապէս ճաշակ մը տալու համար գրքին մէջ արծարծուած բազմաթիւ մտածումներուն եւ հարցադրումներուն մասին. -

- «Մենք կամաւոր բանտարկեալներ (ենք): Ստեղծեցինք զԱստուած, Անոր յանձնեցինք բոլոր իրաւունքները: Անոր զիջեցանք մեր բոլոր մենաշնորհները» (էջ՝ 95). որու հետեւանքով Ան դարձաւ ուժեղ, մենատէր, անմերձենալի, անհանդուրժելի: Յետոյ ստեղծեցինք մրցակից Աստուած մը զոր կոչեցինք «սատանայ»: Անոնք միասնաբար ստեղծեցին ժամանակը, որ կը սահմանափակէ մարդ արարածին ամբողջ ըլլալութիւնը: Արդ, «սուտ էր ամէն ինչ, երբ ժամանակաւոր էր ամէն ինչ» (էջ՝ 346): «Ամէն բան ձեւ է»: Կը ձեւացնես խօսիլ, վիճիլ: Կը ձեւացընես չձեւացնել: Միթէ խաբկա՞նք է իրականութիւնը:

- Երկու անձերու փոխ - յարաբերութեանց մէջ՝ անիմաստ է կատարելութիւն փնտռելը, քանի որ ոչ մէկ բանի մէջ կատարելութիւն կայ: Հետեւաբար՝ «ի՞նչ իրաւունք ունի անհատ մը՝ դատելու ուրիշ անհատ մը: Աշխարհի վրայ չկայ մէկը որ արժանի ըլլայ դատաւոր ըլլալու» (էջ՝ 329):

- Կամ՝ «Հին կեանքերու խառնուրդով կարելի՞ է նոր կեանք սկսիլ» (էջ՝ 25): «Հիմնական ի՞նչ կը փոխուի աշխարհի վրայ» (էջ՝ 156), հինէն ի վեր՝ ի՞նչ կայ փոխուած: «Ի՞նչ է վերջը. ի՞նչ է վերջինը ... Սկիզբ կա՞յ միթէ, որ վերջ ըլլայ» (էջ՝ 299):

- Ի՞նչ կը նշանակէ «ազատ»: Կարելի՞ է հաւատալ սիրոյ, երբ կան միայն՝ պահեր (էջ՝ 105): Ամէն արարք դրդապատճա՞ռ պէտք է ունենայ: Ամէն աճող բան կանգ կ՚առնէ տեղ մը, ինչպէս ակռաները, մազերը, հասակը, սէրը մանաւանդ (էջ՝ 354):

- Կամ՝ «Մարդ արարածին տրուած մեծագոյն պատիժը մինակութիւնն է, մեծագոյն շնորհը՝ առանձնութիւնը»: (էջ՝ 398): «Մարդուն ճակատագիրը իր նկարագիրն է» (էջ՝ 165): «Նստիլ ու ամփոփուիլ: Կոչ ընել սեփական գիտութեան, ուշիմութեան (...) Մտնել ինքն իր մէջ, մտնել սեփական ներաշխարհին մէջ, խորանալ, պրպտել» (էջ՝ 320), հոն փնտռել բոլոր հարցումներուն պատասխանը: Այլապէս՝ անհատը կը վերածուի մարդամեքենայի, եւ օր մըն ալ սարսափով կը տեսնէ, թէ մեքենաներու յատուկ սեւ իւղը կը հոսի նաեւ ի՛ր սրունքներուն երակներէն:

Անհատը պէտք է ճանչնայ ինքզինք, որպէսզի գտնէ ի՛ր էութեան մաս կազմող «Լուսաւոր աչքերով օտարականը»:

Ընդհանրական բնոյթ ունեցող բազմաթիւ այլ մտածումներ կը պարունակէ այս հատորը: Իմ ներկայացուցածս ծաղկաքաղ մըն էր միայն:

Հոն կան նաեւ ուղղակի կամ անուղղակի արձագանգները՝ հեղինակին արեւելքցի սփիւռքահայ մը ըլլալու իրողութեան: Արեւելքցին՝ արեւմտեան մտայնութեան դէմ յանդիման: Լիբանահայ մտայնութիւնը՝ նմանապէս հայ կիներու ազատ խօսքի ու կեցուածքի կապակցութեամբ: Անհայրենիք Հայու կրկնակի բարդոյթները՝ երկրորդ - երրորդ գաղթականութեան մէջ (Լիբանանէն՝ Փարիզ): Մտաւորական Սփիւռքահայուն դատումը պետականութեան գաղափարին նկատմամբ (էջ՝ 220): Մինչ ուրիշ ժողովուրդներ ամէն օր իրենց պատմութեան մէկ նո՛ր օրը կ՚ապրին, «Հայը, ամէն առաւօտ, վերստին կը սկսի պատմութիւնը, կը սկսի իր նախահայրէն, իր առաջին՝ օրէն» (...) (էջ՝ 265):

Գրքին մէջ դերակշիռ եղող գաղափարները սակայն համամարդկային են. - Կատարեալին հասնելու ձգտումը որ պատրանք մըն է: Ամէն ինչի յարաբերական ըլլալու համոզումը: Ժամանակի անվերադարձ ըլլալու հանգամանքը: Ամէն առաւելութիւն իր սուղ գինը ունի-ի գաղափարը որ հատորին մէջ ընդլայնուած է Պարոն Լամպէրի պատմութեամբ (սըրճարանի մը տէրը դառնալու համար ան կը զոհէ ձեռքի մատներէն մէկը: Կողքի լրագրավաճառատան ալ տիրանալու համար՝ կը զոհէ երկրորդ մատ մը: Այսպէս՝ նորանոր հաստատութիւններ ձեռք ձգելու ճամբուն վրայ հետզհետէ կը զիջի իր 10 մատները: Այժմ՝ թէեւ հարուստ ու կարեւոր մարդ դարձած՝ չի կրնար իսկ գգուել իր սիրուն կինը, որ զինք կը լքէ): Մարդ էակին անյագութիւնը ներկայացընող այս առակին հոգեբանական տարբերակն ալ Էլիզապէթի պատմութիւնն է: Այս աղջիկը Շաւարշի բարեկամ հայ նկարիչի մը կենակիցն է: Նկարիչը կը յաւակնի թէ ինք այնպէս պայմանաւորած է Էլիզապէթը, որ ըստ պահանջի ան մարմնացնէ եօթը տարբեր անձնաւորութիւններ -- սիրուհի, լուացարարուհի, պչրուհի, իշխանուհի, դերասանուհի, խոհարարուհի, եւայլն: Ի վերջոյ սակայն՝ Էլիզապէթ կը փախչի այդ մարդէն:

* * *

Այս նիւթերը, ինչպէս ըսի, կ՚ընդելուզուին Շաւարշի ու Մակալիի կեդրոնական պատմութեան: Ամբողջութիւնը՝ ճոխ բառամթերքով, բնական հոսք ունեցող մաքուր հայերէնով: Ինչ կը վերաբերի նիւթի ներկայացման մէջ բայերու եղանակին, Սահմանականի Անցեալ Անկատար ժամանակի տեւական գործածութիւնը՝ սկիզբը կրնայ անբացատրելի մընալ ընթերցողին համար, սակայն հետզհետէ կը յստականայ որ ասիկա մաս կը կազմէ գրքին էութեան իսկ:

Մովսէս Պչաքճեանի ոճը կը պարունակէ նաեւ հետաքրքրական պատկերացումներ: - «Դադրած էր անձրեւը, անոր յիշատակը կը մնար ասֆալթին վրայ՝ հինցած արդուզարդի մը նման» (էջ՝ 29): Կամ՝ «Գլուխը սեւ էր, գլուխը աղպղեղ էր, գլուխը սպիտակ էր: Ժամացոյց էր գլուխն ալ» (էջ՝ 287): Կամ՝ տղուն եւ աղջկան «փարումը եղած էր աքցանային» (էջ՝ 159):

Ուրիշ առիթներով՝ Մովսէս Պչաքճեան մտախաղեր կը կատարէ կարգ մը հայերէն բառերու ներքին բաղադրութենէն մեկնելով. - «Իրենց համբոյրներէն արդէն կորսուած է բոյրը. կը դիմանա՞ր գոնէ համը», (էջ՝ 210): Կամ՝ «Կողք, կողակից ... Կցդ եմ, կողէդ ստեղծուած», (էջ՝ 219): Կամ՝ «Անտարակոյսին մէջ անտառ կը տեսնէր, կոյս կը տեսնէր, կը տեսնէր ան. կը կարդար՝ ան անտառ տարաւ կոյսը անտարակոյս» ... (էջ՝ 374):

* * *

Հատորին սկիզբը՝ Մովսէս Պչաքճեան երկու տողնոց մարտահրաւէր մը առաջարկած էր որպէս բնաբան. -

«Կը թողում բաւարար պարապութիւն,
Եկուր, երկու տող ալ աւելցուր դուն»:

Գրքին հերոսը՝ իր պատմութիւնը ապրելէ ետք անցեալ անկատար ժամանակի երրորդ դէմքով, գրքի վերջաւորութեան կ՚որոշէ նստիլ եւ գրել: Երջանկութիւնը փնտռել ստեղծագործութեան մէջ: Կախում չունենալ ուրիշներէ: Գրել՝ առաջին դէմքով: Անցեալը վերստեղծել՝ ընտրովի: Ճշդել ի՛ր օրէնքները: Հերոսները ենթարկել ի՛ր օրէնքներուն: Մտածումները առնել սեփակա՛ն մթերքէն, բառերը՝ սեփակա՛ն բառարանէն: Սեփական ներաշխարհէն:

Նստիլ, գրել: Սին պատրանքներէն, յուսահատեցնող սպասումներէն վերջապէս ձերբազատած, իր ներքին Լուսաւոր աչքերով Օտարականին հանդիպելէ ետք ներքին հաւասարակշռութիւնը գտած՝ այժմ կրնայ երկու տող ալ ի՛նք աւելցընել, ի՛ր ուզած ձեւով: Քանզի, այդ մակարդակի իմաստութեան (կամ կեանքի անիմաստութեան հետ համակերպելու խոհեմութեան) հասնելէ ետք, ան հիմա հասկցած է, թէ «ամէն ինչ գրողէն կախեալ է»:

* * *

Ոչ միայն սփիւռքեան, այլ նաեւ համահայկական առումով արժէքաւոր վէպ մըն է ասիկա, որ հայ արդի վիպագրութեան պատմութեան մէջ անպայման պիտի պահէ իր արժանի տեղը: Անոր ընթերցումը իսկական վայելք մը կ՚ընծայէ գրական -- հոգեբանական -- իմացական -- լեզուական առումներով: Իսկ Մ. Պչաքճեանի ընդհանուր ստեղծագործութեան մէջ՝ այս հատորը կը հանդիսանայ մինչեւ հիմա իր ամբարած ու ապրած գրական -- իմացական փորձառութիւններու գումարը (la somme):

Այս մակարդակի վէպ մը, եթէ անգլերէն կամ ֆրանսերէն գրուած ըլլար, բնագիր լեզուով յաջողութեան արժանանալէ զատ՝ անմիջապէս թարգմանուած կ՚ըլլար այլ լեզուներու: Բայց ան գրուած է, աւաղ, արեւմտահայերէն եւ դասական ուղղագրութեամբ: Հետեւաբար՝ Հայաստանի մէջ լոյս տեսած ըլլալով հանդերձ, անհաղորդ պիտի մնայ մինչեւ իսկ հայրենաբնակ մեր ժողովուրդի մեծամասնութեան: Ինչ կը վերաբերի Սփիւռքի մէջ անոր տարածման, ինչ ալ ըսենք համազօր պիտի ըլլայ դանակը վէրքին մէջ դարձնելու չարչարանքին...

Ահա կացութիւն մը, որ դժբախտաբար գրողէն կախեալ չէ...

Ամբողջ սրտով կը մաղթեմ որ այս վերջին դատումներուս մէջ սխալած ըլլամ:

Մոնրէալ, Յուլիս 1995

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԼԵ.

«Կեանքի մը Երեք Կիրակիները» խորագրեալ թատերախաղս իմ առաջին թատերախաղս չէր: Թատերգութեան կալուածէն ներս ուրիշ փորձեր ալ ըրած էի աւելի առաջ: Բայց թրքերէն քանի մը թատերախաղերէ, զորս գրած էի հայերէն գրել սկսելէ առաջ, այսինքն նախքան 1946-ը, գրած էի երեք վարագոյրներով թատերախաղ մը զոր կոչած էի «Սատանան ու բարի մարդը»: Ֆրանսացի ականաւոր հեղինակ ու փիլիսոփայ Ժան Փոլ Սարթրի ազդեցութեան տակ գրուած գործ մըն էր, որ իր խորագիրն իսկ իր ներշնչումը կը գտնէր Սարթրի մէկ թատերախաղին խորագրէն. «Սատանան եւ բարի Աստուածը»: Սարթր այս թատերախաղը գրած էր 1951-ին: Ես կարդացած էի զայն, ինչպէս հեղինակին գրեթէ բոլոր միւս ստեղծագործութիւններն ու իմաստասիրական գիրքերը: Բայց Սարթրին թատերախաղին նիւթը չէր որ գիս գրգռած էր գրելու, այլ խորագիրը: Իմ թատերախաղս հեռուէն մօտէն կապ չունէր Սարթրի թատերախաղին հետ: Միայն խորագիրներու միջեւ զուգահեռութիւն մը կար: Ան Սատանային դիմաց կը հանէր Բարի Աստուածը, իսկ ես Սատանային դիմաց կը հանէի Բարի մարդը: Մայրապետներու ու քոյրերու կեանքէն ընտրուած նիւթ մըն էր, որ կը ցոլացնէր գոյապաշտ փիլիսոփայութեան զուգահեռ իմ տեսակէտները: Միայն թէ խորքով մեր Հայաստանեայց եկեղեցիին հետ կապ չունէր, նիւթը կրնար անցած ըլլալ հայ կամ օտար կաթոլիկ եկեղեցւոյ շրջանակէն ներս: Խաղին հերոսուհին կ՚ապրէր մէկ կողմէ Աստուծոյ հաւատարիմ մնալու եւ միւս կողմէ մարդկային ազատ իր կեանքը վարելու երկու հակասութիւններու ողբերգութիւնը: Մեծ խանդավառութեամբ գրած էի այդ թատերախաղը, բայց աւելի վերջ ան շնորհազրկուեցաւ աչքերուս առջեւ: Իրականութեան մէջ ուրիշ հեղինակ մը անմիջապէս հանրութեան պիտի հրամցնէր զայն, պիտի բաւարարուէր անով, բայց ես չհամարձակեցայ, զայն սկսնակի գործ նկատեցի միշտ, ձգեցի գզրոցիս մէջ, վերջն ալ մոռցայ: Այդ գործը երբեք պիտի չհրատարակուէր ու այդպէս պիտի մնար գզրոցին մէջ:

Անկէ վերջ գրած էի «Վաստակ»ը, որ նմանապէս այնքան ալ բախտաւոր ճակատագիր չէր ունեցած: Այդ խաղը, որ երկար տարիներ անտիպ մնացած էր, թէեւ միջոց մը պատիւ բերաւ ինծի եւ արժանացաւ Ալեք Մանուկեան Գրական Մրցանքի մէկ պարգեւին, սակայն չըրցաւ բեմադրուիլ: Նիւթը ծանր էր, ժողովուրդը թերեւս աւելի զուարթ թատերախաղեր կը պահանջէր մեր բեմերէն:

«Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» ահաւասիկ այդ պահանջքին է որ գոհացում պիտի տար: Ես, որ մինչեւ այդ թուականը իմաստասիրական մտածումներով ծանրաբեռնուած պատմուածքներ, յօդուածներ ու թատերախաղեր գրած էի, այս անգամ մտածումը որոշ չափով կ՚արտաքսէի գրականութենէս եւ կը գրէի առօրեայ կեանքի սովորական ու զուարթ խօսակցութիւններով: Լաւատես էի, վըստահ էի որ այս անգամ պիտի կարենայի բանել ժողովուրդին բազկերակը: Միայն թէ իսկապէս չէի գիտեր թէ «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» նոր Կիրակի մը պիտի բանար կեանքիս մէջ, թէեւ գրական կեանքիս մէջ առաջին փայլուն Կիրակի մը:

Նոր տարին արդէն անցած էր երբ թատերախաղը մեքենագրուած էր ու բեմադրուելու պատրաստ վիճակ ունէր: Սակայն Յունուարի ու Փետրուարի օրերն ալ անցան եւ մենք Մարտէն ներս մուտք գործեցինք առանց որ կարենանք լըջօրէն գործի լծուիլ: Եղանակը խոյս տալու վըրայ էր: Եթէ կ՚ուզէինք գործը նոյն եղանակին հասցնել, մարաթոնի վազքի մը սկսելու էինք: Թատերախաղին երկու գլխաւոր դերերը յանձնեցինք Մխիթարեան Սանուց Միութեան թատերախումբին այդ շրջանի երկու ուժեղագոյն դերասաններուն՝ Սիրարփի Աճէմեանին ու Արթօ Պէրպէրեանին: Միայն անոնք էին որ կրնային այսքան կարճ ժամանակի մէջ գլուխ հանել այսքան դժուար խաղ մը: Երկուքն ալ տաղանդաւոր էին, երկուքն ալ ինծի համար սիրելի դէմքեր: Երկուքն ալ պաշտելու աստիճան կը սիրէին թատրոնը, թատրոնի լուրջ եւ չարքաշ աշխատաւորներ էին: Միայն անոնք էին որ ամբողջովին երկու դերասաններու աշխոյժ երկխօսութեան վրայ հիմնուած թատերական պատճէն մը անգիր կրնային սորվիլ այսքան շուտ եւ այսքան հարազատ կերպով: Ես թատերախաղին մէջ մէկ բառին իսկ սխալ արտասանուելուն, կամ փոխուելուն կողմնակից չէի: Սիրարփի Աճէմեանն ու Արթօ Պէրպէրեանն ալ արդէն երկու դերասաններ էին որոնց սկըզբունքն էր հիւանդագին կերպով հաւա-

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-100-

ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

(Վ. Ա. Կ)

Նոյ Նահապետի կազմակերպած հանրածանօթ նաւապտոյտէն ի վեր, զոյգ - զոյգ ցամաք իջած անասունները անշեղօրէն հետեւած են իրենց տրուած կարգախօսին. - «Աճեցէ՛ք եւ բազմացէ՛ք»:

Ծնունդ, կեանքի պայքար, բնութեան օրէնք, տկարը զօրաւորին սնունդ, ցեղային զտում, հանապազօրեայ սպանդներ, անհաշուելի ոճիր - արկածներ, բայց նոյնպէս՝ ընդհանուր հաւասարակշռութեան պահպանում: Արդարեւ, բնութիւնը հաստատած ըլլալով համեմատականի դրութիւնը, անասնական ցեղերը կը սերնդագործեն ըստ ճշգրտութեան մակարդակի: Որքան խեղճ՝ այնքան աւելի բազմածին կ'ըլլան, որպէսզի լեցնեն միջանասնական հերթական կերուխումներու ընթացքին առյաւէտ կորսուած իրենց հարազատներուն ձգած պարապը:

Այժմ, սակայն, հաւասարակշռութիւնը խախտելու վրայ է: Օրէ օր կ'աճի վերջնական բնաջնջումի ենթակայ ցեղերու թիւը: Աննախընթաց երեւոյթը այն է, որ առաջին հերթին վտանգուածները ամէնէն հուժկուներն են, որոնցմէ ոմանց մուշտակն ու կաշին, այլոց ժանիքն ու եղջիւրը ձեռք ձգելու համար, չհամոզ մարդիկ չեն վարանիր ամբողջ ցեղին գոյութիւնը հարցականի տակ դնելու: Միւս կողմէ՝ մթնոլորտի, ջուրի, հողի ապականութեան բազմապիսի օրինազանցութիւնները խտրութիւն չեն դներ մեծի կամ պզտիկի միջեւ: Ապականիչ ցեղասպաններու ինքնութիւնը ծանօթ է բոլորին, բայց «քաղաքակիրթ» աշխարհը իր մեղսակցութեամբ կը քաջալերէ զանոնք:

Այս բոլորին ի տես՝ կարգ մը բնաջնջեալներ յղացան Վտանգուած Անասուններու Կազմակերպութիւնը (ՎԱԿ) ստեղծելու գաղափարը, որպէսզի միասնաբար խորհրդակցին եւ լուծումներ փնտռեն:

Նպատակը ազնիւ էր: Բայց առաջին իսկ պահէն ծագեցան կարգ մը հարցեր: Ո՞վ պիտի նախաձեռնէր: Ո՞վ պիտի նախագահէր: Ո՞ւր պիտի հաւաքուէին: Մասնակցութիւնը ազա՞տ պիտի ըլլար, թէ՝ ընտրովի: Նախագահակա՞ն համակարգ պիտի որդեգրէին, թէ՝ երեսփոխանական: Մայր օրէնքները հանրաքուէո՞վ պիտի վաւերացնէին, թէ՝ երեսփոխանական ժողովի քուէարկութեամբ, եւայլն, եւայլն:

Նախընթաց չկար որ անոր հետեւէին: Ի վերջոյ, մի քանի վտանգուած մեծեր (փիղ, ռնգեղջիւր, վագր, կոկորդիլոս, եւայլն) քով քով եկան, վարչական պաշտօնները իրարու միջեւ բաժնեցին: Իրենք իրենց վերջի իրաւունք շնորհեցին: Իրենց անմիջական ազգական - խնամիները քուէի իրաւունքով հրաւիրեցին: Ապա, որպէս ժողովրդավար կազմակերպութիւն, շրջաբերական նամակով լուր տարածեցին, թէ ո՛վ որ վտանգուած կը զգայ, կրնայ մասնակցիլ խորհրդակցական ձայնով:

Հասկցողը հասկցաւ, չհասկցողը չհասկցաւ «քուէի իրաւունքով» եւ «խորհրդակցական ձայնով» մասնակցութեան տարբերութիւնը: Բայցեւայնպէս՝ ամէն կողմէ խուռներամ եկան ՎԱԿ-ի առաջին ձեռնարկին, որ կը կոչուէր «Համաշխարհային Սեմինար - Մենք եւ մեր գլխաւոր թշնամին՝ Մարդը»:

Սեմինարի բացման հանդիսութեան՝ ծանր հրետանիի ներկայացուցիչները արտասանեցին բարձրաթռիչ ճառեր: Անոնք շեշտեցին մեծ եւ փոքր անասուններու յարաբերութեանց մէջ բնական զտումի աւանդական օրէնքները անխախտ պահելու հրամայականը: Այս մարզէն ներս՝ անոնք ծանրակշիռ բառերով դատապարտեցին մարդոց կատարած ոտնձգութիւնները:

Նուազ յաջող էր ակարներուն վերապահուած գեղարուեստական բաժինը: Այսպէս՝ կարապէն խնդրած էին իր վերջին երգը երգել. իսկ ան մերժեց երգելով մեռնիլ, ոչ իսկ՝ պարելով: Մատադորհէնութեան թեմայով կենդանի պատկերը եւս տեղի չունեցաւ, մատադրու դերակատարներու անպատասխանատու փախուստին հետեւանքով:

Այնպէս ինչպէս քաղաքական որեւէ ցոյցի մէջ խանգարիչներու խմբակ մը կը սպրդի, հոս եւս յանկարծ լսուեցան անիշխանական կանչեր. -

- Փոքրերուն բո՛ւն թշնամիները մեծերն են...

Արտասանուած ճառերու եւ գեղարուեստական բաժնի բնաբաններէն արդէն իսկ անհանգստացած համեստ ներկաներ համարձակութիւն ստացան եւ ճշգրիտ ամբաստանութիւններ բանաձեւեցին: Զոր օրինակ՝ որդերը յայտնեցին, թէ իրենց ցեղին գլխաւոր ջարդարարները թռչնազգինե՛րն են, ո՛չ թէ մարդիկ: Այս խօսքերէն վիրաւորուած հաւ մը ճչաց. -

- Ես ալ սա գիտեմ, որ բորենիները հաւերուն մուխը կը մարեն: Ի սրտէ կ'աղօթեմ, որ բորենիները ամբողջ ցեղով բնաջնջուին:

Ասոր վրայ՝ բորենիները միաձայն բողոքեցին, թէ հաւը ցեղային ատելութիւն կը սերմանէ, հետեւաբար իր կեանքի՛ն գնով պէտք է դարմանէ միջազգային ատեաններու կողմէ դատապարտուած այս ոճիրը:

Բոլոր գիշատիչ անասունները ծափահարեցին բորենիներու վարկածը:

Մի քանի գազաններ, ստեղծուած յեղափոխական մթնոլորտը օգտագործելով, պահանջեցին որ առիւծը վար առնուի անասուններու թագաւորի իր գահէն:

Առիւծը գոռալով պատասխանեց, թէ այս եղկելի խուլիկան - մաֆիոզները պարզապէս կ'անպատուեն սոյն պատկառելի ժողովը:

Մէկ խօսքով՝ սեմինարը շեղեցաւ իր սկզբնական նպատակէն: Նախագահին եզրափակիչ բանաձեւը մասամբ փրկեց կացութիւնը. -

«ՎԱԿ-ի սոյն սեմինարին մասնակիցներս՝ մեզմէ իւրաքանչիւրին դէմ գործուած չարիքը համազօր կը նկատենք մեր բոլորին դէմ ուղղուած չարիքի: Առայդ՝ պարտականութիւն կը յանձնենք մեր վարիչ մարմնին, որ մինչեւ իշազատիկ խմբագրէ Կազմակերպութեանս Ծրագիր - Կանոնագիրը, ապա հրաւիրէ ՎԱԿ-ի Առաջին Համակենդանական Համաշխարհային Պատգամաւորական Ժողովը: Մինչ այդ՝ կ'ուխտենք հաւատարիմ մնալ դարերէ ի վեր մեր կիրարկած սըրբազան աւանդութեանց»:

Ներկաները ցրուեցան խառն զգացումներով: Փոքրերը գոհ էին բանաձեւի առաջին նախադասութենէն: Հուժկուները՝ վերջին նախադասութենէն: «Սէր, միութիւն, համագործակցութիւն» լոզունգին հաւատացող միամիտները որոնք եկած էին ընդհանրական թշնամիին դէմ միջոցառումներու յոյսով, դրսեւորուած ներքին անհամաձայնութիւններուն ի տես՝ ծանր տպաւորութիւններով կը մեկնէին:

Միակ լաւատեսները՝ վերադարձօնքի դարաշրջան մը թեւակոխած մանրէներն ու վիրուսներն էին, որոնք մարդոցմէ կամ անասուններէն առնելիք չունին, այլ միայն՝ փոխանցելիք...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

տարիմ մնալ պատճէնին: Ճիշդ իմ ուզածներն էին ուրեմն: Այսպէս է որ գործի լծուեցանք Մարտ ամսուան վերջին օրերուն:

Մեր աշխատավայրն էր Սիրարփի Աճէմեանին Նշանթաշի յարկաբաժինը: Կեանքիս մէջ առաջին եւ վերջին անգամ ըլլալով պիտի ստանձնէի բեմադրիչի պաշտօնը: Մխիթարեան Սանուց Միութեան բեմին վրայ աւելի քան տասը տարուան փորձառութիւն մը ունէի, աւելին՝ անհամար թատերախաղեր թարգմանած էի այդ Մխիթարեան բեմին համար, ուստի ստանձնեցի բեմադրիչի պաշտօնը, քաջ գիտնալով որ դիւրութեամբ պիտի կարենայի գլուխ հանել այդ պաշտօնը երկու տաղանդաւոր դերասաններու հետ:

Թ. Հ.

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԻԾ՝ Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Արժանթինի դաշնակցային Երեսփոխանական Ժողովը հրապարակած է որոշումնագրի նախագիծ մը, որուն համաձայն կը դիմէ կառավարութեան, որպէսզի մարդասիրական օգնութեան ծրագիր մը համաձայնեցնէ Հայաստանի հետ, Տնտեսութեան նախարարութեան խողովակով:

Նախագիծը, զոր ստորագրած են արմատական երեսփոխաններ՝ Էլսա Քելլի, Մարթա Մերքատէր եւ Էնրիք Օլիվերա կը նշէ, թէ անհրաժեշտ է յատուկ պայմաններ եւ վարկեր տրամադրել Հայաստանին, նկատի ունենալով անոր դժուարին վիճակը: Հիմնաւորումին մէջ, յիշատակելով Արժանթինի մէջ հոծ հայ գաղութի մը գոյութիւնը, երեսփոխանները դիտել կու տան, թէ նման բնոյթի յայտարարագիրներ արդէն վաւերացուած են Խորհրդարանի երկու ճիւղերուն կողմէ, բայց Արժանթինի կառավարութեան տրամադրելի վարկը շատ բարձր տոկոսներ կը նախատեսէր, որով Հայաստան չէ կարողացած ընդառաջել այդ առաջարկին: «Նշուածին համաձայն -- կ'ըսէ հիմնաւորումը --, Գործադիր Ժողովէն կը խնդրենք, որ վերատեսութեան ենթարկէ մարդասիրական այս շարժուձեւին հիմքերը, մղելով իր պաշտօնատարները որ հասկնան, թէ առեւտրական պարզ համագործակցութիւն մը չէ ասիկա, այլ՝ իր գոյութեան դժուարին հանգրուանէ մը անցնող քաջարի ժողովուրդի մը մեկնուող ձեռք մը»:

ԱՆՁՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Յուլիս 27-ին, «Հայ Կեդրոն» սրահին մէջ, մօտ 200 հոգիի ներկայութեան տեղի ունեցաւ հանդիսութիւն մը, որուն ընթացքին Հայաստանի Հանրապետութեան անձնագիրներ յանձնուեցան Մեծ Եղեռնէն առաջին՝ վեց վերապրողներու: Հետըզհետէ, երբ ամբողջանան ձեւակերպութիւնները, ուրիշներու եւս պիտի յանձնուին անոնք:

Ձեռնարկին ներկայ էին Տնտեսութեան նախարար՝ Տոմինկօ Գավալլոյի կինը՝ Սոնիա Ապրազեան - Գավալլօ (որուն հայրը ստացողներէն մէկն էր), Բանտային Քաղաքականութեան պետական քարտուղար Անտրէս Մարութեան, Անօթութեան եւ Աղքատութեան դէմ Պայքարի Ազգ. Յանձնախումբի (այսպէս կոչուած «ճերմակ սաղաւարտաւորներ»), նախագահ Օքթավիօ Ֆրիխերիօ, եւ այլ հրաւիրեալներ:

Հայ Կեդրոնի փոխ - ատենապետ՝ Ալպէրթօ Ճէրէճեանի բացման խօսքէն ետք, ելոյթ ունեցան Նոտկար Փիրանեան եւ Գլատիօ Փոչաթ, որ Գլատիօ Զոլաքեանի հետ միասին «ճերմակ սաղաւարտաւորներ»ու կողմէ որպէս դիտորդ մասնակցած էին Յուլիս 5-ի Հայաստանի ընտրութիւններուն: Այնուհետեւ խօսք առաւ Օ. Ֆրիխերիօ, որ անցեալ Յունիսին ճամբորդած էր Հայաստան, հիմը դնելու համար իր գլխաւորած կազմակերպութեան գործունէութեան Արցախի հետ սահմանին վրայ: Ֆրիխերիօ բացատրեց «ճերմակ սաղաւարտաւորներ»ու էութիւնը (արժանթինեան նախաձեռնութիւն մը՝ ՄԱԿ-ի հովանաւորութեամբ եւ ոչ - պետական ֆինանսաւորումով) եւ յայտնեց, թէ ծրագրուած է անոնց գործունէութիւնը սկսիլ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 24-էն առաջ: Թեմիս առաջնորդ Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեանի խօսքէն ետք, տեղի ունեցաւ անձնագիրներու յանձնումը ձեռամբ Հայաստանի հաւատարմատար Արա Յակոբեանի:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Մոնթէվիտէոյի մէջ, 1935-էն ի վեր կը գործեն «Արմենիա» (անհատական, ոչ - դաշնակցական) եւ «Կոմիտաս» (Հ.Յ.Դ.) ռատիոժամերը, որոնք կը սփռուին ամէն օր, 1 -- 2 ժամուան յայտագիրներով: Անցեալ Յունիսէն, անոնց գումարուած է «Բարեգործականի Ձայն» մէկժամեայ յայտագիրը, որ կը սփռուի Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը եւ Հ. Բ. Ը. Բ.-ի տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ:

Սան - Փաուլոյի մէջ, անցեալ տարիէն վերհրատարակուած է «Սիփան» պարբերականը որպէս Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ պաշտօնաթերթ: Այս տարուան Յունիսին, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի տեղւոյն մասնաճիւղը սկսած է վերհրատարակել «Ծիածան» պարբերաթերթը՝ երկամսեայ դրութեամբ:

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՀԷԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) Կոկանեան սրահին մէջ, Յուլիս 8-ին, տօնուած է ՌԱԿ-ի պաշտօնաթերթ՝ «Արեւ» օրաթերթի 80-ամեակը, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Հիմնադրամի կեդրոնական վարիչ մարմնին: Հանդիսութիւնը կը հովանաւորէր թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան: Ճաշի աւարտին (պարտէզին մէջ) խօսք առած է նախաձեռնող մարմնին վարչութեան ատենապետը՝ Կարպիս Եազըճեան որ այս առթիւ ուրախութիւնն ալ յայտնած է որ սոյն հանդիսութեան կը նախագահէ՝ Հայկաշէն Ուզունեան: Իրենց կարգին խօսք առած են Հ. Ուզունեան, առաջնորդ՝ Զաւէն Արքեպիսկոպոս:

ՁԱՆԱՁԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Յունիս 25-ին, Վիսենթէ Լոփէսի մէջ տեղի ունեցած է աւանդական մատաղը՝ Ս. Գէորգ Եկեղեցիի օծման 27-ամեակի առիթով: Պատարագը մատուցած է Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեան, «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» Դպրաց Դասի երգեցողութեամբ: Այնուհետեւ տեղի ունեցած է մատաղը Վ. Լոփէսի Ազգային վարժարանի «Գարլոս Կարապետեան» սրահին մէջ: Ելոյթ ունեցած է նախակրթարանի «Զուարթնոց» երգչախումբը: Հոգաբարձութեան անունով, խօսք առած է Արամ Գալփաքեան: Դիտել տուած է որ դպրոցը 100 աշակերտ եւս պէտք է ունենայ. առայժմ, հինգ ընտանիքներ ամսական 14.000 տոլար կը նուիրեն, ինչ որ անբաւարար է պիւտճէի բացը ծածկելու համար: Հայաստանէն արտագաղթած 15 ընտանիքներու աշակերտները ձրի ուսում կը ստանան դպրոցին մէջ:

Յուլիս 1-ին, Հ. Յ. Դ. Արմենիա Երիտասարդական Միութեան Պուէնոս - Այրէսի «Ստեփան Ծաղիկեան» մասնաճիւղը կազմակերպած է երիտասարդական ձեռնարկ մը Արմենիա Մշակութային Ընկերակցութեան «Թիւթիւնճեան» սրահին մէջ, 320 հոգիի ներկայութեամբ եւ հայկական միջնակարգերու աւարտական դասարաններու գործակցութեամբ: Հաւաքուած է 1000 տոլարի գումար մը, որ պիտի տրամադրուի «հայկական փոքրիկ գիւղի մը, որ օժանդակութեան հսկայական կարիքներ ունի»:

Յուլիս 7-ին, «Հայ Կեդրոն» սրահին մէջ տեղի ունեցած է շարժանկարի ցուցադրութիւն եւ ասուլիս, կազմակերպութեամբ՝ Հայ Կեդրոնի Մշակութային Յանձնախումբին: Ներկայ էին 60 հոգի: Սարգիս Թիւֆէնքճեանի բացման խօսքէն ետք, ցուցադրուած է Ամերիկայի Հայկական Միացեալ Ֆոնտի փաստագրական ժապաւէնը՝ «Դառնանոյշ ազատութիւն», Հայաստանի մասին: Ասուլիսին, Կուսթավօ Էնկիւլեանի համակարգումով, մասնակցած են Մարիա Ռոսա Սարաֆեան -- Բարսեղեան, Նելլիտա Պուլղուրճեան -- Թիւֆէնքճեան, Խուան Ելանկէզեան, Աւետիս Հաճեան, Նարսիսօ Պինայեան, Մարթին Քէչիշեան եւ Ստեփան Հապըրճեան, անդրադառնալով ինքնութեան եւ ժապաւէնին յարուցած հարցերուն:

Յուլիս 9-ին, Գորտոպայի «Սահակ - Մեսրոպ» վարժարանի Ծնողաց Յանձնախումբը դպրոցին ի նպաստ ճաշ մը կազմակերպած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի մէջ, 250 հոգիի մասնակցութեամբ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, աշակերտներու մասնակցութեամբ:

Յուլիս 13-ին, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Գորտոպայի մասնաճիւղի 60 երիտասարդներու պատուիրակութիւն մը ճամբորդած է Մոնթէվիտէօ, ներկայ ըլլալու Մարաշի Հայրենակցական Միութեան նոր կեդրոնի բացումին: Տեղի ունեցած են մարզական հանդիպումներ եւ մշակութային ձեռնարկներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Հրայր Հրաչեան իրենց մօր Անահիտ Հրաչեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրեն 1000 Ֆր. իրենց սիրելի «Յառաջ»ին 70-ամեակին առթիւ:

⁂

Տիկին Հերմինէ Գույումճեան իր սիրելի ամուսնոյն՝ Յակոբ Գույումճեանի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ 250 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին (70-ամեակին առթիւ):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Լու Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ միջոցաւ եղած են փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ Անոյշ Գոգոյեանի մահուան առթիւ՝

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զոլաքեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թասլաքեան, Սոնիա եւ Րաֆֆի Փիլիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Հրայր Փիլիկեան 200-ական Ֆր.:

«Յառաջ»ի բարգաւաճման՝

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամները 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Պօղոսեան 200 Ֆր.:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Զրրաշեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.

1. - Բացման աղօթք.
2. - Բացման խօսք.
3. - Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.
4. - Վարչական Խորհուրդի բարոյական գործունէութեան զեկուցում.
5. - Վարչական Խորհուրդի նիւթական հաշուետուութիւն.
- Միտքերու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.
6. - Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը:
7. - Վարչական Խորհուրդի անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.
8. - Զանազանք:

Ի գիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա. - Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը:

բ. - Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաներու մեծամասնութիւն չգոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը:

գ. - Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ - քարտուղար՝ Պր. Ստեփան Պօղոսեանի հետ.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70 անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար:

- Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին:

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Կիրակի, Օգոստոս 13, ժամը 10-ին պատարագ Աստուածածնայ տօնին առթիւ, յաւարտ պատարագի Խաղողօրհնէք:

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 15-ին, պատարագ ժամը 10-ին, յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ պատերազմի եւ ի մանուկ ուրի ամբակոծութեան զոհերու յիշատակին:

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՒՐԲԱԹ, Օգոստոս 18, առաւօտեան ժամը 9.30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
կը կատարուի՝
Ծայրագոյն Պատրիարք
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝
Երջանկայիշատակ
Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի
Վախճանման Առաջին տարելիցին առթիւ:

— ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ —
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ 150 Ֆր.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹՕԼԼՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 Ֆր.

եւ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 Ֆր.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:
Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր գլուխ:

COMMEMORATION

DU 85ème ANNIVERSAIRE
DES CROIX DE SECOURS
DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9.30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

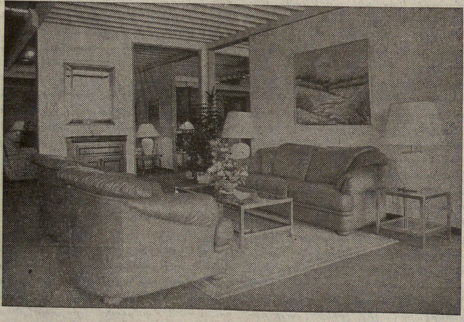
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝

Փօլ Պագտատլեանի

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ TVA-Ն 18,60%-ԷՆ ԲԱՐՁՐԱՑԱՒ 20,60%-Ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակալները:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 17
JEUDI
17 AOUT
1995

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա ; Տար. 1.000 Ֆ. – Վեցամսեայ ; 510 Ֆ.
Արտասահման ; Տար. 1.300 Ֆ. (ամենօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը ; 5,00 Ֆ.

71րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.656 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.656

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 11 / 16)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Օգոստոս 10-ին, վարչապետ Հրանտ Բագրատեան ընդունած է ՀԱՊ-ի հակօդային պաշտպանութեան միացեալ համակարգի գլխաւոր փոխ - հրամանատար զօրավար Սափիկինը : Քննարկուած են հակօդային պաշտպանութեան միասնական համակարգ ստեղծելու համաձայնագրին գործադրութեան կապուած հարցեր :

ԼՂՀ-Ի ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԷՆ

ԼՂՀ-ի Խորհրդարանը Օգոստոս 10-ին սկսած է քննարկել փոքր կառոյցներու սեփականաշնորհումի ու ապապետականացումի 1995 - 96 տարիներու ծրագրին նախագիծը : Պատրաստուած Նախագիծը երեսփոխաններուն ներկայացուցած է Նախագահ Ռոպէր Քոչարեան : Նախատեսուած է մասնաւոր սեփականութիւն դարձնել առեւտուրի, սննդեղէնի, անասնապահութեան մարզերը : Յատուկ կարեւորութիւն կը տրուի օտար դրամագլուխին որ պիտի նպաստէ պատերազմի հետեւանքով աւերուած տնտեսութեան վերականգնումին, քանի որ հանրապետութիւնը այսօր միջոցներ չունի նման ծաւալի աշխատանք կատարելու :

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԸ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Օգոստոս 11-ին, Նախագահի գլխաւոր խորհրդական Ժ. Լիպարիտեան ընդունած է Հայաստանի բնակիչ ազգ. փոքրամասնութիւններու խորհուրդին ռուս, եզտի, քիւրտ, ասորի, յոյն, ուկրանացի, գերմանացի եւ հրեայ ներկայացուցիչները : Անոնցմէ իւրաքանչիւրը խօսած է իր համայնքին խնդիրներուն մասին ու ըրած առաջարկներ : Ժ. Լիպարիտեան խոստացած է նշուած հարցերը փոխանցել պատկան մարմիններուն ու նման հանդիպումներուն տալ պարբերական բնոյթ :

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Օգոստոս 15-ին Հ. Բագրատեան մամուլի ասուլիսով մը շօշափած է կառավարութեան գործունէութեան 1995 - 1999 շրջանի ծրագրին առընչուած հարցեր : Վարչապետը նշած է թէ նոր ծրագիրը ունի երեք հիմնական առանձնայատկութիւններ. առաջինը կը վերաբերի կառուցուածքի փոփոխութիւններու, երկրորդը՝ ընկերային քաղաքականութեան հզօրացման, երրորդը՝ իրաւական համակարգի փոփոխութիւններու :

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԼՂՀ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Օգոստոս 12-ին Ստեփանակերտէն Երեւան վերադարձած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան պատուիրակութիւնը : Եռօրեայ այցելութեամբ մը, պատուիրակութեան անդամները հանդիպումներ ունեցած են արցախցի գրողներու եւ ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակի զինուորներուն հետ : Հայաստանցի գրողները առաջին օրն իսկ ընդունած է ԼՂՀ վարչապետ Լէոնարտ Պետրոսեան : Հայաստանի Գրողները Ստեփանակերտէն զատ գտնուած են Շուշի, այցելած են Ղազանչեցոց Եկեղեցին եւ հանդիպում ունեցած Արցախի թեմի առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի հետ :

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ - Նահանգներու եւ Հայաստանի բժիշկները ստեղծած են տեղեկատուական ցանցի համակարգ մը որ պիտի ստուգէ Հայաստանի բնակչութեան առողջութեան վիճակը : Ստուգումներուն հիմ պիտի ծառայէ երկրին ժողովրդագրական վիճակը, երախաներու սննդառութեան բնոյթը, առողջութեան վրայ տնտեսական ցուցանիշներու ազդեցութիւնը :

Այս հետազօտութիւնները կը կատարեն Միացեալ - Նահանգներու հիւանդութիւններու՝ հսկողութեան ու կանխարգելման կեդրոնը եւ Հայաստանի առողջապահութեան ազգային հիմնարկը :

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

Օգոստոս 14-ի գիշերը, միջադէպ պատահած է հայ - ազրպէյճանական սահմանի հիւսիս - արեւելեան շրջանը : Ազրպէյճանական զինուած ուժեր գնդակոծած են Նոյեմբերեանի շրջանի Բերդաւան գիւղի պաշտպանական դիրքերը : Վնաս չկայ :

ԼՂՀ-Ի ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բաւական դժուարութեամբ կը վերականգնին Ղարաբաղի աւերուած բնակարանները : Օգոստոս 11-ի դրութեամբ արդէն բնակիչներուն յանձնուած է 507 առանձնատուն, որոնց 190-ը Մարտակերտի եւ 140-ը Մարտունիի շրջանները : Միեւնոյն ատեն կը բազմանան շինարարական կազմակերպութիւնները : Ներկայիս անոնց թիւը 65 է :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՎՐԱՍՏԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Օգոստոս 14-ին Ստեփանակերտի մէջ տեղի ունեցած է հայ եւ վրացական կառավարական պատուիրակութիւններու հանդիպումը : Աւարտին երկու երկիրներու վարչապետներուն կողմէ ստորագրուած է տնտեսական փոխ - յարաբերութիւններու, թիւրքմէնական կազը Վրաստանի տարածքով փոխադրելու եւ երկու երկիրներու միջեւ ազատ առեւտուրի կազմակերպութեան մասին համաձայնագիրներ : Հ. Բագրատեան եւ Օթարի Պացացիա գոհունակութիւն յայտնած են բանակցութիւններուն եւ ստորագրուած համաձայնագիրներուն համար, քանի որ անոնք զարկ կու տան երկու երկիրներուն քաղաքական եւ տնտեսական գործակցութեան յետագայ զարգացումին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԱՐՑԱԽ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼՂՀ-ի համալսարանին տեսչութեան խնդրանքով, Հայաստանի դասախօսները օգնութիւն ցոյց կու տան Ստեփանակերտի իրենց գործակիցներուն, համալսարան մուտքի քննութիւններուն ընթացքին : Տեսչութիւնը օգնութեան դիմում ըրած է, դիմողներու մեծ թիւին ու կարգ մը նիւթերու համար որակեալ մասնագէտներու բացակայութեան պատճառով : Երեւանէն դասախօսներու Ստեփանակերտ փոխադրութիւնը կազմակերպուած է Հայաստանի Յատուկ ծրագրերու վարչութեան կողմէ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը ներողութիւն խնդրեց իր երկրին գործած յարձակման համար դրացիներուն վրայ, Ճափոնի անձնատուութեան յիսնամեակի արարողութեան ատեն (Օգոստոս 15) : «Ճափոնը, ըսաւ, սխալ քաղաքականութիւն մը վարեց : Գաղթատիրական իր տիրապետութեամբ եւ իր յարձակումով, Ճափոն կորուստներ եւ տառապանք պատճառեց բազմաթիւ երկիրներու, մանաւանդ Ասիոյ մէջ», աւելցնելով ցաւակցութիւններ զոհերուն : Այս յայտարարութիւնը յառաջդիմութիւն մը կը նկատուի, քանի Ճափոն, ցարդ, ոչ մէկ զղջում յայտնած էր անցեալի իր յանցանքներուն համար :

ԵԼՑԻՆ նոր վերջնագիր մը տուաւ Չէչէններուն (Օգոստոս 15) հրաւիրելով զիրենք որ յարգեն զինուորական այն համաձայնագրերը որոնք ստորագրուած են Յուլիսի վերջ, այլապէս, կը սպառնայ Ռուսաստանի Նախագահը, կրնան դէմ յանդիման գտնուիլ «արտակարգ միջոցներու» : Զինուորական համաձայնագրին գործադրութիւնը դժուարութեան կը բախի, որովհետեւ քաղաքական լուծում չէ նախատեսուած : Կացութիւնը ծանր է եւ խզումն ալ՝ հաւանական : «Լիպերասիոն»ի մէջ (Օգոստոս 16) հարցազրոյց մը լոյս տեսած է Բասայեւի հետ, որ պատանդներու կազմակերպիչն էր (Բուդենովսկի հիւանդանոցը, Յունիսի վերջ) : Ան կ'ըսէ թէ անկախութեան հարցը որեւէ ձեւով բանակցելի չէ : Լաւատես չէ, քանի որ, կ'ըսէ Ռուսաստան չի հրաժարիր ագրեսիային եւ աշխարհակալ իր նախապաշարումներէն եւ կը մերժէ հաւասարէ հաւասար խօսիլ իրենց հետ :

ԳԼԻՆԹԸՆ նոր ծրագիր մը ներկայացուցած է Պոսնիոյ համար որ շատ դրական ընդունելութիւն չգտաւ : Ամերիկա կ'առաջարկէ Սերպերու թողուլ Կորածէի մահմետական հողաշերտը եւ ատոր փոխարէն Խրուաթներուն եւ մահմետականներուն տալ Սարայեւոյի շրջակայքը : Եթէ Սերպերը մերժեն, կը գրէ Նիւ - Եորք Թայմզ, ՄԱԿ-ը կը քաշէ իր ուժերը :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը յայտնած է, իսրայէլեան օրաթերթի մը տուած իր հարցազրոյցին մէջ, որ ի մօտոյ պիտի բացատրէ թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ ընդունած է Սատտամ Հիւսէյնի երկու փեսաները : Ինք «նոր ժամանակաշրջան մը» կը նախատեսէ Իրաքի համար : Միւս կողմէ, Պաղտատի մէջ մեռած է Սատտամ Հիւսէյնի մէկ խորթ եղբայրը, վիրաւորուելէ ետք Հիւսէյնի զաւկին կրակոցէն : Ըստ Պաղէյի օրաթերթին ուրախութեան կրակոցներու ընթացքին է որ սպաննուած են ոչ միայն խորթ եղբայրը, այլեւ անոր կինը, մէկ տղան եւ երեք թիկնապահներ :

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ 200-ի չափ Պերկամացիներ Պեռլինի «Փէրկամոն» թանգարանին առջեւ ցոյց մը կազմակերպելով պահանջած են որ վերադարձուի Զեւսի ձօնուած մեհեանը որ Ապտիւլհամիտ Բ.ի շրջանին մաս առ մաս փոխադրուած է Գերմանիա : Մեհեանին մասին ներկայացուած պահանջքը 1989-էն ի վեր կը հակադրէ Թուրք եւ գերման պատասխանատուներ : Գերմանիա կը պնդէ որ մեհեանը նուիրուած է Ապտիւլհամիտի կողմէ : Կուախնձոր յուշարձանը կը պատկանի Ք. ա. Բ. դարուն, ունի 120 մեթր բարձրութիւն :

ՊԱԼԱՏԻՒՐ, նախագահական ընտրութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, յայտարարութիւն մը ըրաւ Շամոնիէն եւ այդ առթիւ յայտնեց թէ քաղաքական բեմ կը վերադառնայ վերամուտին : Կը խորհի որ Ժիւփէ պէտք է աւելի հեռու երթայ աշխատանքի մարզին մէջ :

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 10 ՀԱԶԱՐ բանտարկեալներ, գլխաւորաբար՝ քիւրտ կը շարունակեն հացադուլը շուրջ երեսուն բանտերու մէջ : Նպատակն է խաղաղ լուծումի մը յանգիլ քրտական հարցին համար : Գերմանիոյ մէջ, վերջ գտած է 140 Քիւրտերու հացադուլը :

ՄԻՋՔՐՏԱԿԱՆ համաձայնութիւն մը գոյացած է Տըպլին, ուր հիւսիսային Իրաքի քրտական երկու հատուածները բանակցութիւն կը վարէին : Թալապանի եւ Պարզանի յանձն առած են մշտական բնոյթ տալ հրադադարին :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱՔԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրք մամուլը լայն տեղ կու տայ Իրաքի ղեկավար Ս. Հիւսէյնի աղջիկներուն ու փեսաներուն փախուստով ծայր առած զարգացումներուն : Թրքական շրջանակներու մօտ այն կարծիքը կը տիրէ որ պատահածին մէջ կարեւոր դեր ունի ամերիկեան Սի - Ի - Ա.-ն, որ կը հետապնդէ Իրաքի հիւսիսային շրջանին մէջ ուր քրտական ինքնավարութիւն կը տիրէ, քրտական պետութեան մը հիմը դնելու նպատակը : Այս եզրակացութիւնը արդիւնք է վերջին շրջանի կարգ մը անցքերու, ինչպէս Սի - Ի - Ա.-յի նախագահին Թուրքիոյ վարչապետին հետ տեսակցութիւնը, Իռլանտայի մէջ քիւրտ երկու ղեկավարներու - Թալապանի ու Պարզանի - միջեւ կազմակերպուած հանդիպումը եւ հաշտութիւնը, Ս. Հիւսէյնի փեսաներուն փախուստը եւ Յորդանանի կողմէ անոնց ընծայուած պաշտպանութիւնը :

Թուրքիա մեծապէս վրդովելով հիւսիսային Իրաքի մէջ քրտական պետութեան մը հեռանկարէն, ամէն առիթով կը շեշտէ թէ ինք ամէն բանէ առաջ կը պաշտպանէ Իրաքի հողային ամբողջականութեան սկզբունքը : Այս տեսակէտը պաշտպանած է նաեւ Իռլանտայի հանդիպումին, որուն մասնակցած է որպէս դէտ :

ԱՐՏԵՄ ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 90-ԱՄԵԱԿԸ

Ա. Միկոյեանի անունը ծանօթ դարձած է ամբողջ աշխարհի, որպէս «Միկ» կոչուած օդանաւերու կերտիչը: Ծնած է Հայաստանի Լոռի շրջանին Սանահինի գիւղը: Գիւղական դպրոցն ու երկրորդական ուսումը, նաեւ զինուորական ծառայութիւնը աւարտելէ ետք ընդունուած է Մոսկուայի ռազմաօդային ճարտարագիտութեան ակադեմիան: Հոն արդէն իր դասընկերներուն հետ կառուցած է առաջին թեթեւ օդանաւերը:

1939-ին կը բանայ օդանաւերու կառուցման իր անունով կոչուած գրասենեակը: Յաջորդ տարին իր տեղակալին հետ կը ստեղծէ Միկ - 1 կործանիչը որուն առաւելագոյն արագութիւնը կը հասնէր ժամական 628 քիլոմեթրի: Ան կ'ըլլայ Խորհրդային Միութեան ամէնէն արագընթաց օդանաւը որ նախատեսուած էր մեծ բարձրութիւններու վրայ պատերազմելու համար:

Կատարելագործելով օդանաւերուն թեքնիք կարողութիւնները, Ա. Միկոյեանի գլխաւորած խումբը կը նախագծէ Միկ-3-ը որ նոյնպէս կործանիչ սաւառնակ մըն էր, զինուած՝ երեք գնդացիրներով: Ան կրնար 7 քիլոմեթր բարձրութեան վրայ հասնիլ ժամական 640 քիլոմեթր արագութեան:

Այս օդանաւերը յաջողութեամբ գործածուեցան Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն, թէ՛ մարտերու թէ հակօդային պաշտպանութեան նպատակով:

Յետպատերազմեան տարիներուն բացուեցաւ ռէակտիւ շարժիչներով օժտուած օդանաւերու շրջանը: 1946-ին Ա. Միկոյեանի գրասենեակը ստեղծեց Միկ - 9-ը որուն յաջորդեց աւելի արագաթռիչք օդանաւ մը, Միկ - 15-ը. ան նետաձեւ թեւեր ունէր եւ արագութիւնը գրեթէ կը հաւասարէր ձայնի արագութեան: Իսկ անոր բարելաւուած տարբերակը՝ Միկ - 17-ը, եղաւ առաջին սաւառնակը որ կը գերազանցէր ձայնի արագութիւնը:

50-ական թուականներու կէսերուն պատրաստուեցաւ գերձայնային առաջին մարտական օդանաւը՝ Միկ - 19-ը որ երկու շարժիչով կործանիչ մըն էր «օդ - օդ» տեսակի հրթիռով զինուած:

1955-ին Ա. Միկոյեանի գլխաւորութեամբ ստեղծուեցաւ բազմակիրառական հզօր կործանիչ Միկ - 21-ը. ան կրկնակի կը գերազանցէր ձայնի արագութիւնը: Երկարակեաց օդանաւ մը կը նկատուի Միկ - 21-ը որ մասնագէտներու կարծիքով, կրնայ գործածուիլ մինչեւ 2005 - 15 թուականները:

Տարիներու ընթացքին հետզհետէ խորացաւ Ա. Տուպոլեւի եւ Ա. Միկոյեանի գործակցութիւնը ու ստեղծուեցաւ ՏՈՒ - 144-ը: Անոր գլխաւոր կառուցողը Ա. Տուպոլեւն էր, սակայն մօտէլին պատրաստութիւնը յանձնուած էր Միկոյեանի գրասենեակին: Այդ օդանաւով կատարուած փորձարկումի թռիչքները մեծապէս օգնեցին գերձայնային օդանաւեր ստեղծողներուն: Միկոյեան համոզուած էր որ տիեզերական թռիչքներուն վերաբերող կարգ մը հիմնական հարցեր հասարակաց են նաեւ ընդհանուր օդագնացութեան: Յետագայ տարիներու աշխատանքներուն արդիւնքները իրաւունք տուին Ա. Միկոյեանի արտայայտիչ բացատրութեան թէ «Հրթիռը ծնաւ օդանաւին թեւին տակ»:

Օդանաւաշինութեան մարզին մէջ արձանագրած ակնառու նուաճումներուն համար Արտեմ Միկոյեանի տրուած է ակադեմիկոսի, պետական մրցանակներու դափնեկիրի կոչում. արժանացած է կառավարական բարձրագոյն պարգեւներու, իրեն շնորհուած է ճարտարագիտական -- թեքնիք ծառայութեան զօրավար -- գնդապետի կոչում:

Անոր մահէն ետք, 1971-էն ի վեր, գրասենեակը կը գլխաւորէ աշակերտներէն Ռ. Բելեակով որուն ղեկավարութեամբ կառուցուած են երրորդ եւ չորրորդ սերունդի ռէակտիւ օդանաւերու բազմաթիւ տեսակներ:

Միկ-երու նոր շարքերուն կը պատկանի Միկ - 29-ը որ կը նկատուի աշխարհի լաւագոյն կործանիչներէն մէկը: Կրնայ 17 քիլոմեթր բարձրութեան հասնիլ, ժամական 2800 քիլոմեթր առաւելագոյն արագութեամբ: Օժտուած է «օդ - օդ» տեսակի վեց հրթիռով, 30 մմ. տրամաչափի գնդացիրով եւ «օդ - ցամաք» տեսակի եւս վեց հրթիռով:

Նոյն գրասենեակին արտադրութիւնն է ժամանակակից կործանիչներէն Միկ - 31-ը որ նախատեսուած է փոքր եւ մեծ բարձրութիւններու համար եւ իր տեսակին մէջ կը նկատուի ամէնէն մարտական օդանաւը: Անոր իւրայատկութիւններէն մէկը այն է որ կրնայ օդ բարձրանալ, անկախ օդերեւութաբանական պայմաններէն: Կրնայ օդէն հակակշռել տասնեակ մը կէտեր ու կրակել անոնցմէ չորսին վրայ: Ունի «օդ - օդ» տեսակի հրթիռներ:

Վերջերս Մոսկուայի մէջ ցուցադրուած է Ա. Միկոյեանի անունը կրող գրասենեակին վերջին նուաճումը. Միկ - 36 բազմարնոյթ կործանիչը: Սկսած է անոնց մեծ քանակութեամբ արտադրութիւնը:

1940-էն ի վեր Միկոյեանի հիմնած գրասենեակը մշակած է աւելի քան 200 նախագիծ, պատրաստած է օդագնացութեան թեքնիքի աւելի քան 120 նմոյշ: Կառուցուած է Միկ ընտանիքի 55 հազար օդանաւ: Անոնցմով, արագութեան, բարձրութեան եւ արագութեան բարձրացման համաշխարհային 55 մրցանիշ հաստատուած է որոնց 21 հատը մինչեւ այսօր անգերազանցելի կը մնան:

Արեւմուտքի մէջ ոչ մէկ այլ օդանաւ չէ արժանացած Միկ մակնիշը կրողներու համբաւին: Ներկայիս նախկին խորհրդային սահմաններէն դուրս աւելի քան 40 երկիրներու մէջ կը գործածուին Միկ ընտանիքի շուրջ 6 հազար կործանիչներ:

Այսօր Ա. Միկոյեանի գրասենեակը ունի ռազմական ու քաղաքացիական օդանաւերու տասնեակ ծրագիրներ: Կը մշակուին նաեւ նախագիծերը այն օդանաւերուն որոնք պիտի կրնան երկինք բարձրանալ նաեւ երրորդ հազարամեակին:

Քաղուած՝
«Հայ զինուոր» շաբաթաթերթէն
(Յուլիս 31 - Օգոստոս 6)

ՀՊԱՐՏ ՀԱՅԸ

Կ'ապրէր ծովեզերեայ հնագոյն քաղաքի մը մէջ: Հին օրերուն, ծովահէններու կայքն էր այդ նաւահանգիստը. դարեր յետոյ, հանգստավայր նաեւ այն հայորդիներու համար, որոնք երկիրէն Երուսաղէմ կ'երթային ուխտ մը կատարելու:

Միջերկրականէն առած էր աչքերուն գոյնը: Երբ բանար բերանը, կարծէք ինք չըլլար խօսողը, երկիրը կը խօսէր, հողը կը խօսէր իր բերնով, իր դարաւոր պատմութիւններուն հնրագիտարանին էջերը լայն բանալով:

Բժիշկ էր: Որպէս բժիշկ ծանօթացայ իրեն ուղիղ քառորդ դար առաջ: Մեր բարեկամութիւնը տեւեց ուղիղ քառորդ դար. կրնար աւելի երկարիլ եթէ ինք մնար:

Երազներու անվերջանալի շտեմարանի մը տէրն էր: Իր բոլոր խոհերը կապուած էին Հայաստանին, հին ու նորածիլ երկրին:

Մեր ծանօթացման առաջին օրը երբ իրարու ձեռք կը սեղմէինք, այնպէս սեղմեց ձեռքս, կարծէք Հայաստանը դնել ուզէր ափիս:

Հարցուց. - Քանի՞ զաւակ ունիք, բժի՛շկ:

Պատասխանեցի . -Երկու, աղջիկ մը ու մանչ մը - Անին ու Արան:

Անմիջապէս ըսաւ. - Բայց դուք, ազգին դաւաճաններէն էք: Մեր ազգը թիւի ալ պէտք ունի, քիչ է, շատ քիչ երկու զաւակ տալ ազգին: Այդ տեղքայլ է բժիշկ, տեղքայլ, իսկ տեղքայլը լճացում է, լճացում, ու լճացման արդիւնքը դուք լաւ գիտէք. օ՛, ոչ, ձեր ըրածը դաւաճանութիւն է:

Ես չըմած մտիկ կ'ընէի պատգամի մը պէս հնչող իր բառերը: Ինք, իր ըսածներով խանդավառ, կարծէք ծովածաւալ բազմութեան մը ներկայութեան ճառ կը խօսէր: Յաջորդող վայրկեաններուն պիտի յայտնէր թէ ինք հինգ զաւակ ունէր, չորս մանչ եւ մէկ աղջիկ: Մանչերէն երկուքը բժշկական ուսանող էին արդէն, Ֆրանսայի Լիոն քաղաքին մէջ, միւսները՝ փոքր էին տակաւին:

Ծանօթացայ անոնց եւս: Կրնամ ըսել այս երեքը հասակ առին աչքերուս առջեւ: Աւարտեցին հայկական դպրոց: Կ'արտասանէին Վարուժան ու Պարոյր Սեւակ: Համակ եռանդ էին: Տունին, նաեւ գաղութին ուրախութիւնը: Եւ քանի որ այդ տարիներուն ես յաճախ կը գտնուէի այլեւս բարեկամս դարձած բժիշկին ապրած քաղաքին մէջ, ուրեմն այս հայաշունչ մեծցող երեխաները իմ ալ ուրախութիւնս էին:

Բժիշկը, թող ներուի ըսել, մոլի ընթերցող մըն էր: Հասկցող ընթերցող մը, որ բացի հայերէնէ, կը կարդար նաեւ ֆրանսերէն, քանի սահուն գիտէր այդ լեզուն:

Միայն քարին փոքրը չի մեծնար կ'ըսէր Գուհար մեծ մայրիկս. ուրեմն, բնութեան օրէնքով մեծցան նաեւ բժիշկին ճուտիկները: Փոքրերը մեծցան, իսկ Ֆրանսա ուսանող մեծերէն յաջորդաբար լուրեր եկան թէ արդէն ամուսնացած են ֆրանսուհիներու հետ:

Ամպոտեցաւ բժիշկը ոչ թէ անձրեւաբեր ամպով, այլ՝ կարկտաբեր: Իր երազներուն զարնանային նշենիներուն վրայ կարկուտ տեղաց...

Բայց, իր տան մէջ կային երեք կորիւններ: Անոնցմէ աղջիկը դարձաւ խնժենէր, ամուսնացաւ Հայաստանէն շրջանաւարտ հայ բժիշկի մը հետ:

Տեսնելու բան էր բժիշկին ուրախութիւնը: Թաշկինակ վերցնելով պարելը կը պակսէր: Միջերկրականի իններորդ ալիքն էր:

Տարի մը, երկու, սահեցան: Հայաստանէն շրջանաւարտ բժիշկը իր կինն ու առջինեկը վերցնելով կողմնացոյց կորսնցուցած մարդու պէս, Ամերիկան իր հայրենիքը կարծելով մեկնեցաւ Լոս - Անճըլըս ... հրեշ-տակներու քաղաք...

Բարեկամիս՝ բժիշկին լացը պակաս էր...

Մնացող երկու տղաքը աւարտեցին արաբական համալսարանը ու դարձան բժիշկներ: Ցոյժ զովելի վարք ու բարքով եւ գերազանցիկ ուսանողներ էին: Այս տղաքը իրաւունք չունէի՞ն մասնագիտանալու: Ունէին: Ուստի մեկնեցան Ֆրանսա:

Բժիշկին տունը պարպուեցաւ: Մեկնողները մեկնակէտի առաջին աստիճանի վրայ թողուցին զինք: Պարպուած տունը սկսաւ լեցուիլ նամակներու ուրախ լուրերով: Բայց ուրախ չէր բժիշկը: Ազգին հինգ զաւակ տուած էր: Անոնք իր հպարտութիւնն էին: Բայց ահա, հպարտութիւնը կը վերածուէր պարտութեան:

Նոր լուր մըն ալ եկաւ: Հայ բանաստեղծութեամբ խանդավառ վերջին երկու տղաքը առագաստ բացին դէպի ովկէանոսը, Ֆրանսան քիչ էր իրենց համար. այն Ֆրանսան, որ իր մշակոյթով կրնայ կըշտացնել աշխարհը: Քամիները կը փչէին դէպի Ամերիկա, ուրկէ, բացուած առագաստները այս տղաքը տարին Նիւ - Եորք:

Հիմա, բժիշկը նստած կը մտածէր: Չորս մանչերս բժիշկ դարձուցի: Երկուքը ֆրանսուհիներու կապուեցան: Միւս երկուքը որո՞նց բաժին պիտի ըլլան ...

Երկար մտածեց: Մտածումները անհանգստութեան վերածուեցան: Ցաւ մը, ներսէն խարտոցեց բժիշկին աղիքները, ցաւ մը դուրսէն չամփուրեց անոր ուղեղը:

Գնաց Ֆրանսա, բուժուելու: Զաւակները բարի տղաք էին: Գուրգուրանքով շրջապատեցին իրենց հայրը եւ ըրին իրենց ոչ միայն կարելին, այլ նաեւ անկարելին, որպէսզի կեանքը փախուստ չտար իրենց հօր մէջէն, փախուստ չտար:

Միւս զաւակներն ալ բարի էին: Ամերիկայէն հասան Ֆրանսա քոյր ու երկու եղբայր, նոյնպէս փեսան իր զաւակներով: Ֆրանսական տունը մէկ քանի օր փոքր Հայաստան դարձաւ: Գերդաստանը հոն էր: Վեց բժիշկ: Ֆրանսուհի հարսերէն մէկն ալ հայերէն կը խօսէր: Հիւանդ բժիշկը երանութեան մէջ էր: Ընտանիքը, այդ կազմով կը մէկտեղուէր առաջին ու վերջին անգամ:

Ամերիկայէն եկողները պէտք էր վերադառնային, գործ ու դասեր ունէին:

Մեկնողները գիտէին, որ իրենց հայրիկը կը տեսնէին վերջին անգամ ըլլալով: Հայրիկը գիտէր իր այս զաւակները կը տեսնէր վերջին անգամ... Միթէ կարելի՞ է վերլուծել այս կացութիւնը, հոգեկան այս ողբերգութիւնը...

Բժիշկին վերջին պատուէրը. - Հայ մընացէք զաւակներս, ես ձեզ Հայաստանի համար բերած էի, մի՛ մոռնաք Հայաստանը, ուրիշ ըսելիք չունիմ:

Մնացող տղաքը իրենց հայրը տեսան մի քանի օր եւս:

Հայր բժիշկը իր տղոց ու կնոջը դառնալով. - Ես չուտով կ'երթամ: Զիս այս հողին մէջ մի թաղէք: Տարէք Սուրիա, Միջերկրականի միւս ափը: Եւ, տունէս հայ թերթը մի պակսեցնէք, գէս հայ թերթի բաժանորդ պահեցէք...

Գնաց հպարտ Հայը, պիտի ըսէի եկաւ Սուրիա, անշունչ: Համազգային թաղում մը եղաւ իրը: Քիչ չէր թիւը լացող Արաբներուն նաեւ:

Տեղատարափ անձրեւի մը տակ հոծ բազմութիւն մը կը յամառէր լսել հայ քահանային թաղմանական խօսքերը...

Ես գլխահակ, մադերէս ուլունք ուլունք թափուող անձրեւի կաթիլները սրբելով կը մտածէի, արդեօք թաղուողը միայն ի՞նքն էր...

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Հալէպ, 1995

200 ՀԱՅԵՐ Կ'ԱՊՐԻՆ ՀԱՐԱՒԻ ԱՖՐԻԿԷ

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ալիք», Յուլիս 20-ի իր թիւով կը հաղորդէր որ իսլամական խորհրդարանի հիւսիսային իրանահայութեան երեսփոխան՝ Վարդան Վարդանեան վերադարձած է Հարաւի Աֆրիկէ կատարած իր ճամբորդութենէն: Թերթը, Յուլիս 22-ի թիւով կուտայ քաղած տեղեկութիւնները. -

Հարաւային Աֆրիկէ մեկնած իրանական պատուիրակութեան համար ծրագրուած այցելութիւններու շարանին մաս են կազմել Եոհաննէսպուրկի շրջանում գտնուող ոսկու եւ մարգարտի հանքերը, որոնց մասին Պր. Վարդանեանը յայտնեց թէ՝ ոսկու հանքերից մէկը գտնւում է երկրի 4000 մեթր խորութիւնում: Հանքն ուղղահայեաց է եւ իր 3770 մեթր խորքային երկարութեան շարունակութեամբ՝ ունի ստորերկրեայ փապուղիների 26 քիլոմեթր տարածուն ցանց: Այս հանքից տարեկան արտահանւում է 40 թոն ոսկի, իսկ երկրի ոսկու ընդհանուր արհատանումը տարեկան 600 թոն է:

Նշելի է, որ հակառակ Թեհրանի սաստիկ շոգին, Հարաւային Աֆրիկէում այժմ ձմեռ է եւ ըստ Պր. Վարդանեանի՝ հակառակ ձմրան սաստիկ ցուրտին՝ ոսկու քարածխահանքում 4 քիլոմեթր խորութեան վրայ քարերը մարդու ձեռքերը այրելու չափ տաք են:

Այցելութեան ընթացքում պատուիրակութեան անդամները եղել են 700 մեթր խորութեամբ մարգարտի մի հանքում, ապա քարածուխի եւ տարբեր մետաղների հանքերում: Նրանք այցելել են մետաղաշինութեան մի շարք գործարաններ, որոնցից յայտնի է տարեկան շուրջ կէս միլիոն թոն չժանգոտող թերթամետաղ եւ մետաղեայ սալատախտակ արտադրող աշխարհի ամենաարդիական գործարանը:

Իրանական պատուիրակութեանը ընդունել է Հարաւային Աֆրիկէի Արտաքին

նախարարի տեղակալ Պր. Ազիզ Ֆահադը, որի հետ տեղի ունեցած խօսակցութեան ընթացքում առանցքային իմաստով նիւթ է դարձել երկու երկրների բազմակողմանի յարաբերութիւնների աշխուժացման պարագան, մասնաւորաբար քաղաքի հարցում: Նշելի է, թէ Հարաւային - Աֆրիկէն տարեկան անհրաժեշտ իր քարիւղի ամենախոշոր տոկոսն Իրանից է գնում:

Պէտք է յիշել, որ Իրանի Իսլամական Հանրապետութիւնը Հարաւ - Աֆրիկէի ցեղապաշտ համակարգին պոյքոթի էր ենթարկել եւ յարաբերական իմաստով որեւէ կապ չէր պահում նրա հետ, մինչեւ Նելսոն Մանտէլայի յաղթանակը եւ ժողովրդական ընտրութեամբ պետական դրուածքի առաջացումը:

Փրեթորիայում (Հարաւ - Աֆրիկէ) շրջագայելիս Պր. Վարդանեանի ուշադրութիւնն է գրաւել մի շէնք, որի մուտքի ճակատին անգլերէն մեծ տառերով գրուած է եղել «Արարատ» անունը, որով եւ հետաքրքրուել է հայկական կեանքի մասին:

Ըստ Պր. Վարդանեանի ձեռք բերած տեղեկութիւնների, անկախ այն բանից, թէ Հարաւ - Աֆրիկէում ե՞րբ եւ ի՞նչ պայմաններում են Հայեր ապրել, սակայն յայտնի է, որ այդ երկրի հայ համայնքը կազմաւորուել է վերջին քսան տարիների ընթացքում, Եթովպիայից գաղթած հայ ընտանիքների միջոցով: Հայութեան թիւը 200 է: Հայկական համայնքի կեանքը ղեկավարւում է հոգաբարձական կազմի միջոցով, որի ատենապետը ծագումով պոլսեցի Հայ է՝ Պր. Արիս Պասմաճեանը, որ Փրեթորիա է փոխադրուել սրանից 20 տարի առաջ՝ Եթովպիայից:

Հարաւ - Աֆրիկէի Հանրապետութեան նախագահ Պր. Նելսոն Մանտէլան յատուկ յարգանք եւ համակրանք ունի հայութեան հանդէպ եւ նշելի է, որ իր նախագահութեան երդման արարողութեան պատուոյ հիւրերի շարքում է գտնուել Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդ, այժմ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Արք. Քէշիշեան, որի ներկայութիւնը յատուկ ուշադրութեան է արժանացել Պր. Մանտէլայի կողմից:

Պր. Վարդանեանը առիթ է ունեցել հանդիպելու Պր. Պասմաճեանին եւ հայկական այդ գաղութի պատասխանատուներից Պր. Ովեանին, որոնք խօսելով Հարաւ - Աֆրիկէի հայ համայնքի մասին՝ նշել են, թէ եկեղեցի կամ սեփական հաւաքավայր առայժմս չունեն, սակայն Եոհաննէսպուրկ քաղաքի բարեկարգ ու բարձր դիրքի վրայ գտնուող շրջաններից մէկում գտնուող հանգուցեալ բարերար Պր. Միսաքի կտակած ընդարձակ տարածք ունեցող այդու կապակցութեամբ պախտանք է տարւում իրաւական իմաստով այն պետական արտօնութեամբ գրանցել հայ համայնքի անունով, յետոյ ծառայելու է որպէս «Հայ Տուն» եւ որի վրայ կառուցուելու է նաեւ եկեղեցի:

Պր. Ովեանն այս բոլորի մասին պատմել է սահուն արեւմտահայերէնով եւ ջերմ ցանկութիւն է յայտնել առաւել շփում ունենալու տարբեր գաղթօջախներում հաստատուած հայկական համայնքների կեանքին: Նրա փափաքն է այցելել Հայաստան, լինել Էջմիածնում, մօտկից ծանօթանալ հայկական աւանդութիւններին եւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու դրուածքին:

Խօսակցութեան ընթացքում Պր. Պասմաճեանը հիացմունքով եւ յուզումով է խօսել այն մասին, թէ ինչպէս Հայոց Մեծ Եղեռնից վերապրող իր մեծ մայրիկը Եթովպիայում եղած ժամանակ՝ ամէն երեկոյ իր շուրջն էր հաւաքում ընտանիքի փոքրիկներին եւ ազգային դրուագների պատմութիւններով ու հայերէն գրքերի ընթերցանութեամբ նրանց տոգորում էր հայկականութեամբ եւ դրոշմում նրանց հոգում հայեցիութիւն:

Զրոյցի ընթացքում Պր. Վարդանեանը նաեւ առիթ է ունեցել խօսելու Իրանահայութեան մասին եւ Հարաւի - Աֆրիկէի հայ համայնքի պատասխանատուներին է փոխանցել իրանահայ համայնքի կրօնական ու ազգային կառոյցների, համայնքային դրուածքի պետականօրէն ճանաչում գտած լինելու, Իրանի հիմնական օրէնքով հաստատուած իրաւունքների եւ առհասարակ ազգային կեանքի վերաբերեալ տեղեկութիւններ:

Նշելի է, որ նշուած խնդիրների մասին Պր. Վարդանեանը, որպէս Իսլամական Խորհրդարանի հայ երեսփոխան, անկախ պատուիրակութեանը մաս կազմող իր հանգամանքից (հանքերի եւ ճարտարարուեստի խորհրդարանական յանձնաժողովի նախագահութեան, որպէս անդամ) Հարաւի - Աֆրիկէի պետական պաշտօնական շրջանակներում եւս ներկայացրել է իրանահայ համայնքը, ըստ վերը նշուածի, իսկ առաւել յատկանշականն այն է, որ Իսլամական Խորհրդարանի հիւսիսային Իրանահայութեան յարգելի երեսփոխանը Եոհաննէսպուրկի մէջ Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան դեսպանատանը, տարբեր թերթերի թղթակիցների հետ ունեցած հանդիպման ընթացքում, խօսելով Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան այլազան հարցերի մասին, պատասխանել է նաեւ թղթակիցների այն հարցումներին, որոնք առնչուել են Իրանահայութեանը եւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու դրուածքին, բացատրելով Հայութեան վայելած յարգանքի եւ բոլոր այն իրաւունքների մասին, որ վայելում են Իրանահայերը համաձայն Իսլամական Հանրապետութեան օրէնքների եւ մասնաւորաբար հիմնական օրէնքով ճանաչում գտած օրէնքների:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, Յուլիս 20-ին տեղի ունեցած է Համազգայինի հայագիտական բարձրագոյն հիմնարկի ներկայացուցած 1994 - 1995 կրթական տարեշրջանի ակադեմական հանդիսութիւնը, հովանաւորութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին: Հանդիսութեան ընթացքին 17 շրջանաւարտներ վկայական ստացած են, որոնք միանալով նախորդ տարիներուն 95 վկայեալ շրջանաւարտ կը կազմեն: Բացման խօսքը արտասանած է նախկին շրջանաւարտներէն՝ Վիգէն Աւագեան, ուսանողութեան խօսքը՝ Յովիկ Մկրտիչեան: Տնօրէնութեան խօսքը բերած է Երուանդ Փամպուքեան որ պարզած է Հայագիտական բարձրագոյն հիմնարկի ներկայի վիճակը եւ ուրախութեամբ յայտնած որ դիւրութիւնները բաժինը դիւրութիւններ ստեղծած է արտասահմանէն եւս ուսանողներ ընդունելու համար (Իրան, Պուլկարիա, Սուրիա): Ապա, տնօրէնը անդրադարձած է տնտեսական դժուարութիւններուն եւ շնորհակալութիւն յայտնած բարերար կազմակերպութիւններուն թէ անհատներուն: Ե. Փամպուքեան յայտնած է նաեւ թէ ի մօտոյ կեանքի պիտի կոչուի Ծաղկաձորի (Մրգահէր) «Ալլանեան ճեմարան»ի շրջափակին մէջ ծրագրուած հայագիտական բարձրագոյն հիմնարկի առանձին շէնքը իբրեւ մինային կեդրոն հայագիտութեան: Օրագիրը կ՚իրականանայ շնորհիւ Համազգայինի Կեդր. Վարչութեան փոխ - ատենապետ՝ Կարպիս Հարպոյեանի: Բեմ հրաւիրուած է որպէս գլխաւոր բանախօս Հայաստանի Գրողներու Միութեան եւ Հայաստանի Համազգայինի վարչութեան նախագահ՝ Ռազմիկ Դաւոյեան: Ան ըսած է թէ իր խօսքերը շարունակութիւնը պիտի ըլլան Ե. Փամպուքեանի ըսածին ու աւելի հարազատութեամբ արտայայտելու համար իր զգացումները, կարդացած է վերջերս գրած իր մէկ բանաստեղծութիւնը՝ «Ազգ»: Հուսկ խօսած է Արամ Ա. Կաթողիկոսը:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, Յուլիս 28-ին ուշագրաւ դասախօսութիւն մը տուած է պատմագէտ՝ փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, նախաձեռնութեամբ 80-ամեակի ոգեկոչման Լիբանանի Միացեալ Յանձնախումբին: Ներկայ եղած են պետական եւ կրօնական դէմքեր եւ մամուլի ներկայացուցիչներ: Ձեռնարկին բացումը կատարած է Շահէ Ահարոնեան ու ներկայացուցած օրուան դասախօսը: Փրոֆէսոր Ռ. Յովհաննէսեան իր ուրախութիւնը յայտնած է որ իր առաջին այցելութենէն 40 տարի ետք, կրկին պատեհութիւնը կ՚ունենայ գտնուելու «այս փոքրիկ Հայաստանին» մէջ: Հակիրճ կերպով եւ հայերէն, ներկայացնելէ ետք իր դասախօսութեան գլխաւոր գիծերը, փրոֆ. Յովհաննէսեան խօսած է անգլերէն: Իր բուն նիւթը եղած է՝ Թուրքիոյ եւ իր գործակիցներուն ուրացումի 80 տարիները զոր բաժնած է տարբեր փուլերու: Առաջինը՝ նոյնինքն ջարդերու տարիները, երբ Թուրքիա փորձեց ոճիրը գործել լռութեամբ: Ա. Աշխարհամարտէն ետք, 1919-ին, պահ մը ընդունեցաւ ոճիրը, բայց, ջանաց զայն անհատներու ուսին բեռցնել: Յաջորդ փուլին, քեմալական Թուրքիոյ առաջին տասնամեակներուն, Թուրքիա բացարձակ լռութիւն պարտադրած է ներքին եւ արտաքին բեմերուն վրայ ու այդ շրջանին, Սեւրէն Լօզան «անցում»ին, դաշնակիցները կռնակ դարձուցին հայութեան ու անոր իրաւունքներուն: Ապա, դասախօսը չեշտած է այն հոգեփոխումը որ տեղի ունեցած է հայութեան մօտ Եղեռնի յիսնամեակին առեն ու այդ 50-ամեակին յաջորդող տարիները բաժնած է երկու մասի. առաջինին՝ Թուրքիա փորձած է նախնական ձեւով ուրանալ ցեղասպանութիւնը, սակայն վերջին տասնամեակներուն օտար պատմագէտներ վարձելով, կը փորձէ գիտական հրատարակութիւններով ապացուցանել թէ Հայերու ամբաստանութիւնները չափազանցուած են: Դասախօսութեան աւարտին, փակման խօսքը արտասանած է Արամ Արքեպիսկոպոս:

*
**

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Լոնկ Սոլ լճափի զբօսայգիին մէջ, շուրջ 3000 հոգիի մասնակցութեամբ, Յուլիս 30-ին տօնուած է Խանասորի արշաւանքին 98-րդ տարեդարձը նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Միհրան Փափազեան Կոմիտէին եւ Հ. Յ. Դ. Գանատայի երիտասարդական Լեւոն Շանթ մասնաճիւղին:

*
**

ԱՅԻԱ ՄԱՐԻՆԱՅԻ (Յունաստան) հելլէն արենոյշներու բանակավայրին մէջ, Յուլիս 21 - 31 տեղի ունեցած է Յունաստանի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Շրջանային սկաուտական խմբապետութեան կազմակերպած 5-րդ միջ - մասնաճիւղային բանակումը, որու մասնակցած են 64 արենոյշներ: Ընդհանուր պատասխանատուն եղած է Նազարէթ Աւագեան: Բանակումին տասնօրեայ յայտագրէն ներս տեղ գտած են. - Վարդավառի Տօնը, Լիզպոնի 5-երու յիշատակումը, դասախօսութիւններ եւայլն, եւայլն:

*
**

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Օգոստոս 1-ին իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Ալիս Ֆարաճեան, կրթական մշակ, մշակոյթի սպասարկու եւ գաղութին հին սերունդի գընահատուած ու սիրուած անդամներէն: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս 2-ին Ֆիքսի Ս. Կարապետ Եկեղեցին: Յանուն Ազգային Վարչութեան, դամբանական խօսած է Թեմին առաջնորդը եւ յանուն ուսումնական խորհուրդին, Հ. Կ. Խաչի, «Ազատ Օր»ի եւ Համազգայինի՝ Կիրակոս Մկրտիչեան:

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ծովը աշխուժացած է բազմերանգ պզպզուն առագաստներով, իսկ մթնոլորտը այնքան ջինջ է, որ մղոններով հեռաւորութեան վրայ կրնաք յստակօրէն զանազանել առագաստները, նաեւ զեկը բռնած բարեկամներու ինքնութիւնը: Իմ եղբօրս նաւը՝ Դուգոնգը կը գտնուի ճիշդ Ազնիի բացը եւ դէպի տուն կ՚ուղղուի: Զայն կը տեսնեմ գինք յատկանշող դիրքին մէջ -- սրունքները երկարած, գլուխը մէկ կողմ ծռած, գլանիկէն ելած ծուխին դէմ աչքերը գոցած: Իր հրացանները՝ պատեաններու մէջ զետեղուած՝ կը հանգչին կխակամրջակին տակ, մինչ հաւատարիմ Սպիրոն նստած կը զննէ հորիզոնը, հաւանական որսի մը ակնկալութեամբ: «Դուգանգ»ը Բուտրինտոյի գետաբերանէն դէպի ետ մղուող դեղնագոյն եւ փրփրոտ ջուրի հոսքին կը զարնուի ու ցաւկը վեր կը հանէ: Շատ պիտի ցաւի, որ լորամարգի եւ կտցար որսալու համար դէպի հիւսիս Անտինիոտիսա («Երիտասարդներու Թշնամի») լիճը երթալու իր ճամբուն վրայ մեզ տեսնելու առիթը փախցուց:

Դանդաղ ընթացքով որքան վար իջնենք ամայի վայրերէն, ուղին այնքան աւելի զառիվայր կը դառնայ, մինչ տերեւներու եւ ճիւղերու դողդոջուն ալիքներով կանաչ հովիտը կը բարձրանայ դէպի մեզ: Ծուխ տարածելով, չորսդին քարեր արձակելով, որոտաձայն աղմուկով կ՚անցնինք բազմաթիւ փոքրիկ շէներէ: Դրան սեմին կանգնած խոժոռադէմ կին մը իր սուրճին թանձրուքը քարերուն վրայ կը պարպէ: Երկու երեխաներ՝ նստարանի մը տակ կկզած՝ կրիայի մը հետ կը խաղան: Ռատիկան մը անհասկնալի բաներ մը կը պոռայ: Օթոպիւսը բերնէ բերան լեցուած է գնումի գացող գիւղացիներով, իսկ ներսի օդը գրեթէ պայթուցիկ ըլլալու չափ սխտոր եւ ծուխ կը հոտի: Հայր Նիկոլա եւ իր որդին ճիշդ մեր ետեւը նստած են: Ծերունին ի վերջոյ յաղթահարած է հարաւի կիներու հանդէպ ունեցած վերապահութիւնը: Երկուքով ճամբայ ելած են, որպէսզի Կաստելլանիի դաշտահանդէսին օրը մեր տեսած Գաստուրեցի աղջկան հետ ամուսնութեան հարցը կարգադրել փորձեն: Հայր Նիկոլայի տրամադրութիւնը տեղն է. ամբողջ օթոպիւսը ՚քահքահ կը խնդացնէ: Մեր ոտքերը կը հանգչին փունջ - փունջ բանջարեղէնի պէս ոտքերէն իրարու կապուած դպրտացող հաւերու յատակի մը վրայ: Հայր Նիկոլայի որդին ինքնիրմէ ամչնալու երեւոյթ մը ունի: Ճամբորդութիւնը բոլորովին զուրկ է հանգստացուցիչ հանգամանք ունենալէ: Հայր Նիկոլայի իւրաքանչիւր կատակին՝ օթոպիւսի վարորդը բարձր լարի վրայ հընչեղ խնդուքի հոսք մը կ՚արտաբերէ եւ ղեկին անիւը ձգած՝ անհուն զուարթութեամբ ինքզինք կը գրկէ: Նման պահերուն՝ օթոպիւսը ճամբան եզերող քարէ ցած պատին վրայ ելլելով դէպի ձորը գլորելու նշաններ ցոյց կուտայ: Ուղղութիւնը մետասաներորդ պահուն կը բարեփոխուի, մինչ ամէնէն արխաիրաններէն զատ միւս բոլոր ճամբորդները՝ իրենց կեանքը Սբ. Սպիրիտոնի գթասրտութեան յանձնած՝ մէկ թեւով ծածկած կ՚ըլլան իրենց աչքերը: Մեքենայի աննըկարագրելի մռնչիւնի ու արգելակներու ճզզոցներու ընկերակցութեամբ՝ մետաղեայ պոլոճի մը պէս լերան զառիվայրը կ՚իջնենք եւ փոշիի ամպերու մէջ վերջապէս կանգ կ՚առնենք խաչմերուկի մը անկիւնի փոքրիկ գինետան առջեւ: Սպիրո մեզմէ առաջ հասած է արդէն, իր նշանաւոր Դոճը ձիթենիներուն տակ տեղաւորած՝ այժմ զբաղած է գինետան տիրոջ հետ խմիչքներուն գինը սակարկելով:

Իրեն հետ պահ մը կը նստինք բաժակ մը գինիի շուրջ: Տեղւոյն լուրերը կը փոխանցէ Բրուկլինեան իր սքանչելի խօսելակերպով -- բառերու արտասովոր պատառիկներ, որոնցմէ կը զեղչէ իրեն համար հնչելու դժուարութիւն ներկայացնող վանկեր: Սպիրոյի փարթամ տատամօրուքը փառաւոր կերպով կը հանգչի իր ծունկերուն վրայ: Բազուկները ծածկըւած են սեւ մազերու առատ խաւով մը:

(Շար. 63)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ԱՆԻԷՌ. - Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 1000 *Ֆր.:*

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տիկին Սաթենիկ Թիւթէլեան 300 *Ֆր.:*

ՕՇ. - Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Համբարձումեան 100 *Ֆր.:*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. - Տիկին Արեգնազ Քէպէլեան 200 *Ֆր.:*

ՎԻԷՆ. - Սահակ Սուքիասեան 500 *Ֆր.:*

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝
Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9.30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է խղճալիի հետեւեալ նուէրները. - Պր. Յովհաննէս Պայրամեան 500 *Ֆր., Պր. Յարութ Հէօճէթեան* 200 *Ֆր., Տիկին Անթուան Պրիտի* 500 *Ֆր., Պր. Սերժ Տոնէն* 350 *Ֆր., Տիկին Սեդա Պահարեան* 200 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Քէշիշեան* 500 *Ֆր., Պր. Քերովբէ Գույումճեան* 500 *Ֆր., Տիկին Պէաթրիս Մավեան* 100 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վ. Օհաննէսեան* 100 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Դաւիթեան* 100 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հ. Մարգարեան* 3500 *Ֆր., Տիկին Վերժին Պօղոսեան* 1000 *Ֆր., Պր. Քէչեան* 500 *Ֆրանք, Տիկին Զարեհ Եաղուպեան* 300, *Պր. Ժիրայր Կիւրճեան* 200 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Դ. Գավէզեան* 500 *Ֆր., Տիկին Ալիս Մուրատեան* 1000 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գասպարեան* 150 *Ֆր., Պր. Արարատ Մելիտոնեան* 200 *Ֆր., Տիկին Փարիս Գիրիլեան* 200 *Ֆր., Պր. Ժագ Տէյիրմէնճեան* 200 *Ֆր., Պր. Հրաչեայ Զուլհակեան* 1000 *Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Արամ Ֆրէնկեան* 400 *Ֆր.:*

Սէն Լու Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Անոյշ Գօգօյեանի *մահուան առթիւ՝*

Գօգոյեան, Միրաքեան, Միլը, Պոմբառ ընտանիքներ 3000 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Միրաքեան եւ զաւակները* 2000 *Ֆր., Պր. Ժագ Կարապետեան* 1000 *Ֆր., Ամպոյեան ընտանիք (Ամերիկա)* 500 *Ֆր., Անտրէ Տավիսեան, Գրիգոր Եղքովանեան, Խօժէնի Յովսէփեան եւ զաւակները, Մեսրոպ Մարգարեան, Ժիրայր Պետրոսեան, Անդրանիկ Փամպուքեան* 200-*ական Ֆր., Հայկազ Զուգուրեան, Ժանօ Քէօսէեան, Վարդուհի Փիլիկեան, Սարգիսեան ընտանիք, Յակոբիկ Գալուստեան, Յարութիւն Շվոտեան, Ժան - Գլօտ Ճերահեան, Պօղոս Պէրպէրեան* 100-*ական Ֆր., Հայկանոյշ Դանիէլեան, Թագուհի Մուրատեան, Տիրան Եղնոյեան, Տիկին Կոստանտին, Ալպէռ Պէքըեան, Ժանօ Յովհաննէսեան, Վարսենիկ Պապուչեան* 50-*ական Ֆրանք, Տիկին Վոլփի* 20 *Ֆր.:*

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՒՐԲԱԹ, Օգոստոս 18, առաւօտեան ժամը 9.30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
կը կատարուի՝
Ծայրագոյն Պատրիարք
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝
Երջանկայիշատակ
Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի
Վախճանման Առաջին տարելիցին առթիւ:

●

Սէն - Ժերմէ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Ուրբաթ, Օգոստոս 18, *ժամը* 11.30-*ին իր Եկեղեցւոյ մէջ յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Երանաշնորհ՝*
Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի
Վախճանման Առաջին տարելիցին առթիւ:
Արարողութեան կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՀԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (fnտ)՝ 374 *(փոխանակ* 7-885-*ի) յաւելեալ՝* 2 *Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝* 19 *(Ֆրանսայի պարագային անշուշտ) ապա՝* 374--2 *եւ թիւը:*

COMMEMORATION
DU 85ème ANNIVERSAIRE
DES CROIX DE SECOURS
DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք բոլոր Հայերուն, որոնք իրենց ընտանեկան յարկէն ներս ունին Մեծ Եղեռնէն վերապրողներ, *եւ կամ իրենց դրացիներուն կամ բարեկամներուն շրջանակէն ներս կը ճանչնան այդպիսիներ, որ հաճին անմիջապէս կապ հաստատել Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատան հետ,*
հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70
տալով վերապրողին անունը, մականունը, հասցէն եւ հեռաձայնի թիւը:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

1995 -- 1996

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն կ'ընդունուին, մուտքի քննութենէ մը ետք, ուսման ընդունակութիւն ունեցող, ծագումով հայ եւ նուազագոյն 11 - 12 *տարեկան սան - սանուհիներ, որոնք նախընտրաբար աւարտած եղած են հայկական նախակրթարանէ մը:*

Աշակերտներ պարտին Հաստատութիւն ժամանած ըլլալ 1995, *Սեպտեմբեր* 7-*էն* 10*: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր* 13-*ին:*

Հիմնական հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու կողքին՝ կը դասաւանդուին նաեւ յունարէն, արաբերէն, ռուսերէն, պուլկարերէն եւ ֆրանսերէն որպէս ընտրովի դասանիւթեր:

Թեկնածուները իրենց դիմումը պէտք է կատարեն անմիջապէս *Հաստատութեան տնօրէնութեան գրաւոր կերպով, ներփակելով հետեւեալ պաշտօնաթուղթերը. --*

ա. - Ինքնութեան թուղթի կամ անցագրի պատճէն.

բ. - Բժշկական վկայագիր.

գ. - Վերջին երկու տարիներու վկայականները.

դ. - Բարի վարուց եւ ընդունակութեան յանձնարարագիր մը՝ տրուած վերջին վարժարանի տնօրէնին կողմէ.

ե. - Յանձնարարագիր մը տրուած Հ. Բ. Ը. Մ.-ի տեղական Մասնաճիւղին կողմէ.

զ. - Ծնողքին, խնամակալին կամ պաշտպանին կողմէ տրուած երաշխաւորագիր մը, որով յանձն կ'առնուի վճարել անհրաժեշտ ծախքերը ու տէր կանգնիլ աշակերտին, երբ ան տարեվերջին, կամ այլ անհրաժեշտ պարագաներու, վերադառնայ իր բնակավայրը:

Հաստատութեան մասին յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէին.-

The Registrar,
Melkonian Educational Institute,
P. O. Box 1907
Nicosia, Cyprus.
Tél. : 42 21 95, 42 22 04
Fax : 02 - 49 31 55.

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

– ԱՐՇԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ –

« ՅԱՌԱՋ » ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ	80 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ	75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել « ՅԱՌԱՋ »ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 *Ֆր., հատոր գլուխ:*

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:
Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% *Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):*
Այս գինները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-*ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ*

Փօլ Պաղտասարեանի

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 18
VENDREDI
18 AOUT
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.657 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.657

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՆԳՈՐՏ իր խել մրցանիշը կոտրեց աշխարհի շրջանն ընելով 31 ժամ 27 վայրկեան 49 երկվայրկեանէն։ Մեկնած էր 80 ճամբորդներով որոնց մեծ մասը մրցումի մը յաղթած էին։ Անոնք 108 շիշ շամփանեը խմած են եւ 5 քիլօ ձկնկիթ կերած, նաեւ այլ ընտիր ուտելիքներ։ Օդանաւը մեկնած էր Քենըտի օդակայանէն Օգոստոս 15-ին ժամը 11.49-ին արեւմուտք -- արեւելք ուղղութեամբ։ Իր ծընունդէն 25 տարի ետք Ֆրանքեւանգլիական գերձայնային օդանաւը փաստը տըւաւ թէ «ծերացած» չէ։ Ճամբորդութեան ծախքը ստանձնած էր մեծահարուստ Ամերիկացի մը։

ԳՈՄՆԻՈՅ կեդրոնը Զենիքայի շուրջ է որ Թուրք կապոյտ սաղաւարտաւորները հաստատած են իրենց ընդհ. կեդրոնավայրը։ 1878-էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով է որ Թրքական դրօշակը կը ծածանի շրջանի մը մէջ որ անցեալին, հինգ դարերու ընթացքին, մաս կազմած է Օսմանեան կայսրութեան։ Տեղւոյն իմամը կը մերժէ՝ «խօսիլ արեւմտեան այդ լրագրողներուն որոնք մշտական կերպով կը զրպարտեն Իսլամը»։ Հաւատացեալներն ալ աղօթքի աւարտին, կը կրկնեն. «Արեւմուտքը հոս միայն պատերազմ, քաոս եւ մահ բերաւ»։ Թուրքերուն համար ալ կ'ըսեն. - «Արեւմուտքի հետեւողներն են»։ Սպայ մը կը խոստովանի որ ասոնք սարսափ կը տարածեն բնակչութեան մօտ որ կը դատապարտեն որ չեն յարգեր իսլամի կանոնները։

ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆ մը՝ Արիէհ Իցհաքի որ անցեալին (1967) պաշտօն ունեցած է ուսումնասիրելու զինուորներու վարուելակերպը պատերազմի ատեն, կ'ամբաստանէ իսրայէլեան ուժերը որ հարիւրաւոր եգիպտացի զինուորներ մաքրած են 1967 Յունիսի պատերազմին ատեն։ Թել - Ավիվի կրօնական համալսարանի այս պատմաբանին համաձայն 900 Եգիպտացիներ ջարդուած են, մինչ իրենց զէնքերը վար դրած էին։ Կ'ըսէ թէ 1968-ին իր յանձնած տեղեկագիրը ոչ մէկ հետեւանք ունեցած էր եւ «հարցը փակուած»։

ԽՐՈՒԱԹ ԲԱՆԱԿԸ կը յառաջանայ դէպի Տուպրովնիկ պաշտպանելու համար քաղաքը Սերպերու դէմ որոնք սկսած են ռմբակոծել։

ՍՊԱՆԻՈՅ վարչապետին դիրքը օրէ օր կը տկարանայ եւ անկարելի ալ չէ որ Ֆելիփէ Կոնսալէս դատական հետապնդումի ենթարկուի։ Ծանօթ է որ վարչապետը կը մեղադրուի հակապաս «մահուան դումարտակներ»ու (Կ.Ա.Լ.) կազմակերպութեան համար։

ՏՈԼԱՐԻՆ բարձրանալը նոր զարկ տըւած է շուկաներուն եւ ընդհանուր ձեւով լաւատեսութիւն կը տիրէր Օգոստոս 17-ին։ Իէնը եւ գերմանական մառքը տուժեցին, մինչ ֆրանքը, ընդհակառակն ամրապընդեց իր դիրքը։

ԵՐԷԿՈՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 16 / 17)

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՀԻՒՐԵՐԸ

Օգոստոս 15-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. ընդունած է Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպան Տէյվիտ Միլլէրը եւ անոր մէկ գործակիցը։ Կաթողիկոսը վերջերս յայտնած է տարբեր աղանդներու ծաւալած գործունէութեան մասին ու չեշտած անոնց դէմ պայքարելու կարեւորութիւնը, ըսելով որ անգլիքան եկեղեցին մեծ փորձառութեան տէր է այդ ուղղութեամբ։ Համաձայնութիւն գոյացած է երկու եկեղեցիներու ներկայացու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՖՈՒԹՊՈԼ
ԵՒՐՕ 96

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԴԱՆԻԱ 0 - 2

Երեւանի մէջ, իր դաշտին վրայ Հայաստան 0 -- 2 պարտուեցաւ Դանիայէն։ Երկու կէտերը նշանակուեցան 34--րդ եւ 47--րդ վայրկեանին։ Այս Բ. խումբին գլուխն է Սպանիա 19 կէտով, կը հետեւին. - Դանիա (14), Պելժիա (11), Մակեդոնիա (6), Կիպրոս (5), հուսկ՝ Հայաստան 2։

Այս առընչութեամբ, «Էֆիփ» կը գրէր Օգոստոս 17-ին. - «10 վայրկեան հարկ եղաւ Դանիացիներուն վճռելու համար ճակատագիրը Հայաստանի որ իր խումբին փըքի փուաէն է»։

Հայաստանի յաջորդ խաղերն են Սեպտեմբեր 6-ին՝ Մակեդոնիա - Հայաստան, Հոկտեմբեր 7՝ Հայաստան - Պելժիա եւ Նոյեմբեր 15՝ Դանիա - Հայաստան։

Առաջին խումբին խաղերու կարգին Ֆրանսա Փարք տէ Փրէնս-ի մէջ հազիւ կրցաւ (շնորհիւ Ճորքայէֆի) 1 - 1 հաւասար արդիւնքի մը յանգիլ, ինչ որ կը վտանգէ իր դիրքը վերջնական դաւմին համար։ Ութ խումբերու առաջինները որակուած են վերջին հանգրուանին համար ինչպէս նաեւ 6 լաւագոյն երկրորդները։ Ներկայիս այս առաջին խումբին գլուխն է Ռումանիա 17 կէտով, երկրորդ է Ֆրանսա 11 կէտով, կը հետեւին Լեհաստան (11), Իսրայէլ (9), Սլովաքիա (8), Ազրպէջան (0)։

Երրորդ խումբի գլուխն է Թուրքիա, 4-րդ խումբին՝ Խրուաթիա, 5-րդ խումբին՝ Նորվեկիա, 6-րդ խումբին՝ Փորթուկալ, 7-րդ խումբին՝ Պուլկարիա, 8-րդ խումբին՝ Ռուսաստան։

Առաջին խումբին յաջորդ հանդիպումներն են՝ Ֆրանսա - Ազրպէջան, Սլովաքիա - Իսրայէլ եւ Լեհաստան - Ռումանիա Սեպտեմբեր 6-ին։ Ֆրանսա դեռ պիտի խաղայ Ռումանիոյ դէմ (Հոկտեմբեր 11) եւ Իսրայէլի (Նոյեմբեր 15)։

Օգոստոս 16-ին Ազրպէջան 0 - 1 պարտուեցաւ Սլովաքիայէն Տրապիզոնի մէջ, քանի իր երկիրը նախատեսուած խաղերը Թուրքիա տեղի կ'ունենան։

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

«ՅԱՌԱՋ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ
ԽՄԲԱԳԻՐ
ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ

Մեծարգոյ Տիկին Միսաքեան,

Սրտանց շնորհաւորում եմ «Յառաջ» օրաթերթը եւ անձամբ Ձեզ թերթի հիմնադրման 70-ամեակի առթիւ։ Յետադարձ հայեացք ձգելով օրաթերթի անցած ուղուն, յարգանքով արձանագրում ենք, որ Շաւարշ Միսաքեանի հիմնադըրած պարբերականը երեւոյթ եղաւ ոչ միայն ֆրանսահայ, այլեւ ողջ հայ մըշակութային կեանքում։ «Յառաջ»ը հաւատարիմ մնաց ճշմարտութեան, հրապարակութեան եւ անաչառութեան սկզբունքներին՝ դրա շնորհիւ ամենաբարդ իրավիճակներում անգամ ճանապարհ գտնելով դէպի ընթերցողը։

Սիրելի Արփիկ,

Ցանկանում եմ քեզ քաջառողջութիւն, անձնական երջանկութիւն եւ անհուն եռանդ։

Սիրով եւ յարգանքներով՝

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐԱՐՔՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՐԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ԳԼԽԱՑԱՒԸ

Ատոմական փորձարկումներու նախագահ Շիրաքի որոշումին դէմ դժգոհութիւնը, բողոքը կը ծաւալի օրէ օր, ամբողջ աշխարհին մէջ։ Զանազան ցոյցեր կ'ըլլան տարհամոզելու համար Ֆրանսայի նախագահը, բայց ան ամէն առիթով կը կրկնէ թէ կարծիք պիտի չփոխէ եւ թէ իր որոշումը անդառնալի է։

Բողոքողներու մաս կը կազմեն թէ՛ քաղաքական խմբաւորումներ, ինչպէս՝ Ճափոնի Խորհրդարանը, Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը, գերման քաղաքական դասուն մեծ մասը, Զիլիի ձախակողմեանները, եւ թէ ոչ - քաղաքական կազմակերպութիւններ, ինչպէս՝ Ֆրանսական Մարդկային Իրաւանց Լիկան, բընապահները, հակացեղապաշտ շարժումը, եւայլն։ Այս բոլորն ալ կը դատապարտեն որոշումը որ տրուած է Ֆրանսայի «Հիրոշիմաք» մկրտուած նախագահին կողմէ։

Շատեր հարց կուտան թէ նախքան որոշումը մտածուա՞ծ էր կարելի բոլոր հետեւանքներուն մասին։ Օրինակ, նկատի առնուա՞ծ էր որ Միւրիւրոայի մէջ փորձարկումներու վերսկսելու որոշումը կը զուգադիպէր Հիրոշիմայի ռմբակոծումին յիսնամեակին։ Ճիշդ է որ առիկա խորհրդանշական իմաստէ աւելին չի ներկայացներ. բայց հաճելի ալ չէ Ֆրանսայի նախագահին անունը լսել, մարդկային պատմութեան ամէնէն ողբերգական մէկ էջին յիշատակութեան առիթով։ Այդ յիշատակութեան ընթացքին Ճափոնի քաղաքապետը ոգեկոչելէ ետք իր քաղաքին մարտիրոսացումը, ներողութիւն խնդրեց Ճափոն բանակին կողմէ գործուած վայրագութիւններուն համար ու ելոյթը աւարտեց դատապարտութեան սլաքին դարձնելով Չինաստանի ու Ֆրանսայի նման երկիրներ որոնք ետ չեն կենար ատոմական արշաւէն։

Ֆրանսական կառավարութիւնը չի կըրնար, կամ չի փափաքիր հասկնալ ոչ -- ատոմական երկիրներու հոգեբանութիւնը. կը կրկնէ, թէ ի վերջոյ, այդքան ալ աղմուկի տեղի չկայ երբ հարցը կը վերաբերի ընդամէնը ութ փորձի։ Յետոյ կ'ըսուի նաեւ թէ բողոքողները այն երկիրներն են որոնք երբեք չեն ընդունած Ֆրանսայի անկախութեան քաղաքականութիւնը։ Իսկ խաղաղապաշտ ուժերը շարժման անցընողը հակահիւլէական արմատական իրենց համոզումն է։ Անոնք նոյն խստութեամբ չեն քննադատեր օրինակ Չինաստանը հակառակ որ անոր վարած քաղաքականութիւնը աւելի վտանգաւոր է ֆրանսականէն։ Կը նախընտրեն Թիրախ առնել երեւակայական վտանգներ, մինչ իրենց աչքին առջեւ ամէնօրեայ ջարդեր տեղի կ'ունենան Պոսնիոյ մէջ, կամ այլուր։ Անոնք նպատակ ունին Ֆըրանսան զրկելու տարհամոզիչ իր ուժէն. մինչ առիկա անհրաժեշտ է Ֆրանսայի։ Ոչ ոք կրնայ երաշխաւորել այսօր որ վաղուան աշխարհին մէջ Ֆրանսայի կենսական շահերուն սպառնացող վտանգներ գոյութիւն պիտի չունենան։ Բայց հարցը հոն է որ կարելի՞ է տարհամոզելու կարողութեան տէր մնալ, հրաժարելով հիւլէական փորձարկումներէն։ Ժխտական է մասնագէտներու կարծիքը։ Բայց անոնք էին նաեւ որ ամէն ապահովութիւն տուին Սիւփէրֆէնիքսի շահաւէտութեան մասին ու ան եղաւ ֆրանսական ճարտարարուեստին մեծագոյն աղէտը։ Նոյնպէս, մասնագէտները երաշխաւորեցին թէ Չեռնոբիլ ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէր Ֆրանսայի համար, մինչ այսօր ֆրանսական տարածքին վրայ կը նշմարուին անոր ազդեցութիւնները։ Այս օրինակները մտածել կուտան թէ հիւլէական մասնագէտները սովորութեամբ, կամ իրենց ասպարէզին բերումով (տէր ըլլալով զինուորական գաղտնիքներու) հանրային վիճարկումներու մէջ կը յայտնուին որպէս մեծագոյն ստախօսները։ Այս մօտեցումով, շատ մեծ կարեւորութեան արժանի չեն նկատուիր անոնց խօսքերը։

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի տարհամոզիչ ուժին, հիւլէական փորձերէն աւելի կարեւոր դեր կը կատարեն հիւլէական ընդծովեանները զորս «որսալ» անկարելի է ու առնուազն քսան տարի պիտի պահեն իրենց այդ իւրայատկութիւնը։ Տակաւին երկու տասնամեակ, լուռ ու անտեսանելի, սարսափազդու այդ զէնքը կրնայ ետ կեցնել ֆրանսական հողային ամբողջականութեան ուղղուած ամէն յարձակում։ Ատոմական փորձարկումներու դերը երկրորդական է անոնց քով։ Անոնք օգտակար են անկասկած, բայց անոնց ջնջումը մեծ բաց մը չի գոյացներ երկրին պաշտպանական համակարգին մէջ։ Անոնցմով, կամ առանց անոնց, Ֆրանսա կրնայ որեւէ թշնամիի անհանդուրժելի վնասներ պատճառել։ Այս կէտը տարհամոզիչ լաւագոյն պարագան է։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԾԵՐԱՆՈՑԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հաւանաբար, Թերթի մը նիւթ ըլլալու չափ սովորականէ դուրս յատկանիշ ունեցած պիտի չըլլար Երեւանի Թիւ 1 ծերանոցը, եթէ Թատերաբեմ չդառնար ընկերային նորօրեայ երեւոյթի մը. երեւոյթ որ ամփոփուած է գրութեան խորագիրով իսկ որ կ'ըսէ. «Հայրենիքից եւ մայրաքաղաքից հեռացողները Թողնում են հայրերին ու մայրերին»: Խօսքը կը վերաբերի «Շրջան» շաբաթաթերթին Յուլիս 14-ի թիւին մէջ Սաթիկ Սէյրանեան ստորագրուած պատկերազարդ գրութեան որ գրաւած է կէս էջ:

Այսքանէն թերեւս շատեր զարմանք զգան, տեղեկանալով Երեւանի մէջ ծերանոցի գոյութեան: Չէ՞ որ ընդհանրացած համոզում է որ Հայաստանի մէջ աւելի անխաթար մնացած են տոհմիկ բարքերը ու արեւմուտքի այլասերումները չեն թափանցած հոն. ընտանեկան կեանքը, ընտանիքի ըմբռնումը, մեծին հանդէպ յարգանքը, եւայլն կը պահպանեն ազգային յատկանիշներ որոնց ներհակ բնոյթով կը յայտնուի ծերանոցի մը գոյութեան իրականութիւնը: Բայց եւ այնպէս, գոյութիւն ունին ծերանոցները, ինչպէս անբաղձալի, լքուած երախաներու մանկատները: Այս վերջիններուն ներկայութեան եւս տեղեակ դարձուցած էր տեղւոյն մամուլը, հրատարակելով սրտաճմլիկ պատկերներ հոն ինկած անչափահասներու կեանքէն:

Ս. Սէյրանեանի այցելած ծերանոցը 166 բնակիչ ունի: Մեծ մասը կիներ են: Նախապէս Ղարաբաղէն գաղթողներ ապաստանած են հոն, բայց վերջին շրջանին մեծցած է տեղացիներու թիւը: Այդ տեղացիները հայրերն ու մայրերն են անոնց որոնք մշտապէս կը հեռանան երկրէն: Անոնք մեծ մասով երբ կը դիմեն դէպի անորոշութիւններով հարուստ վաղորդայններու, կա՛մ այդ անորոշութիւններու անխուսափելի հետեւանքները կրելու պարտաւորութիւնը կ'ուզեն խնայել տարեց ծնողներու, կամ կը դիմեն իրենց բեռը թեթեւցնելու քայլին: Ինչ որ ալ ըլլայ պատճառը, բան չի փոխեր ծերանոցի բնակիչ դարձողներու վիճակած կեանքէն:

Այդ կեանքին բաժնեկէր ըլլալու պարագաներուն մասին խօսելէ, պատմելէ կը խուսափին ծերերը: Անկասկած, չեն փափաքիր պատմել զաւակներու, հարազատներու հետ իրենց ունեցած վէճերը, ընդհարումները, թերեւս, ո՞վ գիտէ նաեւ սակարկութիւնները:

Այդ մարդոց առօրեային մէջ կարեւոր տեղ ունի սպասումը: Ինչպէս այլուր, անոնք կը սպասեն անհատնում համբերութեամբ մը, առանց վհատելու: Կը սպասեն որ յայտնուի իրենց զաւակը, մէկ հարազատը, բարեկամը: Բոլորն ալ դուրսի աշխարհին մէջ ապրողներ ունին. «Բայց նրանցից քչերն են այցելում»: Ու երբ մէկը այցելու մը կ'ունենայ, միւսները պատուհանէն կամ քովէն, ա՛լ աւելի խեղճացած դէմքերով լուռ կը նային ու մտիկ կ'ընեն:

Սպասումի զգացումը արգելք չէ որ կազմակերպուի ծերանոցային առօրեայ մը: Կիները կը ջրեն շրջապատի ծառերը: Կան աշխատունակ պապիկներ որոնք փափաք յայտնած են հողը մշակելու: Այդ աշխատանքով որուն փոխարէն փոքր վարձք մը կը ստանան, կ'ապահովուի խոհանոցին բանջարեղէնի պահանջքը: Օրը երեք ժում ուտելիք կը տրուի բնակիչներուն:

Տնօրէնը նաեւ փոքր երգչախումբ մը ստեղծած է ու կը մարզէ զայն երգել տալու համար իր ստեղծագործութիւնները: Այդ փորձերը ամէնէն կարեւոր զբաղումը դարձած են ծերուկներուն:

Կան նաեւ ընթերցասէրներ, անոնք կ'օգտուին հաստատութեան մեծ գրադարանէն: Բայց շատերը խաղի սենեակով հրմայուած են, նարտի, տոմինօ, շաշկի կը խաղան: Այս բոլորին մէջ դիւրաւ կարելի է ճանչնալ ղարաբաղցի կիները որոնք գուլպայ կը գործեն: Մեծ հաճոյք կը պատճառէ իրենց ծերանոցի աշխատողներէն մէկուն խնդրանքը բան մը հիւսելու:

Ինչ որ այս բոլորէն աւելի հետաքրքրական է ծերանոցի կեանքէն, Ս. Սէյրանեանի գրութեան մէջ, նորապսակներու մասին ըսուածն է: Այսպէս, «1912 թ. ծնուած, Շահումեանի Ներքին Շէն գիւղի նախկին բնակչուհի Հայկուշ տատիկը եւ 1928 թ. ծնուած Հաջի պապիկը տաս օր առաջ ամուսնացել են»: Եւ ինչպէս կը պատմէ ծերանոցի աշխատողներէն մէկը, ամուսնութիւնները յանկարծակի չեն որոշուիր: «Սկզբում սիրահարւում են, սիրահետում, սիրախաղեր են տալիս, յետոյ ամուսնանում»: Այդպէս եղած է նաեւ Հայկուշ տատիկի եւ Հաջի պապիկի պարագան: «Ամբողջ օրը պապիկը գալիս էր Հայկուշ տատիկի այցելութեան ... շատ խնդրեցին որ ամուսնացնենք. ասացին որ առանց իրար չեն կարողանում ապրել եւ արդէն միասին են: Այսօր էլ միացրել են մահճակալները: «Առանց Հաջիիս չեմ կարող ապրել» ասում է Հայկուշ տատիկը» կը պատմէ աշխատողը:

Ու նման առիթներով կը քրքրուին կեանքի պատմութիւններ. անցեալներ յարութիւն կ'առնեն պահ մը, ոգեկոչելով առհասարակ ցաւերով հարուստ ճակատագիրներ որոնց վստահաբար իմաստալից վերջին արարներն են նման ամուսնութիւնները: «Նորապսակ» պապիկը՝ Հաճի Շալվարճեան կը պատմէ թէ պէյրութահայ է. ներգաղթած է Հայաստան ու անկէ Նովոսիբիրսկ աքսորուած. «ոչխարների պէս քշում էին ո՛ւր պատահի»: 30 տարի մնացած է Ռուսաստան: 1994-ին հանգըստեան կը կոչուի, կուգայ ծերանոց: Քոյրերը արտասահմանի մէջ կը գտնուին:

Կան նաեւ տխուր դէպքեր: Ծերուկի մը մահուան լուրը հաղորդած են իր հարազատներէն մէկուն որ պատասխանած է. «Չենք կարող գալ, հնարաւորութիւն չունենք թաղում անելու, դուք թաղէք»: Քանի մը ծերեր ու մաս մը աշխատողներ կը կատարեն հարազատի դեր ու պապիկը հողին կը յանձնեն:

Ուրիշ պատապարեալի մը համար որուն որդին այցելութեան եկած է, կը պատմէին կօշիկ, ըսելով որ մայրը մեծ ոտքեր ունի ու ծերանոցը մեծ չափի կօշիկ չի ստանար: Հաւանութիւն յայտնելով հանդերձ, որդին յաջորդ այցելութեան օրն ալ չի բերեր կօշիկը: Եւ երբ աշխատողներէն մէկը այդ մասին հարցում կ'ուղղէ ծերունի կնոջ, ան խղճահարութեամբ կը ջանայ որդին արդարացնել. «ախր, չունի, որտեղի՞ց բերի. չի կարողանում հասցնել, որ ունենայ՝ կը բերի»:

Յուսախաբութիւն պատճառող, զայրացընող, զարմացնող քաղաքական անցքերուն ու անձերուն յատկացուած լայն բաժիններուն քով, Հայաստանի թերթերը շատ անգամ «հետաքրքրական» որակումին արժանի կ'ըլլան ընկերային շերտերու նման պատկերներով. անոնք առիթ կուտան ճանչնալու նաեւ պատուանդաններու, բեմերու, խորաններու, բարձրախօսներու ետին մնացածը որ նոյնպէս բաղադրիչ մըն է երկրին առօրեային, իր տխուր կամ ուրախ կողմերով:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ծ. ԽՄԲ. - «Յառաջ» ու «Աշխարհ» թերթերուն աշխատակից, Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան անդամ, պարսաւագիր Վ. Եղիշէեանի մահուան հարիւրամեակին առթիւ իր զաւկէն՝ Վահան Եղիշէեանէ ստացանք հետեւեալ գրութիւնը զոր կուտանք թարգմանաբար եւ որոշ յապաւումներով:

Վ. Եղիշէեան ծնած էր Ատափազար, յաճախած Կեդրոնական ուր սորված էր Ֆրանսերէն ու ծանօթացած Ֆրանսական գրականութեան ու մշակոյթին: Զգացական վերաբերում կը ցուցաբերէր Ֆրանսացի գրողներէն ոմանց, ըստ անոնց կեցուածքին Հայ դատին հանդէպ. այսպէս, կը սիրէր Ա. Ֆրանսը, իսկ կ'ատէր Փիէռ Լոթին: Աւարտելէ ետք լիսէն Վ. Եղիշէեան կ'արձանագրուի Պոլսոյ Գեղարուեստից վարժարանը, մտադրած ըլլալով ճարտարապետ դառնալ, երբ պատերազմը կը պայթի: Կը զօրակոչուի, շնորհիւ իր զօրամասին հրամանատարին բարեացակամութեան, թրքական անուն մը գործածելով կը մեկնի Տարտանէլի ճակատը: Յետոյ Երուսաղէմի ճակատին վրայ կ'աքսորուի Անգլիացիներուն որոնք զինքը բանտարկեալներու ճամբար մը կը ղրկեն. հոնկէ մեծ մասով հայկական ծագումի տէր ընկերներու հետ մաս կը կազմէ Ֆրանսական լեգէոններուն ու կ'երթայ կռուելու Թրքական ուժերու դէմ:

Պատերազմի աւարտին ենթասպայի աստիճանով ու պատերազմական խաչով կը պարգեւատրուի: Մանկութիւնս օրօրուած է իր մղած կռիւներուն պատմութիւններով:

Պատերազմէն ետք կը վերադառնայ Պոլիս ուր կը գտնէ ծնողքը, քոյրերն ու եղբայրը որոնք փրկուած են տարագրութենէն: 1926-ին ամբողջ ընտանիքը կը հեռանայ Թուրքիայէն. ոմանք կը մեկնին Միացեալ - Նահանգներ, ոմանք Ռումանիա, ոմանք Ֆրանսա, ինչպէս՝ հայրս: Միջոց մը կ'աշխատի Լիոնի Պէոլիէ ձուլարանին մէջ, յետոյ Փարիզ կուգայ միանալու քրոջը: Ատամնաբոյժ մէկ ընկերը կ'առաջարկէ միասին մեկնիլ Թունուզ ու հոն միասին աշխատիլ: 1928-ին կը մեկնին: Թունուզի մէջ կը հանդիպի մօրս, նոյնպէս ատափազարցի:

Հայրս կողմնակից էր աքսորեալներու երկիր վերադարձին. այսպէս, 1947-ին ներգաղթողներու մաս կազմած պիտի ըլլայինք եթէ Ֆրանսական քաղաքացիութիւն չունենայինք եւ «անհայրենիք»ի կարգավիճակով մնացած ըլլայինք:

Հայրս կողմնակից էր Սփիւռքի Հայերուն համարկումին իրենց գտնուած երկիրներուն մէջ: Բայց կը խորհէր որ չէինք կրնար բարձրագոյն աստիճաններու հասնիլ. առաւելագոյնը իրեն համար Ֆրանսական բանակին մէջ սպայի աստիճանն էր: Ու երբ ես բժշկական ուսումիս շրջանին յաջողեցայ մուտք գործել զինուորական առողջապահութեան վարժարանը, առիկա մեծ հպարտութիւն պատճառեց իրեն:

Միշտ աչքիս առջեւն է աշխատանքի իր սեղանը որուն վրայ էջեր կը լեցնէր իր գեղեցիկ ձեռագիրով: Աւա՜ղ որ չեմ կըրնար կարդալ զայն: Ինք ալ քիչ անգամ կը խօսէր մեզի իր գրութիւններուն մասին: Նոյնիսկ կեանքի վերջին շրջանին երբ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը կը նշէր իր 80-ամեակը, միրանանցի մէկ բարեկամս կը թարգմանէր ինծի հօրս ելոյթը:

Ուղեղային արիւնախռնումի մը հետեւանքով մահացաւ 88 տարեկանին, 1982-ի Հոգեգալուստի օրը, երբ բարեկամներէ շրջապատուած անոնք կը պատմէր Պեռնար Շոյի մէկ պատմուածքը:

Ան մէկն էր անոնցմէ որոնք ինչպէս կը գրէ Հ. Փիրալեան. «մեռած չենք. երբեք չապրեցանք»:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ԱՅՑԸ ԽՈՐ ՎԻՐԱՊ ԵՒ ԱՐԱՐԱՏԻ ՇՐՋԱՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. Հայրապետը Շիրակ եւ Արցախ աշխարհներին եւ Մոսկուայի հայ համայնքին տուած հովուապետական այցելութիւններից յետոյ սոյն թուականի Յուլիսի 25-ին առաջին անգամ իբրեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ուխտաւորաբար գըտնուեց Խոր Վիրապի պատմական վանքում իբրեւ յաջորդը իր աղօթքը միախառնելու Հայոց հաւատքի հայր՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի աղօթքին եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնից իր հայրական օրհնութիւնները տանելու Արարատի շրջանում բնակւող իր սիրեցեալ հօտին: Այս առիթով վեհափառ Հայրապետի շքախումբին ընկերակցում էին Արարատեան Հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գարեգին Արք. Ներսիսեանը, Գանատայի Հայոց թեմի Առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեանը, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների Արեւմտեան թեմից Ֆրէզնոյի հոգեւոր հովիւ Սասուն Վրդ. Զմրուխտեանը, Ս. Էջմիածնի միաբանից՝ Սեպուհ Վրդ. Զուլջեանը, Միքայէլ Ծ. Վրդ. Աջապահեանը, նաեւ վարուժան եւ Սարգիս սարկաւագները:

Առաւօտեան ժամը 10-ն է: Արարատի շրջանի մուտքի մօտ Հայրապետին դիմաւորելու եւ բարի գալուստ մաղթելու են եկել Արարատի շրջանային եւ քաղաքային իշխանութիւնները, բազմաթիւ հիւրեր: Ծափողջոյններով, ծաղիկներով եւ աւանդական աղ ու հացի հիւրասիրութեամբ են Հայրապետին ընդառաջ գալիս զըւարթահասակ երեխաները: Նրանք իրենց հայեացքներից ցոլացող խինդ ու բերկրանքով, ուրախութեամբ եւ մանկական անոյշ ժպիտով են դիմաւորում Հայրապետը: Պատմական է պահը եւ յիշարժան բերք ու բարիք արարող արարատցու համար, բարի գալստեան իր խօսքում նըշում է Խոր Վիրապի վանահայր Մխիթար Քհնյ. Սարիբեկեանը:

Մինչ աւտոմեքենաների շարասիւնը ուղղւում էր դէպի Խոր Վիրապ, դաշտ ու այգի թողած գիւղացիները Փոքր Վեդի գիւղաքաղաքի կենտրոն էին փութացել տեսնելու Հայրապետին եւ ստանալու նրա շնորհաբաշխ օրհնութիւնները: Կրկին բարի գալստեան, կրկին երկարակեցութեան եւ արեւշատութեան մաղթանքներ: Խոր Վիրապի փոքրիկներից կազմուած երգչախումբի մանկական անոյշ ու զիլ ձայներով «Հրաշափառ»-ի երգեցողութեան հնչիւնների ներքոյ Հայրապետին առաջնորդում են Խոր Վիրապի Ս. Աստուածածին եկեղեցի, ուր հաւատացեալների խուռն ներամ բազմութիւնն ու տեղի հոգեւոր դասը սիրով սպասում էին Կաթողիկոսի գալստեանը: Եկեղեցում կարճատեւ աղօթքից յետոյ Գարեգին Ա. իր հայրական խօսքն ուղղելով հաւատացեալ ժողովրդին հաւատքով, սիրով եւ միաբանութեամբ մեր ազգի պատմութեան համար 1700 տարի շարունակ առաքելութիւն ունեցող Խոր Վիրապի վանքի արժէքը լաւագոյնս ապրելու կոչ է անում: Նա մաղթում է նաեւ պտղաբերութիւն եւ առատութիւն Հայոց դաշտերին ու այգիներին: Այնուհետեւ եկեղեցւոյ սեղանատանը Հայրապետի պատուին տեղի է ունենում ընդունելութիւն:

Այստեղից Հայրապետի շքախումբը ուղեւորւում է շրջանային կենտրոն Վեդի աւան: Ամէնուրեք, գիւղամիջեան ճանապարհներին, ճամբեզրերին ցնծութիւն եւ անսահման ուրախութիւն է տիրում Վեհափառ Հայրապետի գալստեան առիթով: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յարգանքի իր տուրքն է մատուցում Վեդի աւանի եղբայրական գերեզմանատանը հանգչող Հայաստանի սահմանամերձ շրջաններում եւ Արցախում զոհուած հայորդիների յիշատակին: Հոգեհանգստեան աղօթքից եւ ծաղկեպսակի զետեղումից յետոյ, Գարեգին Ա. վերադառնում է ամփիթատրոն, ուր չնայած այրող ու կիզիչ արեւին, հազարաւոր հայորդիներ երկար սպասումներից յետոյ յոտնկայս ծափահարութիւններով դիմաւորում են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Այստեղ մանկապարտէզի սաների կատարմամբ հընչած «Խորհուրդ Մեծ եւ Սքանչելի»-ն, ա-

ՀՈՂՎՐՏԻՒՔ

ՏՕՆԱՊԵՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ՝ ՆԱՀԱՊԵՏԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

«Իր կեանքին ընդմէջէն Արեւմտեան - Հայաստանի մէկ դարուան պատմութիւնը կարելի է շօշափել»․ այս բառերով էր որ Նորվան Եպիսկոպոս Օգոստոս 2-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը սկսէր Տօնապետ Տօնապետեանին յուղարկաւորութեան առթիւ արտասանած դամբանականը:

Երկար եւ բեղուն կեանք մը, խկալէ՛ս․ քանի որ հանգուցեալը կը թեւակոխէր իր 100-րդ տարին:

Տօնապետ Տօնապետեան ծնած էր 1895-ին, Խարբերդի Հիւսէյնիկ գիւղը: Բարձրագոյն վարժարանը աւարտելէն անմիջապէս յետոյ այդ ժամանակուան շատ մը հայ երիտասարդներուն պէս, ծընողքը զինքը կ'ուղարկէ Միացեալ -- Նահանգներ: Սակայն «Նոր Աշխարհ» փոխադրուած Տօնապետը լսելով Մեծ Եղեռնի արհաւիրքները եւ անկէ յետոյ Կիլիկիոյ ազատագրական պայքարին լուրը, չի դիմանար եւ կը զինուորագրուի Ֆրանսական բանակին արեւելեան լեգէոնին մէջ: Կիլիկիոյ պարպումէն յետոյ կ'անցնի Պոլիս, հուսկ Ֆրանսա մէկ կողմ ձըգելով ամերիկեան իր երազները:

Հայրենի հողին վրայ հիմնուած իր ընտանիքը իր կեանքը կը շարունակէ այլեւս պանդխտութեան մէջ․ ընտանիքը կը դառնայ իրեն համար փոքրիկ հայրենիք մը: Իր չորս զաւակները նոյն շունչով սնուած ու տոգորուած իրենց հերթին կը հիմնեն իրենց օճախները եւ զինքը կը դարձնեն բազմանդամ տոհմի մը նահապետը:

Ընտանիքը սրբութիւն էր իրեն համար՝ Ազգը նոյնպէս: Ողջ կեանքին ընթացքին իր ջանքերը չխնայեց ու անխոնջ յարատեւութեամբ մը ձեռքէն եկածը բրաւ: Նորվան Եպիսկոպոս յիշեցուց յատկապէս անոր վճռական դերը Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ հողին գնման ժամանակ:

Այսօր Տօնապետին զաւակները, թոռներն ու ծոռները, ըլլայ Լիոն, ըլլայ Փարիզ եւ մինչեւ Հայաստան, նոյն նուիրումով կը ծառայեն հայկական բազմաթիւ կազմակերպութիւններու կամ հաստատութիւններու մէջ: Կասկած չկայ որ ներշնչող ու մղիչ ուժը բոլորի՛ն ինք էր: Այդ պատճառով ալ իր դագաղին շուրջը հաւաքուած Լիոնցիները տխուր չէին ոըովհետեւ գիտէին որ իր մահէն յետոյ ալ Նահապետը պիտի մնայ իր բոլոր հարազատներուն ծարաւը յագեցնող մշտանորոգ աղբիւրը:

ԿՈՐԻՒՆ

Օգոստոս 4, 1995

...զօթքներն ու ազգային - հայրենասիրական երգերը յուզմունքով են լցնում բոլորի սրտերը:

Արարատեան Թեմի Առաջնորդական փոխանորդ Գարեգին Արք. ողջոյնի խօսք է ասում եւ հրաւիրում Հայրապետին իր հայրական պատգամն ու յորդորները տալու ժողովրդին: Անդրադառնալով հաւատքի պահպանմանն ու զօրացմանը՝ ան կոչ է ուղղում տարեցներին, միջին տարիքի, երիտասարդ ու փոքր տարիքի սերնդի ներկայացուցիչներին աղօթք սովորելու եւ կառչած մնալու լուսաւորչահիմն հաւատքի աւանդներին եւ հայրենաշինութեան վեհ գործին:

Հաւատացեալ ժողովրդի ուղեկցութեամբ Գարեգին Ա. բարձրանում է բարձունքի վրայ գտնուող եղեռնի զոհերին նուիրուած յուշարձան, եւ քիչ այն կողմ գտնուող տարածքի վրայ հողեհանգստեան աղօթքից յետոյ զետեղւում է զոհուած ազատամարտիկների յիշատակին նուիրուած եկեղեցու կառուցման խաչքարը:

Վեղի աւանում երկուժամեայ դադարից յետոյ շրջանային եւ քաղաքային իշխանութիւնները ի պատիւ Հայրապետի կազմակերպել էին հիւրասիրութիւն Խոսրովի պատմական արգելանոցի գեղատեսիլ մէկ անկիւնում: Վերջում Հայրապետը իր գնահատանքը եւ հայրական օրհնութիւնները յայտնելով բոլոր կազմակերպիչներին, Խոր Վիրապի վանահայր Մըխիթար Քհնյ. Սարիբեկեանին եւ ներկաներին կոչ արեց բոլորին միշտ նորոգուած արդար եւ ազնիւ աշխատանքով արժեւորելու անցեալից մեզ ժառանգութիւն մնացածը, ձգտելու եւ ստեղծելու նորը՝ ինչը մեր ժողովրդին պատիւ եւ փառք պէտք է բերի: Նոյն օրը ուշ երեկոյեան Գարեգին Ա. վերադառնում է Ս. Էջմիածին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍՐԿ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԾԱԽՍԵԼՈՒՆ ԵՒ ԽՆԱՅԵԼՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

Հակառակ նոր կառավարութեան գործադուլներու հարցին դարման բերելու վճռակամութեան, սպառումի թափը հեռու է գոհացուցիչ ըլլալէ: Մեծ հաստատութիւններու ղեկավարները կ'ըսեն թէ եթէ մինչեւ ամրան վերջը յուսատու տուեալներ չըլլան, տնտեսական աճը ծանր հարուածներ կրելու սպառնալիքին առջեւ պիտի գտնուի: Ուրիշներ նուազ լաւատես են, քան էին 1994-ին․ դանդաղ աճի գլխաւոր մարդերն են չինարարութիւնը եւ նաեւ ինքնաշարժի արտադրութիւնը․ ասիկա հակառակ Պալատիւրի նպաստաւոր կարգադրութեան:

Ճիշդ է որ Ֆրանսայի արտաքին առեւտուրը մրցանիշեր կը կոտրէ, բայց հոն ալ վախեր կան, որովհետեւ Գերմանիա որ այդ առեւտուրին գլխաւոր յաճախորդն է, ինք ալ ապահովութիւն չունի իր տնտեսութեան աճին մասին:

Ապրուստի պայմաններու հետազօտութեան կեդրոնի տնօրէնը կ'ըսէ թէ ընտրութեան շրջանները նպաստաւոր չեն գնումներու համար: Մարդիկ վստահ չեն որ նուազագոյն աշխատավարձքի խոստացուած յաւելումը պիտի չփոխհանայ աննպաստ կարգադրութիւններով, ինչպէս օր. Թի - Վի - Ա-ի կամ այլ տուրքերու յաւելումը:

Հրապարակին աշխուժացումին համար կարեւոր կը նկատուի երկար ժամանակի վարկերուն համար տոկոսի սակերու նուազում մը․ եթէ դրամատուները համաձայնին տալ, չինութիւններու, կալուածային մարդերը կը սկսին վերելք արձանագրել ու կ'աւելնայ նաեւ սպառումը:

Սակայն, ներկայիս Ֆրանսացի ժողովուրդը աւելի յաճախ կը լսէ նոր տուրքերու եւ խստակեցութեան մասին, քան տնտեսական վերելքի: Թի - Վի - Ա - ի 18·60%-էն 20·60%-ի բարձրացումին հետեւեցաւ ալքոլի եւ ծխախոտի տուրքերուն յաւելումը: Յստակ չէ նաեւ թէ երկու տարիէն աւելի ժամանակէ ի վեր գործազուրկ մնացածներ գործի առնելու համար որոշուած միջոցները իսկապէս քաջալերական կը նկատուի՞ն գործատէրերու կողմէ:

Ամէն պարագայի մէջ, հակառակ վարչապետին հաւաստումներուն, Ֆրանսացիները կը վարանին ներկայի պայմանները գնումներու համար շատ յարմար նկատելու: Օրէ օր կ'աւելնան անոնք որոնք կը նախընտրեն խնայել, փոխանակ ծախսելու:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՕԿԷ ԱՆԿԷ

ԱՆՆ-ՖՐԱՆՔ ԵՒ ՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պարչելոնայի «Եւրոպա» հրատարակչատունը ամբողջ Եւրոպայի մէջ նացիական գրականութիւն կը տարածէ: Թաղին բընակիչները շատ ջանացած են, բայց չեն յաջողած փակել տալ հրատարակչատունը: Այն ատեն հանրագրութեան մը ձեռնարկած են փափաքելով որ Քաթալաններու մայրաքաղաքին այդ փողոցը կոչուի Անն - Ֆրանք: Այդ ձեւով, գրադարանը ստիպուած պիտի ըլլայ Անն - Ֆրանքի անունը տեսնելու, լսելու եւ նաեւ իր բոլոր հրատարակութիւններուն վրայ զետեղելու զայն:

ԹԵՐԵՒՍ ՕՐ ՄԸ

Քոսթա - Ռիքայի մէջ Յուլիսի սկիզբը տեղի ունեցած է այլամոլորակայիններու հետ շփումներու առաջին միջազգային հանդիպումը: Մասնակցած են 1550 հոգի, կեդրոնանալով երկու հիմնական հարցումի վրայ․ «ե՞րբ պիտի գան» ու «արդեօ՞ք մեր մէջ կը գտնուին արդէն»: Եռօրեայ հաւաքոյթները յանգած են այն եզրակացութեան թէ այլամոլորակայինները չեն ժամանած, բայց օր մը պիտի ժամանեն մեր երկրագունտը: Ե՞րբ: «Երբ մարդ արարածը փոխուի․ երբ այլեւս զինուորականներ, կաշառակեր կառավարութիւններ, բռնակալներ, պատերազմներ, ոճիրներ ու դողութիւններ չմնան երկրագունտին վըրայ»...:

ՈՒՐՏԵՂԱՅԻ Է ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

Դանիոյ մէջ Յուլիս 17-ին բացուած է Կաղանդ պապայի նուիրուած համաշխարհային 32-րդ ժողովը որուն մերժած է մասնակցիլ Ֆինլանտիա: Այդ երկիրը կը պահանջէ որ բոլորին կողմէ ինք ընդունուի որպէս Կաղանդ պապային հայրենիքը: Նոյն պահանջքը կը ներկայացնեն նաեւ Դանիան, Շուէտը, Նորվեկիան, Իսլանտան: Դանիացիները սակայն քայլ մը աւելի առաջ կ'երթան, ուզելով որ ժողովին մասնակիցները ընդունին թէ Կաղանդ պապան ծնած է Կրէօնլանտ որ դանիական հող է: Որպէս իրենց թէզը զօրացնող պարագայ, կը յիշեցնեն թէ Կրէօնլանտի մայրաքաղաքին թղթատարութեան գրասենեակը ամէն տարի կը պատասխանէ 125 հազար մանուկներու նամակներուն որոնք կը հասնին աշխարհի չորս ծագերէն:

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Մորթին խրաքանչիւր ծակտիկէն առատ քրտինք կը ծորէ: Ծառերու մութ ստուերին տակ իր թուխ, բարեմիտ դէմքին վրայ սեղանի կարմիր ծածկոցին ցոլքով, որեւէ այլ բանէ աւելի՝ զայն կը նմանցնէ ձէթի մեծ կաթիլի մը: Ամօթի որոշ զգացումի միախառնուած ինքնագոհութեամբ մը կը տեղեկացնէ, թէ ինչպէս երէկ յետմիջօրէին՝ կառատան մը մէջ հրդեհ ծայր տուաւ: Որպէս հըրշէջ՝ կրակ մարելու իր առաջին փորձառութիւնը պիտի հանդիսանար ասիկա: Բայց դէպքը գայթակղեցուցիչ հանգամանք առաւ ի վերջոյ: Փայլուն սաղաւարտներով հրշէջներու գունդը պատեհ առենին հասաւ Կառավարութեան տրամադրած հրշէջ կառքին կառչած: Սպիրօ եւս հասած էր իր սաղաւարտով, բայց իր ինքնաշարժին մէջ հպարտօրէն բազմած: Ստուգիւ, կառատան մէջ կրակ կար: Շրջակայ տուներու պատշգամները դիտողներով կը վխտային․ ամէնքը անհամբեր կը սպասէին, որ նորակազմ հըրշէջ գունդը իր վարպետութիւնը փաստէ կրակի այս առաջին մկրտութեամբ: Ամէն ինչ լաւ կ'ընթանար: Ջուրի խողովակը տարածած միջոցին՝ ոստիկանապետը կարճ բայց հատու ճառ մը խօսեցաւ, բոլորին կոչ ուղղելով որ հանդարտ մնան, պաղարիւնութիւնը չկորսնցնեն: Հրդեհ շիջեցնող ցայտաղբիւրին կղպանքը քակեցին․ բոցերը մարելու պատրաստ վիճակի մէջ էին: Բայց ճիշդ այդ պահուն վէճ մը ծագեցաւ, թէ ո՞վ պիտի բռնէ ջրացայտ խողովակին ծայրագոյն մասը: Բառերէն՝ շարժուձեւ, շարժուձեւերէն՝ իրական արարք, հոս՝ հրմըշտուք, հոն՝ բռունցքի հարուած եւ ահա կռիւ մըն է՝ սկսաւ: Հոյլ մը հրշէջներ սկսան կռուիլ խողովակին ծայրամասին տիրանալու համար: Այդ պահուն՝ խողովակը ցցուեցաւ ջուրի ուժգին ժայթք մը արձակելով: Այն ինչ որ հրշէջութեան մկրտութիւն մը պիտի ըլլար, դիտողներուն համար վերածուեցաւ ջուրով մկրտութեան: Ցայտաղբիւրը՝ դանդաղօրէն ինքնիրմէ դառնալով՝ հրապարակին շուրջբոլորը կը հարուածէր ջուրով: Ներքին գործոց նախարարը որ արուեստածաղիկներով զինշերազգեստ մը հագին միամտօրէն կը դիտէր իր պատշգամէն, քիչ մնաց որ փողոց իյնար ժայթքին ուժգնութենէն: Կիները կը ճչային: Խրախճանքը որմէ խուսափելու կոչ ուղղած էր ոստիկանապետը, ծայր տուաւ: Հարցը կարգադրուեցաւ փայտիկներով զինուած ոստիկաններու միջամտութեամբ եւ կարգ մը անձերու ձերբակալութեամբ: Կառատունը՝ ինք իր վիճակին ձգուած՝ հրոյ ճարակ դարձաւ: Հրշէջներու կառքը անփառունակ կերպով քաղաքային մը միջոցաւ ետ իր տեղը տարին: Իսկ Սպիրօ իր հրաժարականը տուաւ:

Ան հեշտօրէն կը վարէ ինքնաշարժը ցած բլուրներուն ընդմէջէն, ուր այգիները արդէն իսկ ստացած են հողագոյն երանգներ: Քիչ մը վիրաւորուած կը զգայ, որ պատմութիւնը ծիծաղելի կը գտնենք: Ն...-ին դարձած կ'ըսէ ու կը կրկնէ:

- Ազգին համար լաւ բան չէ, երբ անասօթները այդպէս կը վարուին:

Երկար ծառուղին շուտով կը կտրենք եւ շրջան մը ընելէ ետք տան երկայնքին կանգ կ'առնենք: Կոմսը պատշգամին միւս կողմն է, շունը կողքին՝ ծառի մը տակ նստած կը կարդայ: Գիշերազգեստով է եւ յարդէ գլխարկ կը կրէ: Ձեռքով կ'ողջունէ մեզ ու նշան կ'ընէ որ արեւի լոյսով կէտկէտուած անցքերով իրեն մօտենանք:

- Ա՛հ, գիշերազգեստիս համար ներողամիտ եղէք, - կ'ըսէ, - միւսները դեռ չեն հասած: Մացցիարիի գրած խաղողի նկարագրականը կարդալով արդէն կէս մը գինովցած կը զգամ: Եկէ՛ք, պատառ մը բան ուտենք:

Այգիները արդէն իսկ սկսած են պարպուածի եւ կոնծած տերեւներով խանձուածի երեւոյթ մը առնել: Կոմսը մեր առջեւէն կը քալէ, հոս ու հոն կանգ կ'առնէ, մէջքի թելէն կախուած մկրատով խաղողի ողկոյզներ կը կտրէ առատաձեռն կերպով:

- Ա՛, սիրելի՛ս, ո՞ւր տեսած էք այսպիսի առատ բերք, - կ'ըսէ:

Արդարեւ, տեսակներու զարմանալի զանազանութիւն ալ կայ:

- Հաստ մաշկով այս մեծ խաղողները ձգենք: Բայց սա մանրիշկագոյնները փորձեցէք: Գուցէ շա՞տ անոյշ են: Երեք օր չարչարուեցանք, որպէսզի այգեկութքը պատրաստենք: Քանի՜ յաւելեալ բերան պէտք է կերակրենք: Գաճ պատրաստողները, խաղող ճզմողները, զարան չինողները:

Պահեստանոցին մեծ դռները կիսաբաց են: Հսկայական կարասներն ու տակառները դուրսը խոտին վրայ դրած են, որպէսզի ամրապնդեն ու նորոգեն: Ծառի մը տակ՝ մարդոց պզտիկ բանակ մը այս գործին լծուած է: Գերաններու վրայ զետեղուած կարգ մը տակառներու մէջ աւազ եւ ջուր կը լեցնեն նախքան գլորելը: Այլ տակառները կը նորոգուին կամ կը մաքրուին:

Անկիւնի այդ մեծ տակառը կը տեսնէ՞ք,- կ'ըսէ Կոմսը, - անոր կը պարտինք ձեր այնքան գնահատած կարմիր ոսբոլա գինին զոր Զարեանն անգամ կը հաւնի:

Դարաստաններուն շուքը կարծէք ողողուած ըլլար ողկոյզներու բոյրով - անոյշ ճոխ միւսկատ եւ լիզարեստա: Սեղանին համար՝ Ուրանիա դեռ իրենց թաւշային ճոխ շողիով պատուած ծանր ողկոյզներ կը կտրէ, զանոնք իր թուխ բազուկներուն մէջ դրկած կը ժպտի:

(Շար. 64)

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՒՐԲԱԹ, Օգոստոս 18, առաւօտեան ժամը 9·30-ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
կը կատարուի՝
Մայրապոյն Պատրիարք
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝
Երջանկայիշատակ
Տ· Տ· ՎԱԶԳԷՆ Ա·ի
Վախճանման Առաջին տարելիցին առթիւ:

●

Ալֆոր - Ժերոմի Ս· Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Ուրբաթ, Օգոստոս 18, ժամը 11·30-ին իր Եկեղեցւոյ մէջ յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Երանաշնորհ՝

Տ· Տ· ՎԱԶԳԷՆ Ա·ի
Վախճանման Առաջին տարելիցին առթիւ:
Արարողութեան կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱԶԷ Ծ· ՎՐԴ· ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

(Շար· Ա· էջէն)

ցիչներու միջեւ յետագային նոր հանդիպումներ կազմակերպելու մասին:

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ ԳՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Ընկերային ներդրումներու հիմնադրամը Գորիսի շրջանին մէջ ձեռնարկած է ծրագիրներու իրականացման. սկսած է վերաշինութիւնը Շուռնուխի դպրոց -- մանկապարտէզին որ քանդուած էր աղբերբեջանական հրակոծումներէն, ինչպէս նաեւ Հալիձորի ճամբային կառուցումը: Ծրագիրը կը նախատեսէ վերականգնել Ներքին Խնձորեսկի հեռաձայնի կապը, կառուցել Շինուհայրի, Վերիշէնի, Որոտանի ջրային գիծերը, վերանորոգել Ակների միջնակարգ դպրոցը եւ Գորիսի մանկական առողջապահական կեդրոնը:

ԳԻՒՄՐԻԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Գիւմրիի ձեռնարկութիւնները տարւոյն առաջին վեցամսեային արտադրած են 1 միլիառ 530 միլիոն դրամի ապրանք, ինչ որ անցեալ տարուան համեմատութեամբ աւելի քան եռապատիկ ծաւալ կը ներկայացնէ: Թէեւ իրենց կարողութենէն աւելի ցած աստիճանով, բայց քաղաքին բոլոր ձեռնարկութիւնները կ'աշխատին ներկայիս, բացի «Ելեկտրոն» գործատունէն:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԱԴՐԱՄԻ ՀԻՄՆԱՐԿԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Հ· Բագրատեան Օգոստոս 15-ին ընդունած է միջազգային տարադրամի հիմնարկին պատուիրակութիւնը որ աւելի քան երկու շաբաթէ ի վեր Երեւանի մէջ աշխատանք կը կատարէ: Պատուիրակութիւնը յայտնած է թէ երկրին պիտաճէի բացը կրճատելու եւ մուտքերը աւելցնելու նպատակով յարմարագոյնը կը նկատէ տուրքերը բարձրացնել: Հ· Բագրատեան ըսելով թէ առկա կը նշանակէ շեղիլ կառավարութեան հարկային քաղաքականութենէն, աւելի նպատակայարմար գտած է հարկատուներու թիւին եւ հարկատու մարզերու ընդլայնումը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻւ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՊՈՒԼՈՆՆ· - *Վահէ Զիլինկիրեան* 1000 *ֆրանք:*

ՓԱՐԻԶ· - *Յարութիւն Միւթեվէլեան* 1000 *Ֆր·:*

ՊԱՆԵԻՕ· - *Շիրինեան - Տակառեան ընտանիք* 1000 *Ֆր·:*

ԱՆԻԷՌ· - *Տիկին Թագուհի Յարութիւնեան* 500 *Ֆր·:*

ՓԱՐԻԶ· - *Նուպար Դաւիթեան* 250 *Ֆր·:*

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝
Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները· -

Լորիս եւ Արա Պապանեան՝ իրենց կնոջ եւ մօր՝ Զապէլ Պապանեանի *յիշատակին* 350 *Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Հանրի Սարաֆեան* 150 *Ֆր·,* Յարութիւն Տամլամեանի *մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի՝ Պր· Ժան - Փօլ Սահակեան եւ Պր· Ժագ Պօյաճեան* 500-*ական Ֆր·, Պր· Վարագդատ Սամուէլեան (Միացեալ - Նահանգներ)՝* 1000 *Ֆր·, Պր· Պերճ Մամիկոնեան* 300, *Վէնսան Ասթիէի մկրտութեան առթիւ՝ Տիկին Ռոզի Վարդ* 500 *Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան* 10·000 *Ֆր·, Օր· Տանիէլլ Սարաֆեան* 500 *Ֆր·, բժիշկ Նիքոլա Կերտանեան* 500 *Ֆր·, Պր· Լեւոն Մխիթարեան* 1000 *Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Պէզեան* 1000 *Ֆր·, Տիկին Ալիս Խալիլ* 200 *Ֆր·, Պր· Խաչատուր Տէր - Յարութիւնեան* 1000 *Ֆր·, Փիէռ եւ Սիլվի Լերեցի պսակադրութեան առթիւ՝ Կրասիա եւ Ժիրայր Յովսէփեան* 5000 *Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Գարակիւլեան* 500, *Պր· Ժան - Ֆրանսուա Սարաճեան* 1000, *Պր· Արմենակ Տոնոյեան (Ռուսիայէն)՝* 100 *տոլար, Պր· Ժորժ Գոմպաճեան* 1000, Զաւէն Սողոմոնեանի *քառասունքին առթիւ՝ Ռաֆֆի Սողոմոնեան* 400 *Ֆր·,,* Մարիամ Քանթարճեանի *մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի՝ Ալլին Գանթարճեան* 300 *Ֆր·:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (քոտ)՝ 374 *(փոխանակ* 7-885-*ի) յաւելեալ՝* 2 *Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝* 19 *(Ֆրանսայի պարագային անշուշտ) ապա՝* 374-2 *եւ թիւը:*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 1000 *Ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ* Գէորգ Փափազեանի *մահուան* 7-*րդ տարելիցին:*

ՄԱՐՍԷՅԼ· -

Սահակ· - Մեսրոպ երգչախումբի անդամներն ու ղեկավարը 200 *Ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի, ի յիշատակ խումբի անդամուհի՝ Սեդայի հօր՝* Թադէոս Սիմոնեանի, *անոր մահուան առիթով:*

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակալները:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% *Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհ· գումարը):*

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

COMMEMORATION

**DU 85ème ANNIVERSAIRE
DES CROIX DE SECOURS
DIASPORIQUES ARMENIENNES**

organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

— ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ —

« ՅԱՌԱՋ » ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 Ֆր.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ	80 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ	75 Ֆր.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 Ֆր.

Դիմել « ՅԱՌԱՋ »ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 *Ֆր·, հատոր գլուխ:*

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 19-20
SAMEDI - DIMANCHE
19-20 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.658 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.658

ՓԱՐԻԶ

ՌՃՐԱՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ՝ ԷԹՈՒԱԼ

17 ՎԻՐԱՒՈՐ ՈՐՈՆՑ ԵՐԵՔԸ՝ ԾԱՆՐ

Սէն - Միշէլի կայարանի ռմբափորձէն (Յուլիս 25) երեք շաբաթ ետք, երկրորդ ռմբափորձ մը գործուեցաւ Փարիզի մէջ, այս անգամ շատ աւելի աչքի զարնող վայր մը՝ էթուալի հրապարակին իսկ, Ավընիւ տը Ֆրիէտլանտի անկիւնը: Օգոստոս 17, Հինգշաբթի, ժամը 17.05-ին է որ զօրաւոր պայթում մը կը պատահի, թերթերու կրպակի մօտ գտնուող աղբակողովի մը մէջ: Այդ պահուն, առաւելաբար օտար զբօսաշրջիկներ հաւաքուած են հոն, ինչ որ կը հաստատուի արդէն վիրաւորներու ինքնութենէն, քանի որ 17 վիրաւորներէն 11-ը՝ օտար են, առաւելաբար իտալացի եւ անգլիացի: Ասոնցմէ երեքը -- մէկ իտալացի մանուկ եւ մէկ Անգլուհի -- ծանր վիճակի մէջ են: Նման պարագաներու, միակ դրական երեւոյթը զոր բոլոր ականատեսները կը շեշտեն, օգնութեան սպասարկութեանց արագընթաց ժամանումն է: ՍԱՄՈՒ եւ հրշէջ հասած են հոգիւ քանի մը վայրկեան յետոյ եւ այս անգամ ալ Շան - զ'Էլիզէի «Դանիական Խանութ»ն է որ կը ծառայէ որպէս վայր, անմիջական խնամքներու համար:

Արարքէն քանի մը վայրկեան ետք տեղւոյն վրայ կը հասնէին նախարարապետը՝ Ա. Ժիւփէ եւ Ներքին նախարարը՝ Ժ. Լ. Տըպրէ որ կէս ձգած էր իր արձակուրդը եւ կրնար միայն իր վրդովումը արտայայտել ու բաւական հասարակ տեղիք խօսքեր ընել ինչպէս՝ «անընդունելի, վատ, անորակելի, զայթակղեցուցիչ արարք»: Շիրաք յարաբերութեան մէջ կը մնար հեռաձայնով Պրեկանսոնի ամրոցէն (Վառի նահանգ) ուր իր արձակուրդը կ'անցընէ:

Այս արարքներու հեղինակներուն մասին միայն վարկածներ կան, քանի որ ինչպէս Սէն - Միշէլի պարագային, այս անգամ ալ տէր եղող չկայ: Միշտ հաւանական կը նկատուի իսլամական կազմակերպութիւն մը (օրինակ՝ Ժի - Ի - Ա) թէեւ ան ալ սովորութիւն ունի ստանձնելու իր արարքները: Ինչ որ յատկանշական կը նկատուի արարքին ձեւն է, այսինքն պայթող մեքենան արհեստագործ է եւ ոչ կառոյց ունեցող ահաբեկչական խմբակի: Այս անգամ մեծ չիշ մըն էր (պոռպոռ) կազով եւ գամերով լեցուած որ կը պայթէր: Անկարելի չի նկատուիր որ կողմնակի խմբակներու գործն ըլլայ: Պէտք է նկատել նաեւ որ մեդիաները այնքան փութկոտութիւն կ'ուզեն ցոյց տալ, բան մը աւելի ըսելու համար որ յաճախ անտեղի երեւոյթներ ալ կը պարզուին: Օրինակ՝ «Լիպերասիոն» Օգոստոս 18-ին սա խորագիրը կը դնէր. - «ՌՃՐԱՓՈՐՁԵՐՈՒ ԲԱԶՄԱՑՈՒՄԸ ԿՐՆԱՅ ՕԳՆԵԼ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ»: Ուրեմն, եթէ լաւ հասկցանք, կը մնայ մաղթել որ ամէն օր ռմբափորձ մը գործուի ոստիկանութեան գործը դիւրացնելու համար, հոգ չէ թէ նոր զոհեր ըլլան: Պէտք է ըսել որ պետական դէմքերու ելոյթներն ալ շատ աւելի յաջող չեն, ոչ իսկ Ներքին նախարարի մը, նախարարապետի մը կամ Փարիզի քաղաքապետին:

Փարիզի պարսկական դեսպանատունը բոլորովին հերքեց թէ որեւէ ձեւով Պարսիկներու գործ ըլլայ: Այս հերքումը կը կատարուէր որովհետեւ դիւանագիտական արձանագրութիւն կրող Մերսէտէս մը տեսնուած էր արարքին վայրը, քիչ ետք ալ ոստիկանութիւնը կառքը կեցուցած էր եւ հարցաքննած անձերը որոնք կը պատկանէին պարսկական դեսպանատան:

Ներքին նախարարութիւնը եւ ոստիկանութիւնը կը պնդեն որ Յուլիս 25-էն ի վեր ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին, բայց, կը տեսնուի որ շատ բանի չեն ծառայած:

Ալէն Ժիւփէ Պրեկանսոն կ'երթար չաբաթավերջին «աշխատանքի հանդիպումի» մը համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ հիւլէական այս տարուան իր երկրորդ փորձը կատարեց Օգոստոս 17-ին, Հիրոշիմայի յիսնամեակէն 11 օր ետք: Այս փորձը մեծ վրդովում պատճառեց Եւրոպա եւ Ասիա, Փարիզի չինական դեսպանատան առջեւ ալ փոքր ցոյց մը եղաւ: Փեքինի մէջ ալ, Թիան Անմէն հրապարակին վրայ Կրինփիսի 15 զինուորեալներ հակահիւլէական պաստառ մը պարզած են: Բնապահութեան Միութեան ֆրանսական գրասենեակի տնօրէնուհին՝ Փենելոփ Քոմիթէս «Լիպերասիոն»ի (Օգոստոս 18) մէջ կը պատմէ թէ ինչպէս կազմակերպած էին այդ փոքրիկ ցոյցը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը՝ Թանսու Չիլլէր առաջարկած է Թրքախօս պետութեանց վեհաժողով մը որպէսզի «խօսին Թրքախօս Պետութեանց Միութեան մը ընտեղծման մասին Թուրքիոյ հովանաւորութեան ներքեւ»: Համայնավարութեան անկումէն ի վեր, Անգարա արդէն 4 միլիառ տոլարի ներդրում կատարած է Նախկին Խորհրդային Միութեան 5 Հանրապետութիւններու մէջ՝ Ղազախստան, Կիրգիզստան, Թիւրքմենիստան, Ուզպեկիստան եւ Ազրբէջան:

ՔՐՏԱՄԷՏ «ԵՆԻ ՓՈԼԻԹԻՔԱ» օրաթերթը գրաւուած է Օգոստոս 16-ին Պոլսոյ ոստիկանութեան 5-րդ դատարանին որոշումով, այն պատճառաբանութեամբ որ «կը նմանի» քրտամէտ ուրիշ երկու արգիլուած թերթերու: Զեկոյցով մը թերթին խմբագրութիւնը կը յայտնէ որ 126 թիւերու վրայ, ցարդ 117 թիւեր գրաւուած կամ գրաքննուած են 1995 Ապրիլէն ի վեր, երբ թերթը սկսած է լոյս տեսնել:

ԱՆԿՈՒԼԷՄԻ ընկերվարական երեսփոխան - քաղաքապետը՝ Պուշըրոն որ երեք տարիէ փախած էր Արժանթին եւ ճաշարան մը բացած ձերբակալուեցաւ Օգոստոս 17-ին: Ծանօթ է որ Պուշըրոն իր քաղաքին կեղծ սնանկութեան, հանրային եւ ընկերային ինչքերու չահագործման եւ այլ յանցանքներու համար չորս տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է Ֆրանսայի մէջ: Ձերբակալութիւնը կատարուած է Էնթէրփոլի ձերբակալման հրամանագրին հետեւանքով, բայց Արժանթին արտայանձնումի պայմանագրութիւն չունի Ֆրանսայի հետ:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Ֆրանսիա Փարիզ

«Յառաջ» օրաթերթի խմբագրութիւն

Խմբագիր Տիկին Արփիկ Միսաքեանին

Մեծարգոյ Տիկին Միսաքեան

Շնորհաւորում ենք Ձեզ եւ խմբագրութեան աշխատակիցներին «Յառաջ» օրաթերթի լոյս ընծայման 70-ամեակի կապակցութեամբ:

Հայ ժողովուրդը թէ Հայաստանում եւ թէ Սփիւռքում հարուստ չէ նման պատկառելի տարիք եւ աւանդոյթներ ունեցող պարբերականներով: Ձեր օրաթերթը, որ ստեղծուել է յիրաւի ազգային կերպար եւ մտածողութիւն ունեցող մի մարդու՝ Ձեր հօր՝ Շաւարշ Միսաքեանի յղացմամբ, անգնահատելի դեր է կատարել հայութեան ինքնապահպանման եւ ազգային գաղափարների արծարծման գործում:

Նոր ժամանակում եւ նոր իրավիճակում եւս «Յառաջ» օրաթերթը կարողանում է գնահատել ու դաւանել հայութեան գերխաւոր արժէքները՝ Հայոց Պետութեան զօրացումն ունենալով իբրեւ գերխնդիր:

Ցանկանում ենք Ձեզ անձնական եւ ըստեղծագործական յաջողութիւններ:

Յարգանքով՝
ՄԱՆՈՒՇԱԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Հիմնադրամի Գործադիր
Վարչութեան Տնօրէն

Օգոստոս 17, 1995
Երեւան

Ազնուափայլ Տիկին Միսաքեան

Եւ յարգելի գործակիցներ

«Յառաջ» օրաթերթի 70-ամեակի ուրախ առիթէն օգտուելով, Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին վարչութեան անդամները կուգան սրտանց շնորհաւորելու եւ մաղթելու երկար եւ բեղուն տարիներ:

Կեցցէ՛ եւ երկա՛ր ապրի «Յառաջ»ը որ հայ ազգին սիրտն ու ձայնն է:

Յարգանօք՝
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 14, 1995
Մարսէյլ

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 17 / 18)

Բ. ԱՐԱՐՔՑԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԸ

Ազգային Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեան Օգոստոս 16-ին ընդունած է Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպանը: Տեսակցութեան նիւթ եղած է երկու երկիրներու միջեւ համագործակցութեան զարգացումը, միջխորհրդարանական կապերու ընդլայնումը եւ Հայաստանի մէջ ժողովրդավարական գործընթացներուն աջակցելու կարեւորութիւնը: Բրիտանիոյ դեսպանը շեշտած է տնտեսական փոխադարձ կապերու ամրապնդումի աշխատանքը եւ բրիտանական գործի շրջանակներու կողմէ Հայաստանի մէջ ներդրումներ կատարելու տրուած քաջալերութիւնը:

«ՁՄԵՌ 95 -- 96»

«Ձմեռ 95 -- 96» ծրագրով կը նախատեսուի անցեալ տարուան չափով ջեռուցում ապահովել: Ատիկա կը նշանակէ Երեւանի մէջ տաքցնել 2400 շէնք որոնց 2100-ը բնակարան են: Քաղաքային խորհուրդին փոխ - նախագահը ըսած է թէ յառաջիկայ ձմրան համար նոր մօտեցումներ մշակուած են. այսպէս ջեռուցում պիտի ունենան միայն անոնք որոնք այդ ուղղութեամբ փափաք կը յայտնեն: Ատոր պատճառը այն է որ շատ անբաւարար է ջեռուցումի վարձքերու հաւաքը: Ընկերային Ապահովութեան Նախարարութեան հետ ծրագիր պատրաստուած է օգնելու համար կարօտ ընտանիքներու ջեռուցումի խնդիրին: Որոշուած է անոնց կտրոններ բաշխել որոնցմով անոնք ջեռուցումի փոխարժէքը 50% զեղչով պիտի վճարեն:

ՀԻՒԾԱԽՏԻ ԲՈՒԺՄԱՆ ՈՒ ԿԱՆԽԱՐԳԻԼՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Երեւան գացած է Առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպութեան հիւծախտի մասնագէտներէն բժիշկ՝ Ռ. Զալէսքի: Այցելութեան նպատակն է հիւծախտի բուժման ու կանխարգիլման հայաստանեան ծրագիրը շարունակել: Ան ըսած է թէ այս ուղղութեամբ հայ մասնագէտներ պատրաստուած են Վարշավայի ու Թիֆլիսի մէջ կազմակերպուած դասընթացքներով: Բուժումի ու ախտաճանաչումի համար հարկաւոր դեղօրայքը եւ այլ նիւթեր յանձնուած են հիւանդանոցներուն եւ առողջական այլ հաստատութիւններու:

ԷՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱ՞Ծ

Ըստ «Նոյեան տապան» գործակալութեան Օգոստոս 16-ի լրատուութեան, որ հրատարակուած է ոչ պաշտօնական մամուլի մէջ, անցեալ շաբաթ Ռուսաստանի իրաւասու մարմինները երկրէն վտարած են «Ռուս - Հայկական Համագործակցութեան օժանդակութեան» հիմնադրամի նախագահ՝ Էտուար Յովհաննիսեանը:

ԱՊՐԻԼ 24

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հարիւր տարիէ ի վեր Թոյն մը ալեր կը գործէ մեր ազգին հոգեբանութեան ու ստեղծագործ երեւակայութեան մէջ: Այդ Թոյնը՝ Թուրքն է, կամ աւելի ճիշդը՝ Թուրքին ատելութիւնը եւ անդոհը: Պատմաբաններու, քաղաքագէտներու, լրագրողներու եւ շատ շատերու համար այս իրողութիւնը մտահոգիչ չէ ու հայ կեանքի բնական մէկ երեւոյթը դարձած է: Մտաւորականներուն համար սակայն ա- [illegible]

1894-էն 1896 Ապտիւլ Համիտի կազմա- [illegible]

«Տրապիզոնի ջարդը:

.

[illegible]

(«Դրօշակ», Նոյեմբեր 15, 1895, էջ 9)

[illegible]

Թիւնը նոր երեւոյթ չէ հայութեան կեանքին մէջ, սակայն նոր է մեր ցրուածութիւնը, յարատեւ տեղափոխումը: Անկախ Հայաստանի մը գոյութիւնն իսկ անկարող եղաւ մեզ լրջացնելու Պատմութեան դիմաց, տէր կանգնելու մեր հաւաքական ժառանգին: Ու ցեղասպանութեան օրակարգին վրայ մնացած ենք ահա կէս դարէ ի վեր, անսահման ուժ, սիրտ եւ միջոցներ կը թափենք զայն լուծելու՝ սակայն ուր որ էինք 1965-ին դեռ հոն ենք: Եթէ այդ օրակարգը լուծելու համար մեր տրամադրած մտաւորական ուժին մէկ մասը գործածէինք մեր մշակոյթի հետապնդումին համար՝ այսօր մեր վիճակը նախանձելի կ՚ըլլար: Կուսակցութիւնները փորձեցին լուծել՝ ոչ մէկ արդիւնք տըւաւ: Ահաբեկիչները մէջտեղ ինկան՝ սակայն դեռ հարցը անլուծելի կը մնայ: Դիւանագէտները ձեռք զարկին՝ նոյն ժըխտական հետեւանքին հասանք: Հայ եկեղեցին Թուրք կրօնականներու հետ երկխօսութեան գաղափարը չէ յայտնած: Իրականութեան մէջ, հայ կղերականները, նոյնիսկ Գալիֆորնիոյ Window պարբերականին շուրջ խմբուած պրպտող, նորութեան հակամէտ երիտասարդ կրօնականները, այդ հարցը օրակարգի նիւթ չեն դարձուցած, որքան որ գիտեմ: Մնաց Հայաստանը, որմէ յոյսեր ունէինք՝ սակայն ան ալ իր վերապրումի հրատապ օրակարգը ունի լուծելիք էն առաջ, եւ geopolitic ու քաղաքական տրամաբանութիւն մը կայ որ բոլորովին տարբեր է, ըստ երեւոյթին՝ մեր բարոյական ու իրաւական տրամաբանութենէն: Դժբախտաբար, Հայաստանի մէջ մտածումի հոսանք մը կայ որ դէմ չէ ցեղասպանութեան դատը սակարկութեան առարկայ դարձնելու: Այս մտայնութիւնը մասամբ արդիւնք է Սփիւռքահայութեան հանդէպ Հայաստանի կառավարութեան որդեգրած ժխտական վերաբերումին: Պէտք կա՞յ շեշտելու թէ ամերիկածին կէս միլիոնէ աւելի հայութիւնը իր ազգային ինքնութիւնը յաջողած է պահպանել մէյ մը եկեղեցիին շուրջ խմբուելով, մէյ մըն ալ ցեղասպանութեան դատին զինուորագրուելով: Հայաստանի ղեկավարներէն ոմանք տեղեակ չեն կամ ալ չեն ուզեր տեղեակ ըլլալ այս իրողութեան: Հաւանաբար շատերուն այնքան ալ հոգը չէ այդ հսկայ զանգուածին զգացումները: Անաղնիւ այս վերաբերումը շատ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ ազգային միասնութեան տեսակէտէն ճիշդ այդ ատեններուն երբ Հայաստան եւ Սփիւռք իրարու օգնութեան այնքան պէտք ունին:

Թուրքերը կը շարունակեն պաշտօնապէս ուրանալ ճշմարտութիւնը, հակառակ որ նշաններ կան թէ անպաշտօն ուժեր տրամադիր են հակառակ ուղղութեամբ շարժելու, դէպի պատմական իրողութեան ընդունումը: Ահա այս նոր ճամբան է որ պէտք է փորձուի՝ դուրս ելլելու համար փակուղիէն, մեր շահուն համար: Հայ եւ Թուրք գրագէտներու հանդիպում մը որուն միակ օրակարգը զիրար ճանչնալ ըլլայ, առանց նախապայմանի, եւ որ տեղի ունենայ չէզոք վայր մը՝ կը թուի յաջորդ քայլը ըլլալ: Վստահ եմ Թուրք մտաւորականներ կան որոնք դժգոհ են ծածկումի քաղաքականութենէն որ կառավարութիւնը կը հետապնդէ եւ հանդիպում մը հայ մտաւորականներու հետ՝ մարտահրաւէրի մը նման փորձութեան ենթարկելու է իրենց արուեստագէտի խղճմտանքը: Նախընթացը՝ Օսլոյի մէջ հրեայ եւ պաղեստինցի մտաւորականներու երկարատեւ ու գաղտնի հանդիպումն էր, պարզապէս զիրար ճանչնալու եւ փոխադարձ վստահութիւն ներշնչելու մէկըզմէկու, առջի տարի՝ որ ճամբան հարթեց ներկայ բանակցութիւններուն: Վերջին ատենները, հին թշնամիներու հաշտութեան պարագաներ եղան հրեայ - գերման, հրեայ - պաղեստինցի, Ճափոն - Աւստրալիա, Հարաւային Ափրիկէի սեւ ու ճերմակ համայնքները, Հիւսիսային Իրլանտայի Ազգայնական ու Թագաւորական հատուածները եւայլն: Կան սակայն անհաշտ թշնամիներ -- Կիպրոս, Թիմոր, նախկին Եուկոսլաւիա, Թիպէթ, Ռուանտա եւայլն: Ցանկը, երկու իմաստով ալ, երկայն է:

Այս քանի մը մտածումները մեզմէ շատերուն գալու են սակայն երբ ազգովին միաձոյլ կեցուածք որդեգրուած է ու դէպի լուծում ու լոյս ոչ մէկ ճեղք որեւէ ատեն կը տեսնուի՝ անհրաժեշտ կ՚ըլլայ կասկածի տակ առնել այդ կեցուածքը: Ինչ որ չի փոխուիր կեանքի մէջ՝ դէպի մահ միայն կրնայ տանիլ: Պէտք է փորձել նոր միջոցներով դէպքերու ընթացքը փոխել: Թուրքերուն անզիջող ուրացումը ցեղասպանութեան՝ քարացած քաղաքականութեան, մեռած երեւակայութեան ու խղճմտանքի, տհասութեան մէջ բրածոյացած մտածողութեան եւ քաջութեան պակասի մը փաստն է: Դժբախտութիւնը այն է որ մեզ ալ վարակած է անոնց այդ հիւանդութիւնը: Մեր շահը կը պահանջէ տեղէ մը փշրել «ցեղասպանութիւն» կոչուած այս մարդասպան արարքին «անէծքը» որ կը թուի հարուածել թէ՛ ոճրագործին թէ ալ զոհին, ու տեւել սերունդներով...: Պէտք է ցոյց տանք Թուրքերուն իրենց կեցուածքին անմարդկային եւ ապաբարոյական նկարագիրը: Եթէ կրնանք՝ պէտք է փորձենք քաղաքակըրթել զիրենք, ցոյց տանք իրենց ո՞րն է հասուն, մշակուած ժողովուրդի մը վարմունքը: Կեանքի մէջ, միշտ ուժովն է որ առաջին ձեռք երկարողը կ՚ըլլայ ու մենք ուժով ենք որովհետեւ մեզ հետ է ճըշմարտութիւնը: Եւ այս ընելու համար լաւագոյն տարրը մտաւորականութիւնն է: Անշուշտ բանիմաց քաղաքագէտներ «միամիտ, ցնորամիտ, անպատասխանատու» պիտի որակեն նման նախաձեռնութիւն մը: Խնդիր չէ - կեանքի մէջ, ամէն մարդ իր պարտականութիւնը պիտի ընէ: Ու այսօր, ինծի կը թուի թէ այդ՝ մտաւորականութեան պարտականութիւնն է:

Յունիս 21, 1995
Սիտնի, Աւստրալիա

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԼԶ.

«Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» թատերախաղիս բեմադրութեան համար մեր ստանձնած աշխատանքով կը բացուէր կեանքիս ամէնէն համով ու անմոռանալի շրջաններէն մէկը: Գործը ճամբայ ելած էր այլեւս: Ամէն օր, փրկուած դէմ, երեքս, Սիրարփի Աճէմեան, Արթօ Պէրպէրեան եւ ես՝ կը մէկտեղուէինք Սիրարփի Աճէմեանին տան մէջ եւ առաջ կը տանէինք բեմադրութեան փորձերը: Աստուա՜ծ իմ, որքան հաճելի էր աշխատիլ այդպիսի երկու լուրջ արուեստագէտներու հետ: Ես կը յարգէի անոնց տաղանդը, անոնք ալ կը յարգէին հեղինակի իմ իրաւունքներս: Շատ կարճ ժամանակի մէջ երկուքն ալ կատարելապէս անգիր սորված էին այդ երկար թատերախաղին դժուար պատճէնը: Կ՚արժեւորէին բոլոր սրամտութիւնները, գեղեցիկ հայերէնով մը կեանքի կը կոչէին «Նուարդ»ին եւ «Արա»յին գետի նման հոսող - գացող խօսակցութիւնները: Ես կը կատարէի ո՛չ միայն բեմադրիչի, այլ նաեւ յուշարարի պաշտօնը: Ամէնօրեայ այս յամառ աշխատանքին շնորհիւ ես իսկ գրեթէ անգիր սորված էի թատերախաղին բազմաթիւ մասերը եւ հետզհետէ աւելի շատ կը սիրէի այդ գործս:

Երեքս ալ այլեւս թատերախաղով այնպէս մը լեցուած էինք, որ մեր բոլոր խօսակցութիւնները այդ թատերախաղով կը սնանէին. թատերախաղէն փոխ առնուած սրամտութիւններով ու նախադասութիւններով կը խօսէինք իրարու հետ: Այս մթնոլորտին մէջ է որ աշխատանքը հսկայաքայլ յառաջացաւ: Մէկ ամիս վերջ թատերախաղը գրեթէ պատրաստ էր: Միութեան ատենապետ ճարտարապետ Յարութիւն Խաչատուրեանն ալ պատրաստած էր պատշաճ տէքօր մը: Որոշեցինք առաջին ներկայացումը սարքել 1959 Ապրիլ 30-ի գիշերը: Հիմա մեծ յուզում մը ու անհամբերութիւն մը լեցուցած էր մեր սիրտը:

Թատերախաղին ներկայացումը առաջին գիշերէն իսկ յաղթանակ մը դարձաւ: Սրահը ամբողջովին լեցուն էր հրաւիրեալներով, բայց ես ժողովուրդին դիմացը ելլելու համարձակութիւնը չունէի եւ նախընտրած էի մնալ քուլիսին մէջ: Արդէն պարտաւոր էի կատարել յուշարարի պաշտօն: Սիրտս ուժգին կը բաբախէր երբ զանգակները հնչեցին ու վարագոյրը բացուեցաւ: Կեանքիս մինչեւ վերջը պիտի չկարենայի մոռնալ այն անձկութիւնն ու սարսափը, որ հոգիս այդ գիշեր կրծեց մինչեւ որ սրահէն լսելի դարձաւ ժողովուրդին առաջին խնդուքն ու հակազդեցութիւնը: Անձկութեան մէջ էի, որովհետեւ խաղը սկսած էր եւ սրահէն շշուկ չէր լսուեր: Ամէն հեղինակ ու ամէն դերասան սրահէն կը սպասէ այն առաջին շշուկը, այն առաջին ազդանշանը, որ ցոյց կուտայ թէ ներկայացումը սկսած է կարթել հանդիսականը: Այդ գիշեր շատ անհամբեր էի սպասուած այդ շշուկը լսելու: Որովհետեւ ժողովուրդը չէի տեսներ, ես ինծի կը հարցնէի թէ սրահը չէ՞ր տաքցած տակաւին, ժողովուրդը չէ՞ր հաղորդուած թատերախաղին հետ: Բարեբախտաբար շուտով եկաւ սպասուած ազդանշանը: Առաջին անգամ որ սրահին մէջ ալիքի մը նման տարածուեցաւ խնդուքն ու գոհունակութեան մրմունջ մը, ես լայն շունչ մը առի: Հիմա թատերախաղին ու ժողովուրդին միջեւ կամուրջը նետուած էր: Այնուհետեւ մթնոլորտը ամէն վայրկեան քիչ մը եւս տաքցաւ եւ երբ վերջացաւ երրորդ վարագոյրն ալ, թատերախաղը ողջունուեցաւ որոտընդոստ ծափահարութիւններով:

Ներկայացումէն վերջ երբ հանդիսականները մեզ շնորհաւորել սկսան, անոնք գիտել կուտային որ արտակարգ ու բոլորովին տարբեր թատերախաղ մը դիտած էին այդ գիշեր: Ես ինքնավստահ էի, գիտէի որ ի՞նչ բանի մէջ կը կայանար իմ թատերախաղիս բազմաթիւ հայկական թատերախաղերէ ունեցած տարբերութիւնը: Ես այն համոզումն ունէի որ խաղին մէջ երկխօսութիւնները, հաւատարիմ մնալով հանդերձ մաքուր հայերէնի կաղապարներուն, շատ աշխոյժ էին, շատ ընթացիկ եւ առօրեայ, իրապաշտ: Հեղինակին համար ամէնէն պատուաբեր կէտն ալ այն էր որ ամբողջ խաղը հիմնուած էր երկու հոգիի վրայ: Հանդիսականները թերեւս կը կարծէին որ ատիկա դժուարութիւն կուտայ միայն դերակատարներուն, սակայն հեղինակին համար այնքան դիւրին չէր ամէն ինչ քալեցնել միայն երկու հոգիով: Այդ տեսակէտէն, թատրոնէ հասկցող մարդիկ այս թատերախաղը թէքնիք կարեւոր յաջողութիւն մը նկատելու էին: Ուրիշ կարեւոր կէտ մըն ալ այն էր որ ընկերային քանի մը կարեւոր պատգամներ կային այդ խաղին մէջ: Կրնայի երկարել շարքը թատերախաղիս բազմաթիւ այլ մասնայատկութիւններուն: Այս բոլորին վրայ պէտք էր աւելցնել երկու դերակատարներուն անվիճելի կարողութիւնն ու տաղանդն ալ: Անթերի խաղարկութիւն մը ցուցաբերած էին անոնք: Թէեւ մեր վախցածը մեր գլխուն եկած էր, միջոց մը Սիրարփի Աճէմեան ցատքած էր շատ կարեւոր հատուածի մը վրայէն, զոր փորձերու ընթացքին ալ կը մոռնար յաճախ, եւ իմ յուշարարութիւնս ալ չէր բաւած կացութիւնը փրկելու, բայց բարեբախտաբար Արթօ Պէրպէրեան, որ կարդալու չափ կատարեալ կերպով անգիր ըրած էր գործը, անդրադարձաւ սխալին ու ցատքուած մասը յիշեցնող ռէփլիք մը տուաւ իր խաղընկերուհիին եւ փրկեց կացութիւնը:

Ամէն ինչ շատ լաւ էր: Բայց արդեօք յաջորդ օր ի՞նչեր պիտի գրէին մեր թերթերը:

Ռ. Հ.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

-101-

ՄԵՆՔ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐԸ

Եթէ Հայաստանը բոլորովին առանձնացած կղզի մը ըլլար, պարզ է, արտաքին յարաբերութիւններ խնամելու կարիքը չէինք զգար: Հարցը այն է սակայն, որ ունինք մօտակայ դրացիներ, հեռակայ «բարեկամ»ներ: Կարճ խօսքով՝ մեզի համար ուրիշները կան, պիտի մնան, ու դեռ չատանան:

Այս իրողութիւնը մեր հանապազօրեայ մտահոգութեան առարկան է: Հետեւաբար՝ Հ. Հ. Կառավարութեան արտաքին քաղաքականութենէն զատ՝ Սփիւռքի մէջ մենք եւս լծուած ենք Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը վարելու ուրոյն գործունէութեան: Մեր նուրբ ռազմավարութեան առանցքը կը կազմէ Հ. Հ. Կառավարութեան ու Նախագահին վարկաբեկումը՝ յաչս մեր բնակած երկիրներու իշխանութեանց: Հանրութեան ծանօթ է նաեւ, թէ օրակարգի վրայ դրուած քաղաքական գրեթէ բոլոր հարցերու չուրջ -- ե՛ւ անմիջական դրացիներուն ե՛ւ աւանդական «բարեկամներուն» առընչուող -- մենք կը հակադրուինք Հ. Հ. Կառավարութեան ու Նախագահին: Խօսքս այս մասին չէ:

Զիս հետաքրքրողը՝ նուազ աւանդական բայց ապագայ խոստացող յարաբերութիւններն են հեռաւոր երկիրներուն հետ.-

Ա) -- ՃԱՓՈՆ. -- Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան օրով Հայ տիկին մը ունեցած ենք հոն՝ իբրեւ հիւպատոս: Խորհրդային վարչակարգի շրջանին կ'ըսէին թէ Ճափոնցիք շատ կը գնահատեն մեր լեռներուն քարերը, մեծ քանակութեամբ կը գնեն: Այժմ՝ Հ. Հ. իշխանութիւնները կը փափաքին դեսպանատուն մը բանալ Թոքիոյի մէջ, այս անգամ երեւի զարկ տալու համար դոնէ երկկողմանի փոխանակութիւններու: Կ'ենթադրեմ որ մենք պիտի չարունակենք ուղարկել քար, անոնք պիտի ուզեն ծախել ինքնաշարժ եւ ելեկտրոնիք սարքաւորումներ: Եթէ գիտցող ըլլայ, պիտի թելադրեմ որ առ այժմ նախ՝ միայն ներածենք արտադրողական մեծ հաստատութիւններու եւ աշխատաւորներու կեանքի պայմանները ճափոնական խառնմամբ կազմակերպելու գաղտնիքը: Միայն այս ձեւով մեր վրայ վստահութիւն կ'ունենան եւ իրենց արտաքին առեւտուրէն գոյացած յաւելեալ գումարներուն մէկ մասով ներդրում կ'ընեն Հայաստանի մէջ:

Բ) -- ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԷԱ. -- Այնտեղէն ներածելի գլխաւոր նիւթ՝ Քիմ Իլ Սունկի յիշատակը յաւերժացնող դիցաբանութիւնը: Մենք որ հակամէտ ենք երկրին պաշտածը այսօր արհամարհելու, կամ լուսաւոր պարագային՝ մոռնալու, պէտք է որդեգրենք զերազոյն ղեկավարը յմահ ու մահէն ալ անդին պաշտելու սքանչելի աւանդութիւնը. առա՛ւ նաեւ կը հեշտացնէ ժառանգական իշխանութեան վերարտադրումը: Մերինին պէս մանուկ Հանրապետութիւնները պէտք ունին երկարատեւ միատեսակ իշխանութեան ընձեռած հաւասարակշռութեան: Զորս -- հինգ տարին անգամ մը վերսկսող ընտրապայքարները մեծ ցնցում կը ստեղծեն ժողովրդավարութեան զարտուղ փորձառութիւնը ունեցող երկիրներու մէջ իսկ: Ամէնէն քաղաքավար Թեկնածուներն անգամ կը սորվին զիրար բամբասել: Մեր ինչի՞ն է պէտք: Արեւմտեան կարգ մը երկիրներու պահանջին գոհացում տալու համար ամբոխավար բամբասողներո՞ւ վերածուինք: Մեր ցեղին յատկանիշը եղող ալլասիրութենէ՞ն հրաժարինք, իրարու դէ՞մ պայքարինք: Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ: Ստալինի, Մաոյի եւ Լենինէր հօճայի անիրաւ վարկաբեկումներէն ի վեր՝ հնարաւոր լաւագոյն օրինակը Հիւսիսային Գորէան կուտայ մեզի, հանգուցեալ Քիմ Իլ Սունկով եւ զինք փոխարինող որդիով:

Գ) -- ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳՈՐԷԱ. -- Այստեղ՝ արդէն կրկնենք օգտագործել ցեղային հա-

րազատութեան պարագան: Արդարեւ, մինչ մենք կը կարծենք թէ որպէս ազգ ոչ մէկ հարազատ ունինք աշխարհի երեսին, Հարաւային Գորէայի պատմութեան դասագրքերուն մէջ կը սորվեցնեն, թէ Հայերը գորէական ծագում ունին: Կ'երեւակայէ՞ք միջազգային շուկայի մէջ տարուէ տարի աւելի կշիռ ստացող երկրի մը հետ ազգականական այսպիսի կապի մը ընծայած հնարաւորութիւնները: Բաւ է որ մեզի սորվեցնեն իրենց աշխատունակութեան եւ արագընթաց յառաջդիմութեան գաղտնիքը, լիովին արդարացուցած կ'ըլլան ցեղակցական հարազատութեան պարագան: Ջերմօրէն կը յանձնարարեմ սակայն, որ այս բոլորի կազմակերպական աշխատանքը մեծ զգուշապահութեամբ վարենք, ոչ թէ՝ ըստ մեր սովորութեան՝ դեռ ճամբայ չելած իսկ չեփորելով:

Դ) -- ՉԻՆԱՍՏԱՆ. -- Առաջնահերթ կարեւորութեամբ մշակելի յարաբերութիւններ: Մեր Ցեղասպանութեան 50-ամեակին, երբ միւս բոլոր Պետութիւնները (մանաւա՛նդ մեր նախկին դաշնակիցները) մեզ իրենց գլխէն կը քշէին, միայն Չինաստանը հետաքրքրուեցաւ մեզմով. -- «Պատմեցէ՛ք, ի՞նչ կ'ուզէք»:

Իրենք՝ Միջին - Արեւելքի մէջ ոտք դնելիք վայր մը կ'ուզեն: Եթէ դոյզն չափով հեռատես ենք ու քիչ մըն ալ երեւակայութեան տէր, այդ վայրը Հայաստանը կ'ըլլայ: Արեւմտեան բոլոր պետութիւնները այսօր պոչ կազմած են Չինաստանի պետական գրասենեակներու մուտքին:-Չէ՞ որ 21-րդ դարու միջազգային առեւտուրի բանալի երկիրը պիտի դառնայ ան: Միւսները կը փնտռեն զայն շահագործելու ձեւերը: Մենք՝ Միջին - Արեւելքի մէջ յե-

նակէտ կ'ընծայենք անոր: Փոխարէնը՝ ՄԱԿ-էն ներս վեթոյի իրաւունքը ունեցող պաշտպան մը կը շահինք: Միւս հորս իրաւասուներու փոփոխամիտ վարմունքէն վաղո՛ւց ծանօթ ենք: Ասոնցմէ որո՞ւն չուանով կրնաս ջրհոր իջնել: Առաջին Աշխարհամարտէն ի վեր խօթա մը իսկ չեն փոխուած: Լաւագոյն փաստը՝ նախկին Եուկոսլավիոյ տագնապին առթիւ իրենց ցուցաբերած կեցուածքն է:

Չինաստան Թիպէ՞թը գրաւած է: Ճիշդ է: Տալայ Լաման ալ համակրելի անձ է: Բայց ի՞նչ ընենք: Մենք ալ գրաւուած հողեր ունինք: Տալայ Լաման մատը մատին զպցո՞ւց մեզի համար: Իր երկրին հանդէպ ոչ մէկ նիւթա - բարոյական պարտաւորութիւն ունինք: Chacun son bifteck. Փէքինի մէջ պոչ կազմած Մեծ Պետութիւնները թող գրաղին Թիպէթի ճակատագրով: Մենք՝ մինչեւ իսկ եթէ լիաժամ գրաղինք մե՛ր ճակատագրով՝ դեռ բաւարար չէ:

Ե) -- ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ. -- Հայաստան լաւ յարաբերութիւններ ունի այս երկրին հետ: Բայց Կալկաթայի «Մարդասիրական» «Ճեմարան»ին մէջ Հայ որբերու հանդէպ հայանուն հրէշներու վերաբերմունքը միտքս պղտորեց:

Կրնաք առարկել թէ Հնդկաստանի հետ յարաբերութիւնները եւ Կալկաթայի հայկական հաստատութենէն ներս պատահածները երկու տարբեր հարցեր են, իրարու հետ կապ չունին: Ճիշդ է: Սակայն Սփիւռքի մէջ մեզ այնքան վարժեցուցին բոլոր հարցերը իրար խառնելու գործելակերպին, որ պահ մը՝ ես իսկ տարուեցայ...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ՅԱՌԱՋԻ 70-ԱՄԵԱԿԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Ազնուափայլ
Տիկին Միսաքեան,

Եօթանասուն տարի...: Որքա՜ն հեշտ է գրել կամ արտասանել այս երկու բառերը: Սակայն, որքա՜ն դժուար է ըմբռնել անոնց մէջ թաքնուած մեծութիւնը՝ գաղափարապաշտութեան, խորութիւնը՝ հաւատքին եւ համոզումի, չափը՝ թափուած քրտինքի եւ յատկապէս գիտակցութիւնը՝ ժողովուրդի մը մնացորդաց ընկեր դառնալու եօթանասուն տարիներ շարունակ, իր իսկ հարազատ լեզուով:

Ջերմապէս կը շնորհաւորենք Ձեր տարեդարձը եւ կը մաղթենք Ձեզի եւ բոլոր գործակիցներուն քաջառողջութիւն, պողպատեայ կամք, որպէսզի դեռ երկար տարիներ կարենաք կուրծք դնել բազմաթիւ եւ բազմատեսակ դժուարութեանց եւ շարունակէք Ձեր ազգաշէն եւ մշակութանուէր ծառայութիւնները:

Յարգանօք՝
ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՃԵԱՆ
Մարսէյլ, Օգոստոս 12, 1995

Սիրելի Արփիկ Միսաքեան,

Նամակս ուզեմ - չուզեմ կարճ բարեւմըն է «ՅԱՌԱՋ»ի եօթը երկար տասնամեակներուն: Սփիւռքի մէջ մեծ նշանակութիւն ունի թերթի մը երկարակեցութիւնը - ո՛չ միայն հիմնադիրին տեսիլքին հզօրութիւնը կը ցոլացնէ, այլ նաեւ զայն ստանձնողներուն նուիրման ու իմաստութեան վաւերաթուղթը:

Ձեր հայրը իր գրութիւններուն ընդմէջէն ճանչցած եմ: Կը յիշեմ իր զօրավալի սրամտութը (սանկ բան կ'ըլլա՞յ) Շահան Շահնուրի հետ: Ինչե՛ր ունէին բացատրելիք իրարու: Շնորհակալութիւն «Սիրտ Սրտի»ին համար, Շահնուրի բոլոր գործերուն հրատարակութեան համար: Ընթերցումի ընթացքին չես կրնար չմտածել՝ կը գրուէի՞ն այս բոլորը եթէ կամուրջներ չհաստատուէին շատ բանաքայքայող ժամանակի երկու թեւերուն:

Յուզիչ է մտածել ձեր մասին, պատնէշի վրայ կանգնած միակ հայ խմբագրապետուհին, ամենայն յանձնառութեամբ՝ տարօրինակ Սփիւռքի մը եւ աւելի տարօրինակ Հայաստանի մը իրողութեան դիմաց:

Ձեր անունին հետ միշտ ալ կը յայտնուի ձեր ժպիտը - կէս մը սինիք, կէս մը բարեացակամ, որ վստահաբար կը խորշի շնորհաւորանքներէ. «Ես ճամբաս կը քալեմ կոր, - կը մտածէ, - դուք ի՞նչ կ'ուզէք խօսեցէք»:

Այս կարճ բարեւը անոր համար է որ «ՅԱՌԱՋ»ը անարգել շարունակէ բաշխել իր ամէնօրեայ բարեւը Ֆրանսայի, հայաշխարհի ընթերցողներուն, եւ թող պայծառ մնայ անոր յարատեւ Արփիկը:

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԹԷՔԵԱՆ
Փարամըս, Օգոստոս 8

Սիրելի Արփիկ,

Երէկ գիշեր երբ կը թղթատէի նոր հասած «Յառաջ»ի թիւերը, անդրադարձայ թէ թերթին 70-րդ հանդրուանն էր՝ մեր պատմութեան քառուղիներուն մէջ: Իւրաքանչիւր թերթ իր տեղը, իր համը ունի մեր կեանքէն ներս եւ «Յառաջ»ը ունեցաւ իր բացառիկ տեղը ու պահեց ինչ որ փաստն է անոր առոյգ ու մշտանորոգ կորովին: Տոկալու իր աւիշը թերթը ստացած էր իր...ամենահի հիմնադրէն՝ Շ-էն, Սփիւռքի էն տիրական կարծիք կերտողներէն մին ու նոյնքան տիրական ներկայ տնօրէնէն, Ա.-էն, որոնք իրենց կարգին իրենց արմատները խրած են սրտին մէջը մեր մշակոյթին ուրկէ նաեւ թերթին ամրակուռ հէնքը: Եթէ թերթ մը, անհատ մը կը դառնայ իր արդիւնքէն ապա «Յառաջ»ը իր դասականութիւնը ապահոված էր երբ ծնունդ առաւ ու երբ Շահնուր իր Նահանջի երգը երգեց կամ երկնեց անոր էջերէն ... խմբագրութեամբ Շ-ի: Լաւ էր որ արտատպեր էիր Շահնուրի ապրող խօսքը թերթին քառասնամեակին առթիւ: Ան կանխատեսած էր այսօրուան ներկան ու սխալած վերջին տողով խտացուած բաղձանքին մէջ: Աւելի ճիշդ, ինք չէ սխալած այլ իր ակնկալած Երեւանը ներկայ քաոսին մէջ: Թէքէեանը, Շահնուրը ու «անդուդական» միւսները բոլոր կ'երազէին այսօրը՝ ու տակաւին կը սպասեն այն օրուան երբ Երեւանը պիտի ըսէր.

- Ի՜նչ անձկութեամբ, ինչ անձկութեամբ, կը սպասեմ քեզ ... Փոխանակ յիշեցնելու «օտարերկրացի»ի օտարութիւնը:

Վստահաբար «Յառաջ»ի յիշեցում / պընդումները ի վերջոյ կը յանգին Շահնուրի երազի իրականացման ու օտարի հարազատի երկուութիւնը միանգամ ընդմիշտ կը վերնայ մեր առօրեայէն: Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կարելի է ըսել այսպիսի առիթներով մէկու մը որուն կեանքը կը նոյնանայ չքեղ ու անկրկնելիօրէն երախտաշատ վաստակի մը հետ բայց ջերմօրէն անոր մաղթել նոր նուաճումներու իրագործումը յառաջիկայ տասնամեակներուն:

Սիրով
ՄԱՐԳՐԷՏ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Օգոստոս 10, 1995
Ալպընի, Նիւ - Եորք

Սիրելի «Յառաջ»,

Երբ ա՛յնքան մեծ թիւով շնորհաւորական նամակներ կ'ուղղուին 70-ամեակիդ առթիւ, թերացում պիտի ըլլար իմ ձայնս չմիացնել համակրանքի եւ բարեմաղթութեան այս համերգին: Նամանաւանդ որ կը կարծեմ ըլլալ մէկը հնագոյն եւ հաւատարմագոյն բաժանորդներէդ, եթէ նկատի առնուի մօրս՝ Արուսեակ Դաւիթեանի բաժանորդութեան շրջանը:

Մեր արդի Սփիւռքի հայ իրականութեան մէջ չեմ տեսներ որեւէ գաղափարական որուն չուրջ նո՛յնքան միաձայնութիւն յայտնուած ըլլայ որքան ներկայ յոբելեանիդ առթիւ տեսնուածը:

Կեցցե՛ս «Յառաջ». շարունակէ՛ քու առաքելութիւնդ - հոգ չէ թէ քիչ մը աւելի համեստ երեւոյթիդ տակ, բաղդատած՝ «մամլակից»ներուդ:

Ն. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
Օգոստոս 12, 1995
Փ ա ր ի զ

Սիրելի Տիկին Արփիկ,

«Յառաջ»ի 70-ամեակին առթիւ կ'ուզեմ անգամ մը եւս հիացումս ու երախտագիտութիւնս յայտնել Ձեր կատարած աշխատանքին համար: «Յառաջ»ին նշանակութիւնը նախորդ սերունդներուն համար բոլորիս ծանօթ է: Մեծ հօրս նման որբացած ու հայրենիքէն զրկուած մարդոց համար ան ոչ միայն լրատուական միջոց մըն էր այլեւ իսկական դպրոց մը, իսկական ընկեր մը եւ չափազանցութիւն չհամարուի այս խօսքը՝ հայրենիք մը:

Ես նոյն յուզումով պիտի յիշեմ, մի՛շտ, «Յառաջ-ին հանապազօրեայ արարողութիւնը» որուն յաճախ ականատես եղած եմ տարիներ շարունակ. բաց սրճագոյն թուղթէ պատրաստուած ծածկերիզը երկիւղով կը քակուէր, նախ թերթը չվնասելու համար եւ յետոյ որովհետեւ կապոյտ մելանով տպուած անունն ու հասցէն Ֆրանսերէն չգիտցող մարդուն համար կրնային ծառայել որպէս ... «carte de visite»: Յետոյ կը սկսէր «հանդիսաւոր» ընթերցումը, բարձրաձայն, չորրորդ էջէն սկսելով մինչեւ առաջինը: Ներսի թերթօնը իւրայատուկ ճակատագրի մը կ'արժանանար ... Շաբաթը անգամ մը, թերթին թիւերը կը մկրատուէին ու ստանալով ստուարաթղթէ կողք մը կը կազմէին, ձեւով մը, «Յառաջի Մատենաշարի» մը նախադաղափարը: Այո՛, «Յառաջ» ամէն օր հացի պէս կը սպասուէր հայ տուներուն մէջ:

Այսօր, աւելի քան երբեք «Յառաջ»ին ինքնուրոյն, ազատ ու համարձակ խօսքը անհրաժեշտ է մեզի:

Ան, գուցէ միակ վայրն է մեր ամբողջ մամուլին մէջ ուր ժողովրդավարութիւնն ու լրագրողներուն պատշաճ «պարտուց գիտակցութիւնը» (déontologie journalistique) իրարու կը հանդիպին: Մարդ թող չվիրաւորուի այս խօսքերէն անշուշտ:

Այս բոլորին համար, առանց աւելորդ ամօթխածութեան, պիտի համարձակիմ ըսել՝ կը սիրե՛նք քեզ, «Յառա՛ջ» եւ երկար կեանք:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ
Օգոստոս 5, 1995
Լ ի ո ն

«ՅԱՌԱՋ» օրաթերթ
Տիկին Արփիկ Միսաքեանին,
Յարգարժան Տիկին,

Ջերմօրէն կը շնորհաւորենք «Յառաջ»ի 70-ամեակը, խմբագրական կազմին եւ ձեզի անձամբ կը մաղթենք յաջողութիւն, քաջառողջութիւն:

«Հայֆոն»ը որուն համար դուք հայրենասիրութեան եւ հայապահպանումի լաւագոյն օրինակն էք, վստահ է որ թերթը կը յարատեւէ ի շահ մեր ժողովուրդին իղձերուն եւ երազանքներուն:

ՅԱԿՈԲ ՉՕՐԼՈՒ
Օգոստոս 9, 1995
Փ ա ր ի զ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեան իրենց ամուսնութեան 60-ամեակի ուրախ առիթով կը նուիրեն՝ «Յառաջ»ին (70-ամեակի առթիւ) 1000 Ֆր., Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան 1000 Ֆր., Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան 500 Ֆր.:

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat
Enseignement bilingue
arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes depuis le 9 mai sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille
tél : 91 93 75 25

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաւէինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

PELERINAGE ANNUEL

1954 ———— 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 ———— 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille* : Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine* : Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont* : Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour et repas compris..	200 F.
Aller-retour seul	100 F.
Repas seul	100 F.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ
ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին *Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.*

1. - *Բացման աղօթք.*
2. - *Բացման խօսք.*
3. - *Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.*
4. - *Վարչական Խորհուրդի բարոյական գործունէութեան զեկուցում.*
5. - *Վարչական Խորհուրդի նիւթական հաշուետուութիւն.*
- *Միտքերու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.*
6. - *Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը:*
7. - *Վարչական Խորհուրդի անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.*
8. - *Զանազանք:*

Ի գիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա. - *Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը:*

բ. - *Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաներու մեծամասնութիւն չգոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը:*

գ. - *Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ - քարտուղար՝ Պր. Ստեփան Պօղոսեանի հետ.*

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70 *անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար:*

- *Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին:*

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ

COMMEMORATION
DU 85ème ANNIVERSAIRE
DES CROIX DE SECOURS
DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

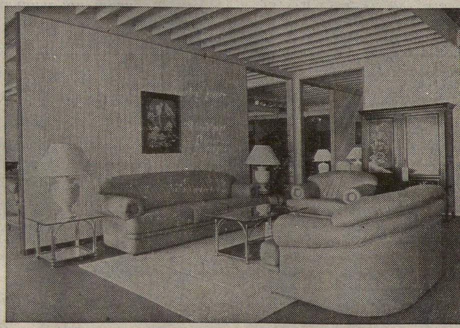
Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝
Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9.30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (քոտ)՝ 374 *(փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անշուշտ) ապա՝ 374-2 եւ թիւը:*

— ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ —
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 Ֆր.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ	80 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ	75 Ֆր.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 Ֆր.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:
Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր գլուխ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 22
MARDI
22 AOUT
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (սովորական առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71Րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·659 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.659

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

«ԴՐՕ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Գերագոյն դատարանին առջեւ կը շարունակուի «Դրօ» խումբին ձերբակալուած անդամներուն դատավարութիւնը: Կարդալով այդ մասին Հայաստանեան թերթերու տեղեկատուութիւնը, ուշադրաւ կը դառնայ ձգձգումի երեւոյթ մը, տեսակ մը լռջութեան պակաս, Համեմատած այն ծանրածանր մեղադրանքներուն, որոնք վերագրուած են ամբաստանեալներուն: Կարելի չէ ըսել որ դատը մտած է իր հունին մէջ, քանի որ մեծ մասով առանը բեմ կ՚ըլլայ կանոնակարգէն առընչուած առարկութիւններու, մերժումներու, քովընտի խնդիրներու յարուցման, եւայլն:

Այսպէս, Օգոստոս 9-ի դատավարութիւնը նախ գրաւած է ամբաստանեալ Արա Արծրունիի առողջական վիճակով. ան հացադուլի դիմած ըլլալով յայտնած է թէ չի կրնար դատավարութեան մասնակցիլ, թէեւ բժիշկը նոյն կարծիքը չէ ունեցած: Վերջապէս դատաւորին հետ համաձայնութեան եկած են որ Ա. Արծրունիի վիճակը վատթարանալու պարագային դատը ընդհատուի:

Ապա անոր պաշտպան փաստաբանը Վ. Աւագեան կարդացած է Ա. Արծրունիի նախորդ երեկոյեան գրի առած յայտարարութիւնը ուր ան կը մերժէ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթով Օգոստոս 5-ին հրապարակուած Ազգային Ապահովութեան Նախարարութեան յայտարարութիւնը. հոն ըսուած է որ Վահան Յովհաննիսեանի, Գառնիկ Իսագուլեանի եւ այլ դաշնակցականներու կողմէ պատրաստութիւն կը տեսնուէր «Դրօ»ի ամբաստանեալներուն բանտը թափանցելու եւ սպաննելու անոնցմէ երկուքը որոնք գաղտնիքներու տեղեակ էին: Ա. Արծրունի յայտարարութեան մէջ ըսած է որ այդ հրապարակումը «հանրային կարծիքը թունաւորելու փորձ» է եւ թէ Հ. Յ. Դ.ի կողմէ իրենց ոչինչ կը սպառնայ: Եւ թէ եթէ իրենցմէ մէկուն բան մը պատահի, «մեղաւորին պէտք է փնտռել յայտարարութեան հեղինակներուն մէջ»:

Այնուհետեւ ամբաստանեալ Գեղամ Մանուկեանի ծաւալուն պաշտպանողականով հանդէս եկած է փաստաբանը Ժ. Խաչատրեան: Ան մերժած է ամբաստանութիւնները, փաստելով որ քրէական օրէնսգրքի տարբեր յօդուածներ հիմ առնելին ամբաստանութեան համար ու բանտարկութիւնը այլ միջոցով փոխանակել, բայց ատեանը մերժած է այդ բոլորը: Ատոր վրայ փաստաբանները անվստահութիւն յայտնած են դատախազին հանդէպ, ինչ որ քննութեան նիւթ չէ եղած:

Յաջորդ օրուան նիստը կրկին սկսած է Ա. Արծրունիի առողջական վիճակին մասին վէճերով: Ապա ամբաստանեալներէն Հրանտ Մարգարեան վերդովում յայտնած է որ պաշտպանները իրենց ամէն կարելին կ՚ընեն ապացուցելու համար որեւէ բան, բայց դիմացի կողմը ոչինչ կ՚ընէ մերժումը հիմնաւորելու, «դատավարութիւնը վերածելով թատրոնի»:

Նոյն օրը դատական կազմը մերժելէ ետք ամբաստանեալներուն ի նպաստ պաշտպան փաստաբաններու բոլոր առաջարկներն ու անվստահութեան արտայայտութիւնները, կարդացած է իրաքանչիւրին մասին մեղադրական եզրակացութիւնը:

Դատարան ներկայացուած 11 ամբաստանեալները կը մեղադրուին գաղտնի հետախուզական կառոյց, կայուն զինուած խումբ կազմելու, սպանութեան, թմրեցուցիչ հայթայթելու, վաճառելու յանցանքներով, աւելցնելով որ մեղադրեալները այդ բոլորը խոստովանած են նախաքննութեան ընթացքին: Երկուուկէս ժամ տեւած ընթերցումէն ետք փաստաբան Ռ. Ռշտունին յայտարարած է թէ այդ ամբաստանագիրը պատրաստուած է նախօրօք եւ ինք զայն նշմարած է դատախազութեան քննիչ մասի պետ Ս. Գէօզալեանի սեղանին վրայ, Մայիսի սկիզբի օրերուն:

Յայտարարութիւնը արձանագրելէ ետք դատաւորը հարցուցած է ամբաստանեալ Հ. Մարգարեանի թէ մեղաւոր կը նկատէ՞ ինք զինք: Ան պատասխանած է թէ մեղադրական եզրակացութեան բովանդակութիւնը իրեն անհասկնալի է եւ ինք զինքը յանցաւոր չի նկատեր. աւելցուցած է նաեւ թէ չի հասկնար թէ ի՛նչ բանէ պէտք է պաշտպանուի, երբ «այդ տրամաբանութեամբ իրեն կարող են վերագրուել վերջին հինգ տարում Հայաստանում կատարուած բոլոր յանցանքները»: Ան իր ելոյթը աւարտած է ըսելով, որ բանտարկութենէ չի վախնար, այլ եղածը կը կործանէ իր անցեալը եւ ոչ թէ ապագան:

Նոյն օրը Հ. Յ. Դ. Բիւրօն հրապարակած է Յայտարարութիւն մը որով կը յայտնէ թէ՝

«Հայաստանի օրէնքներու համապատասխան Հ. Յ. Դ. հայաստանեան գործունէութեան օրինական կարգաւորում ապահովելու իր փորձերը հարկադրաբար կ՚առկախէ»:

Եռօրեայ ընդմիջումէն ետք, Օգոստոս 15-ին վերսկսած դատավարութեան նիստին բոլոր ամբաստանեալները պատասխանելով դատաւորին, ըսած են թէ յանցաւոր չեն նկատեր իրենք զիրենք: Կանոնակարգի նոր վէճերէ ետք, պաշտպան փաստաբան Ռուբէն Ռշտունի բողոք յայտնած է «Դրօ» կառոյցին «մեղադրական եզրակացութեան» Օգոստոս 12-ի «Հայաստանի Հանրապետութեան» մէջ մեծադիր չորս էջով հրապարակման: Ըսած է թէ հիմնական գործէն անջատուած նիւթերուն ծանօթանալու իրենց դիմումը մերժուած էր, մինչդեռ պաշտօնաթերթը հրապարակած է զանոնք: Այդ խօսքութեան մէջ, աւելցուցած է թէ կատարուած դատը անթոյլատրելի է: Իրեն հետ բոլոր պաշտպան փաստաբանները եւս փափաք յայտնած են գլխաւոր հարցէն անջատուած նիւթերուն մօտէն ծանօթանալու, չեշտելով որ հակառակ պարագային կը դադրեցնեն դատին իրենց մասնակցութիւնը: Անոնք թերթին հրապարակումը համարած են «հասարակական կարծիքը խեղաթիւրելու միտուած քաղաքչութեան շարունակութիւն» եւ պահանջած որ դատաւորը յատուկ վերաբերում ցոյց տայ: Դատաւորը յայտարարած է թէ ինք տեղեակ չէ թէ ով է հրապարակման հեղինակը եւ ամէն պարագայի դատական կազմը մասնակցութիւն չունի եղածին: Ապա յայտնած է թէ դատախազութենէն պիտի պահանջէ անջատուած գործերու փաստաթուղթերը:

Օգոստոս 16 եւ 17-ին վկաներու եւ տուժող կողմի ունկնդրութիւն կատարուած է: Կրկին նիւթ եղած է «Հայաստանի Հանրապետութեան» Օգոստոս 12-ի հրապարակումը զոր դատական կազմը մերժած է կցել թղթածրարին, այն առարկութեամբ որ թերթին այդ թիւը չի կրնար փաստաթուղթ նկատուիլ:

Այնուհետեւ դատարանը փորձած է հարցաքննել ամբաստանեալները, սակայն Գ. Ալավերդեան, Է. Սիմոնեան եւ Թ. Գաբրիէլեան յայտարարած են որ իրենք կ՚արտայայտուին Արսէն Արծրունիէն եւ Հրանտ Մարգարեանէն ետք: Իսկ այս վերջինը յայտնած է թէ ինք կ՚արտայայտուի երբ մէջտեղ հանուի իր օրագիրը:

Ամբաստանագրին ծանրագոյն պնդումներէն ետք, ընթացակարգի անվերջանալի վէճերով, առարկութիւններով, խուսափողական մերժումներով, երբեմն հռետորական յայտարարութիւն -- ելոյթներով ընդմիջուած այս դատավարութիւնը ամէն փուլին կը յուշէ ամբաստանեալ Հ. Մարգարեանի տպաւորութիւնը՝ «դատավարութիւնը վերածելու թատրոնի»...:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ
Haratch 70 : hommage

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Արփիկ Միսաքեան

ՅԱՌԱՋ

Օրաթերթի եօթանասունամեայ գործունէութիւնը կ՚ողջունենք մեծ հաճոյքով: Այս առթիւ երանութեամբ կը յիշենք վաստակը անոր հիմնադիր - խմբագրապետին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ-Ի

ու ի սէր Հայոց մտածումին ու գործունէութեան զօրաշարժի ենթարկուած իր աշխատակիցներուն:

Նաեւ՝ կը շնորհաւորենք Ձեզ՝ Արփիկ Միսաքեան ու Ձեր բոլոր գործակիցները, երբեմնի ու ներկայիս կատարուած յիշատակելի աշխատակցութեան համար, որուն շարժակն ու հաղորդիչն է «ՅԱՌԱՋ»:

Կը մաղթենք որ «ՅԱՌԱՋ»ը արխարար շարունակէ լոյս տեսնել, ամէն օր, յարատեւօրէն անվեհեր, միշտ լեզուական բծախնդրութեամբ ի սէր արեւմտահայերէնին ու ի փառս Հայոց մշակոյթին եւ մարդոց քաղաքացիական արիութեան:

ՎԱՀԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
Վարչութեան նախագահ
Ազգ· կեդրոնական վարժարանի Սանուց
Ֆրանսայի Միութեան

Փարիզ, Օգոստոս 15

Տիկին Արփիկ Միսաքեան

«Յառաջ»ի եօթանասունամեակը, ըՍփիւռքի եւ Հայաստանի հայ մամուլին բացառիկ երեւոյթներէն մէկն է:

«Յառաջ»ի, ընդհանրապէս բեղուն բովանդակութիւնը եւ մասնաւորաբար, ըՍփիւռքի եւ Հայաստանի հայկական «զարմանալի» երեւոյթներուն հանդէպ, Ձեր անաչառ եւ հաւասարակշռուած կեցուածքը եւ առաջնորդութիւնը, «Յառաջ»ի եօթանասուն տարիներուն «թագը» պիտի հանդիսանայ...

Ձեզի կը մաղթենք՝ առողջութիւն, կորով եւ յաջողութիւն:

Յարգանօք՝
ԼԵՒՈՆ ՔԷՉԱՉՃԵԱՆ
Նախագահ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի
Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի
Փարիզ, Օգոստոս 20

Bruxelles, le 15 août 1995

Chère Madame,

Au nom de la communauté arménienne de Belgique, qui compte en son sein de fidèles lecteurs de votre quotidien «Haratch», nous vous exprimons, à vous, la fille et la fdèile continuatrice de l'œuvre de Schavarch Missakian, et à vos collaborateurs, nos vœux les plus sincères à l'occasion du septantième anniversaire de «Haratch».

Editer quotidiennement un journal de langue arménienne depuis 1925 est un prodige qui force à l'admiration et au respect de votre personne.

Recueillir des informations de bonne source et de qualité, les traduire dans notre belle langue est une œuvre d'arménité profonde pour laquelle nous vous sommes reconnaissants.

Veuillez agréer, chère Madame, au nom de notre communauté, l'assurance de notre plus haute considération.

COMITE DES ARMENIENS
DE BELGIQUE
Noubar DEVLETIAN
Président

16/8/95

Très chère Arpik,

Je viens après tant d'autres te féliciter pour les 70 ans de «Haratch». Quel magnifique anniversaire et quelle merveilleuse vitalité pour un journal qui est devenu véritablement le phare de la communauté arménienne de France et de la diaspora. Je regrette que ton journal ne tire pas à plus de 10 000 exemplaires! un minimum pour une communauté de 400 000 âmes !! Je trouve que c'est une honte pour les Arméniens de France.

Je te félicite de tout cœur, pour la façon magistrale dont tu diriges ce quotidien, irremplaçable. Je te remercie d'autant plus, que c'est grâce à «Haratch» que je peux encore lire et écrire ma langue maternelle. Nous ne pouvons pas concevoir la France sans «Haratch». *Abrisse* chère Arpik, je te souhatie beaucoup de courage pour continuer cette noble tâche.

CARZOU

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՓԱՐԻԶԻ ռմբափորձերուն տէր եղաւ Ժի - Ի - Ա. - Սի - Ժի (Իսլամական զինեալ խումբ - ընդհ. հրամանատարութիւն) եւ կառավարութիւնը բաւական լուրջ կը գտնէ այս ստանձնումը: Կը կարծուի նաեւ թէ իմամ Սահրաուիի մահափորձը Յուլիս 11-ին, իր մզկիթին մէջ, Սէն - Միշէլի եւ Էթուալի ռմբափորձերը իրարու հետ կապ ունին:

ՄԱՐԱՔԷՇԻ (Մարոք) հարաւը տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով ծագած

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԺԱՆԱՀԱՒԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ(1)

Մասնայատուկ թէմա մը, որ Դր. Էտուարտ Սէլեան նիւթ դարձուցած է իր մէկ յօդուածին, պարտադիր կը դարձնէ զայն քննել պատմականութեան ու գիտական արժանահաւատութեան սահմաններուն մէջ, առանց ներքաշելու կողմնակի հարցեր ու երեւոյթներ, որոնք հիմնական խնդիրին հետ կապ չունին: Ներթափանցելով այդ գրութեան բովանդակութեան՝ դէմ յանդիման կը գտնուինք դէպքերու եւ տուեալներու, որոնք հեռու են ուսումնասիրութեան նպատակէն՝ ցոյց տալ Հայերու մասնակցութիւնը պուլկար ազգի գոյացման գործընթացին: Նկատելի է զարտուղութիւն մը, որ առընչուած է պուլկարական պատմական գիտութեան տարբեր բնագաւառներուն հետ. կը չօշափուին հայ - պուլկարական ու պուլկար - հայկական պատմական կապեր եւ մասնակիօրէն ... լեզուաբանութիւնը:

Այս վիճակին մէջ հեղինակին կողմէ տրուած վերնագիրը ներդաշնակ չէ անոր ստորագրած յօդուածին բովանդակութեան քանի որ կամայ թէ ակամայ, ան հրջապտոյտներ կը կատարէ պատմական անցեալի խորքերը, կ՚անցնի միջնադար, անկէ 19-րդ ու 20-րդ դար, լեզուաբանութեան ոլորտին մէջ կը մխրճուի, կը քըրքըրէ անձնանունները: Այդ ձեւով խառնուրդ մը կը ստեղծուի հանրայայտ փաստերու եւ վիճելի հաստատումներու, ենթադրութիւններու եւ անտրամաբանական վարկածներու: Ճիշդ այս վերջին կէտին մէջ Դր. Է. Սէլեան ամենախոցելին է եւ անպաշտպանելի են անոր «յայտնաբերութիւնները», որոնք անհեթեթութեան աստիճանին կը հասնին:

Նախանձելի ջանասիրութեամբ Դր. Է. Սէլեան կը ձգտի ամէն գինով վեր հանել Հայերու դերը պուլկար ազգի գոյացման մէջ, ներկայացնելով իր բազմաբնոյթ յօդուածը որպէս գիտական հաղորդում «Սինէյտեթիքա» հետազօտական շրջանակի հանդիպման ժամանակ 1993-ին: Նոյն այդ նիւթը քիչ մը կրճատուած ձեւով հրապարակուած է պուլկարական պարբերականի մը մէջ (1994) (2), եւ որպէս զեկոյց ներկայացուած է գիտաժողովի մը՝ տեղի ունեցած Մոնրէալ, 1994-ին: Այդ յօդուածին արձագանգ տըւաւ նաեւ պուլկարերէն լեզուով, Պուրկասի մէջ լոյս տեսնող «Հայեր» երկշաբաթաթերթը (3):

Դր. Է. Սէլեան կը շօշափէ պուլկարական պատմութիւնն ու լեզուաբանութիւնը Հայերու ներկայութեան շրջագծին մէջ, պալքանեան եւ ի մասնաւորի պուլկարական հողատարածքին վրայ՝ 6-րդ դարէն մինչեւ 20-րդ դար ներառեալ, եւ կապել ուզելով պուլկար ազգութեան ծագման հետ, ուր իր կարծիքով դեր մը պէտք է ունեցած ըլլան եւ Հայերը, այդ բարդ ու բազմակողմանի երեւոյթին հետ: Ինչ կը վերաբերի պուլկար ազգութեան գոյացման, փրոֆէսէօր Տ. Անկելով իր յատուկ մենագրութեան մէջ (4) կը մատնանշէ հետեւեալը. «Պուլկար ազգութեան ստեղծումը երկարատեւ ու բարդ գործընթաց մըն է, ուր կը միախառնին բազում անցումներ եւ կը ձեռագծին բազմապիսի ազդակներ: Ընդհանուր գիծերու մէջ այս ազգածագման գործընթացը իր երկու կողմերը ունի՝ համակերպման ու ձուլման, որոնք իրենց աւարտին կը հասնին 9-րդ դարի վերջաւորութեան ու 10-րդ դարուն սկիզբը»: Պուլկար պատմաբանը ցոյց կուտայ հիմնական շաղախները, որոնք մաս կը կազմեն ազգածագման բարդ հոլովոյթին՝ պուլկար ազգութեան ստեղծման կամ ձեւաւորման ժամանակ, Թրակիան ցեղախումբեր, սլաւ ցեղախումբեր ու նախապուլկարներ: Անոնք իրարու հետ չփման գալով եւ միասնաբար ներթափանցելով 6-րդէն 9-րդ դարերու ընթացքին, արդէն 10-րդ դարի սկիզբին գոյացած է լրիւ ձեւաւորումը գտած պուլկար ազգութիւն մը, ընդհանուր սահմաններու շրջագծին մէջ, քրիստոնէական դաւանանքով ու պուլկարական գրչութեամբ:

Իր մենագրութեան մէջ փրոֆէսէօր Տ. Անկելով քննութեան առարկայ չի դարձըներ կողմնակի էթնիկ ազդեցութիւններ պուլկար ազգութեան ձեւաւորման ընթացքին: Հիմք ունենալով պուլկար պատմաբանի դրոյթը, պայմանական կարելի է սեպել հայ պաւղիկեաններու (պէտք չէ մոռնալ եւ սուրիական պաւղիկեանները) կարծեցեալ դերը պուլկարական ազգածագման գործընթացին մէջ: Պատմութենէն մեզի յայտնի են ոչ պարբերական բռնագաղթեր դէպի Թրակիա ու Մակեդոնիա բիւզանդական տիրապետութեան ժամանակ 8-րդ -- 11-րդ դարերու տեւողութեան, երբ յիշեալ հերետիկոսները բնակութիւն հաստատած են այդ հողերուն տարբեր բնակավայրերու մէջ, որոնք դուրս եղած են առաջին պուլկարական սահմաններէն եւ ապրած են բիւզանդական (յունական) ու սլաւական շրջապատի ազդեցութեան տակ: Դր. Է. Սէլեան կը յիշէ առանձին Հայուհիներու ներկայութիւնը, որպէս պուլկար թագաւորներու կիներ, ինչ որ չէ կարելի վիճարկել, բայց անոնց միջոցով դժուար է փաստել հայկական ազդակը պուլկար ազգութեան ստեղծման ժամանակ:

Դր. Էտուարտ Սէլեանի յօդուածին հիմնական թէզը՝ Հայերու առկայութիւնը պուլկար ազգածագումին մէջ, հեռու կը մնայ նպատակադրուած նիւթէն եւ ան կը պարունակէ պուլկար պատմութեան էջերէն տարբեր տեղեկութիւններ: Այնտեղ նշուած են փաստեր տարբեր անցքերու ու անձերու շուրջ անցեալէն ու աւելի մօտ ժամանակներէ, Հայերու եւ Պուլկարներու կապերն ու փոխ - յարաբերութիւնները պատմական հոլովոյթին մէջ՝ 19-րդ դարու ընթացքին: Այդ բոլորը արդէն շատոնց շրջանառութեան մէջ են եւ հանրածանօթ իրողութիւններ մեր հասարակութեան համար, մէկէ աւելի անգամներ հրապարակուած հայ եւ պուլկար մամուլին մէջ տարբեր ժամանակներով եւ ամենեւին կապ չունին հիմնական թէզին հետ: Պուլկարահայ տարեգիրքերու եւ առանձին գիրքերու մէջ նոյնպէս կարելի է գտնել լուրջ ուսումնասիրութիւններ (5): Պէտք է յիշել թէ՝ նոյնիսկ Դր. Է. Սէլեանի կողմէ հաղորդուած տեղեկութիւններ անճշտութիւններ կը պարունակեն, իսկ չխօսինք այն ձեռնածութիւններուն, մասին, որ կը կատարէ լեզուաբանութեան բնագաւառին մէջ, որոնելով այնտեղ հայերէն լեզուի ազդեցութիւնը պուլկարական լեզուական կալուածին մէջ, «գուգահեռներ» կատարելով եւ «օրինակներ» յառաջ քաշելով:

Նկատի առնելով հիմնական հարցին առկցուած երկու տարբեր նիւթերը, պատմական ու լեզուաբանական, հարկ կը տեսնեմ զանոնք առանձին - առանձին քննել աւելի յստակութեան համար:

- 1 -

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՆՃՇՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեզի ծանօթ է, որ հայ պատմագրութեան հայրը՝ Մովսէս Խորենացի իր աշխատութեան մէջ «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն»ը առաջինը ըլլալով հայ մատենագիրներէն կը հաղորդէ, թէ նախապուլկար ցեղ մը Կովկասեան լեռները անցնելով կը հաստատուի Հայաստանի Անիփայտ ու Վերին Բասէն շրջաններուն մէջ: Այս իրողութենէն դուրս Դր. Է. Սէլեան կը յիշէ, որ Պուլկարները բնակութիւն հաստատած են Վասպուրական, Վան լճի շրջանը 11-րդ դարուն, հիմք առնելով «Պուլկարիոյ Պատմութիւն» ակադեմական աշխատանքը (6):

Պարզելու համար խնդիրը, յօդուածագրին մատնանշած յիշեալ երկի էջերը պըրպըտեցինք եւ հաստատեցինք, որ այնտեղ տրուած տեղեկութիւնները տարբեր պատմական իրողութեանց կը վերաբերին, եւ ոչ թէ Պուլկարներու բնակութեան հաստատումին Հայաստանի մէջ. բան մը որ իրօք բռնագաղթով տեղի ունեցած է որոշ առարկայական պայմաններու տակ, իբրորդուած բիւզանդական կայսրերու կողմէ: Մեր քննութեան արդիւնքը ցոյց տուաւ թէ էջ 370-ը նման խնդրի մը չի վերաբերիր. էջ 371-ը ուր ըսուած է որ պուլկար Սիմէոն թագաւորի որդին՝ Իվան, դերեվարուած Բիւզանդացիներու կողմէ եւ Կ. Պոլիս քշուած, կալուած ստացեր է Փոքր Ասիոյ մէջ եւ իրեն կնութեան տուեր են ազնուատոհմ հայուհի մը: էջ 411 -- այստեղ կը յիշուի պուլկար Սամուիլ թագաւորի աղջկան՝ Միրոսլավայի ու Աշոտի՝ Սելանիկի Գրիգոր Տարօնեցիի որդիին ամուսնութեան մասին. էջ 416 -- կը պարունակէ նիւթեր Սամուիլ պուլկար թագաւորին եւ այլ պատմական անցքերու մասին, բայց ոչ թէ Պուլկարներու Հայաստան գաղթեցման մասին: Այս մեր ստուգումները ցոյց կուտան թէ բազմահատոր պուլկարական պատմութեան այն էջերը որոնց կ՚ուզէ յենիլ Դր. Է. Սէլեան, չեն նպաստեր իր թէզին որպէս ապացոյց:

Պատմական իրողութիւններու հետ անճըշտութիւն նկատելի է պուլկարական Արեւմտեան թագաւորութեան վերաբերեալ այն պնդումը Դր. Է. Սէլեանին թէ կոմսաձագ Նիքոլա հայկական ծագում ունի, առանց մատնանշելու որեւէ աղբիւր այդ մասին: Հաստատուած փաստ է, որ այդ թագաւորութեան արքան՝ Սամուիլի մայրը հայկական ծագումով եղած է, որուն ապացոյցներէն մէկը նէրա անունը կը համարուի՝ Հռիփսիմէ, որ այնքան տարածուած է Հայերու մօտ, մինչ պուլկարական միջավայրի մէջ ան անծանօթ ու անգործածական է:

Անվիճելի պատմական սկզբնաղբիւրներ կը հաստատեն թէ Բիւզանդիոյ կայսրեր հայ եւ սուրիացի պաւղիկեան հերետիկոսներու դէմ յաղթական արշաւներէ վերջ զանոնք խումբ առ խումբ տեղափոխած կամ բռնագաղթեցուցած են բիւզանդական հողատարածքին վրայ, Սթարա փլանինա լեռնէն հարաւային մաս՝ Թրակիա ու Մակեդոնիա: Դր. Է. Սէլեան կը նշէ թէ՝ բռնագաղթեցուած հայ ու սուրիացի պաւղիկեաններու հետ եղած են եւ Թոնդրակեցիներ, միգուցէ նկատի ունենալով Ստ. Տ. Մելիք Բախշեանի (7) հաղորդումը, որուն ապացոյցը չի մատնանշեր: Թոնդրակեցիներու աղանդը սկիզբ կ՚առնէ 9-րդ դարուն կը գոյատեւէ 10 դարու ընթացքին, որուն գլխաւոր քարոզիչ ու կազմակերպիչ ցոյց կը տրուի Սմբատ Զարեհաւանցին, Թոնդրակ բնակավայրը այդ շարժման կեդրոնին վերածելով (8): Այս աղանդը չփման կէտեր ունի պաւղիկեան աղանդին հետ իր կրօնական ու ընկերային բնոյթով, բայց աւելի տարածուած է հայկական միջավայրին ու հողատարածքին վրայ, փոքր ոստում մը ընելով Աղուանք, բայց արդէն 11-րդ դարուն ան դադրած է նշանակութիւն մը ունենալէ, իրեն դէմ Հայ Եկեղեցւոյ ու տեղական իշխանութեան հալածանքներու ու պայքարի հետեւանքով: Ուստի Թոնդրակեցիներու գոյութիւնը Պալքաններու վրայ, ապացոյցներու կը կարօտի, մանաւանդ որ պուլկարական պատմագրութեան մէջ անոնց մասին յիշատակում չկայ:

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

(Շար. 1)

Ծանօթագրութիւններ. --

(1) - Էտուարտ Սէլեան, «Հայերը պուլկարական ազգածնութեան մէջ» (էթնոկենեզիս):

(2) - Նոյնը՝ «Մշակոյթի փրոպլեմներ» պարբերագիր թիւ 2, 3 / 1994, էջ 83 - 87, Սոֆիա, պուլկարերէն լեզուով:

(3) - Նոյնը՝ «Հայեր» երկշաբաթաթերթ, Պուրկաս, թիւ 34, 35 / 1995:

(4) - Փրոֆէսէօր Անկելով, Տիմիթըր, պուլկար ազգութեան գոյացումը, Սոֆիա, 1971, էջ 370 (պուլկարերէն լեզուով):

(5) - Ս. Յովնանեան, Պուլկար -- հայկական պատմական կապեր, Սոֆիա, 1972, էջ 394, (պուլկարերէն լեզուով), Գ. Բ. Ղարիբջանեան, Ակնարկներ Հայ-պուլկարական բարեկամութեան պատմութեան, Երեւան, 1989, 250 էջ: Զօհրապ Մ. Ղասաբեան, Ակնարկներ պուլկարահայ համայնքի պատմութեան (1896 - 1970), Երեւան, 1986, 300 էջ, եւ այլն:

(6) - Պուլկարիոյ Պատմութիւն, հրատ. Պուլկարական գիտութեան ակադեմիայի, Սոֆիա, 1981, հ. 6., էջ 416, 411, 370, 371 (էջերու թուագրումը ըստ Դր. Է. Սէլեանի):

(7) - Ստ. Տ. Մելիք Բախշեան, Պաւղիկեանների շարժումը Հայաստանում, Երեւան, 1953, էջ 197:

(8) - Հայկական սովետական հանրագիտարան, Երեւան, 1978, հ. 2., էջ 275 - 327:

ԱՐՄԻՆ ՎԵԿՆԷՐ՝ ՀԱՅԵՐԷՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ

Միլանոյի մէջ վերջերս տեղի ունեցած ցուցահանդէսը թէ՛ այցելուին եւ թէ ընթերցողին յիշողութեան մէջ թարմացուց (ու նաեւ ծանօթացուց) գերմանացի գըրագէտ Արմին Թ. Վեկնէրի՝ Հայկական Ցեղասպանութեան ականատես վկաներէն մէկուն անունը:

«Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած արձագանգներուն ու մանրամասն կենսագրութեան կարելի է աւելցնել, որպէս հետաքրքրական ու քիչերու յայտնի իրողութիւն, որ Արմին Վեկնէր նաեւ աշխատակցած է հայկական մամուլին: Պոլսոյ «Ճակատամարտ» օրաթերթի 1922-ի թիւերուն մէջ, ուր Շաւարշ Միսաքեան խմբագրական իր վերջին փորձառութիւնը ստանձնած է, նախ քան Փարիզի «լքրծուն պողոտաներն» ու «Յառաջ»ը, ընթերցողը պիտի գտնէ Արմին Թ. Վեկնէրի տասնեակ յօդուածներ, յատկապէս գրուած՝ Պերլինէն:

Անոնց հետեւողական թարգմանիչը եղած է պատմութեան ճիւղի ուսանող մը՝ արեւմտահայ Յակոբ Զօրեանը, որ 1925ին Պերլինի համալսարանին մէջ իր տոքթորայի աւարտաճառը պաշտպանելէ ետք, նոյն տարին ներգաղթած է Հայաստան, հրաւիրուած՝ Երեւանի համալսարանին կողմէ որպէս հայ ժողովուրդի պատմութեան դասախօս: Եղած է այդ առարկայի ամպիոնի վարիչ, պատմութեան ճիւղի վերատեսուչ, Հանրային Գրադարանի, Մշակոյթի Պատմութեան Հիմնարկի եւ Պետական Պատմական Թանգարանի տնօրէն: Այս վերջին պաշտօնին գլուխն էր 1937-ին, երբ ստալինեան մաքրագործումներու հովը զինքը եւս քշած է, ճամբարի մը մէջ իր օրերը աւարտելու համար 1942-ին:

Իր յօդուածներուն մէջ, Արմին Վեկնէր շօշափած է Գերմանիոյ մշակութային, գրական ու հանրային խնդիրներ, ներկայացուցած է օրուան իմացական շարժումներու հետ կապուած հարցեր: Չենք կազմած ցանկը իր յօդուածներուն, բայց կրնանք մատնանշել, որ իր առաջին աշխատակցութիւնը կ՚անդրադառնար նոր լոյս տեսած գործի մը, որ մեծ աղմուկ պիտի բարձրացնէր Եւրոպայի մէջ այդ տարիներուն: Արդարեւ, 1922 Մարտ 7 եւ 22-ի համարներուն մէջ, «Արեւմուտքի անկումը» խորագրուած երկու յօդուածներով, Վեկնէր կը ներկայացնէր Օսվալտ Շփենկլէրի համանուն երկասիրութիւնը: Հետաքրքրական է, որ Յակոբ Զօրեան արդէն ճիշդ ընկալած էր գերմաներէն untergang բառը, զայն թարգմանելով «անկում», ինչպէս պիտի ընէին ֆրանսերէնը, անգլերէնը եւ սպաներէնը, եւ ո՛չ՝ արեւելահայերէնի որդեգրած «մայրամուտ» եզրը (հմմտ. Մարկ. Նշանեանի յօդուածը «Կայք» տարեգիրքի Ա. հատորին մէջ):

Հաւանական կը նկատենք, որ Վեկնէրի այդ յօդուածը հայ մամուլի առաջին արձագանգը եղած ըլլայ եւ, միաժամանակ, այդ թուականին Պոլիս նոր վերադարձած ու «Ճակատամարտ»ի աշխատակից Կոստան Զարեանի աղբիւրը, որով ան Շփենկլէրի հետ իր առաջին ծանօթութիւնը պիտի հաստատէր, յետագային «Անցորդը եւ իր ճամբան»ի ու «Բանկօօպը եւ մամութի ոսկորները»ի պատմա - փիլիսոփայական միջուկը մշակելու համար:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս - Այրէս

ՆՈՐ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Օգոստոսի 1 - 2-ը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում չորս նիստից բաղկացած իր առաջին նստաշրջանը գումարեց Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի նոր կազմը, որ նշանակուել էր Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից՝ վեհափառ Հայրապետի ընտրութիւնից յետոյ, ըստ անցեալ տարիների աւանդութեան եւ Ազգային Եկեղեցական ժողովի որոշման։ Նկատի ունենալով, որ Նոր Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը որպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի խորհրդատու մարմին պիտի պաշտօնավարի մինչեւ յառաջիկայ Ազգային Եկեղեցական ժողովը, որը նախատեսուած է գումարել երկու տարի յետոյ, ինչպէս նաեւ հաշուի առնելով, որ նախորդ շրջանից բազմաթիւ հարցեր դեռեւս մնում են անլոյծ, վեհափառ Հայրապետը վերանշանակեց Խորհրդի նախկին կազմը՝ Ատենապետութեամբ Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեանի եւ Գարեգին Պատրիարք Գազանճեանի եւ բաղկացեալ հետեւեալ անդամներից. -- Վաչէ Արք. Յովսէփեան, Արսէն Արք. Պէրպէրեան, Ներսէս Արք. Պօզապալեան, Գրիգորիս Արք. Բունիաթեան, Խաժակ Արք. Պարսամեան, Գարեգին Արք. Ներսիսեան, Պարգեւ Եպիսկ. Մարտիրոսեան, Պր. Գրիգոր Խանջեան, Պր. Պիոն Յակոբեան, Պր. Յակոբ Փափազեան, Պր. Թաֆայէլ Պալայեան՝ սոյն կազմին աւելացնելով հետեւեալ անդամներին՝ Գէորգ Եպիսկոպոս Սէրայդարեան, Տիրան Արք. Կիւրեղեան, Ասողիկ Եպիսկոպոս Արիստակէսեան, Աբրահամ Վրդ. Մկրտչեան եւ փրոֆ. Վլադիմիր Բարխուդարեան։

Նորին Սրբութիւնը Խորհրդի լիազօր անդամ նշանակեց արտասահմանեան չորս երկրամասերից հետեւեալ Թեմակալ առաջնորդներին՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան (Միջին -- Արեւելք), Գիւտ Արք. Նագգաշեան (Եւրոպա), Գիսակ Եպիսկ. Մուրատեան (Հարաւային - Ամերիկա), Աղան Արք. Պալեօզեան (Ծայրագոյն - Արեւելք)։

Սոյն ընդլայնուած կազմը այսուհետեւ ժողով կը գումարի տարին երկու անգամ։ Առաջին նիստը նախատեսուած է յառաջիկայ Սեպտեմբերի վերջին։

Ներկայ նստաշրջանը Վեհարանի դահլիճում բացեց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը՝ աղօթքից յետոյ տալով ընդարձակ զեկուցում իր ընտրութիւնից յետոյ կատարուած աշխատանքների եւ ի յայտ եկած հարցերի մասին։ Քննարկուեցին Հոգեւոր Ճեմարանի զարգացման, ներքին թեմերի վարչական կազմակերպման, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հետ թեմերի յարաբերութեան, Քրիստոնէութեան ընդունման 1700-ամեակի տօնակատարութեան կեդրոնական յանձնախմբի նշանակման, Մայր Աթոռի ներքին վարչական, տնտեսական եւ հաշուական կացութեան, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի հետ յարաբերութեան (զեկուցում Վեհափառ Հայրապետի կողմից), Քրիստոնէական դաստիարակութեան, ինչպէս եւ որոշ թեմերից ներկայացուած այլ հարցեր։

Սոյն նստաշրջանը առիթ հանդիսացաւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի բոլոր անդամներին նախ մօտիկից տեղեկանալու Մայր Աթոռի գործունէութեան, հաղորդ դառնալու Վեհափառ Հայրապետի գաղափարներին եւ առաջիկայ ծրագրերին, արտայայտելու իրենց տեսակէտները՝ Մայր Աթոռի գործունէութեան զարգացման եւ Հայաստանեայց Եկեղեցու առաւել ծաղկման վերաբերեալ։

ՄԱՄԼՈՅ ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ԱՄԷՆ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿԻ ՊԱՀԱՊԱՆ ՄԸ

Իտալիոյ հարաւային Պառի քաղաքին մասին է խօսքը. վերջերս Հռոմէն հոն հասած են յանցագործութիւններ ու ոճիրներ կանխարգիլող 30 ոստիկաններ, պահպանելու համար յոյն, ամերիկացի, կամ գերման զբօսաշրջիկները, տեղացի խուլիկաններու չարագործութիւններէն։ Անոնք գործունէութիւն կը ծաւալեն յատկապէս օդակայանը, նաւահանգիստը, կառուղիներու մեկնման կէտերուն վրայ ուր զբօսաշրջիկները մեծագոյն հաւանականութիւնը ունին յարձակումներու թիրախ ըլլալու։

Շուրջ ամիս մը առաջ, յոյն զբօսաշրջիկ մը ինքնաշարժը կեցուցած էր տեղեկութիւն մը խնդրելու համար ու անմիջապէս յարձակումի ենթարկուեցաւ, կողոպտուեցաւ իր կնոջ հետ։ Քանի մը վայրկեան ետք սրտի կաթուածի մը հետեւանքով մահացաւ, իսկ կինը ծանր վիրաւորուած, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։ Քանի մը օր ետք կարգը հասաւ թուրք զբօսաշրջիկի մը որ յաջողեցաւ իր անձը փրկել, թէեւ պարապ գրպաններով։

Պառին զբօսաշրջիկներու համար դժոխքի վերածող այդ գինեալ չարագործները պատանութիւնը հազիւ իրենց ետին ձգած դէղեր են։ Մոթոսիքլէթով մը կամ հետիոտն, անոնք կը խլեն զբօսաշրջիկներու պայուսակներն ու դրամապանակները, մայթին վրայ ապշահար ու պատառոտած հագուստներով ձգելով անոնց տէրը։

Այս պատճառով նուազած է Պառիի նաւահանգիստին գործառնութիւնն ալ. 27 երկիրներու հիւպատոսները սպառնացած են զբօսաշրջական ու ֆինանսական միջազգային շրջապտոյտներէ դեղչել քաղաքը։ Անոնք գանգատ յայտնած են քաղաքին անհանգիստ կացութեան եւ անթոյլատրելի անապահովութեան համար, պահանջելով քաղաքակիրթ ու ապրելի մթնոլորտ մը։

Յունաստանի հիւպատոսը ըսած է թէ հազարաւոր յոյն զբօսաշրջիկներ կողոպտուած են, առանց հաշուի առնելու յարձակումի թիրախ դարձած ձէթի տակառները։ Եւ կան նաեւ բեռնատարներու կողոպտուած, վիրաւորուած շարժավարները։

Տարիէ մը ի վեր արգիլուած է քաղաքին կեդրոնական մասին մէջ մոթոսիքլէթներու գործածութիւնը։ Սակայն կարելի չէ ըսել որ օգուտ մը ունեցած է արգելքը որովհետեւ հսկողութեան պակասը մեռեալ տառի վերածած է զայն։ Այդ պատճառով, կեդրոնական քաղաքը կատարուած այցելութիւններ, գրեթէ միշտ, լուրջ վնասներով կ'աւարտին։ Ատիկա, յատկապէս այն զբօսաշրջիկներուն համար որոնք անտեղեակ՝ Պառեցիներու առանց պայուսակի փողոց ելլելու սովորութեան, իրենց հետ կ'ունենան լուսանկարչական գործիք ու այլ առարկաներ որոնք անմիջապէս ախորժակը կը գրգռեն տեղացի գողերուն։

Պառիի մէջ ինքնաշարժով շրջագայիլն ալ ապահովութեան երաշխիք մը չէ։ Սան Փաօլօ թաղին մէջ կայ ազդալոյս մը որուն կարմիր ըլլալու պարագային կանգ առնողներ գինեալ յարձակումի մը կ'ենթարկուին, գրեթէ առանց բացառութեան։ Այդ պատճառով ալ, ինքնաշարժ վարողներու մեծամասնութիւնը որ օդակայան կը դիմէ, կը նախընտրէ տասը քիլոմեթրի չափ երկարել ճամբան ու շրջանցել այդ ազդալոյսը։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ՏԱՐԱՆՋԱՏՈՂ ՈՒԺ

Այս խորագիրով «Ազգ»ի սեփական թղթակիցը Վահրամ Աղաջանեան Ստեփանակերտէն տեղեկացուցած է ԼՂՀ Արտաքին գործոց նախարար Արկադի Ղուկասեանի հետեւեալ արտայայտութիւնը. «Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման որեւէ փուլում ԼՂՀ եւ Ադրբեջանի զօրքերին տարանջատող ուժի դերում կարող է հանդէս գալ նաեւ Հայաստանի հանրապետութեան բանակը»։

Ա. Ղուկասեան ըսած է նաեւ որ այս մասին արտայայտուած է վերջերս, Օ - ԷՍ - Սէ - Ը-ի պատուիրակութեան հետ հանդիպումներու ընթացքին, ԼՂՀ-ի նախագահ Ռ. Քոչարեան։

Ի՛ՆՉ ԿԸ ԾԱԽԷ ՀՆԱՎԱՃԱՌԸ

Արձանագործ Եղենի Լանսէրէի մէկ քանդակը յայտնաբերուած է Երեւանի մէկ հնավաճառին մօտ։ 72×55 սմ. չափերով գործը կը պատկանի արուեստագէտին վերջին շրջանին։ Նշուած է որ նոյն տեսակի աշխատանք մը քանի մը ամիս առաջ աճուրդի հանուած է բրիտանական Սոթպի՛զ հաստատութեան մէջ, հինգ հազար փաունտ սկզբնական արժէքով։ Մասնագէտներու կարծիքով, երեւանեան տարբերակը աւելի կ'արժէ։

ԵՐԵՒԱՆՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ՏՈՄՍԵՐԸ

«Տրամվայ» ձեռնարկութեան տնօրէնը գանգատած է ճամբորդներու վճարումներէն։ Աւելի ճիշդը վճարումներու բացակայութենէն։ Ըստ վիճակագրութեան, օրական 40 - 50 հազար հոգի կ'օգտուին հանրակառքի սպասարկութենէն, իսկ կը վճարէ հազիւ կէսը։ Չվճարողներու մէկ մասը յատուկ արտօնագիրներ ունի, մէկ մասը լկտիաբար այդ ձեւին կը դիմէ։ Արտօնութիւններուն մէկ մասը պետութիւնը տուած է որոշ խումբերու. կան ճարպիկներ ալ որոնք իրենք իրենց «հայթայթած են» անոնցմէ։ Այդ ճարպիկները հանրակառքէն կ'իջնեն որեւէ բան ցոյց տալով, ինչպէս՝ անձնագիր, կապի գրքոյկ, կարագի կտրօն, եւայլն, եւայլն։ Այս մարզի վերջին նորութիւնը այն է որ աչքբրացներ պատճէնահանած են հարակառքի մշտական տոմսեր ու կ'երթեւեկեն ամենայն հանգստութեամբ։

PUBLICATIONS REÇUES

DIASPORAS

Michel Bruneau — coordinateur

avec des articles de :

Anahide Ter-Minassian (La diaspora arménienne)

Martine Hovanessian (Territoires de l'altérité : la diaspora arménienne)

Vladimir Kolossov, Tamara Galkina, Mikhaël Kouibychev (la géographie des diasporas et les communautés arménienne, juive, grecque de l'ex-URSS

Diffusion: *La Documentation française*,

124, rue Henri Barbusse,
93308 Aubervilliers cedex
tél. 48 39 56 00

Prix : 136 F

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՐՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Մինչ այդ՝ մրգաստանին միւս կողմէն Կոմսը կը կանչէ.

- Ցամպարի գոյն փոքր հատիկներովը եւ կանաչ խիտ հատիկներովը շատ համեղ են այս տարի։ Քիչ անդին ռոդիտիները պիտի տեսնէք. արեւի շողերուն տակ արիւնի պէս կարմիր կամ ականջի ըլթակի պէս բուստի գոյն կ'առնեն։ Տէր Աստուած, ամէնքս ալ անմարսողութենէ պիտի տառապինք։ Ա՛, տօքթորն ու Զարեանը կուգան, հո՛ն, ձիթենիներու ետին։ Եւ իր կինը։ Զարեանը կարծէք թէ չնշահատ է, ինչպէս միշտ։ Ահա՛ եւ Նիմիէցը։

Կէսօրուան ճաշին ժամուն միւս հիւրերն ալ հասած եւ դարատափի ամպհովանիին տակ սեղաններու շուրջ տեղ գրաւած են։ Մեծ քանակութեամբ ճաշ պատրաստուած է, զոր կը սպասարկեն գիւղին ամէնէն սիրուն աղջիկներէն երեք հոգի։ Զարեան բացէ ի բաց կ'ողբայ որ իր համակրելի ամերիկուհի կինը հետը բերած է։

- Այս գեղուհիները ո՞ւր կը պահէք։ Երբ առանձին գանք, երեւնին չենք տեսներ։

- Թերեւս կրնան մեզ ուշացրիւ ընել, - կը պատասխանէ Կոմսը լրջօրէն։

Կարմիր ռոքոլա գինին շիշը ձեռքէ ձեռք կ'անցնի։ Իւրաքանչիւր անձ՝ ըմպելէ առաջ՝ կաթիլ մը գինի կը թափէ գետին - հինէն մնացած սովորութիւն։ Կալուածին մէջ աշխատաւորներ կը վխտան. վազուան այգեկութքի նախապատրաստութիւնները կ'ընեն։

- Այս տարի դիմացի այդ բլուրէն պիտի սկսինք։ Ներքին ձայնս կ'ըսէ թէ այս տարուան ռոքոլան շատ ընտիր պիտի ըլլայ։ Կը կարծեմ որ «Պրոսպերոյի Գինի» պիտի կոչենք զայն։ Ի՞նչ կ'ըսէք։

Հովիտը դարատափէն վար կը տարածուի իր նուրբ կորաձեւ բաժանումներով։ Պտղաստանին կողմէն կիթառ մը կը հնչէ. կարճատեւ տատամսումէ մը ետք՝ երգի ձայներ եւս կը լսուին. այր մարդոց ձայները՝ թաւ, խռպոտ, կիներունը՝ տարմօրօր թռչուններուն պէս բարձր, սուր։ Խաղող հաւաքողները հասած են, օր մը աւելի աշխատելու յոյսով։ Հրացանի կրակոցներու խուլ ձայներ կ'իմացուին հովիտէն։ Հոս - հոն երեւցած վառօդի ամպիկներ կը նշեն հնամենի հրացաններով աղաւնի որսացողներու ներկայութիւնը։ Լեռան սահմաններէն անդին՝ խօսակցութեան ձայներ ալիք -- ալիք կը հասնին։ Այգեկութքի տօնը սկսած է։

Ճաշը անխոհեմաբար կ'երկարաձգուի մինչեւ թէյի ժամը։ Մեզմէ ոմանք կը հեռանան լողնալու կամ երկար տաք յետմիջօրէն մրափելով անցընելու համար։ Իրիկնամուտին՝ աշխատաւորները աւարտած են իրենց գործը։ Կալուածը պատրաստ է։ Դռներու սեմին կամ ձիթենիներուն տակ խոտին վրայ նստած՝ իրենց համեստ ճաշը կ'ուտեն -- հաց ու պտուղ։ Սակայն գինին՝ առատօրէն կը ստանան։

Դարատափին ծայրը՝ Զարեան փառահեղօրէն կը քնանայ հիւսուած կախեալ օրորոցի մը մէջ պառկած, մինչ իր կինը՝ դէմքին վրայէն ճանճ մը քշելու համար ատեն առ ատեն կ'ընդհատէ իր ընթերցումը։ Թէօտոր եւ Նիմիէց անհետացած են, Ն.ի հետ հետախուզական պտոյտի մը ելած ըլլալով։

Կոմսը չտեմարանին շուրջբոլորը կը դեգերի գիշերանոցով ու վճռական հրահանգներ կուտայ գինք լողներուն.

- Վաղը բոքոլայի քաղով պիտի սկսինք, - կ'ըսէ եւ կը հրահանգէ որ շուքին դրուած հնձանը փոխադրեն պատին արեւոտ կողմը։ - Ճզմելու գործը Նիկոն պիտի կատարէ։ Ձիս երբեք յուսախաբ չէ ըրած։

Նիկոն նիհար երիտասարդ մըն է, մութ գոյնի գդեստ կը կրէ եւ գլխարկը համեստօրէն ձեռքին բռնած՝ Կոմսին խօսքերը կ'ունկնդրէ։

- Վաղը, եթէ բոլոր կիները անմիջապէս այգի ուղարկենք, կը կարծեմ որ մինչեւ մայրամուտ առաջին հնձանը լեցուած կ'ըլլայ, որպէսզի Նիկոն իրիկնադէմին գործի սկսի։

Կոմսին դէմքը մտահոգութիւններէ երբ ազատած՝ կը ճառագայթէ։ Մինչ այդ, գետնայարկ խուցերը պէտք է կարգի դնել, դարաններուն փոշին առնել, փոխադրելի իրերը խաղող քաղողներու փորձութեան սահմաններէն հեռու տեղափոխել։ Ուրանիա ծաղկամանները կը յարդարէ աշնանային քրքումով եւ այգիներու պատերուն տակէն քաղուած սիկլամէններով։ Պահեստանոցին մօտ էշերուն քամակէն կարմիր լօլիկի դէզեր կ'իջեցնեն եւ ամէն կողմէ սակարկութեան ձայներ ծայր կուտան։ Պատշգամին վրայ Կարոլին խաղաքարտով բախտ կը բանայ, ատեն առ ատեն դադար առնելով որպէսզի խաղողի հատիկ մը նետէ բերանը։

- Դժգոհելու պատճառ չունինք, - կ'ըսէ Կոմսը, - յաջող այգեկութք մը պիտի ըլլայ։ Վաղը Նիկոն գործի կը լծուի։ Այս գիշեր կրնանք լողնալ։ Կառքը գործածենք։ Կը տեսնեմ որ Սպիրօ հոս մնացեր է։ Գործի տեսակէտէն վնաս կը կրէ, բայց երբեք չէ կրցած հաւաքոյթէ մը բացակայիլ։

Վերջացող յետ միջօրէի օդին մէջ երգի ձայները կը մեղմանան։ Կը զանազանեմ Սպիրոյի թաւ նօթերը, որոնք հսկայի մը բերնէն կաղարձակումի պէս կը հնչեն։ Կոմսը պահ մը կը նստի պարտէզի պատին վրայ, մէկ ոտքը հողաթափէն հանած, գլանիկ մը կը վառէ։

- Թերեւս մինչեւ իսկ նշանտուք կամ տօր պէս բան մը ունենանք, որպէսզի անդրադառնանք թէ ծերանալու վրայ ենք։

(Շար. 65)

(Շար·ը Ա· էջէն)

ողողումները աւեր գործած են եւ Օգոստոս 18-էն ի վեր զոհերու թիւը ժամէ ժամ կ՚աւելնար: Առժամեայ հաշուեկշիռի մը համաձայն 141 մեռեալ կար եւ բազմաթիւ անհետացածներ կան, առաւելաբար մարոքցի զբօսաշրջիկներ որոնք վրաններու տակ կ՚անցընէին իրենց արձակուրդը:

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ ՄՕՏ ամերիկեան պատերազմական թիւնը մահացու արկած մը ունեցաւ Օգոստոս 19-ին: Ամերիկացի երեք դիւանագէտներ, որոնց մէջ Միացեալ-Նահանգներու ներկայացուցիչը Շփումի խմբակին մօտ մեռան ինչպէս նաեւ Ֆրանսացի կապոյտ սաղաւարտաւոր մը որ կառքին անձնակազմին մաս կը կազմէր: Կառքը սահած է ու փոսը ինկած: Այս ողբերգական արկածը թափը կոտրած է Ուաշինկթընի դիւանագիտական նախաձեռնութեան, թէեւ Գլինթըն վստահեցուցած է որ ան խնդրոյ առարկայ չէ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, Նոր Տէլհիէն 200 քիլոմեթր հեռու, երկաթուղիի ծանր արկած մը պատահած է երկու կառախումբերու բախումին հետեւանքով: Մէկ կառախումբը կեցած էր որովհետեւ կով մը արգելք էր իր անցքին եւ ուրիշ մը եկած իրեն բախած է: Օգոստոս 21-ին, կ՚ըսուէր թէ աւելի քան 350 մեռեալ կար եւ 400 վիրաւոր որոնց մէկ մասը շատ ծանր վիճակի մէջ էին:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ժողովրդական տօնին (Ֆրանժի - ան - Պրէս) առթիւ, Օգոստոս 20-ին, Ժոսփէն ամբաստանած է կառավարութիւնը որ խաբեց Ֆրանսացիները: Նախկին Թեկնածուն խստօրէն դատապարտած է աշխարհիկական արարքները:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ կացութիւնը միշտ անորոշ է: Ստորագրուած համաձայնագիրը - 21 օր առաջ - չի գործադրուիր եւ հրադադարն ալ չի յարգուիր: Մոսկուա կը ըպառնայ կրկին ուժի դիմել, թէեւ, ռուսական խորհրդարանական յանձնախումբի պետը կ՚ըսէ թէ բանակը յուսահատական վիճակի մէջ է եւ չի կրնար նոր յարձակում գործել: Ըստ իրեն Դուդայեւ յաղթեց Ռուսաստանի քաղաքական եւ գաղափարական գետնի վրայ:

ԱՆԳԱՐԱ բողոք բարձրացուցած է Սաուտի Արաբիոյ կառավարութեան մօտ վերջերս գլխատուած չորս Թուրք քաղաքացիներու համար: Ասոնք ամբաստանուած էին մաքսանենգութեամբ եւ թմրեցուցիչի առեւտուրով: Դեռ քառասուն ուրիշ Թուրքեր ալ կան բանտերու մէջ: Շուրջ 120 հազար Թուրք կ՚աշխատի Սաուտի Արաբիա: Անգարա կը գտնէ որ գլխատումը շատ ծանր պատիժ մըն է: Ցարդ 141 հոգի գլխատուած է Սաուտի Արաբիա տարւոյն սկիզբէն ի վեր թմրեցուցիչի շահատակութեան համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հայաստանի ֆութպոլի անցեալ տարուան մրցաշարքին ախոյեանը՝ Գիւմրիի Շիրակը եւ բաժակակիր Երեւանի Արարատը անցեալ չարթու մասնակցեցան յաջորդաբար՝ ԻՒ-ԷՖ-Ա-ի բաժակին եւ բաժակի կրտսերներու Եւրոպայի բաժակի նախապատրաստական մրցումներուն:

Երկու խումբերն ալ իբրեւ մրցակից ունէին լեհական խումբեր եւ կը մրցէին Լեհաստան: Օգոստոս 8-ին Շիրակ ձեռք ձգած է խոստմնալից արդիւնք մը՝ 0 - 0 ընդդէմ Զակլեպիէ Լիւպ խումբին: Բայց, Օգոստոս 10-ին «Արարատ» 0 - 2 պարտուելով Ժէ-ՔԱ-ԷՍ Քաթովիչէ խումբէն դժուար կացութիւն մը ստեղծած է դարձի մրցումին համար: Շիրակի դարձի մրցումը տեղի կ՚ունենայ Օգոստոս 22-ին, Երեքշաբթի, իսկ «Արարատ»ի մրցումը՝ Օգոստոս 24-ին, Հինգշաբթի:

ՇԱՆԹ

⁂

Բ. դասակարգի մրցումներու 7-րդ օրուան, Վալանսի Հայ Մարզականը 1 - 0 յաղթեց Լուհան- Քիւիզոյի իր դաշտին վրայ: Այժմ, բարելաւած է իր դիրքը եւ 6-րդ տեղը կը գրաւէ 11 կէտով: Գլուխն է Գան 17 կէտով: Վերջինն է Ալէս 1 կէտով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՓԱՐԻԶ. - Կեդրոնական Սանուց Միութիւն 5000 Ֆր.:

⁂

ՓԱՐԻԶ. - Ոմն Կեդրոնականցի 1500 Ֆր. ողջունելով անոր 70-ամեայ վաստակը:

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Մանոյշ Շահմիրեան 1000 Ֆրանք:

⁂

ԱՆԹՈՆԻ. - Տէր եւ Տիկին Երուանդ եւ Արփինէ Տատեան 500 Ֆր.:

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Վահան Յակոբեան 250 Ֆր.:

⁂

ԳԱՇԱՆ. - Ս. Ք. Զանգու 200 Ֆր.:

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1995
4 1ème ANNIVERSAIRE
1954 — 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ Ի ԹԱԼԱՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du Conseil Diocésain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert* et *Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et **réservations** s'adresser :

— *Marseille* : Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine* : Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont* : Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon*, ABRI'S Club - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris.. 200 F.
Aller-retour seul 100 F.
Repas seul 100 F.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԿԱՐՏԱՆ. - Այրի Տիկին Անժէլ Սիմոնեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝ Թադէոս Սիմոնեանի մահուան առթիւ կ՚ընեն հետեւեալ նուէրները.- Ֆրանսայի «Հայաստան» Հիմնադրամին 1000 Ֆր., Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցի, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն, Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբ, Էտուար Տէրիքլեան թատերախումբ եւ «Յառաջ»ին 500-ական Ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Անժէլ Սիմոնեանին, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Օսիքեանին, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Փօսթուին եւ զաւակներուն, Օր. Սեդա Սիմոնեանին, Տէր եւ Տիկին Պետիկ Սիմոնեանին եւ զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ԹԱԴԷՈՍ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (fnm)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անշուշտ) ապա՝ 374-2 եւ թիւը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրճնկիւլեան իրենց թոռան՝

ՄԻՔԱՅԷԼ - ԴՐՕ-Ի

ծնունդին (Օգոստոս 16) ուրախ առիթով 2000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

COMMEMORATION

DU 85ème ANNIVERSAIRE
DES CROIX DE SECOURS
DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝
Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

— ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ —

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ 150 Ֆր.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 Ֆր.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Տաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 Ֆր.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր գլուխ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 23
MERCREDI
23 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.660 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.660

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ռմբափորձերու կապակցութեամբ կասկածելի մը ձերբակալուած է Շուէտ: Ալժերացին, Ժ.Ի.Ա.-ի կարծեցեալ պետ, կրնայ մասնակցած ըլլալ Սէն - Միշէլի արարքին, ականատես մը ճանչցած ըլլալով զինք նկարի մը վրայ: Ալժերական «Թրիպիւն» թերթն ալ որ, լաւատեղեակ է իսլամապաշտ շարժումներու, կը մերժէ թէ ենթական՝ Ապտէլքէրիմ Տէնէշ Փարիզի ռմբափորձերու ղեկավարն է: Թերթը անոր անունը տուած էր Յուլիս 17-ին, այսինքն իմամին սպանութենէն վեց օր ետք եւ երկու ռմբափորձերէն առաջ: Դատաւորը՝ Ժ. Ֆ. Ռիքար Սթոքհոլմ գացած էր հարցաքննելու համար ենթական:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, անձնասպանական նոր ռմբափորձ մը գործուած է Օգոստոս 21-ին որուն հետեւանքով առնուազն 6 մեռեալ կայ, քանի որ վիրաւորներու թիւը մեծ է - աւելի քան 100 - եւ ոմանց (12) վիճակը շատ ծանր է: Առաւօտեան 8-ին է որ 26 թիւ հանրակառքը, ծայրէ ծայր լեցուն կ'երթար դէպի Սքոփիւս բլրակը երբ պայթումը պատահած է եւ ոչ միայն խնդրոյ առարկայ հանրակառքը, այլեւ՝ նոյն ճամբուն վրայ կողքին գտնուողը կրակ առած են: Պարզուած պատկերը ահաւոր եղած է, գլխատուած մարմիններ, բազմաթիւ վիրաւորներ: Կը կարծուի որ ռումբը զետեղողը կին մըն էր որ մեռեալներու մէջ է: Արարքէն ետք, ցոյցեր բազմացած են Ռապինի եւ նախագահ Վայզմանի դէմ, բայց, Ռապին վճռած է շարունակել խաղաղութեան ընթացքը, միայն քանի մը օրուան ընդհատումէ ետք, թոյլ տալու համար զոհերու թաղումը: Արարքը, անշուշտ, Համասի գործն է: Արաֆաթ անմիջապէս դատապարտեց:

ԻՐԱՔ դիւանագիտական անակնկալ քայլով մը որոշած է փակել Պոլսոյ իր հիւպատոսարանը, պահանջելով որ Թուրքիա ալ փոխադարձէ փակելով Մուսուլի իր հիւպատոսարանը: Նաեւ Պաղտատ յայտնած է թէ պիտի սահմանափակէ Անգարայի իր դեսպանատան անձնակազմը, նմանապէս զուգահեռ կարգադրութիւն պահանջելով Պաղտատի թրքական դեսպանատան համար: Իրաքցի պատասխանատուներ թէեւ յայտնած են որ այս որոշումները հետեւանք են տնտեսական նեղութիւններու, սակայն, Պաղտատի դիւանագիտական շրջանակները առնուած քայլը կը մեկնաբանեն որպէս Անգարայի կատարուած քաղաքական յղումներ. անոնց գլխաւորն է Իրաքի շրջափակումին դէմ Միացեալ - Նահանգներու մօտ միջնորդելու սպասումը ու Պաղտատի համոզումը թէ Թուրքիա համաձայն է Միացեալ - Նահանգներու հետ Իրաքը մասնատելու հեռանկարի մը: Յատկապէս Մուսուլի թրքական հիւպատոսարանը փակելու Պաղտատի հրահանգը կը մեկնաբանուի որպէս, շրջանին մէջ ուր մեծամասնութիւն են Թիւրքմէնները, Թուրքիոյ ազդեցութեան դռնին վերջ տալու ձեւ մը:

ՍԱՏՏԱՄ ՀԻՒՍԷՅՆ օրէ օր աւելի մինակ կը մնայ: Փեսաներէն ետք, որոնք կարեւոր դիրքեր ունէին, խորթ եղբայրն է Թաքրիթի որ հեռացած է ու միացած փախստականներու խմբակին զոր կը գլխաւորէ Քամէլ Հասան (փեսաներէն մէկը): Որոշումը տուեր է, այն «արկածէն» ետք, որուն հետեւանքով իր եղբայրը վիրաւորուած էր սրունքէն Հիւսէյնի զաւկին կրակոցէն:

ՖՐԱՆՍԱ կը հերքէ որ, 1994 Ապրիլին զինած ըլլայ Ռուանտայի զինեալ ուժերը (որոնք ցեղասպանութեան կը ձեռնարկէին այդ շրջանին): Բրիտանական հեռատեսիլն է որ լուրը կը հաղորդէր ՄԱԿ-ի պելժիացի գնդապետի մը միջոցաւ որ, այդ շրջանին լաւ կազմած է ՄԱԿ-ի առաքելութեան:

ԱԼԺԷՐԻ «Մաթէն» օրաթերթի աշխատակիցներէն՝ Ամէօր Ուակինի սպաննուած 38-րդ լրագրողն է Ալժերիոյ մէջ: 36 տարեկան, սպաննուած է Օգոստոս 20-ին Ալժէի բարձունքներուն վրայ:

ՌՈՒՍԵՐԸ «ազատագրած» են Արգունի (Գրոզնիէն 15 քիլոմեթր արեւելք) այն շէնքերը զորս գրաւած էր չէչէն զօրագունդ մը:

ԹՐՔ. «ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ» օրաթերթը (Օգոստոս 20) գունաւոր պատկերազարդ լուրերու էջին մէջ կը պատմէ «ողբերգութիւնը» "վրացի" հիւանդապահուհիի մը՝ Այտա Վարդանեանի որ Թուրքիա երթալով սկսած է աշխատիլ որպէս պարուհի. ան սկսած է կենակցիլ ամուսնացած ու երեք զաւկի տէր Թուրքի մը հետ որ իրեն խոստացած է ամուսնալուծուիլ ու իրեն հետ ամուսնանալ: Ողբերգութիւնը եղած է այն որ այդ կենակից Թուրքը սպաննուած է ու դիակը գտնուած անտառի մը մէջ: Արցունքոտ աչքերով ու լալահառաչ «վրացուհի» Ա. Վարդանեան յայտնած է թէ պիտի վերադառնայ իր երկիրը ու ծնունդ տայ իր զաւկին:

ՏՈՔԹՈՐ ՃԷՔ ԳԷՈՐԳԵԱՆ 25-րդ «կամաւոր զոհ» մը արձանագրած է առջի օր»: «Տոքթոր անձնասպանութիւն» մկրտուած, տոքթոր Գէորգեան, այս անգամ, 46-ամեայ կնոջ մը օգնած է որ վերջ տայ իր կեանքին: Հիւանդը սֆլէրոզ ան փլաքէ կը տառապէր: Մահը հետեւանք է մոնոք-սիտ տը քարպոնի ներշնչումի զոր հիւանդը իր կամքով կը շնչէ:

ՄԱՅՔ ԹԱՅՍԸՆ 89 երկվայրկեանէն յաղթեց իր մրցակիցին կոփամարտի ծանր կշիռներու մրցումին եւ 25 միլիոն տոլար գանձեց...: Բանտէն ելլելէն (բռնաբարումի համար) առաջին մրցումն էր եւ երբ իրաւարարը կը դադրեցնէր մրցումը, Թայսըն զարմացած ըսած է՝ «Չէի կարծեր թէ այդքան զօրաւոր հարուած տուի»:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՌՈՒՍԵՐՆ ՈՒ ՍԵՐՊԵՐԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Վերջերս սկսած են ուշադրութիւն գրաւել եուկոսլավական բազմաթիւ ընկերութիւններու կիպրական գրասենեակները: Անոնք կը գտնուին Նիկոսիոյ կամ Լիմասոլի նորակառոյց շէնքերուն մէջ: Ամէն մարդ կ'ըսէ թէ անոնք ներածումով ու արտածումով կը զբաղին. բայց ոչ ոք յաւելեալ բացատրութիւն կրնայ, կամ կ'ուզէ տալ այդ գործունէութեան մասին:

Եուկոսլաւ գործի մարդ մը բացատրած է թէ Մոնթէնէկրոյի մաֆիան շատ աշխոյժ է հոն ու ի միջի այլոց, Պուլկարիոյ եւ Ալպանիոյ ճամբով քարիւղ կը հասցնէ Սերպիոյ:

Յստակ է որ Ռուսերը եւ Սերպերը, օրթոտոքս եկեղեցիին իրենց պատկանելութեան պատճառով, շատ լաւ ընդունելութիւն գտած են Կիպրոսի մէջ: Բայց այդ համակրանքը կը դօրէ՞ ռուսական մաֆիային կասկածելի գործունէութեան աչք փակելու, կամ Պէլկրատի դէմ կիրարկուած արգելքը բռնաբարելու թոյլտուութեան չափ:

Կիպրոս բծախնդրօրէն կը վարուի օտար դրամատուներու գործառնութեան հետ. բայց ինչպէս կ'ըսէ դրամատան մը պատասխանատուն, ոչ ոք տեղեակ է ինչպէս, թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ կիպրական դրամատուներու մէջ: Ճիշդ է որ պէտք է կեդրոնական դրամատան տեղեկացնել 10 հազար տոլարէն աւելի բարձր գումարներու հնչուն դրամով կատարուած գործողութիւնները: Սակայն ատիկա ոչինչ կ'երաշխաւորէ, քանի որ օրէնքը կը բացառէ այն գումարները որոնցմով փոխանցումներ կը կատարուին: Այսպէս, ոչինչ կը նշանակէ ըսել թէ կղզիին դրամատուներու մէջ պահուած գումարները չեն աւելցած, քանի որ նկատի չեն առնուիր այն գումարները որոնք 2 - 3 օր կը մնան Կիպրոս, ուրիշ տեղ մը փոխանցուելէ առաջ:

Կեդրոնական դրամատունը վերջերս տեղեկագիր մը հրապարակած է ուր կը շեշտուին գումարներ օրինականացնելու եւ Պէլկրատի դէմ 1992-ին հաստատուած արգելքը բռնաբարելու դէմ առնուած բոլոր միջոցները:

Օտար մամուլի պատասխանատուն կ'ըսէ որ իրենք իրենց թոյլ պիտի չտային ՄԱԿ-ի սահմանած պատիժները արհամարհել, քանի որ իրենց մեծագոյն հարցին (կղզիին հիւսիսային շրջանին թրքական գրաւումին) լուծումին համար պէտք ունին նոյն այդ կազմակերպութեան: Ան կ'աւելցնէ թէ Կիպրոսի մասին Սերպերու հետ մեղսակցութեան թեզի մը վրայ ծանրանալով Ամերիկացիները կը ջանան Թուրքիոյ հետ իրենց խնդրին մէջ ճնշում բանեցնել իրենց վրայ:

Անցեալին «արաբական քաղաք» նկատուած Լիմասոլը ուր կ'ապաստանէին Լիբանանի պատերազմէն խոյս տուողները, այսօր վերածուած է «ռուսական քաղաք»ի մը. արաբատառ վերտառութիւնները կը փոխարինուին կիւրեղեան տառերով գրուածներով: Պանդոկները ռուսական ճաշացուցակներ ունին ու եուկոսլավական երեք ճաշարաններ բացուած են հոն:

Կիպրոսի Սերպերուն թիւը 2200 է ըստ տեղական պաշտօնական տուեալներու. եուկոսլաւ գործավարին համար 5000 է, իսկ Սերպերը կ'ըսեն թէ 10 հազարի կը հասնի: Կղզիին օրէնքը բոլոր օտարականներու կը պարտադրէ Նախարարներու Խորհուրդէն արտօնագիր ունենալ, հոն կալուած գնելու համար: Այսուհանդերձ, բազմաթիւ Սերպեր ու Ռուսեր տուներու, յարկաբաժիններու տէր են: Առանց շատ հետաքրքրուելու գումարներու աղբիւրով, կալուածային առուծախի գրասենեակները կը յաջողին գնումէն ետք ապահովել պահանջուած արտօնագիրը:

Ռուսերու եւ Սերպերու գանգուածային ժամանումը բազմաթիւ կասկածներու տեղի կու տայ նոյնիսկ երբ կիպրացի դիւանագէտ մը անոնց դէմ հետեւեալ բացատրութիւնը կու տայ. «Կիպրացիները որոնք Եւրոպայի միութեան սեմին վրայ կը գտնուին, օրէ օր աւելի կը գիտակցին թէ պէտք է բացորոշ կեցուածք ունենան, չխոչընդոտելու համար իրենց հաւանական անդամակցութիւնը»: Այսուհանդերձ, կղզին կը տառապի հակասական շահերու միջեւ, քանի որ ինչպէս ըսած է դրամատան պաշտօնատար մը «առանց կրակի մուխ չի բարձրանար»:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 18 / 22)

ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Օգոստոս 18-ին, Էջմիածնայ տաճարին մէջ հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կատարուած է նախագահութեամբ Գարեգին Ա.ի, երջանկայիշատակ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցին առթիւ: Յաւարտ արարողութեան, Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը Հայրապետի շիրիմին առջեւ ոգեկոչած է Վազգէն Ա.ի յիշատակը արժեւորելով եւ գնահատելով անոր բեղուն եւ եկեղեցաշէն գործունէութիւնը:

ԼՂՀ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԼՂՀ կառավարութիւնը պետական պիւտճէէն 52 միլիոն դրամ յատկացուցած է նոր ուսումնական տարուան դասագիրքերուն պատրաստութեան: Արդէն պատրաստ է տասը անուն դասագիրք: Մինչեւ Օգոստոսի վերջ Հայաստանէն կը հասնի 11 անուն դասագիրք եւս. իսկ մնացածը կը ստացուի ուսումնական տարուան առաջին կիսամեակին:

ՀԱՅ - ԻՐԱՆԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իրանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպանը՝ Համիտ Ռեզա Նիքար Իսֆահանի, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, զոր տուած է Երեւանի դեսպանատան մէջ, յայտարարած է որ «Հայ - իրանեան յարաբերութիւնները չեն խաթարուիր»: Այս ապահովութիւնը տուած է իբրեւ հետեւանք Գորիսի 18-րդ քիլոմեթրի վրայ Պարսիկ քաղաքացիի մը սպանութեան: Դեսպանը յայտնած է թէ ան Հայաստան ժամանումէն? սնդամթերք կը տեղափոխէր երրորդ երկիրէ մը եւ զոհուած է օգնութիւն ցոյց տուած ատեն: Դեսպանը ըսած է նաեւ թէ Մեղրի - Երեւան ճամբան ապահով չէ, նաեւ Հայերուն համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՓԷՔԻՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ

Հայաստանի պատուիրակութիւնը Սեպտեմբեր 4 - 15 կը մասնակցի Կիներու միջազգային չորրորդ խորհրդաժողովին: Օգոստոս 18-ին Լրագրողներու տան մէջ տեղի ունեցած է պատուիրակութեան ներկայացուցիչներու հանդիպումը լրագրողներու հետ: Պատուիրակութեան նախագահն է Ազգ. Ժողովի Ընկերային, առողջապահական եւ բնապահութեան հարցերու յանձնաժողովի նախագահ Հրանոյշ Յակոբեան. ան տեղեկութիւն տուած է Հայաստանի կիներու վիճակը պատկերացնող իրենց զեկուցումին մասին:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԺԱՆԱՀԱՒԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միջնադարուն խաչակիրներու արշաւանքի ժամանակ դէպի Երուսաղէմ, որոշ ատեն մը Փլովտիւ քաղաքը կ՛անցնի անոնց իշխանութեան տակ եւ անոնց դէմ պատերազմի կ՛ելլէ պուլկար Քալոեան Թագաւորը: Ան քաղաքի գրաւման յաջողութիւնը կը պարտի որոշ չափով նաեւ պաւղիկեաններուն, որոնք նեցուկ կը կանգնին անոր պայքարին: Սակայն ի՞նչ սկզբնաղբիւրներու վրայ յենած, Պր. Է. Սէլեան կը նշէ, որ պուլկար Թագաւորը Թրակիան ու Մակեդոնիան կցելէ վերջ պուլկար պետութեան, իր «դաշնակից - հերետիկոսները» այսինքն՝ պաւղիկեանները, Հիւսիսային - Պուլկարիա կը գաղթեցնէ: Այս նշումը պատմական իրողութեան կը հակասէ եւ անտրամաբանական պէտք է համարել Քալոեան Թագաւորին վերաբերումը իր դաշնակիցներուն հանդէպ, երբ անոնք ոչինչով չեն դրդած զինք նման քայլ մը առնելու: Վերադառնալով պատմական անցքերու ուղղակի տեղեկութեանց -- քաղաքի գրաւման կապուած եւ անկէ ծնած հետեւանքներու մասին, Փրանսացի ժամանակագիր Ժոֆրուա տը Վիլարտուէն, որ խաչակրաց արշաւախումբին մաս կը կազմէ, իր «Կ. Պոլսոյ գրաւումը» հատորին մէջ (9) կը տեղեկացնէ այսպէս. «Մարդոց մէկ մասը որոնք փոփելիքաններ էին (10) (այսպէս կոչուած են Արեւմուտք Թափանցած պաւղիկեանները), որոնք յանձնուեցան անոր (պուլկար Քալոեան Թագաւորին) ըսին. «Տէր արքայ, եկուր ձիարշաւ վարէ Փլովտիւի առջեւ կամ ղրկէ քու բանակը եւ մենք քաղաքը քեզի պիտի յանձնենք»: Բացայայտ է, որ յիշեալ պարագային պաւղիկեանները Քալոեանի դաշնակիցները կը հանդիսանան եւ 1205-ին քաղաքին գրաւումէն վերջ անոնց հանդէպ հալածանք չէ եղած եւ այդ մասին Փրանսացի հեղինակը նման բան չի նշեր: Իրականութեան մէջ, հալածանքի կ՛ենթարկուի քրիստոնեայ բնակչութիւնը՝ բիւզանդական (յունական) եւ առաջին զոհը կը դառնայ քաղաքին արքեպիսկոպոսը, իսկ անոր հետ նաեւ ազնուականներ (հաւանական է անոնք «Լատինացիներ» ըլլան) (11), ըստ նոյն հեղինակին: Այստեղ շահեկան է իմանալ փոքրիկ հատուած մը Փրանսացի ժամանակագրի նոյն գիրքէն. «Այն ժամանակ խոնիս (պուլկար Քալոեան Թագաւորին երկրորդ անունը Յ. Կ.) Փլովտիւ քաղաքին առջեւ ղրկեց իր զօրքը: Տակաւին երկար չկեցած (հաւանաբար կարճատեւ պաշարման համար խօսք կ՛ըլլայ հոս, Յ. Կ.) քաղաքին մէջ եղողները յանձնուեցան այսինքն հերետիկոս բնակիչները, մինչ քրիստոնեաներու մէկ մասը ճողոպրած է ձեւով մը, վրէժխնդրութեան առարկայ չըլլալու համար»: Եւ բացատրելի է թէ ինչու պաւղիկեանները քաղաքէն չեն հեռացած, որովհետեւ իրենք որպէս անտեսուած ու հալածուած տարր, որպէս հերետիկոսներ, յանձին Քալոեան Թագաւորին, տեսած են իրենց ազատարարը, հովանաւորը: Ի հաստատում այդ վարկածին, բերենք Փրանսացի հեղինակին գրածը. «Եւ ան (Քալոեան Թագաւորը Յ. Կ.) խոստացաւ իր հովանաւորութիւնը» (ընդգծումը Յ. Կ.): Այս իրողութեան հակառակ Պր. Է. Սէլեան, ինչպէս արդէն յիշեցինք, պատմական փաստերը անտեսելով, կը գրէ, որ «դաշնակից -- հերետիկոսները» բռնագաղթեցուած են Հիւսիսային - Պուլկարիա: Իրականութեան մէջ պաւղիկեաններու զանգուածային յայտնուիլը այդտեղ եւ Դանուբի մերձափնեայ բնակավայրերու մէջ՝ քաղաքներ ու աւաններ, տեղի կ՛ունենայ: Թրքական գրաւիչներու ներխուժման ժամանակ, Թրակիա ու Փլովտիւի շրջանը, քաղաքին գրաւումի ժամանակ 1363 / 1364 կամ դար ու կէսէն քիչ մը աւելի ետք այն ժամանակաշրջանէն, երբ Թագաւորած է Քալոեան Թագաւորը: Այս իմաստով Պր. Է. Սէլեանի նշումը բռնագաղթի կապակցութեամբ, զոր կը վերագրէ պուլկար Թագաւորին, անհիմն է ու քննադատութեան չի կարող դիմանալ:

Հիւսիսային Պուլկարիոյ տարածքին պաւղիկեան յորջորջմամբ տեղանունները ի յայտ կուգան 14-րդ դարու վերջաւորութեան, ինչպէս ատիկա կը հաստատէ Միլչօ Եովչեվ իր մէկ ուսումնասիրութեան մէջ (12): Պաւղիկեան ածականով սկսող այդ տեղանունները հիմք չեն կրնար ծառայել անպայման պնդելու որ այդտեղի բնակիչները ազգօրէն նախկին հայ - պաւղիկեաններ էին որոնք դժբախտաբար կորսնցուցած էին իրենց ազգային պատկանելիութիւնը պուլկար միջավայրի մէջ, դարերու ընթացքին: Ատոր ապացոյցներէն մէկը տեղանուան երկրորդ բառին պուլկարական ծագումն ու իմաստը ցոյց կուտայ եւ որեւէ կապ չունի հայերէն լեզուի հետ, օրինակ՝ Փաւլիքեանսքա Քալուկերիցա, Փաւլիքեանսքա Որոսթոխիցա, Փավլիքեանսքա Սքրաւենա, Փաւլիքեանսքա Օրեշանի (թարգմանաբար՝ Պաւղիկեան վանականուհի, Պաւղիկեան կնձնափայտ, Պաւղիկեան Սքրաթենա, Պաւղիկեան Ընկուզենին գիւղէն եւ այլն) Հիւսիսային - Պուլկարիոյ տարածքին նման տեղանուններուն միջեւ միայն հայկականութեան բնոյթ ունի Թորոս տեղանունը: Հայերուս մօտ ընդհանրացած անուն մը, որ Թէոդորոս յունական անուան կրճատուած ձեւն է եւ պուլկարական այլ մարդոց ոմանց անունը Թոտոր է, որ նոյնպէս կրճատումն է յիշեալ յունական անունին: Յենելով պուլկար բանասէր Միլքօ Եովչեվի ուսումնասիրութեան եւ պատմական իրողութիւններու վրայ, հարկ կը դառնայ համաձայնիլ եւ ընդունիլ անոր հաստատումը ու եզրակացութիւնը թէ «15 - 18-րդ դարուն հերետիկոսները, այսինքն՝ պաւղիկեանները, որոնք բնակութիւն հաստատած են Օսըմ գետի երկայնքին, եւ Փլովտիւի շրջանին մէջ, յստակ արտայայտուած ինքնագիտակցութիւն ունին պաւղիկեանութեան հետ իրենց կրօնական կապին եւ պուլկար ազգութեան պատկանելիութեան»: Յատկանշական օրինակ նման ազգային ինքնագիտակցութեան առկայ է նաեւ 17-րդ դարու վերջաւորութեան ու 18-րդ դարու սկիզբին Պանաթ (Ռումանիոյ մէջ, Յ. Կ.) ապաստան գտած պաւղիկեաններու մօտ (13): Պաւղիկեան բնակչութեան պուլկար ազգին պատկանելիութեան մասին յիշեալ ժամանակահատուածին ընթացքին, կը վկայեն կաթողիկէ միսիոներներու գրաւոր տեղեկութիւնները, ըստ որոնց պաւղիկեանները պուլկարերէն կը խօսին եւ իրենց գիր -- գրականութիւնը պուլկարերէն լեզուով է: Շատ տրամաբանական է նման իրավիճակ մը եթէ նկատի առնենք, որ 8 -- 11-րդ դարերու հայ պաւղիկեանները, հեռացած իրենց հայրենի հողէն ու ազգային արմատներէն, ցրուած պուլկար (նախապէս եւ յոյն) միջավայրի մէջ, չէին կրնար պահպանել իրենց ազգային ինքնութիւնը, ինչպէս այդ պատահած է նոյնիսկ ոչ աղանդաւոր հայ համայնքներու հետ՝ Հնդկաստան, Լեհաստան եւ այլուր: Ձուլման այդ գործընթացը տեղի ունեցած է, պուլկար ազգութեան գոյացումէն վերջ, ուստի Հայերու դերը այդտեղ, ինչպէս կը ձգտի ապացուցել Պր. Է. Սէլեան, չի համընկնիր անոր յօդուածի նիւթին: Ցաւօք պէտք է նշենք, որ հայ պաւղիկեանները, որոնք բռնագաղթեցուած են Պալքաններու վրայ, իրենցմէ եւ ոչ մէկ նիւթական կամ գրաւոր պատառիկ չեն թողած հայերէն լեզուով, ոչ միայն սկզբնական շրջանին, երբ արդէն առկայ են անոր տարածքին, այլեւ աւելի ուշ Պուլկարիոյ մէջ 15 -- 18-րդ դարերու տեւողութեան: Ատիկա պէտք չէ վերագրել միայն անոնց հալածանքին եւ հայերէն ստեղծուած գրականութեան մը - եթէ ունէին - փճացման: Այս իրավիճակը կը դժուարացնէ պնդումը թէ նախնական շրջանէն վերջ, անոնք հայ մնացած են: Օրինակը, զոր ցոյց կուտայ Պր. Է. Սէլեան՝ փրոֆէսէօր Քարոլ Թէլպիզովի ու անոր Հայկէմազ մեծ - մօրը մասին, ապացուցելու համար նախկին պաւղիկեան յաջորդներու հայկական պատկանելիութիւնը, ճշդումի ու փաստերու կը կարօտի: Յիշեալ պուլկար գիտնականին միայն որոշ գրութիւններուն ծանօթացայ, բայց նման օրինակ կարելի չեղաւ գտնել, իսկ յօդուածագիրը չէր մատնանշած իր տեղեկութեան աղբիւրը, ուրկէ որ քաղած էր զայն:

Պատմական առանձին տուեալներու կողքին յօդուածին մէջ կը հանդիպինք հաղորդումներու, որոնք ամենեւին կապ չունին Հայերու առկայութեան մասին պուլկար ազգի գոյացման հարցին հետ: Պր. Է. Սէլեան կը նշէ թէ Չիփրովցի պուլկար հայրենասէր Փեթըր Փարչեվիչ հայերէնի գիտակ է եղեր, առանց փաստեր յիշելու այդ մասին: Հայկական աղբիւրներ կը տեղեկացնեն (14), որ կաթոլիկութեան կարկառուն այդ անձը Թրանսիլվանիոյ մեծահարուստ Հայերէն ֆինանսական օժանդակութիւն ըստացած է Չիփրովցի ապստամբութեան կազմակերպման ու իրագործման համար, որ պայթած է 1688 թուականին, ընդդէմ Օսմանեան դաժան տիրապետութեան: Առարկայականութենէ դուրս կը մնայ նաեւ ուրիշ հաղորդում մը, ըստ որուն պուլկար ազգային - ազատագրական պայքարի առաքեալ ու կազմակերպիչ՝ Վասիլ Լեւսքի հայերէնի ծանօթ է եղեր: Եւ ատիկա յօդուածագիրը կ՛ուզէ կապել անոր ծննդեան վայրին հետ, որուն մօտակայքը դարեր առաջ պաւղիկեան գիւղ մը գոյութիւն ունեցած է (15): Վասիլ Լեւսքիի գաղտնի գործունէութեան ժամանակ Հայու անուամբ թէսքերէ կրելը առհաւատչեայ մը չէ հայերէնի ծանօթութեան:

Պատմական խառնաշփոթ մը նկատելի է Պր. Է. Սէլեանի յօդուածին այն մասին մէջ, ուր ան Քամենեց -- Փոտոլսք (Լեհաստան) քաղաքի հայ բնակչութեան պաւղիկեան ազգին կը վերագրէ, առանց որեւէ փաստի: Վարդան Գրիգորեանի հետազօտութենէն (16) պարզ կը դառնայ, որ այդ եւ այլ լեհական քաղաքներու հայ բնակչութիւնը՝ այնտեղ հաստատուելով պատկանած է հայկական Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ միայն յետագային ընդունած է կաթողիկէութիւնը: Հայերու գաղթը դէպի Լեհաստան տեղի ունեցած է պաւղիկեան աղանդի քայքայումէն ու անհետացումէն վերջ, այնպէս որ լեհահայ պաւղիկեաններու մասին կարելի չէ պնդել, այլ պէտք է ընդունիլ լեհահայ կաթողիկէներու եւ հաւանաբար եւ լեհահայ լուսաւորչականներու առկայութիւնը այնտեղ: Ի հաստատում այդ իրողութեան, առկայ է հետեւեալ փաստը. Թուրք սուլթան Մեհմէտ Դ. դէպի Լեհաստան կատարած ռազմական արշաւանքին ժամանակ, 1672-ին Քամենեց քաղաքին գրաւումէն վերջ այդ քաղաքին հայ բնակչութեան մէկ մասը նաւերով կը բռնագաղթեցնէ դէպի Փոքր Ասիա, բայց որոշ հանգամանքներու բերումով անոնց ստուար մասը պուլկարական ծովափ կ՛իջնեն, իսկ 1675-ին Փլովտիւ հաստատուելով կը տիրանան «Սուրբ Գէորգ» Եկեղեցւոյն (17): Նորահաստատ հայ գաղթականները շատ հաւանական է որ ուղղած են կառչած մնալ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ պաւղիկեաններ չեն եղած, քանի որ անոնց դաւանանքը կը մերժէ եկեղեցական կառոյցները որպէս աղօթատեղի:

Անցեալին վերաբերող պատմական տեղեկութիւնները, որոնք որոշ կապ մը ունին 19-րդ դարու պուլկար -- հայկական եւ հայ -- պուլկարական յարաբերութիւններուն հետ, նոյնպէս ստուգումներու անհրաժեշտութիւն ունին: Պէտք է ըսել, որ Պր. Է. Սէլեան Տիարպէքիրի բարձրաստիճան հայ հոգեւորականը քահանայի մակարդակին հասցուցած է, իսկ գիտենք որ ան իր աստիճանի ու հեղինակութեան համար կարողացած է քաղաքի պուլկար յեղափոխական աքսորեալներու կեանքի պայմանները թեթեւցման նպաստել: Ճշտումներ պէտք է մտցնել եւ այն տեղեկութիւններուն, որոնք կը վերաբերին մարդասիրական արարքներուն, ի նպաստ Պուլկարներու, զորս յուշարկած են փլովտիւցիներ Արթին Կիտիքով եւ Գէորգ Վրդ. Ռուսճուքլեան:

Պուլկարիոյ տարածքին կարելի է «Հայեր» ազգանունին (էթնոնիմ) եւ «Հայկական» ածականին հանդիպիլ, որոնցմով կազմուած են տարբեր տեղանուններ եւ անկասկած Հայերու գոյութիւնը կը մատնանշեն, սակայն անոնց մասին, մանաւանդ վաղ ու անոր յաջորդող միջնադարու վերաբերեալ քանակական տուեալներ կը պակսին: Այդ հանգամանքը կը դժուարացնէ ճշդելու Հայերու նպաստը պուլկար ժողովուրդի տնտեսական, հասարակական ու մշակութային տարբեր բնագաւառներուն մէջ:

«Հայեր» կամ «Հայկական» ածականով տեղանուններ յայտնի են շատոնց եւ անոնց կողքին Պր. Է. Սէլեան ցոյց կուտայ Պաչքովօ գիւղի մօտ (Փլովտիւէն մօտ 30 քիլոմեթր հարաւ) «Հայեր» Արմենցի տեղավայր մը, որ մինչ այդ նշուած եղած չէ եւ ինք որեւէ սկզբնաղբիւր յառաջ չի քշեր: Մի գուցէ ատիկա կը վերաբերի Կորնօ -- Վօտէն գիւղի շրջակայքի «Հայուհի» վայրի, որուն մասին ինք լուր չի հաղորդեր, մինչդեռ այդ տեղանունն ալ յայտնի է պուլկարական պատմական գիտութեան մէջ, շնորհիւ Տ. Ցոնեվի հետազօտութեան (18):

Մեր կողմէ մատնանշուած պատմական եւ այլ այս կարգի անճշտութիւններ ու շեղումներ ակամայ վերապահութեան ու կասկածի առիթ կ՛ընծայեն Պր. Էտուար Սէլեանի գրութեան արժանահաւատութեան հանդէպ:

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Ծանօթագրութիւններ. --

(9) - Պուլկարիոյ Պատմութեան Քրէստոմաթիա, Սոֆիա, 1978, էջ 275 - 327:

(10) - (11) - Ժոֆրուա տը Վիլարտուէն, յիշեալ Քրէստոմաթիան (պուլկարերէն լեզուով):

(12) - Միլքօ Եովչեվ, Պաւղիկեաններ եւ պաւղիկեան բնակավայրեր Պուլկարիոյ տարածքին վրայ 15 -- 18-րդ դարերու ընթացքին, Սոֆիա, 1991, 193 էջ (պուլկարերէն լեզուով):

(13) - Անդ, էջ 64:

(14) - Գասպարեան, Ներսէս, Փլովտիւի հայկական «Սուրբ Գէորգ» Եկեղեցին Ուսումնասիրութիւն, անտիպ:

(15) - Միլքօ Եովչեվ, անդ, էջ 31:

(16) - Գրիգորեան, Վ. Ռ. -- Ուկրաինիայի ու Լեհաստանի հայկական գաղութներու պատմութիւն (Հայերը Փոտոլիէի մէջ): Երեւան, 1980, էջ 246, (ռուսերէն լեզուով):

(17) - Յիշատակարան՝ Ստորագրութիւն Սուրբ Եկեղեցւոյ եւ այլն Պետրոս դպիր Տէրեայ Ստեփանեան, 1828 ձեռագրի պատճէն: Երուանդ Եպիսկոպոս Փէրտահճեան, Կ. Պոլսոյ հայ գաղութին ծագումը եւ անոր եկեղեցին (1675 -- 1828 -- 1929), Փլովտիւ, 1929, 48 էջ: Ներսէս Գասպարեան, անդ:

(18) - Տիմիթըր Ցոնեւ, «Գր. Բակուրեանի շինութիւնները Ասենովկրադի ու անոր շրջակայքի տարածքին: Հնագիտական ինստիտուտի տեղեկագիր» Պուլկարիոյ գիտութիւններու ակադեմիային, 23-րդ թիւ 1960 թ. (պուլկարերէն լեզուով):

ՄՈՎՍԷՍ ՊՉԱՔՃԵԱՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ի՞նչ կը պատահի երբ լսենք որ վաստակ ու խորք ունեցող գրագէտ մը, որուն գործերուն ծանօթ էինք ցարդ, որուն անգրական մականունը արդէն վերածուած էր գրական հաստատութեան՝ Մովսէս Պչաքճեան, պիտի գայ այս ափերը: Պիտի գայ հեղինակը «Լուսաւոր Աչքերով Օտարականը» վէպին, որ իր հրատարակութեան տարեթիւէն 1993-էն ի վեր՝ ճեղքած ամէն սահման ու ժամանակ, իր իմաստութեան շողերը կը սփռէ մեր հետզհետէ մթնող գրական երկնակամարին վրայ: Եւ ի՞նչ կը մտածեն անոնք որոնք ճանչցած են զինք իբրեւ բարեկամ ու գործընկեր, խմբագիր եւ ուսուցիչ, ճամբորդական գրասենեակի վարիչ եւ դիւանագէտ, ճանչցած են զինք Հալէպ, Պէյրութ կամ Փարիզ, ո՛ր ոստայնին մէջ որ ինկած է, ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնուած է՝ կառչած իր գրագէտի կոչումին, գրիչը ձեռքէն վար չէ թողած: Գրած է թատերգութիւն, յօդուած, խոհագրութիւն, պատմուածք, վէպ -- միշտ հայկական աշխարհը մնացեալ աշխարհին հետ առնչող: Ոչ թէ փղոսկրէ աշտարակի մը մէջէն մարտահրաւէր կարդացող, այլ փողոց իջած քաղաքներու տենդը ապրած, մարդկային վիճակներու, կենսապայքարի, ինքնորոնումի գետնուղիները, մացառները բացող, եւ այս դարուն մէջ մարդ ըլլալու հրաշքը ունեցող վիպագիր: Ի՛նչ կը մտածենք որ այո՛, անպայման տեսնելու ենք այս գրողը, լսելու ենք զինք, որովհետեւ հակառակ իր գրողի խառնուածքի թելադրած մեկուսացման՝ եղած է գաղթաշխարհի կեանքը վրձնող յանձնառու գրագէտ:

Ատոր համար էր որ Համազգայինի Գանատայի Վարչութիւնը հրաւիրած էր զինք անցնող Յունիսին, ներկայացնելու գրողը՝ հանրութեան, ինչպէս նաեւ իր խօսքը լսելի դարձնելու ընթացաւարտ աշակերտութեան: Թորոնթոյի եւ Մոնրէալի զանազան ձեռնարկներէ եւ հանդիպումներէ ետք, ուր իր գործը ներկայացուցին Էլիզ Շարապխանեան եւ Փրոֆ. Նաքէ Մինասեան, Պչաքճեան հասաւ Միացեալ-Նահանգներու արեւելեան ափը ուր նոյնպէս ունեցաւ հանդիպումներ իր հին ու նոր բարեկամներուն հետ: Ան ամէնուրեք արժանացաւ ջերմագին ընդունելութեան, շրջագայեցաւ իր այցելած նահանգները, հմայուեցաւ յատկապէս աշխարհի մայրաքաղաք նկատուող Նիւ-Եորք քաղաքով: Նիւ-Ճըրզիի ռատիոյէն Միսաք եւ Զարմինէ Պօղոսեան համապարփակ յայտագրով ներկայացուցին Մովսէս Պչաքճեանի կեանքն ու գործը, եւ ապա տեղի ունեցան երեք հրապարակային ձեռնարկներ՝ Նիւ-Եորքի, Պոսթընի եւ Ուաշինկթընի մէջ:

Հակառակ անտանելի տաքի ալիքին, Յուլիս 13-ին գրասէրներու խումբ մը փութացած էր Մենհեթընի Գաւուքճեան համալիրի ծի սրահը հաղորդուելու գրողին հետ: Բացումը կատարեց գլխաւոր կազմակերպողը, Համազգայինի Նիւ-Եորքի մասնաճիւղի ատենապետ Յովհաննէս Պըզտիկեանը: Ան ողջունեց հիւր գրագէտը, Հայաստանէն հանրածանօթ նկարիչ՝ Գրիգոր Խանջեանը, տոքթոր Բերկրուհի Սվաճեանը, Հալէպէն տոքթոր Թորոս Թորանեանը, ներկաները, եւ անցաւ գրական երեկոյի երեւոյթին:

«Գրական երեկոյ մը հոգեկան խայտանքի եւ վերակենդանացման առիթ է, - ըսաւ, - թէպէտ մեր գրական եւ մշակութային օրրանները նահանջի մէջ են եւ մտաւորական դասի ու գրասէրներու շարքերը կը նօսրանան հետզհետէ, բայց մեր հոգիները կայտառ են, եւ պիտի շարունակուի այս մաքառումը հոսանքին ի վեր: Քսանըութ տարիներէ ի վեր Նիւ-Եորքի Համազգայինը կը կազմակերպէ գրական ձեռնարկներ, յոբելենական հանդիսութիւններ եւ մշակութային զանազան ծանր ու սպառազդեցիկ երեկոներ հայ գրականութեան նուիրուած քուրմերու եւ հերոսներու:

«Այսօր Մովսէս Պչաքճեանի գործը պիտի ներկայացնէ բանաստեղծուհի Վեհանոյշ Թեքեան -- ո՛վ որ չէ կարդացած՝ դժուար կը ճանչնայ զինք: Հայ կինը, հայ կանանց իրաւանց պաշտպանուհին, հայ քերթողութեան ժանրի նորիկ եւ երանգիչ եւ բառող - ինչպէս որ կար՝ կարող, երգ՝ երգող: Թեքեանը ոմանց համար բարդ է, ուրիշներու համար ժամանակէն առաջ է, շատերու համար զարտուղի է, իսկ ինծի համար զարտուղի ըլլալէ անդին՝ բազմուղի է, բազմանիւթ, բազմաթունդ եւ արշաւահոգի: Հիմա առիթը պիտի տրուի Թեքեանին որ զիս սըխալ հռչակէ»:

Վեհանոյշ Թեքեան ըսաւ որ զինք սխալ հռչակելու միտք չունի, որովհետեւ դեռ շատ գործ ունին կատարելիք միասին: «Այսօր մենք եկած ենք ծանօթանալու գրագէտի մը -- ո՛չ թէ պատուելու կամ քաջալերելու զայն, իրաւ գրագէտ մը կը խրտչի անոնցմէ -- այլ՝ հաղորդուելու գրագէտի մը հետ որ շատերուս նման անցած է զանազան ոստայններէ, հազուագիւտ գրող, աղմուկ չէ բարձրացուցած, վէճեր չէ ծագեցուցած, լուռ ու մունջ ապրած եւ իր յօդուածներով երեւոյթներ ու մտածումներ արծարծած, հրատարակած է վեց հատորներ եւ հանդըրուան առ հանդըրուան հասած է ստեղծագործական այս կայանին, ուր «Լուսաւոր Աչքերով Օտարականը» վէպը կը համարուի մնայուն, այսինքն դասական գործ:

«Ինծի համար մեծ հաճոյք էր կարդալ մանաւանդ իր վերջին գործը: Ներկայացնելիքս միայն բնոյթը պիտի ըլլայ այս վէպին եւ արժանիքները գրագէտին: Վէպին յարատեւութիւնը մեր կեանքին մէջ: Եւ պիտի թելադրէի որ ոեւէ Հայ եթէ կ'ուզէ «Նահանջը Առանց Երգի»էն զատ ուրիշ վէպ մըն ալ կարդալ, այս անգամ մե՛ր սերունդին կեանքը պատկերող, անպայման կարդայ «Լուսաւոր Աչքերով Օտարականը»:

Մօտ քառասունհինգ վայրկեան, մէջընդմէջ ընթերցումներով, Թեքեան ներկայացուց գործը: Ապա խօսքը տրուեցաւ հեղինակին:

Պչաքճեան նախ խօսեցաւ «Փարիզի տղոց» մասին, ՄԵՆՔ շարժումին, հասցուց մինչեւ մեր ժամանակները, եւ ըսաւ. «Վերջերս Նիւ-Եորքի մէջ մէկը հարցուց ինծի թէ գրող մը այս օրերուն յոռետե՞ս թէ լաւատես պէտք է ըլլայ: Գրողը պէտք է երկուքէն ալ խուսափի, որովհետեւ յոռետեսին եւ լաւատեսին մէջ «տեսնել» բայը կայ. իսկ գրողը, նկատի առած՝ ընթերցողներու սակաւութիւնը, գրական իրավիճակը եւ գիրք հրատարակելու մղձաւանջը -- եթէ «տեսնէ»՝ կրնայ հրաժարիլ գրելէ: Հետեւաբար եթէ գրող է, պէտք է թէ կոյր ըլլայ, թէ խուլ:

«Ես չէ, որ գրեցի այս գիրքը, այլ ան գրուեցաւ: Երեսուն տարուան փորձի մը արգասիքն է: Պիտի թելադրէի հաւանական ընթերցողին, որ առաջին քառասուն էջերուն պահանջած ճիգը չվախնար, որպէսզի վարժուելէ ետք գրելաձեւին՝ կարենար ըմբոշխնել մնացեալը: Որովհետեւ այս գիրքը չի նմանիր այն տակառ մը գինիին, որուն համը գիտնալու համար պիտի բաւէր միակ բաժակ մը»:

Շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք կազմակերպիչներուն, ներկաներուն, դասախօսին, Պչաքճեան պատկերով մը փակեց իր խօսքը. «Նաւակ մը շինեցի, ըսաւ ան, -- Թուղթէ նաւակ մը, որ զիս մինչեւ այս ափերը բերաւ: Ըստ երեւոյթին բաւական ուժեղ կողեր պէտք է ունեցած ըլլայ, որ դիմացաւ Ատլանտեանին, անցաւ երկրէ երկիր: Ես չեմ այլեւս իր նաւավարը, ան իր գլուխը առեր կ'երթայ, երբեմն երբեմն ես կը հետեւիմ անոր: Ամէն գիրք իր ճակատագիրը ունի, եւ ես շնորհակալ եմ իր գոյութեան նկատմամբ ձեր ցուցաբերած գուրգուրանքին համար»:

Ներկաները խլեցին գրագէտին գիրքերուն բոլոր օրինակները, անգամ մը եւս փաստելով որ անգրասէր չէ մեր հանրութիւնը, կը գնահատէ հրամցուածին արժէքը եթէ ... մատուցուի անիկա:

Յուլիս տասնըեօթը, Պոսթըն: Պչաքճեանի առաջին գործը կ'ըլլայ Յակոբ Կարապենցի եւ Դրոյի շիրիմներուն առջեւ աղօթք մը մրմնջալ: Երեկոյեան՝ Պր. Եղիա Ատուրեանի նախաձեռնութեամբ Ուաթըրթաունի ԱՄՄ-ի տպաւորիչ հանդիսասրահը լեցուած էր մօտ երկու հարիւր գրասէրներով, Պոսթընի ընտրանին՝ այլազան կազմակերպութիւններէ, յարանուանութիւններէ ներկայացուցիչներ, մտաւորականներ, երէց եւ երիտասարդ գրողներ, խմբագիրներ փութացած էին պատուելու վերջին քսան տարիներուն Փարիզ բնակող Մովսէս Պչաքճեանն ու միշտ հալէպահայ Թորոս Թորանեանը:

Թէքէեան Մշակութային Միութեան վարիչ Պր. Գէորգ Մարաշլեան բացումը կատարեց երեկոյին: Ապա Վեհանոյշ Թեքեան ներկայացուց Մովսէս Պչաքճեանի գործը, իսկ Զարմինէ Պօղոսեան՝ Թորոս Թորանեանի հունձքը:

Շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք կազմակերպիչներուն ու ներկաներուն, իր խօսքին մէջ Պչաքճեան ողջունեց ներկայութիւնը իր երբեմնի տնօրէն, այժմ «Հայրենիք»ի խմբագիր՝ Պր. Գէորգ Տօնապետեանին, ինչպէս նաեւ իր նախկին վաստակաշատ ուսուցիչ՝ Պր. Մինաս Թէօլէօլեանին, ըսաւ թէ բազմախաւ շնորհի մը խորհուրդը կայ այս երեկոյին մէջ, եւ պատմեց մանրադէպ մը: Իր մօրը կ'այցելէ բարեկամուհի մը, եւ խօսակցութեան ընթացքին կը խօսին ասոր -- անոր տղուն բժիշկ, ճարտարապետ, դեղագործ ըլլալուն մասին, եւ երբ մօրը բարեկամուհին կը հարցնէ. «Տղա՛դ ի՞նչ գործով կը զբաղի», մայրը կը պատասխանէ. «Մենք ալ գի՛րք կը գրենք»:

Իր զաւկին ընտրած ուղիին հետ հաշտ հայ մայրը, ամբողջ ընտանեօք գիրք կը գրեն:

Ապա բժիշկ Թորանեան իրեն յատուկ զուարթախոհութեամբ խօսեցաւ սփիւռքի կարգ մը երեւոյթներու մասին:

Տէր եւ Տիկին Եղիա Ատուրեան շքեղ պատուեւեղանով հիւրասիրեցին ներկաները: Պչաքճեանի գիրքին բոլոր օրինակները դարձեալ սպառեցան:

Յուլիս քսաներկու, Շաբաթ գիշեր, Ուաշինկթըն: Անձրեւ, անտանելի տաք: Այս անգամ Պր. Սարգիս Նազարեանի նախաձեռնութեամբ եւ կազմակերպութեամբ Ուաշինկթընի Համազգայինի՝ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ձեռնարկ: Համազգայինի Շրջանային Վարչութեան անունով գրագէտին բարի գալուստ մաղթեց Պր. Գուրգէն Ասատուրեան, ապա Պչաքճեանի կեանքն ու վերջին գործը ներկայացուց Վեհանոյշ Թեքեան:

Գրագէտը խորապէս գնահատեց ներկաներուն հետաքրքրութիւնը, խօսեցաւ գրական այժմու իրավիճակին, իր գործին ստեղծումին մասին, եւ ապա մակագրեց գիրքերը: Անոնք որ չկրցան ունենալ օրինակ մը, իրենց հասցէները տուին յետագային ստանալու համար:

Մովսէս Պչաքճեան վերադարձաւ Փարիզ Յուլիսի քսանչորսին, բազմաթիւ գրասէրներու անվերապահ գնահատանքին արժանացած:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ»

Հեղինակ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Կան գիրքեր, որոնց հրատարակումը, նոյնիսկ ուշացած, պատեհ է, որովհետեւ կը վերադարձնէ գրողի մը արժէքաւոր ժառանգութիւնը, գոհացնելով ընթերցողին սպասումը: Այսպէս է «Սիրտ Սրտի» հատորը՝ «Յառաջ» օրաթերթի մատենաշարի թիւ 20-ը, որ կը համախմբէ ֆրանսահայ պարբերականին մէջ, բայց նաեւ «Ապագայ», «Յուշարար», Թէոդիկի «Ամէնուն տարեցոյց»ին մէջ՝ 1929 - 1938 եւ 1957 - 1974 ժամանակաշրջաններուն լոյս տեսած, Շահան Շահնուրի յօդուածները, մինչեւ վերջին գրութիւնը՝ «Բայց երազն էր գերիզօր» (1974 Յուլիս 27): Գրողի մը դիմանկարը կը կազմեն ոչ միայն իր հրատարակած հատորները, այլ նաեւ այն էջերը, զորս ան ցրած ու ձգած է տարբեր պարբերականներու մէջ: 1957-ին «Յառաջ»ին վերսկսած աշխատակցութեան առաջին յօդուածին վերնագիրը կրող այս հատորը կոկիկ ժողովածու մըն է, որ կը բացուի Գրիգոր Պըլտեանի «Բանտարկուած Թռչունը» ներածութիւնով եւ կը շարունակուի երկու գրական գործերով. «Աւագ Ուրբաթ» եւ արդէն ծանօթ ու բացառիկ «Պույնուզլը-ները»:

Ինչպէս իրականութեան մէջ, յօդուածաշարը կ'ընդհատուի --երկրորդ մասի յօդուածաշարէն առաջ-- տեղ բանալով «Յառաջ»ի խմբագիր ու գիրքի հրատարակիչ՝ Արփիկ Միսաքեանի «Որպէս վկայութիւն» յուշերուն, որոնք կը վերականգնեն թերթին հետ Շահնուրի գործակցութեան երեւոյթները: Պէտք է ըսել, որ --վերադարձէն առաջ-- այն ժամանակաշրջանին, երբ գրողը հայկական շրջանակներուն հետ իր կապը խզած էր, այսինքն 1939-էն 1957, դրսեւորուած է իբրեւ ֆրանսագիր բանաստեղծ եւ արձակագիր, Արմէն Լիւպէն անունով, աշխատակցելով գրական հանրածանօթ հանդէսներու եւ հրատարակելով --Կալիմարի հովանիին տակ-- քանի մը հատորներ: Այս բոլորին ցանկը, ներառեալ յետմահու գործերը, կցուած է գրքին վերջաւորութեան:

Շահան Շահնուր (Շահնուր Քերեսթեճեան) ծնած էր 1903 Օգոստոս 3-ին, Կ. Պոլիս, եւ մահացած՝ 1974 Օգոստոս 20-ին, Ֆրեժիւս: Պէրպէրեան վարժարանն աւարտելէ ետք, 1923-ին Փարիզ գացած է, ուր յաճախած է Սորպոնի գրականութեան դասընթացքները: Թէոդիկին քրոջը զաւակն էր եւ ան է, որ «Յառաջ»ին յանձնած է «Նահանջը առանց երգի» վէպը, հրատարակուած իբրեւ թերթօն (1929): Արժանացած է իբրեւ ֆրանսերէն գրող, ականաւոր գրագէտներու գնահատանքին, մասնաւորաբար՝ բանաստեղծ Մաքս Ժագոպի:

Շնորհաւորելի է սփիւռքահայ ժամանակակից լաւագոյն գրողներէն մէկուն վերակենդանացումը իր նախկին գրչակից եւ խմբագիրներուն կողմէ:

Հ. Ս.

«Նոր Կեանք», Պուքրէշ
Յուլիս 1995

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՅԱՊԱՇՏ ԶԷՆՔԵՐԸ

Եթէ երեւակայութիւնները իրականութեան վերածուին, անկարելի պիտի ըլլայ ակնթարթի մը մէջ անշարժութեան մատնել չարագործ մը որ ձեռքի դաշոյնը կամ ատրճանակը ճօճելով կը քալէ ոստիկաններու վրայ: Ատոր համար պիտի բաւէ որ ոստիկանները շարժման անցնեն կպչուն նիւթով մը լեցուած հեռարձակ իրենց սրուակները: Անոնց պարունակած մածուցիկ փրփուրը անմիջապէս պիտի թանձրանայ փակչելով ուղղուած կէտին, անշարժութեան մատնելով չարագործի մը բազուկը, սրունքը, եւայլն: Այդ փրփուրը արտադրութիւնն է ամերիկեան Արդարադատութեան Նախարարութեան աշխատանոցներուն, որոնք այս տարի 2 միլիոն տոլարնոց պիւտճէ մը ունեցած են նուազ վտանգաւոր եւ աւելի ազդեցիկ զէնքով օժտելու համար ապահովութեան պաշտօնեաները:

Այս յառաջացումին պատճառը այն է որ օրէ օր կը շեշտուին ոստիկանական բըռնութիւնները ու դատական հետապնդումները աւելի սուղ կ'արժեն: Միւս կողմէ ոստիկաններն ալ կը փափաքին որ աւելի յարմար միջոցներ ունենան իրենց գործը կատարելու համար:

Յիշեալ աշխատանոցները հիմնուած են 1968-ին. տարեկան ընդհանուր 23 միլիոն տոլար պիւտճէ ունին եւ 50 աշխատող: Անոնց աշխատանքները կարելի պիտի դարձնեն նաեւ որ վազող ոստիկանները չարագործներու հետապնդումին ընթացքին մանր ռատիօ -- հաղորդիչներ պարունակող գնդակներ արձակեն որոնք կպչելով խոյս տուող ինքնաշարժին, պիտի արդիլեն անոր անհետացումը: Ապահովութեան պաշտօնեաները կարելիութիւնը պիտի ունենան տակաւին շատ զօրաւոր լոյս արձակող գործիքներով կուրցնելու չարագործները կամ անոնց ինքնաշարժին անիւները պայթեցնելու հեռուէն, որպէսզի չկարենան խոյս տալ:

Կայ նաեւ մանրալիք ազդանշանով մը ինքնաշարժներու ելեկտրական սարքերը անդամալուծելու ծրագիրը որ անպատեհ կը նկատուի, որովհետեւ այդ ազդանշանը կ'ազդէ նաեւ տկար սիրտերու խթանիչ գործիքներուն, սպառնալով յանցագործին կեանքին:

Վերջին քսան տարիներուն այս աշխատանոցները հարիւրաւոր ծրագիր քննարկած են. անոնց աշխատանքին արդիւնք են հակափամփուշտ բաճկոնները որոնք սկըսան գործածուիլ 70-ական թուականներուն:

Այս աշխատանոցները ունին իրենց ընդդիմադիրներն ալ. շատեր կը բողոքեն մեծ գումարներու յատկացումին, նախընտրելով որ աւելի զարկ տրուի ոստիկաններու լաւագոյն պատրաստութեան:

ՔԱՂՀԱՆ

(Շար·ը Ա· էջէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

Սեպտեմբերին փինանսներու նախարարութիւնը պիտի տայ կարճ տեւողութեան պարտաթուղթեր: Ատիկա սկիզբը պիտի ըլլայ պետական արժեթուղթերու Հայաստանեան շուկային, ինչ որ մեծ դեր կը խաղայ տնտեսութեան կայունացման ու պիւտճէի բացը լրացնելու տեսակէտէն:

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ԿԱՊԵՐԸ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻՆ

Երեւանի հեռաձայնի միջքաղաքային եւ միջազգային ցանցը վերանորոգող աշխատանք կը կատարուի, ամերիկեան եւ հայկական ընկերութիւններու գործակցութեամբ: Նպատակ կը հետապնդուի միջազգային չափանիշերու հասցնել Հայաստանի հեռաձայնի ցանցը: Կը նախատեսուի մինչեւ յաջորդ տարուան Յուլիս ամիսը միջազգային կայանի գիծերը հազարէն հասցնել 80 հազարի:

PELERINAGE ANNUEL

1954 ——————— 1995
4 1ème ANNIVERSAIRE
1954 ——————— 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՍՈՒՐԲ ԿԱՆ
ՈՒԽՏԱՏԵՂԻՆ ԱՅԾԵՐՈՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocésain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille :* Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine :* Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45:
— *Beaumont :* Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap,* Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian,* Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour et repas compris..	200 F.
Aller-retour seul	100 F.
Repas seul	100 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերոմի Չ. Շանթ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեանէ իրենց ամուսնութեան 60-ամեակին առթիւ: Տիկին Աւտոյեան երիցագոյն անդամուհին է մասնաճիւղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Խոսւար Տէրիքեան Նորակազմ Թատերախումբը ստացած է հետեւեալ նուէրները Թադէոս Սիմոնեանի մահուան առթիւ՝ Արծիւեան ընտանիք (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տոլպաչեան, Օր. Անի Պօղեան, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւն 500-ական Ֆր., Յովսէփեան ընտանիք 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահէ Եթէրեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ղարիպեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Գասպար Ղարիպեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Զարեհ Ծինպաշեան (Վալանս) եւ Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Համալեան (Վալանս) 100-ական Ֆր.:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

1995 -- 1996

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն կ'ընդունուին, մուտքի քննութենէ մը ետք, ուսման ընդունակութիւն ունեցող, ծագումով հայ եւ նըւազագոյն 11 - 12 տարեկան սան - սանուհիներ, որոնք նախընտրաբար շըրջանաւարտ եղած են հայկական նախակրթարանէ մը:

Աշակերտներ պարտին Հաստատութիւն ժամանած ըլլալ 1995, Սեպտեմբեր 7-էն 10: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 13-ին:

Հիմնական հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու կողքին՝ կը դասաւանդուին նաեւ յունարէն, արաբերէն, ռուսերէն, պուլկարերէն եւ ֆրանսերէն որպէս ընտրովի դասանիւթեր:

Թեկնածուները իրենց դիմումը պէտք է կատարեն անմիջապէս Հաստատութեան տնօրէնութեան գրասեր կերպով, ներփակելով հետեւեալ պաշտօնաթուղթերը. --

ա. - Ինքնութեան թուղթի կամ անցագրի պատճէն.

բ. - Բժշկական վկայագիր.

գ. - Վերջին երկու տարիներու վկայականները.

դ. - Բարի վարուց եւ ընդունակութեան յանձնարարագիր մը՝ տրուած վերջին վարժարանի տնօրէնին կողմէ.

ե. - Յանձնարարագիր մը տրուած Հ. Բ. Ը. Մ.-ի տեղական Մասնաճիւղին կողմէ.

զ. - Ծնողքին, խնամակալին կամ պաշտպանին կողմէ տրուած երաշխաւորագիր մը, որով յանձն կ'առնուի վճարել անհրաժեշտ ծախքերը ու տէր կանգնիլ աշակերտին, երբ ան տարեվերջին, կամ այլ անհրաժեշտ պարագաներու, վերադառնայ իր բնակավայրը:

Հաստատութեան մասին յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէին.--

The Registrar,
Melkonian Educational Institute,
P. O. Box 1907
Nicosia, Cyprus.
Tél. : 42 21 95, 42 22 04
Fax : 02 - 49 31 55.

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (fnm)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անշուշտ) ապա՝ 374-2 եւ թիւը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Թադէոս Սիմոնեանի մահուան առթիւ՝ Օր. Քրիսթին Զաքարեան 200 Ֆր. «Հայաստան» հիմնադրամին, Մինասեան Եղբայրներ (Սէն - Ժերոմ) 100 Ֆր. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.

1. - Բացման աղօթք.

2. - Բացման խօսք.

3. - Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.

4. - Վարչական Խորհուրդի բարոյական գործունէութեան զեկուցում.

5. - Վարչական Խորհուրդի նիւթական հաշուետուութիւն.

- Միտքերու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.

6. - Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը:

7. - Վարչական Խորհուրդի անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.

8. - Զանազանք:

Ի գիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա. - Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը:

բ. - Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաներու մեծամասնութիւն չգոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը:

գ. - Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ - քարտուղար՝ Պր. Ստեփան Պօղոսեանի հետ.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70 անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար:

- Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին:

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ

COMMEMORATION
DU 85ème ANNIVERSAIRE
DES CROIX DE SECOURS DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաչէնը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե'ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

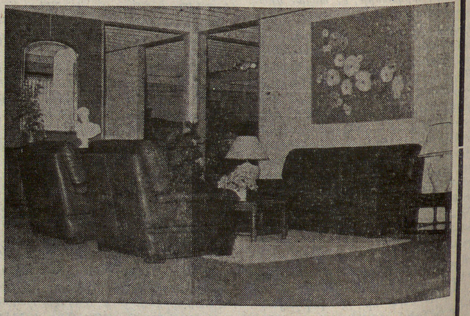
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝ Փօլ Պաղտասարեանի

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél.: 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 24
JEUDI
24 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.661 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.661

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՉԵՉԷՆԻՈՅ ՄԱՍՆԱՏՈՒՄԻ ՀԵՌԱՆԿԱ՞Ր ՄԸ

«Մոսկովեան նորութիւններ» թերթին համաձայն, Չեչենիան մասնատելու ծրագիր մը պատրաստ է որ կրնայ գործադրուիլ եթէ երկրորդ անգամ մը ձախողի «կամաւոր մասնակցութիւնը Ռուսաստանի դաշնակցութեան»: Կրեմլինի մէջ արդէն ատոր շշուկները կը տարածուին ու ամէն մարդ կը ջանայ յառաջիկայ ընտրութիւններու հեռանկարին մէջ ամէնէն տեղին քայլը առնել:

Այս մասին կասկածները զօրացուցած է Չեչենիոյ սահմանակից ռուսական Ստաւրոպոլի շրջանին մէջ ռուս նախագահին ներկայացուցիչը Կուլակովսկի. ան ըսած է որ պէտք է Չեչեններէ պարպել Չեչենիան ու Ստաւրոպոլի կից անոր գօտին կցել ռուսական այդ շրջանին: Անոնք որոնք ծանօթ են երիտասարդ այդ գլխանդէտին քաղաքական գործունէութեան, վստահ են թէ ըսածը անմեղ կեցուածք մը չէ իր: Չեչենիոյ պատերազմին մասին քննիչ յանձնախումբին նախագահն ալ խօսած է մասնատումի ծրագրի մը մասին որ իբրեւ թէ վաւերացուած է: Ատով որոշուած են կ'ըսուի Ստաւրոպոլի վերադարձուելիք հողերը: Ատիկա կը պահանջեն նաեւ Ստաւրոպոլի, Կուբանի եւ Դոնի կոզակները:

Չեչենները արդէն սկսած են վախ զգալ նման հեռանկարի մը հաւանականութեան առջեւ: Կը վախնան որ Կրեմլին կը հրաւիրէ դրացի երկիրները չեչէն հողերէն մաս առնելու, մեղմացնելու համար Ստալինի եւ Խրուշչովի պատճառած հողային սխալներու դառնութիւնը: Եւ եթէ շրջանի ազգութիւնները ներգրաւուին այս գործընթացին, Չեչենիա ոչ մէկ բարեկամ պիտի ունենայ: Գործնականին մէջ Ռոստովէն, Ստաւրոպոլէն եւ Կրասնոդարէն սկսած են արտաքսել Չեչենները: Կոզակները կը պահանջեն որ Ստաւրոպոլի մէջ մէկ Չեչէն իսկ չմնայ: Անոնց այս դիրքը շեշտուած է Բուդեննովսկի պատանդներու պատահարէն ի վեր: Ըստ պաշտօնական տուեալներու, հոն 500 Չեչէն կ'ապրի որոնց միայն հինգը պաշտօնապէս արձանագրուած են վերջին մէկ տարուան ընթացքին: Նոյն շրջանին մէջ Չեչեններու ըսուած է որ եթէ իրենց կամքով չմեկնին, կրակի պիտի տրուի իրենց ունեցածը: Ատոր վրայ, հարիւրի չափ ընտանիքներ աճապարանքով ձգած են տուն-տեղ, անասուններ ու ստացուածք ու մեկնած են ի մեծ ուրախութիւն թալանողներու: Ուրիշ գիւղի մը մէջ չեչէն ընտանիքի մը տունը հրկիզուած է, երկրորդի մը պարտէզը ռումբ մը ինկած, երրորդ ընտանիք մը արտաքսուած է գիւղէն, տեղացի կոզակներու պետին ու ոստիկանի մը բռնութեամբ: Ընտանիքին պետը Ստաւրոպոլ դիմած է արդարութիւն փնտռելով, բայց Չեչեններու մեծամասնութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ անհեթեթ ու ապարդիւն են նման դիմումներ:

Ռուսաստանի հողերէն Չեչեններու վտարումը Բասայեւի արարքին փոխադարձութիւն մը կը նկատուի: Սակայն, նկատի առնուած է նաեւ այդ շրջանի ընտրողներուն հակազդեցութիւնը. նպատակը կը հետապնդուի Չեչեններու ճնշումի գինով ապահովել վարչապետ Չերնոմիրդինի եւ նախագահ Ելցինի ժողովրդականութիւնը: Երկուքն ալ անհրաժեշտօրէն պէտք ունին կոզակներու քուէներուն:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Սիրելի Տիկին Արփիկ Միսաքեան,
Յարգարժան գործակիցներ «ՅԱՌԱՋ»ի,
Փարիզ, Ֆրանսա

Գերմանիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդարանը անհուն սիրով եւ ուրախութեամբ կուգայ միանալ «Յառաջ» օրաթերթի բազմահազար ընթերցողներուն՝ բերելու համար անկեղծ ու սրտաբուխ շնորհաւորութիւններ անոր հիմնադրութեան 70-ամեակին առթիւ:

Սփիւռքեան իրականութեան մէջ 70 տարիներու մշտատեւ ու մշտանորոգ ներկայութիւն. յիրաւի հերոսութեան հասնող աշխատանք է ու ծառայութիւն, նուիրուածութիւն է ու զոհողութիւն:

Եւ ինչպէս չուրախանալ ի տես այն իրողութեան, որ թէեւ «ՅԱՌԱՋ»էն առաջ ու անկէ ետք լոյս աշխարհ եկած բազում հայերէն թերթեր ու պարբերականներ դժբախտաբար չգոյատեւեցին, «ՅԱՌԱՋ»ը կայ ու կ'ընթանայ յառաջ՝ պահելով մեր լեզուն մեծասքանչ:

Եւ փառք Աստուծոյ, որ կայ նաեւ ընթերցողը, որ կը սպասէ «ՅԱՌԱՋ»ին, կը սպասէ, քանզի «ՅԱՌԱՋ»ի արդար վարձքն է այդ: Կը սպասէ, քանզի 70 տարիներ «ՅԱՌԱՋ»ը ունեցած է եւ ունի՛ իր ընելիքը՝ քննադատութեանց մէջ անաչառ, լաւը տեսնող, իսկ վատին ու թերութեանց արդար պատասխան տուող:

Վարձքերնիդ կատար ու երթ յարատեւ...

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն, Օգոստոս 22

Պատուարժան
Խմբագրական կազմ
«ՅԱՌԱՋ» օրաթերթի
Փարիզ

Յարգարժան հայրենակիցներ,

«Յառաջ»ի գոյատեւման, յարատեւման, ազգային անաչառ ծառայութեան ու բազմաբեղուն գործունէութեան 70-ամեակի բարեբաստիկ առիթով, թոյլ տուէք Ձեզ փոխանցելու, Աւստրօ-Հայկական Մշակութային Ընկերութեան պատուոյ անդամների, վարչութեան կազմի եւ բոլոր անդամների ջերմագին շնորհաւորանքներն ու լաւագոյն բարեմաղթութիւնները:

Այս ուրախ առիթով «Յառաջ»ին ցանկանում ենք կատարեալ կորով ու յարատեւութիւն՝ իր ազգօգուտ աշխատանքները «Յառաջ»ային բծախնդրութեամբ երկար-երկար տարիներ շարունակելու համար:

Ի դիմաց՝
Աւստրօ-Հայկական
Մշակութային Ընկերութեան
ՌԱԶՄԻԿ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ
(Ատենապետ)

ՀՈՒԲԵՐՏ ՎԻԴԸՐՀՕՖԵՐ
(Ատենադպիր)

Վիէննա, Օգոստոս 22

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԴՐԲԵՋԱՆ եւ ԷԼՖ ընկերութիւնը համաձայնութեան եկան Կասպից ծովի քարիւղի հետազօտութեան եւ շահագործման համար: Այս համաձայնագրին լուրը հաղորդած է ԿՆՔԱՐ-ի (Ադրբեջանի Քարիւղներու Ազգ. Ընկերութիւն) Նախագահը՝ Նատիք Ալիեւ: Այս ծրագրերը կը վերաբերին 50-էն 100 միլիոն թոն հանքերու: Նախագահը յիշեցուցած է որ ամերիկեան Շեվրոն ընկերութիւնը արդէն համաձայնութիւն մը ստորագրած էր Բաքուի հետ Կասպից ծովի այդ շրջաններու հետախուզութեանց համար, բայց, աւելցուցած է, հարկ է տարբեր շրջագօտիներ սահմանել վիճաբանութիւններու առաջքն առնելու համար:

ԱՊՏԷԼՔԷՐԻՄ ՏԷՆԷՇ որ ձերբակալուած է շուէտական ոստիկանութեան կողմէ, կասկածելի է «սպանութեան եւ սպանութեան մեղսակցութեան համար» Սէն-Միշէլի կայարանին ռմբափորձին կապակցութեամբ: Հակահարեկչական պայքարի երեք դատաւորներ կը շարունակեն քննութիւնները: «Գանար-անշէնէ» (Օգոստոս 23) մանրամասն կը պատմէ գլխաւոր վկային -- գաղտնի ոստիկան -- տեղեկատուութիւնը: Յուլիս 25-ին, երեք Մագրէպցիներ, որոնց մէջ վերոյիշեալը (Տէնէշ) ուշադրութիւնը գրաւած էին այս ոստիկանին ձեռքէ ձեռք պայուսակ մը անցընելով, բայց, ոստիկանը կարծած էր թէ թմրեցուցիչի տիլըրներու հետ է գործը:

ՆՈՐ-ԶԵԼԱՆՏԱ Լա Հէյի միջազգային Ատեանին դիմած է արգիլել տալու համար Ֆրանսական հիւլէական փորձերը: Այս նախաձեռնութիւնը, սակայն, կը բախի իրաւական բազմաթիւ դժուարութիւններու. օրինակ՝ Ֆրանսա, 1974-էն ի վեր, չի ճանչնար միջազգային Ատեանին ձեռնհասութիւնը ինչ կը վերաբերի ազգային պաշտպանութեան հարցերու: Կան նաեւ այլ խոչընդոտներ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Նախարարապետը՝ Չերնոմիրդին յայտարարած է թէ բանակցութիւնները պէտք է շարունակուին Չեչեններու հետ, Արգունի դէպքերը պէտք չէ արգելք ըլլան:

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ԳՐԱԳԷՏԸ՝ Կիւնթըր Կրաս մեծ աղմուկ կը հանէ Գերմանիոյ մէջ, ուր իր վերջին 800 էջնոց գիրքը («Երկար պատմութիւն մը») ծանր քննադատութիւններու թիրախ է: Երկրին ամէնէն համբաւաւոր քննադատը՝ Ռայխ-Ռանիքի «Տէր Շփիկըլ»ի մէջ բաց նամակով մը հեղինակին ուղղուած, կ'ըսէ, ի մէջ այլոց. - «Հեղինակը որ ապուշ մը կը փնտռէ իր վէպին ծոցը պէտք է ակնկալէ որ ապուշութիւնը տարածուի եւ վարակէ ամբողջ գիրքը»: Այս նամակը պատճառ եղած է որ Կրաս արգիլէ թերթին հրատարակելու իր տուած հարցազրոյցը: Թերթը լուսանկար մըն ալ հրատարակած է որ ցոյց կուտայ քննադատը երկու ձեռքերով գիրքը պատռած ատեն: Կրաս հինգ տարի աշխատած է այս գիրքին վրայ որ կը վերաբերի Գերմանիոյ վերամիացման: Գերմանիա այդ իրաւունքը չունէր, ըստ իրեն, Աուշվիցի պատճառաւ: Ընդհանրապէս, հեղինակին բացասական վերլուծումներն են որոնք կը խանգարեն, թէեւ Ռայխ-Ռանիքի, տառացիօրէն, տաղանդի պակասն է զոր կը ճաղկէ, ըսելով սակայն թէ գրագէտը բան չէ հասկցած վերջին տասը տարիներու պատմութենէն: Քննադատն ալ (իրեայ) «Հարցեր» ունի, երկար ատեն ամբաստանուած է որպէս գործակից համայնավար Լեհաստանի գաղտնի սպասարկութեանց: Ամէն պարագայի մէջ, այս ամբողջը կը ծառայեն գիրքին վաճառման, ինչ որ արհամարհելի բան մը չէ, մանաւանդ հրատարակիչին համար:

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԿԱՊԱԼԱՌՈՒՆԵՐԸ...

«Ֆիկարօ» (Օգոստոս 22) կը գրէ թէ Թուրքիոյ մէջ, հինգ տարի է դատական բարդ հարց մը կը քաշքշուի երեք կրօնաւորուհիներու, 25 որբերու եւ թիկունք ունեցող կապալառուի մը (փրոմոթէօր) միջեւ:

Գթութեան քոյրերը որոնց մէկ ունին Պէպէք, որ Պոլսոյ 15 քիլոմեթր հիւսիս կը գտնուի Վոսփորին տիրապետող բլուրան մը վրայ: Հոն, քոյրերը դարուս սկիզբէն 36 հազար քառակուսի մեթրնոց կալուած մը ունին որու վրայ բոլորը աչքը ունին: Թրքական իշխանութիւններն ալ խնդրոյ առարկայ կ'ընեն քոյրերու սեփականութեան իրաւունքը: Սեփականութեան այդ թուղթը, տանին, եղած է Ֆրանսուա-Կզաւիէ Լոպրիի անունով որ այդ օրերուն, Լազարեաններու մեծաւորն էր եւ Գթութեան քոյրերու տնօրէնը Թուրքիոյ մէջ: Հարցը կը վերաբերէր վարչական խնդիրները դիւրացնելու եւ մեծաւորը որ, Արեւելքի Ֆրանսական ուժերու հրամանատար՝ զօրավար Սարայլի բարեկամն էր, կը խորհէր որ իր վարկը կը բաւէ գործողութեան վաւերականութեան համար, քանի բարոյական անձնաւորութիւնը չընդունուիր Թուրքիա կրօնական հաստատութեանց համար:

1923, Թրքական Հանրապետութեան ըստեղծման առեն, Հայր Լոպրի, որ արդէն տարիքը առած էր, կարծած է ամէն ինչ կարգի դնել վաւերաթուղթեր պատրաստելով որոնք կը հաստատէին որ իր անունը կրող սեփականութիւնները կը պատկանին Լազարեաններուն եւ Գթութեան քոյրերուն: Զրնդունուեցաւ եւ 1933-ին, իր մահէն ետք, Թրքական իշխանութիւններուն համար ժառանգորդ չունէր: 1978-ին ալ Թուրքերը կալուածը Վագըֆներու անունին կը դնեն (կրօնական եւ այլ հաստատութիւնները մատակարարող սպասարկութիւններ): Այս Վագըֆներու եւ կրօնաւորուհիներու յարաբերութիւնները սկսած են վատթարանալ 1990-էն սկսեալ, երբ Վագըֆները կ'որոշեն ծախել կալուածը կապալառուի մը որ որոշած էր լիւքս համալիրի մը վերածել: Երբ քոյրերը մերժած են հեռանալ, Վագըֆները դատի դիմած են եւ այդ դատը վերաքննութենէ բեկանում կը քաշքշուի եւ կը տեւէ մինչեւ այսօր: 1991-ին, Հանրապետութեան նախագահութիւնը փորձած է բարեկամական լուծում մը գտնել, հողը երկուքի բաժնելով, մէկ մասը թողլ տալով որ որբանոցը մնայ, միւսն ալ կապալառուին: Առաջարկը, սակայն, ոչ մէկ հետեւանք ունեցած է եւ միարանութիւնը չէ կրցած իսկ բանակցութիւններու ձեռնարկել Վագըֆներուն հետ: Այս վերջինները գոհացած են չափազանցեալ վարձք մը պահանջելով: Սեփականատէր նկատելով իրենք զիրենք, կ'ուզեն պարզապէս քոյրերը վտարել առանց հատուցումի: Քոյրերը պաշտպանող փաստաբանապետին համար լուծում մը պէտք է գտնել, որովհետեւ քոյրերը երթալով աւելի կը վախնան: Վախ ունին մանաւանդ որ որբանոցին պահապանը վտարուի ինչ որ Մարտէն ի վեր կը յետաձգուի: Արդէն իրենց շունը թունաւորուած է: Քոյրերը չեն ուզեր տեղի տալ եւ լքել փոքրիկ քրիստոնեաները որոնց հոգատարութիւնը ունին. մեծ մասամբ Քաղդէացիներ որոնք բռնադատուած եղած են հեռանալ իրենց գիւղերէն պարսկական սահմանը: 1923-ին, Թուրքերը Լօզանի դաշնագիրը ստորագրած են որ կ'ապահովէր բոլոր կրօնական միարանութեանց յարգանքը: Այս դաշնագիրը, այսօր, չի գործադրուիր, ինչ որ առիթ կուտայ Թուրքերուն խրախուսելու այն քանի մը հաստատութիւնները որոնք զօրավիգ են քրիստոնեաներուն, երկրի մը մէջ որ մահմետական կ'ուզէ ըլլալ ինքզինք լայիք հռչակելով հանդերձ:

ԵՓՐԱՏԸ ՏԵՍԱՅ...

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՀԵՐ ԵՂԵՌՆԻ ՎԱՅՐԵՐԷՆ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԵՐԵԱՆ

Մինչ տնտեսական եւ քաղաքական լուրջ հանգամանք ներկայացնող խնդիրներու հետ դէմ յանդիման գտնուող Հայաստանի կառավարութիւնը Եղեռնի 80-ամեակը այս տարի պատշաճ շուքով յիշելու համար պետական յանձնախումբ մը կը նշանակէր, Սփիւռքի զանազան գաղութներն ալ իրենց միջոցներու ներած առաւելագոյն չափով, ամիսներ առաջ, նոյն նպատակին համար յայտագրեր պատրաստելու հետամուտ եղան:

Սուրիոյ հայ գաղութէն ծանօթ անձնաւորութիւններէ եւ միութիւններու ներկայացուցիչներէ բաղկացած յանձնախումբ մը դեռ ընթացիկ տարւոյս Յունուար ամսուան վերջը գիս կը հրաւիրէ որպէսզի իրենց Ապրիլեան յայտագրերուն մասնակցութիւնս բերեմ հայկական հարցի մասին շարք մը բանախօսութիւններով · Լիբանանէն եւս կը փափաքին որ իրենց մօտ ալ գտնուիմ:

Սուրիա Միջին - Արեւելքի մէջ իր աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ մեր ժողովուրդի արդի պատմագրութեան մէջ: Հոն է որ իր դարաւոր հայրենիքէն արմատախիլ եղած մեր ժողովուրդը բռնի տարագրուած է: Հոն է որ դարուս առաջին ցեղասպանութեան զոհ գացող հայ ժողովուրդի մէկ միլիոնէ աւելի անդամներուն ոսկերոտիքը դեռ անշիրիմ մնացած է: Եւ վերջապէս, հոն է որ պատմական մեծ ոճիրին լուռ վկաներու ստուերը, կառչած երէկուան ոճրագործ Օսմանեան Եբիթթիւրք կառավարութեան այսօրուան ժառանգորդներու օձիքին, դեռ անվհատօրէն արդարութեան ճանաչումին եւ հատուցումին կը սպասէ:

Վերոյիշեալ պատճառներով եւ նաեւ ոչ թէ միայն իբր մեր ժողովուրդի մէկ անդամը, այլ նաեւ իբր պատմաբան մը որ տասնեակ տարիներ տրամադրեց հայկական հարցի բոլոր ներքին ծալքերու ուսումնասիրութեան համար, հրաւէրը սիրայօժար կ'ընդունիմ: Վստահ ըլլալով նաեւ թէ առիթը պիտի ունենամ Տէր - Զօր քաղաքն ու շրջակայքը այցելելու որուն մասին այնքան իմացած, կարդացած եւ նաեւ գրած ալ ենք: Բաղձանք մը որ նախորդ այցիս չէի յաջողած կատարել:

⁂

Սուրիական օդանաւային ընկերութիւնը միակն է ուր տեղ մը կրնամ ապահովել: Բոլոր միւս օդանաւային գործակալութիւնները արդէն օրեր առաջ իրենց տոմսերը սպառած են: Կիրակի, Ապրիլ 23, առաւօտեան ժամը 10-ին դէպի Միջին -- Արեւելք կը մեկնիմ: Օդանաւի վարորդը նախ արաբերէն, եւ յետոյ անգլերէն, կը յայտարարէ թէ ճամբորդութիւնը չորս ժամ եւ քանի վայրկեան պիտի տեւէ: Եւ իրօք ալ, խիստ հանգիստ ճամբորդութենէ մը յետոյ, վայրկեանը վայրկեանին Դամասկոսի օդակայանը կը հասնինք: Փարիզի անձրեւոտ եւ խոնաւ օդէն յետոյ կը գտնենք Միջերկրականի դաղջ օդն ու արեւը: Երկու ժամ օդակայանը սպասելէ վերջ, ուրիշ օդանաւով մը Հալէպ կը մեկնիմ: Սուրիա իր աշխարհագրական դիրքով Միջին -- Արեւելքի մէջ կարեւոր երկիր մըն է, բայց իբր պետութիւն իր ներքին վարչակարգով տակաւին հեռու է ղոհացուցիչ վիճակ մը ունենալէ: Ամէն ինչ դանդաղ կ'ընթանայ: Ժամանակը հոս արժէք չունի: Մինչ երիտասարդ զինուորական մը երեք օտարականներու անցագիրները արձանագրելու համար մէկ ժամ կը չարչարուի, անդին եօթը -- ութ ուրիշներ կը խօսին, կը կատակեն կամ կ'երգեն: Այդ թոհ ու բոհին մէջ ակնթարթի մը մէջ օդանաւին մէջ պատրաստած ֆորմիւլերս, անցագրիս հետ պաշտօնական տուած էի, կը կորսուի: Անհրաժեշտ կ'ըլլայ որ հատ մը եւս պատրաստեմ, փառք տալով որ անցագիրս ալ միասին չէ կորսուած...

ՀԱԼԷՊ

Վերջապէս օդակայանէն դուրս կ'ելլեմ: Զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէ կազմուած միջ - միութենական պատուիրակութիւն մը բարի գալուստ կը մաղթէ: Տոքթոր Գէորգ Թեմիզեան՝ յանուն Ուրֆացիներու Միութեան, Տոքթոր Օհանեան՝ յանուն Թէքէեան Մշակութային Միութեան Հալէպի մասնաճիւղի, Պր. Լէփճեան՝ Հնչակեան Կուսակցութեան եւ Տոքթոր Թունուզեան: Կ'ուղղուինք Հալէպի Հայ բժիշկներու երիցագոյն անդամ ծանօթ ակնաբոյժ Տոքթոր Ճէպէճեանի բնակարանը ուր պիտի մնամ Հալէպ կեցութեանս ընթացքին: Տոքթոր Ճէպէճեանի բնակարանը գետնայարկով միասին չորս յարկ է: Գետնայարկը եւ առաջին յարկը իբր դարմանատուն կը ծառայեն: Բ. յարկը տոքթորին բնակարանն է: Իսկ երրորդ յարկը ընթերցասէր հասարակութեան տրամադրութեան տակ գտնուող «Վիոլէթ Ճէպէճեան» գրադարանն է: Տոքթոր Ճէպէճեան Պէյրութի ամերիկեան համալսարանէն շրջանաւարտ ըլլալէ յետոյ իր մասնագիտութիւնը Ֆրանսա կատարած է: Այսօր թէեւ ութսունը անց, ան թէ դարմանատուն կը հսկէ, ուր մասնագէտ բժիշկներու հոգատարութիւնը անպակաս է, թէ ազգային գործունէութիւն կը տանի եւ թէ գրական աշխատութիւններու ժամանակ ալ կը գտնէ: Ճէպէճեան բնակարանը, առանց չափազանցելու, կարելի է ըսել մինչեւ վերջին տարիներս Հայաստանի Հալէպի ներկայացուցչական տան դերը կը կատարէր: Ամէն հոսանքի, գաղափարի եւ մակարդակի այցելուներ առատօրէն մինչեւ իրիկուն կուգան ու կ'երթան: Ոչ թէ միայն հայ, այլ նաեւ արաբ մտաւորականներ, դատաւորներ, համալսարանի դասախօսներ, բժիշկներ Ճէպէճեան բնակարանի առօրեայ այցելուներու ցանկին վրայ կը գտնուին որոնցմէ ոմանց հետ ծանօթանալու առիթը կ'ունենամ: Եւ այս բոլորին հասնելու համար, Տոքթոր Ճէպէճեան առաւօտեան ժամը 6-էն արդէն համակարգիչին առջեւ կը գտնուի:

Ապրիլի վերջին շաբաթը, Հալէպի հայութիւնը այս տարի քիչ մը արտակարգ յայտագրերով սկսաւ: Ապրիլ 24-ի երեկոյեան իբր գլխաւոր բանախօս Դամասկոսէն հրաւիրուած էր Սուրիոյ Աշխարհագրական Ընկերութեան ընդհանուր քարտուղար եւ մեր ժողովուրդի ալ անկեղծ բարեկամ Պր. Հէմշին: Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ Հալէպի համալսարանի մէկ սրահը Հայկական Ցեղասպանութեան եւ ժամանակակից պատմութեան վերաբերեալ օտար լեզուներով հրատարակութիւններու ցուցահանդէս մը: Այս նախաձեռնութեան յաջողութիւնը Հալէպի հայութիւնը կը պարտի Տոքթոր Թեմիզեանի: Տոքթոր Թեմիզեան ընիկ Ռաս-էլ Այնցի, համալսարանական ուսումը ստացած է Դամասկոսի պետական համալսարանը: Գիտական մաքով բայց բանաստեղծական խառնուածքով, ան հակառակ իր խիստ համեստ պայմաններուն յարատեւ աշխատութեամբ Ամերիկայի Ֆիլատելֆիա քաղաքի հիւանդանոցը սրտաբանութեան հետեւած է եւ այսօր իբր լաւ մասնագէտի համբաւ կը վայելէ ու Հալէպի համալսարանը կը դասաւանդէ: Ան եւս հակառակ իր արտակարգ զբաղումներուն, ինչպէս անգամ մը մեզի գրել կուտար՝ «գիշերը մինչեւ ժամը 12 հիւանդներովս զբաղած եմ», գրական աշխատութիւններու եւս մօտէն կը հետեւի եւ իր քանի մը բանաստեղծական հատորիկները արդէն լոյս տեսած են:

Տոքթոր եւ Տիկին Ճէպէճեանի հետ կ'այցելենք հայ կաթողիկէ համայնքի նորակառոյց Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Արարատեան սրահը ուր նմանապէս մեր ժողովուրդի պատմութեան վերաբերեալ գիրքերու ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է: Արաբերէն լեզուով հրատարակութիւններու առատութիւնը ուշագրաւ է: Կ'այցելենք նաեւ «Արամ Մանուկեան» կեդրոնի Լեւոն Շանթ սրահը ուր եւս հայ եւ օտար գիրքերու ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է: Այս հրատարակութիւնները յատկապէս ցեղասպանութեան վերաբերեալ հատորներ են: Գիրքերէն ոմանք ակումբին կը պատկանին, ոմանք ալ անդամներու կամ համակիրներու կողմէ առժամաբար փոխ տրուած են:

Նոյն օրերուն, Վենետիկի Միխիթարեան Միաբանութենէն Հայր Յարութիւն Պզտիկեանի նկարչահանդէսի բացումը կը կատարուի Հալէպի Ֆրանսական հիւպատոսի բնակարանին պարտէզին մէջ ի ներկայութեան Ֆրանսայի Դամասկոսի դեսպանին որ բացման խօսքը կ'արտասանէ: Անշուշտ հրաւիրեալներու մեծամասնութիւնը Հայերէ կը բաղկանայ: Երեկոյթը կը վերջանայ նուագահանդէսով եւ ընթրիքով մը:

Ապրիլ 28, Ուրբաթ գիշեր, Հալէպի Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդարձակ սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ գիտաժողով մը որուն թէման է «Համազգային Կեդրոնական մարմին» մը ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը որ պիտի համախմբէ բովանդակ սփիւռքահայութեան քաղաքական գործունէութիւնը նոյն նպատակին շուրջ: Սոյն գիտաժողովին կը մասնակցին Լիբանահայ յայտնի իրաւագէտ Մէթր Գասպար Տէրտէրեան, Հալէպի հայ իրաւագէտ Տոքթոր Ռուբէն Պօղոսեան եւ տողերս գրողը: Մէթր Պօղոսեան որ Երեւանի գիտաժողովին ներկայ եղած է, չի յաջողիր Երեւանէն թռիչք գտնել: Այս պատճառաւ այդ գիշերը չկրցաւ մասնակցիլ: Սրահը կ'ըսեն թէ 400 հոգի կրնայ առնել: Այդ գիշեր առնուազն 350 հոգի ներկայ էր որոնք հետեւեցան մինչեւ կէս գիշեր, լարուած ուշադրութեամբ: Պէյրութի «Կանչ» շաբաթաթերթը Յունիսի իր թիւերուն մէջ այդ երեկոյեան զեկուցումները հրատարակեց: Հետեւաբար մենք հոս զանց կ'ընենք զանոնք կրկին յիշել:

Հետեւեալ օրը, Մէթր Տէրտէրեան Տոքթոր Ճէպէճեանի բնակարանը կ'այցելէ: Իրեն դիտել կուտամ թէ «այսքան էական եւ հիմնական նախաձեռնութիւն մը յաջողցնելու համար անհրաժեշտ է շատ շափաւոր ծրագրերով սկսիլ»:

Բայց Ապրիլի վերջին շաբաթին, Սուրիոյ հեռատեսիլի գլխաւոր նիւթը եղաւ Հայաստանի վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի նախագահութեամբ պատուիրակութեան մը Դամասկոս այցը: Երեք օր յաջորդաբար Հայաստանի պատուիրակութեան այցը հեռատեսիլի յայտագրերուն գլխաւոր նիւթը եղաւ:

Մայիս 1, Երկուշաբթի գիշեր, Հալէպի Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Արարատեան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ բանախօսութեանս առաջին մասը որն է՝ «Հայկական հարցին ծագումը միջազգային դիւանագիտութեան մէջ 1878-էն 1893-ի միջեւ»: Այլազան երկիրներու պետական դիւաններու բնագիր փաստաթուղթերէն պատրաստուած սահիկներու միջոցաւ Հայկական հարցին ծագումին, Պէռլինի վեհաժողովին եւ կուսակցութիւններու հիմնումին մասին կը խօսիմ: Ընդարձակ սրահը որ առնուազն 300 աթոռ ունի, հազիւ 10 - 15 աթոռ թափուր մնացած է: Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին: Մէկ ժամ բանախօսութիւնէն յետոյ հարցումներու տարափը կը սկսի: Կէս գիշերի մօտ հազիւ կը վերջանայ: Գերապայծառ Պետրոս Արք. Միրիաթեան եւ քաղաքին Հայ Կաթողիկէ համայնքին բոլոր եկեղեցական դասը ներկայ է երեկոյթին: Հայ Առաքելական դասը եւս վերապատուելի Պարգեւ Արարատեանի գլխաւորութեամբ ներկայ է: Իսկ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիէն ոչ մէկ անդամ: Երեք օր տեւող բանախօսութիւններու շարքիս ընթացքին ոչ մէկ եկեղեցական ներկայ եղաւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ դասէն:

Մայիս 2, Երեքշաբթի գիշեր տեղի կ'ունենայ նախորդ բանախօսութեան շարունակութիւնը՝ «Հայկական հարցը Միջազգային դիւանագիտութեան մէջ 1894էն 1913»: Այդ գիշեր ոչ մէկ աթոռ թափուր մնացած էր եւ աւելի քան 20 հոգի երեք ժամ ոտքի հետեւելու պարտադրուեցաւ:

Երրորդ եւ վերջին բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 3, Չորեքշաբթի գիշեր, կրկին նոյն սրահին մէջ: Սրահը որոշեալ ժամէն առաջ լեփ-լեցուն է արդէն: Հալէպ քանի մը տարիներէ ի վեր հայերէն օրաթերթ ունենալէ զրկուած է: Բայց նախորդ երեկոյթներու դրական արձագանգը գաղութին մէջ տարածուած է: Առնուազն վաթսուն հոգի մինչեւ կէս գիշեր ոտքի մնալու դատապարտուեցաւ: Անշուշտ նիւթը ներկաներուն հետաքրքրութիւնը արթնցուցած է: Մենք որ Եւրոպայի մէջ 100 -- 150 հոգի քով քովի բերել բանախօսութեան մը համար յաջողութիւն կը նկատենք, հետաքրքրական է երեւոյթը երբ այդքան բազմութեան մը ներկայութեան Հայկական հարցին վիճաբանութիւնները տեղի կ'ունենան:

Հետեւեալ օրը, ծանօթ ազգայինի մը կը հարցնեմ թէ ինչպէ՞ս կրնայ բացատրել Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ դասուն լրիւ բացակայութիւնը այս երեք բանախօսութիւններու ընթացքին: Կէս -- կատակ, կէս -- լուրջ կը պատասխանէ թէ «Թերեւս Կեդրոնական Կոմիտէէն արտօնութիւն չէ տուած»: Բայց կ'աւելցնէ թէ ունկնդիրներուն մէկ երրորդը Համազգայինի անդամներէ եւ կամ համակիրներէ կը բաղկանար: Առաջնորդարան կ'այցելեմ եւ կը տեսնուիմ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթարոյեանի հետ որ կ'ըսէ թէ «յանձնախումբը պաշտօնապէս զինք չէր հրաւիրած»:

Գերապայծառ Միրիաթեան կը հեռաձայնէ եւ շատ կը խնդրէ որ Գամըշլը եւս բանախօսութիւն մը տամ: Հայ գաղութը դիտել կուտայ ան, մեծամասնութեամբ արաբախօս է: Հետեւաբար, ես հայերէն պիտի խօսիմ եւ տեղւոյն ժողովրդապետ Հայր Անդրանիկ Այվազեան արաբերէնի պիտի թարգմանէ: Իմ ծրագրին մաս կը կազմէ Տէր - Զօր այցելութիւն մը: Հետեւաբար, Տէր - Զօրէն փոխանակ Հալէպ վերադառնալու կրնամ ճամբաս շարունակել դէպի հիւսիս ու Գամըշլը երթալ: Գերպ. Միրիաթեան կը հաստատէ թէ Տէր Անդրանիկ Մայիս 8, Երկուշաբթի առաւօտ Հալէպէն դէպի Տէր - Զօր պիտի գայ Միքրօպիւս ինքնաշարժով մը ու գիս Գամըշլը առաջնորդէ: Նոյն գիշերը բանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ եւ հետեւեալ օրն ալ կրկին գիս Հալէպ պիտի առաջնորդէ: Կը խորհիմ թէ արդեօք կ'արժէ՞ մինչեւ Սուրիոյ կորսուած մէկ անկիւնը երթալ ուր ժողովուրդին մեծամասնութիւնը հայերէն անգամ չի գիտեր: Բայց չեմ ուզեր առաջարկը մերժել եւ կ'ընդունիմ:

ԴԷՊԻ ՏԷՐ - ԶՕՐ

Մայիս 7, Կիրակի առաւօտ ժամը 2·30-ին, Տոքթոր Թեմիզեան գիս կ'առաջնորդէ Հալէպի Թէքէեան Մշակութային Միութեան ակումբը ուր Տէր - Զօրի ուխտագնացները արդէն հաւաքուած են: Մեր խումբին բոլոր ճամբորդները Հալէպէն են: Ոմանք նախապէս արդէն Տէր - Զօր այցելած են: Մինչ ուրիշներ առաջին անգամ ըլլալով կ'այցելեն հայկական Գողգոթային այդ պատմական վայրը: Հալէպ -- Տէր - Զօր երթուղին 320 քիլոմեթր է եւ ասֆալթապատ: Տարագիրներու 1915-ի ամառը օրերով հետիոտն կատարած ճամբորդութիւնը մենք պիտի կատարենք օթոպիւսով եւ օրուան կիզիչ արեւէն զերծ մնալու համար առաւօտեան ժամը 2·30-ին արդէն ճամբայ ինկած ենք: Հազիւ թէ կէս ժամ չըներ որ Հալէպը մեր ետին ձգած ենք ու արդէն կը սկսի անապատը: Առաւօտեան մթնշաղ լոյսին տակ ճամբուն աջ թէ ձախ կողմը կը դիտեմ: Քար, հող եւ ոչ իսկ մէկ ծառ: Մերթ կարելի է տեսնել կարճ խոտերու թուփեր, բայց կեանքի ոչ մէկ նշոյլ: Մէկ ու կէս ժամ յետոյ առաջին կայանը որ կը հասնինք Մէսքէնէն է որ Հալէպ -- Տէր - Զօր երթուղիին վրայ առաջին քաղաքն է, անշուշտ եթէ կարելի է զայն քաղաք կոչել: Քանի մը հարիւր հողէ միայարկ տնակներ միայն կը տեսնեմ ամենանախնական կերպով կառուցուած: Ութսուն տարիներ առաջ արդեօք Մէսքէնէն աւելի լա՞ւ պայմաններ ունէր: Չեմ կրնար խորհիլ իսկ: Եւ կը մտաբերեմ թէ բարեխնամ Օսմանեան տէրութիւնը տնահան բրած մեր ժողովուրդը Փոքր Ասիոյ ամէնահեռաւոր անկիւններէն մինչեւ այս նախնադարեան վայրերը փոխադրած է «իբր թէ պետութեան ներքին ապահովութեան համար միջոցներ ձեռք առած ըլլալու համար»: Եփրատը մեր ձախին կը հոսի: Երթուղին մերթ մեզի գետին կը մօտեցնէ, մերթ կը հեռացնէ: Մէսքէնէ -- Մանսուրա -- Ռաքքա երթուղիին վրայ հանդիպեցանք միայն երկու կառքերու ո-

ՅԱՌԱՋԻ 70-ԱՄԵԱԿԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ազնուափայլ Տիկին Արփիկ Միսաքեան
ԱՄՍ

Ուրախութեամբ կ'ողջունեմ եօթանասունամեայ «Յառաջ»ը։ Այս ողջոյնը շեշտակիօրէն կ'ուղղուի զայն հիմնողին ու տեւականացնողներուն, ասոր մէջ անշ. այսինքն՝ խմբագրապետ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին ու Արփիկ Միսաքեանին եւ անոնց հետ անցեալին ու ներկայիս «Յառաջ»ին ամէնօրեայ երկունքը իրականացնողներուն։

Կը մաղթեմ որ «Յառաջ»ը շարունակէ լոյս տեսնել ամէն օր եւ երկար տարիներ․ մնալով միշտ հաւատարիմ հաղորդակցութեան ազնուագոյն սկզբունքներուն որոնք քաղաքակիրթ մարդու գոյութեան գրաւականներն են։

Կը մաղթեմ նաեւ որ «Յառաջ»ը շարունակէ ունենալ արեւմտահայերէնի որակեալ ընթերցողներ։

Կը շնորհաւորեմ Ձեզ ու Ձեր գործակիցները։

Մնացէ՛ք առողջ ու յաջողութեամբ։

Յարգանօք Ձերդ՝
ՎԱՐԴԱՆ ՕԶԻՆԵԱՆ

Փարիզ, Օգոստոս 15

Խորին ակնածութեամբ Շաւարշ եւ Տիրուհի Միսաքեանի յիշատակին, իրենց աղջկան Արփիկ Միսաքեանին որ յարատեւ աշխատանքով կը շարունակէ հարազատօրէն իրեն փոխանցուած նուիրական առաքելութիւնը։

«Յառաջ» հայ լեզուի պահակն ու յուշարարն է հայ տուներէն ներս։ Իր դերը անփոխարինելի է եւ հիացմունքի արժանի։ Հպարտ ենք որ հայ կին մը ազգային խոր պատասխանատուութեամբ կը կատարէ ազգակերտ գործ։

Մարսէյլի
Հայ Արենոյշներու Միութիւն
ՄԱՆՈՅՇ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

Տիկին Արփիկ

Որպէս երախտագէտ հայ քանի մը տող փափաքեցայ արձանագրել յիշելով Ձեր հանգուցեալ հօր՝ Շաւարշ Միսաքեանի յայտարարած հաղորդագրութիւնը 1939-ի Օգոստոսի թիւով «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ։

Բոլոր հայ զինուորները «Յառաջ»ը պիտի ստանան ձրի։

Չէի կրնար մոռնալ նման ազգասիրութիւն, հայրենասիրութիւն, առատաձեռնութիւն։

1939 Սեպտեմբեր 2-ին կը թողում ընտանեկան բոյնս կը մեկնիմ Պելֆոր որ եղաւ զինուորական առաջին հանգրուանս։

Կը գրեմ «Յառաջ»ին քանի մը օր վերջ կ'ունենամ ափերուս մէջ. Secteur Postal-ի թիւը բաւ էր որ նամակներու ծրարներուն ընկերանար «Յառաջ»ն ալ։

Պատկանած բանակիս մէջ միակ էի որպէս Հայ։ Մտերիմ բարեկամս եղաւ միայն «Յառաջ»ը․ հպարտութեամբ կը կարդայի մինչեւ տուն վերադարձս։

Բոլոր սրտովս կը մաղթեմ Աստուած հայրիկէն որ միշտ պարգեւէ մեր ազգին Շաւարշ-ներ, Միսաքեան-ներ։

ՄԱՄԲՐԷ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Վիէն, Օգոստոս 14, 1995

Անկեղծ շնորհաւորութիւններս «Յառաջ»ի 70-ամեայ տօնակատարութեան առթիւ։ Արտասահմանի նշանակալից երեւոյթ մը հայ պարբերական մամուլի անդաստանին մէջ։

Կը փափաքէի «Յառաջ»ի ջահը միշտ ամուր ձեռքերու մէջ գտնուի։ Ձեզի կորով եւ առողջութիւն, ուրախացնելու համար «Յառաջ»ի ընթերցողները տակաւին երկար տարիներ։

Յ. ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Փլովտիւ, Օգոստոս 10, 1995

րենք մեզմէ աւելի արագօրէն սուրալով հորիզոնին վրայ շուտով կը կորսուին։

Պատմական փաստաթուղթերու մէջ յաճախ յիշուող այս երթուղին որ առենօք պարտասած, կիսամեռ ու անօթի եւ հետիոտն կատարող հազարաւոր տարագիրներու գերեզման եղած է ամէնէն դժընդակ պայմաններու մէջ, մենք մեր արդիական միջոցներով արդէն երեք ժամէն կորած ենք։ Առաւօտեան 5.30-ին Ռաքքա կը հասնինք։ Բուն Ռաքքա քաղաքը Եփրատ գետին ձախ կողմը կը գտնուի։ Մենք որ գետին աջ կողմն ենք, հաւանաբար քաղաքին աղքատիկ եւ երկրորդական շրջանն ենք։ Հեռուէն կը նշմարենք, Եփրատի արեւելեան ափին լոյսերու մէջ ողողուած Ռաքքա քաղաքը։ Ամէն պարագայի մէջ, Եփրատի աջ կողմը նոյն անփառունակ եւ տխուր երեւոյթը կը պահէ։ Քանի մը փոքր խանութներ մէկ -- երկու սրճարան, ինքնաշարժի վառելանիւթ հայթայթող փոքր կայան մը ... Օրը լուսնալ սկսած է եւ բնակիչները արդէն իրենց առօրեայ կեանքին սկսելու վրայ են։ Հազիւ թէ Ռաքքայէն կը հեռանանք կրկին նոյն անջրդի անապատը կը վերագտնենք ուր ծառ մը իսկ չկայ անձրեւէն կամ մանաւանդ արեւէն մասամբ պաշտպանուելու համար։ Կը խորհիմ օրւան տօթէն պաշտպանուելու համար տարագիրները ծառ մը անգամ չեն կրցած գտնել։ Իրենց մէկ ճակատագիր վերապահուած էր, քալել մինչեւ որ ուժասպառ իյնան։ Այս պայմաններու մէջ է որ հազարներ այս ճամբաներուն վրայ մահացան անօթի եւ ծարաւ։ Քանիներ իրենց ընտանիքին հիւանդ եւ մահամերձ անդամները այս անմարդաբնակ ճամբաներուն վրայ լքելու պարտադրուեցան ու իրենց ճամբան շարունակեցին յուսալով վերջին կայանը հասնիլ որ քանի մը օր, քանի մը շաբաթ եւ կամ քանի մը ամիս յետոյ իրենց գերեզմանը պիտի ըլլար...

Կը խորհիմ թէ երբ ութսուն տարիներէ ի վեր կ'ափսոսանք եւ կը զարմանանք թէ ինչո՞ւ օտարները հայկական ցեղասպանութեան մասին անտեղեակ են, արդեօք Հայ Դատի Յանձնախումբերը ինչո՞ւ անհրաժեշտ չեն նկատած կարգ մը երթուղիներու երկայնքին, ինչպէս Հալէպ -- Մէսքէնէ, Մէսքէնէ - Տէր - Զօր եւ Հալէպ - Համա - Հոմս, ի յիշատակ նահատակներուն եթէ ոչ քանի մը յուշարձան առնուազն քանի մը ցուցատախտակ ուր արաբերէն եւ անգլերէն լեզուներով 1915 - 1916-ին գործադրուած մեծ ոճիրը պիտի յիշուէր։ Արդեօք աշխարհի միւս անկիւնը՝ Մոնթէպէլլոյի կամ Մարսէյլի Եկեղեցիին բակին մէջ յուշարձան մը կանգնել աւելի՞ անհրաժեշտ է քան թէ բուն վայրերուն մէջ ուր ոճիրը գործադրուած է։ Եղեռնի ժառանգորդը միայն Սուրիոյ հայ գաղո՞ւթն է թէ ոչ բոլոր Սփիւռքը։ Սուրիա այսօր իր նախնադարեան քաղաքակրթութեան հնագիտական արժէքներուն հետքերուն շնորհիւ ամէն տարի բազմահազար զբօսաշրջիկներու այցելութեան վայր եղած է որոնք դժբախտաբար ոչինչ գիտեն այդ ճամբաներուն վրան տեղի ունեցած անհամար ոճիրներուն ու խժդժութիւններուն մասին։ Մեր մէջ համոզում մը կայ թէ օտարը պարտաւոր է աշխարհի առաջին քրիստոնեայ պետութեան մը ժողովուրդը եղող Հայուն անցեալը, հայրենազուրկ ըլլալուն պատճառները գիտնալու։ Եւ դեռ մեր մէջ ունինք միամիտ մեծամիտներ որոնք նոյնիսկ կը յաւակնին Հայերը Հրեաներուն հետ բաղդատելու։

Կ'անցնինք յաջորդաբար Սապխա եւ Դըպսի գիւղաքաղաքները, քիչ մը հեռուէն, որոնք կը պահեն նոյն տխուր երեւոյթը։ Եւ երեւակայել որ Էրզրումէն, Խարբերդէն, Պրուսայէն կամ Տրապիզոնէն մեծահարուստ ընտանիքներու անդամներ մինչեւ այս վայրերը աքսորուած են նախնական պայմաններու մէջ ապրելով պատերազմի վերջը սպասելու համար։ Եւ դեռ կան նենգամիտ այսպէս կոչուած պատմաբաններ որոնք «Օսմանեան կառավարութեան այս որոշումին մէջ չեն ուզեր տեսնել փաստը կանխամտածուած ցեղասպանութեան»։

Առաւօտեան ժամը ութին արդէն Տէր - Զօրի արուարձանները կը հասնինք։

(Շար. 1)

ՀՈՂԻՎՈՐՏԻՔ

ԹԱԴԷՈՍ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Օգոստոսեան շոգին, անաղմուկ իր բնակարանին մէջ աչքերը փակեց պատուաւոր, աւանդապահ եւ բարեպաշտ հայ հարազատ ընտանիքի մը արժանաւոր հայրը՝ Թադէոս Սիմոնեան։

Ծնած էր 1914-ին Խարբերդ նահանգի երրորդ գաւառի Տերսիմի կեդրոնական քաղաքը՝ Խոզաթ։ Նախապէս քրտաբնակ գիւղաքաղաք մը որ ընդարձակուած է 1850-ական թուականներուն զօրանոցի մը շինութեամբ եւ որպէս բանակատեղի։ Հայեր եւս երկար ատեն ապրած են Խոզաթ, Խարբերդէն ոտքով մօտաւորապէս տասնըհինգ ժամ հեռաւորութեան վրայ, մինչեւ 1915-ի տեղահանութիւնը։ Այսպէս ալ եղած է Սիմոնեան ընտանիքին ճակատագիրը։

1915 Յուլիսին կը հնչէ Խարբերդի եւ շրջակայքի հայութեան բնաջնջումի ահազանգը՝ «բոլոր Հայերը, օրօրոցի երախաներէն մինչեւ հարիւր մէկ տարեկանը պիտի աքսորուի Ուրֆա․ երեք օր պայմանաժամ կը տրուի պատրաստուելու, երեք օր վերջ ով որ չի հնազանդիր տանը առջեւ կախաղան պիտի բարձրացուի։ Այն խումբը որ իր տանը մէջ Հայ կը պահէ, ինքն ալ Հայուն հետ կախաղան պիտի հանուի․ այս է հրամանը»։ Սիմոնեան ընտանիքը հակառակ մուներիկին այս յատարարութեան, քանի մը ամսուան Թադէոսը դեռ խանձարուրի մէջ պահուած, կը ձգէ քիւրտ Թափառաշրջիկներու մօտ, ու կը բռնէ բռնագաղթի ճամբան։ Շարունակութիւնը հասարակաց է բոլոր բախտակից Հայերու պատմութեան։ Հայրը ճամբան կը սպաննուի։ Մայրը կը ճաշակէ աքսորի ճամբաներու բոլոր տառապանքները եւ կ'ունենայ խիստ աղէտաւոր վախճան մը։ Գրեթէ ծնողք չճանչցած, սէր եւ գուրգուրանք չտեսած երախան քանի մը տարի յետոյ քիւրտ Թափառաշրջիկներուն հետ կ'երթայ Տիգրանակերտ։ Հոն է որ, երկար փնտռտուքներէ յետոյ մեծ եղբայրը եւ կնքահայրը զինք կը գտնեն։ Սակայն, ան իր հայ ըլլալը չի գիտեր եւ չուզեր հետեւիլ իր հարազատներուն։ Քիւրտ կինն է որ կը պատմէ եղելութիւնը եւ կը համոզէ զինք հետեւելու իր մեծ եղբօր։ Այսպէս, Թադէոս Սիմոնեան կ'անցնի Սուրիա, Հալէպ, ուր կը գտնէ նաեւ իր քոյրը։ Ընտանիք կը կազմէ ու կայք կը հաստատէ մինչեւ 1971։ Այդ թուականին ընտանիքին հետ կը գաղթէ Ֆրանսա, ու կը հաստատուի Մարսէյլի մերձակայ հայաբնակ քաղաքը՝ Կառտան։ Թադէոս Սիմոնեան կը լծուի աշխատանքի երկրորդ կամ աւելի ճիշդ երրորդ կեանք մը սկըսելու հեռանկարով։ Բայց, տասը տարի յետոյ հիւանդութիւնը զինքը կը հարուածէ։ Կը դառնայ անդամալոյծ։ Տասնըչորս տարի կ'ապրի իր կնոջ եւ զաւակներուն հոգատար շունչին եւ խնամքին տակ, գուրգուրանքին սիրոյ ներքեւ։ Թադէոս Սիմոնեան ամբողջ կեանք մը ապրեցաւ փարած ընտանեկան սրբութիւններուն, հօրենական բարքերուն աւանդներուն, զօրացած ազգային գիտակցութեան ու արժանապատուութեան խոր զգացումներով։ Այս անգնահատելի առաքինութիւններն ու բարոյական արժէքներն է որ կը ձգէ իր հարազատներուն որպէս հարըստութիւն, ժառանգ, դրամագլուխ։ Օրինակ մը հայ մարդու մը որ ճաշակած է լեղին իր պատմութեան ու ապրած պարզութեան, համեստութեան ու խոնարհութեան մէջ ի սէր իր ընտանիքին եւ ի նըպաստ իր ժողովուրդին։

Թադէոս Սիմոնեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Կառտանի Եկեղեցին, Օգոստոս 12-ին։ Թաղման կարգին նախագահեց Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան ու պատշաճ դամբանական մը արտասանեց։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

«ԱԳՆԷՍ ՄԽՍԻՐԵԱՆ» ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հայ Կանանց Միջազգային Կազմակերպութեան Գալիֆորնիոյ Յանձնախումբին եւ տոքթոր Ագնէս Մխսիրեանի բարեկամներու նախաձեռնութեամբ, Յուլիս 15-ին, «Գոմըրս» ակումբին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ - հանդիպում մը։ Այս առթիւ կազմակերպուած է նաեւ թանկագին առարկաներու աճուրդ մը, որուն եկամուտը կը յատկացուի «Ագնէս Մխսիրեան» կրթաթոշակի հիմնադրամի հաստատման, Հայաստանի ամերիկեան համալսարանին համար։ Բացումը կատարելով Ֆլորա Տունայեանց շեշտած է Հայ Կանանց գործակցութեան կարեւորութիւնը։ Կազմակերպութիւնը հիմնած է Հայ Կանանց Վաւերագրական կեդրոն մը, օժանդակած է Հայաստանի դպրոցական ծրագրին եւ Երեւանի կանանց առողջապահական կեդրոնին։ Այս տարի, Սեպտեմբերին, երբեւոչ - կառավարական կազմակերպութիւն, Միութեան կողմէ Լիլի Պալեան կը մասնակցի Պէյճինկ գումարուելիք ՄԱԿ-ի կանանց համաշխարհային Դ. ժողովին։ Ճասմին Մկրտիչեան ներկայացուցած է Ագնէս Մխսիրեանի կեանքն ու գործը, նշելով որ ողբացեալը եղած է Պէնթլի գոլէճի առեւտրական վարչագիտութեան բաժնի առաջին վարիչը։ Ողբացեալին զաւակը՝ Տէյվիտ, երկու հազար տոլար նուիրած է իր մօր անունով հաստատուած հիմնադրամին։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՍԱՆԵՐՈՒ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կլէնտէյլի Ֆըրս Լութերըն Եկեղեցւոյ մէջ, Օգոստոս 5-ին, տեղի ունեցած է Միջազգային երաժշտական դպրոցի աշակերտներուն համերգը։ Երկու տարի առաջ հիմնուած այս դպրոցը ցայժմ մեծ յաջողութիւններ արձանագրած է։ Յայտագրի ընթացքին տարբեր նուագարաններու համար գրուած դասական եւ արդի կարգ մը հայ երգահաններու գործեր մեկնաբանուած են։ Աշակերտներ հանդէս եկած են դաշնակի, ջութակի, կիթառի նուագածութեամբ։ Հուսկ՝ հանդէս եկած է դըպրոցին ուսուցիչներով եւ հիւր երաժիշտներով կազմուած սենեկային նուագախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Լեւոն Աբրահամեանի։

«ՖԵՐԱՀԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՍՔԷԹ ՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԵՐԸ ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ ՄԵԿՆԱԾ

Էնսինոյի «Ֆերահեան» Ազգային վարժարանի աղջկանց եւ տղոց պասքէթպոլի խումբերը, Յուլիս 19-ին, տասը օրով Աւստրալիա գացած են եւ տեղական խումբերու հետ հինգ հանդիպում ունեցած։ Խաղերէն ետք խումբերը այցելած են տեսարժան վայրեր։ Հանդիպումներ ունեցած են Սիտնիի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ակումբին եւ «Արշակ եւ Սոֆի Գալստեան» ազգային վարժարանին մէջ։

Ռ.Ա.Կ.Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ՀԵՏ

Վուտլէնտ Հիլզի «Մէրիոթ» պանդոկին մէջ, Յուլիս 29-ին, Ռ.Ա.Կ.-ը հանդիպում մը կազմակերպած է Հայաստանի Լոս - Անճըլըսի հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեանի հետ։ Ներկայ եղած են 200 հոգի։ Հանդիպումը վարած է Սուգի Պահատըրեան։ Խօսք առած է Ռ.Ա.Կ.-ի Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Փանիկ Քէչիշեան, ուրախութիւն յայտնելով Հայաստանի Հանրապետութեան ձեռք ձգած նուաճումներուն, ներքին եւ արտաքին դժուարութիւնները յաղթահարելուն, Սահմանադրութեամբ օժտուելուն համար։ Հիւպատոսը իր խօսքին մէջ նշած է թէ Սփիւռք - Հայրենիք մէկ ամբողջութիւն կը կազմեն։ Իբրեւ յիշատակ մը այս հանդիպումէն, Ռ.Ա.Կ.-ի Շրջ. Վարչութիւնը հիւպատոսին յանձնած է Սիրուն Երէցեանի նկարչական մէկ գործը, հայկական միջնադարեան զարդագրութիւնը պատկերացնող։

ԼՐԱՏՈՒ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի եւ Բիւզանդ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Արշալոյս Սարգիսեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց հօր՝ Կարպիս Բապուճեանի մահուան առթիւ։ Շնորհակալութիւն կը յայտնէ այդ առթիւ ստացած հետեւեալ նուէրներուն համար. - Տիկին Ժաննա - Մարի Գալայճեան 500 Ֆր., Օր. Անահիտ Տէր - Վարդանեան 600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Ճերանեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նոտարեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Փափազեան 500-ական Ֆր., Տիկին Աստղիկ Մութաֆեան 1000 Ֆր., Տիկին Վարդուհի Գարաօղլանեան 1000 Ֆր.։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ վարչութեան անդամ՝ Արշալոյս Սարգիսեանի եւ Բապուճեան ու Սարգիսեան ընտանիքներուն իրենց հօր՝

ԿԱՐՊԻՍ ԲԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

(հիմնադիր-անդամ Մշակոյթին Տան) մահուան առթիւ։ Կարպիս Բապուճեան իր բոլորանուէր ծառայութիւնը ի սպաս դրած է հայ մշակոյթի փոխանցման գործին։

Այս առթիւ Մշակոյթի Տունը ստացած է շնորհակալութեամբ. - Տիկին Վարդուհի Գարաօղլանեանէ 1000 Ֆր., Օր. Գայեանէ Աղասեանէ 200 Ֆր. Օր. Ալիս Տէր - Վարդանեանէ 600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փեքմէզեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Մաղալեանէ 500-ական Ֆր. եւ 400 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Մատիլեանէ։

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat

Enseignement bilingue arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes 13012 Marseille

tél : 91 93 75 25

PELERINAGE ANNUEL

1954 —— 1995
4 1ème ANNIVERSAIRE
1954 —— 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de *Mgr LAGRANGE, Evêque de Gap* et *Mgr DARON GEREJIAN, Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France*

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille :* Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine :* Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont :* Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour et repas compris..	200 F.
Aller-retour seul	100 F.
Repas seul	100 F.

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»

ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13, առաւօտեան ժամը 9.30-ին։

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains

Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

COMMEMORATION

DU 85ème ANNIVERSAIRE DES CROIX DE SECOURS DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

ՄՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.

1. - Բացման աղօթք.
2. - Բացման խօսք.
3. - Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.
4. - Վարչական Խորհուրդի բարոյական գործունէութեան զեկուցում.
5. - Վարչական Խորհուրդի Նիւթական հաշուետուութիւն.

- Միտքերու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.

6. - Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը։
7. - Վարչական Խորհուրդի անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.
8. - Զանազանք։

Ի գիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա. - Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը։

բ. - Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաներու մեծամասնութիւն չգոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը։

գ. - Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ - քարտուղար՝ Պր. Ստեփան Պօղոսեանի հետ.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70 անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար։

- Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին։

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ

ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան հոգաբարձութիւնը եւ տնօրէնութիւնը մեծ հաճոյքով կը հաղորդեն թէ շատ մօտ ապագային, 1996-ին, փառահեղ շուքով պիտի տօնեն Բարեգործականի անդրանիկ այս կրթօճախին ադամանդեայ 70-ամեակը, պանծացնելու համար հայակերտումի անոր բազմաբեղուն վաստակը եւ վերանորոգ հաւատքով ու զարգացման նոր հեռանկարներով կենսաւորելու անոր յաղթական երթը՝ քսանմէկերորդ դարու լուսաւոր սեմէն ներս։

Յոբելենական հանդիսութիւններն ու տօնակատարութիւնները տեղի պիտի ունենան Կիպրոսի մէջ, Ապրիլ 17-էն մինչեւ Ապրիլ 21, 1996-ին։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 3, 1995
Նիկոսիա

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES

Du 1er Juillet au 1er Octobre

Ancien Evêché, rue Tourny

SARLAT

«ՅԱՌԱՋ»ի բնթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակատէնը։

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ սպառահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝

Փօլ Պաղտասարեանի

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille **tél. : 42. 89. 27. 47**

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 25
VENDREDI
25 AOUT
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը ։ 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.662 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.662

Օրուան Հարցեր

Ս. ՀԻՒՍԷՅՆ ՏԿԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՀԶՕՐԱՑՈՒՄԻ ՎԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Իրաքի նախագահին երկու փեսաներուն երկրէն փախուստէն (Օգոստոս 10) ետք, քաղաքական բազմաթիւ դէտեր նշմարեցին իշխանութեան անկումի վճռական հեռանկար մը: Հեռանկարին հաւանական ըլլալու -- չըլլալու հանգամանքէն զատ, որոշ է որ երկու փեսաներուն փախուստը ծանր հարուած մըն է իշխանութեան, քանի որ Հիւսէյն Քամէլ ճարտարարուեստի եւ զինուորական ճարտարարուեստի նախարարն էր որուն կապուած է քարիւղի նախարարութիւնը: Իսկ իր եղբայրը Սատտամ Քամէլ նախագահին պաշտպանութեան ու «վերադաստիարակութեան վարժընթաց» մկրտուած անձնական բանակերու պատասխանատուն:

Առաջինը սովորական պատասխանատու մը չէր. անոր վստահուած էր պատերազմական մարզին կառուցումը եւ իր ձեռքն էին ազգային ապահովութեան ամէնէն գաղտնի թղթածրարները: Անոնց մէջ էին զանգուածային բնաջնջումի զէնքերը զորս ՄԱԿ-ը կ'ուզէ փճացնել:

Միւս կողմէն, հազիւ ամիս մը առաջ Սատտամ Հիւսէյն պաշտօնանկ ըրած էր Պաշտպանութեան նախարար իր զարմիկը ու առիկա նկատուած էր ընտանիքին մէջ իշխանութեան վերաբաշխում մը ի նպաստ Հիւսէյն Քամէլի որ լայն իրաւասութիւններու տիրացած էր: Քանի մը շաբաթ առաջ ալ Ս. Հիւսէյն Ներքին նախարարութեան պաշտօնէն հեռացուցած էր իր խորթ եղբայրը, ամրապնդելով իր երկու որդիներուն եւ անոնց դաշնակից Հիւսէյն Քամէլի իշխանութիւնը:

Յորդանանի դիրքն ալ հետաքրքրական է հարցին մէջ. երկրին Արտաքին նախարարը ինք անձամբ հաղորդած է Հիւսէյն Քամէլի եւ անոր խմբակին ժամանումը: Իսկ անոնց ապաստան տալու որոշումը առած էր ուղղակի Թագաւորը: Իբրեւ թէ Ամման ուզէր ի յառաջագունէ պատուար կանգնել ապաստանեալները վերադարձնելու Իրաքի հաւանական պահանջքին:

Ուշագրաւ այլ պարագայ մը այն է որ Իրաքի վարչաձեւին տագնապը կը զուգադիպի նոյնքան ծանր ընդդիմութեան տագնապի մը, ընդմէջ արաբ եւ քիւրտ բաղկացուցիչներուն: Այս կացութիւնը առիթ չի տար ընդդիմութեան որ կարենար դեր մը վերագրէ ինքն իրեն Սատտամ Հիւսէյնի իշխանութեան ենթարկուած տառապումին մէջ:

Այս պայմաններուն մէջ, տագնապը պատճառ կ'ըլլայ որ միջազգային եւ շրջանային դէտեր ամենայն վստահութեամբ խօսին վարչաձեւի փոփոխութեան մը մասին: Հաւանական կը նկատուի որ ընդդիմութեան ճակատին ենթարկուած տագնապը մղէ փոխանակ արեւմուտքէն յոյսեր ունենալու, Հիւսէյն Քամէլի նման փրկարարներու վրայ կեդրոնացնել իրենց ակնկալութիւնները:

Այս մօտեցումին քով կայ նաեւ արաբ շատ մը վերլուծողներու կարծիքը որ Պաղտատի պատահարներուն ետին կը նշմարէ Սատտամ Հիւսէյնի մատը: Արաբական թերթի մը համաձայն, ձգելով որ երկու փեսաները մեկնին, Ս. Հիւսէյն փրկուած եղաւ բարձրագոյն դիրքերու տիրացած երկու հզօրներէ որոնց շրջանը աւարտած էր ըստ իր հաշիւներուն: Արաբական ուրիշ թերթ մըն ալ կրկնելով այս մօտեցումը, գրած է թէ տագնապը հզօրացուց Ս. Հիւսէյնի վարչաձեւը, փրկելով զայն կարելի միակ համախմբումի հեռանկարէ մը որ սահմանափակում պիտի նշանակէր անոր մենատիրութեան: Ս. Հիւսէյնի հեղինակութիւնը բաւական տկարացած է առկային, որպէսզի թերթը խօսի իշխանութեան հանճարեղ վերանուաճումի մը մասին. այսինքն՝ Սատտամ Հիւսէյն իշխանութեան մէկ մասը զոհած է, պահելու համար ամբողջութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՈՒԷՏ անմեղ հռչակեց ալժերացի Ապտէլքէրիմ Տէնէշը ինչ կը վերաբերի Փարիզի Սէն - Միշէլ կայարանի ոճրափորձին, հաստատելէ ետք որ ան, ինչպէս յայտարարած էր, Շուէտ կը գտնուէր այդ օրը: Գաղտնի ոստիկանութիւնը որոշած է սակայն ձերբակալուած պահել Ենթական, օտարականներու հետ կապ ունեցող օրէնքի սահմանին մէջ: Ֆրանսա, թէեւ, ձերբակալման միջազգային հրամանագիր մը հրապարակեց Ալժերացիին դէմ:

ՇԻՐԱՔ արձակուրդէն վերադարձաւ եւ Օգոստոս 23-ին նախագահեց վերամուտի առաջին Նախարարաց Խորհուրդին: Հրաւիրեց կառավարութիւնը որ արժանի ըլլայ ժողովրդական յոյսին որ բարձրացաւ Ֆրանսայի մէջ: Ժիփէ, իր կարգին, յայտարարեց թէ կառավարութեան վերամուտը «յարձակողական» պիտի ըլլայ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Ներքին ապահովութիւնը՝ Շին Պէթ յայտարարած է թէ ձերբակալած է Յուլիս 24-ի եւ Օգոստոս 21 ոճրափորձերու պատասխանատու խմբակը: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, վերապահուած խորայէլեան մամուլին, Շին Պէթի ղեկավարը տուած է ձերբակալուած անձերուն ինքնութիւնը անոնք մաս կը կազմեն Համասի: Ռապին ալ Սուրիան կը մեղադրէ այս ոճրափորձերուն մէջ խաղացած իր դերին համար:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը յայտնած է թէ Սատտամ Հիւսէյն կ'ուզէր յարձակիլ Քուէյթի եւ Սաուտի Արաբիոյ վրայ, ազդին ուղղուած նոյթի մը ընթացքին, ճշդելով թէ այդ տեղեկութիւնները իրեն տուած է Հիւսէյնի փեսան՝ զօրավար Քամէլ Հասան:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ, Անթոնիի երեսփոխան - քաղաքապետը որ Պալատիւրի կողքին էր նախագահական ընտրութեան առեն, յայտարարած է որ կառավարութիւնը ժամանակ կը կորսնցնէ, գոհունակութիւն յայտնելով հանդերձ Շիրաքի «համարձակութեան» համար միջազգային բեմին վրայ, մաղթելով որ ան արտայայտուի նաեւ ներքին ճակատի վրայ:

ԳՈՆԻԱՅԻ ֆութպոլի Թրքական ակումբին նախագահը՝ Համտի Ուչարօք ձերբակալուած է, այն ամբաստանութեամբ որ ծրագրած էր իսլամական զինեալ խումբ մը կազմել: Ձերբակալուած է Օգոստոս 21-ին, երբ զանազան տուներու մէջ մեծաքանակ զինամթերք գտնուած է: Ուչարօք խոստացած էր Մեքքէ տանիլ իր խումբը եթէ Ալլահ զայն առաջին դասակարգ բարձրացնէր:

ԼՈՆՏՈՆԻ ԱՇՏԱՐԱԿԻՆ վեց ագռաւներէն մէկը՝ Ջարլի մեռած է, աւելի ճիշդ, սպաննուած, ոստիկանական շունի մը կողմէ, ինչ որ շատ մեծ խրարանցում եւ յուզում պատճառած է Մեծն - Բրիտանիոյ միապետականներուն մօտ: Արդարեւ, նախապաշարումի մը համաձայն այդ վեց ագռաւները կը հսկեն միապետութեան վրայ եւ Ժէ. դարուն Ջարլզ Բ. Թագաւորը նախատեսած էր որ միապետութիւնը կը տապալի եթէ ագռաւները հեռանան յուշարձանէն: 1662-ին հրամանագիր մը ստորագրած էր 6-ի սահմանելով անոնց թիւը: Առ այժմ կացութիւնը փրկըւած է, պահակները փոխարինած են «հանգուցեալը» եւ խրարանցումը մեղմացած է, միապետականներն ալ հանդարտած:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Տիկին Արփիկ Միսաքեան

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Թեմական Խորհուրդը, «ՅԱՌԱՋ» ազգօգուտ ու ազգհպարտ թերթին 70-ամեակին առթիւ, կուզայ նախ յարգելու յիշատակը անոր հիմնադրին՝ Շաւարշ Միսաքեանին, եւ ապա՝ անոր արժանաւոր յաջորդին՝ Տիկին Արփիկ Միսաքեանին, կը վերբերէ իր անսահման գնահատանքը:

Արդարեւ, «ՅԱՌԱՋ»ը եղաւ Ֆրանսահայ երեք իրերայաջորդ սերունդներուն հայապահպանման Դրօշակակիրը, Կապը՝ Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ, հանգոյցը՝ ցրուած հայ համայնքներու, մնալով միշտ իր առաքելութեան վեհութեան վրայ:

«ՅԱՌԱՋ» կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է, որուն կ'արժէ, արդարեւ, բազում տարիներու կեանք մաղթել, քանզի անիկա, այլեւս, հայ ժողովուրդի արտասահմանեան գոյութեան գրաւականն է:

Նախագահ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Ատենապետ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

ՀԵՌԱՏԻՊ

Երեւան — Փարիզ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 22 / 24)

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՄԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Օգոստոս 21-ին հրապարակուած են բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններու մուտքի վերջին քննութիւններուն արդիւնքները: Ընդունուածներու ամբողջական ցանկը կը յայտարարուի Օգոստոս 31-ին, իսկ ուսումնական տարին կը սկսի Սեպտեմբեր 1-ին:

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երկու օր Երեւան գտնուած է Մինսկի խումբի երկու նախագահներէն դեսպան Վ. Գազիմիրով: Ան բանակցութիւններու յետագայ փուլերուն համար Հայկական կողմին հետ կարծիքներ փոխանակած է հիմնական հարցերու մասին: Դեսպան Գազիմիրով տեղեկացուցած է որ Մինսկի խորհրդաժողովին միջնորդութեամբ տարուող յառաջիկայ բանակցութիւնները տեղի կ'ունենան Սեպտեմբեր 4 - 9 Մոսկուայի մէջ:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 21-ին Երեւան հասած է Եւրոպայի միութեան պատուիրակութիւնը որ Հայաստանի Արտաքին նախարարին հետ հանդիպում ունեցած է ձմրան յառակցուելիք սնդամթերքի ծրագրին մասին: Օգնութիւնը պիտի կատարուի երկու փուլով, առաջին մաս մը պիտի տրուի Հոկտեմբերին, մնացեալը յետագային:

ՀԱՅԵՒԻՐԱՆԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հայ - իրանական կապերու համակարգումի պետական յանձնաժողովին հրաւէրով Օգոստոս 20-ին Երեւան ժամանած է Իրանէն պաշտօնական պատուիրակութիւն մը Ազգ. Ժողովի փոխ - նախագահին գլխաւորութեամբ: Անոնք ընդունուած են նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի կողմէ: Հանդիպումին նիւթ եղած են փոխ-յարաբերութիւններու յետագայ զարգացման եւ շրջանի կայունութեան հարցերը: Պատուիրակութիւնը ընդունուած է նաեւ Ազգ. Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեանի, վարչապետ Հ. Բագրատեանի եւ Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի կողմէ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՍԵՒԱՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գարեգին Ա., Օգոստոս 22-ին հովուապետական այցի եկած է Արարատեան թեմի հիւսիսային եւ արեւելեան շրջանները: Կաթողիկոսը կ'այցելէ Ջարենցաւանի, Հրազդանի, Սեւանի ու Կամոյի հոգեւոր կեդրոնները, հանդիպում կ'ունենայ հաւատացեալներուն հետ:

ԼՂՀ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Աւետարանական Եկեղեցիներու Խորհուրդին գլխաւոր քարտուղարին ու Հելսինքեան համագումարին նախագահին ԼՂՀ այցելութեան առթիւ միակողմանի կերպով Ատրպէյճանի յանձնուած են երկու ռազմագերիներ: Յանձնումը տեղի ունեցած է Աղդամի մէջ, միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ ԴԵՂՕՐԱՅՔ

Միացեալ հայկական հիմնադրամին (Միացեալ - Նահանգներ) 73-րդ թռիչքով Հայաստան հասած է 6 միլիոն տոլար արժէքով դեղօրայք: Գործադիր տնօրէն Յարութ Սասունեան ըսած է թէ թռիչքին ամբողջ ծախքը հոգացած է Միացեալ - Նահանգներու կառավարութիւնը: Միայն դեղօրայքի արժէքին մէկ տոկոսը վճարած է Միացեալ հայկական հիմնադրամը:

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

Օգոստոս 22-ին, ժամը 22.30-էն 23.30 ատրպէյճանական կողմէն կրակ բացուած է Տաւուշի շրջանի Ջինարի եւ Ներքին Կարմիրաղբիւր գիւղերուն պաշտպանական դիրքերուն վրան: Վիրաւորներ կամ նիւթական վնաս չկայ: Հայկական ուժերու փոխադարձ կրակը թշնամին լռութեան պարտադրած է: Հայեւատրպէյճանական սահմանագծի միւս հատուածներուն վրայ միջադէպ չէ պատահած:

ԵՓՐԱՏԸ ՏԵՍԱՅ...

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՀԵՐ ԵՂԵՌՆԻ ՎԱՅՐԵՐԷՆ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

ՏԷՐ - ԶՕՐ. - Քաղաքը Եփրատ գետի արեւմտեան եզերքին վրայ կառուցուած է: Ծառերու, բոյսերու առատութիւնն ու կանաչութիւնը զիս զարմանքի կը մատնէ: Տէր - Զօր քաղաքը Սուրիոյ Ճէզիրէ նահանգին մէջ ու անապատին մէջտեղը իսկական ովասիս մըն է: Անշուշտ ութսուն տարիներ առաջ քաղաքակրթութեան բարիքները՝ ելեկտրականութիւնն ու կազը եւ նաւթը, դեռ Սուրիոյ հեռաւոր այս անկիւնը չէին մտած: Փաստերը առատ են որոնք կը հաստատեն թէ Օսմանեան տէրութեան ղեկավարները որոշած էին Տէր - Զօրի անապատին մէջ ամէն միջոցներով հաշուեյարդարի ենթարկել այն բոլոր տարագրեալները որոնք կրցած էին մինչեւ հոն հասնիլ: Առաջին տպաւորութիւններէս յետոյ կը վերյիշեմ թէ, ըստ փարիզահայ 90-ը անց երկու վերապրողներու ինծի տուած տեղեկութիւններուն, աքսորեալներուն չէր թոյլատրուած Եփրատ գետի արեւմտեան ափը մնալ ուր կեանքը, այդ օրերու պայմաններուն մէջ, մասամբ տանելի կրնար ըլլալ: Աւելի ճիշդ, երբ տարագիրները մերկացած եւ հիւանդկախ Տէր - Զօր կը հասնին այդ օրերու Տէր - Զօրի մութասարրըֆ Ալի Սուատ իրենց կ'արտօնէ որ քաղաք մտնեն, այսինքն արեւմտեան ափը: Ան նոյնիսկ կ'արտօնէ որ աքսորականները իրենց արուեստին համար գործ ճարեն: Եւ արդարեւ շատեր, հակառակ իրենց գտնուած արտակարգ խղճալի վիճակին, կը սկսին փոքր առուտուրով զբաղիլ, զանազան արհեստներ ի գործ դնել ու իրենց օրապահիկը հանել: Սակայն, Թալէաթ որ տարագրութեան նպատակին մէջ բնաջնջում կը հասկնար, դժգոհ Ալի Սուատի այս գործելակերպէն հրահանգեց «բոլոր տարագիրները Եփրատի արեւելեան ափը փոխադրել ու արգիլել որպէսզի Տէր -- Զօր քաղաքը մտնեն»: Ալի Սուատի այս մարդասիրական ընթացքը հազիւ հինգ - վեց ամիս տեւեց երբ 1916-ի Փետրուարին Թալէաթի հրամանով իբր «անհնազանդ» պաշտօնանկ եղաւ: Իր յաջորդը՝ Սալիհ Զէքի նախ բոլոր տարագրեալները կը փոխադրէ Եփրատի արեւելեան ափը, անոնց կ'արգիլէ Տէր - Զօր քաղաքը մտնել եւ յետոյ շրջանի Չէչէն ցեղերու միջոցաւ Յունիս (1916) ամսուն ջարդեր կը կազմակերպէ: Այդ կոտորածներուն զոհ կ'երթան աւելի քան, ըստ վերապրող Սահակ - Մեսրոպի վկայութեան, 150.000 հոգի: Այս նախճիրին կը յաջորդէ ընդհանուր համաճարակ մը որուն զոհ կ'երթան շուրջ 400.000 հոգի, սոված եւ զրկուած ամենատարրական խնամքէ: Ըստ կարգ մը վկայութիւններու, Տէր - Զօրի կոտորածէն վերապրողներու թիւը 5 հազարէն քիչ մը աւելի եղած է:

Այսօր, Տէր - Զօր ընդարձակ քաղաք մըն է որ մահմետական երկրի մը բոլոր յատկանիշները կը լրացնէ: Կանանց մեծամասնութիւնը ոչ թէ միայն սեւ լաչակով մը գլուխը ծածկած է, այլեւ քիչ չէ թիւը մանկամարդ կիներու որոնք իրենց դէմքն ալ սեւ շղարշով մը լրիւ փակած քաղաքին մէջ կը շրջին կամ առուտուր կ'ընեն: Տէր - Զօրի բնակչութիւնը ըստ ինծի տրուած վստահելի աղբիւրներու 200.000-էն աւելի է որուն հազիւ թէ 1.000-ը քրիստոնեայ որոնք հետեւեալ կերպով կարելի է դասաւորել: 15 Հայ Առաքելական ընտանիք, 53 Հայ կաթողիկէ ընտանիք, 27 քաղդէացի ընտանիք, չորս յոյն - մելքիթ կաթոլիք ընտանիք, 60 սուրիացի օրթոտոքս ընտանիք եւ 12 սուրիացի կաթողիկէ ընտանիք: Անշուշտ մնացեալներուն մեծամասնութիւնը մահմետական արաբներէ կը բաղկայ: Քիւրտերուն թիւը կը թուի թէ շատ աւելի նուազ է քան կը կարծուի: Տեղացի բնակիչներէն զատ կան նաեւ քանի մը տասնեակ ամերիկացի, գերմանացի եւ ֆրանսացի ճարտարագէտներ եւ նաւթի արտադրութեան մասնագէտներ որոնք վերջին տարիներս սկսած են Տէր - Զօրի շրջակայքը «սեւ ոսկի»ի պեղումներուն մեծ զարկ տալ ու այս առթիւ արեւմտեան մեծ ընկերութիւններու հաշւոյն զտարաններ կառուցել:

Քաղաքը ունի նոր քանի մը թաղամասեր ուր յայտնի է թէ բնակարանները սա վերջին քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին կառուցուած են: Բայց ոչ մէկ շինութեան յատակ ծրագիր չըլլալուն պատճառաւ ամէնուրեք նոյն խճողումն ու աններդաշնակութիւնը աչքառու է: Ամերիկեան, ճափոնական կամ եւրոպական ինքնաշարժներու կարգին, էշն ու ձին ալ փոխադրութեան մէջ իրենց պատմական դերը դեռ չեն կորսնցուցած: Շուկան աղմկալից եւ խառնիճաղանճ է: Ամէն բան կարելի է գտնել: Մանաւանդ ուտեստեղէնը մեր դրամով աժան է: Տէր - Զօրի թանգարանը կը գտնուի շուկայի գլխաւոր պողոտային վրայ: Թէեւ Կիրակի է, բայց ինչպէս խանութները, նաեւ թանգարանը բաց է նկատի առնելով թէ մահմետականը Ուրբաթ օրն է որ հանգիստի օր կը նկատէ: Տէր - Զօրի թանգարանը թէեւ հարուստ հնութիւններ ունի, բայց արեւմտեան մասնագէտներու խնամքին եւ ճաշակին եւ նա մանաւանդ ներկայութեան կարիքը ունի: Զմոռնանք որ Ճէզիրէ նահանգը, որուն գլխաւոր քաղաքն է Տէր - Զօր, Միջագետքի նախնադարեան համբաւաւոր քաղաքակրթութեան շրջանին մէջ կը գտնուի: Այս շրջանէն ոչ շատ հեռու է որ Նախորդ դարու առաջին կէսին անգլիացի երեւելի հնախոյզ եւ դիւանագէտ Լայարտ խիստ ուշագրաւ պեղումներ կատարած էր: Յետագային Լայարտ իր պեղումներու արդիւնքներն ու տպաւորութիւնները երկու մեծածաւալ հատորներու մէջ ամփոփելով լոյս ընծայեց: Իսկ այդ պեղումներէն արտահանուած թանկագին իրերն ու մարմարեայ սիւները այսօր Լոնտոնի Ազգային թանգարանի անգնահատելի զարդերու հաւաքածոյին մաս կը կազմեն: Այսօր ալ նոր պեղումները օտար մասնագէտներն են որ կը կատարեն: Թանգարան այցիս կը հանդիպիմ երիտասարդ գերմանացի հնախոյզի մը եւ ճարտարապետ գերմանուհիի մը որոնք թանգարանի տնօրէնին հետ հնակառոյց քաղաքի մը աւերակներուն մասին կը խօսին:

Տէր - Զօրի մէջ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին մատուռ մը միայն ունի Ս. Նահատակաց, որ հինգ տարիներ առաջ վերանորոգուած է: Քարաշէն մատուռը շատ փոքր է: Մատուռի մուտքէն յետոյ, խորանին աջին ու ձախին, սանդուխներ այցելուները կ'առաջնորդեն դէպի գետնայարկի կլոր փոքր սրահը: Սրահին կեդրոնը ապակեայ ցուցափեղկի մը մէջ ամփոփուած են Եղեռնին զոհ գացող նահատակներու ոսկերոտիքէն մաս մը: Իսկ ստորերկրեայ սրահին շուրջը, ցուցափեղկերու մէջ զետեղուած են հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ այլազան լեզուներով հրատարակութիւններէն ոմանք: Մատուռը մնայուն եկեղեցական մը չունի: Կրօնական կամ այլ յիշատակութեան օրեր Հալէպէն կամ Գամըշլըէն եկեղեցական մը կ'այցելէ:

Հայ կաթողիկէ համայնքը եւս եկեղեցի մը ունի՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ: Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ Տէր - Զօրի ժողովրդապետութիւնը 1885-ին հիմնուած է բնիկ Մարտինցի Ներսէս Վրդ. Տակտաքեանի կողմէ: Այսօր, Զմմառի միաբանութիւնէն Տ. Յարութիւն Վրդ. Արշինակեանն է որ 1985-էն ի վեր ժողովրդապետութիւնը կը վարէ:

Մայիս 7, Կիրակի առաւօտ երբ Տէր - Զօր հասանք, քաղաքին մէջ արտակարգ ոգեւորութիւն մը կը տիրէր: Քաղաքին իշխանութիւնները բարեացակամօրէն խիստ միջոցներ ձեռք առած էին որպէսզի զանազան երկիրներէ Տէր - Զօր այցելող հայ ուխտաւորները որեւէ դժուարութիւն չկրեն: Ոստիկան - զինուորներ գնդացիրներով զինուած կը հսկէին Ս. Նահատակաց մատուռին թաղը: Մատուռին ընդարձակ բակը առնուազն 700 - 800 հոգի խճողուած էր: Ֆրանսայէն Կապոյտ Խաչուհիներու կազմակերպութիւնը 28 հոգինոց խումբով մը ներկայ էր: Կային նաեւ Միացեալ - Նահանգներէն, Գանատայէն, Կիպրոսէն, Յունաստանէն եւ Աւստրալիայէն այցելուներ: Եկեղեցական արարողութիւնը կատարեց Սուրէն Արք. Գաթարոյեան՝ Առաջնորդ Բերիոյ Թեմի, մասնակցութեամբ Գամըշլըի առաջնորդական փոխանորդ Կոմիտաս Եպիսկոպոս Օհանեանի: Յաւարտ եկեղեցական արարողութեան, մատուռի դահլիճին մէջ ընդունելութիւն մը տեղի կ'ունենայ: Ժամը կէսին արդէն ամէն բան վերջացած է եւ բոլորը իրենց փոխադրական միջոցներով դէպի Մարգատէ կը մեկնին ուր վերջին տարիներս նոր անշիրիմ գերեզմաններ գտնուած են: Մինչ ես առանձին կը մնամ քանի մը բնիկ Տէր - Զօրցի Հայերու հետ որոնցմէ քաղաքին անցեալին եւ ներկային մասին տեղեկութիւն կը ստանամ: Կ'ըսեն թէ 40-ական թուականներուն Տէր - Զօրի մէջ մօտաւորապէս 250 ընտանիք կար որոնք հետզհետէ Ամերիկա, Եւրոպա, Պէյրութ եւ Հալէպ մեկնած են: Այս պատճառաւ Ս. Նահատակաց մատուռի նախակրթարանն ալ 60-ական թուականներուն դուները փակած է: Այսօր Հայ դպրոցը Միօրեայ եղած է ինչպէս արեւմուտքի կարգ մը երկիրներուն մէջ: Հալէպի Հայկազեան վարժարանէն ուսուցիչ մը, Անդրանիկ Ջիջեան, ամէն Ուրբաթ կուգայ ու փոքր տղոց հայերէնի դասեր կուտայ: Այսօր Տէր - Զօր բնակող Հայոց նիւթական վիճակը բաւարար է: Իրենց զբաղումներն են շինարարութիւն, օթոյի նորոգութիւն, ելեկտրական եւ հեռատեսիլի նորոգութիւն ու փոքր առուտուր: Անոնցմէ ոմանք Տէր - Զօր ծնած են, մինչ ուրիշներ վերջերս Հալէպէն եկած ու հաստատուած են:

Հալէպէն չմեկնած, տոքթոր Թեմիզեան հեռաձայնած էր Տէր - Զօրի իր մտերիմ բարեկամ տոքթոր Քասըմ Ազզաուիի որպէսզի Տէր - Զօր իմ երկու օրուան այցիս ընթացքին քիչ մը քաղաքը ծանօթացնէ: Եւ երբ Տէր - Զօր կը հասնէինք անմիջապէս Թէքէեան Մշակութային Միութեան Հալէպի մասնաճիւղի ատենապետ տոքթոր Օհանեանի հետ Հայ կաթողիկէ եկեղեցին երթալով հեռաձայնած եւ տոքթորին հետ ժամադրուած էի: Ուրեմն ժամը 13.30-ին տոքթոր Քասըմ մատուռ գալով զիս հոն կը գտնէ: Իրեն կ'ընկերանայ արաբ բարեկամ մը: Երեքս միասին Եփրատ գետին եզերքը բացօթեայ ճաշարան մը կ'երթանք: Տոքթոր Քասըմի բարեկամը կ'ըսէ թէ իր մեծ մայրը բնիկ Զէյթունցի Հայուհի մըն էր: Անունը Ջենովիա Մանուկեան էր կը շարունակէ: Մեծ մօրը երկու եղբայրները՝ Աւետիս եւ Ռուպէր Մանուկեան, Գանատա կը գտնուին եղեր: Կը խոստանամ հետաքրքրուիլ, թերեւս հետք մը գտնելու յոյսով:

Օդը հրաշալի է: Եփրատ գետը զովութիւն մը կը պարգեւէ, այլապէս կիզիչ եւ հեղձուցիչ օդը անհանդուրժելի է: Պահ մը ակնարկներս գետին պղտոր եւ հանդարտօրէն հոսող ջուրին յառած, պատմական փաստաթուղթերու վկայութիւնները կը յիշեմ որոնք զանազան պետութիւններու դիւաններու մէջ տեսած եմ բոլորն ալ առանց այլ եւ այլի նոյն բովանդակութեամբ: Եփրատ գետը որ դարերով Արեւմտահայաստանի նահանգները ողողած եւ կեանք պարգեւած էր ժողովուրդին, ութսուն տարիներ առաջ, դարուս առաջին ցեղասպանութեան վկան եղաւ: Ան է որ օրերով դիակներ փոխադրած է հիւսիսէն դէպի հարաւ, ոմանք իրարու կապուած ինչպէս գերմանական կամ ֆրանսական դիւաններու մէջ պահուած ականատեսներու վկայութիւնները կը հաստատեն: Եփրատ գետն է որ կուլ տուած է յուսահատ մայրեր որոնք իրենց երախաները գիրկերնին նետուած ու անձնատուր եղած են: Հոն է որ պատուախնդիր մանկամարդուհիներ նախընտրած են ջուրերուն յանձնուիլ քան թէ Թրք. հարէմներու մէջ իբր զարդ ապրիլ: Սոյն խոհերուն անձնատուր, քանի մը վայրկեան տարուած էի երբ բժիշկ Քասըմ յանկարծ հարց կուտայ. - «Ի՞նչ հանդարտ կը հոսի Եփրատը, չէ՞»: Իրեն կ'ըսեմ «Սիրելի տոքթոր, կ'ուզե՞ս գիտնալ թէ սա պահուս ինչ կը խորհէի»: Շատ կը պնդէ որ ըսեմ: «Եփրատը որ այսօր այսքան հանդարտ կը հոսի սա պայծառ արեւուն տակ» կ'ըսեմ՝ «ութսուն տարիներ առաջ մահ ու դիակ կը փոխադրէր...»: Տոքթոր Քասըմի բարեկամը կ'ըսէ թէ «Տէր - Զօրի մէջ քիչ չէ թիւը ընտանիքներու որոնց մեծ մայրերը Հայ եղած են, ինչպէս իմ պարագաս»: Կը թուի թէ ան Տէր - Զօրի մեծ կոտորածին ըստ բաւականի տեղեակ է: Կ'ըսէ թէ Հայերուն սպանդը կազմակերպողը մութասարրըֆ Սալիհ Զէքի եղած է:

Գիշերը կը նախընտրեմ Լատիններու վանքը մնալ քան թէ պանդոկ մը եւ կամ բժիշկին մօտ որ ազնուօրէն կ'առաջարկէ: Այս գաղափարը Հայր Յարութիւնն է որ մտածեց եւ ինծի առաջարկեց: Այս վանքը Գափիւսէն կրօնաւորներու սեփականութիւնն է որ քաղաքին լայն պողոտաներէն միոյն վրայ ընդարձակ պարտէզի մը մէջն է, շրջապատուած բարձր պատով: Վանքին քով կը գտնուի նաեւ եկեղեցի մը: Եկեղեցին կառուցուած է 1930 թուին: Քաղաքին քրիստոնեայ բնակչութիւնը Բ. համաշխարհային պատերազմէն յետոյ արտագաղթերու պատճառաւ խիստ նուազած է: Ի բաց առեալ Հայոցմէ, միւս բոլոր քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնները այս եկեղեցին է որ կը յաճախեն: Վանքին պատասխանատուութիւնը այսօր վստահուած է բնիկ Լիբանանցի քրիստոնեայ Հայր Էմիլիանին: Ան չորս ամիս միայն Ֆրանսա այցելած է: Բայց իր ուսումը Ֆրանսական վարժարաններու մէջ կատարած ըլլալով լաւ Ֆրանսերէն կը խօսի: Իսկ արաբերէնը իրեն համար մայրենի լեզու է: Հետեւաբար, տոքթոր Քասըմի հետ Հայր Էմիլիան միշտ արաբերէն կը խօսի: Մինչ տոքթորը ինծի հետ անգլերէն կը խօսի: Ան իր մասնագիտութիւնը Պեռլինի համալսարանը կատարած է այն ժամանակ երբ տոքթոր Թեմիզեան Միացեալ - Նահանգներ կը կատարէր բայց վերադարձէն յետոյ բնաւ անգամ մը եւս Գերմանիա չվերադառնալուն ու առիթ ալ չունենալուն պատճառաւ, շատ կը ցաւի որ գերմաներէն լեզուն գրեթէ մոռցած է:

Հետեւեալ առաւօտ, ըստ մեր կարգադրութեան, Հայ կաթողիկէ Եկեղեցիէն է որ Հայր Անդրանիկի հետ դէպի Գամըշլը պիտի ճամբորդեմ: Հայր Էմիլիան շատ կը խնդրէ Անդրանիկ Վրդ. Այվազեանի հետ ծանօթանալ: Կ'ըսէ, «տարիներէ ի վեր միշտ Հայր Անդրանիկի մասին կ'իմանամ: Ամէն ոք կ'ըսէ թէ խիստ աշխոյժ եւ աշխատասէր մէկն է բայց ես բնաւ առիթը չեմ ունեցած անոր հանդիպելու»: Բարի Հայր Էմիլիանին կը խոստանամ Տէր - Զօրէն չմեկնած նախ ինքնաշարժով իր մօտ գալ Հայր Անդրանիկի հետ:

Հետեւեալ առաւօտ, կանուխ, տոքթոր Քասըմ վանք կուգայ եւ միասին Հայ կաթողիկէ եկեղեցին կ'երթանք: Հայր Անդրանիկ որոշեալ ժամուն, ճիշդ ժամը 10.30-ին ինքնաշարժով կը ժամանէ. Տէր Յարութիւնէն եւ տոքթոր Քասըմէն հրաժեշտ կ'առնեմ որոնք հազիւ երկու օր Տէր - Զօր կեցութեանս ընթացքին բաւական ժամանակ տրամադրեցին քաղաքը այս կարճ ժամանակի ընթացքին ինծի ծանօթացնելու համար: Նախ ուղղակի Լատիններու վանքը կ'երթանք: Հայր Էմիլիան շատ գոհ կը մնայ որ իրեն տուած խոստումս չեմ մոռցած:

Ժամը 11.30 է երբ Տէր - Զօրէն կը հեռանանք ու դէպի հիւսիս՝ Սուրիոյ թրքական սահմանի գլխաւոր քաղաքը՝ Գամըշլը, ճամբայ կ'ելլենք:

(Շար. 2)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա-Ի ԱՅՑԸ ԳՈՒԳԱՐԱՑ ԹԵՄ

Սոյն թուականի Յուլիսի 28-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա., Հովուապետական իր հինգերորդ այցելութիւնը կատարեց այս անգամ Հայաստանի հիւսիս - արեւելեան մասում գտնուող Գուգարաց աշխարհ՝ ուղեկցութեամբ ուխտաւորաբար Սուրբ Էջմիածնում գտնուող Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ՝ Վաչէ Արք. Յովսէփեանի, Միքայէլ Ծ. Վրդ. Աջապահեանի եւ Սարգիս Սարկաւագ Բոյաջեանի:

Ժամը 10-ին Գուգարաց Թեմի առաջնորդանիստ Դիլիջան քաղաքի մուտքին Հայրապետին ջերմօրէն ընդունեցին Թեմի Առաջնորդ Արսէն Արք. Պէրպէրեան, հոգեւոր դասի, Թեմական խորհրդի, քաղաքային եւ շրջանային իշխանութիւնների ներկայացուցիչները:

Մատուցուած աղն ու հացն օրհնելուց եւ ճաշակելուց յետոյ, Հայրապետը եւ իրեն ուղեկցող անձինք հրաւիրւում են քաղաքային Մշակոյթի Տան սրահ, ուր, հակառակ աշխատանքի օրուան եռուզեռին հաւաքուած էր քաղաքի հաւատացեալ հոծ բազմութիւն՝ հայցելու Հայրապետի օրհնութիւնը: Թեմական Խորհրդի անդամների, քաղաքապետի եւ Սրբազան Հօր ողջոյնի եւ բարիգալստեան խօսքերից յետոյ, Գարեգին Ա. իր հայրական պատգամն ուղղեց տեղի ժողովրդին, կոչ անելով լծուել հայրենաշինութեան եւ եկեղեցաշինութեան սրբազան գործին: «Հոգեկան վերանորոգութեան, ազգային վերականգնումի ժամն է այժմ: Մենք կարիքն ունենք վերածնելու մեր քրիստոնէական եւ ազգային առողջ ոգու ներգործութեամբը»:

Ոգեւորիչ այս հանդիպումից յետոյ Հայրապետը մեկնեց Գոշավանք: Այստեղ աւանդական աղն ու հացն օրհնելուց, սաղմոսների եւ աղօթքների ընթերցումից յետոյ, իր հայրական օրհնութիւնը բաշխեց վանքի շուրջ հաւաքուած հաւատացեալներին, որից յետոյ այցելեց Մխիթար Գօշի դամբարանը եւ յարգանքի տուրք մատուցեց մեծանուն վարդապետի յիշատակին:

Տեսանելի էր յուզումնախառն ուրախութիւնը Վեհափառ Հօր, երբ օրուան երկրորդ կէսին այցելեց Թումանեանի շրջան, որտեղ առաջին անգամ ոտք դրեց Սանահինի պատմական վանք. «Ես այսօր ծնունդ եմ գալիս իմ հոգու մէջ եւ փառք եմ տալիս Աստուծուն, որ իմ մանկութեան կամ պատանեկութեան շրջանի երազանքներիս լոյս տուեց այսօր ներկայ գտնուելու համար դարաշունչ այս կամարներից ներս»:

Հրաժեշտից առաջ կատարուեց հոգեհանգստեան պաշտօն բոլոր այն երջանկայիշատակ վարդապետների, միաբանների շիրիմների առաջ, որոնք ապրել, ստեղծագործել, ճգնել եւ աղօթել են Սանահինի վանքի աստուածաստեղծ կամարների տակ: Խանդավառ ժողովուրդը, վայելելով իր իսկ կողմից ընտրուած Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի ներկայութիւնն ու օրհնութիւնը, աջհամբոյրների եւ ծափահարութիւնների ուղեկցութեամբ հրաժեշտ տուեց նրան՝ խոստանալով կեանքի կոչել բոլոր խրատներն ու պատգամները վասն շինութեան հայրենիքի եւ պայծառութեան սուրբ Եկեղեցւոյ:

Երբ Վեհափառը իր շքախմբով ժամանեց Հաղպատավանք, օրը տարաժամել էր, բայց գիւղի հիւրընկալ ժողովուրդը անհամբերութեամբ սպասում էր իր Հովուապետի այցելութեանը: «Հրաշափառ», «Ուրախ լեր» շարականների երգակցութեամբ Վեհափառը մուտք գործեց եկեղեցի, որից յետոյ խօսք ուղղեց հաւատացեալ Հաղպատցիներին:

Յաջորդ օրը, Յուլիսի 29-ին, Հաղպատավանքում, առաւօտեան ժամերգութիւնից յետոյ, Վեհափառը մեկնեց Օձուն՝ հանդիսապետելու Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցու օծման արարողութեանը: Այս սրբազան արարողութեամբ Աստուծոյ եւս մէկ տան դռներ բացուեցին հաւատացեալ ժողովուրդին իր մէջ ներառնելու, միաձուլելու եւ տարրացնելու համար, որպէսզի հայ հաւատացեալը այս թանձրացած հողեղէն միջից կարողանայ իր ձայնը հասցնել Աստծուն՝ զօրավիգ ունենալով տաճարիս արթուն վերակիտող Սուրբ Յովհան Օձնեցի Հայրապետի բարեխօսութիւնն ու աղօթքները: Օծման սրբազան արարողութիւնից յետոյ պատարագ մատուցեց Միքայէլ Ծ. Վրդ. Աջապահեանը, իսկ «Հայր Մեր»ից առաջ, եկեղեցու օծման կապակցութեամբ, շնորհաւորանքի խօսք ասաց Տ. Վաչէ Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանը՝ քաջալերելով Օձնեցիներին է՛լ աւելի ամուր կառչելու իրենց աստուածատուր եկեղեցուն եւ հայրենի սրբութիւններին: Պատարագից անմիջապէս յետոյ Վեհափառ Հայրապետը ծաղիկներ զետեղեց իր նախորդի՝ Սուրբ Յովհան Օձնեցի Կաթողիկոսի դամբարանին:

Վերադառնալով Հաղպատավանք, Վեհափառը մասնակցեց երեկոյեան ժամերգութեանը:

Այցելութեան երրորդ օրը Հաղպատավանքում պատարագ մատուցեց Տ. Վաչէ Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանը՝ ներկայութեամբ Վեհափառ Հայրապետի: «Հայր Մեր»ից առաջ պատարագիչ Սրբազան Հայրը մկրտութեան խորհուրդը պարզ քարոզով ներկայացրեց ժողովրդին, որին յաջորդեց Վեհափառ Հայրապետի օրհնութեան խօսքը:

Յաւարտ պատարագի կատարուեց հոգեհանգստեան պաշտօն Յովհաննէս Սարկաւագ Վարդապետի, Յովհաննէս Երզնկացի Վարդապետի եւ միւս միաբանների շիրիմների առաջ, որոնց գործերը, ինչպէս Վեհափառն ասաց. - «աղբիւր են մշտահոս, աղբիւր իմաստութեան մեզ բոլորին համար»: Նա ասաց որ մեր բոլորի, ապրող սերնդի գործն է քարերին լեզու տալ մեր նոր կեանքով նորոգել հաւատքով:

Այցելութեան վերջին օրը, Յուլիսի 31-ին, Վեհափառը, հրաժեշտ տալով Հաղբատավանքին եւ Հաղպատցիներին, մեկնեց Նոյեմբերեանի շրջանը, որտեղ Ս. Սարգիս Եկեղեցում հանդիպում ունեցաւ եւ իր օրհնութիւնը բաշխեց տեղի հաւատացեալ բնակչութեանը:

Վեհափառ Հայրապետը Նոյեմբերեանում աւարտելով իր չորսօրեայ Հայրապետական այցը, վերադարձաւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին:

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ ԲՈՅԱՋԵԱՆ

ՎԻԿՏՈՐԻԱ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ԱՊՕՐԻՆԻ՞ ԶԱՒԱԿ ՄԸՆ ԷՐ

Գալիֆորնիոյ համալսարանէն երկու դասախօսներ աւելի քան տասնամեակ մը տեւած իրենց պրպտումները ամփոփած են հատորի մը մէջ որ հրապարակ եկած է վերջերս: Ան խորագրուած է «Վիկտորիա Թագուհիին ծիները»: Կը միտի ցոյց տալ որ Բրիտանիոյ Վիկտորիա Թագուհին ապօրինի զաւակ մըն էր եւ ուրեմն ներկայի Էլիզապէթ Թագուհիին գահակալութիւնը խնդրական հարց մըն է: Այս տեսակէտը կը մեկնի այն տուեալէն որ Վիկտորիայի նախնիքներէն ոչ ոք տէր էր հէմոֆիլի կոչուած հիւանդութեան, մինչ իր յաջորդները ունէին զայն: Այս հաստատումը մտածել կու տայ երկու կարելիութեան մասին. կամ դիպուածը ծիներու համակարգին մէջ արկածի պատճառ եղած է որուն հետեւանքն է այդ հիւանդութիւնը, եւ կամ Վիկտորիային հայրը Քենթի իշխանը չէր, ինչպէս ինք կը կարծէր: Եթէ այս երկրորդ վարկածը ապացուցուի, ներկայի Թագուհին սերած պիտի ըլլայ Ճորճ Գ. էն որ այնքան աւելի դէմք մըն էր որ պատմաբաններու կարծիքով, եթէ գահ բարձրացած ըլլար, Անգլիան հանրապետութեան մը վերածուած պիտի ըլլար:

Երկու դասախօսները Լոնտոնի Բժշկական արքունի ընկերութեան դարաններուն մէջ գտած են ձեռագիրներ որոնք կը նկարագրէին Վիկտորիայի նախնիքներուն ութ սերունդները: Այդ փաստաթուղթերէն յայտնի եղած է որ Վիկտորիա չէր կրնար մօրմէն ժառանգած ըլլալ հիւանդութիւնը կրող ծինը: Կը մնայ ժառանգական խախտումի պարագան, կամ մօրը արտամուսնական կապ մը ունենալու ենթադրութիւնը: Հեղինակներուն համաձայն, խախտումի հաւանականութիւնը յիսուն հազարէն մէկ է: Այս վարկածը զօրացնել կարելի է Ճորճ Բ.ի, Ճորճ Դ.ի կամ Էլիզապէթ Բ.ի նախնիքէն ուրիշներէ Ա.Տ.Ն. նիւթը ձեռք ձգելով, անկէ ունենալով գերդաստանին ծիներու կարգանիշը, ապա զայն համեմատելով արքունի ընտանիքին այսօր ապրող անդամներուն ունեցածին հետ: Անկարելի չէ այս բոլորը, որովհետեւ գերդաստանին իշխաններն ու իշխանուհիները ընդհանրապէս զմռսուած են ու զետեղուած կապարէ դագաղներու մէջ:

Հեղինակները վստահութեամբ կ'ըսեն թէ դատարանի մը առջեւ մեծ հաւանականութեամբ կրնան փաստել թէ Վիկտորիա ապօրինի զաւակ մըն էր: Վերջնական պատասխանի մը համար հարկ է Ա.Տ.Ն.-ի քննութիւնը կատարել:

Պաքինկըմի պալատը, ինչ որ ալ ըլլայ դրդապատճառը, կը մերժէ Ա. Տ. Ն.-ի քննութիւնը, գիտնալու համար թէ գահը իրականութեան մէջ որո՛ւ բաժին կ'իյնայ: Բաներ մը ըսած է որ բնաւ հաւանական չի նկատեր որ փորձ ըլլայ դերեզմանէն հանելու արքունի գերդաստանէն մէկը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՊԱՀԱԿԸ

Իր պարտականութեան տառին ու ոգիին գիտակից պաշտօնեայի ընդհանուր պատկերին մէջ իսկապէս բացառիկ պարագայ մը պէտք է ըլլայ հետեւեալը որ արձանագրի արժանի նկատուած է մամուլին կողմէ. նոյնքան եւ հետաքրքրական է դէպքը որուն տեղ տուած է «Լրագիր» Օգոստոս 12-ի թիւով: Օգոստոս 9-ին, վարչապետ Հ. Բագրատեան Երեւանի բարձրագոյն ուսման չորս հիմնարկները այցելութեան ընթացքին փոքր հարց մը ունեցած է Աբովեան մանկավարժական հիմնարկին մուտքին: Պահակը կանգնեցուցած է վարչապետին գլխաւորած խումբը պահանջելով ինքնութեան փաստաթուղթ: Կացութիւնը փրկած են թիկնապահները, «մի կողմ հրելով օրէնքից, կարգ ու կանոնից խօսող պահակին եւ ճանապարհ բացելով վարչապետին համար»:

ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Օգոստոս 6-ին Տաշիրի (նախկին Կալինինօ) մէջ հիմնարկէքի արարողութիւնը կատարուած է կառուցուելիք եկեղեցիին: Արարողութեան նախագահած է Գարեգին Ա., մասնակցած են Գրիգորիս Արք. Բունիաթեան, Միքայէլ Ծ. Վրդ. Աջապահեան, ներկայ եղած են Շիրակի Թեմին հոգեւոր դասը, Տաշիրի քաղաքային եւ շրջանային իշխանութեան ներկայացուցիչներ: Եկեղեցին պիտի կառուցուի Տաշիրի բնակիչ Կարապետեան ընտանիքին նուիրատուութեամբ:

ՆԱԽԱՍԱՐԴԻ ՏՕՆԸ ՆՇՈՒԱԾ

Բաւական ինքնատիպ ու միշտ ինքնատիպութիւն փնտռող ղեկավար է ԱԻՄ-Ք-ի ղեկավար Պարոյր Հայրիկեան: Իր գլխաւորած կուսակցութեան «ԱԻՄ»ի (Ազգ. Ինքնորոշման Միութիւն) մկրտուելէն ու «քրիստոնէական» կոչում ստանալէն (կուսակցութիւնը ներկայիս կը կոչուի (ԱԻՄ -- Քրիստոնէական) ետք, Պ. Հայրիկեան յայտնապէս կ'ուզէ բաժին մըն ալ ունենալ հեթանոսական անցեալէն: Օգոստոս 11-ին իրենց հանրահաւաքը ան նուիրած է Նաւասարդի տօնին, զայն նկատելով «մեր ազգի գլխաւոր տօնը»: Այս առիթով կիրարկուած է յայտագիր մը զոր տօնական պէտք է նկատել իր «խայտաբղէտութեամբ»: Ներկաներուն, որոնց թիւը 200 կու տայ «Ազգ»ը, իսկ 2000 «Լրագիր»ը, նախ հակադաշնակցական բաւական կծու ճառ մը խօսած է Ռաֆիկ Համբարձումեան, խառնէ քննադատելով ընդդիմադիր որոշ կուսակցութիւններու ալ ներկայացուցիչներ. ապա խօսքը աւարտած է ըսելով որ եթէ ընդդիմութիւնը «կը փափաքի հզօր ըլլալ, պարտաւոր է պայքարիլ յօգուտ Հ. Յ. Դ.-ի»...: Խօսք առած են նաեւ Աղասի Արշակեան, Հ. Գալստեանի սպանութեամբ ամբաստանուած Միքայէլ Մանուկեանի հայրը, ապա կուսակցութեան դիւանի անդամ Ռուզան Գորգիսեան (Երասխաւանի կռիւներուն զոհուած Մովսէս Գորգիսեանի այրին) կարդացած է կուսակցութեան յայտարարութիւնը. անով դատապարտուած է կառավարութեան գործելակերպը, յատկապէս Վահան Յովհաննիսեանի ձերբակալման եւ Գառնիկ Իսագուլեանի (երկուքն ալ Հ. Յ. Դ.-ի ղեկավարութենէն) հետախուզման համար: Աւարտին Պ. Հայրիկեան շնորհաւորած է հայկական տոմարին 4487 տարուան ամանորը, իր խօսքով «մեր ազգի գլխաւոր տօնը» որուն համար պահանջուած է «պետական տօն»ի ճանաչում:

ՕԴԻ ՄՆԱՅՈՒՆ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆ

Արարատեան դաշտը եւ Երեւան մնայուն ազդեցութեան տակ են օդի բարձրաստիճան ջերմութեան: Հարաւ - Արեւմտեան հովերուն բացակայութեան պատճառով նախկին տարիներէն շատ աւելի տաք կ'ընէ. օրինակ, Օգոստոսին ամէնէ բարձր ջերմաստիճանը Փարաքարի մէջ եղած է 40 աստիճան:

ԿԵՂԾ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐ

Գիւմրիի մէջ ներքին գործերու Շիրակի պաշտօնեաները գրաւած են 98 հատ 10 հազարնոց, 124 հատ 50 հազարնոց կեղծ ռուբլիներ եւ 13 հատ 100 տոլարնոց կեղծ թղթադրամներ: Հետախուզութեան շնորհիւ ձերբակալուած է քրէական անցեալի տէր գիւմրեցի մը:

ՀԱՑԱՀԱՏԻԿԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՊԱՇԱՐ ԿԱՅ

Օգոստոս 11-ին տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Գիւղատնտեսութեան եւ պարէնի նախարար Աշոտ Ոսկանեան յայտնած է թէ այս մարզին վիճակը բաւական բարւոքած է: Կը նախատեսուի շուրջ 270 հազար թոն հացահատիկի բերք, որուն 190 հազար թոնը կը կազմէ ցորենը, ինչ որ կը բաւարարէ մօտ չորս ամսուան պահանջքը: Բարձր եղած է նաեւ բանջարեղէնի եւ պտուղի արդիւնաբերութիւնը:

ՍՓԻՒՌՔԷ ՍՓԻՒՌՔ

ՀԷՅՊԷԼԻ ԿՂԶԻԻ (Պոլիս) «Հալքի փալաս» պանդոկին մէջ, Օգոստոս 4-ին տեղի ունեցած է «ամրան գիշեր մը» ի նպաստ Գարակէօզեան վարժարանի, աւելի քան 300 հոգիի մասնակցութեամբ: Յայտագրին բացումը կատարած է Արա Էլակէօզ յիշեցնելով թէ հաւաքոյթը կազմակերպուած է ի նպաստ Գարակէօզեանի եւ ամէն ոք պէտք է օժանդակէ:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Մարքամ թատրոնին մէջ, Յուլիս 30-ին, երիտասարդ արուեստագէտներու խումբ մը գնահատելի նուագահանդէս մը տուած է: Բացման խօսքը արտասանած է Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ փոխ - ատենապետը՝ Տիկին Օսիկ Մխիթարթինեան որ հայերէն եւ անգլերէն ներկայացուցած է արուեստագէտները: Երաժշտական այս ձեռնարկին իրենց մասնակցութիւնը բերած են Հրաչ Շէհիրեան եւ Դաւիթ Իմաստունեան (ջութակ), Լարա Ֆաւրքճեան եւ Թալին Ֆարրա (դաշնակ) ինչպէս նաեւ Իզապէլ Պայրագտարեան (սոփրանօ):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՏՆՕՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՇԱԹԸՆԻ - ՄԱԼԱԳՐԻ . - Ռոպէր Այտապլիրեան 1500 Ֆր.։

ՆԻՍ. - Յակոբ Յակոբեան 1000 Ֆր.։

ՏԷՍԻՆ. - Տիկին Մարիձա Հարէլեան 500 Ֆր.։

ՆՈՒԱՋԻ - ԼԸ - ԿՌԱՆ. - Մարի - Լուիզ եւ Յակոբ Պալեան 500 Ֆր.։

ՓԱՐԻԶ. - Գոհարիկ Գէորգեան 500 Ֆր.։

PELERINAGE ANNUEL

1954 ——————— 1995
4 1ème ANNIVERSAIRE
1954 ——————— 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du Conseil Diocésain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de *Mgr LAGRANGE, Evêque de Gap*
et
Mgr DARON GEREJIAN, Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30 en présence du Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert* et *Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille :* Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine :* Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont :* Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne :* 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap,* Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian,* Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour et repas compris..	200 F.
Aller-retour seul	100 F.
Repas seul	100 F.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A — R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13, առաւօտեան ժամը 9.30-ին։

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաւէնը։

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat
Enseignement bilingue arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille
tél : 91 93 75 25

COMMEMORATION

DU 85ème ANNIVERSAIRE DES CROIX DE SECOURS DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

— ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ —
‹ՅԱՌԱՋ› ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 Ֆր.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ	80 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ	75 Ֆր.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50» (Մայկախաղ 50-ամեայ ձաւաժողովին)

	120 Ֆր.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի։
Թղթատարի ծախք 25 Ֆր., հատոր գլուխ։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին *Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.*

1. - Բացման աղօթք.
2. - Բացման խօսք.
3. - Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.
4. - Վարչական Խորհուրդի բարոյական գործունէութեան զեկուցում.
5. - Վարչական Խորհուրդի նիւթական հաշուետուութիւն.
- Միտքերու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.
6. - Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը։
7. - Վարչական Խորհուրդի անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.
8. - Զանազանք։

Ի գիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա. - Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը։

բ. - Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաներու մեծամասնութիւն չգոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը։

գ. - Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ-քարտուղար՝ Պր. Ստեփան Պօղոսեանի հետ.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70 անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար։

- Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին։

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՓԱՆՏԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ

SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
■ ASSISTANCE A L'AÉROPORT
■ ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
■ RÉSERVATION D'HÔTEL
■ LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
■ EXCURSIONS GUIDÉES
■ VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX PARIS-EREVAN-PARIS 3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48
EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES
STUDIO VICKEN PARIS 1995

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 26-27
SAMEDI - DIMANCHE
26-27 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.663

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.663

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԵՒՇՈՒԷՏԱԿԱՆ խոր տարակարծութիւն մը ծագած է որ կրնայ բանակցի բնոյթ ալ առնել, Ապտէլքէրիմ Տէնէշի հարցին պատճառաւ: Սթոքհոլմի ընդհ. դատախազը հարցազրոյց մը տըւած է «Լիպերասիոն»ի (Օգոստոս 25) ուր չի ծածկեր թէ բոլորովին դէմ է ֆրանսացի դատաւորին՝ Ժ. Ֆ. Ռիքարի տեսակէտներուն: Շուէտացի դատախազին համար կասկած չկայ որ Տէնէշ Սթոքհոլմ էր Յուլիս 25-ին, այսինքն՝ Սէն-Միշէլի ռմբարձակին օրը, եթէ նոյնիսկ Ռիքար այլ կարծիք ունի: Ինք չուզեր յայտնել այդ առընչութեամբ ունեցած փաստը: Բանտը մնալն ալ չարդարացուիր իր աչքին, քաղաքականէն զատ այլ պատճառով: Ֆրանսացի դատաւորը որ Փարիզ վերադարձաւ, մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ որոնք երկար ատեն այն տեսակէտն ունէին թէ իրաքցի Քիւրտերու եւ Սատտամ Հիւսէյնի միջեւ համաձայնութիւն մը միայն կրնայ կայունացնել իրենց սահմանամերձ իրաքեան շրջանը, տարբեր կը մտածեն այլեւս եւ կողմնակից են Ռուաշինկթընի ծրագրին (Տըպլինի ժողովին ներկայացուած): Ըստ Թուրք դիւանագէտի մը, կառավարութիւնը «կ'ուսումնասիրէ Պաղտատի մէջ վարչակարգի մը փոփոխութեան հաւանականութիւնը» եւ կը ճանչնայ այլեւս իրաքեան Ազգ. Համագումարը (Հիւսէյնի ընդդիմադիր ճակատը): Ըստ թրքական տեղեկատուութեանց սպասարկութեան ՓՔՔ-ի 5 հազար մարտիկներ կան Իրաքի հիւսիսային լեռները:

ՊՈԼՍՈՅ Պետութեան ապահովութեան ատեանին առջեւ ներկայացան, Օգոստոս 24-ին, 99 Թուրք մտաւորականներ բազմազան մեղադրանքներու հետեւանքով: ի մէջ այլոց գիրք մը հրատարակած էին, Մարտին, «Ազատութիւն՝ մտածումին» խորագրուած որ կը համախմբէր յօդուածները անձերու որոնք հետապնդուած էին «անջատողականութեան» համար:

ԱԲԽԱԶԻՈՅ ինքնակոչ Հանրապետութեան Խորհրդարանը (Աբխազիա, 1993-ին բաժնուած էր Վրաստանէն մէկ ամսուան պատերազմէ ետք) մերժեց, Օգոստոս 23-ին, Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի նեցուկը վայելող օրինագիծ մը որ կը միտի դաշնակցութիւն մը ստեղծել այս գաւառին եւ Վրաստանի միջեւ:

Օ. ԼՈԲՈՎ, Ռուսաստանի ապահովութեան Խորհուրդի ներկայ քարտուղարը Ելցինի անձնական ներկայացուցիչ նշանակուած Չէչէնիոյ մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ բողոք բարձրացուցած է Ռիատի մօտ (Սաուտի Արաբիա) փրկելու համար իր քսան հպատակներու գլուխը, որպէսզի չորս ուրիշ Թուրքերու ճակատագիրը (գլխատուեցան) չունենան: Այս քսան Թուրքերն ալ մահուան դատապարտուած են թմրեցուցիչի չահատակութեան մեղադրանքով: Ասոնց հրապարակային գլխատումը հաստատուած է 1987-ին Ֆահտ Թագաւորի որոշումով: Թ. Չիլլէր չուզեր իր բարեկամական յարաբերութիւնները Սաուտի Արաբիոյ հետ խնդրոյ առարկայ ընել եւ դիւանագիտական լուծում մը կը փնտռէ: Կ'առաջարկէ միասնաբար գործակցիլ թմրեցուցիչի դէմ պայքարին մէջ: Ռիատ չէ պատասխանած, մինչ իրաւագիտական Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը կը պաշտպանէ գլխատումները չեշտելով. - «Այն ընկերութիւնները որոնք կը գործադրեն իսլամական օրէնքները աւելի առողջ են քան արեւմուտքի ընկերութիւնները»:

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉԸ՝ Ալֆրէտ Այզընշթէտ որ սիներէն եղած է Լայֆ պարբերականին մեռաւ 97 տարեկանին: Ծնած էր 1898-ին Տիրշաու (այն ատեն՝ Գերմանիա, այսօր՝ Լեհաստան): 15 տարեկանէն իսկ կը սկսի լուսանկարել (սկզբնական նկարներէն է՝ Մարլէն Տիթրիխի լուսանկարը): Համբաւաւոր նկարներն են՝ Պերնըրտ Շօ, Կէօպէլս: Լայֆի 87 կողքերու հեղինակն է: 1935-էն Ամերիկա հաստատուած էր:

ՊԱԽԱՐԻՈՅ մէջ մեծ աղմուկ բարձրացած է որովհետեւ սահմանադրական գերման դատարանը հակասահմանադրական հռչակեց խաչ մը կախելու պարտադրութիւնը դպրոցներու դասարաններուն մէջ: Միւնիխի Մայր տաճարին մօտ Պաւարիոյ կաթողիկէներու Կոմիտէն մեծ իրարանցումի մէջ է եւ ցոյցի մըն ալ նախաձեռնութիւնն առած է Սեպտեմբեր 23-ին համար, սա լոզունգով՝ «Խաչելութիւնը կը մնայ: Երէկ, այսօ՛ր, վաղը»:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ արուարձաններէն՝ Էփինէի մէջ մեծ ողբերգութիւն մը պատահած է իբրեւ հետեւանք երիտասարդներու երկու մրցակից խմբակներու միջեւ ծագած հրացանաձգութեան մը: 25-ամեայ անցորդ կին մը սպաննուած է, 5 տարեկան սեւամորթ փոքրիկ մըն ալ ծանրօրէն վիրաւորուած: Ապրելու պարագային անդամալոյծ պիտի մնայ, ողնայարէն վիրաւորուած ըլլալով: Կը հաստատուի թաղին երիտասարդները շատ դիւրին զէնք կը գործածեն եւ թէ նման դէպքեր հազուադէպ չեն:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԵԼԵՑ

Օգոստոս 22-ին, Արամ Ա. Կաթողիկոս պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Լիբանանի վարչապետ Րաֆիք Հարիրիին: Հայրապետին կ'ընկերանային Նորայր Ծ. Վրդ. Աշըգեան, դաւաղանակիր՝ Վրոյր Արդ. Տէմիրճեան, ինչպէս նաեւ Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ՝ Մէթր Խաչիկ Պապիկեան:

Արամ Ա., առաջին առթիւ շնորհակալութիւն յայտնեց Վարչապետին իր օծման արարողութեան անձամբ ներկայ գտնուելուն համար: Ապա լայնօրէն անդրադարձաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դերակատարութեան Սփիւռքի մէջ: Վարչապետը իր կարգին յայտնեց թէ մեծապէս տպաւորուած էր օծման արարողութենէն, ինչպէս նաեւ այս առիթով պարզուած ազգ. միասնականութենէն: Վարչապետը նաեւ բարձրօրէն գնահատեց Լիբանանի հայութեան դերակատարութիւնը Լիբանանի մէջ, միշտ աւելին տեսնելու ակնկալութեամբ: Ապա արծարծուեցան Լիբանանի այժմու կացութեան կապուած շարք մը հարցեր:

Այցելութեան աւարտին Մէթր Պապիկեան յայտարարութիւն մը կատարեց, որուն մէջ նախ պարզեց այցելութեան նըպատակը, ապա յայտնեց թէ Հայրապետը անդրադարձած է Կիլիկեան Ս. Աթոռի կարեւոր դերակատարութեան՝ Լիբանանի եւ Արաբական աշխարհին մէջ եւ անոր բերած կարեւոր նպաստին, որով Լիբանանի, Սուրիոյ, Կիպրոսի, Պարսկաստանի, Յունաստանի, Միացեալ - Նահանգներու եւ Արաբական Ծոցի իր թեմերուն ընդմէջէն այս Աթոռը միշտ զօրավիգ կանգնած է Լիբանանին եւ Արաբական արդար դատին:

Ան ըսաւ նաեւ թէ վարչապետը իր կարգին իր յարգանքն ու սէրը արտայայտած է հանդէպ Հայաստանեայց Եկեղեցիին եւ հայ ժողովուրդին, եւ լաւատեսութիւն յայտնած՝ Լիբանանի ապագայի ազգային եւ տնտեսական կեանքին առընչութեամբ:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Haratch 70 : hommage

Յարգելի Տիկին Արփիկ Միսաքեան,

Խմբագիր «Յառաջ» օրաթերթի

ՄԱՇՏՈՑ, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան եւ Զարգացման Միութեանս վարչութիւնը կուգայ սրտանց շնորհաւորել սփիւռքածին «Յառաջ» օրաթերթի 70-ամեակը:

Կը գնահատենք «Յառաջ»ը հայ լեզուի պաշտպանութեան, ազգային մտածողութեան զարգացման եւ արմատախիլ հայութեան ինքնապահպանման գետնի վըրայ իր մատուցած հսկայ ծառայութեան համար, 70 տարիներու տեւողութեան:

«Յառաջ» իր գոյութեան ընթացքին մնաց գերազանցապէս հա՛յ թերթ՝ հայալեզու եւ հայագիր, երբ ուրիշներ տկարացան եւ հայ լեզուն նուիրաբերեցին ձուլման զոհասեղանին: «Յառաջ» այսպիսով հաւատարիմ մնաց հայ թերթի կոչումին, գործակցելով լեզուով, էութեամբ եւ պատրաստուածութեամբ հայ այն ազգային կորիզին հետ, որու ամէն մէկ անդամը Սփիւռքի տարածքին հայապահպանման գործօն դեր ստանձնեց, դարձաւ սիւներէն մէկը աշխարհատարած ոգեկան մեր հայրենիքին, իր հետ դէպի հայութիւն քաշելով նաեւ օտարամէտ ազգուն զանգուածները:

«Յառաջ» կարողացաւ նաեւ հայրենի կեանքին բարախինը հասցնել Սփիւռքահայութեան, մանաւանդ զօրավիգ կանգնիլ նորանկախ եւ նորազատ Հայաստանի Հանրապետութեան:

Հայ լեզուի եւ ինքնութեան պահպանման նուիրուած ՄԱՇՏՈՑ Միութիւնս երկար կեանք եւ բեղուն գործունէութիւն կը մաղթէ ազգօգուտ «Յառաջ»ին եւ Ձեզի՝ սիրելի Տիկին Արփիկ Միսաքեան, որպէս անոր հաւատատակամ արտօնատէրն ու խմբագրապետը:

Յարգանօք՝
Մաշտոց Միութեան նախագահ
ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆ

SOCIETE DES ETUDES ARMENIENNES

Chère Arpik Missakian,

A l'occasion du 70ème anniversaire de Haratch, nous tenons à saluer l'ampleur de votre action. Outre son rôle d'information et de ciment communautaire, qu'il remplit avec beaucoup de professionnalisme et de liberté d'esprit, Haratch est un facteur vital pour le maintien de l'arménien occidental, mais aussi une source incontournable pour tous ceux qui s'intéressent au monde arménien moderne et contemporain, que ce soit par ses analyses, ses interviews, la tribune offerte aux personnalités tant politiques qu'intellectuelles, en somme un moyen irremplaçable de prendre le pouls de la vie arménienne. Nous rendons hommage à votre ténacité dans une tâche que nous savons rude, et nous vous remercions d'avoir toujours généreusement ouvert vos colonnes pour vous faire l'écho des études arméniennes. Tous nos vœux à vous et à vos fidèles collaborateurs qui font vivre Haratch envers et contre tout.

Au nom de la
Société des Etudes Arméniennes,
Anaïd DONABEDIAN
Claire MOURADIAN

Paris, le 24 08 95

ՌՄԲԱՓՈՐՁԵՐՈՒ փնտռումը չէ վերջացած Փարիզի մէջ եւ Օգոստոս 24-ի առաւօտը կառախումբերու երթեւեկը դադրեցաւ ժամը 8-էն 9 Վերսայլի եւ Սէն-Լազար կայարանի միջեւ կասկածելի ծրարի մը յայտնաբերման պատճառաւ: Նոյն օրը հարկ եղած էր պարպել Թաթի վաճառատունը (Պարպէս) ուր շուրջ 800 հոգի կար:

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ կազմակերպութեամբ Սեպտեմբեր 22 - 25 Օսլոյի մէջ կը գումարուի քրտական գիտաժողով մը: Ան զետեղուած է մարդկային իրաւանց խորագիրին տակ: Հրաւիրեալներու մեծ մասը Թուրքիայէն անձնաւորութիւններ են, ինչպէս նախկին Արտաքին նախարար եւ Համալսարանի դասախօս Միւմթազ Սօյսալ, քրտական հարցին մասին վիճայարոյց տեղեկագիրին հեղինակը Տօղու Էրգիլ, վիպագիր Եաշար Քէմալ, եւայլն:

ԱՐԱՐԱՏ՝ ՈՐԱԿՈՒԱԾ

«Արարատ» յաղթելով, իր դաշտին վըրայ, լեհական Ժէ - ՔԱ - ԷՍ Քաթովիչէի (2 - 0, ապա՝ 5 - 4 փենալթիներէ ետք) որակուած է ԻՒ-ԷՖ-Ա-ի բաժակին մասնակցելու համար (16-րդ աւարտական): Մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 24 / 25)

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցական նոր տարեշրջանին համար արդէն լոյս տեսած է 12 անուն դասագիրք. մնացածները պատրաստ կ'ըլլան մինչեւ Սեպտեմբեր 1: Տպաքանակին 60 տոկոսը ցրուած է բաժանորդագրութեամբ, մնացածները կը տրուին ազատ վաճառքի:

ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻՆ ԳԻՒՄՐԻԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Երկրաշարժէն քանդուած երկու պատմական շէնքեր՝ Կոմիտաս երաժշտական դպրոցը եւ Թատրոնի շէնքը որոնք կառուցուած են 20-ական թուականներուն ճարտարապետ Ղազարոս Սարգսեանի կողմէ, կը վերանորոգուին Համաշխարհային դրամատան տրամադրած վարկին գումարներով: Թատրոնի շէնքը վերանորոգելու աշխատանք սկսած էին «Հայաստան» հիմնադրամը եւ «Հայաւիաշին» ընկերութիւնը, բայց զանազան պատճառներով գործը չէր աւարտած:

ԵՓՐԱՏԸ ՏԵՍԱՅ...

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՀԵՐ ԵՂԵՌՆԻ ՎԱՅՐԵՐԷՆ

Գրեց՝ Ա. ՊԵՅԼԵՐԵԱՆ

ԴԷՊԻ ԳԱՄԸՇԼԸ

Տէր - Զօր -- Գամըշլը երթուղին 248 քիլոմեթր է եւ լրիւ ասֆալթապատ: Բայց ճամբան երկար ժամանակէ ի վեր նորոգութիւն չէ տեսած: Խոռոչները անպակաս են: Հայր Անդրանիկ որ ուղին շատ լաւ ծանօթ է խոհեմութեամբ կառքը կը քշէ: Շրջանին մասին Հայր Անդրանիկէ տեղեկութիւն կը ստանամ: Նախ կը հարցնեմ իր գործունէութեան մասին: Ան 1972-էն ի վեր Գամըշլըի Հայ կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետութիւնը կը վարէ: Հայր Անդրանիկ հիմնադիր տնօրէնն է Գամըշլըի Մեսրոպեան վարժարանի որ մանկապարտէզէն մինչեւ միջնակարգ ունի 370 աշակերտով: Վարժարանին մէջ հայերէն դասաւանդութիւնը շաբաթը չորս ժամ է: Գամըշլըի Հայ կաթողիկէ համայնքը ըստ Հայր Անդրանիկի տեղեկութիւններուն 283 ընտանիք կը հաշուէ: Իսկ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ համայնքը 850 - 890 ընտանիք կը ներկայացնէ: Հայ կաթողիկէ համայնքը ունի Ս. Յովսէփ Եկեղեցին: Ան ունի նաեւ երկու մատուռ եւ մէկ վանք, իսկ Սուրբ Գէորգ Եկեղեցիին շինութիւնը սկսած է: Որքան կը խորանայ մեր խօսակցութիւնը այնքան Հայր Անդրանիկի ընդհանուր հարցերու հանդէպ ողջամիտ տրամաբանութիւնը զիս աւելի կը հետաքրքրէ: Հակառակ Սուրիոյ այս հեռաւոր անկիւնը ապրելուն, աշխոյժ, ընթերցասէր եւ նա մանաւանդ խիստ արագ եւ յանդուգն, Հայր Անդրանիկ մամուլի միջոցաւ ամէն ինչէ տեղեակ է որ Արեւմըտեան կողմն աշխարհի տեղի կ'ունենայ: Ցամառ ընթերցող իր ծանօթութիւնները շատ աւելի ընդարձակ են քան թէ իր «ազգային գործիչ»ի ձրի համբաւ վայելող արեւմտեան երկիրներու մէջ ապրող շատ մը անհատներ: Կը զարմանամ երբ կ'ըսէ թէ տետրօք կրցած է օրինակ մը ունենալ Ֆրանսական պետական դիւաններու փաստաթուղթերու հաւաքածոյի հատորէս որ 1983-ին լոյս տեսած էր: Քանիցս Հայաստան այցելած է ու պետական մակարդակի վրայ դիրք եւ պատասխանատուութիւն ունեցող անձերու հետ մօտիկ յարաբերութիւն ունի:

Ցերեկը անց է երբ Սուար գիւղաքաղաքը կը հասնինք, որ Տէր - Զօրէն 50 քիլոմեթր հարաւ -- արեւելք կը գտնուի: Արեւին ջերմութիւնը արդէն անհանդուրժելի է: Հաւանաբար 40 աստիճանէն աւելի է կ'ըսէ Հայր Անդրանիկ, աւելցնելով թէ դեռ Մայիսի սկիզբն ենք եւ Յուլիս ամսուն կարելի է երեւակայել ջերմութիւնը:

Սուար-էն դէպի հիւսիս՝ Մարգատէ երկարող 35 քիլոմեթր երթուղիին աջ կողմը կը տեսնենք Խապուր գետը որ դէպի հարաւ կը հոսի եւ յետոյ Եփրատին պիտի միանայ: Գետը մեր աջին դէպի հիւսիս կը սուրանք: Մեր ձախ կողմը, կիզիչ արեւին տակ, շիկացած ու չոր ապառաժներ միայն կը տեսնենք: Օդին ջերմութիւնը այնքան բարձր է որ շնչելը իսկ կը դժուարացնէ: Տէր - Զօր - Մարգատէ - Ալ - Շատտատէ երթուղիին արեւելքը անապատ, այն շրջանին մաս կը կազմէ որ տարագրեալներուն գլխաւոր անշիրիմ գերեզմանը եղած է: 1916-ի տարեվերջին, Գահիրէի անգլիական զինուորական ըսպասարկութեան կողմէ այս վայրերը գաղտնօրէն ղրկուած Արաբ քրիստոնեայ Եպիսկոպոս Ապէտ կը գրէ թէ՝ ... «առնուազն կէս միլիոն հոգի մեռած է Հատի[illegible]էն (Իրաք -- Սուրիա սահմանագիծին մօտ Եփրատի ափին քաղաք մը), մինչեւ Տէր - Զօր երկարող անապատին արեւելեան շրջանի այս անմարդաբնակ վայրերուն մէջ»:

Հայր Անդրանիկ դիտել կուտայ թէ «հարկ չկայ նոյնիսկ հողը փորելու: Քիչ մը գետինը քրքրելով արդէն աքսորականներու ոսկերոտիքը ամէնուրեք գտնել կարելի է»:

Մարգատէն այսօր փոքր գիւղ մըն է ուր քանի մը տասնեակ հողէ տնակներ հազիւ կարելի է տեսնել: Բնակիչները երկրագործութեամբ եւ նա մանաւանդ խաշնարածութեամբ կը պարապին Խապուր գետի եզերքին: Գիւղը մինչ գետին աջ կողմն է, ճամբու ձախին կը տեսնուի, բլուրի մը կողին, Եղեռնի զոհերուն ի յիշատակ կառուցուած դեռ անաւարտ յուշարձանը որ այլեւս Ապրիլեան յայտագրերու ուխտագնացութեան վայր մը եղած է: Քանի մը նկարներ առնելու համար կառքէն կ'իջնենք: Ակնթարթի մը մէջ արդէն կառքը կարծես հնոց մը եղած ըլլար, այդքան տաքցած էր ներսը երբ կը մեկնինք:

Կը սուրանք դէպի Ալ - Շատտատէ միշտ մեր աջին ունենալով դժբախտ տարագիրներու ճակատագրին լուռ վկան՝ Խապուր գետը: Ճամբուն եզերքը արաբերէն եւ անգլերէն լեզուով, ձողերու վրայ գամուած ազդեր, ցոյց կուտան թէ դեռ որքան ճամբայ ունինք մեր ճամբորդութեան համար: Քանի մը անգամ Հայր Անդրանիկի կը հարցնեմ թէ արդեօք ո՞ր գետն է որ մեր աջին հեռուն հորիզոնին վրայ կը տեսնուի: Երկու անգամին ալ կրկներեւոյթ (mirage) մըն էր տեսածս: Այդքան ջերմութիւնը զօրաւոր էր: Երբ Ալ - Շատտատէ կը հասնինք, Հայր Անդրանիկ, հեռուն լեռան ստորոտը ցոյց կուտայ քիչ մը տարօրինակ հսկայ հողաշերտ մը: Կ'ըսէ թէ «ասիկա տարագիրներու ոսկերոտիքով լեցուն քարայր մըն է: Այս շրջանի բնակիչները բոլորն ալ տեղեակ են»: Կը մտածեմ թէ Հայ Դատով զբաղող մեր ժրաջան կազմակերպութիւնները դեռ չեն կրցած այս բոլորը համաշխարհային հանրային կարծիքին ուշադրութեան յանձնել: Երբ այսօր տակաւին կան այսպէս կոչուած նենգամիտ պատմաբաններ որոնք համարձակութիւնը կ'ունենան հայկական ցեղասպանութիւնը «Հայոց մեկնաբանութիւնը» որակել, չարժե՞ր միթէ ամառուան տօթին մէկ - երկու ժամ միայն -- եւ ոչ աւելի -- զանոնք Տէր - Զօրի, Մարգատէի եւ Ալ - Շատտատէի տափարակ դաշտերը առաջնորդել ցոյց տալու համար թէ տեղահանութեան նպատակը արդեօք բնաջնջել է՞ր թէ ոչ:

ԳԱՄԸՇԼԸ

Ալ - Շատտատէ - Գամըշլը երթուղիին վրայ Հասաքէ վերջին գիւղաքաղաքն է որուն շուրջէն կ'անցնինք: Հոս եւս փոքր Հայ գաղութ մը կայ: Ըստ Հայր Անդրանիկի տուած տեղեկութիւններուն, Հայ Լուսաւորչականք 35 - 40 ընտանիք ունին, իսկ Հայ կաթողիկէ համայնքը որ եկեղեցի մըն ալ ունի՝ Ս. Ընտանիք, մօտաւորապէս 400 հոգի կը հաշուէ: Ժամը 15-ը անց է երբ Գամըշլը կը հասնինք: Յաճախ ալ ինքզինքիս հարց տալէ չեմ դադրիր, «արդեօք կ'արժէ՞ր այս տաք օդին այս երկար ճամբորդութիւնը ընել բանախօսութեան մը համար ուր 100 հոգի իսկ ներկայ պիտի չըլլայ»:

Հայր Անդրանիկ ինծմէ կը բաժնուի ըսելով թէ երկու ժամ յետոյ իր գրասենեակը կրնամ զինք գտնել որ ինծի տրամադրուած սենեակին վարի յարկը կը գտնուի, Գամըշլըի Հայ կաթողիկէ համայնքին դպրոցին կալուածին մէջ: Որոշեալ ժամուն երբ Հայր Անդրանիկը կը գտնեմ կ'ըսէ թէ բոլոր քաղաքը խոր հետաքրքրութեամբ բանախօսութեան կը սպասէ որ հետզհետէ իմ ալ հետաքրքրութիւնս կ'աւելցնէ:

Փաստաթուղթերու սահիկները մի առ մի եւ պատմական դէպքերու շարքով մեքենային վրայ կը շարենք: Ժամը 20-ը անց է եւ մենք դեռ մեր պատրաստութիւնը չենք լրացուցած երբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Գամըշլըի կեդրոնէն կը հեռաձայնեն ըսելու համար թէ ամբողջ ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէ եւ անհրաժեշտ է շտապել»: Վերջապէս, ժամը ճիշդ 20.30-ին Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը կը հասնինք: Բանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ընդարձակ բակին մէջ: Ափ ի բերան կը մնամ երբ կը տեսնեմ առնուազն 600 հոգի աթոռներու վրայ նստած կատարեալ կարգապահութեամբ եւ համբերութեամբ կը սպասէ: Գամըշլըն Թուրքիա - Սուրիա սահմանագլուխին վրայ գտնուող Թրքական Նուսայպին (Մծբին) քաղաքին ճիշդ հարաւն է, հազիւ 8 - 10 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ: Երկու քաղաքին բնակիչները յստակ կերպով կը տեսնեն մին միւսին լոյսերը: Ուրեմն, Թուրքիոյ ամենամօտ մէկ քաղաքը, Սուրիոյ այս կորսուած մէկ անկիւնը Հայկական Հարցի մասին իմանալու համար այսքան բազմութիւն կէս ժամէն աւելի է որ կը սպասէ: Նկատի առնելով թէ բաւական հիւսիս կը գտնուինք, գիշերը բաւական զով կ'ըլլայ: Հայր Անդրանիկ նախապէս ըսած էր թէ քաղաքին արաբ եւ քիւրտ մտաւորական եւ թէ պաշտօնեայ դասակարգէն անձեր ներկայ պիտի ըլլային: Եւ արդարեւ, կը նշմարեմ թէ մանաւանդ առաջին կարգերու վրայ գտնուողները խիստ մաքուր հագուած, շատեր իրենց համրիչներով, բնաւ հայու դիմագիծ չունին: Ներկաներուն մէջ կան նաեւ ունկնդիրներ որոնք արաբական կարմիր փաթթոցներ կամ քրտական տարազներ կը կրեն:

Մեր ակամայ յապաղումին համար, նախ ներողութիւն կը խնդրենք ու կը սկսինք բանախօսութեան: Ես հայերէն կ'ըսեմ եւ Հայր Անդրանիկ սահուն արաբերէնով կը թարգմանէ: Քանի պահերը կը սահին, նոր եկողներ ալ որոնք տեղ չեն գտներ կը ստիպուին ոտքի հետեւիլ: Առնուազն ութսուն հոգի տեղի չգոյութեան պատճառաւ երեք ժամ ոտքի մնաց: Ամբողջ մէկ ու կէս ժամ Հայկական Հարցը սկիզբէն՝ Պերլինի վեհաժողովէն մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը 1920 փաստաթուղթերու սահիկներուն ընկերակցութեամբ կը ներկայացնեմ միշտ Հայր Անդրանիկի արաբերէնի թարգմանութեամբ: Ոչ ոք տեղէն չի շարժիր ու խոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւի: Անոնք որոնք ոտքի մնացած են մինչեւ մօտս կը գտնուին: Ընդարձակ բակը փոքր եկած է հոծ բազմութիւնը պարունակելու համար: Բանախօսութենէն յետոյ կը սկսի հարցումներու տեղատարափը:

Հոս եւս, ինչպէս Հալէպի մէջ, գլխաւոր հարցումներն են՝

1. - Հայկական կուսակցութիւններու յարաբերութիւնները Երիտթուրքերու հետ,

2. - Ի՞նչ էր հայկական ցեղասպանութեան պատճառը կամ պատճառները,

3. - Հրեաները դեր մը ունեցա՞ծ են թէ ոչ, եւ եթէ ունեցած են ի՞նչ էր անոնց դերը: Իսլամացած տէօնմէ Հրեաները ի՞նչ դեր ունեցան,

4. - Արաբները եւ Քիւրտերը ինչպէ՞ս դիմաւորեցին հայ ժողովուրդին բնաջնջումը:

Կը պատասխանեմ բոլորին: Հայր Անդրանիկի կ'ըսեմ «թարգմանէ այնպէս, ինչպէս որ ես կ'ըսեմ»: Պարզ է թէ հարցումները խիստ փափուկ խնդիրներ կը ներկայացնեն եւ չեմ ուզեր որ իմ տեսութիւններս տարբեր կերպով մեկնաբանուին որոնք հիմնուած են հաստատ փաստերու վրայ: Ներկաներուն հետաքրքրութիւնը գագաթնակէտին հասած է: Որեւէ տեղ այսքան հետաքրքիր հոծ բազմութեան մը ներկայութեան ոչ բանախօսութիւն տուած եւ ոչ ալ ներկայ եղած եմ: Ժամը 23.30-ը անց է եւ հակառակ զով օդին ոչ ոք բաժնուիլ կ'ուզէ: Կէս գիշերուան մօտ է երբ երեկոյթը վերջ կը գտնէ անվերջանալի ծափահարութիւններու տարափ մըն է որ կը սկսի: Մտովի կ'ըսեմ «նիւթ մըն է որ երբեք ժողովուրդներու համար միշտ իր այժմէականութիւնը ունի»: Հայեր կուգան շնորհաւորելու, գեռ կ'ողջագուրեն ու կ'ըսեն. «Այս գիշեր շատ հպարտ եղանք Ձեր ներկայութեամբ»: Առնուազն 30 հոգի կը փափաքի այդ գիշերուընէ հետս յիշատակի նկար մը ունենալ: Արաբ մտաւորականներ կուգան շնորհաւորելու: Ծագումով Քիւրտ, երիտասարդ դատաւոր մը կը մօտենայ եւ լաւ ֆրանսերէնով մը կ'ըսէ թէ ինք Քիւրտ է ու կարգ մը տեղեկութիւններ կը խնդրէ: Կը թուի թէ այսօր Քիւրտերը իրենց նախահայրերուն ըրած սխալները շատ լաւ հասկցած են, բայց վաղուց գործը գործէն անցած է: Վիճաբանութիւնները դեռ մօտ կէս ժամ ոտքի կը շարունակուին, մանաւանդ երբ տէօնմէ փաստաբան մը կ'ըսէ թէ իր հայրը այդ տարիներուն Դամասկոս կը գտնուէր եւ շատ մը դէպքերու ականատես եղած էր:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Գամըշլըի մասնաճիւղի ատենապետ Պր. Յովհաննէս Արոյեան եւ միւս անդամները մեզ ակումբ կը հրաւիրեն: Կէս գիշերը անց է երբ մենք ինքնաշարժով կը վերադառնանք: Հայր Անդրանիկ դիտել կուտայ թէ «ներկաներուն մէկ երրորդը հազիւ Հայ էր, բոլոր մնացեալը արաբ եւ քիւրտ էր»: Քաղաքին մտաւորական դասը՝ իրաւաբաններ, դատախազներ, դատաւորներ ու բժիշկներ գրեթէ լրիւ ներկայ են եղեր:

(Շար. 3)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԼԷ.

«Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» թատերախաղին ներկայացման յաջորդ օրը Մարմարայի մէջ Ս. ստորագրութեամբ հրատարակուեցաւ կարճ լրատուութիւն մը: Զուսպ լեզուով գրուած այդ նկարագրականին մէջ լրատու թղթակիցը քանի մը տողով նիւթը բացատրելու կողքին կը գրէր որ թատերախաղը յաջողութեամբ ներկայացուցած էր, թէ այս թատերախաղին մէջ «ամէն մարդ կրնար տեսնել իր կեանքը անոր ուրախ եւ տխուր, բայց իրական կողմերով»: Մէկ օր վերջ Յ. Զ. ստորագրութեամբ յօդուած մըն ալ երեւցաւ «Ժամանակ»ի մէջ: Հոս ալ հազիւ թէ անգամ մը կը յիշուէր իմ հեղինակի անունս, այդ ալ՝ որպէս «երիտասարդ գըրող մը» բացատրութեամբ: Այնուհետեւ յօդուածագիրը կը դրուատէր Սիրարփի Աճէմեանի խաղարկութիւնը: Կը գտնէր որ թատերախաղին լեզուն քիչ մը շատ «գրական» էր, սակայն հայեցի ու մաքուր. եւ այդ «լեզուն վճիտ ու գիրասահ՝ կը գլգլար դերասանուհիին առոգանութեան մէջ»: Յ. Զ. շատ չէր սիրած Արթօ Պէրպէրեանի խաղարկութիւնը եւ կը մաղթէր որ ան յաջորդական ներկայացումներու ընթացքին բարելաւէր ինքզինքը: Այս կարճ յօդուածն ալ կ'աւարտէր Մխիթարեան Սանուց Միութեան ուղղեալ շնորհաւորական տողերով: Ուրեմն յօդուածին մէջ գրեթէ ոչինչ կար թատերագիրին համար, թատերախաղին հեղինակին կամ թատերգութեան գրական ու թատերական կառոյցին մասին ո՛չ մէկ վերլուծում: Երկու թերթերուն մէջ ալ աճապարանքով ու գործ մը կատարած ըլլալու նպատակով գրուած այդ քանի մը տողերուն մէջ թղթակիցները քանի մը տողով իսկ ուրախութիւն մը չէին արտայայտած նոր թատերախաղ մը շահուած ըլլալուն առթիւ, կարծես թէ Պոլսի մէջ ամէն տարի տասը, քսան թատերախաղ կը գրուէր, կարծես թէ նոր թատերախաղի մը երեւումը շատ սովորական երեւոյթ էր, կարծես թէ մեր գրականութեան մէջ թատերախաղի կամ թատերագիրի պակասը միշտ լայն չափով տառապեցուցած չէր մեր գրական ու թատերական շրջանակները:

«Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» քանի մը օր տարբերութեամբ երկրորդ եւ երրորդ անգամ մըն ալ ներկայացուեցաւ:

Ես միշտ քուլիսը կանգնած էի եւ կը կատարէի յուշարարի պաշտօնը: Ամէն ներկայացման, սկիզբէն մինչեւ վերջ, քըրտինք կը հոսեցնէի, կարծես ես ալ բեմին վրայ ու հանդիսականներուն աչքերուն առջեւ եղած ըլլայի: Բայց այլեւս ինքնավստահ էի: Եւ արդէն իսկ գիտէի թէ ե՞րբ հանդիսականները սրահին մէջ պիտի տային գոհունակութեան առաջին նշանը, ե՞րբ խնդուք մը պիտի տարածուէր սրահին մէջ, կամ ե՞րբ գնահատանքի ու զարմանքի կոհակ մը պիտի ալեկոծէր ամբողջ սրահը: Տրուած ըլլալով որ իւրաքանչիւր վարագոյր ունէր իր բարձր քանի մը վայրկեանները, անհամբերութեամբ կը սպասէի որ այդ վայրկեանները հասնէին եւ ես քուլիսէն հաստատէի, որ աննկատ չէին անցած այդ վայրկեանները, գոհութեամբ ընդունուած էին հանդիսականներուն կողմէ:

Այս երկրորդ եւ երրորդ ներկայացումներէն վերջ «Մարմարա»ի մէջ յօդուած մը եւս երեւցաւ, այս անգամ Պ. ստորագրութեամբ: Յարաբերաբար աւելի երկար այս յօդուածին մէջ Պ., երկար մանրամասնութիւններով կը բացատրէր խաղին նիւթը եւ կը գրէր որ «Ռ. Հատտէճեան իր այս գեղեցիկ գործով կարեւոր բաժին մը բերած կ'ըլլայ մեր թատերական գրականութեան», կը շնորհաւորէր զիս:

Երկու շաբաթ վերջ, Վարդան Կոմիկեանն ալ «Ժամանակ»ի մէջ գրեց ներկայացման նուիրուած յօդուած մը, որ երկու անգամէն հրատարակուեցաւ: Վարդան Կոմիկեան կը գրէր որ վարանումով գացած էր, բայց աւարտին խանդավառութեամբ ծափահարած էր: Կը գտնէր որ այս թատերախաղին հեղինակը խոստումէ մը աւելին կու տար, կը գրուատէր երկու գլխաւոր դերակատարներու միջեւ ընթացող հեղասահ տրամախօսութիւնը եւ այդ տրամախօսութեան հեղասահ, մաքուր եւ ընթացիկ բարբառը: Մասնաւորաբար երրորդ վարագոյրին մասին փոքր ինչ վերապահութիւններ յայտնելէ ետք կը գրուատէր դերասանները, եւլն.:

Կոմիկեանին յօդուածէն երկու օր վերջ, Մայիս 26-ին դարձեալ «Ժամանակ»ի մէջ հրատարակուեցաւ Սիրուհի Վարդանեանի մէկ յօդուածը: Այս գրասէր ու արուեստասէր հայուհին, որ մեր այնքան յարգանքը կը վայելէր եւ անկէ վերջ ալ պիտի վայելէր մինչեւ իր մահը, բողոքի պոռթկումով մը գրիչը ձեռք առած էր խօսելու համար թատերախաղիս լաւ կողմերուն մասին:

1959-ի այդ Մայիսէն վերջ, տասնամեակներ ամբողջ, թերեւս հարիւրաւոր յօդուածներ պիտի կարդայի իմ մասիս, բայց այդ հարիւրաւոր յօդուածներէն շատ քիչեր զիս այնքան պիտի երջանկացնէին ու պիտի մխիթարէին, այնքան անմոռանալի տպաւորութիւն պիտի գործէին իմ վրայ, որքան իր այդ յօդուածով ըրած էր Սիրուհի Վարդանեան:

Սիրուհի Վարդանեան իր զարմանքը կը յայտնէր գրելով որ «Շատ քիչ բան գրուեցաւ, շատ քիչ բան խօսուեցաւ այն շատ սիրուն թատերգութեան մասին որ Մխիթարեան Սանուցի մէջ ներկայացուած էր Ապրիլ 30-ին: Կը սպասէի որ շատեր լրջօրէն անդրադառնային» կը գրէր ան: «Սպասումս յուսախաբ ըրաւ զիս, հետեւեցայ մեր օրաթերթերուն, եւ զարմանքով տեսայ որ սովորական տեղեկատուութեան մը սահմանէն անդին չանցան բոլոր այն գրութիւնները որոնք երեւցան այդ ներկայացման առթիւ»:

Արդեօք գնահատանքի արժանի բան մը չունէ՞ր այս խաղը, արդեօք ի՞նչ սխալած էր իր դատողութեան մէջ: Ուստի ան գացած ու երկրորդ անգամ մըն ալ դիտած էր խաղը եւ իր շփոթութիւնը քիչ մը եւս աւելցած էր: «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» մեր գրականութեան մէջ նորութիւն մը բերած էր, սակայն այդ մասին լռած էին բոլոր անոնք որոնք կը սպասուէր որ խօսէին այս երեւոյթին առջեւ:

Ճիշդ այս բառերով իր բողոքը յայտնելէ վերջ կը յիշէր թէ իմ գրչի բոլոր ընկերներս, ներկայացումը տեսնելով հանդերձ, լռած էին եւ ինք չէր կրցած հասկնալ այդ լռութեան պատճառը: Անտարբերութի՞ւն: «Աւելին կը վախնամ, ուծացում» կը գրէր Սիրուհի Վարդանեան: Այնուհետեւ ան երկար տողերով կը խօսէր թատերախաղին ու դերակատարներուն մասին:

Այդ գիշեր երբ կարդացի Սիրուհի Վարդանեանի յօդուածը, մտածեցի որ այսքանը արդէն կը բաւէր ինծի եւ մնացեալը փոյթ չէր: Կեանքիս մինչեւ վերջը երախտապարտ պիտի մնայի այս ազնիւ հայուհիին նկատմամբ, որ քաջութեամբ հրապարակ իջած էր աւելի հեղինակաւոր գրողներու դէմ իր բողոքը աղաղակելու համար:

Քանի մը օր վերջ, Մայիս 29-ին, յօդուած մըն ալ հրատարակուեցաւ Վ. Թորգոմի ստորագրութեամբ: Է՛հ, հետաքրքրական էր անշուշտ լսել թէ Վ. Թորգոմ ինչ պիտի գրէր այս անգամ մէկու մը մասին, զոր այնքան կծու ու հեգնական տողերով ճաղկած ու ծաղրած էր տակաւին կարճ ժամանակ առաջ:

Վ. Թորգոմ յօդուածին սկիզբը կ'անդրադառնար երկու դերասաններու խաղարկութեան եւ կը գրէր որ «այդ բոլորը կը պատահին Ռ. Հատտէճեանի սահուն ու հաճելի ոճին, տեղին կատարուած սրամտութեան եւ հետաքրքրական բաներու վերածուած դրուագներուն շնորհիւ»: Նորէն ալ մեծամտութիւնը ձեռքէ չէր ձգած Վ. Թորգոմ եւ թերութիւններ գտած էր թատերախաղին մէջ, գրած էր որ այս գործը «տեղական» բնոյթ ունի, ուստի պիտի սպասէր որ հեղինակը տար ուրիշ գործեր ալ որոնք կարենային բեմադրուիլ Պոլիսէ տարբեր տեղեր ալ: Յետոյ անուշադրութեան սխալ կը նկատէր այն թէ, ես «երախային պոռչտուքը» բացատրութիւնը գործածած էի, մինչ պէտք էր որ գործածէի «երախային ճիչը» բացատրութիւնը: Ուստի կը յուսար որ Հատտէճեան աւելի ուշադիր կ'ըլլար այսուհետեւ: Ես մինչեւ վերջ պիտի չկարենայի հասկնալ սակայն թէ ինչո՞ւ սխալ ըլլար երախային պոռչտուքը բացատրութիւնը: Երախան միայն ճի՞չ կ'արձակէ: Երախան նաեւ չի՞ պոռչտար:

Այլեւս բազմաթիւ յօդուածներ կ'երեւէին թատերախաղիս մասին, մինչեւ իսկ Մէքսիկայէն յօդուած մը կը գրէր Մկրտիչ Հաճեան: Բովանդակութեան տեսակէտէ կարեւոր ու վերլուծական երկարաշունչ յօդուած մըն ալ կը գրէր գրչեղբայրս Զարեհ Խրախունին: Բայց ինծի համար յատկապէս հաճելի յօդուած մը եղաւ նաեւ այն մէկը, որ Զաւէն Պիպէռեան, այդ ջղուտ, դժուարահաճ մեր բարեկամը ստորագրեց «Բուլիս»ին մէջ: Պիպէռեան անօրինակ խանդավառութեամբ էր որ գրի առած էր իր յօդուածը եւ առաւելաբար ծանրացած էր թատերախաղին կառոյցին վրայ: Ան կը գոչէր. «Այլեւս կրնանք ըսել որ թատերագիր մը ունինք մեր քաղաքին մէջ»: «Պոլսահայ բեմին համար վստահաբար անկիւնադարձ մը կրնայ կազմել այս ներկայացումը»:

Ռ. Հ.

ՀԱՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ Ա. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՆԻՍ.–

Պէյրութի ճեմարանի հին շէնքին երդիքին տակ այս տարի առաջին անգամ ըլլալով Համազգայինի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուեցաւ հայ համալսարականներու մշակութային համաշխարհային հանդիպում մը Յուլիս 22-էն Օգոստոս 5, եւ Լոնտոնէն Տիկին Սելլա Թնճուկեանի եւ Լիբանանէն Պր. Վարանդ Ալէքսանեանի ջանքերուն շնորհիւ: Հոն խմբուեցան 17-էն 30 տարեկան 100 երիտասարդներ որոնք եկած էին Սփիւռքի զանազան անկիւններէն ինչպէս Կիպրոս, Սուրիա, Գանատա, Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներ, Պարսկաստան, Անգլիա, Գերմանիա, Ֆրանսա եւ Լիբանան՝ մշակոյթի գաղափարին շուրջ: Ամէն առաւօտ բոլորս ներկայ կ'ըլլայինք դասախօսութիւններու որոնք մեզի տրուեցան ականաւոր անձնաւորութիւններու կողմէ: Անոնց մէջ էին Տիգրան Ճինպաշեան, Վահագն Տատրեան, Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, Հրանդ Մարգարեան եւ նաեւ Լիբանանի հայ երեսփոխանները, ուսուցիչներ, խմբագիրներ եւ արուեստագէտներ: Բոլոր այս դասախօսութիւնները եղան հայերէն որոնց կողքին կրելի եղաւ ունենալ ֆրանսերէն եւ անգլերէն թարգմանութիւններ: Հոն շօշափեցինք ամէն տեսակի նիւթեր, ինչպէս՝ կրօնք, մամուլ, բանաստեղծութիւն, պատմութիւն, երաժշտութիւն, ճարտարապետութիւն, թատրոն, դիցաբանութիւն: Անշուշտ Սփիւռքն ալ նիւթ դարձաւ կարգ մը դասախօսութեանց, նամանաւանդ անոր պատմականը եւ անցեալը, նաեւ ապագայի ծրագիրներ մշակուեցան խումբերս կողմէ:

Բոլոր դասախօսութիւնները կը վերջանային վիճարկումներով որոնց ընթացքին մտքերու փոխանակութիւններ կ'ըլլային տաք եւ մտերիմ մթնոլորտ մը ստեղծելով մեր մէջ:

Կէսօրէն վերջերը եղան նոյնքան հետաքրքրական մեր բոլորիս համար քանի որ խումբը այս առթիւ Լիբանանի հայ գաղութին հետ ծանօթանալու կարելիութիւնը ունեցաւ: Այցելեցինք Անթիլիաս ուր Արամ Կաթողիկոսը մեզ ընդունեցաւ: Գացինք Այնճար ուր Հ.Մ.Ը.Մ.-ին սկաուտները խարուկահանդէսով մեզ դիմաւորեցին, տեսանք Պուրճ-Համուտը եւայլն: Լիբանանի տեսարժան վայրերն ալ պտըտեցանք, օրինակ Պաալպէքը, Պէյթէտինը, Ժէիթայի քարայրները եւլն...:

Այս հանդիպումները բոլորիս համար եղան շատ օգտակար, քանի որ զանազան երկիրներէ եւ տարբեր հորիզոններէ եկող հայ երիտասարդներ իրարու փոխանցեցինք մեր գաղութներու իրականութիւնները, մեր ապրած հարցերը, մեր մտահոգութիւնները եւ գոհունակութիւնները եւ շատ ուրախ եղանք մեր այս փորձառութենէն: Գիշերներն ալ հաճելի ժամանակ անցուցինք իրարու հետ եւ անմոռանալի յիշատակներով իրարմէ բաժնուեցանք յուսալով եւ սպասելով յաջորդ մեր հանդիպումին: Պէտք է շնորհակալութիւն յայտնենք բոլոր կազմակերպիչ յանձնախումբին, Համազգայինին որ ամէն տեսակէտով կատարեալ այս ձեռնարկը իրականացուցած էր:

Մասնակցողներէն՝
ՍԵՒԱՆ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
ՔԱՄԻ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԻ 70-ԱՄԵԱԿԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»ի Խմբագրութեան,

Հայկական եւ հայատառ թերթի եօթանասուն տարիները խորհրդածութեան առիթ պէտք է ըլլան իւրաքանչիւր հայու համար որ հայերէնի եւ հայ մշակոյթի անշրջանցելի դերին կը հաւատայ:

Ոչ ոքի համար գաղտնիք է որ հայերէնի տեղատուութեան ահազանգ հնչեցնողներ կան, շատեր ալ այդ արդէն կը համարեն անդառնալի եւ ըստ այնմ կը գործեն: «ՅԱՌԱՋ»ի հայատառութիւնը ազգային հիմնական արժէքներու հաւատարմութեան արտայայտութիւն մըն է զոր վարակիչ հարկ է դարձնել:

«ՅԱՌԱՋ»ի եօթանասուն տարիները, հայ կեանքին հետ նոյնիսկ հեռուէն առընչուողներուն համար, կը ներկայացնեն այն բեմը ուր իրենք զիրենք իրագործած են մտքի աշխատաւորներ, երիտասարդ եւ երէց: Այս տեսակէտէն «ՅԱՌԱՋ»ը Հայոց եւ գաղութի վկայարանն է, Շաւարշ Միսաքեանի անսքօղ խօսքով, Շաւարշ Նարդունիի բանկումներով, Հրանտ Սամուէլի անսպառ պատմութիւն-վկայութիւն ատաղձով, եւ գրողներով:

Հայկական եւ հայատառ թերթին նկատմամբ հարկ է գուրգուրանք ցուցաբերել, անկախաբար տեսակէտներու տարբերութիւններէն: Մեր թերթերը, Մատրասի «Ազդարար»էն մինչեւ «Ազատամարտ» եւ «Մշակ», «Հայրենիք» եւ «Մարմարա» եւ ժամանակակիցները, հայութեան զարկերակներն են, միաժամանակ՝ տնկարաններ հայ տաղանդի:

Հայկական եւ հայերէն թերթ ու թերթերու շարունակութիւնը եւ յաջողութիւնը մեզմէ իւրաքանչիւրի պարտականութիւն պէտք է համարել:

Շնորհաւորութիւններով՝
ՄԱՐԻ ԼՈՒԻԶ եւ ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Նուազի - Լը - Կռան
Օգոստոս 18

Սիրելի Արփիկ,

Արձակուրդի առիթով արտասահման մի բաւական երկար ժամանակ մնալուց յետոյ, այս վերջին շաբաթների «Յառաջ»ի թիւերը գտայ եւ ուրախութեամբ տեսայ որ թերթի 70-ամեակը այդքան գնահատութիւններ եւ մաղթանքներ է ներշնչել:

Այն օրուանից որ ես սկսել եմ հայերէն սովորել եւ աստիճանաբար կարողացայ կարդալ, «Յառաջ» թերթը եղել է ինձ համար մի սովորական կապ Հայոց լեզուի հետ, այնպէս եւ առաւել երբ Ֆրանսիայում հայախօս միջավայրերը նուազումի են ենթարկուել:

Այն առաքելութիւնը որ չնայած դժուարութիւնների եւ խոչընդոտների այնքան յարատեւութեամբ էք կատարում ցանկալի եւ խիստ արժէքաւոր է մեզ բոլորիս համար:

Շնորհակալում եմ ուրեմն Ձեզ եւ Ձեր գործակիցներին եւ ուղարկում ջերմ եւ սիրալիր մաղթանքներս:

ՓԻԷՐ - ՏԷՐ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Օգոստոս 18

«ՅԱՌԱՋ» օրաթերթի
Յարգարժան խմբագրութեան

Մեր տան երեք ընթերցողների կողմից ջերմօրէն շնորհաւորում եմ թերթիդ եօթանասունամեակը, սրտանց մաղթելով՝ որ «Յառաջ»ը միշտ հաւատարիմ մնալով իր իսկ կերտած ոգուն եւ գծած ուղիին, բոլորի նորանոր տասնամեակներ, մեր ստացած վայելքը փոխանցելով նաեւ ընթերցողների նոր սերունդների:

Ուժ եւ կորով «Յառաջ»ի յարգարժան (այս ածականը իր բուն՝ եւ ոչ կաղապարուած իմաստով) խմբագրութեան:

Յարգանօք՝
ԳԱԳԻԿ - ՍՏԵՓԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Գուրպըվուա
Օգոստոս 4

Սիրելի Տիկին Արփիկ Միսաքեան

«Յառաջ»ի համեստ բաժանորդ մըն եմ. բայց ես ալ իմ կողմէս այս երկու տողով ուզեցի շնորհաւորել մաղթելով կամքի զօրութիւն շարունակելու համար այս շատ դժուար գործը:

Գիտեմ որ միակ կտակս շարունակող պիտի ունենամ:

Սիրով՝
ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Haratch a été le livre d'Arménien pour la génération de nos parents, celle qui n'aura connu pour école que les chemins de l'éxil et les privations de la seconde guerre mondiale.

Il fut aussi pour certains d'entre eux, «les correspondants» (թղթակից), leur cahier. Personne ne pût jamais les empêcher d'y écrire librement.

Quand nous sommes devenus adolescents Hrant Samuel nous y enseigna quotidiennement une page d'histoire de l'Arménie ce qui nous encouragea à défendre la Cause Arménienne.
Lorsque celle-ci commença à défrayer la chronique et surtout depuis que l'Arménie a pris résolument le chemin de l'indépendance, Haratch est devenu la source indispensable d'informations sûres et objectives.

Avec l'accélération de la vie et la nécessité de s'informer vite et bien la formule eu quatre pages de Haratch, sa présentation synthétique et l'exigeante rigueur de ses rédacteurs se révèlent être excellentes.

En 1995 si Haratch n'éxistait pas il faudrait l'inventer.

Mais une préocupation subsiste. Dans 5, 10 ou 15 ans nos enfants auront-ils encore la chance d'accéder à un quotidien de langue arménienne porté par le souffle d'un Schavarch et d'une Arpik Missakian?

La réponse à cette question dépend bien sûr, autant des responsables du journal que de notre capacité à enseigner la langue à notre jeunesse, et à soutenir les institutions utiles de notre communauté.

En attendant de relever avec toi ces nouveaux défis nous te remercions HARATCH pour tout ce que tu nous as déjà donné.

Robert AYDABIRIAN
Chatenay-Malabry, le 15 août 1995

PELERINAGE ANNUEL

1954 ———————— 1995
4 ième ANNIVERSAIRE
1954 ———————— 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԼԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du Conseil Diocésain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de *Mgr LAGRANGE, Evêque de Gap*
et
Mgr DARON GEREJIAN, Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30
en présence du Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille* : Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine* : Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont* : Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris . . 200 F.
Aller-retour seul 100 F.
Repas seul 100 F.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին *Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.*

1. - Բացման աղօթք.
2. - Բացման խօսք.
3. - Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.
4. - Վարչական Խորհուրդի բարոյական գործունէութեան զեկուցում.
5. - Վարչական Խորհուրդի Նիւթական հաշուետուութիւն.
- Միտքերու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.
6. - Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը:
7. - Վարչական Խորհուրդի անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.
8. - Զանազանք:
Ի գիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝
ա. - Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը:
բ. - Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաներու մեծամասնութիւն չգոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը:
գ. - Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ-քարտուղար՝ Պր. Ստեփան Պօղոսեանի հետ.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70 *անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար:*
- Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին:

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՑԱՊԱԼԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13, առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

«ՅԱՌԱՋ»ի բաժանորդագիները

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:
Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ,
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան Հոգաբարձութիւնը եւ տնօրէնութիւնը մեծ հաճոյքով կը հաղորդեն թէ շատ մօտ ապագային, 1996-ին, փառահեղ շուքով պիտի տօնեն Բարեգործականի անդրանիկ այս կրթօճախին ադամանդեայ 70-ամեակը, պանծացնելու համար հայակերտումի անոր բազմաբեղուն վաստակը եւ վերանորոգ հաւատքով ու զարգացման նոր հեռանկարներով կենսաւորելու անոր յաղթական երթը՝ քսանմէկերորդ դարու լուսաւոր սեմէն ներս:

Յոբելենական հանդիսութիւններն ու ձեռնարկները տեղի պիտի ունենան Կիպրոսի մէջ, Ապրիլ 17-էն մինչեւ Ապրիլ 21, 1996-ին:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 3, 1995
Նիկոսիա

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (քոտ)՝ 374 *(փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝* 19 *(Ֆրանսայի պարագային անշուշտ) ապա՝* 374--2 *եւ թիւը:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ-ան-Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝
Փօլ Պաղտասարեանի

– ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ –
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ 150 ՖՐ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 ՖՐ.

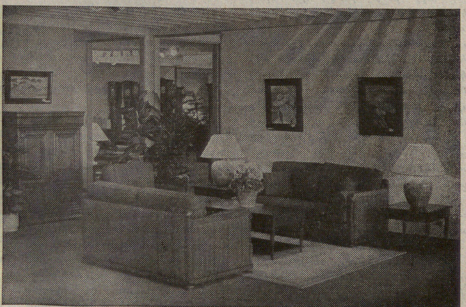
ԽԱՉԻԿ ԹՕԼՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հատորներէն) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:
Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատը գլուխ:

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

" Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն "

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 29
MARDI
29 AOUT
1995

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 18·664 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.664

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵԼԵՒՄՈՒՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՃԱՄԲՈՒ ԴՐՈՒԵՑԱՒ

ԺԱՆ ԱՐԹԻՒԻ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԷ ԱԼԷՆ ՄԱՏԸԼԷՆԻ

Ալէն Ժիւփէի դիմումին ընդառաջելով, Տնտեսութեան եւ Ելեւմուտի յախուռն նախարարը՝ Ալէն Մատըլէն իր հրաժարականը տուաւ, Ուրբաթ, Օգոստոս 25-ին: Այլ խօսքով գործը չակած վերջ գտաւ իր պաշտօնին, այս ալ ճիշդ այն տանն երբ կը պատրաստուէր եւ պիտի ներկայացուէր յաջորդ պիւտճէն: Մատըլէնի նախորդ օրուան (Օգոստոս 24) յայտարարութիւններն են որոնք պատճառ եղած են այս յանկարծակի փոփոխութեան որ գրեթէ կառավարական տագնապի մը բնոյթն ունի: Ի՞նչ ըրած էր Մատըլէն, պարզապէս որ կրնան խնդրոյ առարկայ ըլլալ պետական պաշտօնեաներու ձեռք ձգած առանձնաշնորհները (հանգստեան թոշակ մանաւանդ): Անմիջապէս իրարանցում մը ստեղծուած էր սենտիքաներու մօտ եւ հազիւ 24 ժամ ետք, Ժիւփէ կը հրաւիրէր Ելմտական իր նախարարը որ «կամովին» մեկնի: Ինչ որ տարօրինակ կրնայ թուիլ այս ամբողջին մէջ, այն է որ Մատըլէնի խօսքերը եւ ծրագրերը անակնկալ մը չէին կրնար ըլլալ կառավարութեան համար, այսինքն ոչ Ժիւփէի, ոչ ալ Շիրաքի: Մատըլէն ծանօթ է որպէս ծայրայեղ ազատական մը (իր նշանակումը արդէն մտահոգած էր Եւրոպացիները) եւ մէկը որ բառերը չի ծամծմեր: Գաղտնիք մը պէտք չէ ըլլար թէ ի՞նչ պիտի ընէ հոն ուր դրուեցաւ: Իր նկարագիրը չէ գաղափարները զոհել իր քաղաքական ասպարէզին, ուրե՞մն: Ժիւփէ իր յայտարարութեան մէջ, այս առնչութեամբ, կը շեշտէ որ՝ «Մատըլէնի յայտարարութիւնները կը խոչընդոտէին կառավարութեան բարենորոգիչ կամքը»: Կառավարութիւնը ընկերային արդարութիւն կ'ուզէ, ուրեմն ձեռք ձգուած ընկերային առաւելութիւնները դատապարտելով չէ որ կարելի է համախոհութեան յանգելու պայմաններ ստեղծել: Ժիւփէ կը մեղադրէ Մատըլէնը որ թերացած է կառավարական համերաշխութեան գետնին վրայ:

Հազիւ քանի մը ժամ ետք կը նշանակուէր նոր նախարարը՝ Ժան Արթիւի, ցարդ Ծրագրի եւ տնտեսական զարգացման նախարար: Կեդրոնի հոսանքին պատկանող, նախկին պալատիրեան, Արթիւի (50 տարեկան) լաւ հաշուագէտ է եւ ինչ որ խօսող կը համեմատի այդ առաքինութեան հետ, կ'ըսուի թէ հիւմուր ունի:

Ա. Մատըլէնի հրաժարման լուրէն անմիջապէս յետոյ ֆրանքը զգալի անկում արձանագրեց Ելմտական շուկաներուն վրայ: Ճիշդ ու ճիշդ նախարարապետին տուած պատճառաբանութիւնն է Մատըլէնի հրաժարման համար որ ֆրանքին անկումին առիթ տուաւ:

Ա. Մատըլէն չլռեց, անշուշտ: Առաջին առթիւ, հեռատեսիլի Ա. կայանէն շեշտեց թէ կառչած կը մնայ իր տեսակէտներուն եւ կը պնդէ: Կարելի չէ, կ'ըսէ, վերականգնել այս երկիրը առանց ճիգի ու կ'աւելցնէ. - «Կարելի է մէկ կողմ դնել Տնտեսութեան եւ Ելեւմուտի նախարարը, բայց կարելի չէ մէկ կողմ դնել հարցերը»: Յաջորդ օրն ալ Ժիւփէ պատասխանեց ու արդարացուց իր որոշումը Անթիպի մէջ, Արմատական կուսակցութեան «ամրան համալսարանի» հաւաքոյթին: «Կառավարութիւնը խորհրդածութեան ակումբ մը չէ ուր ամէն մէկը կրնայ իր եղանակը նուագել: Երաժշտապետ մը կայ եւ խմբավար մը: Կառավարական հարցերը զգացական հարցեր չեն»:

Ամէն պարագայի մէջ, ընտրութենէն հազիւ 100 օր ետք, կառավարական այս ծանրակշիռ հարցը, եթէ նոյնիսկ տագնապ կարելի չէ որակել, հարկ է ընդունիլ որ հեռու է դրական պատկեր մը տալէ նոր իշխանութեան:

Սենտիքաները շատ գոհ են Մատըլէնի մեկնումէն: Ընդդիմադիրները կը հաստատեն որ եղածը խառնաշփոթ վիճակի մը ապացոյցութիւնը կը թողու:

Հարցախոյզներու մէջ, Շիրաք եւ Ժիւփէ կէտեր կը կորսնցնեն եւ այդ կորուստը արձանագրուած է Մատըլէնի ճամբուելէն առաջ:

ՌՄԲԱՓՈՐՁ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

2 ՄԵՌԵԱԼ, 23 ՎԻՐԱՒՈՐ

Կիրակի, Օգոստոս 27, ժամը 21·30-ին երեք ռումբեր պայթած են յաջորդաբար Վոսփորի եւրոպական ափը, Պէյօղլու:

Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 25 վիրաւորներ կային, բայց անոնցմէ երկուքը մեռած են: Մէկը օտար զբօսաշրջիկ մըն էր: Օգոստոս 28-ին դեռ ոչ ոք տէր եղած էր: Ռումբերը զետեղուած էին աղբամաններու մէջ, գեղարանի մը եւ ճաշարանի մը առջեւ, Իսթիքլալի բանուկ պողոտային վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻՈՆ - ՓԱՐԻԶ գիծին վրայ ռումբ մը յայտնաբերուեցաւ Օգոստոս 26-ին առաւօտը: Ուղեւոր մըն է որ, առաջինը, ժամը 8·34-ին նկատած էր կասկածելի մետաղեայ առարկայ մը, շիշի (պոնպոն) ձեւով, գիծին մօտ: Անմիջապէս հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուած են, երթեւեկը դադրած որոշ ժամանակ: Ցետագային պարզուած է որ 25 քիլօ պայթուցիկ կար եւ պարզ թերութեան մը հետեւանքով է որ չէ պայթած: Աւելորդ է ըսել թէ Թէ-Ժէ-Վէ-ի այդ գիծին վրայ, Լիոնի կայարանին մօտ, պայթումը աղէտալի կ'ըլլար, մանաւանդ արձակուրդի վերադարձի այդ օրը:

ԱԴՐՊԷՋԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ Հասանով ընդունելով Մինսկի խումբին Գերմանիոյ ներկայացուցիչը, ըսած է թէ Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի հարցը չի լուծուիր այնքան ատեն որ հայկական ուժերը չեն հեռանար Լաչինէն եւ Շուշիէն: Ազերի նախարարը աւելցուցած է որ Հայերը երբ քաշուին իրենց գրաւած հողերէն, Ատրպէյճան կրնայ երաշխաւորել Ղարաբաղի ապահովութիւնը:

ԻՍՐԱՅԷԼ պաղեստինեան երեք հաստատութիւններ փակեց արեւելեան Երուսաղէմ: Վիճակագրութեան հիմնարկը, Առողջապահութեան նախարարութիւնը եւ Ձայն - հեռատեսիլի գրասենեակը չորս օրուան պայմանաժամ ունին վերջ տալու համար իրենց գործունէութեան Ս. քաղաքին մէջ:

ԱՆԻ· ԺԻՐԱՐԴԷ, ծանօթ լրագրողուհին,

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Ազնիւ Տիկին Արփիկ՝

Սփիւռքի Հայ կուսակցութիւնները, ընդհանրապէս, կը կարծեն եւ կը յաւակնին թէ՝ թերթ հրատարակելը եւ անոր յաջողութիւնը, միայն իրենց միջոցաւ կարելի է···: Բայց ահա, «Յառաջ»ի յաղթական 70-ամեակին առթիւ, ինչ լաւ է արդար ըլլալ եւ «նոր ակնոցով» ընդունիլ որ՝ կան նաեւ այլ հրաշալի իրականութիւններ···

Ազնիւ Տիկին, «Յառաջ»ի 70-ամեակին առթիւ, կը շնորհաւորենք Ձեր երախտաշատ աշխատանքը, որ կ'երթայ հայ ժողովուրդին: Նաեւ կը շնորհաւորենք Ձեր աշխատակիցները, լուռ գրաշարները, բաժանորդները, նուիրատուները եւ բոլորիդ կը մաղթենք առողջութիւն, կորով եւ յառաջիկայ տասնամեակներուն, այսօրուան պէս առողջ շարունակութիւնը, ամէնուն «Յառաջ»ին:

Յարգանօք՝
ՅԱԿՈԲ ԳԱՍԱՐՃԵԱՆ
նախագահ՝
Ռ· Ա· Կուսակցութեան
Եւրոպայի Շրջ· Վարչութեան

Օգոստոս 26, 1995

նաեւ, պատմաբան մեռաւ խլիրդէ 68 տարեկանին: Բուռն սոսլինական մինչեւ 50-ական թուականները, յետագային ինք է որ պիտի «արթնցնէ» անոնք որ դեռ կը քնանան: Ծնած 1926-ին, հրեայ բնտանիքի մը ծոցը, պատմութեան ակրեկասիօնի տիրացած է, գրականութեան տոքթոր է եւ ինք ալ, «արթննալէն» ետք, աշխատակցած է «Ֆիկառօ»ի:

ԵՐԵՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ ԿԻՆԵՐ Փեքին կը հաւաքուին այս շաբթու մասնակցելու համար կիներու համագումարին (ոչ-կառավարական կազմակերպութեանց ֆորում) որմէ ետք, Սեպտեմբեր 4-ին, կը բացուի ՄԱԿ-ի կիներու համաշխարհային ժողովը: Փեքին կ'երթայ նաեւ Հիլարի Գլինթըն, Վաշինկթըն կը մասնակցի ամերիկուհի համալսարանականի մը միջոցաւ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով «Արարատ» իր դաշտին վրայ յաղթած էր լեհական Քաթովիչէի եւ այդ յաղթանակով կրնար մասնակցիլ Եւրոպայի Բաժակակիրներու 16-րդ աւարտականներուն:

Այս մասին Շանթ Ոսկերիչեան յաւելեալ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ:

Մրցումը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 24-ին 5000 հանդիսականներ համախմբած էր Երեւանի մարզադաշտը: 23-րդ եւ 26-րդ վայրկեաններուն «Արարատ» երկու կէտ նշանակած է շնորհիւ Տիգրան Գորէեանի եւ Արամայիս Տոնոյեանի: Բայց, «Արարատ» կորսնցուցած էր նոյն արդիւնքով երթի մրցումին, ուրեմն խաղը երկարաձգուած է եւ սակայն երկու խումբերն ալ չեն կրցած արդիւնքը փոխել: Հարկ եղած է փենալթիներու դիմել եւ «Արարատ» յաջողած է 5 - 4 յաղթանակը ապահովել:

Օգոստոս 25-ին կատարուած վիճակահանութեամբ, 16-րդ աւարտականներուն «Արարատ» կը մրցի Մոսկուայի Դինամոյին հետ, Սեպտեմբեր 14-ին (երթ) այս վերջինոյն դաշտին վրայ:

Բ· դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը 1 - 0 յաղթեց Ամիէնի այս վերջինոյն դաշտին վրայ: Այժմ 5-րդ է 14 կէտով: Գլուխն է Գան 20 կէտով, վերջինն է Ալէս 1 կէտով:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(ՕԳՈՍՏՈՍ 25 / 28)

ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներքին նախարարութեան տուեալներով տարուան առաջին կէսին 5184 յանցագործութիւն արձանագրուած է որոնց մօտ քառորդը գողութիւններ են եւ սակայն որոնք 25,9 տոկոսով նուազ են անցեալ տարուան նոյն շրջանին համեմատութեամբ: Նոյնպէս, անցեալ տարուան առաջին կիսամեային համեմատութեամբ պակսած են նաեւ ծանր յանցագործութիւնները. ասոնց փոխարէն աւելցած են խաբերայութեան եւ կաշառակերութեան դէպքերը: Նուազած են մարդասպանութեան եւ մահափորձի դէպքերը:

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 24-ին Էջմիածնի վեհարանի դահլիճին մէջ բացուած է Կրօնական դաստիարակութեան կեդրոնի ուսուցիչներուն միօրեայ համագումարը: Կեդրոնը շուրջ հնգամեայ գոյութիւն ունի Երեւանի, Էջմիածնի, Արտաշատի եւ շարք մը այլ շրջաններու մէջ: Անգամ 200-է աւելի ուսուցիչներ գործունէութիւն ծաւալած են 35 կիրակնօրեայ վարժարաններու եւ 25 մասնաճիւղերու մէջ: Համագումարին դասախօսութիւն մը տուած է Գարեգին Ա. Կաթողիկոս:

ՀԱՅ ԵՒ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Օգոստոս 23-ին Նոյեմբերեանի շրջանին մէջ հանդիպում ունեցած են Հայաստանի եւ Վրաստանի գլխաւոր սահմանապահները, զօրավարներ Լեւոն Ստեփանեան եւ Վալերի Զիւէիձէ: Կողմերը համաձայնութիւն գոյացուցած են սահմանապահներու գործակցութեան նիւթին մէջ եւ մանրամասնօրէն քննարկած Բագրատաշէնի սահմանային շուկայի գօտիին վիճակը:

ԵՓՐԱՏԷ ՏԵՍԱՅ...

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՀԵՐ ԵՂԵՌՆԻ ՎԱՅՐԵՐԷՆ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ՀԱԼԷՊ

Հետեւեալ առաւօտ ժամը 9·30-ին կըրկին Մէրսէտէս ինքնաշարժով դէպի Հալէպ ճամբայ կ'ելլենք: Երեք ամիս յետոյ երբ գրի կ'առնեմ այս տողերը, այդ գիշերուան ջերմ մթնոլորտը դեռ մտքիս մէջ թարմ է: Հայերը կ'ըսէ Հայր Անդրանիկ «շատ ուրախ եղան որ Սուրիոյ այս հեռաւոր անկիւնը չէն մոռցուած», իսկ այդ բազմութեան ակնարկելով կ'աւելցնէ՝ «շատ պարզ է քանի որ հայկական հարցը իր հետեւանքներով իրենց առօրեայ կեանքին մաս կը կազմէ»:

Վերադարձի ճամբորդութեան մեզի կ'ընկերանայ Հայր Ղեւոնդ Քէնտիրճեան որ Հալէպի երեք բանախօսութիւններուս ալ ներկայ գտնուած էր:

Նախապէս Հայր Անդրանիկի ըսած էի թէ շատ կը փափաքէի Ռաս - էլ - Այն-ը անգամ մը տեսնել: Ասիկա այն վայրն է ուր Արեւմտահայաստանի նահանգներէն -- Էրզրում, Պիթլիս եւ Տիգրանակերտ -- դէպի հարաւ տարագրուող 30·000-է աւելի դժբախտներ Թալէաթի հաւատարիմ արբանեակներէն Ռաս - էլ - Այն-ի քայմաքամին հրամանաւ արինարբու Չէրքէզներու վայրագութիւններուն զոհ գացած են են: Ռաս - էլ Այն-ը Գամըշլը - Հալէպ երթուղիին վրայ չէր գտնուեր: Հետեւաբար, մեր երթուղիին վրայ Դալղամըէն յետոյ դէպի հիւսիս, 80 քիլոմեթր երթու - դարձ մը պիտի ընենք: Կ'ուղղուինք դէպի հիւսիս: Կէս ժամ յետոյ արդէն Ռաս - էլ Այն-ի արուարձանները կը հասնինք: Քիչ յետոյ, Հայր Անդրանիկ բաւական մեծ պանդոկ - ճաշարանի մը մօտ կանգ կ'առնէ: Տարիքը 50-ի շուրջ, դէմքը արեւէն այրած եւ խանձած, անձ մը խոր յարգանքով կը մօտենայ եւ Հայր Անդրանիկի հետ արաբերէն լեզուով երկարապատում խօսակցութեան մը կը սկսի որմէ բառ մը իսկ չեմ հասկնար: Կը հարցնեմ Հայր Անդրանիկի թէ այդ անձը Արա՞բ է թէ Քիւրտ: «Հայ է, Մշեցի Սերոբն է» կ'ըսէ: Կը ծանօթանամ: Կը զարմանամ թէ որքան լաւ արեւմըտահայերէն կը խօսի Մշեցի Սերոբ: Մշեցի Սերոբ կ'ըսէ թէ փոքր տարիքին ծնողաց հետ Թուրքիայէն Ռաս - էլ Այն են փոխադրուեր: Ատենօք, հոս եւս փոքր գաղութ մը կայ եղեր օժտուած եկեղեցիով եւ դպրոցով մը: Վերջին քառորդ դարուս, արտագաղթերու պատճառաւ, նախ նախակրթարանը դռները փակեր է, եւ ինչպէս ամէնուրեք, Հայու բեկորները հետզհետէ կը մեկնին դէպի Հալէպ, Պէյրութ եւ անկէ ալ դէպի Աւետեաց Երկիր՝ Լոս - Անճըլըսի ճամբան...

Ինծի փոքր բլուրի մը մօտ կ'առաջնորդեն: Ցոյց կուտան բլուրին ստորոտը գտնուող պուրակը եւ կ'ըսեն թէ «հոս է որ 1916-ի ամառը տարագրեալները բնաջնջուած են»: Այդ շրջանը նահատակներուն ոսկորներով ծածկուած է եղեր: Կը հեռանան: Կը մտածեմ թէ արդեօ՞ք ո՞րն է լաւագոյն: Ապրիլ մեր ժողովուրդի անցեալով հարուստ բայց տխուր յիշատակներով լեցուն Միջին - Արեւելքի երկիրներո՞ւն մէջ, թէ ոչ Արեւմուտքի թէեւ գեղեցիկ բայց մեզ համար ոեւէ պատմական նշանակութիւն չունեցող ճոխ եւ փարթամ ոստաններու մէջ:

Ռաս - էլ Այն այգիներով, ատուակներով եւ ծառերով շրջապատուած, երկրագործութեան եւ կենդանաբուծութեան յարմարագոյն պայմաններով օժտուած փոքր եւ սիրուն քաղաք մըն է: Հասաքէ - Գամըշլը - Ռաս - էլ Այն-ի շրջանին մէջ, այսօր Հայերը ընդարձակ հողերու սեփականատէր եղած են: Ոմանք Հալէպ կամ Դամասկոս կը բնակին: Տարին քանի մը անգամ կ'այցելեն բերքին հսկելու եւ հասոյթը գանձելու համար:

Գամըշլը - Հալէպ երթուղին բաւական երկար է, գրեթէ 400 քիլոմեթր: Բայց ասֆալթապատ ճամբան շատ լաւ վիճակի մէջ գտնուելուն պատճառաւ կրնանք արագ ընթանալ: Հեռուէն, յաջորդաբար կը նշմարենք, մեր աջին, Մէմպիճ եւ Պապ քաղաքները ուր տարագիրները 1915-ին անցած են: Գամըշլը -- Հալէպ երթուղին շատ բանուկ է: Անհամար ինքնաշարժներ մեծ արագութեամբ կը սուրան: Ժամը 14·30-ին արդէն տոքթոր Ճէպէճեանի բընակարանը կը հասնինք: Գամըշլըի երեկոյթին արտակարգ յաջողութիւնը արդէն ինծմէ առաջ հասած է Հալէպ: Գերապայծառ Միրիաթեան շատ գոհ մնացած է: Ես ալ իմ կարգիս շնորհակալութիւն կը յայտնեմ իր այս առաջարկին համար յայտնելով թէ «այդ գիշերուան յիշատակը անաստարակոյս յիշողութեանս մէջ անջնջելի պիտի մնայ»:

Հալէպի մէջ գիպուածով կը ծանօթանամ Համազգայինի անդամ քանի մը երիտասարդներու որոնք բանախօսութիւններուս ներկայ գտնուած են: Կը փափաքին որ իրենց ակումբը եւս բանախօսեմ: Սկզբունքով կ'ընդունիմ: Բայց կը թելադրեմ որ առաջնորդին հովանաւորութեամբ տեղի ունենայ: Երիտասարդներուն ցանկութիւնը կարելի չեղաւ իրականացնել որովհետեւ Գաթարըյեան Արք. երկու օր յետոյ Դամասկոս պիտի մեկնէր, իսկ վերադարձին ես արդէն Հալէպէն մեկնած պիտի ըլլայի:

Մահմետականներու կրօնական տօնը որ Մայիս 10, Չորեքշաբթի օր սկսաւ գըրեթէ ամբողջ շաբաթը տեւեց: Այդ հինգ օրերու ընթացքին մահմետականին գործը Աստուծոյ հետ է: Մզկիթներէն բարձրախօսները անընդհատ «հաւատացեալ»-ները աղաշխարութեան կը հրաւիրեն Ալլահը Էքպէրի կանչերով: Գործի հրապարակը գրեթէ փակուեցաւ ու շատ մը Հայեր ալ քաղաքէն արձակուրդի մեկնեցան: Այս պատճառաւ Դամասկոսի Մայիս 13, Շաբաթ երեկոյեան բանախօսութիւնն ալ հարցազրոյցի վերածուեցաւ: Անձնական պատճառներով Փարիզ վերադարձս ալ աւելի կանուխ անհրաժեշտ ըլլալով Պէյրութի բանախօսութիւնս ալ ես կը ջնջեմ:

Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին կը հանդիպիմ Հալէպի կարգ մը ծանօթ դէմքերու որոնցմէ մի քանիին արդէն նախապէս ծանօթանալու առիթը ունեցած եմ: Ինչպէս Սուրիոյ Խորհրդարանի հայ երեսփոխան ճարտարապետ Սիմոն Լիպարեան, տոքթոր Քէշիշեան որ կարեւոր աշխատութիւն մը լրացնելու վրայ է, Հալէպի համալսարանի ճարտարագիտութեան բաժնի դասախօսներէն տոքթ. Արա Սայէկ որ առաջնորդարանի «Գանձասար» պարբերաթերթին կ'աշխատակցի, Միհրան Մինասեան՝ մտաւորական երիտասարդ մը, Վահէ Սամուէլեան՝ ծանօթ առեւտրական մը որ Պէյրութի «Զարթօնք»ին գրական յօդուածներով երբեմն կ'աշխատակցի, Տիկին Վարդ՝ Երեւանի համալսարանէն որ այժմ ամուսնացած եւ Հալէպ հաստատուած է: Ան Ճէպէճեան գրադարանի թերթերու ճոխ հաւաքածոներէն թէ կ'օգտուի եւ թէ իր փորձառութեամբ զանոնք կը դասաւորէ, դրասէր Ռուբէն Պարսումեան եւայլն: Վերոյիշեալ անձերը բոլոր բանախօսութիւններուն ներկայ եղած էին:

Հալէպի հայկական երկու հաստատութիւնները եւս կ'ուզեմ այցելել: Նախ Տիկին Ճէպէճեանի հետ կ'երթամ «Վերժին Կիւլպէնկեան» Մայրանոցը: Ան հիմնըւած է 1935-ին ազգային բարերար Պօղոս Կիւլպէնկեանի տղուն՝ Ներսէս Կիւլպէնկեանի եւ տոքթոր Խաչիկ Պօղոսեանի նախաձեռնութեամբ եւ առատաձեռնութեան շնորհիւ: Այժմու վարչական տնօրէնն է Երեւանի համալսարանի հայագիտութեան բաժնէն շրջանաւարտ Տոքթոր Բիւզանդ Մինասեան: Իսկ Մայրանոցի բժշկապետն է տոքթոր Պետրոս Պօյաճեան: Տոքթոր Պօյաճեան Երեւանի համալսարանը լրացնելէ յետոյ երեք տարի Մոսկուայի համալսարանը ուսանած եւ իբր մանկաբարձ բժիշկ վկայուած է: Անխոնջ աշխատող, ան շուրջ տասը տարիներէ ի վեր Մայրանոցի պատասխանատուութիւնը ստանձնած է: Այսօր Մայրանոցը ընդարձակուած է (1500 քառակուսի մեթր) եւ վերանորոգուած: Ամենաարդիական բժշկական սարքաւորումներով օժտուած, կրնայ 28 հիւանդ ընդունիլ: Երեսուն բժիշկ ունի որոնց 5-ը մշտական են եւ 30 հիւանդապահուհիներ:

Նոյն օրը կ'այցելեմ նաեւ Հալէպի Պօթան փաշա թաղի «Հայ ծերանոցը»: Ան հիմնուած է ընիկ Մարաշցի վերապատուելի Ահարոն Շիրաճեանի կողմէ 1923-ին, Քիւլըկի մէջ: Յետագային 1937-ին, հայասէր Անգլուհի Օր. Բոպէրթսընի բնակարանը փոխադրուած է: Իսկ այժմու շէնքը գնուած է 1959-ի վերջերը: Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկի օժանդակութեամբ 1960-ին վերանորոգուած է: Այժմու տնօրէնն է Անդրանիկ Ինճէճիկեան: Ան աւարտած է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի գիւղատնտեսութեան բաժինը եւ 1988-էն ի վեր կը պաշտօնավարէ իբր տնօրէն: Այսօր 70 տարեցներ կը բնակին Հայ ծերանոցը: Բնակիչներուն 3/4-ը նիւթական պայմաններ չունենալով ձրի կը բնակի: Իսկ պիւտճէն կը հաւասարակշռուի մնացեալ 1/4-ին զաւակներուն նըւիրատուութիւններով եւ համայնքին նիւթական օժանդակութեամբ: Եկեղեցական տագնապը որ Սուրիոյ մէջ հայ գաղութը երկուքի բաժնած է, ըստ ինծի տրուած հաւաստիքներուն, միայն ծերանոցի մատակարարութեան մէջ է որ չէ յաջողած երկպառակութիւնը պարտադրելու: Ծերանոցը, անխտիր, համայնքին բոլոր կազմակերպութիւններուն գուրգուրանքին եւ հոգածութեան առարկայ է: Երկու բժիշկներ հերթով կը հսկեն եւ չորս հիւանդապահուհիներ միշտ ներկայ են: Այցելեցինք քանի մը սենեակներ որոնք օդասուն եւ լուսաւէտ են:

Կ'ըսեն թէ Հալէպ այցելող ամէն Հայ իր այցելութիւնը փաստելու համար պէտք է որ նաեւ այցելէ Զամսարեանի լուսանկարչութեան աշխատանոցը: Եւ իրօք ալ կը հաստատեմ որ Զամսարեան - Զամսօ իր մօտ բարեկամներուն համար - տարիներէ ի վեր Հալէպ այցելող բոլոր քիչ թէ շատ ծանօթ Հայ դէմքերու, Հայաստանէն թէ Սփիւռքէն, լուսանկարներու ճոխ հաւաքածոյ մը ունի: Կ'ըսէ թէ քանի մը տարի առաջ իր անձնական հաւաքածոյին ցուցահանդէսը Երեւանի մէջ տեղի ունեցեր է: ՀՀՇ-ի թունդ համակիր, Զամսարեան համոզուած է թէ Հայաստան այլեւս բոլոր դժուարութիւնները հարթած է: Բայց երբ կը հարցնեմ թէ ինչպէ՞ս կրնայ բացատրել սա վերջին երեք - չորս տարիներու ընթացքին Հայաստանէն արտագաղթողներու հսկայ թիւը, ժպիտով մը միայն կը պատասխանէ: Ջերմ սիրահար դասական երաժշտութեան, երբ յաճախորդ չունենայ Զամսօ ջութակին կը փարի, եւ հակառակ ծամիլիայէի չուկային տեւական ժխորին, իր ճպոտին բաղցր մեղեդիները երբեմն նոյնիսկ փողոցէն անգամ զանազանել կարելի կ'ըլլայ:

Մայիս 11, Հինգշաբթի գիշեր Հալէպի Թէքէեան Մշակութային Միութեան ակումբը հարցազրոյց մը կ'ունենամ անդամներուն հետ: Զրոյցը կը վարէ տոքթոր Օհանեան: Այս անգամ մեր խօսակցութեան նիւթն է Հայաստանի այսօրուան կացութիւնը եւ ազգային շուրջ: Նիւթ մը որուն ամէն սփիւռքահայ մօտէն կը հետեւի:

Հետեւեալ օրը Ուրբաթ գիշեր, Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան (Հըն-չակեան) ակումբը կը հրաւիրուիմ ուր պատասխանատուները կ'ուզեն մանաւանդ Եւրոպայի մէջ հայկական դատին ի նըպաստ տարուած աշխատանքներուն մասին իմանալ: Անշուշտ հարցը մանաւանդ Պէրնար Լէուիսի դատավարութեան մասին է: Կ'ըսեմ թէ շաբաթ մը յետոյ դատարանը վճիռը պիտի արձակէ:

ԴԷՊԻ ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Վերջապէս, Մայիս 13, Շաբաթ առաւօտ կանուխ հրաժեշտ կ'առնեմ տոքթոր եւ Տիկին Ճէպէճեանէ, եւ տոքթոր Թեմիզեանի եւ Պր. Լէփէճեանի ընկերակցութեամբ օդակայան կ'երթամ: Հալէպ - Դամասկոս ճամբորդութիւնը հազիւ ժամ մը կը տեւէ օդանաւով: Օդակայանը կը դիմաւորուիմ Դամասկոսի Հ.Բ.Ը. Միութեան վարչութեան անդամ՝ Սարգիս Գազանճեանի եւ Սարգիս Քէշիշեանի կողմէ: Կ'առաջնորդուիմ հիւրանոց:

Դամասկոսի Հայ համայնքը ունի ըստ տրուած տեղեկութիւններուն մօտ 20·000 հոգի, որուն 6 հազարը Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ անդամ, 10 - 12 հազարը Հայ կաթողիկէ Հայեր որոնց մեծամասնութիւնը արաբախօս է եւ փոքր թիւ մըն ալ բողոքականներ: Դամասկոսի Ս. Սարգիս Եկեղեցին միշտ Էջմիածնի թեմին ենթակայ է: Ունի երեք քահանաներ, իսկ առաջնորդական փոխանորդ՝ Գնէլ Արք. Ճէրէճեան Պէյրութէն յաճախ կ'այցելէ: Եկեղեցիին բաժանումը եւ կուսակցական հակամարտութիւնները հոս դեռ կը պահեն անցեալի սուր եւ տխուր հանգամանքը: Այս պատճառաւ մանաւանդ վարժարաններու աշակերտութիւնը կը յաճախէ իր ծնողքին համակրած թեմին դըպրոցը: Դամասկոսի մէջ կան քանի մը դըպրոցներ որոնք սա պէս կրնանք հակիրճ կերպով դասաւորել: Թարգմանչաց Ազգային միջնակարգ վարժարան որ Դամասկոսի Առաջնորդարանի հովանաւորութիւնը կը վայելէ: Տնօրէնուհին է Տիկին Գեղուհի Հալաճեան: Վարժարանը երկսեռ է եւ ունի 400 աշակերտ:

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ունի Սահակեան - Կիւլապի Կիւլպէնկեան նախակրթարանը որ երկսեռ է եւ այժմ ունի 155 աշակերտ: Տնօրէնուհին է Տիկին Զապէլ Երիքեան:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հովանաւորութեան տակ կը գտնուի Միացեալ վարժարանը որ նախակրթարան է: Տնօրէնուհին է Օր. Արփի Պետիկեան եւ ունի 220 երկսեռ աշակերտ:

Հայ կաթողիկէ համայնքը եւս վարժարան մը ունի՝ Փարոս, որ երկրորդական է որուն Հայ աշակերտներուն թիւը քիչ է:

Դամասկոսի համալսարանի բժշկական եւ ճարտարագիտական ճիւղերուն հետեւող բազմաթիւ հայ ուսանող եւ ուսանողուհիներ կան:

Մայիս 13, Շաբաթ գիշեր Հ. Բ. Ը. Միութեան վարժարանին մէջ տեղի կ'ունենայ շուրջ 60 հոգիներու ներկայութեամբ մեր հարցազրոյցը: Հ. Բ. Ը. Միութեան Դամասկոսի վարչութիւնը հետեւեալ կազմը կը ներկայացնէ որ գրեթէ լրիւ ներկայ եղաւ: Գառնիկ Եագուպեան՝ ատենապետ, Սուրէն Այտընեան՝ փոխ - ատենապետ, ատենադպիր՝ Յարութիւն Աֆէրիմեան, գանձապահ՝ Ռոպէր Պօղոսեան, Սարգիս Գազանճեան խորհրդական, դպրոցական հարցերու գանձապահ Վահէ Շահինեան, Թեմական ժողովի ատենապետ՝ Վարդգէս Պօղոսեան, քաղաքական ժողովի ատենապետ՝ Թաւուր Պօյաճեան:

Մեր հարցազրոյցի նիւթն է՝ «Հայաստանի անցեալ, ներկան եւ ապագան»: Աւրար մտաւորական Հէմշին որ բնաւ հայերէն չի հասկնար այդ գիշերը ներկայ եղաւ առ ի քաղաքավարութիւն որուն հետ հաւաքոյթէն առաջ ծանօթացած էի: Ներկաներուն մէջ էր նաեւ Երեւանի անուանի Ալթունեան պարախումբի խմբավար Ալթունեան որ ըսաւ թէ Փարիզ այցելած էր խումբին հետ 1988-ի Դեկտեմբերին Հայաստանի տարեդարձին առիթով:

Հետեւեալ առաւօտ Սարգիս Գազանճեանի հետ կ'այցելեմ Դամասկոսի Սուրբ Սարգիս Եկեղեցին: Պատարագէն յետոյ եկեղեցւոյ դահլիճը կը հանդիպիմ առաջնորդական տեղապահ Գնէլ Արք. Ճէրէճեանը որ գաղութին մասին կարգ մը տեղեկութիւններ կը հաղորդէ:

Մայիս 14, Կիրակի, ցերեկէ յետոյ Պր. Հէմշինի հետ Սուրիոյ Ալ-Ասատ Ազգային գրադարանը կ'այցելեմ որ ընդարձակ տարածութեան մը վրայ կառուցուած է: Մօտ երկու ժամ կը մնանք: Կ'եզրակացընեմ թէ շատ թերի է դեռ գրադարանը: Վստահաբար դեռ չեն կարողացած ամէն ինչ որ ունին հաւաքել: Միւս կողմէ մասնագէտ պաշտօնեաներու պակասն ալ զգալի է: Կը տեսնենք փոխ - տնօրէնը որ մի միայն արաբերէն գիտէ, ոչ մէկ օտար լեզուի տեղեակ է:

Կրկին կը տեսնեմ Սարգիս Գազանճեանը որմէ կը խնդրեմ որ Դամասկոսի նշանաւոր հրապարակը ցոյց տայ ուր 1916-ի Մայիսի սկիզբը Ճէմալ փաշայի հրամանով արաբ մտաւորականներ կա-

խաղան բարձրացած են: Անկէ այն հրապարակն է ուր նոյն տարուան Ապրիլ ամսոյն 15-ին 300 - 400 տարագրեալ երիտասարդ հայուհիներ գրեթէ կիսամերկ վիճակի մէջ աճուրդով երկու ; երեք կամ չորս ֆրանքի ծախու հանուեցան: Քրիստոնեաները իրաւունք չունէին աճուրդին մասնակցելու: Այսօր այս հրապարակը որ զրդապատուած է նորակառոյց շէնքերով անցեալի տխրահռչակ երեւոյթէն վատահարար շատ հեռու է:

Մեկնումէս առաջ կրկին կ'ուզեմ այցելել Ալ - Ասատ գրադարանը այս անգամ Մովսէս Հալաճեանի հետ: Հալաճեան նախկին Մելքոնեանցի մըն է որ յետագային Երեւանի Բազմարուեստից վարժարանը աւարտած է: Թէեւ ճարտարապետ, այսօր առեւտրական մըն է: Ազգային խնդիրներու հանդէպ խիստ նախանձախնդիր, Նոր Սերունդ - Հնչակեան շրջանակին մէջ յատկապէս լուրջ գործունէութիւն կը տանի: Բաջահմուտ արաբերէնի, իր հետ եւս ազգային գրադարան կ'երթամ, բայց կարելի չըլլար աւելի բաներ մը տեղեկանալ:

Ի վերջոյ, Մայիս 15, Երկուշաբթի ցերեկին, Սարգիս Գազանճեան զիս օդակայան կ'առաջնորդէ եւ ժամը 15-ին սուրիական սպասարկութեան օդանաւով Փարիզ կը վերադառնամ:

Երեք շաբթուան Սուրիա այցիս ընթացքին զանազան հոսանքներու պատասխանատուներու եւ մակարդակի անձերու հետ ունեցած շփումներս զիս որոշ համոզումներու առաջնորդեցին:

1. - Սուրիոյ նաեւ ինչպէս միւս Միջին - Արեւելքի երկիրներու (*) քաղաքական, կրօնական, մշակութային եւ ընկերային պայմանները Արեւմտեան երկիրներու պայմաններէն բոլորովին տարբեր ըլլալով մեր ժողովուրդը իր ինքնութիւնը շատ ամուր հիմերու վրայ ցարդ պահած է եւ դեռ ալ կրնայ պահել: Շատ դժուար է, եթէ ոչ անկարելի գտնել անձ մը որ քաղաքական կողմնորոշում մը չունենայ, որեւէ կուսակցութեան մը եթէ ոչ անդամ առնուազն համակիր մը չըլլայ: Ամէն ոք գրեթէ պարտադրաբար տեղ մը ունի եւ սխալ կամ շիտակ որոշ քաղաքական հոսանքի մը կը հետեւի:

2. - Ազգային շահերու պաշտպանութեան համար տարակոյս չկայ թէ բոլորն ալ միասնական համագործակցութեան անհրաժեշտութեան կը հաւատան: Բայց ինչպէ՞ս կրնան հրաժարիլ կամ ձեռբազատիլ իրենց կուսակցութեան կամ միութեան պարտադրած պայմաններէն:

3. - Կազմակերպութիւնները կամ միութիւնները կուսակցութիւններու ազդեցութեան ենթակայ ըլլալով անկախ գործունէութիւն չեն կրնար ցոյց տալ: Իսկ կուսակցութիւնները իրենց ինքնուրոյն նպատակները հասարակաց շահերէն գերադաս կը համարեն:

Եւրոպայի եւ Միացեալ - Նահանգներու մէջ ընկերային եւ մշակութային պայմաններու տարբերութեան պատճառաւ կուսակցութիւնները ոչ նոյն ժողովրդականութիւնը եւ ոչ ալ նոյն ազդեցութիւնը ունին եւ դատապարտուած են հետզհետէ տկարանալու: Այսօր ոչ մէկ կուսակցութիւն կրնայ յաւակնիլ թէ իր ետին հրապարակ զանգուած մը ունի ու լիազօրուած է անոր անունով խօսելու:

4. - Միջին - Արեւելքի մէջ եթէ մեր եկեղեցիին պատասխանատուները եւ կուսակցութիւնները հեռատեսութիւնը եւ բարեկամեցողութիւնը ունենան հասարակաց եւ ազգային շահերու պաշտպանութեան համար գործակցելու, մենք կը հաւատանք որ այդ երկիրներուն մէջ դեռ անկարելի չէ Համազգային Կեդրոնական Մարմին մը ստեղծել որուն մեր ժողովուրդը առնուազն կէս դարէ ի վեր կը սպասէ: Բայց Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մեր գաղութներուն համար դժբախտաբար նոյնը չէ պարագան: Ջենք հաւատար թէ նոյն նախաձեռնութիւնը կրնայ դրական շօշափելի արդիւնք մը ցոյց տալ: Եթէ Միջին - Արեւելքի մէջ ժողովուրդին առնուազն 90%-ը կարելի է նոյն գաղափարին շուրջ հաւաքել, Արեւմուտքի մէջ այս ծրագիրը այնքան յապաղած է որ չենք հաւատար թէ կարելի ըլլայ նոյն նպատակին համար հսկայ զանգուածին նոյնիսկ 1 / 5-ը իր շուրջը հաւաքել: Եւ տարակոյս չկայ թէ որքան յապաղի այս նախաձեռնութիւնը այնքան աւելի նուազ պիտի ըլլայ այդ համեմատութիւնը:

(Շար. 4 եւ վերջին մաս)

(*) Անշուշտ Թուրքիոյ Հայ համայնքը հոս նկատի չէ առնուած:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆ-ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ՖՐԱՆՍԱ

Փրովանսի մէջ, ամառը երաժշտական փառատօններու եղանակն է:

Յուլիսին եւ Օգոստոսի սկիզբը Փէյրիս, Կրէու - լէ - Պէն եւ Ռամաթիւէլ քաղաքներու մէջ ելոյթ ունեցան Հայաստանէն հրաւիրուած ֆիլհարմոնիք նուագախումբ, երգչախումբ, յայտնի մենակատարներ:

Օգոստոս 31-ին Ֆրանսա կը ժամանէ, շրջագայութեան մը համար, Երեւանի ձայն - հեռատեսիլի ֆիլհարմոնիք նուագախումբը զոր հիմնած է 1966-ին եւ կը ղեկավարէ Ֆրանսահայութեան ծանօթ երգահան եւ տաղանդաւոր ղեկավար նուագախումբի՝ Օհան Տուրեան:

Օհան Տուրեանի առաջին այցն է եւ համերգը արտասահման, Հայաստան վերադառնալէն ի վեր, 1991-էն: 83 երաժիշտներէ բաղկացած նուագախումբը կը սկսի համերգներու իր շարքը Գանն քաղաքի մէջ, Սեպտեմբեր 2-ին: Յաջորդ օրը, Սեպտեմբեր 3-ին, հանդէս կուգայ Մարսէյլի «Թէաթրը Սիլվէն»ի բացօթեայ բեմին վրայ: Որպէս մենակատար կը մասնակցի սոփրանօ Ֆայլէն Շանոյեան: Մարսէյլի Հայերը դեռ չեն մոռցած իր յաջող ելոյթը «Անոյշ»ի դերին, նոյն անուն օփերայի մէջ: Նոյնպէս յայտագիրը կը ճոխացնէ Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը որուն ղեկավարն է՝ Խաչիկ Ելմաղեան: Յայտագիրը կը բովանդակէ գործեր Պէթհովընէն, Վերտիէն եւ Տուրեանէն:

Ապա, Երեւանի Ձայն - Հեռատեսիլի ֆիլհարմոնիք նուագախումբը կ'անցնի Կրընոպլը, Իզէռ, Թուլուզ եւ թերեւս այլ քաղաքներ շարունակելու իր հրջագայութը:

Օհան Տուրեանի «վերադարձը» տեսակ մը դէպք է: Մեծ արուեստագէտի լաւագոյն յատկանիշներով օժտուած, իր ելոյթները որակի եւ գեղարուեստական վայելքի ապահովութիւնն ունին:

Այս համերգները երաժշտականէն անդին ունին մարդասիրական նպատակ, քանի ելոյթներէն գոյացած շահը, մեծ մասամբ, պիտի յատկացուի Երեւանի «Զատիկ» որբանոցին որ կը պատսպարէ երկրաշարժի որբեր եւ Ղարաբաղ կամ սահմանամերձ բախումներու ընթացքին ինկած մարտիկներու զաւակներ: Այս որբանոցը յատուկ հոգատարութեան առարկայ ըրած է Տիկին Ալիս Շահմիրեան - Տուրեան որ ժամանակ, ուժ, շունչ եւ հոգի կը սպառէ բարելաւելու համար, աւելի ճիշդ տանելի դարձնելու համար, արդէն ճակատագրի հարուածը ստացած մանուկներուն եւ երիտասարդներուն առօրեան: Նաեւ, գումարէն մէկ մասն ալ պիտի բաժնուի երաժիշտներուն որոնք նիւթական եւ մարդկային դժուար պայմաններու մէջ կը շարունակեն պահել իրենց խանդավառութիւնը:

Սակայն, այս նպատակները իրագործելու եւ նիւթապէս արդիւնաւէտ դարձնելու համար ձեռնարկը անհրաժեշտ է որ ժողովուրդը ներկայ ըլլայ համերգներուն, լեցնէ սրահները: Կազմակերպիչները ծանր բեռ մը վերցուցած են: Ընդունիլ շուրջ 90 հոգի եւ հոգալ անոնց կեցութեան ծախքերը կը պահանջէ կարեւոր պիւտճէ: Կան անշուշտ նուիրեալներ այս ձեռնարկին, բայց չի բաւեր: Ժողովուրդը պէտք է գայ ու վայելէ երաժշտութիւնը եւ քաջալերէ նուագախումբ մը որ ունի համբաւ, որ ընկերացած է Մ. Ռոսթրոփովիչի նման արտակարգ մենակատարներու: Յաջողութեան ակնկալութեամբ է որ Երեւանի ձայնասփիւռ -- հեռատեսիլի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը եւ իր ղեկավարը ճամբայ պիտի ելլեն:

Աւելցնենք որ Մարսէյլցիներուն համար առիթ մը եւս պիտի ընծայուի, Սեպտեմբեր 10-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ունկնդրելու առանձին համերգի մը մէջ, սոփրանօ Արմինէ Սէյրանեան եւ պարիթոն Մկրտիչ Մկրտիչեան Շուպերթի, Ֆօրէի, Պախի, Սէվրրաքի բայց նաեւ Կոմիտասի, Խ. Աւետիսեանի, Կանաչեանի, Ալէմշահի, Ա. Պարթեւեանի, Յովհաննէսեանի գործերուն մէջ, ընկերակցութեամբ դաշնամուրի՝ Օհան Տուրեանի:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

Յունիսի ընթացքին կազմակերպուած բազմաթիւ դաշտահանդէսներէն ետք, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսները Լիոնի հայ գաղութին համար եղաւ ընդհանրապէս անշրդէ շրջան մը:

Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց միաբանութեան Լուսարարապետ՝ Դաւիթ Արքեպիսկոպոս Սահակեանի Լիոն ժամանումը առիթը ստեղծեց ընդհատելու ամառնային վերոյիշեալ ամիսներու միօրինակութիւնը: Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տունն է որ այդ նախաձեռնութիւնը ունեցած էր, կազմակերպելով ճաշ -- հանդիպում մը իր պարտէզին մէջ, Վերափոխման տօնի նախօրեակին: Հարիւրի մօտ հանդիպականներ փութացած էին՝ մեծարելու հիւրը: Ներկայ էին Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան, Ազգային Միութեան պատուոյ նախագահ՝ Սեպուհ Սարեան, Կապոյտ Խաչի Լիոնի Արաքս մասնաճիւղի նախագահ՝ Լուսին Թութլեան, Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան նախագահ՝ Մատլէն Պասմաճեան, Տէսինի Սուրբ Աստուածածնայ Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Նախագահ՝ Մանուկ Միրզոյեան ու վաստակաւոր մըտաւորական՝ Վաղինակ Մխքճեան:

«Հոգեկան հրճուանքի վայրկեաններ են ասոնք ու միաժամանակ մեծ պատիւ՝ Ձեր ներկայութիւնը այսօր մեր միջեւ»: Այսպէս արտայայտուեցաւ Մշակոյթի Տան նախագահը՝ Գեղամ Կանանեան, ու իր ողջոյնի խօսքը կեդրոնացուց Դաւիթ Արքեպիսկոպոսի կատարած 14 տարիներու բեղուն գործունէութեան վրայ, երբ ան՝ 1964-էն սկսեալ, հովիւ էր Լիոնի: «Զուիցերիա, Գերմանիա ու Արժանթին եղած են յաջորդ առաքելավայրերը, մինչեւ իր ընտրութիւնը Երուսաղէմի բարձր պաշտօնին», յիշուցուց նախագահը: «Երուսաղէմ -- Լիոն կարծէք անգամ մը եւս կուգան միանալու այսօր, ինչպէս պահ մը հաշուեկշիռի» իր կարգին խօսք առաւ Դաւիթ Արք. Սահակեան: «Իւրաքանչիւր գաղութ ինծի բան մը սորվեցուցած է. Լիոն՝ իր համամիութենական ոգին, յարաբերիլ պարզ մարդոց հետ՝ զոր անկարելի է մոռնալ, աշխատելու համար Քրիստոսի անդաստանին մէջ, Աստուծոյ փառքին համար եւ վասն Հայրենիքի»: Լուսարարապետը պատասխանեց նաեւ ներկաներու հարցումներուն, տալով բացատրութիւններ Սրբոց Յակոբեանց վանքին, միաբաններու կեանքին, Սուրբ Տեղերու պահպանումի առաքելութեան, անոր պահաջած զոհողութիւններուն ու քաղաքական դժուարին պայմաններուն մասին:

Ընդգծելէ ետք դէպի Երուսաղէմ հայկական ուխտագնացութիւններու ծայր աստիճան անհրաժեշտութիւնը, Ան հրաւիրեց ներկաները՝ «ըլլալ միշտ հայ Եկեղեցւոյ նեցուկ, որովհետեւ Ան է լաւագոյն արտայայտիչը մեր բարոյական արժէքներուն, ընտանեկան սրբութիւններուն ու՝ ոսկեղէնիկ լեզուին»: Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան աւարտեց խօսքառումներու բաժինը, անդրադառնալով մանաւորապէս իր հոգեկից եղբօր առանձնած Լուսարարապետի ծանր պաշտօնին: Դրուատելէ ետք անոր անձին մէջ «պատասխանատու հոգեւորականը», եզրափակեց. - «Հարկ է ջուրջուրալ նաեւ Երուսաղէմի վրայ որ իր հայկական բաժինով Հայաստան մը կը մարմնացնէ»: Մինչեւ ուշ գիշեր հաճելի ու ջերմ վայրկեաններ յաջորդեցին իրարու, որոնց ընթացքին Դաւիթ Արքեպիսկոպոս Սահակեան յայտնեց «Յառաջ»ի թղթակիցին. «Շատ ուրախ եմ որ հին բարեկամներ ու ծանօթներ տեսնելու առիթը ունեցայ: Շնորհակալ եմ որ եկան միասին ըլլալու ու անցընելու այս երեկոյթը որ կազմակերպուած է ի պատիւ իմ համեստ անձիս: Անշուշտ մեր ծանօթութիւնը վերանորոգուեցաւ Տէսինի Տիկնանց Միութեան կազմակերպած ուխտագնացութեամբ յԵրուսաղէմ (Մայիս 21 / 28, 1995): Պատրիարքին եւ իմ փափաքն է որ միշտ ուխտագնացութիւններ ունենանք Երուսաղէմի մէջ, որպէսզի կարենանք բարոյական նեցուկ ունենալ Երուսաղէմի մեր սրբատեղիներու պահպանման գործին մէջ»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՕՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Նկրածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝

ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կարոլին այնպէս կը ձեւացնէ թէ չլսեց:

Բոքլին իր սրինգը բերած է: Արտաբերած տարօրինակ ելեւէջներն ու թրթռանքները կարծէք երկրային չըլլային այն մարգագետնին մէջ ուր յաւերժահարսը կանգնած է կոմսը գանդաղօրէն կը քալէ պարտէզի անցքէն:

- Անշուշտ պատերազմ պիտի ծագի: Բայց այսպիսի օրով կը տարուիս մտածելու թէ վերջ պիտի չ ունենայ - ըսել կ'ուզեմ՝ այս հաճելի մեղմ օդը: Ժամանակի գիտակցութիւնը կը չքանայ, միայն սա տարբերութեամբ որ սեղանիդ վրայի պտուղը կը փոխուի: Ի դէպ, Թուզերը հասնելու վրայ են: Սիրելիս, յուսանք որ ձեր արտաքին քաղաքականութենէն աւելի երկար կեանք կ'ունենան: Կը նըշմարեմ որ Մաքէնզի կը կարդաք: Տարբերութիւն չըներ կացութիւնը պիտի չփոխուի: Արքայականները պիտի շարունակեն մեզ լքել: Ձէ՞ք անդրադառնար թէ Նիմիէց եւ Կարոլին իրարու սիրահարելու վրայ են: Երբ միասին են, բառերով չարտայայտուած զգացումներու նուրբ բեւեռացում մը կայ: Երկուքն ալ գիտեն պատահելիքը: Երկուքն ալ գիտեն թէ միւսը տեղեակ է: Իրարու հետ ըլլալէ կը խուսափին, եւ սակայն անտեսանելի ոստայնը հետզհետէ կը սեղմուի: Երջանկութիւնը այս է -- ստոյգ քաղաքականութեան անխուսափելիութիւնը: Բաւ է որ դէպքը կղպանքով ամրապնդուի, որպէսզի խեղդուի խաթարուի: Իրենց զգացումները արտայայտելու հարիւր առիթ ունեցան: Բայց տեսէ՛ք, Նիմիէց տղեքորէն սրուակները բռնած ման կուգայ անոր հետ, իսկ Կարոլին խաղաքարով բախտ կը բանայ եւ կ'երեւակայէ թէ չուզեր որ տղան գայ ու զինք գտնէ: Գիտէք, սիրոյ հաստատութենէն դուրս մնալը փիլիսոփայական հաստատում չունի - միակ պատճառն է սա որ չի յաղթահարուիր: Կարծել թէ անգամ մը եւս պիտի չգայ ա՛յդ պահը. ծլումի այն կէս երկվայրկեանը որու ընթացքին քեզ ամբողջացնող միւս էակին յայտնութիւնը կ'ունենաս: Կարծել թէ այլեւս երբեւիցէ պիտի չկրկնուի ... Գիւղացի աղջիկներէն ոեւէ մէկուն կրնայ դէպքին Փիզիքական պատրանքը հայթայթել, բայց բուն ըղձացումը արդէն չքացած է: Եկէ՛ք, բաժակ մը գինի ըմպենք: Նորման Տակլըսի վիպային տիպարներէն մէկուն պէս խօսիլը ծարաւ կ'առթէ: Կարոլին, եկէք բաժակ մը գինի խմեցէք մեզի հետ եւ թոյլ տուէք որ ձեր բախտին նայիմ:

Արշալոյսին՝ քաղողներու կանչերէն կ'արթննանք: Խոտը դեռ ցօղով ծածկըւած է. արեւը ծառերու մակարդակին չէ իսկ հասած: Կողովներ շալկած, խայտաբղէտ կիներու երկար շարան մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի այգին: Մարկը եւ Պիտըրը վերակացուներն են. իրենց կապոյտ աշխատազգեստով ու յարդէ գլխարկով հպարտ՝ իշխանավայել քայլուածքով կը հետեւին կիներուն, ծխելով ու խօսակցելով: Սպիրօ կը հետեւի իր բծաւոր շնիկով: Մինչ տողանցքը կը դիտենք, մեր վարի պատուհանը կը բացուի, Կոմսը իր գլուխը դուրս կը հանէ եւ քաջալերական կատակով մը մեկնողները կ'ողջունէ: Ամէնքով քնոտ ենք վաղաժամ նախաճաշին. բացի Զարեանէն որ ով գիտէ ինչ կերած ըլլալով՝ տենդոտ անմարսողութեան մը հետեւանքով քունը փախցուցած է: Սպիրօ՝ գլխարկը ձեռքին դարատափը նստած՝ այնքան սրտանց կը նախատեսէ թէ արեւոտ օր մը պիտի ունենանք, որ Զարեան տեղնուտեղը քիթը կը կախէ: Իսկ Կոմսը՝ այժմ միտքով հանդարտացած թէ քաղողները իր նախասիրած ռոքոլայի այգին կ'երթան, երկու ժամ մը եւս կը քնանայ:

(Շար. 66)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՄԻԼԱՆՕ. - Տիկին Սօնա Իպիչեան 2000 ֆրանք։

⁂

ՄԻԼԱՆՕ. - Վազգէն Բամպակեան 3000 ֆրանք։

⁂

ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 1000 Ֆր.։

⁂

ՓԱՐԻԶ. - Գառզու 1000 Ֆր.։

⁂

ՓԱՐԻԶ. - Ռիշար Ժերանեան 500 Ֆր.։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

1995 -- 1996

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն կ'ընդունուին, մուտքի քննութենէ մը ետք, ուսման ընդունակութիւն ունեցող, ծագումով հայ եւ նըւազագոյն 11 - 12 տարեկան սան - սանուհիներ, որոնք նախընտրաբար շըրջանաւարտ եղած են հայկական նախակրթարանէ մը։

Աշակերտներ պարտին Հաստատութիւն ժամանած ըլլալ 1995, Սեպտեմբեր 7-էն 10։ Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 13-ին։

Հիմնական հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու կողքին՝ կը դասաւանդուին նաեւ յունարէն, արաբերէն, ռուսերէն, պուլկարերէն եւ ֆրանսերէն որպէս ընտրովի դասանիւթեր։

Թեկնածուները իրենց դիմումը պէտք է կատարեն անմիջապէս Հաստատութեան տնօրէնութեան դրասեր կերպով, ներփակելով հետեւեալ պաշտօնաթուղթերը. --

ա. - Ինքնութեան թուղթի կամ անցագրի պատճէն.

բ. - Բժշկական վկայագիր.

գ. - Վերջին երկու տարիներու վիճակացոյցները.

դ. - Բարի վարուց եւ ընդունակութեան յանձնարարագիր մը՝ տրուած վերջին վարժարանի տնօրէնին կողմէ.

ե. - Յանձնարարագիր մը տրուած Հ. Բ. Ը. Մ.-ի տեղական Մասնաճիւղին կողմէ.

զ. - Ծնողքին, խնամակալին կամ պաշտպանին կողմէ տրուած երաշխաւորագիր մը, որով յանձն կ'առնուի վճարել անհրաժեշտ ծախքերը ու տէր կանգնիլ աշակերտին, երբ ան տարեվերջին, կամ այլ անհրաժեշտ պարագաներու, վերադառնայ իր բնակավայրը։

Հաստատութեան մասին յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէին.--

The Registrar,
Melkonian Educational Institute,
P. O. Box 1907
Nicosia, Cyprus.
Tél. : 42 21 95, 42 22 04
Fax : 02 - 49 31 55.

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՀՅԴ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Տէսինի մասնաճիւղերը
կը կազմակերպեն

★ ——— ★ ——— ★

Մեծ Դաշտահանդէս մը

★ ——— ★ ——— ★

Նուիրուած Խանասորի յաղթանակին
Կիրակի, Սեպտեմբեր 10
ժամը 11-էն սկսեալ
Տէսինի «Centre aéré»ի մէջ
ԱՐՄԷՆԻՍ նուագախումբի մասնակցութեամբ։

Պիւֆէ - խմիչքներ - խաղեր

Անձրեւի պարագային, խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը։

PELERINAGE ANNUEL

1954 ——— 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 ——— 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՍՈՒՐԲ ԵՒ ՆԱ ԽՆԱՄ ՈՐԴԻ ՆԱՏ...

Ս Ո Ւ Ր Բ Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի Ն
Ո Ւ Ս Ա Ւ Ո Ր Չ Ի Ն
Լ Ո Ւ Ս Ա Ւ Ո Ր Չ Ի Ն

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du Conseil Diocésain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30
en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert* et *Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille* : Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine* : Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont* : Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 30 93 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.: 92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour et repas compris	200 F.
Aller-retour seul	100 F.
Repas seul	100 F.

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք բոլոր Հայերուն, որոնք իրենց ընտանեկան յարկէն ներս ունին Մեծ Եղեռնէն վերապրողներ, եւ կամ իրենց դրացիներուն կամ բարեկամներուն շրջանակէն ներս կը ճանչնան այդպիսիներ, որ հաճին անմիջապէս կապ հաստատել Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատան հետ,

հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

տալով վերապրողին անունը, մականունը, հասցէն եւ հեռաձայնի թիւը։

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակալները։

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թի.Վի.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat
Enseignement bilingue arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille
tél : 91 93 75 25

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (քոտ)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անշուշտ) ապա՝ 374-2 եւ թիւը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ-ան-Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին

մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝
Փօլ Պաղտասարեանի

— ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ —

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 Ֆր.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ	80 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ	75 Ֆր.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50» (Տաղկախառ 50-ամեայ հաւաքածոյն) — 120 Ֆր.

Դիմել «Յ Ա Ռ Ա Ջ»ի։

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր գլուխ։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 30
MERCREDI
30 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.665 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.665

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՀՈՂԻ ԿԸ ՏԻՐԱՆԱՆ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Քրտական ՓՔՔ կազմակերպութեան զինեալները Օգոստոս 26-ին միաժամանակ յարձակումի անցնելով Հիւսիսային Իրաքի շուրջ երկու տասնեակ ստեղծումներու վրայ, գրաւած են զանոնք։ Այդ ստեղծումները հակակշռին տակ կը գտնուէին քիւրտ պարագլուխ Մ. Պարզանիի ղեկավարած «Քիւրտիստանի ժողովրդավար կուսակցութեան» ուժերուն որոնք վերջերս անընդհատ բախումներ կ'ունենային Ճ. Թալապանիի ուժերուն հետ։ Յայտնապէս քիւրտ քաղաքական կեանքին այս երկու ղեկավարներուն հակամարտութիւնը որուն կուսանմանօրը շրջանի քարիւղէն ձեռք ձգուած եկամուտն էր, իր պայքարին նոր ուղղութիւն տալու մղած է ՓՔՔ-ի առաջնորդը։ Արդարեւ, Ա. Օճալանի ուժերը իրենց յարձակումները կը գործէին գրեթէ բացառապէս Թուրք զինուորական եւ պահակութեան ուժերուն վրայ։ Այս առաջին անգամն է որ անոնք Թիրախ կ'առնեն քրտական շրջան մը ու առաջին անգամն է որ հող կը գրաւեն։

Անգարա բնական մտահոգ է այս զարգացումէն ու կը վախնայ որ Հիւսիսային Իրաքի մէջ Ս. Հիւսէյնի տկարացումով ալ չեչտուած իշխանութեան պարապը կը լեցուի քրտական ներկայութեամբ մը։

Թուրք մամուլը լուրին հետ կ'ըսէ թէ Օճալան կը փորձէ օգտուիլ քրտական երկու կուսակցութիւններու հակամարտութենէն. միաբանած է անոնցմէ Թալապանիի հետ, Պարզանին ամբաստանելով Թուրքիոյ նեցուկին ապաստանելու յանցանքով։

Անգլիական «Կուարտիըն» թերթն ալ գրած է թէ ՓՔՔ-ի այս յաջողութիւնը սխալ պիտի չըլլայ առաջին քայլը նկատել մեծն Քիւրտիստանը հիմնելու Օճալանի հիմնական նպատակին։

ՍԻՐԱՅԻՆ ԵՐԳԵՐՈՒ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
30 ԳԵՂԵՑԿԱԳՈՅՆՆԵՐՈՒ
ՄԻԱԿ «ՖՐԱՆՍԱՑԻ» ՀԵՂԻՆԱԿԸ՝

Ազնաւուր

«Ֆիկառօ» (Օգոստոս 29) կը տեղեկացնէ որ ամերիկեան թերթ մը հրատարակած է բոլոր ժամանակներու սիրային երգերու «* գեղեցկագոյններու ցանկը, ուր տեղ գտած է քսան տարի առաջ գրուած Ազնաւուրի՝ "SHE"ն։ Թերթը կը շեշտէ որ ցանկին միակ Ֆրանսացին է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ ՄԷՋ նոր նախճիր մը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 28-ին որու հետեւանքով առնուազն 35 մեռեալ կայ եւ 90 վիրաւոր։ Վեց հրազդնդեր ինկած են Սարայեւոյի բաց շուկային վրայ, ցերեկուան մօտ, այսինքն այն ժամուն երբ բազմութիւն կայ։ Նոյն օրը, Փարիզ կը հանէր Պոսնիոյ նախագահը՝ Իզեթպեկովիչ ընդառաջելով նախագահ Շիրաքի հրաւէրին։ Պարզ է որ Սարայեւոյի կոտորածը դիպուածի արդիւնք չէ այլ գործն է ծայրայեղ տարրերու որոնք դէմ են խաղաղութեան որեւէ աշխատանքի կամ բանակցութեան, մինչ այդ է Փարիզի հանդիպումներուն նպատակը։ Արդարեւ, Փարիզ կը գումարուի Շփման Խումբի ժողովը։ Արեւմտեանները կ'ուզեն անպայման ելքի մը յանգիլ։ Ինչ կը վերաբերի Օգոստոս 28-ի նախճիրին, Ուաշինկթըն չի վարանիր Սերպերուն վերագրելէ, մինչ ՄԱԿ-ի պաշտպանութեան ուժերը աւելի վերապահ են եւ կ'ըսեն թէ կարելի չէ ստոյգ կերպով ըսել թէ ուրկէ՞ արձակուեցան հրազդնդերը։

ՊՈԼՍՈՅ ոճրավործին 2 մեռեալներէն մէկը՝ Թուրք է, միւսն ալ Յորդանանցի կին մը։ Իսթիքլալ պողոտայի այս արարքին ժամուն (Կիրակի, Օգոստոս 27, ժամը 21.30) պայթում մըն ալ տեղի ունեցած է առեւտրական Աքսարայ թաղամասը, ուր 8 հոգի (վեցը՝ Ուկրանացի) վիրաւորուած են։ Ոստիկանութիւնը երկու ուրիշ ռումբեր ալ գտած է (յապաղումով պայթելիք) Պոլսոյ եւրոպական ափին մէկ փարքինկին մէջ։ Այս արարքները կը վերագրուին ՓՔՔ-ի, թէեւ Օգոստոս 29-ին ալ ոչ ոք աէր եղած էր։

ԼՈՂԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ, Վիէննայի մէջ Քրիսթոֆ Գալֆայեան արծաթէ մետալ մը ապահովեց Ֆրանսային, 50 մեթր ազատ լողի մէջ։

ՏԷՐՈՒՆԻ

ԲՈՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

Նիւ - Եորքի Ազգ. Առաջնորդարանէն տեղեկացանք որ Օգոստոս 28-ին իր մահկանացուն կնքած է կրթական մշակ, ծանօթ մատուցական՝ Բիւզանդ Եղիայեան։

Ողբացեալը ծնած էր 1900-ին, Ատանա, ուր եւ ստացած է իր նախնական կրթութիւնը։ Երկրորդական եւ բարձրագոյն ուսման հետեւած է Տարսոնի եւ Զմիւռնիոյ ամերիկեան գոլէճներուն, Աթէնքի Կրօնից Վարժարանին, Ժընեւի Միջազգային Բարձրագոյն Ուսմանց Համալսարանական Հիմնարկի եւ Պըրմինկհամ - Վուտպրուքի (Անգլիա) Սալլի Օք գոլէճին մէջ, մասնագիտանալով մանկավարժական, աստուածաբանական, միջազգային օրէնսգիտական եւ քաղաքական -- տնտեսական ճիւղերու մէջ։ Տեսչական եւ ուսուցչական պաշտօններ վարած է Քրաֆթ -- Պոնարի՝ Զուիցերիոյ Հայասէրներու ընկերութեան հովանաւորած «Հայ դպրոց»ին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Անթիլիասի Դպրեվանքին, Պէյրութի «Դարուհի Յակոբեան» եւ «Յովակիմեան - Մանուկեան» վարժարաններուն եւ Կիպրոսի Մելգոնեան կրթական հաստատութեան մէջ, իբրեւ դասախօս գրական, հայագիտական, պատմագիտական եւ մանկավարժական նիւթերու։

Աւելի քան վաթսունամեայ վաստակ մը ունի կրթական, դաստիարակչական, հրապարակագրական եւ ընդհանրապէս հայ ազգային կեանքի մէջ, առաւելաբար Միջին - Արեւելք։ Իր հեղինակութեանց թիւը (մանկավարժական, կրօնա - պատմական, մշակութային, պատմական, գրական եւ այլ) յիսունէ աւելի է, մասամբ անջատ հատորներով բայց, նաեւ ցրուած մամուլի էջերուն մէջ։ Գրական իր ստեղծագործութիւններէն կարելի է յիշել. -- «Սփիւռք» (1950), «Արդի հայ գրականութիւն» (Ա. եւ Բ. հատոր 1960 - 1966), «Մանկութեան պարտէզ», «Կարուանը», «Մարդու օրերը», «Փոքր ածու» (բանաստեղծութիւններ), նաեւ «Տրդատ մեծ», «Վասակ մարզպան», «Որդի մարդոյ», «Դաւիթ եւ Մելիք» թատերգութիւնները եւայլն, եւայլն։

Աշխատակցած է հայ մամուլին, նաեւ «Յառաջ»ին, ուր լոյս տեսաւ իր վերջին գրութիւններէն մէկը՝ «Եօթանասունամեակ Հաուըրտ Գարակէօզեան Հիմնարկութեան, 1921 - 1991» («Յառաջ», 1991, Յունիս 4 / 7)։

Մահազդը տես՝ Դ. էջ։

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Յարգելի Տիկին Արփիկ Միսաքեան,

«Յառաջ»ի հիմնադրման եօթանասունամեակի բարեբաստիկ առիթով ջերմօրէն շնորհաւորում ենք Ձեզ եւ Ձեր գործակիցներին։

Ի շնորհիւ Ձեր տարած անխոնջ աշխատանքներին, յաճախ շատ դժուարին պայմաններում «Յառաջ»ը յարատեւել եւ դարձել է Սփիւռքի լաւագոյն պարբերականը եւ օրինակելի օրաթերթ։

Մաղթում ենք Ձեզ երկար կեանք, կորով եւ յաջողութիւն որպէսզի դեռ շա՜տ երկար տարիներ կարողանաք շարունակել Ձեր ազգօգուտ գործունէութիւնը։

Յարգանքներով՝
ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՖՈՐՈՒՄ
նախագահ՝
ՎԱՀԷ ՃԱԶՄԱՏԱՐԵԱՆ
Ընդհանուր քարտուղար՝
ՌՈՒԲԷՆ Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Փարիզ, Օգոստոս 28, 1995

Սիրելի Տիկին Արփիկ Միսաքեան,

Գերմանիոյ Հայկական Ուսմանց Հիմնարկի վարչութիւնը եւ ես անձամբ կը շնորհաւորենք «Յառաջ» օրաթերթի 70-ամեակի առթիւ, Ձեզ եւ Ձեր գործակիցները, որոնք յանձնառութեամբ եւ նախանձելի վճռականութեամբ մը կը շարունակեն Ձեզ հետ Ձեր հօր անփոխարինելի գործը։

Աղէտի սերունդին դպրոց, սփոփանք եւ յոյսի ներշնչարան ըլլալէ ետք, այսօր «Յառաջ»ը դարձաւ ներկայիս անտեսուած Սփիւռքի Յառաջ-ա-բանը։ Ան թերեւս հիմա միակ կարելի վայրն է Հայաստան -- Սփիւռք անկեղծ երկխօսութեան եւ այս մարզի նոր յղացքներու մըշակման։

Սիրելի Արփիկ, մշտականութիւն «Յառաջ»ին, Ձեզի առողջութիւն, յարատեւութիւն և բազում տարիներ «Յառաջ»ով։

Ի դիմաց՝
Գերմանիոյ Հայկական
Ուսմանց Հիմնարկի
ՅՈՒԼԱԿ ՏԷՐ - ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Ատենապետ

Փօխում, Օգոստոս 28, 1995

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 28 / 29)

ԱԳՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ ԵՏ ՄՂՈՒԱԾ

Օգոստոս 27, Կիրակի կէսօրին ագրբեջանական զինեալ խումբ մը հրասայլերով անցած է սահմանը ու մուտք գործած է Կրասնոսելսկի շրջանը, հայկական տարածքէն 1 - 2 քիլոմեթր ներս թափանցելով։ Հայկական բանակի ստորաբաժանումները կասեցուցած են գրոհը, նահանջի մղելով Ագրբեջանցիները։ Այս վերջինները ձգած են երկու հրասայլ։ Վիրաւոր կամ նիւթական վնաս չկայ։

Այս առիթով Հայաստանի Պաշտպանութեան Նախարարութեան կողմէ հրապարակուած հաղորդագրութեան մէջ կ'ըսուի որ վերջերս հայեւագրբեջանական սահմանին հիւսիս եւ հիւսիս - արեւելեան հատուածներուն վրայ նկատելի է մարդկային ուժի եւ զրահաթեքնիքի կուտակում։ Նախարարութիւնը սահմանային այս վիճակը եւ պարբերական յարձակումները կը նկատէ հարցին խաղաղ կարգաւորումը խոչընդոտելու փորձ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԿԱՔԱՐՏԵՐ

Վարկաքարտերու գործածութեան առաջին քայլերուն ձեռնարկած է «Հայկրոպանք»ը։ «Վիզա էնթէրնասիոնալ»ի տիպի քարտերով, անոր յաճախորդները պիտի կարենան արտասահմանի մէջ մինչեւ օրական 200 տոլար տարադրամ ունենալ։

Լ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Սենեկային երաժշտութեան տան սրահին մէջ Խմին Խաչատրեանի ղեկավարած սենեկային նուագախումբին ընկերակցութեամբ երկու համերգ տուած է լոնտոնահայ ծանօթ ջութակահար Լեւոն Չիլինկիրեան։ Արուեստագէտը արժանացած է լեփ - լեցուն սրահին ջերմ գնահատանքին։

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Մոսկուայի մէջ իրաւաբանական գրասենեակ մը բացուած է քաղաքի հայ բնակիչներուն սպասարկելու համար։ Անոր ղեկավարն է մոսկուաբնակ փաստաբան Հենրի Իսայեան։

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Օգոստոս 12-ին Գորիս - Կապան ճամբուն վրայ Իրանի քաղաքացի շարժավար մը սպաննուած էր, երբ բեռնատար իր կառքով կը վերադառնար Իրան։ Կատարուած հետախուզութիւնը աւարտած է Գորիսի բնակիչ Սողոմոն Քոչարեանի Երեւանի մէջ ձերբակալութեամբ։

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԱՃԱԾ

1990 - 91 Թուականներուն համեմատութեամբ զգալի կերպով աճած է խոշոր եղջերաւոր անասուններու թիւը, բարձրացած է բերքատուութիւնը եւ նկատելի է գիւղական վիճակի ընդհանուր բարելաւում։ Այս հետեւութեան յանգած է վարչապետ Հ. Բագրատեան Օգոստոս 27-ին Արարատեան շրջանի, Արմաւիրի, Աշտարակի, Էջմիածնի շրջաններու գիւղերու մէջ։ Գիւղացիները գանգատած են գլխաւորաբար ջուրի նեղութենէն։

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ «ԵՐԵՒԱՆ»-Ի ԽՄԲԱԳԻՐ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԹՈՓԱՔՊԱՇԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԳԱՂՈՒԹԸ ՈՐ ԿԸ ՋԱՆԱՅ ՎԵՐԱԳՆԵԼ ԻՐ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Համայնավար կարգերու անկումէն ետք Սփիւռքի կեդրոնները առաւելագոյն չափով Հայաստանի սեւեռած իրենց հետաքրքրութենէն եւ ուշադրութենէն շատ ժլատօրէն բաժին հանեցին - եթէ հանեցին - արեւելեան Եւրոպայի հայկական գաղութներուն որոնք եւս կը վերագտնէին իրենց ազատութիւնը, կը վերադառնային Արեւմտահայաստանի մնացորդացի «բնական» կեանքին: Այսպէս, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ ու նաեւ Հունգարիոյ Լեհաստանի, նոյնիսկ Եուկոսլավիոյ հայութիւնները մտած էին վերակազմաւորման, իրենք զիրենք եւ Սփիւռքի մնացեալ զանգուածը վերագտնելու շրջան մը: Այս վերադարձը կ'ըլլար մշակութային, ընտանեկան, հաւատքի ու այլ մարզերու մէջ 70 տարուան ընթացքին յիշեալ հայութիւններէն պահուած նուազագոյնի մը հիմերով. պէտք էր վերականգնեցնել մոխրացած արժէքներ, տէր կանգնիլ անոնց, մշակել ու զօրացնել զանոնք, անոնցմով շինելու համար վաղուան պուլկարահայուն, ռումանահայուն, լեհահայուն կեանքը:

Ու կարելի չէ այսօր, ընդհանուր առմամբ, ըսել թէ Սփիւռքի տուն -- տեղ եղած գաղութները նեցուկ եղան կամ ձեռք երկարեցին իրենց այս եղբայրներուն որոնք վերագտնուած ազատութեան հետ կը վերադառնային հայութեան: Անոնք հիմա երեք - չորս տարիէ ի վեր իրենց ուժերով կը ջանան յաջողիլ այդ վերադարձը: Այս կարգի զարգացումներու նախանձախնդիր հաւաքական ազգայիններու այդ երկիրներէն ղրկած պարբերական թղթակցութիւնները ու տեղական մամուլի թիւերը տկար ձայնով մը կը խօսին վերադարձներու անոնց առօրեային. աւելի կենդանի, անմիջական յարաբերութեան պէտք կ'ըլլան, անոնցմէ զատ, պատահական այցելուներ այդ երկիրներէն: Ցաւալի է երբ անոնք առընչուած ըլլան հայութեան սա կամ նա ոլորտին:

Այսպէս եղաւ հանդիպումը Սոֆիայի «Երեւան» շաբաթաթերթին երիտասարդ խմբագիրներէն Տիկին Վարդանոյշ Թոփաքպաշեանի հետ որ փարիզեան արձակուրդի իր սուղ ժամանակէն ամենայն առատաձեռնութեամբ բաժին յատկացուցած էր հայկական «ճակատ»ին: Իրեն հետ ծաւալուն զրոյց մը առիթ եղաւ նշմարելու ճիգ հիմերով կազմակերպուելու մտահոգութեան ու ջանքին տէր գաղութի մը պատկերը: Այդ գաղութը, ինչպէս անոր ներկայացուցիչը իր անձին օրինակով կը վկայէր, ամէն ճիգի յանձնառու է ապագայ սերունդներուն առջեւ նոր շրջանի մը անվրէպ սկիզբ տալու յատկանիշով ներկայանալու համար: Շատ ու շատ դժուարութիւններու պէտք է կուրծք տալ հասնելու համար այդ յաջողութեան. պէտք է կազմակերպել եկեղեցին, դպրոցը, մամուլը եւ արդիւնաւոր աշխատանքի բնականոն նուազագոյն պայմանները ստեղծել վերակազմեալ զանազան կազմակերպութիւններու: Միայնութիւններու, նպատակներու արմատական փոփոխութեան քով, կան աւելի գործնական բաներ: Դպրոցները ուսուցիչի, դասագիրքի հարցեր ունին. կան խորհրդայինէն դասական ուղղագրութեան անցնելու դժուարին, այլ խիզախ քայլին պարտաւորութիւնները. հայութեան միւս հատուածներուն հետ յարաբերուելու բարդ խնդիրը. իր պարտաւորութիւններուն հետ, նիւթական ապահովութիւն երաշխաւորող պետական հովանաւորութիւնը թօթափած, ապա մամուլ ըլլալուն յարուցած դժուարութիւնները, եւայլն: Ու այս բոլորին որպէս կռուան, պուլկարահայ գաղութը ունի իրմէ խլուածին վերատիրացողին գալն ամէն գնով պահելու կամքը: Իր գրպանէն, մտքի լոյսէն ու այդ կամքէն վճարելու «ազատութեան շատ բարձր գինը» ինչպէս կ'ըսէ Վ. Թոփաքպաշեան:

* * *

Հ. - Ի՞նչ է ներկայի թիւը Պուլկարիոյ հայ գաղութին ու ինչ կեդրոններու մէջ խտացած է ան առաւելաբար:

Պ. - Գաղութին թիւր 15 հազարի շուրջ է. խառն ամուսնութիւններով բաւական մաս մը կորսուած է: Հետաքրքրական երեւոյթ մըն է ան որ այդ 15 հազարը կ'ապրի 14 - 15 քաղաքներու մէջ: Ամէնէն բազմամարդը Փլովտիւն է 5·5 - -6 հազարով, յետոյ Սոֆիան՝ շուրջ 3 հազարով: Կը հետեւին՝ Պուրկաս, Վառնա, Ռուսէ, Շումէն, եւայլն: Յունաստանի ու Թուրքիոյ սահմանին մօտ մակեդոնական Պլակոյեւկրատ քաղաքը մեծ մասով խմբուած են Հայաստանէն եկողներ, նոր համայնք ստեղծելով:

Հ. - Համայնքը ղեկավար ի՞նչ մարմիններ ունի այս քաղաքներուն մէջ:

Պ. - Համեմատաբար կարեւոր կեդրոններու մէջ կան եկեղեցական եւ աշխարհական մարմիններ. իսկ քիչ թիւով Հայերու գտնուած քաղաքները, ինչպէս՝ Շումէն, Սլիվէն, Խասքովա, Ստարազակորա որոշեցին զանազան մարմիններ չձեւացնել ու ստեղծեցին «Հայ համայնք» կոչուած կեդրոնական մարմիններ: Իսկ մայրաքաղաքին մէջ կայ համակարգումի մարմին մը որ բաղկացած է բոլոր կազմակերպութիւններէն, եկեղեցական վարչութիւններէն, դպրոցներէն, թերթերէն:

Հ. - Քանի որ Սփիւռքի մէջ, դժբախտաբար, տակաւին եկեղեցին է համայնքի գլխաւորողը, սկսինք անկէ. քանի՞ եկեղեցի ունի պուլկարահայութիւնը եւ ի՞նչ է անոնց վիճակը:

Պ. - Պուլկարիոյ մէջ նոր օրէնքով մը խորհրդային շրջանին գրաւուած համայնքապատկան կալուածները վերադարձուեցան: Այդ կալուածներուն շնորհիւ, այսօր ամէնէն բարւոք վիճակը եկեղեցիները ունին ու բոլորը օգնութիւն կ'ունեն անոնցմէ: Եկեղեցիները ունին իրենց թեմական խորհուրդները: Եկեղեցական շէնքեր կան հին գաղութներուն մէջ, ինչպէս Շումէն ուր անցեալ տարի եկեղեցիին 160-ամեակը նշեցինք, թէեւ քիչ հայ կայ հոն այսօր: Եկեղեցին մնայուն քահանայ չունի, ուրիշ տեղերէ կը հրաւիրեն: Աստուածածնին օրինակ որ եկեղեցիին անուանակոչութեան տօնն է, դժուարութիւն կ'ունենան քահանայ ճարելու:

Եկեղեցի ունին Սոֆիա, Փլովտիւ, Վառնա, Պուրկաս, Ռուսէ: Բոլորին հովիւներն ալ աշխոյժ աշխատանք կը տանին համայնքի կեանքին մէջ: Կրօնական նիւթերու մասին դասախօսութիւններ ալ կու տան: Մենք եկեղեցի չենք մտներ այնքան, որքան եկեղեցին մտած է համայնքի կեանքին մէջ:

Կան համայնքներ ալ որոնց եկեղեցիները քանդուած են: Անոնք կը ջանան հող ունենալ որպէսզի եկեղեցի կամ գոնէ մատուռ մը կառուցանեն: Առաջին յաջողութիւնը ունեցան Ստարազակորայի Հայերը, տիրանալով աղօթարանի եւ ակումբի: Նոյնը կը փորձեն ընել Փազարճըք ու Սլիվէն ուր փոքր, բայց լաւ աշխատող գաղութ կայ:

Հ. - Կրօնքին հանդէպ կա՞յ արթնցած հետաքրքրութիւն:

Պ. - Այո: Օրինակ, ուսուցիչներ այսօր իրենց դասարանները Կիրակի Եկեղեցի կը տանին: Բայց պէտք է ըսել որ արգելքը մեծ վնաս բերաւ: Երիտասարդները հեռացան հաւատքէն: Այսօր եկեղեցի կ'երթան երբ տօնական օր է: Կ'երթան նաեւ որպէս միջոց օտարութեան դէմ: Ասոր քով, աւելցած է մկրտութիւններու, պսակներու թիւը:

Հ. - Իսկ ի՞նչ է կազմակերպութիւններու պատկերը:

Պ. - 1989-էն ետք վերակազմուեցան Հ.Օ.Մ.-ը, Հ.Մ.Ը.Մ.-ը: Առաջինը նախ կազմուեցաւ Փլովտիւ, ապա Սոֆիա. մասնաճիւղեր ունի Վառնա, Պուրկաս, Ռուսէ: Մեր կիներուն մեծ մասը կ'անդամակցի անոր: Ունի նաեւ համակիրներ:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ը ունի սկաուտները, պատանիները, նոյն քաղաքներուն մէջ: Երիտասարդները համախմբելու նպատակով ստեղծուեցաւ. դէմ կենալու համար անոնց կորուստին: Ճամբարներու մէջ կը հաւաքուին, իրարու կը ծանօթանան, կապեր կը հաստատուին:

Հ. Բ. Ը. Մ.-ը նախ վերակազմակերպուեցաւ Սոֆիա, յետոյ Փլովտիւ եւ Վառնա: Հոն կարեւոր աշխատանք կը տանի Սեւտա Սեւան, Հայու անունը ըսելի դարձնելու համար, երաժշտական, գրական մարզերուն մէջ: Կարելի է ըսել որ Հ.Օ.Մ.-ը աւելի ներհայկական ներկայութիւն է, իսկ Հ. Բ. Ը. Մ.-ը մակարդակի հետամուտ է մշակութային մարզի մէջ:

Կը շարունակէ գործել «Երեւան» կազմակերպութիւնը. Սոֆիայի մէջ ունի իր թատերախումբը ուր կը հաւաքուին երիտասարդները: Ունի նաեւ 70 - 80 տարուան երգչախումբ մը:

1988-էն ետք հիմնուեցաւ «Հայք» միութիւնը Սոֆիայի մէջ: Հոն կը գործէ նաեւ Հայ Դատի յանձնախումբը որ Փօղիկ Մեսրոպի ղեկավարութեամբ հայկական նոր պատմութեան խնդիրներով կը զբաղի:

Փլովտիւի մէջ «Համազգային»ը ունի «Արեւ» պարախումբը, թատերախումբ եւ երգչախումբ:

Ունինք «Պուլկարիա - Հայաստան Միութիւն»ը թէ՛ հայ, թէ՛ պուլկար մասնակիցներով:

Փլովտիւի մէջ Սարգիս Պալթայեանի անունով, անոր հարազատները հիմնած են երաժշտական տարեկան փառատօն մը որուն միջոցով Հայերը, հայ արուեստը եւ հայ արուեստագէտները կը ծանօթացնեն Պուլկարներուն:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Լ.Ը.

«Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» փայլուն ճակատագիր մը ունեցաւ: Այս գործը քանիցս ներկայացուեցաւ Մխիթարեան Սանուց Միութեան բեմին վրայ մինչեւ որ ամառ վրայ հասաւ: Յաջորդ եղանակին դարձեալ բազմաթիւ անգամներ պիտի ներկայացուէր այս անգամ Սիրարփի Աճէմեանի ու Գէորգ Գալստաճեանի դերակատարութեամբ: Գալստաճեան տարբեր մեկնաբանութիւն մը պիտի բերէր խաղին: Թատերախաղը, այսպէս, երկու տարբեր բեմադրութիւններու ընդմէջէն, մրցանիշ մը պիտի կոտրէր ներկայացումներու թիւով: Յառաջիկայ տարի հաճելի անակնկալի մը հետ ալ դէմ յանդիման պիտի մնայի, պիտի լսէի որ այս թատերախաղս գնահատանքի պիտի արժանանար Պէյրութի «Անահիտ» Գրական Մրցանակի կողմէ: Շատ պիտի զարմանայի: Իմ գործս ի՞նչպէս գացած էր մինչեւ Պէյրութ ու մրցանակի արժանի նկատուած էր Ս. Վրացեանի ու Գրիգոր Շահինեանի նման երկու յայտնի անուններու գլխաւորած ժիւրիին կողմէ:

Ես երբեք պիտի չկրնամ որ թատերախաղը գլուխ - գործոց մըն էր: Անիկա մեր հանրութեան հաճելի եւ ժողովրդական կատակերգութիւն մը հրամցնելու համեստ փորձ մըն էր: Նաեւ փորձ մը ինծի համար՝ դուրս գալու պատմուածքներուս հովերանական ծանր մթնոլորտէն: Այնպէս որ երկու - երեք տարի վերջ, 1962-ի Յունիս ամսուան մէջ շատ պիտի զարմանայի «Ժամանակ» թերթի մէջ կարդալով «Իսթանպուլի համալսարանի իրաւաբանական ֆաքիւլթէի ասիսթաններէն» Գէորգ Աճէմեանի մէկ յօդուածը, որուն մէջ երիտասարդ ու խոստմնալից իրաւաբանը սպանիչ քննադատութեան մը կ'ենթարկէր իմ թատերախաղս, զայն բաղդատելով Ջաւէն Պիպչեանի «Անկուտ Սիրահարներ» վէպին հետ: Գէորգ Աճէմեան, որ ձախակողմեան մտածողութեան ախոյեան մըն էր այդ շրջանին եւ ուշադրութիւն կը դրաւէր Թուրք իրաւաբանական շրջանակի մէջ իր յաջողութիւններով, Ջաւէն Պիպչեանի վէպին արժանիքները գովելու համար շարունակ վար կը զարնէր «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» թատերախաղս: Պատճառը յայտնի էր: Պիպչեան ընկերային փիլիսոփայութեան մէջ գաղափարակից կը նկատուէր իրեն, իսկ ես քաղքենի մը կը նկատուէի իր կողմէ: Պիպչեանին գործը խրատաշատ էր, իմս խրատաշատ չէր: Իմս հասարակ էր, Պիպչեանինը չէր: Պիպչեանին վէպին հերոսները մեր մարդիկն էին, իմ թատերախաղիս հերոսները մեր մարդիկը չէին: Պիպչեանին գործը «յառաջադէմ» էր, իսկ իմ թատերախաղս «յետադէմ»: Եւ դեռ ինչե՜ր: Երիտասարդ իրաւաբան Գէորգ Աճէմեան, Ջաւէն Պիպչեանի գործը դրուատելու համար Պիպչեանի կողմէ իսկ այնքան գնահատուած իմ թատերախաղս կը [illegible], կարծես պարտք մը վճարելու համար այն գաղափարախօսութեան, որուն հետեւորդն էր:

Այսպէս կամ այնպէս, թատերախաղ մը որ իմ ապագայ ծովածաւալ գործիս մէջ պիտի գրաւէր համեստ տեղ մը, 1959-ի եւ 1960-ի այդ փոթորկոտ ամիսներուն երջանկացուցած էր զիս, բաւարարութիւն պատճառելով նաեւ հարիւրաւոր հանդիսականներու: Խթանած էր իմ մէջ գրելու ու ստեղծագործելու փափաքը: Ես գրիչը միշտ ձեռքիս մէջ պիտի պահէի այլեւս եւ ո՛չ մէկ ուժ պիտի կարենար զիս պաղեցնել գրականութենէ ու աւելի վերջ ալ մամլոյ աշխատանքէ:

Գրական մեր հաւաքոյթները, որոնք սկսած էին 1955-ին Սուատիյէի մեր ամարանոցին մէջ, կը շարունակուէին նոյն խանդով, գրականութեան հանդէպ նոյն պաշտամունքով: Մենք՝ Զահրատ, Խրախունի, ես, Ֆչըճեան, տակաւ՝ Արսէն Ճանեան, երբեմն Սեդա եւ Պետրոս Զօպեանները, աշխարհի ամէնէն երջանիկ մարդիկը կը դառնայինք երբ կը մէկտեղուէինք գրական հաւաքոյթով մը: Այդ երջանկութիւնը կը կրկնապատկուէր երբ մեր հաւաքոյթներուն պարբերաբար կը մասնակցէին նաեւ Յակոբ Մնձուրիի կամ Յակոբ Մարթայեանի նման պաշտելի երէց մտաւորականներ: Մեր կուրծքը հպարտութեամբ կ'ուռէր ամէն անգամ որ նոր գործեր կը հրատարակէինք «Մարմարա»յի Գրական էջերուն մէջ: Ես մէկ կողմէ գրական ու գեղարուեստական հարցերու

վերլուծումներ գրի կ'առնէի, մէկ կողմէ ալ հետզհետէ կը ստանձնէի հրապարակուած բոլոր նոր գիրքերը գրախօսելու ու վերլուծելու ծանր պարտակա - նութիւն մը, զոր սիրով եւ խանդավառութեամբ իր կատարէի: Յաջորդող տարիներու ընթացքին գրեթէ պիտի չգտնուի գիրք մը, որուն մասին գրախօսութիւն մը բրած չըլլամ: Այդ շրջանէն իսկ կը հաւատայի որ իրաւ մտաւորականը կամ գրագէտը իրաւունք չունէր զբաղելու միայն իր սեփական գրականութեամբ, այլ պարտաւոր էր նաեւ գրականութիւն ընել ուրիշներու գրականութեան մասին:

Ռ. Հ.

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Յօդուածաշարքիս մէկ հատուածին մէջ նախադասութիւն մը ցաւ պատճառած է Թերթիս նախկին խմբագրապետ և արտօնատէր Պ. Պետրոս Զօպեանին: Գրած էի խաւեան Սանուց Միութեան մէջ սարքուած աշակերտական հանդէսի մը առթիւ Կոպլեանի կողմէ հրատարակուած քննադատական յօդուածի մը մասին: Գրած էի նաեւ որ «Պետրոս Զօպեան, որ այդ յօդուածը հրատարակած էր առանց կարդալու, յաջորդ օր կացութիւնը փրկեց» քրոնիկ մը ստորագրելով: Արդ՝ Պր. Զօպեան ինծի գիտել կուտայ որ ես գինքը նուաստացուցած եւ համբակ խմբագրի վերածած կ'ըլլամ, երբ կը գրեմ թէ ան յօդուածը հրատարակած է առանց կարդալու, տակաւին ճշմարտութիւն չէ, ինք յօդուածը կարդացած է եւ զայն հրատարակած է յարգելու համար իր յօդուածագրին կարծիքի ազատութիւնը: Յաջորդ օր ալ իր կարծիքը յայտնած է:

Ես այս երկար յօդուածաշարքը գրի կ'առնեմ գլխաւորաբար հիմնուելով այդ շրջանի օրագրութիւններուս վրայ: Կրնայ ըլլալ որ սխալ մը սպրդած ըլլայ: Ամէն պարագայի, ես որ աւելի քան 25 տարիէ ի վեր կը կատարեմ խմբագրապետի պաշտօն, կրնամ պնդել որ գրածիս մէջ նախատական արտայայտութիւն չկայ, խմբագիր մը կրնայ երբեմն յօդուածներ հրատարակել առանց կարդալու, պարզապէս վստահելով իր յօդուածագիրներուն եւ աշխատակիցներուն: Ես իմ կարգիս, որեւէ անպատեհութիւն չեմ տեսներ ըսելու որ երբեմն կը վստահիմ իմ աշխատակիցներուս ու գործակիցներուս ու կը հրատարակեմ յօդուածներ՝ առանց կարդալու: Ո՞վ կրնայ պնդել թէ ծովածաւալ էջերով օրաթերթերու ու պարբերաթերթերու այսօրուան պատասխանատու աւագ խմբագիրները կրնան նախապէս կարդալ իրենց բոլոր հրատարակածները:

Ամէն պարագայի կը ցաւիմ պատահած վրէպին համար եւ այս քանի մը տողերով արձագանգ կը հանդիսանամ Պր. Պետրոս Զօպեանի ճշդումին:

ԿԱՍՊԻՑ ԾՈՎՈՒՆ ՔՄԱՅՔՆԵՐԸ

Կասպից ծովը կուլախնձոր է Ազրպէյճանի ու անոր սահմանակից երկիրներու՝ Թիւրքմէնիստանի, Ղազախստանի եւ յատկապէս Ռուսաստանի միջեւ, քարիւղի իր պաշարներով: Ան նաեւ օրակարգի նիւթ է բնապահական չարժումներու, ջուրի իր մակերեսին բարձրացման պատճառով: Վերջերս Մոսկուայի մէջ գումարուած «Կասպից ծով - 95» միջազգային ժողովին մասնակիցները մտահոգութիւն յայտնած են այդ երեւոյթին համար: Ջուրերու բարձրացումը թէ՛ լճափնեայ բնակչութեան համար իսկական աղէտ մըն է եւ թէ կրնայ բնապահական լուրջ փորձանքի մը պատճառ ըլլալ:

Անցեալ դարու վերջաւորութեան սկըսած էր հակառակ երեւոյթը ու ջուրերու մակարդակը կը ցածնար. 1978-ին ընդհանուր զարմանքի պատճառ ըլլալով մակարդակը սկսաւ բարձրանալ, տարեկան 13 սմ. միջինով: Ատիկա ստիպմանաբար ջրամոյն կ'ընէ ենթակառոյցներ ու շէնքեր, մասամբ կամ ամբողջովին: Մինչեւ այսօր ջուրերու տակ մնացած են ռուսական գիւղեր, քաղաքներ, կոյուղիի ցանց մը, երկաթուղիի 25 քիլոմեթրնոց հատուած մը, աւելի քան 50 հազար հեկտար ոռոգելի հող, նաւթահորեր, օդերեւութաբանական կայաններ: Խօսելով միայն Կասպիսկ քաղաքին մասին, պէտք է ըսել որ անոր 90%-ը արդէն ջրամոյն եղած է ու թումբերը քանդուած են: Մասնագէտներու կարծիքով, քաղաքը 2000 թըւականին ամբողջովին ջուրերու տակ մնացած պիտի ըլլայ: Ջրակայանը որ նոյնպէս ծովամոյն է, շրջանի բնակավայրերուն ուժանիւթի գլխաւոր աղբիւրն էր:

Ջուրերը որքան կը բարձրանան, պըրպըտողները այնքա՛ն աւելի ապականող մասնիկներ կը գտնեն անոնց մէջ, ինչպէս՝ քարիւղէն ձեռք ձգուած նիւթեր, միջատասպան դեղեր, փէնոլ կամ արսէնիք, որոնց քանակութիւնը տասնապատիկ կը գերազանցէ ընդունելի համեմատութիւնը:

Կատարուած ուսումնասիրութիւններու համաձայն, ջուրերու բարձրացումը հետեւանք է գլխաւորաբար կլիմայական փոփոխութիւններու: Գետերու ջուրի քանակութիւնը ուղղակի կապ ունի մըթնոլորտային երեւոյթներու հետ: 1978 -- 1993 անոնք տարեկան 50 միլիառ խորանարդ մեթր աւելի ջուր հոսեցուցած են, քան այն որ կը շոգիանայ Քարապօղազ կոչուած ծոցին մէջ որ կը գտնուի աջ ափին վրայ ու շրջապատուած է անապատով մը: Այդպէսով ջուրին մակարդակը արագօրէն բարձրացած է: Երեւոյթը կը բացատրուի նաեւ կովկասեան շրջանի երկրագունտի կեղեւին կորութիւններուն մեղմացումով: Մարդկային գործունէութեան ալ - հողագործական ու ճարտարարուեստական - որոշ դեր կը վերագրուի:

Այս բոլորը ցոյց կուտան որ մէկէ աւելի գործօններու կապուած է Կասպից ծովու ջուրի մակարդակը, ինչ որ անկարելի կ'ընէ նախատեսումներ կատարել: Այդ պատճառով ալ ժողովին մասնակիցները առ այժմ եզրակացուցած են որ լաւագոյն միջոցը ճկուն դրութեան մը հաստատումն է որ կիրարկելի ըլլայ ջուրի մակարդակին ամէն տեսակ փոփոխութեան:

ՔԱՂՀԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՓՈՔՐԻԿ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՐԱՒԸ

Վերգոռի շրջանը ծանօթ է լեռնագնացներու նեղ շրջանակներուն մէջ. Ֆրանսայի հարաւը, Ալպեան լեռնաշղթային եզրին գտնուող այս գաւառը նամանաւանդ ճանչցուած է Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին ժամանակ հոն տեղի ունեցած հերոսական մարտերով: Հազար մերթ բարձրութեան վրայ գտնուող իր բազմաթիւ հովիտներն ու անտառները ապահով ապաստաններ եղած են չատերուն համար:

Այստեղ Թայիսի քարայրներուն մէջ, ապրած են նախնադարեան առաջին համայնքները: Աւելի ուշ, խուսափելու համար զանազան նուաճողներուն արշաւանքներէն, նոյն այս բարձունքներուն վրայ յաճախ հաստատուած են Ռոն գետի հովիտէն փախուած ցեղախումբեր: Շրջանը զարեր չարունակ ապաստանարան մը եղած է նաեւ չատ մը տարագրեալներու: Սերունդներ յետոյ, չատ մը ընտանիքներու մէջ դեռ վառ կը մնայ ԺԸ. դարու աւազակապետ Մանտրէնի յիշատակը:

Վերգոռ ոչ միայն տարագրեալներու կամ մարտիկներու երկիր մը եղած է, այլեւ բազմաթիւ մենակեացներու, ճըգնաւորներու:

Այս աւանդութեան մասին կը վկայեն, այժմ ամայացած, բազում մենաստանտաններ որոնց հետքերը կարելի է տեսնել գրեթէ ամէնուրեք: Բովանդակ երկրին մէջ. եւ Ֆրանսայի սահմաններէն դուրս անգամ ծանօթ էր օրինակի համար «Սուրբ Անտոն Մեծի» վանքը: Այստեղ դարեր առաջ Կոստանդնուպոլսէն բերուած էին, ըստ աւանդութեան, Նոյնանուն հրաշագործ Ղպտի սուրբին աճիւնէն մասունքներ:

Ցենլով հինաւուրց այս աւանդութեան 1978-ին քանի մը ուղղափառ եկեղեցականներ կ'որոշեն այս շրջանին մէջ հաստատուիլ վարելու համար վանական կեանք մը: Comble-Laval-ի հոյակապ հովիտին խորքերը հասնելով անոնք կը հիմնեն «Սուրբ Անտոն Մեծի» մենաստանը, Աթոս լերան Սիմօնա - Փեթրայի վանքին հովանաւորութեան տակ: Սէն - Լօռան - ան - Ռուայեանի մօտ գտնուող այս վանքը այսօր Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցող տասներկու ուղղափառ վանքերէն մէկն է որոնց կէսը կուսանոցներ են:

Վանքը կը հաշուէ տասնեակ մը հոգեւորականներ որոնք անխափան օրուան ընթացքին կը կատարեն բոլոր արեւելեան եկեղեցիներուն հասարակաց արարողութիւնները: Առաւօտեան ժամը 5-ին կը կատարուին «Գիշերային» եւ «Առաւօտեան» ժամերգութիւնները որուն կը յաջորդէ Սուրբ Յովհաննէս Ոսկեբերան Հայրապետին սահմանած ծէսով պատարագը: Հուսկ «Ճաշու», «Երեկոյեան» եւ «Խաղաղական» ժամերգութիւնները:

Բիւզանդական ոճով կառուցուած եկեղեցիին գմբէթը զարմանք եւ նոյնիսկ չփոթութիւն կրնայ պատճառել պատահական այցելուին: Տեսարանը իրօք եզակի է, մեծ բծախնդրութեամբ յարգուած են եկեղեցաշինութեան բոլոր կանոնները՝ Սրբավայրը զարդարուած է հոյակապ որմնանկարներով կամ սրբանկարներով (իկոններ): Սովորական զանգերուն հետ մէկտեղ կ'օգտագործուի նաեւ «Սիմանտրան» այսինքն՝ փայտեայ տախտակը:

Պուտ մը Արեւելք է կարծէք որ այցելուին առաջ կը յայտնուի: Սեւ սքեմներ ու փակեղներ հագած վանականները բոլոր «տեղացիներուն» արդէն ծանօթ են եւ անոնց համակրանքն ու յարգանքը կը վայելեն: «Դուրսէն» եկողին համար այս վանքը կրնայ «տարաշխարհիկ» (exotique) երեւոյթ մը ըլլալ, սակայն իրողութիւնը բոլորովին տարբեր է անշուշտ ուղղափառ եկեղեցւոյն պատկանող զանազան համայնքներու անդամներուն համար: Հոգեւոր հաստատութեան հիւրատունը յաճախ կ'ընդունի խումբ եւ ազօթքի ծարաւ հաւատացեալներ: Անոնք ծագումով յոյն, ֆրանսացի, ռուս կամ այլ ազգի են, կուգան Ֆրանսայի չորս ծագերէն եւ երկու սեռերուն կը պատկանին:

Վերջապէս, Կրընոպլէն, Վալանսէն կամ Ռոմանէն եկած հարիւրաւոր այցելուներու համար Վերգոռի լեռներուն վրայ բազմած այս «փոքրիկ Բիւզանդիոնը» կրնայ մէկ օրուան հոգեւոր եւ մշակութային հսկայական փոփոխութեան առիթ ըլլալ:

Հայր Բլազիդիա, վանահայրը, նոյն հանդարտ նայուածքով ու ժպիտով կ'ընդունի բոլոր ուխտաւորները, անխտի՛ր, ըլլան անոնք ուղղափառ, կամ ոչ: Ան իր հոգեւոր եղբայրներուն հետ որդեգրած է Թէոդորոս Ստուդացիին խօսքը ըստ որուն «Վանական է այն անձը որուն նայուածքը, խղճերը եւ ծառայութիւնը դարձած են դէպի Աստուած եւ հաշտ ըլլալով Աստուծոյ հետ պատճառ կը դառնայ բոլորին հաշտութեան»:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Վանքին հասցէն. -

Monastère St. Antoine le Grand
Font de Laval,
26190 Saint Laurent En Royans.

ԼՕՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գործու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Աւելի ուշ ամէնքս կը հաւաքուինք այգիին իշխող բարձրութեան վրայ, ճակատամարտ մը դիտող սպաներու պէս դիտելով կրող մեր տանտէրը շրջապատած: Արեւաշող զառիվայրերուն վրայ՝ գլխուն լաթ կապած կիները, շնորհալի շարժումներով մէկ որթատունկէն միւսը կ'անցնին, երկար ճիւղերը կեռ դանակով կը կտրեն, իսկ բազուկի մեծութեամբ կարմիր ռոբոլայի ողկոյզները կը դետեղեն կողովներուն մէջ:

Ձիթենիի մը շուքին տակ լաթեր փռուած են գետինը եւ իւրաքանչիւր կին իր սակառի ջունազեղ բեռով դէպի հոն կ'ուղղուի: Կողովներ բեռցած երկու էշ անտարբեր կանգնած՝ ճանճերը կը քշեն իրենց պոչով: Այգեկութքի այս առաջին օրը ամէն ինչ մեծ արագութեամբ կ'իրականանայ: Կոմսը անձամբ կը հսկէ:

Հիմա որ այգեկութքին կազմակերպութեամբ կոմսին սիրտը հանդարտած է, տան քովի բացօթեայ ծածքին տակ կը հաւաքուինք սուրճ խմելու եւ առտուան մնացեալ մասը հոգեշահ խօսակցութեամբ անցընելու համար: Բոքլին իր սրինգը կը շըշըլացնէ: Հետեւողական երթուղարձով՝ էշերը հետզհետէ կը փոխադրեն խաղողը, որ նոյն ինքն Նիկոյի ուշադիր հսկողութեան տակ փայտէ մեծ տակառին մէջ կը պարպեն: Կոմսը հանդիստ չի կրնար նստիլ մինչեւ որ ամէն բան անձամբ կարգադրէ եւ իր աչքերով բատուգէ:

-- Նիկոն հրաշալի տղայ է, - կ'ըսէ:
- Ձկարծէք թէ առաջին հանդիպած անձը խաղող կրնայ ճզմել: Ոչ: Նիկոն կզղիի ջուրին պէս անխառն է: Ձկարծէք թէ ոտքով խաղող ճզմողը գինիի որակին վրայ չազդեր: Հաղորդակցութիւն մը կայ ճըզմողի ոճին, վարպետութեան, հոգեվիճակին եւ պտուղէն ստացուած արգիւնքին միջեւ: Գեղագիտական իրականացման հարց է: Ո՛չ, տոքթոր, գիտական հովեր առած այդպէս հեղինակն ժպտիլը օգուտ չունի: Դիւրաւ կրնայինք մեքենայով ճզմել. եւ ա՛յն ատեն պիտի տեսնէիք թէ իմ ռոբոլաս ինչի վերածուած է: Նիկոն իր յութենէն բան մը կը փոխանցէ տակառին. այս աշխարհին մէջ ապրող հրեշտակ մըն է ան: Վա՜յ, վա՜յ, յունարէն ասացուածքը երբ անգլերէնի թարգմանես, ի՜նչ տարաշխարհիկ երանգաւորում կը ստանայ:

Ժամը չորսին մեծ տակառը լեցուած է: Պաուլի զուտ սեւ դէզին տակէն՝ խաղողի հիւթը տակաւ կը սկսի կաթկթիլ կոպիտ ծորակէն: Կոմսը չափազանց ջղագրգիռ է, որովհետեւ ճզմելու գործողութիւնը սկսելու պահը հասած է: Նիկօ ջըրհորին կից աւազանին պաղ ջուրով ոտքերն ու սրունքները կը լուար: Այժմ՝ գլխուն վրայ կապուած սպիտակ չալիկ մը միայն հագած՝ դէպի տակառը կը յառաջանայ: Վեր մագլցած պահուն, իր տըժգոյն դէմքը վերացած արտայայտութիւն մը ունի: Սպիտակ ոտքերը պահ մը կախուած կը մնան արեւի լոյսին տակ, ապա կ'անհետանան: Կոմսը յուզումէն խեղդըւած ձայնով կ'ըսէ.

- Միտքդ է, այնպէս չէ՞: Նախկին ձեւով. այնպէս ինչպէս միշտ ըրած ես:

Նիկօ չի պատասխաներ: Կատակ մը ըլլածի պէս կը ժպտի, գլխով նշան կ'ընէ: Ոտքերը մեղմօրէն կը շարժէ, տակառի յատակին կանգնելիք տեղ մը կը բանայ եւ մինչեւ եղերքը դիզուած խաղողները դէպի հոն քաշելով կը սկսի ճըզմել:

(Շար. 67)

Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան շրջանի եւ Գանատայի Թեմի Առաջնորդ Տ. Մեսրոպ Արք. Աշճեան եւ Ազգային Վարչութեան Խառն ժողովը սրտի խոր կսկիծով կը գուժեն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի բազմամեայ եւ բազմավաստակ ուսուցիչին, մանկավարժ, գրագէտ, պատմագիր, բանասէր եւ մի քանի տասնեակ հատորներու հեղինակ՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆԻ

(Ծն. 1900, Ատանա)

մահը որ պատահեցաւ Երկուշաբթի, Օգոստոս 28-ի առաւօտեան, Պոսթընի մէջ:

Տան կարգը կը կատարուի Հինգշաբթի, Օգոստոս 31-ի երեկոյեան ժամը 8-ին, Ուաթըրթաունի Կիրակոսեան մեռելատան մէջ: (Այցելութեան ժամ 6 - 9):

Ի յարգանս մեծանուն դաստիարակին Ազգային յուղարկաւորութիւն կը կատարուի Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 1-ի առաւօտեան ժամը 11-ին, Ուաթըրթաունի Ս. Ստեփանոս Եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ Առաջնորդ Սրբազան Հօր եւ մասնակցութեամբ շրջանի հոգեւորականութեան: Թաղումը կը կատարուի Մաունթ Օպըրնի գերեզմանատան մէջ:

Խաղաղութիւն իր հոգիին եւ Ս. Հոգւոյ մխիթարութիւնը հանգուցեալի ընտանիքին եւ բոլոր հարազատներուն:

Կը խնդրուի փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները կատարել Բիւզանդ Եղիայեան Աստուածաբանական բարձրագոյն ուսմանց կրթաթոշակի ֆոնտին, չէքերը գրելով Ազգային Առաջնորդարանի անունով:

Դիւան
Ազգային Առաջնորդարանի
Արեւելեան Ամերիկայի
եւ Գանատայի

Օգոստոս 28, 1995

Prelacy of the Armenian Apostolic Church
of America
138 East 39th St., New York,
N.Y. 10016 U.S.A.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար:

Տօնապետ Տօնապետեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Ազատ Պահատուրեան 100 Ֆր. փոխան ծաղիկի: Կրէկուար Կարմիրեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Հանրի Փափազեան, Տիկին Միշէլ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան եւ Արփինէ Տիւյմէճեան 500-ական ֆրանք փոխան ծաղիկի Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան 300 Ֆր.:

Խաղողօրհնէքի առթիւ. - Պր. Կարպիս Թուֆայեան 500 Ֆր., Պաշըպէօյիւքեան ընտանիք 100 Ֆր. եւ մէկ սնտուկ խաղող, Պր. Յարութիւն Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գապաքճեան 100-ական ֆրանք, Աբրահամ Սարգիսեան 200 Ֆր.:

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք բոլոր Հայերուն, որոնք իրենց ընտանեկան յարկէն ներս ունին Մեծ Եղեռնէն վերապրողներ, եւ կամ իրենց դրացիներուն կամ բարեկամներուն շրջանակէն ներս կը ճանչնան այդպիսիներ, որ հաճին անմիջապէս կապ հաստատել Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատան հետ,

հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

տալով վերապրողին անունը, մականունը, հասցէն եւ հեռաձայնի թիւը:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Տէր եւ Տիկին Ժան Պարոնեան,
Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Խաչիկեան,
Պ.Պ. Փիէր եւ Ֆիլիփ Պարոնեան,
Իզապէլ եւ Օլիվիէ Խաչիկեան
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԲԱԳՐԱՏ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

նախկին ռազմիկ,
պատերազմական գերի 1939 - 45

մահը որ պատահեցաւ 89 տարեկանին:

Թաղումը կատարուեցաւ Էքս - լէ - Պէն Օգոստոս 23-ին, մտերիմ շրջանակի մէջ:

97, av. de Saint Simond,
73100 Aix les Bains

65, rue Jean Jaurès,
92320 Chatillon.

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

FRANCE 2

Կիրակի, Սեպտեմբեր 3, ժամը 9·30-ին էջմիածնայ Ա. Մանուկեան թանգարանը:

PELERINAGE ANNUEL

1954 ———— 1995
4 1ème ANNIVERSAIRE
1954 ———— 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՍՈՒՐԲ ԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocésain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP
et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30
en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille* : Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine* : Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont* : Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* : Tél : 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél. :92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris.. 200 F.
Aller-retour seul 100 F.
Repas seul 100 F.

SOUS LA PRESIDENCE D'HONNEUR DE Mgr. DARON GEREJIAN
L'ASSOCIATION RENOUVEAU THEATRE DE L'ALCAZAR 58 (Loi 1901)
Président fondateur Jean Verne

en collaboration avec

L'ASSOCIATION HAÏ ARINOUCH, Présidente Mme Chamirian
LA DIRECTION DE MARSEILLE ANIMATION et la MAIRIE du 1e et 7e arr.

présente

LE DIMANCHE 3 SEPTEMBRE DE 15 à 17 H
AU THEATRE SYLVAIN

LE
SYMPHONY ORCHESTRA
RADIO AND TELEVISION
ARMENIAN EREVAN

UN CONCERT HUMANITAIRE AU PROFIT DE
L'ORPHELINAT «ZADIG» A EREVAN

sous la baguette de

Maître OHAN DOURIAN

Soliste : Fabienne Chanoyan - soprano

avec la participation de la Chorale Sahak Mesrop
de la cathédrale arménienne du Prado, direction Khatchig Yilmazian

Au programme : BEETHOVEN, VERDI, DURJAN'NARC

Prix des places : Orchestre 1e série : 160 F - 2e série : 130 F - Gradins : 80 F
Tous contacts : tél. 91 64 84 27 — Fax : 91 62 49 41
Points de vente : FNAC - Virgin Megastor - Office du Tourisme
et auprès de l'association Haï Arinouch, 12, rue du Coq, Marseille
tél. 91 50 79 22.

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

ՎԱԼԱՆՍ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ մշակութային ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ որ Դաւիթեան դպրոցի վերամուտի արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13, ժամը 9·30-էն սկսեալ

12, rue de la Cécile

Կրօնական ընկերակցութեան կիրակնօրեայ դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 17-ին, ժամը 10·30-ին: Կրնան մասնակցիլ բոլոր մանուկները 6 տարեկանէն սկսեալ:

Centre Communautaire
12, rue de la Cécile, Valence.

Association «NAREG»

ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վօ - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին

մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝
փօլ Պաղտասարեանի

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՀՅԴ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Տէսինի մասնաճիւղերը
կը կազմակերպեն

★ ——— ★ ——— ★

Մեծ Դաշտահանդէս մը

★ ——— ★ ——— ★

Նուիրուած Խանասորի յաղթանակին
Կիրակի, Սեպտեմբեր 10
ժամը 11-էն սկսեալ
Տէսինի «Centre aéré»ի մէջ
ԱՐՄԷՆԻԱ նուագախումբի մասնակցութեամբ:

Պիւֆէ - խմիչքներ - խաղեր

Անձրեւի պարագային, խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը:

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 31
JEUDI
31 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 18.666 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.666

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՁՈՒԱՐՃԱԼԻ ՆՈԹԵՐ ՀԱՄԱԹՐՔԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԷՆ

Համայնավարութեան անկումէն ի վեր Թուրք ժողովուրդներու միասնութեան փափաքներ կը յայտնուին պարբերաբար, մեծ մասով Անգարայի կողմէ : Այս առումով, թէ՛ Արեւմուտքը, թէ հրջանի ոչ Թուրք ժողովուրդները մեծ ուշադրութիւն կը դարձնեն համաթրքական ժողովներու, հանդիպումներու :

Այս կարգի երրորդ վեհաժողով մը տեղի ունեցած է Օգոստոսի վերջին շաբաթը, Կիրգիզստանի մայրաքաղաք Բիշքէքի մէջ ուր խմբուած են Թուրք ղեկավարներ : Այս վեհաժողովին առիթ ծառայած են Թրքական «Մանաս» դիւցազներգութեան հազարամեակի նշումները :

«Հիւրրիյէթ»ի Օգոստոս 30-ի թիւին մէջ տեղ գտած թղթակցութիւն մը, համաթրքական նման հանդիպումէ մը ակընկալուածէն բոլորովին տարբեր պատկեր կը պարզէ :

Թուրք թղթակիցը նախ կը գանգատի անկազմակերպութենէն ու անկարգութենէն : Կ'ըսէ թէ ոստիկանները տակաւին ամբողջութեամբ չեն թօթափած համայնավարութեան օրերու սովորութիւնները եւ թէ տեղի - անտեղի արգելք եղած են լրագրողներու երբ անոնք ուզած են ներկայ գտնուիլ ժողովներու որոնց մուտքը արդէն յայտարարուած է նախապէս :

Վեհաժողովին ընթացքին բացումը կատարուած է «Մանաս» անուանուած գիւղի մը, սակայն խճողումը այնքան մեծ եղած է որ Թուրք Արտաքին նախարարն իսկ չէ կրցած պաշտօնական հանդիսութեան մասնակցիլ :

Թուրքիոյ պատուիրակութիւնը սակայն մեծագոյն զարմանքը ապրած է Թուրք - կիրգիզ համալսարանի մը հիմնումի համաձայնագրին ստորագրութեան. համաձայնագիրը պատրաստուած է կողմերուն չորս ամսուան աշխատանքով ու Բիշքէքի մէջ կիրգիզները ըսած են թրքական կողմին որ իրենց Արտաքին նախարարը կէսօրէ ետք ներկայ գտնուի, իր կիրգիզ պաշտօնակիցին հետ մասնակցելու համար ստորագրութեան արարողութեան : Կէսօրէ ետք Թուրք Արտաքին նախարարը եւ պատուիրակութիւնը երկար ատեն սպասած են կիրգիզներուն որոնք երեւան չեն եկած ու համաձայնագիրը մնացած է առանց ստորագրուելու :

«Հիւրրիյէթ»ի թղթակիցը իր գրութիւնը կ'աւարտէ Ազրպէյճանի նախագահին առընչուած երկու մանրավէպով : Կ'ըսէ թէ Ալիեւ, ինչպէս այլ Թուրք ղեկավարներ, ամէն առիթով շեշտած է խնդրոյ առարկայ դիւցազներգութեան Թուրք աշխարհին համար ունեցած մեծ կարեւորութիւնը, իմաստը, եւայլն : Միայն թէ ան յաճախ «Մանաս» անունին փոխարէն գործածած է «Նամազ» բառը, ինչ որ թէեւ աննկատելի մնացած է կէս քուն - կէս արթուն հանդիսականներէն :

Հանդիսութիւններու աւարտին խաւաչի լրագրող մը ուզած է Ալիեւի տպաւորութիւնները ունենալ վեհաժողովին մասին : «Պր. Ալիեւ, անգլերէն կը խօսի՞ք» հարցնելով երկարած է ձայնագրիչը ու երբ ստացած է «անշուշտ» պատասխանը, շարունակած է. «գո՞հ էք արդիւնքէն» : «Այո, շատ գոհ եմ» պատասխանած է խօսակիցը եւ աւելցուցած. «բայց դժբախտաբար, անունս Ալիեւ չէ»... :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՎԱՐՆԱՁԷ, Վրաստանի նախագահը, մազապուրծ ազատեցաւ մահափորձէ մը, Օգոստոս 29-ին : Ականուած կառք մը պայթեցաւ, Երեքշաբթի կէսօրէ յետոյ, Խորհրդարանին ետին, ճիշդ այն պահուն, երբ Շեվարնաձէ դուրս կ'ելլէր շէնքէն ուր կը գտնուի իր գրասենեակը եւ կը պատրաստուէր կառք մտնել «Երիտասարդութեան պալատը» երթալու համար ուր տեղի կ'ունենար Նոր Սահմանադրութեան ստորագրութեան արարողութիւնը : Թեթեւօրէն վիրաւորուած դէմքէ, ապակիի կըտորներէ, Թիֆլիսի հիւանդանոցէն ելլելէ ետք, Շեվարնաձէ յայտարարած է հեռատեսիլէն թէ «անխնայ պատերազմ մը պիտի մղէ ահաբեկիչներուն դէմ, որոնք կ'ուզեն վրաստանը վերածել երկրի մը որ մաֆիան ղեկավարէ» ու շեշտած է՝ «որքան ատեն որ ես ողջ եմ, ատիկա չի պատահիր» : Իր գլխաւոր ընդդիմադիրը՝ Իոսելիանի (Մխեդրիոնիներու - ձիաւոր - պետը) յայտարարած է թէ կը դատապարտէ նման արարքները, եթէ նոյնիսկ դէմ է Շեվարնաձէի իշխանութիւնը վարելու եղանակին : Միացեալ - Նահանգներն ու Գերմանիա անմիջապէս ցաւ յայտնած են : Վրաստանի կառավարութիւնը մտադիր էր, նոյն գիշերը, արտակարգ վիճակ հռչակել երկրին մէջ :

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ սպանդին հեղինակը Սերպերն են, ըստ ՄԱԿ-ի ուժերուն կատարած քննութեան, ինչ որ պատճառ եղաւ փոխադարձութեան եւ ՕԹԱՆ-ի օդային ուժերը (60 օդանաւեր) Օգոստոս 30-ին, ժամը 2-էն իսկ ռմբակոծել սկսան սերպ դիրքերը : Փարիզի մէջ, Պոսնիոյ Նախագահը՝ Իզէթպեկովիչ առկախեց բանակցութիւնները, ճշդելով թէ չի մասնակցիր խաղաղութեան գործընթացին, ցորչափ Սարայեւոյի շուրջ տեղաւորուած սերպ հրետանին քաշուած չըլլայ : Տեղւոյն վրայ, կապոյտ սաղաւարտաւորները հեռացան Կորածէէ (բրիտանացի, նորվեկիացի եւ ուկրանացի) ուր կը մընան միայն ութ դէտեր : Արեւմտեաններ միշտ կը պնդեն քաղաքական լուծումի մը վրայ : Ամերիկեան ծրագիրը, ներշնչուած Շփումի Խումբի ծրագրէն, կը նախատեսէ մէկ կողմէ ճանաչումը Եուկոսլաւիոյ Դաշնակցային Հանրապետութեան (Սերպիա - Մոնթենեկրո) եւ միւս կողմէ Խըրուաթիոյ եւ Պոսնիա - Հերցեկովինի :

ՊՈԼՍՈՅ աօջի գիշերուան (Օգոստոս 27) երեք ռմբափորձերուն տէր եղած է ՓՔՔ-ն : Քէօլնի քրտամէտ մամուլի գործակալութեան հեռաձայնելով, մէկը յայտնած է թէ ռմբափորձերը Քիւրտիստանի Ազատագրութեան Ժողովրդական Բանակին «Մայր երկրի խմբակներուն» գործն է (ՓՔՔ-ի զինուորական ճիւղ) : Սատանձնողը շեշտած է թէ այդ ռմբափորձերը գործուած են՝ «ողջունելու համար ՓՔՔ-ի պետը՝ Ապտուլլահ Էօճալանը եւ ՓՔՔ-ի ուժերը» որոնք քանի մը օրէ կ'ընդդիմանան Քիւրտիստանի Ժողովրդավար Կուսակցութեան փեշմերկաներուն Հիւսիսային Իրաք : Շրջանը որ Պարզանիի ուժերու հակակշռին տակ է վերջերս թիրախն է քիւրտ անջատողականներու յարձակումներուն : Ասոնք դէմ են Իռլանտայի վերջին համաձայնութեան որ վերջ պէտք է դնէր Հիւսիսային Իրաքի քրտական երկու հակամարտ խմբակցութեանց բախումներուն (տես՝ մեր երէկուան, Օգոստոս 30, լրատուութիւնը) :

ՌՈՒՄԻ (Հարաւային Գերմանիա) առեւտրական թաղամասին մէջ Թուրքերու պատկանող վաճառատուն մը կրակ առած է : Երկու մեռեալ եւ չորս վիրաւոր կայ, հրդեհը ծագած է պայթումէ մը ետք : Ջանազան վարկածներ կան եւ անկարելի չի նկատուիր որ ռմբային արարք մը ըլլայ (ՓՔՔ) : Զոհերը Ափրիկեցի են : Շէնքին մէջ Թուրքերէ զատ Ափրիկեցիներ ալ կ'ապրին :

ԹՈՒԼՈՆԻ նորընտիր քաղաքապետին (Ազգ. Ճակատի անդամ) 7-րդ կցորդը՝ Ժան - Գլօտ Փուլէ տ'Աշարի, 46 տարեկան, մեռած գտնուած է իր բնակած շէնքին մէկ յարկին վրայ, Երեքշաբթի, (Օգոստոս 29) վաղ առաւօտեան : Ոստիկանութիւնը ոչ մէկ վարկած կը բացառէ : Ոճիրը, որ կասկած չի վերցներ, կրնայ քաղաքական բնոյթ ունենալ, բայց, այլ հաւանականութիւններ ալ չեն անտեսուիր :

Այս առթիւ կը յիշուի, անշուշտ, Եանն Փիայի սպանութիւնը, 1994 Փետրուարին եւ կը խօսուի Վառի նահանգի մթնոլորտին մասին : Անկարելի չէ, սակայն, որ պարզապէս բարքերու հարց ըլլայ, ենթական որ, ամուրի էր, սովորութիւն ունէր յաճախելու միասեռականներու յատուկ պառեր եւ այդ օրն ալ մինչեւ առաւօտեան ժամը 3, սրճարանէ սրճարան անցած էր :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹՈՒՐՔ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Սոֆիայի թերթերէն «Քոնթինան»ի մէջ լոյս տեսած գրութիւն մը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ երկրին Թուրք փոքրամասնութեան հարցը որ ընդհանրապէս թապու մը կը նկատուի :

Ճիշդ է որ կնճռոտ խնդիրներով լեցուն շրջանին մէջ երկու երկիրները գրեթէ օրինակելի դրացնութիւն մը ունին. այսուհանդերձ, ակներեւ է որ անոնց սահմանագլխուն վրայ դիրար կը խաչաձեւեն քրիստոնէական եւ մահմետական քաղաքակրթութիւնները :

Ամէնուն համար հասարակաց է շրջանին մէջ իր ազդեցութեան գօտին ընդարձակելու նպատակը : Թուրքիա ունի հարկաւոր հզօրութիւնը ատիկա ուժի գործադրութեամբ ընելու. սակայն կ'ուզէ քաղաքակիրթ, եւրոպականացած երկիր մը նկատուիլ. մինչդեռ իր հզօրութեան քով ունի բազմաթիւ հարցեր : Կայ նաեւ իր դրացիներուն յաճախ ժխտական վերաբերումը. օսմանեան ծաւալապաշտութիւնը պատճառ է իրեն հանդէպ Հայերու, Յոյներու, Վրացիներու եւ անցեալի ճընշումներէն տուժած այլ ժողովուրդներու գրեթէ ժառանգական ատելութեան : Կայ տակաւին քրտական խնդիրը, մահմետական մոլեռանդութիւնը, սահմանային հարցեր, եւայլն :

Այս համայնապատկերին մէջ, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մարզը ոչ թէ արտաքին, այլ աւելի ներքին քաղաքականութեան խնդիր մըն է Սոֆիայի համար : Պուլկարիոյ Թուրքերը երկրին բնակչութեան 9%-ը կը կազմեն. այս համեմատութիւնը բաւական է որ ամէն պահու անոնք լարուած վիճակներ ստեղծեն, գլխու ցաւ պատճառելով պուլկար իշխանութիւններու : Եւ եթէ թրքական քաղաքականութիւնը դէպի կրօնական մոլեռանդութիւն հակի, այդ վտանգը մնայուն սպառնալիքի պիտի վերածուի :

Թերթին քրոնիկագիրը խօսելով հարցին լուծումին մասին, կ'ըսէ թէ հանրային թապու մըն է ան. ամէն մարդ գիտէ թէ ինչ է այդ լուծումը, բայց ոչ ոք կը խօսի այդ մասին : Այդ լուծումը արտագաղթն է ու բացի անկէ բոլոր լուծումները կը ծառայեն միայն հարցը ձգձգելու : Ատիկա նաեւ նախընտրելի է Պուլկարիոյ Թուրքերուն համար : Բայց Թուրքիա կողմնակից չի թուիր նման կարգադրութեան : Մինչդեռ, լրագրողին համաձայն, ատիկա բարերար ազդեցութիւն կ'ունենայ ամբողջ Պալքանեան թերակղզիին համար : Արեւմուտքն ալ վստահաբար կը նախընտրէ նման կարգադրութեան մը նիւթական նեցուկ հայթայթել, քան թէ օր մը հոն խաղաղարար ուժեր պահելու հարկադրանքին տակ գտնուիլ, ինչպէս է այսօր Պոսնիա - Հերցեկովինի պարագան : Պուլկարիոյ Թուրքերուն Թուրքիա գաղթին համար էականը Անգարայի անկեղծ կեցուածքը գիտնալ է : Ան կողմնակից կ'ըլլա՞յ նման ներգաղթի շարժումի մը թէ կը նախընտրէ որ Թուրք փոքրամասնութիւնը մնայ Պուլկարիա, որպէսզի միշտ ճնշումի միջոց մը ունենայ հոն ի հարկին :

ՀԵՌԱՏԻՊ ԵՐԵՒԱՆ - ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 29 / 30)

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՄՈՍԿՈՎԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Ղարաբաղի հարցին մասին Սեպտ. 4 - 12 Մոսկուա կատարելի բանակցութիւններուն հայկական կողմերու դիրքորոշումները ճշդելու համար Օգոստոս 28-ին հանդիպում ունեցած են Հայաստանի եւ ԼՂՀ-ի նախագահները : Լ. Տէր - Պետրոսեանի կողմէ Ռ. Քոչարեանի ընդունելութեան ընթացքին քննարկուած են նաեւ ԼՂՀ-եան ընկերային - տնտեսական զարգացման վերաբերող հարցեր :

Նոյն հարցին առընչութեամբ Երեւան ժամանած է նաեւ Մինսկի խումբին Միացեալ - Նահանգներու ներկայացուցիչը՝ դեսպան Ճոզէֆ Փրէսըլ : Օգոստոս 28-ին Արտաքին նախարար Վ. Փափազեան ընդունած է դեսպանին գլխաւորած պատուիրակութիւնը : Զինք ընդունած է նաեւ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան :

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 29-ին Երեւան հասած է Ռուսաստանի պետական պատուիրակութիւնը, դեսպան Վ. Օլէանտրովի գլխաւորութեամբ, միջպետական համագործակցութեան մասին բանակցելու համար : Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի հրամանագրով Հայաստանի պատուիրակութեան նոր ղեկավար նշանակուած է Գագիկ Շահպազեան : Բանակցութիւնները կը տեւեն մինչեւ Սեպտեմբեր 1 :

ԴՐՕ-Ի ԴԱՏԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4-ԻՆ

Դրօ - անուանուած կառոյցի դատավարութեան Օգոստոս 29-ի նիստը յետաձգուած է դատական կազմի մէկ անդամին հիւանդութեան պատճառաւ : Յաջորդ նիստը նշանակուած է Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 4-ին :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒԱՐՏԱԾ Է

Հայաստանի 150 ընտրատարածքներէն 148-ին մէջ լուծուած են ընտրական յանձ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ «ԵՐԵՒԱՆ»-Ի ԽՄԲԱԳԻՐ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԹՈՓԱՔՊԱՇԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԳԱՂՈՒԹԸ ՈՐ ԿԸ ՋԱՆԱՅ ՎԵՐԱԳՆԵԼ ԻՐ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ. - Առանց քով, գաղութին հայկականութեան իսկական չափանիշը պիտի տան անոր դպրոցները: Ի՞նչ վիճակի մէջ են անոնք այսօր:

Պ. - Ունինք ամէնօրեայ եւ շաբաթօրեայ դպրոցներ: Առաջինները պետական հաստատութիւններ են. շաբաթօրեաները կը մատակարարուին իրենց հողաբարձութիւններուն կողմէ:

Դպրոցներ կան Սոֆիա, Փլովտիւ, Վառնա, Ռուսէ, Փազարճիք, Պուրկաս: Մեծագոյնը Փլովտիւի Վիկտորիա եւ Գրիգոր Թիւթիւնճեան վարժարանն է որ մինչեւ 8-րդ դասարան է:

Հ. - Հայերէնը ի՞նչ տեղ ունի այս վարժարաններուն մէջ:

Պ. - Օրէնքով, փոքրամասնութիւնները իրաւունք ունին մայրենի լեզու դասաւանդելու շաբաթը չորս ժամ: Միւս դասերը տեղի կ'ունենան պուլկարերէն: Փլովտիւի մէջ հաստատուած է հիմնադրամ մը որպէսզի հայկական սեփական գիշերօթիկ վարժարան մը բացուի: Ներկայի ամէնօրեայ դպրոցներուն պիտաճէն ամբողջութեամբ կը հայթայթուի պետութեան կողմէ:

Հ. - Աշակերտութեան ի՞նչ թիւ ունին այս դպրոցները:

Պ. - Փլովտիւի միջնակարգը 370 աշակերտ ունի: Տնօրէնը, փոխ-տնօրէնը, ուսուցիչներու մեծ մասը Հայ են: Նաեւ պուլկար աշակերտներ ունի դպրոցը որոնք ըստ փափաքի հայերէն կը սորվին: Խառն ամուսնութիւններու պարագային պուլկար ծնողքը յաճախ կ'ուզէ որ զաւակը հայերէն սորվի:

Սոֆիայի դպրոցը շուրջ 80 աշակերտ ունի. կը կրէ Ուիլլըմ Սարոյեանի անունը: Հոն մեծ է ցրուումը, դժուար է աշակերտները հաւաքելու գործը: Նորէն ալ մեծ մասով երիտասարդ ծնողներ իրենց զաւակները հոն կը ղրկեն: Լաւ է ուսման մակարդակը. այդ պատճառով հեռուներէն եկող պուլկար աշակերտներ ալ կան:

Միւս քաղաքները աւելի լաւ կազմակերպուած են. կը հաւաքեն աշակերտութիւնը: Վառնայի մէջ նոր դպրոց չինուեցաւ. Պուրկաս մանկապարտէզով սկսած է: Աւելի փոքր քաղաքները շաբաթօրեայ դպրոցներ ունին տեղական ակումբներուն մէջ ուր չափահասներ ալ հայերէն կը սորվին:

Հ. - Ի՞նչ լեզու եւ ի՞նչ ուղղագրութիւն կը գործածուի այս հաստատութիւններուն մէջ:

Պ. - 1990-էն ի վեր լեզուն արեւմտահայերէնն է, ուղղագրութիւնը՝ դասականը:

Հ. - Ի՞նչ դասագիրքով կ'ըլլայ հայերէնի ուսուցումը:

Պ. - Ատիկա լուրջ հարց է մեզի համար: Դասագիրքերը ընտրուեցան Պր. Խաչատուր Սելեանի կողմէ որ Կրթական Նախարարութեան մօտ կը ներկայացնէ հայկական վարժարանները եւ կը զբաղի հայերէնի ուսուցման հարցերով: Ան ընտրած էր Պէյրութի Համազգայինի դասագիրքերը. բայց Փլովտիւի ուսուցիչները յարմար չգտան այդ ընտրութիւնը ու կը գործածեն Երեւանէն Տ. Գրիգորեանի դասագիրքերը:

Հ. - Դժուար չէ գուշակել որ հայերէնի ուսուցիչի լուրջ հարց ունիք:

Պ. - Ուսուցիչ գտնելու դժուարութիւն կայ, որովհետեւ մասնագէտներ չեն պատրաստուած: Եւ եթէ լաւ պատրաստուած ուսուցիչներ չունենանք, հայերէնի ուսուցումը անիմաստ պիտի ըլլայ: Անցեալ տարի երեք հոգի ղրկուեցան Պէյրութ, Համազգայինի 9 ամսուան դասընթացքներուն հետեւելու: Ատիկա օգտակար եղաւ: Երբեմն ալ կը դիմենք Հայաստանէն կոչուած ուսուցիչներու, գործի հրաւիրելով զանոնք:

Պէտք է հիմա կարգադրենք այս հարցերը. ասկէ առաջ համայնավար վարչակարգը յանցաւոր կը նկատէինք, հիմա մենք պիտի ըլլանք յանցաւորը եթէ չյաջողինք ու ապագայ սերունդները մեզ մատնացոյց պիտի ընեն որ չկրցանք հիմերը հաստատել:

Հ. - Ի՞նչ անուններէ կը բաղկանայ ներկայի պուլկարահայ մամուլը:

Պ. - Ամենահին անունը «Երեւան»ն է: Յիսնամեայ անցեալ ունի: Սկիզբի շրջանին լոյս տեսած է միայն հայերէն, շաբաթական 2-3 թիւով: 70-ական թուականներէն պարտադրուած է որ երկլեզու ըլլայ: 1988-էն ետք թերթը ամբողջովին փոխած է կեցուածքը, տեսակէտը եւ այսօր կարելի հաւասար չափով կը ներկայացնէ բոլոր միութիւններուն գործունէութիւնը:

1990-էն ետք Փլովտիւի մէջ սկսաւ լոյս տեսնել «Վահան» թերթը: Ձեռնարկողները երիտասարդներ եղան: 80% պուլկարերէն է, կան հայերէն գրութիւններ ալ: Քանի մը ամիս դադրելէ ետք հիմա 15 օրը անգամ մը կը հրատարակուի, նիւթական նեղութիւններու պատճառով: Հետաքրքրական թերթ է, այժմէական: Հայաստանի, Արցախի հարցեր կը ներկայացուին:

Կայ Պուրկասի «Հայեր»ը: Սարաֆեան անուն անձի մը նախաձեռնութիւնն է, մեծ մասով պուլկարերէն. հայերէն հազուադէպ նիւթեր կ'ունենայ: Վերջին էջին մէջ հայերէնի դասեր կը տրուին. «ամէն մարդ պէտք է հայերէն սորվի» կ'ըսուի պուլկարերէնով: Պատմական նիւթեր կան:

Առնըմէ զատ Հայ Դատի Յանձնախումբը Սոֆիայի մէջ կը հրատարակէ «Կովկաս» պարբերականը, ամբողջութեամբ պուլկարերէն:

Հ. - Վերադառնալով ձեր աշխատանքին, «Երեւան»ին, ի՞նչ է խմբագրութեան կազմը:

Պ. - Խմբագրութիւնը կը բաղկանայ մնայուն երեք հոգիէ: Գլխաւոր խմբագիրն է Կարօ Հայրապետեան. ինձմէ զատ կայ Ստեփան Ակուբեանը: Նախապէս երբ ծաւալը կրկին էր ու պիտաճէն կը հայթայթուէր պետութեան կողմէ, ութ հոգի կ'աշխատէր: Ներկայիս շաբաթաթերթ է: Լուրերը կը ստանանք սփիւռքահայ մամուլէն: Հայաստանէն լուր առնելու միջոցէ զրկուած ենք: Թերթը ծանօթ է պուլկարական շրջանակներու. անդամ ենք պուլկար լրագրողներու միութեան:

Հ. - Միշտ զիս զարմացուցած է տեսնել որ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ հայ մամուլը նոր ուղղագրութիւնը կը գործածէ. այս երեւոյթը կը շարունակուի նաեւ այսօր. ինչո՞ւ:

Պ. - Մեր թերթին լեզուն արեւմտահայերէնն է, ուղղագրութիւն, այո, նորը: Բայց քանի որ դպրոցներու մէջ դասական ուղղագրութիւն կ'ուսուցանուի, ըստ իս, պէտք է ջանանք կամաց կամաց մենք ալ այդ ուղղագրութեան անցնիլ:

Հ. - Դժուարութիւններ պիտի ունենաք, կ'ենթադրեմ:

Պ. - Մասնագէտներ չկան: Պր. Կարօ Հայրապետեան Հայաստան ուսանած է, նոր ուղղագրութեամբ: Չունինք նոյնիսկ բառարաններ: Խմբագրութեան ունեցած միակ բառարանները Հայաստանէն ղրկուած են եւ ռուսերէն - հայերէն են, նոր ուղղագրութեամբ: Մեծ օգուտ չեն ունենար:

Մեր ընթերցողներուն մեծ մասը նոյնպէս չի գիտեր դասական ուղղագրութիւն. արդէն դժուար կը կարդան հայերէն, ուղղագրութեան փոփոխութիւնը աւելի պիտի դժուարացնէ իրենց գործը: Բայց եւ այնպէս պէտք է ջանք թափենք որ դասական ուղղագրութիւնը գործածենք:

Հ. - Գոնէ Սփիւռքի թերթերէն առնուած լուրերու, կամ ուրիշ գրութիւններու դասական ուղղագրութիւնը կը պահէ՞ք:

Պ. - Ոչ. կը փոխենք: Մնաց որ ուղղագրական միատարրութիւն չկայ Սփիւռքի մամուլին մէջ ալ:

Հ. - Ի՞նչ է թերթին նիւթական վիճակը:

Պ. - Ծանուցումներէն, ընթերցողներու նուէրներէն զատ աղբիւր չունինք: Թերթը ոչ մէկ տեղէ օգնութիւն կը ստանայ: Կարելի չէ մտածել որ կրնայ երկար հանակուիլ այս ձեւով: Մինչդեռ տարեկան 7-8 հազար տոլար մը կը բաւէ որ թերթը ապահով լոյս տեսնէ: Եւ թերթը լուրերու աղբիւր ըլլալէ զատ, կապ մըն է նաեւ: Ճիշդ է որ շատ բարձր է անկախութեան գինը, բայց ամօթ է որ յիսնամեայ թերթ մը փակուի: Այս առիթով, պիտի ուզէի որ այսօր հոս ապրող նախկին Պուլկարահայեր երբեմն յիշէին իրենց հին գաղութը եւ անոր ներկայի ծանր խնդիրները...:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԼԹ.

Պոլսահայ գրականութեան կաթսան դեռ կը շարունակէր եռեւեփիլ, բայց մենք, որ նոր գրականութեան մը անունով ճամբայ ելած էինք, այլեւս յաջողած էինք մեզի համար ապահով տեղ մը բանալ մեզ սիրողներուն եւ մեզի դէմ ճակատ յարդարողներուն միջեւ: Մերը պատուաւոր ու անշահախնդիր աշխատանք մըն էր, ինչպէս աշխատանքը հայ գրականութեան նուիրուած բոլոր այն իրաւ գրողներուն ու բանաստեղծներուն, որոնք ուրիշ զբաղումով մը դրամ կը շահին ու աւար փոխարէն իրենց պարապ ժամերը կը տրամադրեն գիրի ու գրականութեան: Մենք նորերս տակաւին գիրքերու հեղինակ չէինք: Դարձեալ այդ նոյն թուականին է որ ես առաջին անգամ ըլլալով ունեցայ իմ գործերէս մէկը գիրքի ձեւով տեսնելու հաճոյքը: «Սան» գրական ամսագիրը, որ 1959-ի Օգոստոսի թիւով ամբողջովին տպած էր «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» թատերախաղս, քանի մը հարիւր օրինակ ալ առանձին գիրքի վերածած էր զայն: Մօտաւորապէս տարի մը վերջ Զահրատն ալ պիտի ունենար իր անդրանիկ հատորը, «Մեծ Քաղաքը»՝ Կեդրոնական Սանուց Միութեան հրատարակութեամբ: Իսկ Խրախունին երեք - չորս տարի եւս պիտի համբերէր, որպէսզի իր անդրանիկ հատորը, «Քար Կաթիլներ» երջանկօրէն ունենար իր ձեռքերուն մէջ: Օննիկ Ֆըչըճեան երեք տարի վերջ գիրքի ձեւով պիտի ունենար իր մանկական պատմուածքներուն մէկ հաւաքածոն՝ «Հրեղէն Ձին», բայց անկէ վերջ դեռ երկար պիտի սպասէր մինչեւ որ ունենար իր բանաստեղծութիւններուն եւ պատմուածքներուն հաւաքածոն՝ «Խենթի խօսք, խենթի պատմութիւն»: Բայց ինչ որ ալ ըլլային այդ գիրքերուն հրատարակութեան թուականները, բոլոր այն պատմուածքներն ու բանաստեղծութիւնները զորս պիտի բովանդակէին այդ գիրքերը, ընդհանրապէս հրատարակուիլ սկսած էին 1955 -- 1959-ի այս բարեբեր ու բախտորոշ տարիներուն եւ անոնց ստեղծած խանդավառութեամբ աոլյուն յառաջիկայ տարիներու ընթացքին:

Այսօր, քառասուն տարի վերջ, երբ այսպէս իմ ուշադիր ակնարկս կը սեւեռեմ խանդավառութիւններով, լաւատեսութիւններով, հերոսական աշխատանքով, յուսախաբութիւններով, դառնութիւններով, բայց յաւերժական վերանորոգումներով լեցուն այդ տարիներուն վրայ, կը յուզուիմ, կարօտի կիզիչ ըզգացումով մը կը բռնկիմ, այդ տարիներուն մէջէն նշմարել կը ջանամ բոլոր այն բարի ազդակներն ու պատահարները որոնք մեզ առաջնորդեցին դէպի մեր ապագայ իրագործումները, որոնք մեզի քաջութիւն տուին ստանձնելու աւելի խիզախ ու կարեւոր պարտականութիւններ: Եւ զուրգուրանքով սրտիս վրայ կը սեղմեմ այն քանի մը տետրակները, որոնց մէջ զարմանալի ու անհաւատալի համբերութեամբ մը օրը օրին գրի առեր եմ այդ շրջանի իմ ապրումներս ու տպաւորութիւններս: Սրտիս վրայ կը սեղմեմ այդ տետրակները ու փառք կուտամ նախախնամութեան, որ նախ մեզի շնորհեր է այդ բարեբեր ու արդիւնաւէտ տարիները, եւ յետոյ ինծի տուեր է բաւական իմաստութիւն՝ որպէսզի զանոնք օրը օրին արձանագրեմ տետրակներու մէջ: Օ՜ ինչեր կորսուած պիտի ըլլային, եթէ չունենայի այդ տետրակները: Եւ ո՜վ գիտէ ինչեր կորսուեցան գացին, որովհետեւ մենք մեր կեանքին մեծագոյն մասը ապրեցանք առանց որ կարենանք բաներ մը արձանագրել փոքրիկ սիրելի տետրակներու մէջ:

«Գրական Հաւաքոյթ»ները, որոնք գրականութեան սիրահար մեր հոգիները կը բռնկեցնէին, դարձան թատերաբեմ մը ուրկէ անցան ինչ ինչ երիտասարդներ, որոնց մէկ մասը մնայուն տեղ մը պիտի գրաւէր հոն, որոնց մէկ մասն ալ փոքրիկ ու երկրորդական դեր մը կատարելէ վերջ, բեմէն պիտի իջնէր ու անգամ մըն ալ պիտի չտեսնուէր: Բայց մեզի համար, այդ օրերուն, իւրաքանչիւր Նորեկ, իւրաքանչիւր նոր դերասան, գլխաւոր դերակատարութեան թեկնածու էր եւ կը գուրգուրայինք անոր վրայ: Ամէն անգամ որ Նորեկ մը կը յայտնուէր, կ'ուրախանայինք, որովհետեւ գիտէինք որ շատեր պիտի գային, բայց քիչեր միայն պիտի մնային: Այդ քիչերը փրկելու համար պայման էր շատերուն հետ սիրտ ու շունչ սպառել: Այդ քիչերը փրկելու համար պայման էր Նորեկներուն մէջ տեսնել ո՛չ թէ ապագայ մրցակից, այլ ապագայ գործընկեր, ապագայ սիրելի գրչեղբայր:

Երբ կ'ամբողջացնեմ կարօտակէզ ու երջանիկ այս տողերը, ես փառք կուտամ նախախնամութեան, որ մեզ տարաւ այնքան հեռու, որպէսզի կարենանք հեռուէն ամբողջական նայուածքով տեսնել մեր գրական կեանքին ամենակարեւոր մէկ հատուածը: Ոմանք չկրցան մեզի հետ գալ

ԵՐԷԿԷՆ ԱՅՍՕՐ

«ՍԵՐՊԻՈՅ ՀԱՄԱՐ»

Աւելի քան դարաւոր գրութեան մը խորագիրն է սակայն. գրութիւն որ արտատպուած է «Լիպերասիոն»ի մէջ եւ զոր ստորագրած է Վ. Հիւկօ, 1876-ին: Զինք գրելու մղած է Թրքական բարբարոսութեան (1875 - 76) դէմ Սերպերու ողբերգական վիճակը:

Գրագէտը նախ կ'անդրադառնայ ազգերու, ժողովուրդներու եւ կառավարութիւններու հակասութեան. առաջինները օրրանն են քաղաքակրթութեան, երկրորդները բարբարոսութեան աղբիւր: Կ'ըսէ որ եւրոպական կառավարութիւնները պէտք է գիտնան որ ոճիր մը միշտ ոճիր է եւ ինչ որ արտօնուած չէ անհատի մը, արտօնուած չէ նաեւ կառավարութիւններու: Մինչդեռ անոնք կը լռեն թէեւ կոտորածներու, վայրենութիւններու. «մեր աչքերուն առջեւ կը հրկիզեն, կը թալանեն, կը բռնաբարեն, հայրեր ու մայրեր խեղդամահ կ'ընեն, կը վաճառեն փոքր աղջնակներ ու մանչուկներ. վաճառելի չըլլալու չափ փոքր երախաները թուրի հարուածով մը երկու կտոր կ'ընեն ... այդ է կացութիւնը օրինակի համար Պալաք քաղաքին որուն քանի մը ժամուան մէջ շուրջ 9 հազար բնակիչներէն 1300 մնաց: Գերեզմանատուները կը յորդին դիակներով զորս անկարելի է թաղել. մեռելները ժանտախտի պատճառ կ'ըլլան: Կ'ըսենք Եւրոպայի կառավարութիւններուն թէ յղի կիներ կը փորոտեն սպաննելու համար անոնց արգանդին պտուղը. թէ հանրային վայրերու մէջ այնքա՛ն կնոջական կմախքներ կան որոնք փորոտումի հետքեր կը կրեն, թէ փողոցներու մէջ շուներ բռնաբարուած երիտասարդուհիներու գանկերը կը կրծոտեն, թէ ահռելի են այս բոլորը եւ թէ Եւրոպայի կառավարութիւններուն մէկ շարժումը պիտի բաւէր արգիլելու այս բոլորը, եւ թէ ահարկու են այդ ամէնը կիրարկող վայրենիները եւ ահարկու՝ այն քաղաքակիրթերը որոնք թոյլ կուտան անոնց կիրարկելու այդ վայրենութիւնները»:

Այսքան խժդժութենէ ետք Վ. Հիւկօ կը յայտարարէ թէ հասած է ձայն բարձրացնելու ժամանակը: Կ'ըսէ թէ կան պահեր երբ մարդկային խիղճը կը խօսի, հրահանգելով որ կառավարութիւնները զինք մտիկ ընեն:

Այս գրութեան մէջ վիպագիրը ունի այնուհետեւ առանձին կարգ անցած հետեւեալ արտայայտութիւնը. «Անտառի մը անկիւնը որ կը կոչուի Պոնտիի անտառ, կամ Սեւ անտառ, սպաննել մէկը, ոճիր է. սպաննել մէկը այն միւս անտառին անկիւնը որ կը կոչուի դիւանագիտութիւն, նոյնպէս ոճիր է: ... Վեց հոգի սպաննեցէք, Թրոփման կ'ըլլաք. սպաննեցէք 600 հազար հոգի, Կեսարն էք»:

Այս ըսելէ ետք Վ. Հիւկօ հասած կը նկատէ ժամը նոր օրէնքին. որքան ալ խաւար ըլլայ գիշերը, անպայման պէտք է որ ի վերջոյ հորիզոնը պայծառանայ:

Որպէսզի վերջ գտնէ տառապանքը «հերոսական այս փոքրիկ ազգին», հասած է ժամանակը որ քաղաքականութիւնը բանաձեւէ փառապանծ արգելքը՝ ոճիրներու ճամբուն վրայ աւելի հեռուն երթալու:

Հիւկօ կ'առաջարկէ քաղաքական հարցերը փոխանակել մարդկայնականներով: Ու իրեն համար, Սերպիոյ 1875 - 76-ին ենթարկուած չարչարանքը կը պարտադրէ Եւրոպայի միացեալ նահանգները ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը: Կը հրահանգէ որ անմիաբան կառավարութիւններուն յաջորդէ ժողովուրդներու միասնութիւնը: «Վե՛րջ տանք ոճրագործ կայսրութիւններուն: Սանձենք մոլեռանդութիւնն ու յետադիմութիւնը» կը գրէ ան, ապա կը շարունակէ. «թող վերջ գտնեն պատերազմները, կոտորածները, ջարդերը. թող տիրէ ազատ մտածումը, ազատ փոխանակումը, եղբայրութիւնը»: Քաղաքական միակ իրականութիւնը կը նկատէ Եւրոպայի Հանրապետութիւնը: Նաեւ փրկութեան ելքը:

Այսօր, աւելի քան դար մը ետք, մինչ իրագործումի ճամբուն վրայ է Եւրոպայի միութիւնը, ճակատագրական խաղով մը նորէն կրակի տակ է նոյն հողամասը ուր նորէն կոտորածներ, բռնաբարումներ տեղի կ'ունենան ու արեւմուտքը նոյնքան անզօր է եւ անտարբեր: Մարդ ակամայ կը մտածէ որ իսկապէս արեւուն տակ նոր բան չկայ. պակսողը թերեւս Վ. Հիւկոյի յանձնառութեան տէր մտաւորականներ են միայն:

մինչեւ այս հանգրուանը, անոնցմէ հրաժեշտ առինք եղբայրական արցունքներ հոսեցնելով:

Թող մեր «Գրական Հաւաքոյթ»ներու պատմութիւնն ու խանդավառութիւնը նուիրուի յիշատակին մեր այն գրչեղբայրներուն, նաեւ մեր այն անմոռանալի սիրելի երէց գրագէտներուն, մեր անմոռանալի վարպետներուն, որոնք թերեւս շատ երկար տարիներ սպասեցին որ մէկը ոգեկոչէր իրենց յիշատակը:

Հիմա դարձեալ գրական Թատերաբեմ մը կայ մեր առջեւ եւ մեզմէ իւրաքանչիւր, գրող կամ ընթերցող, պէտք է աղօթէ, որ այդ Թատերաբեմը պարապ չմնայ երբեք: Պէտք է աղօթէ, որ նորէն անկարծ յայտնուին եւ «գրական հաւաքոյթ»ներ կազմակերպելով՝ իրենց հոգիներուն մէջ տեղ բանան այն անմեղ ու սիրական խանդավառութիւններուն, որոնք մերը եղան մանաւանդ 1955-ի …երէն ասդին:

Ռ. Հ.

ՎԵՐՋ

ՆԻՀԱՐՆԱԼԸ ՀԱՐՑ ՄԸ ՉԷ

Շատ այժմէական նիւթ մըն է գիրութիւնը ու զայն դարմանելու համար ազդեցիկ միջոցներու որոնումը: Չափազանց գէր կիներու եւ այրերու համեմատութիւնը օրէ օր կ'աւելնայ արեւմտեան ընկերութիւններու մէջ որոնց առաջին տեղը կը գրաւէ ամերիկեանը: Տրուած վիճակագրութիւններու համաձայն սպիտակամորթ Ամերիկացիներու աւելի քան 30%-ը կը գտնուին գիրութեան ծայրագոյն սահմաններուն վրայ: Ֆրանսա այս դասաւորման մէջ կը գրաւէ հինգերորդ տեղը, 6,2%-ով:

Վերջերս ամերիկացի գիտնականներու այս մարզին վերաբերող մէկ գիւտը լայն ուշադրութիւն գրաւեց, մեծ արձագանգ գտնելով լրատուներու մէջ: Ան կը վերաբերի լեփթին կոչուած դեղձի մը որ բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է մուկերու վրայ կատարուած փորձերու ընթացքին, ի յայտ բերելով նիհարցնելու աննախադէպ յատկանիշեր: 65 կրամ կշռող մուկ մը որ կը համապատասխանէ 130 քիլոկրամնոց մարդու մը ծանրութեան, լեփթինի ամէնօրեայ ներարկումներով ամսուան մը ընթացքին կորսնցուցած է 26 կրամ, այսինքն իր ծանրութեան 40%-ը. ասիկա 130 քիլոկրամնոց մէկու մը պարագային հաւասար պիտի ըլլար 52 քիլոկրամի: Հիանալի է բացուած հեռանկարը. առանց մասնաւոր պահեցողութեան, ամսուան մը մէջ կորսնցնել 52 քիլոկրամ ...:

Նիհարցնող այս դեղձը յունարէն լեփթոս (նուրբ, նիհար) բառէն մկրտուած է լեփթին: Անոր գիւտարարներէն մէկը կը բացատրէ թէ ան բնական փրոթէին մըն է որ կ'արտադրուի ճարպոտ բջիջներէ. արեան շրջանառութեան միջոցով կը տարածուի մարմնին մէջ, կը հասնի ուղեղին ուր գործունէութիւն կը ծաւալէ հաւանաբար: Որքան ճարպային բջիջ որ գտնուի մարմնի մը մէջ, այնքան շատ կ'ըլլայ արեան լեփթին-ի քանակը, ինչ որ կը հրահանգէ ուղեղին, նուազեցնել ախորժակը. այսպէսով կը բանի կանոնաւորիչ դրութիւն մը որուն խանգարումին հետեւանք, կը յայտնուի արտակարգ գիրութեան վիճակը: Ասիկա կրնայ հետեւանք ըլլալ նաեւ լեփթին-ի արտադրութիւնը հրահանգող ծինին անկանոնութեան:

Եթէ հետազօտողներու ենթադրութիւնները իրականանան ու գտնուած դեղձը կիրարկելի ըլլայ նաեւ մարդ արարածին, նախ պիտի կիրարկուի ծիներու անկանոնութեան պատճառած գիրութենէ տառապողներուն: Թէեւ անոնք այս զանգուածին հազիւ 1 - 2%-ը կը կազմեն: Այսուհանդերձ, այսքանը չի նշանակեր թէ արդէն պատրաստ է հրաշք դեղը ու դեղարանէն քանի մը տուփ գնելով անկէ, մարդ կրնայ մէկ - երկու շաբթուան ընթացքին գտնել իր փափաքած ծանրութիւնը: Նիւթը լայն չափով տակաւին կը վերաբերի հեռանկարներու որոնք ծագած են լեփթին-ի յայտնաբերումէն:

ՔԱՂՀԱՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի 70-ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

Շնորհակալութեամբ կ'արձանագրենք որ «Յառաջ»ի 70-ամեակին անդրադարձան Սփիւռքի եւ Հայաստանի թերթեր: Ցարդ մեր տեսածներէն յիշենք. -

La Lettre de l'UGAB (Paris, 25 juillet) որ հարցազրոյց մը հրատարակեց Արփիկ Միսաքեանի հետ:

Փարիզի Այբ - Էֆ - Էմ ձայնասփիւռի կայանին տնօրէնը Յ. Պալեան քրոնիկ մը նուիրեց:

* * *

«Մարմարա» (Պոլիս) Օգոստոս 14-ի իր թիւին մէջ արտատպելով «Յառաջ»ի Օգոստոս 2-ի խմբագրականը («70 տարեկան եմ») խմբագրութեան կողմէ գնահատական տողեր նուիրած է ներածականի ձեւով:

* * *

«Նոր Կեանք» շաբաթաթերթը (Գալիֆորնիա) Օգոստոս 17-ի իր թիւով խմբագրական մը նուիրած է «Եօթանասունամեայ երիտասարդ "Յառաջ"» խորագրուած ու նաեւ երկու այլ էջերու մէջ արտատպած «Յառաջ» Օգոստոս 2-ի եւ 3-ի թիւերէն խմբագրականը ու քանի մը յօդուածներ:

* * *

«Հորիզոն» (Մոնրէալ) Օգոստոս 21-ի իր թիւին մէջ արտատպած է «Յառաջ»ի Օգոստոս 2-ի խմբագրականը:

* * *

«Գրական թերթ» (Երեւան) պաշտօնաթերթ Գրողներու Միութեան Օգոստոս 11-ի իր թիւին մէջ, հարցազրոյց մը հրատարակած է Արփիկ Միսաքեանի հետ, զոր կատարած է Գոհար Աճէմեան:

* * *

«Իրաւունք» (Երեւան) պաշտօնաթերթ «Սահմանադրական իրաւունք» Միութեան Օգոստոս 20-ին գրութիւն մը լոյս ընծայած է Վ. Բաղիկեանի ստորագրութեամբ խորագրուած "«Յառաջ»ը 70 տարեկան է"»:

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ծորակին խեցը հիմա հանած են եւ հեղուկը կարմիր թանձր ժայթքով կը հոսի: Գեղեցիկ գոյնը կը տարածուի ներքեւի խորունկ տաշտին մէջ, կը պատէ թիթեղէ չափիչը եւ կարմիր ցայտքերով կը հարուածէ պահեստանոցին շուքը: Միեւնոյն անդադրում կշռոյթը պահելով՝ Նիկօ հետզհետէ աւելի խոր կ'իջնէ, մինչեւ որ երիկնամուտին՝ իր սպիտակ դէմքը անհետանայ տակառին մէջ ու եզերքին կառչած երկու կարմրաներկ ձեռքերը միայն տեսնուին: Առեն առեն վեր կը մագլցի ու թռչունի պէս գլուխը կախած կը հանգչի: Հեղուկին զոլորշիէն ու ամբողջ վեց ժամ տեւած աշխատանքէն որ ժամը տասին կ'աւարտի, գրեթէ շշմած է: Լապտերներու կարմիր լոյսով՝ իր դէմքը աժգոյն եւ քնատ երեւոյթ մը ունի: Մարկ՝ հեղուկը չափելով եւ տակառին մէջ լեցուցած միջոցին կոպիտ կատակներով սիրտ կուտայ Նիկոյին: Քանի որ գինին կարմիր է, մաշկերն ու աւելցուքները տակառին մէջ կը ձգեն: Իսկ այժմ, փայտէ հսկայ կափարիչով կը ծածկեն ու վրան ծանր քարեր դնելով կ'ամրապնդեն: Մինչեւ վաղը առտու՝ բոլոր աւելցուքները կափարիչին տակ հաւաքուած կ'ըլլան մաշկերու կարմիր փրփուրի մը մէջ, որու ներքեւ պղպջակուող հեղուկը պիտի խմորուի: Խմորումը տասը օր պիտի տեւէ եւ մարգագետնէն փչած հովին հետ մեծ տան սենեակները պիտի ողողէ իր բարկ հոտով:

Հիմա որ ռոքոլան ապահով ընթացքի մէջ է, Կոմս իր ուշադրութիւնը կրնայ դարձնել պղինձէ փայլուն սարքածներ եւ աշտարականման փուեր պարունակող խոհանոցին վրայ: Կարոլինի եւ Տիկին Զարեանի ընկերակցութեամբ մուստալեվրիա կոչուած յոնիական անուշեղէնը կը պատրաստէ - Թարմ խաղողի ջուրը կ'եռացնեն, մանր կտրտած հացահատիկ կ'աւելցնեն, կը համեմեն: Խիւսը կը պաղեցնեն, նուշերով կը զարդարեն: Այդպէս կ'ուտեն, կամ շերտ - շերտ կտրած կը պահեն:

Սիկոպիտայի համար, որ Զարեանի նախասիրած թուզի անուշեղէնն է, պէտք է համբերել որ աշնան թուզերը պայթելու աստիճան հասուննան: Առ այժմ սակայն ամէն տեսակի պահածոներ պէտք է պատրաստել - նարինջի անոյշ, բալի օշարակ: Մինչ այդ՝ Կոմսը սեղան կը բերէ զօրաւոր համեմով սեւ ու կպչուն, բայց շատ համեղ սերկեւիլի դոնդող մը:

Աւերուած այգիները տխուր տեսարան մը կը պարզեն կալուածին սրճագոյն հողին վրայ: Խոհանոցէն դէպի բացօթեայ ճաշասեղանը երթ ու դարձի միջոցին Կոմսը երբեմն կանգ կ'առնէ ու այդ կողմ կը նայի: Իր համակերպութեան ամբողջ կշիռքովը երջանիկ է, որովհետեւ Հոկտեմբերը կը մօտենայ անձրեւի ու մշուշի իր առաջին հեւքերով: Խաղողի եւ թուզի մնացեալ տերեւները -- լուսնակի գոյն մեծղի կոճղերուն վրայ իրենց թիթեռնիկաձեւ տարօրինակ ոլորքներով - շուտով պիտի հաւաքեն որպէս անասուններու կեր: Հողը պիտի խեղճանայ, մութ կարմիր կարկտաններու ձեւով պիտի ճաթըռտի, տեսարանը պիտի նմանի քառանկիւն եւ ութանկիւն բաժանումներով խճանկարի: Նոյեմբերին՝ հրացանները պիտի մաքրեն, վառարանին մէջ փայտ վառելու պիտի սկսին, ամառնային զգեստները պիտի ծալեն: Ապա հողը պիտի ենթարկուի ձմրան անխուսափելի փոթորիկներուն եւ մրրիկներուն - Ալպանիոյ կողմէն պիտի լսուի վայրի բադերու կանչը, տատրակներու, կղզիին հիւսիսային ծայրամասէն անդին ծովը պիտի գոռայ ու պիտի սուլէ:

Այնպիսի լռին հանդարտութեան մէջ կ'անցնին սա մի քանի օրերը, որ անոնց վերջանալուն համար ցաւիլը արժանի պիտի չըլլար անոնց: Գալ շաբաթ Զարեանը Ժընեւ պիտի մեկնի: Նիմիէցը՝ Լեհաստան, ուր պիտի մնայ մինչեւ յառաջիկայ գարուն:

Այս մեղմ գիշերներով՝ ընթրիքի փոխարէն փիքնիքի կ'երթանք Միրտոտիսայի մենաստանին մօտակայքը: Սպիրօ շոճիի ճիւղերով ու շիւղերով խարոյկ մը կը վառէ. իսկ Կոմսին երեք մեծ սակառները բերնէ բերան լեցուած կ'ըլլան ուտեստեղէնով եւ խմիչքով: Ծովուն հեւքին մեծղիութեան դիմաց՝ մեր ձայները իրենց իսկական համեմատութիւնը կը ստանան - աննշան, ճղճիմ, սուր, երջանկութեամբ լի, զոր տեսարանը կ'առթէ, բայց եւ կ'անտեսէ: Խարոյկին լոյսով մեր դէմքերը յստակօրէն կ'ուրուագծուին: Կոմսը՝ իր փայլուն աչքերով՝ Ն.-ի ուսին վրայէն անոր գծածին կը նայի: Թէոտորի ոսկեթել մօրուքը ամբողջական ինքնամոռացումով կը հակի ճահիճի մը վրայ: Նիմիէց եւ Կարոլին իրարու ձեռք բռնած դէպի ծովը կը քալեն: Զարեանի շրթները գինիէն կը պսպղան, արծաթ մազերու փունջը իր գլխուն շուրջ լուսապսակի պէս կը թրթռայ: Սպիրոյի հսկայական մարմինը կ'ուրուագծուի: Ամէնքը: Մեզ շրջապատող մթութիւնը դանդաղօրէն կը հասնի մթնոլորտին սահմանին: Լռութիւն կը տիրէ, բացի ծովուն ձայնէն եւ մեր խարոյկը արեւի լոյսի հետ շփոթած ճպուռներու քնատ ճռճռոցէն, որ կուգայ սօսիի ծառէն:

(Շար. 68)

(Շար․ը Ա․ էջէն)

նախօրօրդները։ Այս որոշումը տրուած է կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովին կողմէ, մեծամասնութեան եւ կուսակցական ցանկերով կատարուած ընտրութիւններու արդիւնքներուն Օգոստոս 28-ի քննարկումէն ետք։

⁂

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎ

Օգոստոս 28-ին գիւղացիական 44 միաւորումներու ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է «Գիւղփոխպանք»ի (Գիւղացիական փոխադարձ օգնութեան դրամատուն) հիմնադիր ժողովը։ Դրամատունը վարկ պիտի յատկացնէ գիւղացիական մանր եւ միջին տնտեսութիւններուն, առայժմ 500 - 1000 տոլարի համարժէք գումարով եւ 2% տոկոսով։ Միջոցներ կ'ակնկալուին Եւրոպայի միութեան հիմնադրամներէն եւ միջազգային որոշ ֆինանսական կազմակերպութիւններէն։ Ինչպէս յայտնած է դրամատան տնօրէնը, հասատութեան նպատակը մեծ շահեր ապահովել չէ, այլ աջակցիլ գիւղատնտեսութեան զարգացման։

⁂

ՄԱԿ-Ի ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ՆՈՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

ՄԱԿ-ի երեւանեան գրասենեակի նոր պատասխանատու Ժան - Մարի Լորժէն շարաթավերջին ընդունուած է Ազգ․ ժողովի նախագահին, Հանրապետութեան փոխ - նախագահին եւ Արտաքին նախարարին կողմէ։ Վ․ Փափազեանի հետ հանդիպումին ընթացքին շօշափուած են Հայաստանի եւ ՄԱԿ-ի գործակցութեան եւ ՄԱԿ-ի յիսնամեայ յոբելեանին նշումին առնչուող հարցեր։

⁂

«ԿԱԿԱՉ - 95» ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՂՀ-ի մէջ աւարտած է «Կակաչ - 95» գործողութիւնը զոր կազմակերպած են Ներքին Նախարարութեան ստորաբաժանումները։ Գործողութեան ընթացքին յայտնաբերուած եւ ոչնչացուած է շուրջ 2900 քիլոկրամ կակաչի եւ կանեփի բերք։ Այդ առնչութեամբ 56 քրէական գործ յարուցուած է, 76 հոգի հարցաքննուած։ Տրուած տեղեկութիւններու համաձայն, կանխարգելիչ միջոցներու շնորհիւ, անցեալ տարուան համեմատութեամբ զգալի կերպով նուազած է թէ' թմրեցուցիչի աղբիւր բոյսերու մշակումը եւ թէ թմրեցուցիչներու պատրաստութիւնը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ․ Արտաւազդ Էթեմէզեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Էթեմէզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Առլէն Էթեմէզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Վէրներ եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հերմինէ Մերամէթճեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Սեպտեմբեր 3-ին, Փարիզի Ս․ Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր, քրոջ

ՏԻԿԻՆ ԵՐՏԱԽԱՆԻ ԷԹԵՄԷԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Մատլէն Ալեքսանեան)

մահուան Ա․ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՂՂՈՒԱԾ
ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ամէնօրեայ Վարժարանին խնամակալութեան կազմը եւ տնօրէնութիւնը, ինչպէս նաեւ Ծնողական մարմնի վարչութիւնը, կը յայտնեն իրենց խորին շնորհակալութիւնը Լիզպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան հայկական բաժնի վարիչներուն, որոնք աջակցութիւնը ունեցան Յունիս ամսուան ընթացքին վերոյիշեալ վարժարանին նուիրելու երկու համակարգիչներ տպագրական յատուկ սարքաւորումներով։ Շնորհիւ այս նուիրատուութեան, նախակրթարանի վերի դասարաններուն աշակերտները 1995 - 1996 կրթական տարեշրջանին բախտը պիտի ունենան վարժուելու համակարգիչի գործածութեան, երկու լեզուներով՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ Վարժարանի կրթական վերոյիշեալ պատասխանատուները հրապարակաւ կը կրկնեն իրենց շնորհակալութիւնը Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան։

ԴԻՒԱՆ
Մարգարեան - Փափազեան
Վարժարանի

Լիոն, Օգոստոս 29, 1995

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (քոտ)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անշուշտ) ապա՝ 374--2 եւ թիւը։

SOUS LA PRESIDENCE D'HONNEUR DE Mgr. DARON GEREJIAN
L'ASSOCIATION RENOUVEAU THEATRE DE L'ALCAZAR 58 (Loi 1901)
Président fondateur Jean Verne
en collaboration avec
L'ASSOCIATION HAÏ ARINOUCH, Présidente Mme Chamirian
LA DIRECTION DE MARSEILLE ANIMATION et la MAIRIE du 1e et 7e arr.
présente

LE DIMANCHE 3 SEPTEMBRE DE 15 à 17 H
AU THEATRE SYLVAIN

LE
SYMPHONY ORCHESTRA
RADIO AND TELEVISION
ARMENIAN EREVAN

UN CONCERT HUMANITAIRE AU PROFIT DE
L'ORPHELINAT «ZADIG» A EREVAN
sous la baguette de
Maître OHAN DOURIAN
Soliste : Fabienne Chanoyan - soprano
avec la participation de la Chorale Sahak Mesrop
de la cathédrale arménienne du Prado, direction Khatchig Yilmazian

Au programme : BEETHOVEN, VERDI, DURJAN'NARC

Prix des places : Orchestre 1e série : 160 F - 2e série : 130 F - Gradins : 80 F
Tous contacts : tél. 91 64 84 27 — Fax : 91 62 49 41
Points de vente : FNAC - Virgin Megastor - Office du Tourisme
et auprès de l'association Haï Arinouch, 12, rue du Coq, Marseille
tél. 91 50 79 22.

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

FRANCE 2

Կիրակի, Սեպտեմբեր 3, ժամը 9·30-ին Էջմիածնայ Ա․ Մանուկեան Թանգարանը։

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

ՎԱԼԱՆՍ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ մշակութային ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ որ Դաւիթեան դպրոցի վերամուտի արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13, ժամը 9·30-էն սկսեալ

12, rue de la Cécile

⁂

Կրօնական ընկերակցութեան կիրակնօրեայ դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 17-ին, ժամը 10·30-ին։ Կրնան մասնակցիլ բոլոր մանուկները 6 տարեկանէն սկսեալ։

Centre Communautaire
12, rue de la Cécile, Valence.

Association «NAREG»

ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13, առաւօտեան ժամը 9·30-ին։

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Հ․ Յ․ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՖՐ․ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՀՅԴ․ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Տէսինի մասնաճիւղերը
կը կազմակերպեն

Մեծ Դաշտահանդէս մը

նուիրուած Խանասորի յաղթանակին
Կիրակի, Սեպտեմբեր 10
ժամը 11-էն սկսեալ
Տէսինի «Centre aéré»ի մէջ
ԱՐՄԷՆԻԱ նուագախումբի մասնակցութեամբ։

Պիւֆէ - խմիչքներ - խաղեր

Անձրեւի պարագային, խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը։

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

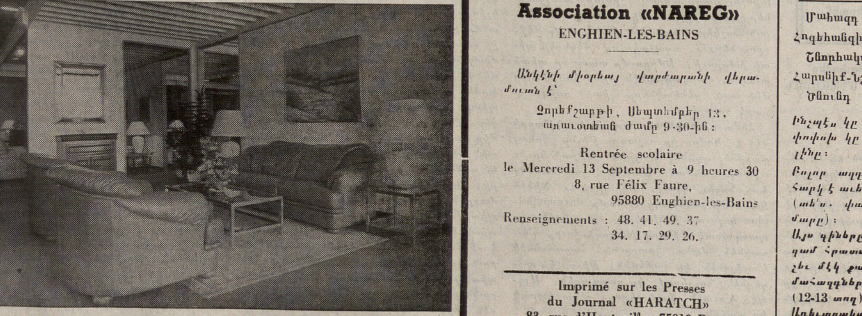
Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակալները։
Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ․Վէ․Ա․ (տե՛ս․ փակագծի մէջ ընդհ․ գումարը)։
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES
Du 1er Juillet
au 1er Octobre
Ancien Evêché, rue Tourny
SARLAT

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"